CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

क्र.नं: १६८६०

मू: १८०।-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

जनकराज १८५३

श्रीगणेशायनमः॥ ॥श्रीकालिकायैनमः॥ ॥यद्योगिभिर्भवभयार्त्तिविनाशयोग्यमासाद्य वंदितमतीवविविक्तचित्तैः॥ तद्वः पुना
तु हरिपादसरोजयुग्ममाविर्भवत्क्रमविलंघितभूर्भुवःस्वः॥१॥ सा पातु वः सकलयोगिजनस्य चेतोविद्यावितानमितिसन्नतरणिर्म्मातिमुक्तिहेतुः॥
यावान्यजंतुनिवहस्य विमोहनीति माया विधोर्जनुविरिञ्चिशंभुबुद्धिहंत्री॥२॥ ईश्वरंजगतामाद्यम्प्रणम्य पुरुषोत्तमं॥ नित्यज्ञानमयं व
क्ष्ये पुराणं कालिकाह्वयम्॥३॥ मार्कण्डेयं मुनिश्रेष्ठं स्थितंहि मधराणिके॥ मुनयः परिपप्रच्छुः सगराद्यकमठादयः॥४॥ भगवन्सर्वगाथा
तं सर्वशास्त्राणि तत्त्वतः॥ वेदान्तवार्त्तपार्सांगासारभूतंप्रमथ्य च॥५॥ सर्वदेवेशगम्भुर्योयेनः संशया भवत्॥ सततं छिन्नस्तु यात्र
न्मस्वविचेतवमत्पपः॥६॥ नैवान्तकामं भवतः प्रसादाद्विजसत्तम॥ निःसंशया वयं जाता वेदेशास्त्रेषु सर्वतः॥७॥ अतस्त्वापवयंपृच्छामस्त्वत्तो
धीत्यसमन्वतः॥ सा हरस्यं धर्म्मशास्त्रं यदगादि स्वयंभुवा॥८॥ कथयस्व महाभाग मिथ्यामोहकरं कालीपुराकथम्॥ मोहयामास यत्तेन सतीरूपेणशा
वेश्वरम्॥९॥ सर्वदाध्यानलयं यमिनं यतिनां वरम्॥ कथं साक्षी भेषामास संस्ताविह रविहरम्॥१०॥ सतीवाक्कथं तु स्यन्नादक्षदाराऋमुतामनाः
कथं हरो मनोज्ञकेदारान हराणकर्म्मणि॥११॥ कथं वा दक्षकोपेन त्यक्तदेहा सती पुरा॥ हिमवत्तनया जाता भूयो वा कथयागता॥१२॥ कथमर्द्ध
नारीरतां हरस्य गिरिपोतिहतः॥ एतत्सर्वं समावक्ष्य विस्तरेण द्विजोत्तम॥ नान्योस्ति संशयच्छेत्ता त्वत्समो न भविष्यति॥ यथावाली मविवेकुत्तत्त
त्वं वेदात्मवित्॥१४॥ मार्कण्डेय उवाच॥ शृणुध्वं मुनयः सर्वे गुह्याद्गुह्यतरं परं॥ पुराणं शुभकरं सम्यग्ज्ञानदं कामदं परम्॥१५॥ एतच्छ्रुत्वा

६४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ॐ वाच नारदाय महात्मने ॥ पृष्ठस्तेन ततः सोपि प्रांजलिर्विश्वेभ्युक्तवान् ॥ १६ ॥ याजिविख्यामहात्मानस्ततः स्वावक्षिरेपुन ॥ यव-
नीताय मुनये सम्प्रोक्तवासितायव ॥ १७ ॥ असितो मे वमाचख्यौ एतद्विस्तरशो द्विजाः ॥ अहं वः कथयिष्यामि कथामेतां पुरातनी
१८ ॥ प्रणम्य परमात्मानं वक्रपाणिं जगत्पतिं ॥ व्यक्ताव्यक्तस्वरूपाय सदसद्रूपिणे ॥ १९ ॥ स्थूलाय सूक्ष्मरूपाय विश्वरूपाय वे-
धसे ॥ नित्याय नित्यज्ञानाय निर्विकाराय वेधसे ॥ २० ॥ विद्याविद्यास्वरूपाय कालरूपाय वै नमः ॥ निर्मलायोर्मिषड्वादिरहिताय
विलगिरो ॥ २१ ॥ व्यापिने विश्वरूपाय सृष्टिस्थित्यन्तकारिणे ॥ योगिभिश्चिन्त्यते यो सौ वेदान्तान्तां गचिकेः ॥ २२ ॥ अन्तरंतः परंज्यो- त ५
तिः स्वरूपं परमात्मनः ॥ तमेवाराध्य भगवान्ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ २३ ॥ प्रजाः ससर्ज सकलाः सुरासुरनरादिकाः ॥ सृष्ट्वा
प्रजापतीन्दक्षप्रमुखान्स यथाविधि ॥ २४ ॥ मरीचिमंत्रिं पुलस्त्यं पुलहं तथैवांगिरसं क्रतुं ॥ उज्ज्वस्त्ववसिष्ठं च नारदं वप्रचेतसम्
२५ ॥ भृगुं वमानसान्पुत्रान्यदा दश ससर्ज सः ॥ तदा तन्त्र ततो जाता चारुरूपा वरांगना ॥ २६ ॥ नाम्ना संध्येति विख्याता सायंसं-
ध्याजपन्तिका ॥ नताहरादिवर्जोपे नमस्तेनरतातले ॥ २७ ॥ कामनये पिभाविता संपूर्णागुणशालिनी ॥ निसर्गचारुनलिन
काव्यभारेण राजते ॥ २८ ॥ मयूरविविविनेत्रवर्णाभाद्विजसत्तमाः ॥ आरक्तगौरस्त्रौष्ठिका माकर्णान्ततथाञ्जिके ॥ २९ ॥ रेजे सुराधिप
धनुन्वाहदधातेन्दुसन्निभम् ॥ प्रकुञ्चनीलनलिनच्छिन्नरूपामलं नयनद्वयम् ॥ ३० ॥ चकारोव किञ्चालयालुकुरंग्याः सद्दशं वजम ॥ नि

का.पु ॥ सर्गविवर्तनं वा भूतसर्गमथावर्णयत मम ॥ तदेकं रोलम्पजाभं पूर्णचन्द्रसमप्रभं ॥ ३३ ॥ विम्बाधरं रुचिरं नातिरेजे ऽराजिमनोहरं ॥ सौंदर्यलावण्य
॥ २ ॥ रोलम्बरम्यवदनं पुनः ॥ ३४ ॥ ग्रीवानन्दिकं वैयाग्र मध्यनाभिवतंसुवो ॥ रम्भोरुद्युतिनापीनोगौरोनितम्बेरे ॥ ३५ ॥ नेपामास्यो तस्य विभ्राजु
नीनामपि मोहनी ॥ वलिभाजि क्षीणमध्यं मुष्टिग्राह्यमिवाङ्गुगम ॥ ३६ ॥ तन्मध्यं ददृशुः सर्वे तालितुल्यं मनोभव ॥ तस्याश्चोरसुगौरे ते
स्थूलौ द्वौ कुम्भायत ॥ ३७ ॥ आनमत्तारणौ कदली तिं मम दुमन्मथ ॥ स्थूलजंघाजानुरुणपादयुग्मं स्पष्टाक्षित्रिलाजितम् ॥ ३८ ॥ अङ्गुलीद
नखं कीरालि कुशुमायुधवाणवत् ॥ तावान्दद्वा नांतस्थी तनुरोमावलि स्तनाम् ॥ ३९ ॥ सस्वेदवदनं दीर्घनयनां चारुहासिनीम् ॥ चारुक
र्णयुगां कांतां नगभिरांशुनताम् ॥ ४० ॥ दृष्ट्वा धाता मनसा ध्याय विस्मयामास तत्क्षणम् ॥ दक्षादयस्तु तत्पश्चाद्विस्मयं यत्ता मनसा ॥ ४१ ॥
दवु:समुत्सुकाः सर्वे तां हष्ट्वा परवर्णिनीम् ॥ किंनामास्या भवेत् कस्य वा परवर्णिनी ॥ भविष्यति ततस्ते सर्वे चिंतयामासुरुत्सुकाः ॥
एवं चिंतयतस्तस्य ब्रह्मणो मुनिसत्तमा ॥ ४३ ॥ मनसस्तु तथा वक्त्र अभिरूपोविनिःसृतः ॥ काञ्चनीचूर्णपीताभः पीनोरस्कः सुनासिकः ॥ ४४ ॥ सुवृत्तो
रुजंघोनीलवलितकेशाकरः ॥ लग्नभ्रूयुगलोलोलः पूर्णचन्द्रनिभाननः ॥ ४५ ॥ कपाटविस्तीर्णहृदि ऐमराजी विराजितः ॥ अथ्रमातंग
करवत्पीननिस्तल वाहुकः ॥ ४६ ॥ आरक्तपाणिनयनमुखपादकरोद्भवः ॥ क्षीणमध्यश्चारुदंतः प्रमत्तगजगन्धनः ॥ ४७ ॥ प्रफुल्लपद्मपत्रा ॥ राम:
क्षः केशरघ्राणतर्पणः ॥ कंबुग्रीवोमीनकेतुः प्रांशुर्मकरवाहनः ॥ ४८ ॥ पंचपुष्पायुधो वेगी पुष्पकोदण्डमण्डितः ॥ कांतः कटाक्षपा २ ॥

तेन धामयन्नयनद्वयम् ॥ ४८ ॥ अंगं धिम्नायत्ताभातं शृंगाररससेवितम् ॥ नवीक्ष्य नादृशं दक्षप्रसूस्त्वामानयते ॥ ५० ॥ मरीच्याद्यास्तत्र
ततो विस्मयाविष्टचेतसः ॥ औत्सुक्यं परमं जग्मुरायुर्वैकारिकं मनः ॥ ५१ ॥ सद्यापि वेधसं वीक्ष्य स्रष्टारं जगतांपतिम् ॥ प्रणम्य पुरु
षं प्राह विनतकंधरः ॥ ५२ ॥ पुरुषोवाच ॥ किं करिष्याम्यहं कर्म ब्रह्मन्नत्र नियोजय ॥ मान्याद्य पुरुषो यस्य उचितो भवने विधे ॥ ५३ ॥ अभि
धानं च यद्योग्यं पस्थानं च पत्नी च या मम ॥ तन्मे कुरु ब्रजोकेशो त्वं स्रष्टा जगतां यतः ॥ ५४ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवं तस्य वचः श्रुत्वा पुरुषस्य महा
त्मनः ॥ क्षणं न किंचित्प्रोवाच स्रष्टा चापि विस्मितः ॥ ५५ ॥ ततो मनः सुसंयम्य सम्यग्गत्वा च विस्मयम् ॥ उवाच पुरुषं ब्रह्मा तत्कर्मोद्दिश्य मावहन्
॥ ५६ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अनेन चारुरूपेण पुष्पचापैश्च पंचभिः ॥ मोहयन् पुरुषान् स्त्रीश्च कुरु सृष्टिं सनातनीम् ॥ ५७ ॥ नदेवा न च गंधर्वा नाकिन्नरमहोरगाः
नासुरा न च दैत्या वा न विद्याधरराक्षसाः ॥ ५८ ॥ न यक्षा न पिशाचा वा भूता न तान विनायकाः ॥ न गुह्यका न वा सिद्धा न मनुष्या न पक्षिणः ॥ ५९ ॥ पशवो वा न मृ
गाः कीटपतंगा जलजाश्च ये ॥ नते सर्वे भविष्यंति नरस्यायेष्वरस्यते ॥ ६० ॥ अहं वा वासुदेवो वा स्थाणुर्वा पुरुषोत्तम ॥ भविष्यामस्तव वशे किमन्यैः प्राण
धारिभिः ॥ ६१ ॥ प्रच्छन्नरूपी जन्तूनां प्रविश्य हृदयं सदा ॥ सुखहेतुस्वयं भूत्वा कुरु सृष्टिं सदातनीम् ॥ ६२ ॥ त्वन्मुख्यबाणस्य सदा सुखलक्ष्यं मनोस्तु नम् ॥
सर्वेषां प्राणिनां नित्यं सदोन्मादकरो भवान् ॥ ६३ ॥ इतितेकर्म कथितं सृष्टिप्रावर्त्तकं पुनः ॥ नामानि च वदिष्यन्ति सुताः ये ते योग्यं भविष्यति ॥ ६४ ॥ मार्क
ण्डेय उवाच ॥ एवमुक्त्वा सुरश्रेष्ठो मानसानां सुखानिव ॥ आलोक्य स्वासने पद्मे सापविष्टो भवत्तदा क्षणात् ॥ ६५ ॥ इति कालिकापुराणे कामप्रा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥ का॰पु॰ ॥ दुर्भावो नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततस्ते मुनयः सर्वे तदाभिप्रायवेदिनः ॥ चक्रुस्तदुचितन्नाम मरीचिप्रमुखास्तथा ॥ १ ॥ ऊजय
॥ ३ ॥ उचुः ॥ यस्मात्प्रमथ्यसे तत्त्वं जातोऽस्माकं तथा विधेः ॥ तस्मान्मन्मथनामा त्वं लोके ख्यातो भविष्यसि ॥ ४ ॥ मादनान्मदनाख्यस्त्वं शम्भोर्दर्पात्सदर्पकः ॥ त
थाकन्दर्प्यनाम्ना त्रिलोके ख्यातो भविष्यसि ॥ ५ ॥ जगत्सु कामरूपत्वं त्वत्समो नहि विद्यते ॥ अतस्त्वं कामनाम्नापि ख्यातो भव मनोभवः ॥ ६ ॥ मदमुग्गानां तो: ३
यद्वीर्य्यं तद्वीर्य्यं न भविष्यति ॥ वेष्णवानाम्ब्रह्मरौद्राणां ब्राह्मास्त्राणां वता इहाम् ॥ ७ ॥ स्वर्गे मर्त्ये यथा पाताले ब्रह्मलोके सनातन ॥ तव स्थानानि सर्वाणि सर्व
वि ५ व्यापी भवान्यतः ॥ ८ ॥ किंवा तीर्थे च सामान्यतानां तेन सम्म ॥ यत्र यत्र भवेन्नाली शाङ्कलास्तावी यथा ॥ ९ ॥ तत्र तत्र तव स्थानं समस्त्वा वृत्त स देव
यंम ॥ दक्षोऽयं भवतः पत्नी स्वयं दास्यति शोभनाम् ॥ १० ॥ आद्यः प्रजापतेर्योहि ययेकं ब्रह्मचोत्तम ॥ एषा चक्रमिका वाक्रमपा ब्रह्म मनोभवा ॥ ११ ॥ संध्या
नाम्ना त्रिविख्याता सर्वलोके भविष्यति ॥ ब्रह्मणो ध्यायतो यस्मात्सम्यग्जाता वराङ्गना ॥ १२ ॥ अतः संध्येति लोकेऽस्मिन्नस्याः ख्यातिर्भविष्यति ॥ मार्कण्डे
य उवाच ॥ इत्युक्त्वा मुनयः सर्वे तूष्णीं तस्थुर्द्विजोत्तमाः ॥ १३ ॥ ब्रह्मणो वदनं वीक्ष्य विनयावनताः पुरः ॥ ततः कामोऽपि कोदण्डमादाय कुसुमोद्भवं ॥ १४ ॥
यस्मादयति विख्यातं कानाशतं स्वेवोक्ते तम् ॥ कोऽन्ममानि नयाखाणि पंचादायद्विजोत्तमा ॥ १५ ॥ हर्षणं रोचनाख्यं च मोहनं शोषणं तथा ॥ मारणं
चेति संज्ञाभिर्मुनिमोहकराण्यपि ॥ १६ ॥ प्रच्छन्नेरूपेनैव विस्मयामानमनिश्चयं ॥ ब्रह्मणा मम यत्कार्यं सम्दिष्टं सदातनं ॥ १७ ॥ तदिहैव करिष्यामि ॥ ॥ राम: ॥
मुनीनां सन्निधौ विधेः ॥ तिष्ठंति मुनयश्चात्र स्वयं चापि प्रजापतिः ॥ १८ ॥ एषा संध्या वरस्त्री दक्षोऽप्यत्र प्रजापतिः ॥ एते सर्व भूता मे भविष्यं ३ ॥

व १

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

त्यघनिश्चयम्॥ १९॥ संध्यापि ब्रह्मणोऽन्तिकमिदानीमेव तच्छ्रव॥ अहं विसृष्टा त्वयापि नवात्मवक्त्रवर्त्मिनि॥ २०॥ भिमन्येऽर्जन्तु भिरिति तस्या र्थे कावा
लपहम्॥ मार्कण्डेय उवाच॥ इति संचिन्त्य मनसा निश्चित्य च मनोभवः॥ २१॥ पुष्पं स्वं पुष्पबाणान्प्रयोजयामास मार्गणौ:॥ आत्तिष्ठ स्थानमा
सावन्तराधाव्यथा नत:॥ २२॥ यथा वेलया कार्के मोक्षन्वीवालदा॥ संहितेनेतन कोदण्डे मासंस्थनाश्च सुगन्धयः॥ २३॥ ययु स्तत्र सचिवैकाः स
म्यगाह्लादकारिण:॥ ततस्तानव्यथा व्याधीसर्वानिवेव मानमानम्॥ २४॥ पुष्पकृष्णचक्रपुष्पशरै र्मोहयामास मोहनः॥ ततस्ते मुनयः सर्वे मो
हिताश्चतुराननः॥ २५॥ सोऽहितो मनसा किंचिद्विकारं प्राप्तवांस्तत:॥ संध्यां सर्वे निरीक्षन्तः सविकारा मुहुर्मुहुः॥ २६॥ आसन्प्रवृद्धमदनाः स्त्री
यस्मान्मदवर्द्धिनी॥ ततः सर्वान्स मदनो मोहयित्वा पुनः पुनः॥ २७॥ यथेन्द्रियविकारं ते प्राप्नुवन्ति कुरुतदा॥ उदीरितेन्द्रियो धाता
वीक्षां चक्रे यदा यता॥ २८॥ तदैव वन्तुनयत्या प्राहुर्भावाः जाताः शरीरतः॥ विवोकाद्यास्तथा हावाश्चतुःषष्टिकलास्तथा॥ २९॥ कंदर्प
शरविद्धायाः संध्यायाश्चाभवन्द्विजाः॥ सा पीतैर्वीक्षमाणा च कन्दर्पशरपातजान्॥ ३०॥ चक्रे मुहुर्मुहुर्भावान्कटाक्षावरणादि
कान्॥ निसर्गसुन्दरी संध्या तान्भावान्मदनोद्भवान्॥ ३१॥ कुर्वत्यतितरां रेजे स्वर्नदीव तनूर्मितिः॥ अथ भावयुतां संध्यां वीक्षमाणः
प्रजापतिः॥ ३२॥ घर्माम्भः पूरितात्तन्त्र रभिलाषमवाप्नुयोत्॥ ततस्ते मुनयः सर्वे मरीचिप्रमुखा अपि॥ ३३॥ दक्षाद्याश्च द्विजश्रेष्ठाः प्रापु
र्वैकारिकेन्द्रियम्॥ दृष्ट्वा तथाविधान्दक्षमरीचिप्रमुखान्विधिः॥ ३४॥ संध्यां च कर्माणि तानि येन्द्र दृष्ट्वा मदनस्तथा॥ यदिदं प्रहरणा

कर्म्मयमेनोदितं मया पितः ॥ ३५ ॥ कं तु शक्यमितिम्नज्ञा भाविनान् मानव नंदा ॥ ततो विप्रसुतः शंभुर्विधिं हृत्वा तथाविधम् ॥ ३६ ॥ तदज्ञा
स्नानसात्वा पितुर्हासोपजहासवै ॥ सनाथ्रुवा दृष्ट्वास्तर्वान् विहस्यैव पुनः पुनः ॥ ३७ ॥ उवाच द्विजश्रेष्ठान् स्वजयं स्तान्स्वध्वजः ॥
श्च उवाच ॥ अहो प्रलंभलवकंयं काममावः समुत्थितः ॥ ३८ ॥ इक्ष्वाकुवत नयां नेन योगं वेदानुशासितं ॥ यथा मातातथा यामि॰
यथायामि तथा सुता ॥ ३९ ॥ स्वधर्ते वेदमार्गस्य निश्चयस्त्वनुबोधितः ॥ कथं तु भक्तामन्मनायेण तत्त्वं विस्मारितो विधे ॥ ४० ॥
धैर्य्यं जागारि तं ब्रह्मन् नमस्ते चतुराननः ॥ कथं त्वं दुष्टकामेन तत्त्वे विचटितं विधे ॥ ४१ ॥ एकान्तयोगिनः कस्मात् सर्वतादिव्य
दर्शिनः ॥ कथं दक्षमरीच्याद्या लोकपालादिषु मानसाः ॥ ४२ ॥ कथं कामोपि मंदात्मा ज्ञा मकम्पार्थवेवतु ॥ युष्मान् दृष्ट्वा नकात
वान् कामक्षोभ्य चेतनः ॥ ४३ ॥ धिग्ज्ञानं मुनिश्रेष्ठा यस्य कान्तामनोभवान् ॥ धैर्य्यमाक्रम्य तौ मेघ्नु मग्नं यं त्वपितं मनः ॥ ४४
मार्कण्डेय उवाच ॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा लोके लोकेशोगिरिशास्यच ॥ ब्रीडया कितुणी भूतः स्वेदार्द्रो भवत् क्षणात् ॥ ४५ ॥ ततो निगृह्य
न्द्रियकं विकारं चतुराननः ॥ निघृक्षुरापि तत्याज तांसन्ध्यां कामरूपिणीम् ॥ ४६ ॥ तच्छरीरात्तु घर्म्माम्भो यत्पपात द्विजोत्तमाः ॥
अग्निष्वात्ता बर्हिषदो जाताः पितृगणास्तथा ॥ ४७ ॥ भिन्नाञ्जनविभाः सर्वे फुल्लराजीवलोचनाः ॥ नितान्तपतयः पुण्याः संसा ४

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

रविमुखाम्बराः ॥४८॥ ८ सहस्राणां चतुः षष्ठिरग्निष्वात्ताः प्रकीर्तिताः ॥ चतुरशीति सहस्राणि तथा बर्हिषदो द्विजाः ॥ धर्मा भः पति
तम्मेमा यद्वक्षस्य शरीरतः समस्तगुणसंपन्नास्तस्या वरांगना ॥५०॥ तन्वंगी तनुमध्या च तनुरोमावली शुभा ॥ मृद्वंगी चारुदशना नवकाञ्च
नसंप्रभा ॥ ५१ मरीचिप्रमुखैः [illegible] निगृहीतेन्द्रियक्रिया ॥ ऋते क्रतुं वशिष्ठं च पुलस्त्यांगिरसौ तथा ॥५२॥ क्रत्वादीनां चतुर्णां
च वीर्यं भूमौ निपपात ह ॥ तेभ्यः पितृगणा जाता अपरे द्विजसत्तमाः ॥५३॥ सोमपाश्चाज्यपा नाम्ना तथैवान्ये सुकालिनः ॥ हविर्भुजस्तु ते सर्वे हव्यवा
हाः प्रकीर्तिताः ॥५४॥ क्रतोस्तु सम्भवाः पुत्रा वशिष्ठस्य सुकालिनः ॥ आज्यपाख्याः पुलस्त्यस्य हविष्मन्तोऽङ्गिरःसुताः ॥५५॥ जातेषु तेषु विप्रेन्द्र
अग्निष्वात्तादिकेष्वतः ॥ लोकानां पितृवर्गेषु कव्यवाट्सु समन्ततः ॥५६॥ सर्वेषामेव भूतानां ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ सन्ध्या पितृप्रसूर्भूता
तदुद्देशाद्यतो भवत् ॥५७॥ अथ पश्यन् [illegible] पापेन [illegible] तः सपितामहः ॥ कंदर्पमायतु कोपाच्च भृकुटीकुटिलाननः ॥५८॥ पूर्वं तद्भित्रा
यं विदित्वा सोऽपि मन्मथः ॥ स्वबाणान्संजहाराशु भीतः पशुपतेर्विधेः ॥५९॥ ततः कोपसमाविष्टो ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ यत्कर्तु द्विजेन्द्राः स्म
रात्स्वसु समाहिताः ॥६०॥ इति कालिकापुराणे द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततः कोपसमाविष्टो पद्मयोनिर्जगत्पतिः ॥ मु
न आलातिबलवद्वीक्ष्य रिपुं बाधकः ॥ १ [illegible] कामो भवतः पुरतो [illegible] ॥ [illegible] ॥ २ ॥ भवनेत्रा
ग्निनिर्दग्धः कंदर्पो दर्पमोहितः ॥ भविष्यति महादेव [illegible] कृत्वा कर्म सुदुष्करं ॥ ३ ॥ इति वेधाः स्वयं कामं शशाप द्विजसत्तमाः ॥ सम

क्षं व्योमकेशस्य मुनिनां च यतात्मनां ॥ ४ ॥ अथ भितो रतिपतिस्त्यक्त्वा लक्ष्यमार्गणः ॥ प्रादुर्बभूव सहसा क्षणाच्छ्रुत्वाति दारुणम् ॥ ५ ॥ उवाच वेदं ब्रह्माणं सदक्षं
सममीचिकम् ॥ कथं त्वगजाद्भीत्या भीतिर्हि रहानिसत ॥ ६ ॥ मनमथ उवाच ॥ ब्रह्मन् किमर्थं भवता शप्तोहमतिदारुणं ॥ अनागा नवलोकेश न्याय्य
मार्गानुसारिणः ॥ ७ ॥ त्वयैवोक्तं तु यत्कर्म्म मयि तत्कुर्यामहं विभो ॥ तत्र योग्यो न शापोयं यतो नान्यन्मयाकृतम् ॥ ८ ॥ अहं विष्णुस्तथा शंभुः सर्वे त्वच्छरगोच
रात् ॥ इति यद्भवता प्रोक्तं तन्मयापि परीक्षितं ॥ ९ ॥ नापराधो ममाप्यत्र ब्रह्मन्मयि निरागसि ॥ दारुणं शमय स्वेमं शापं मम जगत्पते ॥ १० ॥ मा
र्कण्डेय उवाच ॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा विधाता जगतां पतिः ॥ प्रत्युवाच यतात्मानं मदनं मदयन्मुहुः ॥ ११ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ आत्मजा मम संध्येयं य
स्मादेतत्सकामतः ॥ लक्षीकृतोहं भवता ततः शापो मया कृतः ॥ १२ ॥ अधुना शान्तरोषोयं त्वां वदामि मनोभव ॥ भवतः शापनाशं च भविष्यति यथा
तथा ॥ १३ ॥ त्वं भस्म भूत्वा मदन भर्गलोचनवह्निना ॥ तस्यैवानुग्रहात्पश्चाच्छरीरं समवाप्स्यसि ॥ १४ ॥ यदा हरो महादेवः कुर्य्याद्दारपरिग्रहं ॥ त
दा स एव भवतः शरीरं प्रापयिष्यति ॥ १५ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवमुक्त्वाथ मदनं ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ अन्तर्दधे मुनीन्द्राणां मानसानां च प
श्यतां ॥ १६ ॥ तस्मिन्नन्तर्हिते तेथ मनुः सर्वे आचारविचारिण ॥ वृद्धे देवं गतवानुक्त्वा मारुतं रहसा ॥ १७ ॥ वधस्य तर्हि तस्मिन् गते यो मोपति तामदे ॥
दक्षः प्राह वचः कंदर्पमागतं तस्य निदेशयं ॥ १८ ॥ दक्ष उवाच ॥ मत्कन्येयं कन्दर्प मद्रूपगुणसंयुता ॥ एनां गृहाण भार्यार्थे भवतः सदृशीं गुणैः ॥ १९ ॥ रामः ॥
एषा तव महातेजाः सर्वदा सहचारिणी ॥ भविष्यति यथाकामं धर्मतो वशवर्त्तिनी ॥ २० ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युक्त्वा प्रददौ दक्षो देहस्वेदो ५ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

उसंभवं॥ कंदर्पायाग्रतः कृत्वा नाम कृत्वा रतीर्जितां॥ २१॥ तां वीक्ष्य मदनो वामां रम्यां रत्यां सुमनोहरां॥ आत्मानुगेन विप्रोसौ सुमोहरति रं-
जितः॥ २२॥ क्षणप्रभावादेकांत गौरी मृगदृशी सदा॥ लोलापांगप्रयत स्यैव मृगीव सदृशी बभौ॥ २३॥ तस्या भ्रूयुगलं वीक्ष्य संशयं म-
दनो करोत्॥ उन्मादनं सकोदण्ड किंधा वा स्यां निवेशितम्॥ २४॥ कटाक्षाणां मात्रगतिं दृष्ट्वा तस्या द्विजोत्तमाः॥ २५॥ आघ्राणत्वं निजा-
स्यारांगास्य दृष्ट्वेनव वासना॥ तस्या शुभा वं सुरभिर्धीरस्त्वासा निर्व्वंतथा॥ २६॥ आघ्राय मदनः मन्त्रान्यन्क वान्मनयानिले॥ ग्रीवा कु-
मद्दृग्वक्ष दृष्ट्वा भ्रष्ट स्खलन्स्वतं॥ २७॥ नानिन्दि काय मदनो भेदत्वं मुखचन्द्रयोः॥ सुवर्णपन्न के लिकान्त्यं तस्याः कुचद्वयम्॥ २८॥
रेजेव शुक युग्मेन धम्मे णव सेवितां॥ छदपीनौ नतघनस्तन मध्या द्विलं विनीम्॥ २९॥ गम्भीरा नाभिता रोमराजी तन्वी चार्व्यायतां शुभां
स्यात्पुष्प धनुः कामः अट्ठ पदाव लिसंभृतां॥ ३०॥ विसमारोव यस्मा न्नाभ्नि गृहे नाभीरक्षिते॥ गंभीरनारीरञ्जातु स्थतुः पार्श्व त्वयाऽहतम्
३१॥ आननेना व्रे क्षणाहं दृष्ट्वा मालक्लेयथा॥ क्षरिणाम श्रेन वडवानि मगाश्चा पद प्रभा॥ ३२॥ रत्न वेदीवदृष्टो कामेनदीजसत्तमाः रम्भा
स्तम्भायतं स्निग्धं नाहृरुयुगलं महुः॥ ३३॥ निजश्री किसमं कोमलं धिगाव क्रमनोहरम्॥ आरक्तपार्ष्णि पादाग्र प्रांत भागं पदद्वयम्॥ ३४॥ गु-
णगणभिर्मं मेने स्थितं तत्स्यां मनोद्भवः॥ तस्याः करयुगं रक्तं नावैरेः किंशुकोपमैः॥ ३५॥ पञ्चतारि दंगुलि स्निग्ध सूक्ष्मा ग्राभिर्मनोहरं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

इतिदृष्ट्वा स्मरो मेने ममास्त्रैर्विजितोऽपिते ॥ मां मोहयितुं मुमुक्षा किमेषा द्विजसत्तमाः ॥ नवकुङ्कुमगात्रं कान्तं मणालकुन्तलाञ्चितम् ॥ ३७ ॥ मृदुस्निग्धं शराजा
निकान्तियुग्मभाहवत् ॥ नीलनीरदसंकारा केशपाशो मनोहरः ॥ ३८ ॥ चमरीवालभरवद्धि भाति स्मरप्रिया ॥ तावीक्ष्य मदनो देवीं रतीं च मतिनो हराम् ॥
३९ ॥ कान्तिनोयो यसं पूर्णं कुचवक्त्राञ्जकुद्मलाम् ॥ वक्त्रपद्मावालवाकुमण्डलीकलसान्विताम् ॥ ४० ॥ भ्रूयुग्मविभ्रमभ्रान्तनेत्रमिषपरिराजि
ताम् ॥ कटाक्षपातनेत्रौ घान्नन्निलोत्पलान्विताम् ॥ ४१ ॥ तनुलोमानिशैवालां मनोकुमविलासिनी ॥ निम्ननाभिहृदादक्ष प्रालेयाद्रिम
मुद्भवाम् ॥ ४२ ॥ गगामिह महादेवो जगाद हो कुरङ्गलोचनः ॥ उवाच यतदा दक्ष कामो मोदभरान्वितः ॥ ४३ ॥ विस्मृत्य शापं वतदा विधिद
न्तमुत्तरूपम् ॥ मदन उवाच ॥ अनया सहचारिण्या सम्यक् सुन्दररूपया ॥ ४४ ॥ समर्थो मोहितुं शम्भुं किमन्यैर्जन्तुभिर्विभो ॥ यत्र यत्र मया लक्ष्मं
क्रियते धनुषा घन ॥ ४५ ॥ तत्र तत्रापि वैक्लव्यं मानया रमणीकृया ॥ यदा देवाल यया नः पृथ्वीवारसातल ॥ ४६ ॥ तदेवा ब्रह्मयोवि सर्वदा
चारुहासिनी ॥ यथाप मालयावि श्रोऽनल दानां यथातडित् ॥ ४७ ॥ तथा मेमेयं भविता प्रजाध्यक्षसहायिनी ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युक्तो मदनो
देवीं रतिं जग्राह मोत्सुकम् ॥ ४८ ॥ सागराद्युस्थितां लक्ष्मीं हृषिकेशो इवोत्तमां ॥ रराज सतया सार्द्धं भिन्न पीत मुमस्मरः ॥ ४९ ॥ जीमूत इव सं ध्यायांसो ॥ राम ॥
दामिन्या मनोज्ञया ॥ इति रतिपतिरुच्चैर्मोदयुक्तो रतिं तां हृदि परिजगृहे यं योगदर्शी यथि ध्याम ॥ रतिरपि पतिमग्र्यं प्राप्य तोषं चकाले भे हरिमिव लक्ष्मी ॥ ६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मलास्याशुर्गाचन्द्रोपमास्या ॥ ५१ ॥ ॥ इतिकालिकापुराणेतृतीयोध्याय: ॥ ३ ॥ मार्कण्डेयउवाच ॥ ततःप्रभृतिधातापियेदेवान्तर्हिताःपुरा ॥ चिंतयामास
सततंशंभुवाक्यविवादित: ॥ १ ॥ कांताभिलाषमात्रंमेदृष्ट्वाशंभुरगर्हयत् ॥ मुनीनांपुरतःकृत्वासदारान्सग्रहिष्यति ॥ २ ॥ कावाभविष्यतितज्जा
याकावातन्मनसिस्थिता ॥ योगमार्गमवज्ञायतस्यमोहंकरिष्यति ॥ ३ ॥ मन्मथोपिसमर्थोनोभविष्यत्यस्यमोहने ॥ तांतयोगीश्वरोनारी
नामापिसहतेनस: ॥ ४ ॥ अगृहीतेषुदारेषुहरेणकथमादित ॥ मध्येन्तेवृषध्वजस्यसृष्टिस्तत्धातान्यथाविना ॥ ५ ॥ केचिद्भुविष्यन्तिभुविम
यावेध्यामहाबला: ॥ केचिद्विष्णुंबोधनीया: केचिच्छम्भोरुपायत: ॥ ६ ॥ संसारविमुखेशम्भौतथैकान्तविरागिणी ॥ अस्मादृतेवकर्म्मारप
करिष्यतिनश्चय ॥ ७ ॥ विचिंतयन्तितिलोकेशोब्रह्मालोकपितामह: ॥ पुनर्ददर्शभूमिष्ठान्दक्षादीन्वीयतिस्थित: ॥ ८ ॥ रतिर्द्वितीयमद्व
मोहयुक्तंनिरीक्ष्यच ॥ पुनस्तच्चगात:प्राहसांत्वयन्पुष्पचापक ॥ ९ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अनयासहचारोपाएजसेत्वंमनोभव ॥ एषाचभवतापत्न्या
युक्तःसंशोभतेभृशम् ॥ १० ॥ यथाश्रीयाहृषीकेशोययातेनहरिप्रिया ॥ सरागाविधुनायुक्तातयायुक्तोयथाविधु: ॥ ११ ॥ तथैवयुवयो:शो
भादांपत्यवपुरस्तात ॥ अतत्वंजगत:सेतुविश्वकेतुभविष्यसि ॥ १२ ॥ जगद्धितायवत्सत्वंमोहयस्वापिनाकिनम ॥ यथाशुरवमनना:शंभु:शु
व्याद्दारपरिग्रहम ॥ १३ ॥ विजनेस्निग्धदेशेचपर्वतेषुसरित्सुच ॥ यत्रयत्रप्रयातिशंभुस्तत्रतत्रानयासह ॥ १४ ॥ मोहयस्वयतात्मानंवनि

तां विमुखं हरम् ॥ त्वदृते विद्यते नान्यः कश्चिदस्य विमोहकः ॥ १५ ॥ भूतेहरे सानुरागे भवतोपि मनोभव ॥ शापोपशान्तिर्भविता तस्मादात्मीह
तं कुरु ॥ १६ ॥ सानुरागो वरारोहां यदा धृति महेश्वरः ॥ तदात्त वोपयोगाय मत्वां संतारयिष्यति ॥ १७ ॥ तस्माज्जायाद्वितीयस्त्वं यतस्व हरमोह
ने ॥ विश्वस्य भवकेतुस्त्वं मोहयित्वा महेश्वरम् ॥ १८ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति श्रुत्वा वचस्तस्य ब्रह्मणः परमात्मनः ॥ उवाच मन्मथस्तत्र
ब्रह्माणं जगतो हितम् ॥ १९ ॥ मन्मथ उवाच ॥ करिष्ये तव विभो वचनाच्छंभुमोहनम् ॥ किन्तु योषिन्महास्त्रं मे तत्कान्तां भवान्सृ
जः ॥ २० ॥ मया संमोहिते शंभौ यया तस्यानुमोहनं ॥ कार्य्यमनोरमां रम्यां तां निर्देश लोककृत् ॥ २१ ॥ तामहं नहि पश्यामि यया तस्यानु
मोहनं ॥ कर्त्तव्यमधुना धातस्तत्र योपायं तथा कुरु ॥ २२ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवं वादिनि कंदर्पे धाता लोकपितामहः ॥ कया शंमोह
नीयोसाविति चिन्तां जगाम ह ॥ २३ ॥ चिन्ताविष्टस्य तस्याथ निःस्वतः ॥ तस्माद्वसन्तः सञ्जातः पुष्पव्रातविभूषितः ॥ २४ ॥ वृतान्कुरः कुसु
मिता विभ्रद्भ्रमरसंहतिं ॥ किंशुकान्सर सोच्चजे प्रफुल्लनवपादपः ॥ २५ ॥ स्वरेण जितवाक्कान्ताः फुल्लतामरसेक्षणः ॥ संध्योदितारव
रुड्शशी प्रतिमास्यसुनासिकाः ॥ शंखवद्वरणावर्त्तः श्यामोकुंचितमूर्द्धजः ॥ सन्ध्यांशुमालिसदृशकुण्डलद्वयमण्डितः ॥ २७ ॥ प्र ॥ राम: ॥
मत्तमातंगगतिर्विस्तीर्णहृदयस्थलः ॥ पीनस्थूलायतभुजः कठोरकरयुग्मकः ॥ २८ ॥ सुवृत्तोरुकटिजंघः कंबुग्रीवोन्नतांसकः ७ ॥

गुञ्जद्भृङ्गः पिकवक्त्रः संपूर्णः सर्वलक्षणः ॥ २९ ॥ तादृशो यः समुत्पन्नो संपूर्णो कुसुमाकरे ॥ ववौ वायुः सुरभिः पादपाश्चापि पुष्पिताः ३० पिकाश्च
नेदुः शतशः पंचम मधुरस्वनाः ॥ प्रफुल्लपद्मा अभवन् सरस्सु पुष्पपुष्पिकाः ॥ ३१ ॥ तमुत्पन्नं समवेक्ष्याथ तथा तत्सुतमुत्तमं ॥ हिरण्यगर्भो मदनं जगाद
मधुरं वचः ॥ ३२ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ एष ते मन्मथ नित्यं सदा सहचरो भवन् ॥ आनुकूल्यं तवाक्षतो सर्वदैव करिष्यति ॥ ३३ ॥ तथाग्नेः स्वसखो नित्यं सर्व
त्रोपकरिष्यति ॥ तथाग्रे भवतो मित्रं सदा त्वामुपयास्यति ॥ ३४ ॥ भवतेरन्तोहेतुस्त्वाद्वयं तातोभवत्वयं ॥ तवानुगमनं कर्म्म तथा लोकानुरंजनम्
३५ ॥ असौ भवंते शृंगारो वसंतो मलयानिलः ॥ भवंतु सुहृदो भावाः सदा त्वद्वशवर्त्तिनः ॥ ३६ ॥ विब्बोकाद्यास्तथा हावाश्चतुःषष्टिकलास्त
था ॥ कुर्वन्तु रत्याः सौहृदं सुहृदस्ते यथा तव ॥ ३७ ॥ एभिः सहचरैः कामवसंतप्रमुखैर्भवान् ॥ अनया सहचारिण्या तंयुक्त परिवारया ॥ ३८ ॥ मो
हयन्त्वं महादेवं कुरु सृष्टिं सनातनीं ॥ यथेच्छदेशं गच्छ त्वं सर्वैः सहचरैः सह ॥ ३९ ॥ अहं त्वां भावयिष्यामि यावत् मोहयिष्यति ॥ एवमुक्तोथ मद
नः सुरज्येष्ठेन हर्षितः ॥ ४० ॥ ननाम वरसौ तस्य सपत्न्यानुचरस्तथा ॥ दक्षं प्रणम्य तान्सर्वान्मानसानभिवाद्य च ॥ ४१ ॥ यत्रास्ति शंभुर्गतवान् तत्रा
नंगमन्मथस्तदा ॥ तस्मिन्गते सानुचरे चमन्मथे शृंगारभावादियुगे द्विजोत्तमाः ॥ प्रोवाच दक्षं मधुरं पितामहः सार्द्धं मरीच्यादिसुतैर्मुनीश्वरैः ॥ ४२ ॥ ॥ इ
तिकालिकापुराणे चतुर्थोध्यायः ॥ ४ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ ब्रह्मा तदोवाच दक्षाय सुमहात्मने ॥ मरीचिप्रमुखेभ्यश्च वचनं देवमंजसा ॥ १ ॥ ब्रह्मोवा
च ॥ भविनीः शंभुपत्निकाकांतं सं मोहयिष्यति ॥ इति संचिंत्य कांतां नास्थिरी[illegible]भुसंह ॥ २ ॥ विष्णुमाया मतेदक्ष महामाया जगन्मयी न

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नान्यात्तन्मोह कार्ले स्यान्नंख्यासा विष्णुपामिका ॥ ३ ॥ तस्मादहं विष्णुमायां योगनिद्रां जगन्मयम् ॥ सोमि मायाया तत्रूपेण शंकरं मोहयिष्यति ॥ ४ ॥ भवां स्वकद
क्षता मेव जगतां विश्वरूपिणी ॥ यथा तव मन्ता मूर्त्या हरजायाभविष्यति ॥ ५ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवं वचनमाकार्ण्य ब्रह्मणः परमात्मनः ॥ उवाच दक्षः
मस्तारं मरीचिदिभिरिरत्तः ॥ ६ ॥ दक्ष उवाच ॥ यथा च भगवंस्तथ्यं त्वदीयं क्ष जगद्धितम् ॥ तत्करिष्या महे सम्यग्यथा स्यात्तन्मम ह नोहरा ॥ ७ ॥ तथा तथा
यतिष्यामि यथा मम सुता स्वं ॥ विष्णुमाया भवेत्पत्नी भूत्वा शंभोर्महात्मनः ॥ ८ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युक्ते तेन दक्षेण मरीचिप्रमुखे स्तदा ॥ यष्ठु
दक्षः समारेभे महामायां जगन्मयीम् ॥ ९ ॥ क्षिरोदोत्तरदिग्स्थस्तां कृत्वा हृदयस्थितां ॥ तपस्तप्तुं समारेभे द्रष्टुं प्रत्यक्षतोम्बिकां ॥ १० ॥ दिव्यवर्षैस्तदा दक्षो पि
सहस्राणां त्रयं समाः ॥ तपश्चचार नियतः संयतात्मा दृढव्रतः ॥ ११ ॥ मारुताशी निराहारो जलाहारी च पर्णभुक् ॥ एवं निनाय तं कालं चिंतयन् जगन्मयीं
१२ ॥ गतेद क्षेतपःकर्त्तुं ब्रह्मा सर्वजगत्पतिः ॥ जगाम मंदरं द्रष्टुं प्रष्टुं सुरपुरुषं केशवं ॥ १३ ॥ तत्रैतत्र जगद्धात्रीं विष्णुमायां जगन्मयीं ॥ तुष्टाव वाग्भिरग्राभिरेकाग्रा
ं संयतमनाः ॥ १४ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ विद्याविद्यात्मिकां शुद्धां निरालंबां निराकुलाम् ॥ तां निदेवीं जगद्धात्रीं स्थूलां नीयः स्वरूपिणीं ॥ १५ ॥ यस्या उद्भूतिर्वजगत्सु
धानां त्वां जगद्रूवं ॥ यस्माद सत्तदं चाघ्र तं त्वां स्तौमि विनिर्हाम सनातनीं ॥ १७ ॥ त्वं चितिः परमानन्दः परमात्मास्वरूपिणि ॥ शक्तिरूपत्व सर्वभूतानां मव
वां चैव पावनी ॥ १८ ॥ त्वं सावित्री जगद्धात्री त्वं संध्या त्वं रतिर्धृतिः ॥ त्वं हि ज्योतिः स्वरूपेण जगतामंत्रकारिणि ॥ १९ ॥ तथा तमः स्वरूपेणाच्छादयंति सदा जगत् ॥ राम ॥
त्वमेव सत्त्वरूपेण संसारपरिपूरिणी ॥ २० ॥ स्थिति स्वरूपेणाहं जगतां च हि तो सिराणी ॥ तथैवांतःस्वरूपेणाजगतामंत कारिणी ॥ त्वमेधा त्वं म ॥ ८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

हामाया त्वं स्वधा पितृरूपिणी ॥ २१ ॥ त्वं स्वाहा त्वं नमस्कार वषट्कारैस्तथा मतिः ॥ त्वं पुष्टिस्त्वं धृतिर्मैत्री कीर्तिरूपा नदी तातथा ॥ २२ ॥ त्वमेव लज्जा
त्वं क्षान्तिस्त्वं कान्तिर्जगदीश्वरी ॥ त्वं सृष्टिश्च कृतिः स्नाके स्थितिश्चाक्तिः स्वहेतु ॥ २३ ॥ अनन्तशक्तिमेरे त्वस्य सा त्वं शक्तिः सनातनी ॥ एका त्वं चैव विद्या भूत्वा मोह
संसारकारिणी ॥ २४ ॥ विद्याविद्या स्वरूपा त्वं प्रकाशाप्रकाशता ॥ त्वं लक्ष्मीः सर्वभूतानां त्वं दयात्वं सरस्वती ॥ त्रयीमयी त्वं चित्माचा त्वं चतुः स्वररूपिणी ॥
उद्गीतिः सामवेदस्य यापित्तगणरंजिनी ॥ २५ ॥ त्वं वेदीः सर्वयज्ञानां सामर्थ्यं तितयाहवि ॥ यदव्यक्तमनिर्देश्यं निःकर्जं परमात्मनः ॥ २७ ॥ रूपं तत्थैव तस्य
स्पन्दस्फलं च जगन्मयं ॥ यामू निर्वृतिं तांसर्वधारिणी पृथ्वी क्षितिः ॥ २८ ॥ सा त्वं विश्वं भरेलोकेष्वा कीर्तिभूति प्रदा सदा ॥ त्वं लक्ष्मीवितनाकान्तिस्त्वं पुष्टिस्त्व
सनातनी ॥ २९ ॥ त्वं कालरात्रिस्त्वं मुक्तिः शान्तिः प्रज्ञा तथा धृतिः ॥ संसारसागरे भारतारिणीः सुखभोगप्रदा ॥ ३० ॥ प्रसीद सर्वजगतां त्वं गतिस्त्वं मतिस्त
था ॥ त्वं नित्या त्वमनित्या च त्वं जरा च रमोहिनी ॥ त्वं योगिनी सर्वयोगसंगे योगविभाविनी ॥ ३२ ॥ चित्ता कीर्तिर्यतिर्नात्वं यत दक्षा गतस्तुता ॥ त्वां च
शीनी स्तनिर्नीव चक्रिणी घोररूपिणी ॥ ३३ ॥ त्वमिच्छा जननानां त्वं सर्वानुग्रहकारिणी ॥ विश्वादिस्त्वमनादिश्च विश्वयोनिरयोनिजा ॥ ३४ ॥ आत्मा न
सर्वजगत त्वमेवैकान्तरूपिणी ॥ नितां तानि भजन्त्याहि तामसीति च गीयसे ॥ त्वं हिंसा त्वमहिंसा च त्वं कालीवत्गानना ॥ त्वं परा सर्वजननी दमनी मि
नीतथा ॥ ३६ ॥ त्वमेव जीयते विश्वं भाति तत्तत्विभाति च ॥ त्वया सृष्टिहिनासृष्टिस्त्वमकर्मा पिसंस्तुति ॥ ३७ ॥ तरश्वीनी पाणिपादहीना त्वं मितर
गृह्ये ॥ त्वं धौस्त्वमापस्त्वं ज्योतिस्त्वं वायुस्त्वं नमोनमः ॥ नाहं कारोपि जगतामष्टधा प्रकृतीः कृतिः ॥ नगन्नाभिमेतद्रूपधारिणी नालिका पत ॥

पापप्रम्बिका उग्रमाया मोहानिकारिणी ॥ कालस्त्वं कार्य्यभूतं च सत्त्वं शान्तं त्रिधा स्थिये ॥ रूपाणि तव विश्वार्थे रागपक्षफलानि च ॥ नितां तद्रूप्या
दर्पा च निता तान्यहं भजे ॥ रूक्षा प्रपवित्रलोकस्य व्यापिनी त्वं जगन्मयी ॥ ४२ ॥ मानहीना विमानानि विमानोन्मानसंभवा ॥ सर्वं कि
व्यक्ति संयोगरागादि गलितं तालयम् ॥ ४३ ॥ तमे महिम्नि तद्भव भ्रान्त्यादिकं च यम् ॥ इच्छानिष्ठाविपाकत्रायच्छानिष्कारणं ॥ ४४ ॥ सर्गा
दिमध्या नमयं निष्कं रूपं नये वनं ॥ विद्याप्याकागयोगे संपाद्य वस्तुमुरुमङ्गः ॥ ४५ ॥ यत्थितं तरि क्रियेन तत्त्वं तत्र रूपं सनातनम् ॥ वाप्या वाह्य सुखं
दुःखं नानाज्ञानेन यालये ॥ ४६ ॥ उपतापस्तथा भ्रान्ति भूतिस्त्वं जगतः पते ॥ यस्याः प्रभावं नो वक्तुं शक्तो जगतः पतिः ॥ तस्यैव संमोहकारि
सत्त्वं किं तु यस्मै मया ॥ योगनिद्रां मोहनिद्रां महानिद्रां जगन्मयी ॥ ४८ ॥ विष्णुमायावपुःख्यातिः कास्त्वां स्तुत्वा विभावयेत् ॥ मम विष्णोर्ब्रह्मणस्य
याव ग्रहणात्मिकां ॥ ४९ ॥ तस्याः प्रभावं नो वक्तुं गुणान् वक्तुं च वक्षमः ॥ प्रकाशकारणाद्यतिः स्वरूपान्तरेगावरा ॥ ५० ॥ त्वमेव सर्वं गमास्थेया रूपेका
वाक्यगोचरा ॥ प्रसीद सर्वजगतां जननी श्रीस्वरूपिणी ॥ ५१ ॥ विश्वरूपिणी विश्वेशे प्रसिदत्वं सनातनी ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवं संस्तूयमाना सा योग
निद्रा विरिञ्चिना ॥ ५२ ॥ आविर्बभूव प्रत्यक्षं प्रहृष्टाः परमात्मः ॥ स्निग्धाञ्जनधुवाम्भरूपा तु गात्र तु भुजा ॥ ५३ ॥ सिंहस्था खड्गहस्ता च हस्तामृतकुचो
ज्ज्वला ॥ समस्तस्यास्य तावीस्य यस्या सर्वजगद्गुरुः ॥ ५४ ॥ भक्त्या विनम्र तुंगस्तु ताव वचनेनावदत् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ नमो नमस्ते जगतः प्रवृत्तिनिवृत्तिरूपा स्थिति ॥ राम: ॥
सर्गरूपे ॥ चराचराणां भवती विचारिः सनोतनी सर्वविमोहनी च ॥ ५५ ॥ याश्री सदा केशवमूर्त्ति यामो विश्वं भरत्यासकलं विभर्ति ॥ लक्ष्मीर्गिनाया ९ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

महितामनोज्ञा सात्वंनमत्तेपरमार्थसारे ॥ ५७ ॥ यमादिपूतेहृदियोगिनोयांविभावयंतिप्रसितांप्रतीतां ॥ प्रकाशशुद्ध्यादियुतांविकारांसात्वंहिवि
द्याविविधावलंवा ॥ ५८ ॥ कूटस्थमव्यक्तमनन्तरूपंत्वंविभर्तिकालमयंजगति ॥ ६० ॥ अथेशजगतांवीजेज्ञेयज्ञानस्वरूपिणी ॥ जगद्धितायजंता
विष्णुमायेनमोस्तुते ॥ ६१ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्याकर्ण्यवचनस्यकालीलोकविभाविनी ॥ ब्रह्माणंनत्वेजगतांस्रष्टारंघनशब्दवत् ॥ ६२ ॥ देव्यु
वाच ॥ ब्रह्मन्किमर्थंभवतास्तुताहंमदधारय ॥ ऽत्यंतंयदशक्यंतित्वच्छिवंपुरतोमम ॥ ६३ ॥ प्रत्यक्षंमयिजातायांसिद्धिःकार्य्यस्यनिश्चिता
तस्मात्तेवांछितंब्रूहियत्करिष्यामिभाविता ॥ ६४ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ एकस्थाणुनिभूतेशोनद्वितीयंसमीहते ॥ तस्मोह्यययथादारयोगंस्वजिघ्
ति ॥ ६५ ॥ यद्दृष्ट्वैत्वस्यनेकापिरूपिव्यातिमनोहरा ॥ तस्मात्त्वमेकरूपेणभवत्वंहरमोहिनी ॥ ६६ ॥ यथाघृतशरीरात्वंलक्ष्मीरूपेणकेशवम्
अमोदयासिविश्वस्यहितायेनतथाकुरु ॥ ६७ ॥ कान्ताभिलाषमात्रंमेनिनिन्दवृषभध्वजः ॥ कथंपुनःसवनितांस्वेच्छयासंग्रहिष्यति ॥ ६८ ॥ हेउण
तकांतेनुकथंसृष्टिःप्रवर्त्तते ॥ अथतमध्येछंतेकाहेतोतास्मिन्विरागिणि ॥ ६९ ॥ इतिचिन्तापरोनाहंत्वदन्यंशरणंत्विह ॥ लब्धवांस्तेनविश्वस्यहि
तायेनतत्कुरुष्वमे ॥ ७० ॥ नविष्णुस्तस्यमोहायनलक्ष्मीर्नमनोभवः ॥ नवाप्यहंजगन्मातस्तस्मात्त्वंमोहयेश्वरम् ॥ ७१ ॥ कीर्तिस्त्वंसर्वभूतानांयथा
त्वंश्रीर्यथात्मनां ॥ यथाविष्णोःप्रियेकान्तंतथात्वंमोहयेश्वरं ॥ ७२ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथब्रह्माणंमाभाष्यकालीयोगमयिपुनः ॥ यद्उवाच
महाभागातच्छृणुवगुद्धिजोत्तमाः ॥ ७३ ॥ इतिकालिकापुराणेपंचमोध्यायः ॥ देव्युवाच ॥ यदुक्तंभवताब्रह्मन्समस्तंसत्यमेवतत् ॥ महते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मोहयिष्यसि हन्त्वां कस्त्वं न विद्यते ॥ १ ॥ हे रंगृहीतदारेऽनु स्त्रष्टिर्नै सा सनातनी ॥ भविष्यतीति तिनत्सर्वं भवता प्रतिपादितम् ॥ २ ॥ समापि मोहनेय त्नो विद्यते स्य जगत्य
तेः ॥ त्वया कन्यादिगुरोणमेव प्रयत्नो भून्तनिर्भरः ॥ ३ ॥ अहं तथा यतिष्यामि यदा दारपरिग्रहं ॥ हरः करिष्यत्य वचात्स्वयमेव विमोहितः ॥ ४ ॥ यावीमूर्ति
महंमत्वा तस्यैव वसवर्तिनी ॥ भविष्यामि महाभाग यथा विष्णोर्हरिप्रिया ॥ यथा सोपि ममैवेह वसवर्त्ति सदा भवेत् ॥ तथा वाहं करिष्यामि यथेतरेज
नेहरम् ॥ प्रतिसर्गादिमध्यान्त महंशंभुन्नि राकुलम् ॥ स्त्रीरूपेणानुयास्यामि विद्रोके राग्ण्यत्तो विधे ॥ ७ ॥ उत्पन्नादक्षभार्य्या यां चारुरूपेण शंकरम्
अहं संभाजयिष्यामि प्रतिसर्गपितामह ॥ ८ ॥ ततस्तु योगनिद्रायां विष्णुमायां जगंमयी ॥ त्वां करिति स्तु विख्यं ति रूपूणीति दिवौकसः ॥ उत्पन्नमान्त्रं
सततं मोहयेप्राणिनं यथा ॥ तथा सम्मोहयिष्यामि त्र्यंकं प्रमथाधिपं ॥ १० ॥ यथान्यजंतु रेवेनो वर्त्तते वनितावशो ॥ ततोप्यतिहरो वामा वशावर्त्ति भविष्यति
विभिद्य भुवनाधिनां नीजास्य हृदयान्तरे ॥ मांविधां व महादेवो मोहात्सातिगमिष्यति ॥ १२ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति तस्मै समाभाष्य ब्रह्मणे मुनिसत्तमाः ॥
धीयमाना जगन्माता तत्रैवांतर्धिधेततः ॥ १३ ॥ तस्यामंतर्हितायां तु धाता लोकपितामहः ॥ जगामतत्र भय था स्तस हायो मनोभवः ॥ १४ ॥ मुदितो स्वयं मभव
महामावदं स्मरन् ॥ धन्य धन्यं तदा त्मानं मेने च मुनिपुंगवाः ॥ १५ ॥ स्व यदृच्छा महात्मानं विरिं विमदनस्तथा ॥ गच्छंतं हंसयानेन तं वाक्यं तस्यौ त्वरान्वि
तः ॥ १८ ॥ आसन्नन्नमथासा घ हर्केकृत्य विलोचनः ॥ वदं देसर्वलोकेन्द्रा मोदमुक्तं मनो भवः ॥ १९ ॥ यदर्थसं तु तादेवी योगनिद्रा जगन्मयी ॥ स्रक् ॥ रम्यः ॥
तानेन मनसा मया मंदकांदरे ॥ २० ॥ स्वयमेव तया वत्स प्रत्यक्षि भूतयामम ॥ नु कथं योगी क्षतं शंभुर्मोहनीयो मयेति वै ॥ २१ ॥ तथा चदक्ष भवने ॥ १०

सम्प्रत्यन्नयाहरः ॥ मोहनी यस्त्र नचिरादितिसत्यमनो भव ॥ २२ ॥ मदन उवाच ॥ ब्रह्मन्कायोगनिद्रेति याविख्याता जगन्मयी ॥ क
थं तया हरेवपुः कार्य्यस्तपसि संस्थितं ॥ २३ ॥ किंप्रभावाप्रसादेवी कावासा कुत्र संस्थिता ॥ तदहं श्रोतुमिच्छामि त्वत्तो लोकपितामह ॥ २४ ॥
यस्यास्त्वत्समाधेस्तु लक्षणं दृष्टिगोचरे ॥ नद्यास्तु मोवयं स्यात्तु न कस्मात्ता विमोहयेत ॥ २५ ॥ जलदग्निप्रकाशारव्य जठराग्नी कराल
तम् ॥ शूलिनं विक्षपः स्यात्तु ब्रह्मन्वाक्यो तितन्मरस ॥ २६ ॥ तस्मत्ताहं वस्थाह पस्य सम्पक मोह नवांछया ॥ पयामुपेतंतां श्रोतु महमि
च्छामि तत्त्वतः ॥ २७ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ मनोभवस्यैव वचनं श्रुत्वाथ चतुराननः ॥ विष्णुमायाप्रतिष्ठा कथं श्रुत्वा तन्मोहकारकम् ॥ २८ ॥ स
र्वस्य मोहने प्रसाचिंता विक्षोभवन्माहि ॥ समर्थामोहामिति नितंरी स्वास मुहुर्मुहुः ॥ २९ ॥ निश्वाससमारुता जस्य नानारूपा महाबला
जातागणा लोल जिह्वाललोलाइति मयंकराः ॥ ३० ॥ तुरङ्गवदनाः केचित्केचिद् अज मुखास्तथा ॥ सिंहव्याघ्रमुखाश्चान्ये श्वा वा
ह रवमुखानना ॥ ३१ ॥ नकुलमार्जारवदनाः शरभाननपाम्बुकाननाः ॥ छायमो मायुवक्र्य नरसिंहमुखास्तथा ॥ ३२ ॥ गोधू
पागोमुखाः केचित्तथापक्षिमुखाः परे ॥ महादीर्घा महाह्रस्वा महास्थूला महाल्कशा ॥ ३३ ॥ पिंगाक्षा विरलाक्षाश्च
लैकाक्षा महोदराः ॥ एककर्णाः त्रिकर्णाश्च चतुःकर्णास्तथा परे ॥ ३४ ॥ स्थूलकर्णा महाकर्णा बहुकर्णा ह्यकर्णकाः

दीर्घाक्षास्थूलनेत्राश्च सूक्ष्मनेत्राल्पदृष्टय ॥ ३५ ॥ चतुःपादाः पञ्चपादास्त्रिपादैकपदास्तथा ॥ ह्रस्वपादा दीर्घपादाः स्थूलपादा महाप
दा ॥ ३६ ॥ एकहस्ताश्चतुर्हस्ता द्विहस्ता द्विहस्तास्त्रिग्रीवास्तथा ॥ विहस्ताश्च विरूपाक्षा गोधिकाक्षास्तथापरे ॥ ३७ ॥ मत्स्यास्यास्तथा चो
चिच्छिशुमारमुखास्तथा ॥ क्रौञ्चाकारा बकाकारा हंससारस्यरूपिणः ॥ ३८ ॥ तथैव मद्गुकाराः कंककाकमुखास्तथा ॥ मार्जारका
लाद्रक्तास्य कपिला पिङ्गलास्तथा ॥ ३९ ॥ नीलाः शुक्लास्तथा पीता हरिताश्चित्ररूपिणः ॥ अवादयन्तते वादान् पठहान्यविनोः
दिनः ॥ ४० ॥ मृदङ्गान् डिण्डिमांश्चैव गोमुखान्यणवांस्तथा ॥ सर्वे जटाभिः मिगणैभिर्जुगाभिश्च कालिताः ॥ ४१ ॥ निरन्तराभिर्विचित्रा
गणाः स्यन्दनगामिनः ॥ शूलहस्ताः पाशहस्ताः खड्गहस्ता धनुर्धराः ॥ ४२ ॥ शक्त्यंकुश गदा बाण पट्टिश पाश पाणयः ॥ नाना युधा महा
नादं कुर्वन्तस्ते महाबला ॥ ४३ ॥ मारयच्छेदयेत्सर्वं ब्रह्मणं प्रति गताः ॥ तेषां तु वदतां तत्र मारयेच्छेदयेत्यतः ॥ ४४ ॥ योगनिद्राप्रभावादौ
न्मावि विर्वत्नु प्रचक्रमे ॥ अथ ब्रह्मा गणान्मार्य तान् दृष्ट्वा मदनो गणान् ॥ ४५ ॥ उवाच वारयन्त्वत्तु गणानामग्रतः स्मरः मदन उवा
च ॥ किं कर्म्मे नैकरिष्यन्ति कुत्रस्थास्यन्ति वा विधे ॥ ४६ ॥ किन्नामधेयास्तेभ्यो वा तेभ्यस्तान्विनियोजय ॥ नियोज्यैतान्निते कृत्ते स्थानं दत्त्वा
वनामच ॥ ४७ ॥ श्रुत्वा पश्चान्महामायाप्रभावं कथयस्व मे ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ तद्वाक्यमाकर्ण्य सर्वलोकपितामहः ॥ गणान्स मद राम:

नास्त्राहृतेषां कर्मादिकं दिशान् ॥ ४८ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ एतद्रुत्मन्नमा व्याहि मारस्येत्थं वदन् स्वरम् ॥ उङ्कृ उङ्कृ रतोमीयां नाममारोतिजायताम् ॥ ५० ॥ मा
रात्मगत्याद्दश्यो मारा: संतु च नामतः ॥ सैदैव विघ्नं जन्तूनां करिष्यंति विनार्चनं ॥ ५१ ॥ तवानुगमनं कर्म मुख्यमेषां मनोमय ॥ यत्नप
न्येयां तास्य कर्म्मार्प यदा तदा ॥ ५२ ॥ गता शक्तं तै तैस्तं साहाय्याय तदा तदा ॥ विघ्नोत्पातिं करिष्यंति त्वद वस्त्र वस्त्राविर्तिनो
॥ ५३ ॥ ज्ञानिनां ज्ञानमार्गं च विघ्नापि अपि सर्वदा ॥ यूयामाः सात्विकं कर्म्म सर्वे कुर्वंति जंतवः ॥ ५४ ॥ तथा वैतै करिष्यंति सविघ्न
मपि सर्वतः ॥ ईत्येस्यास्यति सर्वं च योगिनः कामरूपिणः ॥ ५५ ॥ त्वमेषां च गणानां प्रमुखं पदयज्ञांशभागिनः ॥ नित्यक्रियारतानां
ये भोगिनोपि चवन्ति मे ॥ ५६ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति श्रुत्वा तु ते सर्वे मदनं सविधिं नताः ॥ परिवार्य यथाकाम तस्थुः ध्यात्वा निजां
तकम् ॥ ५७ ॥ तेषां दर्शी पितुर्वाक्यात् विरिञ्चिर्मुनिपुङ्गवाः ॥ महात्म्यं च प्रभावं च तेतपः शास्ति नोयत ॥ ५८ ॥ तेषां ज्ञाता नतु पयानिः समी
हा सैदेवते ॥ न्यासिनोपि महात्मानः सर्वेतत्यञ्चरन्ततः ॥ ५९ ॥ अतोश्रुत्वा प्रसन्नः स महात्म्यं मदनाय च ॥ गतिं तु योगनिद्राया सम्भु
क्त भुपवक्रमे ॥ ६० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अव्यक्त व्यक्तरूपेण रजः सत्व तमो गुणैः ॥ विभज्य यार्थं कुरुते विष्णु मायेति सोच्यते ॥ ६१ ॥ यानि मातृ
सत्वाद्यस्ता जगदण्ड कपालतः ॥ विभज्य प्रकृत्ये याति योगनिद्रेति सोच्यते ॥ ६२ ॥ मन्वान्तभावनपरापरमानन्दरूपिणी ॥ योगीनां
गी १

सत्वविधात्रः सानिगद्याजगन्मयी ॥ ६३ ॥ तामर्भान्तर्ज्ञानसम्पन्नं प्रेरितं भ्रमिवमारुतैः ॥ उत्पन्नं ज्ञानरहितं कुरुतेयानि
रंतम् ॥ ६४ ॥ पूर्वातिपूर्वसंधातृसंस्कारेणानियोज्य च ॥ आहारादौ ततो मोह ममत्वं ज्ञानसंशयम् ॥ ६५ ॥ क्रो
धोपरोधलोभेषु क्षिप्त्वा पुनः पुनः ॥ पश्चात्कामेन योज्याशु चिन्तायुक्तमहर्निशम् ॥ ६६ ॥ आमोदयुक्तं व्यस(
नासक्तं जन्तुं करोति या ॥ महामायेति मायेति न सा जगदीश्वरी ॥ ६७ ॥ अहंकारादिसंसक्ता सर्वप्रभवभाविनी ॥ उ(
त्पत्तिस्थितिलोकेः सा कथ्यतेनन्तरूपिणी ॥ ६८ ॥ उत्पन्नमङ्कुरं वीजं यथापोमेघसंभवाः । प्ररोहयति सा जन्तूनल्पोत्प
न्नान्प्ररोहयेत् ॥ ६९ ॥ सा शक्तिः सृष्टिरूपा च सर्वेषां ख्यातिरीश्वरी ॥ क्षमाक्षमावतां नित्यं करुणा सा दयावती ॥ ७० ॥ (
सा नित्या नित्यरूपेण जगद्वै प्रकाशते ॥ ज्योतिः स्वरूपेण परा व्यक्ताव्यक्तप्रकाशिनी ॥ ७१ ॥ सा योगिनां मुक्तिहेतुर्विद्या
रूपेण वैष्णवी ॥ संसारिकाणां संसारवंधहेतुर्विपर्यया ॥ ७२ ॥ लक्ष्मीरूपेण कृष्णस्य द्वितीया च मनोहरा ॥ त्रयी
रूपेण करालास्या सदा मम मनोभव ॥ ७३ ॥ सर्वत्र स्या सर्वगादित्यमूर्तिर्नित्यादौ किंनित्यरूपा परा ख्या ॥ रुद्राणादि ॥ राम: ॥
नां सर्वदा मोहयित्री सात्मीरूपैः सर्वजन्तोः समन्तात् ॥ ७४ ॥ इति कालिकापुराणे षष्ठोध्यायः ॥ ६ ॥ मार्क

॥ १२ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥ राजेयउवाच ॥ अथ ब्रह्मा महास्वरूपं प्रति प्राह वै ॥ मदनाय पुनः प्राह यत्नो मोह मोहने ॥ १ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ विष्णुमायां महादेवो यथा दार
परिग्रहान् ॥ करिष्यति तथा कर्तुं मर्गकारं पुराकरोत् ॥ २ ॥ सावर्ण्या दक्षतनया भूत्वा शंभोर्महात्मनः ॥ भविष्यति द्विजो पति
स्त्वमेवा वदंस्मर ॥ ३ ॥ त्वमेभिः स्वगणैः सार्द्धं रत्या च मधुना सह ॥ यथेच्छति तथा दारान् स्रष्टा ही त्वं कुरु शंकरः ॥ ४ ॥ शंभोगृहीत
दारेतु सत्यात्मा वश्य स्मरः ॥ अभिच्छिन्ना सृष्टिरियं भविष्यति न संशयः ॥ ५ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ ब्राह्मी द्विजश्रेष्ठा लोके
केन्द्राणाय मनोभवः ॥ मधुरं पत्कतत्तेन महादेवस्य मोहने ॥ ६ ॥ मदन उवाच ॥ स्वागणं मनयत्यास्माभिः क्रियते हरमोहने ॥ यत्नेक्षेवाप
रोक्षयातस्य तद्भूतो मम ॥ ७ ॥ यदा समाधिमास्थाय स्थितः शंभुर्जितेन्द्रियः ॥ तदा सुगंधिवातेन शीतलेन विवेगिना ॥ ८ ॥ तंवीजयामि
लोकेशा नित्यं मोहनकारिणा ॥ स्वसायकास्त पांच वसमादाय शरान् नम ॥ भ्रमामितस्य सान्निध्ये मोह मंत्त द्रुणानहम् ॥ सिद्धवां छुर
हंतच रमयामि दिवानिशम् ॥ १० ॥ हावा भावाश्च तेसर्वे प्रविशंति च तेषु वै ॥ मपि प्रविश्य विधेत्रां भोः प्राणिपितामह ॥ कोवान कु
रुते द्वन्द्वभावन्तत्र मुहुर्मुहुः ॥ ममप्रवेशमात्रेण तुष्टाः स्युः सर्वजंतवः ॥ १२ ॥ नत्रां मुन्तं धयुत्तस्य मानसी विक्रियां गतौ ॥ यदाहिम
पतः प्रस्थं प्रयाति प्रथमाधिपः ॥ १३ ॥ तत्र गंता तदेवाहं सगतिः सर्वथा विधे ॥ यदा मेरुं प्रयाति त्यै वयदा वाना टके श्वरम् ॥ १४ ॥ कैला
शं वा यदा याति तत्र गच्छाम्यहं तदा ॥ यदात्त समाप्त हराति क्षांति वेसरा ॥ १५ ॥ ततस्तस्य पुरश्चक्र मिथुनं मोहयाम्यहम् ॥ तद्वक्रम
स्य धि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गलंब्रन्‌भावहावयुतं वह॥ १८॥ नानाभावेन कुरुत्तदंपस्य्क म कुमम म॥ निलकंठा नमःऽऽ: सजाया नपितमुर:॥ १७॥ संमोहयामि सवि
वे मगानन्यास्च पासिरा:॥ विचित्रभाव मा सा घ य दाद्य कुरुते रति म॥ १८॥ मतु रमिथुनं वीक्ष्य तन्न याको नसोऽस्तु क:॥ मृगास्य तत्पुरस्थास्य
सोजायाभिस्च सोऽस्तु क॥ १९॥ प्रकुर्वन्तु वीरं भावं तस्य पार्श्वे प्रसरेत्‌ दा॥ अपरंप विवरं तस्य कदाचित्‌ दपि मध्वर: २०॥ निपान्य स यदा देह नमपा
सर्वलोकस्तर॥ वा धानि स्थी तिज्ञा तं समा संगा हतहेम॥ २१ अलं वसं मोहयितुं स सहायो तिनि चितम॥ मधुस्च कुरुते कर्म यद्यन्तस्य विमो
हेन॥ २२॥ तत्र राज्य स्वमहाभागानित्य तस्मा चितश्चन:॥ पंचकान्कोशा नाम्ना न्कारूरा न्यादला स्तथा॥ २३॥ नाग केसरपुन्नागानव कुलान्केत कान्व
यान्‌॥ माधवीं मालिका पर्णां धावान कुवरकान्वहून॥ २४॥ उत्फुल्लय ति तत्र स्म यत्र तिष्ठति केसर:॥ सरांस्तु सकुस्व पुमानानि व्यज्य स्मलयान्वितै॥
२५॥ सुगंधीलतवान्‌ यत्ना दर्तव राकाशक्रयम॥ सेना: सर्वा: सुमनस: फलत पादपसंचयान्‌॥ २६॥ एका तु विभावेन वेष्टयं ति स्म तत्र च॥ तां
दृष्ट्वां वात पुष्पो पाते: सुगंधि स मीरितो:॥ २७॥ दृष्ट्वा कामवसं यातो नतत्र मुनिरच्युत:॥ तत्र राज्य अपि लोकेशा नानाभवे: स्तुतो भवे:॥ २८
वसं तिस्म पुरा सिद्धा येय चापितपोधना:॥ न तस्य पुनरस्मा भिद स्वमोहस्य कारणम॥ २९॥ भावमा चरत कुरु जे कायोऽथ मपि शंकर:॥ इति स
सर्वमहं दृष्ट्वा ज्ञात्वा वह स्भाव नम॥ ३०॥ विज्ञवो हरं भ्रमो हान्नि पतन्‌ यान यावि ना॥ इदानीं त्वद्वचं श्रुत्वा योगनिं द्राति तं पुन:॥ ३१॥ तस्या: एम:॥
प्रभावं श्रुत्वा पागुराणान्‌ नृ स्थां सहायकान्‌॥ मयाद्यं भोर्वि मोहायक्रियते प्रसुरु धन:॥ ३२॥ भवा नापि चिलोकेशा योग निंद्रा तु तं पुन:॥ भवेद्य
था संभुजा यातथैव विधधा त्वाम॥ ३३॥ यमानां नियमा नांच प्राणाया मस्य नित्यस:॥ श्री मन स्य महेशस्य जत्याहार स्य गोचरे॥ ३४॥ धा १३॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नस्य धारणायाञ्च समाधेर्विघ्नसंभवम् ॥ मन्येऽकर्तुं न सक्यं स्यादपि मारः स्वतेरपि ॥ ३५ ॥ तथाप्ययं मारगणाः कोनुहरस्य योगांगविकारविघ्नम् यदे वक्ष्य
ध्यंक्षिसुवा ह्यामर्षः सम स्यसत्यस्य नक्षनुमोजः ॥ ३६ ॥ इति कालिकापुराणे सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततो ब्रह्मापि मदनमुवाच देववच
नः ॥ निम्बीत्स्य योगनिद्राया श्रुत्वा वाक्यं तपोधनाः ॥ १ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अवश्यं शम्भुपत्नी सा योगनिद्रा भविष्यति ॥ यथा शक्ति भवान् तत्र करोतु स्वस्याः सहाय
ताम् ॥ २ ॥ गच्छ त्वं स्वगणैः सार्द्धं यत्रास्ते तिष्ठति शंकरः ॥ कुरु त मनोभव त्वं च तथानु मधुना सह ॥ ३ ॥ तावदेव स्पतुर्यथा हं जगन्मोहं यानि त्यजः ॥ भागत्वं च शम्भु
पार्श्वे तिष्ठ सार्द्धं गणैः सदा ॥ ४ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युक्त्वा सर्वलोकेशस्तत्रैवान्तरधीयत ॥ शम्भेः कामदनोगतं वा स्मर गणस्तदा ॥ ५ ॥ स्वामिन्यन्तरे दक्षस्थिर
काले तपोरतः ॥ नियमैर्बहुभिर्देवीमाराधयत सुव्रतः ॥ ६ ॥ ततो नियमयुक्तस्य दक्षस्य मुनिसत्तमाः ॥ योगनिद्रां पूजयतः प्रत्यक्षमभवच्छिवा ॥ ७ ॥ ततः प्रत्य
क्षतां दृष्ट्वा विष्णुमायां जगन्मयीं ॥ कृतकृत्यमथात्मानं मेने दक्षः प्रजापतिः ॥ ८ ॥ सिंहस्थां कालिकां कृष्णां पीनोत्तुङ्गपयोधराम् ॥ चतुर्भुजां चारुवक्त्रां नी
लोत्पलधरां शुभाम् ॥ ९ ॥ वराभयदां खड्गहस्तां सर्वगुणान्विताम् ॥ आरक्तनयनां चारुमुक्तकेशीं मनोरमाम् ॥ १० ॥ दृष्ट्वा दक्षो प्रणनाम महामायां प्रजापतिः ॥
स्तुत्वा परमया युक्त्या विनवावनतकन्धरः ॥ दक्ष उवाच ॥ आनन्दरूपिणी देवि जगदानन्दकारिणीम् ॥ ११ ॥ सृष्टिस्थित्यन्तरूपां वा स्तौमि लक्ष्मीं हरिप्रभाम् ॥
सत्त्वोद्रेकप्रकाशेन यज्ज्योतिर्निनत्वमनुत्तमम् ॥ १२ ॥ सुप्रकाशं जगद्धामतन्नवाद्यं महेश्वरी ॥ रजोगुणातिरेकेण यत्क्षाम स्वप्रकाशनम् ॥ १३ ॥ राग
स्वरूपमध्यस्थं तत्ते ब्राह्मी जगन्मयी ॥ तमोगुणातिरेकेण यच्च मोह प्रकाशनम् ॥ १४ ॥ आच्छादकं चेतनानां तत्त्वे वाणी शरोचरम् ॥ परापराद्ये
कामुग्र निर्मला लोकमोहिनी ॥ १५ ॥ त्वं ची रूपा त्वयि कीर्तिर्यां [illegible] तस्य जगतो गतिः ॥ विमर्शे माधवो धात्री यया नित्यानियोत्यया ॥ १६ ॥ सा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मूर्त्तिस्त्वं वस्तुभेदां गे जे भांत्रुप्रकाशिनी ॥ महानुभावा त्वं विश्वधात्री स्वस्था पराजिता ॥ १७ ॥ यदेकं योगिनो ध्येन मृग्यन्ते परं परम् ॥ तस्यास्तिनव
मात्राथें मात्विकभावनं भवम् ॥ १८ ॥ यद्यो गिनो निरालंबं निष्कं निर्मलपरमः ॥ ज्ञानं दृश्य तिष्ठन्ति तत्तस्त्वं तदं न गोचरं तेनच ॥ १९ ॥ या
प्रसिद्धा चक्षुस्त्याज्य न सिद्धा त्रिनिर्मले ॥ सा त्वं सिद्धिर्निःप्रपंचा प्रपंचापि प्रकाशिका ॥ २० ॥ त्वयैव आत्मविद्या त्वं मालं याति प्र
याश्रया ॥ प्रपंचरूपा जगतामादिशक्तिस्त्वमीश्वरी ॥ २१ ॥ प्रसन्नकालयात्रा वाग्वाणी यावगीयते । वेदज्ञकाख्यान परा सा त्वं वि
स्वप्नकासिनी ॥ २२ ॥ त्वमग्निस्त्वं तथा स्वाहा त्वं स्वधा पितृभिः सह ॥ त्वं नभस्त्वं कालरूपा त्वमाद्या त्वं बहिः स्थिता ॥ त्वमचिन्त्या त्वमव्यक्ता तथा
निर्द्वन्द्वरूपिणी ॥ त्वं कालरात्रिस्त्वं शान्ता त्वमेव प्रकृतिः परा ॥ २४ ॥ यस्याः संसारलोकानां परित्राणाय सिद्धये ॥ रूपं जानन्ति धात्राद्या
स्तस्यां तामस्तिके परम् ॥ २५ ॥ प्रसीद भगवन्त्वं घ प्रसीद विश्वरूपिणी ॥ प्रसीद घोररूपे त्वं जगन्मयि नमोस्तु ते ॥ २६ ॥ मार्कण्डेय
उवाच ॥ इति स्तुता महामाया दक्षेण सुमहात्मना ॥ उवाच दक्षं ज्ञात्वापि स्वयं तस्येप्सितं द्विजाः ॥ २७ ॥ भगवत्युवाच ॥ तुष्टाहं दक्ष भ ॥ रामः ॥
वतो मद्भक्त्या अनया भृशम् ॥ वरं वृणीष्व चाभीष्टं तत्ते दास्यामि तत्स्वयम् ॥ २८ ॥ नियमैस्तपोभिस्तेस्तुतिभिश्च प्रजापते ॥ अतितु ॥ १४ ॥
ष्टा ददाम्येव परं वरं वा यदवाञ्छितम् ॥ २९ ॥ दक्ष उवाच ॥ जगन्मयि महामाये यदि त्वं वरदा भव ॥ तदा मम सुता भूत्वा हरजाया भवाधुना ॥ ३० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मेमैस नवरोदे विके वलं जगतामपि ॥ लोकेन्द्रास्तु तथा विष्णोः शिवस्यापि प्रजेश्वरी ॥ ३१ ॥ दक्ष उवाच ॥ अहं तव सुता भूत्वा त्वज्जाया पां
समुद्भवा ॥ हरजाया भविष्यामि न चिरान्तु प्रजापते ॥ ३२ ॥ यदा भवान्मयि पुनर्मन्दवेन्मन्दादरस्तदा ॥ देहं त्यक्ष्यामि सपदि संमुखे वै तत्प्रजापते ३३
एष दत्तस्तव वरः प्रतिसर्गं प्रजापते अहं तव सुता भूत्वा भविष्यामि हरप्रिया ॥ ३४ ॥ तथा सम्मोहयिष्यामि महादेवं प्रजापते ॥ प्रतिसर्गं यथा
मोहं संप्राप्स्यति निराकुलः ॥ ३५ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवमुक्त्वा महामाया दक्षं मुख्यं प्रजापतिं ॥ अन्तर्हितवती तत्र सम्यक् दक्षस्य पश्यतः
॥ ३६ ॥ अन्तर्हितायां मायायां दक्षोपि निजमाश्रयम् ॥ जगाम मेने च मुदं भविष्यति सुतेति सा ॥ ३७ ॥ अथ यच्चक्रे प्रजोत्पादं विनास्त्रिसंगमेहन ॥
संकल्पाविर्भवाभ्यां तु मनसा चिंतयेन तथ ॥ ३८ ॥ तत्रये तनया जाता बहवो द्विजसत्तमाः ॥ तन्नारदोपदेशेन भ्रमंति पृथ्वीमिमाम् ॥ ३९ ॥ पुनः पुनः
सुता ये ये तस्य जातास्ताः शतस्रसः ॥ ते सर्वे भ्रान्तपदवीं यपु नारद वाक्यतः ॥ ४० ॥ पृथ्वी व्याप्तिष्टिकर्त्तारः सर्वे पुत्र्यं द्विजोत्तमा पर्यपश्यं पृथ्वी कृत्स्नात्प्र
यांत प्रान्नमायताः ॥ ४१ ॥ इति नारद वाक्येन तेनोदिता दक्षपुत्रकाः ॥ अद्यापि न निवर्त्तन्त भ्रमन्तः पृथिवीमिमाम् ॥ ४२ ॥ ततः समुत्पाद
यितुं प्रजार्थे मैथुन संभवा ॥ उपयेमे वीरणास्य तनया दक्ष ईप्सिताम् ॥ ४३ ॥ वीरिणी नाम तस्यास्तु असिक्नी त्यपि सत्तमाः ॥ तस्यां प्र
थम संकल्पो यदाभूतः प्रजापते ॥ ४५ ॥ सद्यो जातास्तु ताजाता ततस्तस्या द्विजोत्तमाः ॥ तस्यां तु जातमात्रायां सुप्रीतो सो प्रजापति ॥ ४६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सैवैषेति तदा मेने तां दृष्ट्वा तेजसोज्ज्वलाम् ॥ बभूव पुष्पवृष्टिश्च मेघाश्च ववृषुर्जलम् ॥ ४७ ॥ दिशां शान्ता स्तदा तस्यां जातायां च समुज्ज्वला ॥ अवादयं
स्त्रिदशाः शुभवाद्यं वियद्गताः ॥ ४८ ॥ जज्वलुश्चाग्नयः शान्ता महामायाथ तस्यां सत्यां नरोत्तमा ॥ वीरिणीपांतकस्थितो दक्षस्तां ददृशे जगदीश्वरी ॥ ४८
विष्णुमायां महामायां तोषयामास भक्तितः ॥ दक्ष उवाच ॥ शिवाद्यां तां महामायां योगनिद्रां जगन्मयी ॥ ४९ पांब्रह्मा यजते विष्णुर्नैव तां नमामि सनातनीं ॥
यया धाता जगत्सृष्टौ नियुक्तस्तां पुरैकृत ॥ ५० स्थितिं चापि हरिः कर्तुं त्यन्ति योगाज्जगत्पतिः ॥ तामहं तां तथा देवीं तां नमामि महेश्वरीम् ॥ ५१ ॥ विकारहीं
तां पुरुषमप्रमेयां प्रज्ञां नतास्मि ॥ प्रमाणमानसेवाख्यां प्रमाणाभिस्तु रक्षात्मिकां ॥ ५२ ॥ यत्त्वं विविक्तं यद्देवि विद्या विद्यात्मिकां पराम् ॥ तस्य भोगप्रवर्त
तिस्व सदा कर्तृ जले स्थिता ॥ ५३ ॥ यत्त्वां प्रत्यक्षतो देवि सिद्धरूपप्रतिपावनी ॥ तस्या वद्रूपं भवे मुक्तिर्विद्या विद्याप्रकाशिका ॥ ५४ योगनिद्रे महामा
ये विष्णुमाये जगन्मयी ॥ याप्रमाणाय सम्पन्ना चेतना सत्त्वात्मकम् ॥ ५५ ॥ यस्तु यन्ति जगन्मातर्भयं त्रिषु विकोतिच ॥ जगन्मयीति मायेति सर्वन्ते वा
भविष्यति ॥ ५६ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति स्तुता जगन्माता दक्षेण सुमहात्मना ॥ तथोवाच तदा दक्षं यथा मातान्तरात्मनि ॥ ५७ ॥ सम्मोहय सर्वलोकस्य
यया दक्षस्त्वरोऽन्ति तितर ॥ नान्यः क्षणोऽति वतया मायया याह तदान्विका ॥ ५८ ॥ दक्ष उवाच ॥ अहमाराधिता पूर्वं यदर्थं मुनिसत्तम ॥ ईप्सितं तत ॥ रामः ॥
वसिध्यंत दव धारयसं नमम् ॥ ५९ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ स्तुवन् तदा देवी दक्षं च निजमायया ॥ आस्थाय शैशवं भावं जनयां निकटोदसा ॥ ६० ॥ तत

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तां वीरिणी यत्नात्तु संस्तन्यपयोचितम् ॥ शिशुपालेन विधिना तस्मै तु न्यादिकं ददौ ॥६१॥ पालिता सा च वीरिण्या दक्षेण सुमहात्मना ॥ ववृ
धे शुक्लपक्षस्य निशानाथो यथान्वहम् ॥६२॥ तस्यां तु सद्गुणाः सर्वे विविशुर्द्विजसत्तमाः ॥ शैशवेपि यथा चन्द्रे कलाः सर्वमनोहराः ॥६३॥
रेमे सा निजभावेन सखीमध्यगता यदा ॥ तदालिखति भर्गस्य प्रतिमामन्वहं मुहुः ॥६४॥ यदा गायति गानानि तदा बाल्योचिता । निसा उग्रं स्था
णुं हरं रुद्रं सस्मार स्मरनाशनं ॥६५॥ तस्याश्चक्रे नाम दक्षः सतीति द्विजसत्तमाः ॥ प्रशस्ता या सर्वगुणैः सत्त्वादपि नयादपि ॥६६॥ ववृधे द
क्षवीरिण्योः प्रत्यहं करुणानुरा ॥ तस्यां बाल्येपि भक्ता यां तयोर्नित्यं मुहुर्मुहुः ॥६७॥ सर्वबालगुणाक्रान्ता सदा सा नयशालिनी ॥ तोषयामा
स पितरौ नित्यं नित्यं द्विजोत्तमाः ॥६८॥ अथैकदा पितुः पार्श्वे तिष्ठन्तीं तां सतीं विधिः ॥ नारदश्च ददर्शाथ रत्नभूतां क्षितौ शुभाम् ॥६९॥ सापि
तौ वीक्ष्य मुदिता नातं चलात्र कारणं ॥ प्रणनाम ततो देवी ब्रह्माणमथ नारदम् ॥७०॥ प्रणामान्ते सतीं वीक्ष्य विनयावनतां सतीं ॥ नारदश्चैवं त
दैवीशीर्वादमेनं शुवावह ॥ त्वामेव यः कामयते यं त्वं कामयसे पतिं ॥ तं प्राप्नुहि पतिं देवं सर्वज्ञं जगदीश्वरम् ॥७२॥ योन्यां नजगृहे नापि
गृह्णाति न ग्रहिष्यति ॥ सोयां स ते पतिर्भूयादनन्यसदृशः शुभे ॥७३॥ इत्युक्त्वा सुचिरं तौ तु स्थित्वा दक्षाश्रमे पुनः ॥ विसृष्टौ तेन संयातौ
स्वस्थानं द्विजसत्तमाः ॥७४॥ इति कालिकापुराणे अष्टमोध्यायः ॥८॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ बाल्यं व्यतीत्य सा प्राप यौवनं ततः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अतिविरूपे रागेन सर्वाङ्गे सुमनोहरा ॥१॥ तां वीक्ष्य दक्षो केन्द्राः त्रोडिन्नान्नवेस्थितां ॥२॥ अथ सापि स्वयं भार्गप्रातवे खतदान्वहम् ॥ ग्वा
राधयामास व्रतं गरे मातुरनुज्ञया ॥३॥ आश्विने नन्दिकाख्यातलवेरोः सगुरोदिने ॥ पूजयित्वा हरं रूपं स्याहूरं दत्वा निनाय तत् ॥४॥ का
र्त्तिकस्य चतुर्दश्यामपूपैः पायसैर्हरम् ॥ समाकीर्णैः समाराध्य सस्मापरमेश्वरम् ॥५॥ कृष्णाष्टम्यां मार्गशीर्षे सतिलैः सयवोदनैः ॥ पूज
यित्वा हरं नीलैर्निनाय दिवसं जनैः ॥६॥ पौषे तु शुक्लसप्तम्यां कृत्वा जागरणं निशि ॥ अपूजयाच्छिवं प्रातः कृसरान्नेन सा सती ॥७॥ माघे तु
पौर्णमास्यां तु कृत्वा जागरणं निशि ॥ आर्द्रवस्त्रा नदीतीरे ह्यकरोद्रुद्रपूजनं ॥८॥ नानाविधैः फलैः पुष्पैः सम्यक्कृत्वा समये भेः ॥ चकार निय
ताहारं तन्मासहरमानसा ॥९॥ चतुर्दश्यां कृष्णपक्षे तपस्यस्य विशेषतः ॥ कृत्वा जागरणं देवं बिल्वपत्रैरपूजयेत् ॥१०॥ चैत्रे शुक्ल चतुर्दश्यां पाला
शैर्दमनैः शिवम् ॥ अपूजयद्दिवा रात्रौ तं स्मरन्ति स्म वाहनम् ॥११॥ वैशाखस्य तृतीयायां शुक्लायां सयवोदनैः ॥ पूजयित्वा हरं गेभेदे वं मासं
वरत्यनु १२ ॥ निनाय सा निराहारा स्मरन्ति स्म वाहनम् ॥ ज्येष्ठस्य पूर्णिमारात्रौ संपूज्य वृषवाहनं ॥१३॥ वसनैर्बृहतीपुष्पैर्निराहारा निनाय तां
आषाढस्य चतुर्दश्यां शुक्लायां ... ॥१४॥ बृहतीकुसुमैः पूजा देवस्याकारि वै तया ॥ श्रावणस्य सिताष्टम्यां चतुर्दश्यां च वाशिवम् ॥ । राम: ॥
पवित्रैर्वासोभिः पवित्रैरप्यपूजयत् ॥ भाद्रे कृष्णचतुर्दश्यां पुष्पैर्नानाविधैः फलैः ॥१५॥ संपूज्याथ चतुर्दश्यां चकार जलभोजनं ॥

॥१६॥

इतिश्रुतंयथादृष्टंपुरासत्यासदेवत ॥ १७ ॥ सावित्र्यासहितोब्रह्माजगामाथहरान्तिकम् ॥ वासुदेवोपिभगवान्महालक्ष्म्यातदन्तिकम् ॥ १८ ॥
प्रस्थंहिमवतःशम्भुःस्थितोयत्रगणैःसह ॥ तौदृष्ट्वाब्रह्मकृष्णौतुसस्त्रीकौसमागतौहरः ॥ १९ ॥ यथोचितंसमाभाष्यपप्रच्छागमनंतयोः ॥
तथाविधांस्तुतान्दृष्ट्वादम्पतिभावसंयुतान् ॥ २० ॥ काचिदीहांवमनसावक्केदारपरिग्रहे ॥ यथागमनहेतुंवःकथयध्वंतत्वतः ॥ २१ ॥
किमर्थमागतायूयंकिंकार्य्यंवोत्रविद्यते ॥ इतिपृष्टोत्र्यंबकेनसर्वलोकपितामहः ॥ २२ ॥ ब्रह्मोवाचमहादेवंविष्णुनापरिचोदितः ॥ ब्रह्मोवाच
मदर्थमागतावांतच्छृणुष्वत्रिलोचन ॥ २३ ॥ विरोधस्तस्तुदेवानांस्वार्थंवृषभध्वज ॥ अहंसृष्टिरतःशम्भोस्थितिहेतुस्तथाहरिः ॥ २४ ॥
अन्तहेतुर्भवानस्यजगतःप्रतिसर्गकम् ॥ तत्कर्म्माणिसदेवाहंभवश्चांसहितोह्यलम् ॥ २५ ॥ हरिःस्थितावपितथामयालंभवतामहस ॥
त्वमन्तकरणेशक्तोविनानाथाभविष्यति ॥ २६ ॥ तस्माद्युष्मोन्यकन्येषुसर्वेषांवृषभध्वज ॥ सहायन्नःसदाभोग्यमन्यथानजगद्भवेत् ॥ २७ ॥
केचिद्भविष्यात्वसुराममवध्यामहेश्वरः ॥ अपरेतुहरेर्वध्याभवतोपितथापरे ॥ २८ ॥ केचित्वद्वीर्य्यजातास्चकेचिन्ममांससंभवाः ॥ माया
याः । केचिदपरेवध्याःसुदेवैवैरिणः ॥ २९ ॥ योगयुक्तेत्वयिसदारागद्वेषादिवर्ज्जिते ॥ दयाकार्य्यैकनिरतेनवध्याअसुरास्तव ॥ ३० ॥ आ
राधितेभूते ~~चि~~ क्षिमिसकथंसृष्टिस्तथास्थितिः ॥ अन्तश्चभवतायुक्तंनित्यानित्यंवृषध्वज ॥ ३१ ॥ सृष्टिस्थित्यन्तकर्म्माणिनकार्य्या ॥

का॰ पु॰ ॥

गिरयदाहुः ॥ शरीरभेदमस्माकं मायया यान्न युज्यते ॥ ३२ ॥ एकरूपा हि वयं भिन्नाः कार्य्यस्य भेदतः । कार्य्यभेदो नास्ति ह्यत्र तु पुभेदो प्रयोजनं ३३ ॥
एकस्वरूपिधाम्नं त्वां वयं भिन्नस्वरूपिणः ॥ मत्वा महेश्वरस्तेति सत्यं विद्धि सनातनम् ॥ ३४ ॥ मायापि भिन्नरूपेण कमलाख्या सरस्वती ॥ सा त्रिविधा
संभावभूता कार्य्यस्य भेदतः ॥ ३५ ॥ रुद्र तेऽनुरागस्य नारी मूलं महेश्वर ॥ वामापरिग्रहात्तस्य चात्कामक्रोधादिकोद्भवः ॥ ३६ ॥ अनुरागे तु संजाते का
मक्रोधादिकारणे ॥ विराहे तु यत्नेन सत्वयं नीह यतन्तेः ॥ ३७ ॥ सर्गः प्रथमस्य वस्याद्भागत्सम्भवः ॥ तस्मात्संजायते कामः कामात्क्रो
धस्ततो भवेत् ॥ ३८ ॥ वैराग्यश्च निरत्यस्य च शोकात्स्वाभविकादपि ॥ संसारविमुखे हेतुः संगच्छ सदा तनः ॥ ३९ ॥ दया तत्र भवेन्नित्यं शान्तिश्चा
पि महेश्वर ॥ अहिंसा च ततो भ्रान्ति ज्ञानमार्गार्थ साधनम् ॥ ४० ॥ त्वयि तावन्न पोतिष्ठे विरागिनी दयायुते ॥ अहिंसा च तथा शान्तिः सदा त
व भविष्यति ॥ ४१ ॥ ततो गुरु वधेयत्नुस्तव कस्माद्भविष्यति ॥ अजते दुःखसां यत्र तत्सर्वं कथितं तव ॥ ४२ ॥ तस्माद्भिन्नविग्रहार्थाय त्वं दे
वानां न गम्यते ॥ परिग्रहीष्व भार्य्यार्थे वामा मे कां शुभोभनां ॥ यथा पद्मालया विष्णोः सावित्री च यथा मम ॥ तथा सहचरी शम्भो यास्या भांग
स्तु संप्रति ॥ ४४ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति श्रुत्वा वचस्तस्य ब्रह्मणः पुरतो हरेः ॥ तदा जगाद लोके स्मितानन शुभरवो हरः ॥ ४५ ईश्वर उवाच ॥ ए
यमेव च दात्य त्वं ब्रह्मन्विश्वनिमित्ततः ॥ नस्वार्थतः प्रार्थनं मे सम्यक् त्वत्स विचिन्तनात् ॥ ४६ ॥ तथापि यत्करिष्यामि तत्ते वक्षे जगद्गु ॥ रामः ॥
नम् ॥ तच्छ्रमहाभाग युक्तमेव वदो मम ॥ ४७ ॥ या मे तेजः सर्वथास्या सहितुमि न भाग्यसः ॥ तांनिदेशा यभार्य्यार्थे वरवर्णी योगिनी ॥

॥ ११ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

कामरूपिणी ॥ ४८ ॥ योगयुक्ते मयि तथा योगिन्येव भविष्यति । कामासक्ते मयि पुनर्मोहिन्येव भविष्यति ॥ ४९ ॥ तां मदिदेह्याय ब्र
हं भार्यार्थे वरवर्णिनी ॥ यदक्षरं वेदविदो निगदन्ति मनीषिणः ॥ ५० ॥ ज्योतिःस्वरूपं परमं चिन्तयिष्ये सनातनं ॥ तच्चिन्तायां सदाह्र
कोब्ज नाप्स्यामि भावनाम् ॥ ५१ ॥ तत्र या विघ्नजननी भवित्राहनसास्क्रमे ॥ त्वं वा विष्णुर्हरं वापि परंब्रह्मस्वरूपिणः ॥ ५२ ॥ अंबाभू
तां महाभाग योगेपतदनुचिन्तितं ॥ नहि त्वं तया विना नाहं स्थास्यामि कमलासनः ॥ ५३ ॥ तस्माज्जायां प्रदिशस्व तत्कर्मानुगतां
सदा ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा ब्रह्मा सर्वजगत्पतिः ॥ ५४ ॥ संस्मृत्य मोदितमना इदं वचनमब्रवीत् ॥ ५५ ॥ ब्रह्मोवाच
अस्ति हरी महाभाग मार्गितायाः हरीत्वया ॥ दक्षस्य तनया याभूत्सती नाम्ना सुशोभना ॥ ५६ ॥ ० सैव हरी भवतो भार्या भविष्यति
सुधीमती ॥ तां त्वमर्थे तपस्यन्ती त्वत्प्राप्तिं प्रतिकामिनी ॥ ५७ ॥ विष्णुस्त्वं देवदेवेश सर्वस्वात्मस्तु वर्तते ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ ब्रह्मणव
चः श्रुत्वा भगवान्मधुसूदनः ॥ ५८ ॥ यदुक्तं ब्रह्मणा सर्वं तत्कुरुष्वेत्युवाच सः ॥ करिष्ये इति तेनोक्ते स्वस्थं देवाः प्रजग्मतुः ॥ ५९ ॥ हरि
ब्रह्मस्त्रमुदितौ सावित्रीकमलायुतौ ॥ कामोपि वाक्यानि हरस्य श्रुत्वा एवं लोभमोदयुक्तोरतिनाससिमित्रः ॥ शंभुं समासाद्य विविक्तरू
पी तस्थौ वसन्तं विनियोज्य शंकरे ॥ ६० ॥ इति कालिकापुराणे नवमोध्यायः ॥ ९ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ सन्ध्या पुनः उमाप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

फा: पू:

क्लेशस्थां मुपोषितम् ॥ आसि नेमासिदे वे नूं पूजया मास भक्तितं ॥१॥ इति नित्यं दा व्रते पूर्णो नवम्यां दिन भागत: ॥ तस्यास्तु भक्तिनम्रा
या: प्रणयस्य मव भक्तु: ॥ प्रत्यक्षं च हरं वीक्ष्य सा मोद हृदया सती ॥२॥ ववंदे च रणौ तस्य लज्जिता वनतानना ॥ अथ प्राह महादेव: स
तीं निष्ठुन धारिणीं ॥३॥ तामि छन्न ति भार्यार्थे तस्याश्चार्थ्याफलप्रदा: ॥ ईश्वर उवाच ॥ अनेन तव कृत्तं नाहं प्रीतोस्मिं दक्षनन्दिनि ॥ वरं व
रय दास्यामि यत्तवाभि मतो भवेत् ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ जानन्नपि हि तद्भावं महादेवो जगत्पति: ॥५॥ कुचे यथवारय स्वाति नवाक्य अ
वरो स्तया ॥ सापि त्रपया समाविष्टा नोवक्तुं हृदय स्थितं ॥६॥ त्राणका वाला भीष्टं यत्पूजया वादितं यु त: ॥ यतस्मिंन्नन्तरे काम:
स्वामि प्रायहस्तदा ॥७॥ वामा परिग्रहे नेत्रवक्त्र व्याकारलिङ्गितं ॥ संप्राप्य विपरत्वापसन्दधे पुष्प हेति ना ॥८॥ हर्ष वेग नाथ पाणेन
विव्याद हृदये हरम् ॥ ततोसो हर्षितः शंभुर्वीक्ष्यांच के सतीं मुहु: ॥९॥ विस्मृत्य च परं ब्रह्म चिन्तनं परमेश्वर: ॥ तत: पुनर्मोहितेन वा
रो नेनेम नोभव: ॥१०॥ विवाह्यहार्थे शम्भुर्मोहितस्य तदा स्मराम् ॥ ततो यदासौ मोहस्य हर्षस्य वाद्धि जोत्तमा: ॥११॥ भाव्यं व्यक्तिंव
कौरेख मा: यथापि विमोहितः ॥ अथ चपां स्वांस स्तम्भ यदाग्र हहरं सती ॥१२॥ मम कं देहि वरद वामि त्यर्थ कारणं ॥ तदा वाक्यस्या
वसान मनपेक्ष्यपष्य ध्वज: ॥१३॥ भव तव मम भार्येति प्रह दासा यतां मुहु: ॥ स्तत्कृत्वा वच तस्य सा भीष्ट फल सा धनी ॥१४॥ तूलं
तस्थे प्रमुदिता वाप्य प्राप्य मनोगतम् ॥ सकामस्य हरस्याग्रे तत्र सवा हहासिनी ॥१५॥ अकरोन्निजभावांश्च हावान् पि द्विजोत्तमा: ॥
स्वस्वमवास्समादाय शृङ्गारारव्यो रसस्तदा ॥१६॥ तयोर्विवेश विधुन्तु: कलाहावा यथोचितम् ॥ हरस्य तं तोरेजे स्निग्धभिन्ना

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

अनघमा ॥ १७ ॥ चन्द्राभ्यासे भवले रेवव स्फटिकोज्ज्वलवर्च्चसा ॥ अथ सा तय कृपावेदं ह्यदं दाक्षायणी मुहुः ॥ १८ ॥ पितुर्म्मे गो
चरीभूत मा गच्छति स्वजगत्पते ॥ एवं मितव चो देवी यदो वाच सतीत दा ॥ १९ ॥ मम भार्य्या भवेत्सैव पुनः कामे नमोहितः
अथैतद्वीक्ष्य मदन सारानिः स स वो मुदा ॥ २० ॥ युक्तो व भुव शम्भ्वात्मानं चाभ्यनन्दयत ॥ अथ दाक्षायणी शम्भुं स
मां चास्य द्विजोत्तमा ॥ २१ ॥ जगाम मातृ राम्यासं हर्ष मोह समन्विता ॥ हरोपि हिमवत्प्रस्थं प्रविश्य वनौजाश्रमम् ॥ २२ ॥
जायापरिग्रहस्यार्थे यदुक्तं पद्मयोनिना ॥ स्मरन्नेव ब्रह्म वाक्यस्य पुरा विश्वात्मनः परम् ॥ २४ ॥ चिन्तयामास मनसा ब्र
ह्माणं वृषभध्वजः ॥ अथ संचिन्त्यमानोपि परमेष्ठी त्रिशूलिनः ॥ २५ ॥ पुरस्तात्प्राविरासीत्तु रागमिश्रसिद्धि प्रबोदितः ॥
यत्रास्ते हिमवत्प्रस्थे विपुले धौ हरः स्थितः ॥ २६ ॥ सावित्रीसहितो ब्रह्मा तत्रैव समुपस्थितः ॥ अथ तं वीक्ष्य धातारं
सावित्रीसहितं हरः ॥ २७ ॥ सोत्सुको विपुलध्वस्वतम्यर्थ्ये तमुपावहः ॥ इत्यसौ वाच ॥ ब्रह्मन्विश्चार्थतो दारपरिग्रहकृतो
वयत ॥ २८ ॥ न मात्यतत्स्वार्थमिवप्रतिभाति ममाधुना ॥ अहं माराधितो नाम सत्या दाक्षायणी प्रति भाविना ॥ २९ ॥ तस्या
वरमहं दानं तदा जातः प्रपूजितः ॥ नत्सकान्ते तदा कामो मां विव्याधमहे भृशं ॥ ३० ॥ मायया मोहितस्त्वा हंतन्न ति कारमे
जसा ॥ नद्रानुः कर्तुमभितः प्रवासं कमलासनः ॥ तस्याश्च तोपितं प्रदं लिन्नेतदेव मपेक्षितम ॥ यदहं स्यान्निजो भर्ता

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

व्रतभक्तिसमन्वितां ॥ ३२ ॥ तस्मात्त्वं कुरु विश्वार्थे मदर्थे च प्रजापते ॥ दक्षो यदा ममामंत्र्य सुतां दाता तथा कृतम् ॥ ३३ गच्छ त्वं
दक्षभवनं कथयस्व वचो मम ॥ यथा सती वियोगो मे मग्नः स्यात्त्वं तथा कुरु ॥ ३४ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युदीर्य्य महादेवः स
काशेस्य प्रजापतेः । सावित्री विश्वसत्या स्तु विप्रयोगो व्यवर्द्धत ॥ ३५ ॥ तं समाभाष्य लोकेशः शतपत्रो मुदा युतः ॥ दक्षग
गाद जगतां हितं पश्यैव धूर्जटेः ॥ ३६ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यत्त्वं भगवन् शंभो नात्र विश्वार्थमुनिश्चितम् ॥ नास्त्येव भवतः स्वार्थो
ममापि दृश्य मधुज ॥ ३७ ॥ सुतां चतुर्भ्यं दक्षश्च स्वयमेव प्रदास्यति ॥ अहं चापि वदिष्यामि तद्वाक्यं तत्समक्षतः ॥ ३८ ॥
मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युदीर्य्य महादेवं ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ जगाम दक्षभवनं स्यन्दनेनाशुवेगिना ॥ ३९ अथ द
क्षो विधिश्रान्तं सर्वं स्तुत्वा सर्वीं सुखात् ॥ चिन्तयामास देयेयं मत्सुता शम्भवे कथं च ॥ ४० ॥ आगतोपि महादेवः प्रशान्तः
स्मजगमुहे । पुनरेव कथं सोपि सुतार्थे स्वयमीप्सितः ॥ ४१ ॥ प्रस्थाप्यावामया तस्य दूतो निकटमंजसा ॥ नैतद्योग्यं न्वगृ
ह्णीयाद्वेदनेनं विप्रात्मना ॥ ४२ ॥ अथवा प्रजयिष्यामि तमेव स्वयमद्य जम् ॥ मदीययत्नयाभर्त्ता स्वयमेव यथाभवेत् ॥ ४३ ॥
तयैव पूजितः सोपि वांछन्त्याति प्रयत्नतः ॥ शम्भुर्वभर्त्तु मे भर्त्ते त्येवं दत्तस्वेन नतम् ॥ ४४ ॥ इति चिंतयतस्तस्य दक्षस्य पुर ॥ रामः ॥
तो विधिः ॥ उपस्थितो हंसरथः सावित्रीसहितस्तदा ॥ ४५ ॥ तं दृष्ट्वा वेधसं दक्षः प्रणम्यावनतः स्थितः ॥ आसनञ्च ददौ त ॥ १८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

स्तसमाभाष्य यथाचितं ॥ ४६ ॥ ततस्तं सर्वलोकेशं तत्रागमनकारणम् ॥ दक्षः पप्रच्छ विप्रेन्द्रः विनयाविष्टोपि हर्षितः ॥ ४७ ॥
दक्ष उवाच ॥ तवात्रगमने हेतुं कथय स्व जगद्गुरो ॥ पुत्रस्नेहात्कार्य्यवशाद्दक्षवा आश्रममागत ॥ ४८ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति पृष्टः
सुरश्रेष्ठो दक्षेण सुमहात्मना ॥ प्रहसन्नब्रवीद्वाक्यं मोदयन्त प्रजापतीम् ॥ ४८ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणु दक्ष यदर्थन्ते समीप महमागतः
तल्लोकस्य हितं पथ्यं भवतोपि तदीप्सितम् ॥ ४९ ॥ तवपुत्र्या समाराध्य महादेवं जगत्पतीम् ॥ यो वरः प्रार्थितः सोथ स्वयमे
वागतो गृहम् ॥ ५० ॥ शंभुनाभव पुत्र्यर्थे त्वत्सकाशं महं प्रेन ॥ प्रस्थापितोस्मि यत्तस्यं श्रेय स्तदवधारय ॥ ५१ ॥ वरदानं यदा याततत्
स्तावत्सम्भृति शंकरः ॥ त्वत्सुता विप्रयोगेन नशर्म्मलभते सा ॥ ५२ ॥ लब्धछिद्रापि मदनो निचरवा भद्रा न्तया ॥ सर्व्वैः पुष्पशरैर्वा
णो रेकै देवं जगन्मतिम् ॥ ५३ ॥ स वाणा विद्धः कामेन परित्यज्यात्म चिन्तनम् ॥ सती वि चिन्तयन्नास्ते व्याकुलः प्राकृतो यथा ॥ ५४ ॥
विस्मृत्य प्रस्तुतां वाणीं सत्यायां विप्रयोगतः ॥ क्षमस्तत्यैव गिरिर्न्वो भाषते नु ज्ञातावपि ॥ ५५ ॥ मया यच्छाछितं पूर्व्वं त्वया च मद
नेन च मरीच्याद्यैर्मुनिवरैः तत्सिद्धं मधुना सुत ॥ ५६ ॥ त्वत्पुत्र्याराधितः शंभु सोपि तस्या विचिंतनात् ॥ अनुमोदयितुं प्रे
प्सु वर्त्तते हिमवद्गिरौ ॥ ५७ ॥ यथा नानाविधैर्भावैः सत्या नन्दाव्रते न च ॥ शंभुराराधितस्तेन तथैवाराध्यतां सती ॥ ५८ ॥ त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्मात्त्वं दक्षतनयं शम्भ्वर्थे परिकल्पिताम् ॥ तस्मै देया विलंबेन नविचार्यं क्षताक्षतं ॥५८॥ अहं तेमानयिष्यामि नारदेनत्व दाल
यम् ॥ तस्मै त्वमेनां संयच्छ तदर्थे परिकल्पिताम् ॥ ६०॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवमेवोदितस्सत्तु मुपाच परमेष्ठिनम् ॥ वि
धिश्च गतवांस्तत्र गिरीशो यत्र संस्थितः ॥६१ गते ब्रह्मणि दक्षोपि सदारस्तनयो मुदा ॥ अभवत्सोतदः सद्यः पीयूषेणेव पूरि
त ॥६२॥ अथ ब्रह्मापि मोदेन प्रसन्नवदनासनः ॥ आससाद महादेवं हिमवद्गिरि संस्थितम् ॥ ६३॥ तं वीक्ष्य लोकस्रष्टा
मायां तं वृषभध्वजः ॥ मनसा शंसयं चक्रे सती प्राप्तौ मुहुर्मुहुः ॥६४॥ अथ दृष्ट्वा महादेवो लोकेशं सामसंस्तुतम् ॥ उवाच
मदनो नाम यो विधिसंस्म मानसः ॥६५ ब्रह्मोवाच ॥ किमेवोस्तु वत्सरोर्जिय समर्थे त्वां तत्समानः ॥ कथय स्वयथा
र्थितं मन्मथे न नदीयते ॥६६॥ बाधमानो विजयोगो मामेव सती मते ॥ अभिहन्ति शरव्येष्ठ त्यक्त्वान्यान्त्वारागिधा॥
रिणः ॥६७॥ सतीति सततं वे धिग्रसन्नावर्णा नोपपद्यते ॥ सा यस्मात्प्राप्यते कार्यं तद्विधे क्रियतां यथा ॥६८॥ ब्रह्मो
वाच ॥ सत्यर्थे यन्मन्मसुतो वदं तिस्मै वृषध्वज ॥ तपस्तेपे स्वयं साध्वं सिद्धिमिस्य वधारत्य ॥६९॥ दैवात्तस्मै मया पुत्री तद
र्थे परिपरिकल्पिता ॥ मामाभिस्थमिदं कर्म तद्वा कश्चिद्विकं पुनः ॥७०॥ मत्पुत्र्याराधितः शंभुरेतदर्थं स्वयं पुनः ॥ सापि ति
ष्ठति तां यस्मात्तस्मा देयामयाहर ॥७१॥ शुभेलग्ने मुहूर्त्ते च मया गच्छ त्वमेतिकाम् ॥ तस्मै दास्यामि तनयां भिक्षार्थे संभ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वेधिधे ॥७२॥ इत्यवो चन्तुदा युक्ताः तस्मात्वं भघ्वम ॥ शुभेषु हृत्तैं नतेष्ठ स्मगच्छ तामनुयावत् ॥७३॥ इत्थोवाच ॥ गमिष्ये भ
वतासार्द्धं नारदेन महात्मना ॥ कृतमेवजगत्स्वयं स्तस्मात्वं नारदं स्मर ॥७४॥ मरीच्याआदीन्दक्षतथा मानानापि संस्मरः ॥ ना
तेः सार्द्धं दनीतेनय गमिष्येहं शंगणैः सह ॥७५॥ ततस्मृता तेकमला सनेन सनारदा ब्रह्मसुता मनोजवाः ॥ समागंयत्र
हरोविधिश्च तत्रागताः काममवेघचिंतां ॥७६॥ इतिकालिकापुराणे दशमोध्यायः ॥१०॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततः समागताः स
र्वे मानसाश्च सनारदाः ॥ विधेः स्मरणमात्रेण वातेनेव विनोदिताः ॥१॥ तैः सार्द्धं ब्रह्मणा शंभुः स्वगणो दक्षमंदिरं ॥२॥
जगाम मोदयुक्तोथ कालेतत्कर्म्मयोगिनी ॥२॥ गुरगा संरवा स्सपद्दा निरिड मांसूर्ध्यवं शाकान्त ॥ वादयंतो मुदायुक्ता
अनुगच्छति शंकरम ॥३॥ केचिन्नालं ... ऊर्वतोघ्रिनलस्वनम ॥ विमानेरति वेगैः स्वैरनुयाति वृषध्वजं ४ कोलाहलं प्रकु
र्वन्तस्तथानाविधानरवान ॥ गणाश्चनकाक्षतयः शब्दयोगेन निर्य्ययुः ॥५॥ ततोदेवामुदायुक्ता गंधर्वाश्चाप्सरोगणाः
आदौ मोदस्तथानृत्यैरन्वयपूर्वध्वजम ॥६॥ तेषां नूत्नशब्देन विप्रेन्द्रा गंधर्वाणां गतिर्यसा ॥ गणानां च द्विजास्सर्वाः पू
रितास्व वसुन्धरा ॥७॥ कामोपिसगणाः शंभुं सासंवगार रासादिभिः ॥ मोदयन्मोहयन्काममन्वियात्सा समस्ताः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥८॥ हरेर्गच्छति भार्य्यार्थे तदानीं सकलाः सुराः ॥ श्लाघां स्वयमेवात्र वाद्यं चक्रुर्मनोहरम् ॥ ९॥ दिशः सर्वाः सुप्रसन्ना बभूवुर्द्विजसत्त
मा ॥ जज्वलुश्चाग्नयः शान्ताः पुष्पवृष्टिरजायत ॥ ववुर्वाताः सुरभयो वृक्षाश्चापि सुपुष्पिता ॥ बभूवुः प्राणिनः स्वस्था येपि केन च
११॥ हंससारसकादंबा नीलकण्ठाश्च यानकाः ॥ चक्रुः सुमधुराञ्शब्दान्स्वरयन्त इवोत्तमम् ॥ १२॥ भुजंगो व्याघ्र प्रति श्च जटाश्चन्द्रकला
तथा ॥ जगाम भूषणत्वं च तेनापि परिदीपितः ॥ १३॥ ततः क्षणेन वाहिना बलीवर्देन वेगिना सब्रह्मनारदाश्चैव प्राप दक्षालयं हरः ॥ १४
ततो दक्षो महातेजा अभ्युत्थाय स्वयं हरम् प्रणादिश्च देवस्तेषां मासनानी यथोचितम् ॥ १५॥ ज्ञात्वा यथोचितं तेषां पूजां पाद्यादिभिस्त
था ॥ चकार संविदं दक्षो मुनिभिर्मानसैः पुनः ॥ १६॥ ततः शुभे मुहूर्ते च लग्ने च द्विजसत्तमाः ॥ सतीं निजसुतां दक्षो ददौ हर्षेण शम्भवे
१७॥ उद्वाह विधिना सोपि पाणिं जग्राह हर्षितः ॥ दाक्षायण्या धरत्तनो स्वदानी [illegible] वृषभध्वजः ॥ १८॥ श्लाघयन्नारदाद्याश्च मुनयः साम
गीतिभिः ॥ ऋचा यजुर्भिस्तुष्टुवुश्च स्तोत्रयामास्तुरीश्वरम् ॥ १९॥ वाद्यं चक्रुर्गणाः सर्वे ननृतुश्चापरे मुहुः ॥ पुष्पवृष्टिं ववर्षुश्च मेघा म
गणाः संघशः ॥ २०॥ हरिः संमुखमायात गरुडेनातिवेगिना ॥ सार्द्धं कमलया चैव [illegible] पाय गरुडध्वजः ॥ २१॥ भगवानुवाच ॥
स्निग्धनीलाञ्जनरूपा [illegible] शोभसे हरः ॥ दाक्षायण्या यथा चाहं तिलोमे [illegible] या ॥ २२॥ अत्र त्वमनया सार्द्धं रक्षांदेवस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पानराणां ॥ अनयासह सारसा तिरीणां मंगलं सदा ॥ कुरुत्व सून्यथोयोगं पहनिथ्यसि यशंकरः ॥ यस्यैवेनां सामिलाथोदयथा श्रुत्वाव
यवाभवेत ॥ तं हि निश्यसि भूतेशा नाचकार्यं विचारणा ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एव मात्त्विति सर्वज्ञः प्रोवाच परमेश्वरं ॥ प्रहृष्ट
मानसं धीमान् प्रसन्नवदनो द्विजाः ॥ अथ ब्रह्मा तदा दृष्ट्वा दक्षजां याम्यहासिनीं ॥ स्मरविक्षुब्धमना वक्त्रं वीक्षांबभूव तदीयकं ॥ मुहुर्मु
हुस्तदा ब्रह्मा पश्यति स्म ततो मुखं ॥ २७ ॥ तदेन्द्रियविकारं च प्राप्तवान् वरा:पुन: ॥ अथ तस्य प्रपातान्तु तेजो भूमौ द्विजोत्तमाः ॥
प्रज्वलं दहनाभासं धूनीनां प्रस्तदा ॥ ततस्तस्मात् समभवन्तो यदा: शब्द संयुताः ॥ २९ ॥ संवर्त्तश्चैत आवर्त्तः पुष्करो द्रोण एव च
गर्जन्त श्चाप्यमंवं तस्मो यानि द्विजसत्तमाः ॥ ३० ॥ तेष्वभु संभूमादि तेव्योम्नि तेषु गर्जत्सु शंकरः ॥ पश्यन्नास्या ... दक्षांकामेनमो
हितः ॥ ३१ ॥ मोहितोप्यथ कामेन तदा विष्णुवचः स्मरन् ईर्षया हंतुं ब्रह्माणं शूलमुद्यम्य शंकरः ॥ ३२ ॥ शंभुनोद्यमिते शूले विधिं
हंतुं द्विजोत्तमाः ॥ मरीचिनारदाद्यास्ते च हाहाकारं तदा ॥ ३३ ॥ दक्षोपि ... तिपाणिं ... कृतं ॥ वारयामास भूतेशं
क्षिप्रमेव पुरागतः ॥ ३४ ॥ मया शोमितिर्तं वीक्ष्य तदा गङ्गा महेश्वरं ॥ ब्रह्मोवाच प्रियमिदं स्मार ... ॥ ३५ ॥ ईश्वर उवाच ॥
नारायणो न विपेन्द्रः यदीदानीं ... तं ॥ मया पंगी ... तदिहैव प्रजापते ॥ ३६ ॥ एनां च सामिलाथः संवीक्षते तन्हनि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ष्यति ॥ इति वाचं तु सकलां मे नं हत्वा करोम्यहम् ॥ ३७ ॥ साभिलाषं कथं ब्रह्मा सतीं समवलोकयं ॥ अभयन्न्यकृते जातस्तु ततोऽहमिच्छनाग
सम् ॥ ३८ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ तमेवं वादिनं विष्णुः क्षिप्रं भूत्वा पुरःसरः ॥ इदमूचे वारयंस्तु हन्तुं सर्वजगत्प्रभुम् ॥ ३९ ॥ भगवानुवाच ॥ ह
निष्यसि त्वं भूतेन स्रष्टारं जगतां वरम् ॥ अनेनैव सती भार्या भव दर्पे प्रकल्पिता ॥ ४० ॥ ब्रह्मा सृष्टा मयं शंभो प्रादुर्भूत पद्मपुरवः
अस्मिन् हते जगत्स्रष्टा नास्त्यन्यः सांप्रतोऽधुना ४१ सृष्टिस्थित्यन्तकर्माणि करिष्यामः पुनः पुनः अनेन च मया कश्चिद्बहुवनामज सम्
४२ ॥ एकास्मिन्निहते देवकर्तान्यमकरिष्यति ॥ तस्मान्नवध्योऽभवता विधाता एष वृषध्वज ॥ ४३ ॥ ईश्वरो उवाच ॥ प्रतिज्ञा पूरयिष्या
मि हत्वैनं च पुरातनम् ॥ अहमेव प्रजा स्रक्ष्ये स्थावराणि चराणि च ॥ ४४ ॥ अन्यं स्रक्ष्ये विधातारं मत्समाहं स्वतेजसा ॥ सएव स्रष्टि
कर्तास्य सर्वदा मदनुज्ञया ॥ ४५ ॥ हत्वैनं विधिमेवाहं प्रतिज्ञां पालयिष्ये भो ॥ स्रष्टारमेकं स्रक्ष्यामि न वारय वृषध्वज ॥ ४६ ॥ मार्कण्डेय उ
वाच ॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा गिरिशस्य वृषध्वजः स्मितप्रसन्नवदनः पुनर्नैवमितीरयन् ॥ ४७ ॥ प्रतिज्ञां पूरितां कर्तुं योग्यमात्मनि नो
भवेत् ॥ परस्य वाधाभिवदनमीश्वरस्य द्विजोत्तमाः ॥ ततः पुनः शंभुरूपे कथमात्मविधिं मम ॥ नास्ति भिन्न एवायं प्रत्यक्षेणाग्रतः
स्थितः ॥ ४९ अथ प्रहस्य भगवान् तुष्टनीनां पुरातनः ॥ इदमूचे महादेवं स्तोत्रवयन् गरुडध्वजः ॥ ५० ॥ भगवानुवाच ॥ न ब्रह्मा भवतो भिन्नो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नवांशुर्ब्रह्मणास्तथा ॥ नचाहं एव वेयो भिन्नो भिन्नस्त्वं सर्वदास्तु नमः ॥ ५१ ॥ प्रधानस्याप्रधानस्य भागाभागस्वरूपिणः ॥ ज्योतिर्मयस्य
भागो स्याएवामे कोहं महात्मकः ॥ ५२ ॥ कस्त्वं कोहं च को ब्रह्मा ममैव परमात्मनः ॥ अंशत्रयमिदं भिन्नं सृष्टिस्थित्यन्तकारणम् ॥
चिन्तयस्वात्मनात्मानं सत्त्वं वं कुरु चात्मनी ॥ एकस्त्वं ब्रह्मवैकुण्ठ ब्रह्मणो हं ततः कुरु ॥ ५४ ॥ शिरोपि वादिभेदेन ये पै कस्ये
यथा मूर्द्धि गणः ॥ अंगानि मे तथैव कस्य भागत्रयमिदं कुरु ॥ ५५ ॥ यज्ज्योतिरूपं स्वपर प्रकाशं कूटस्थमव्यक्तमनन्तरूपम् ॥
नित्यं च दीर्घादिविशेषणाद्यैर्हीनं परं तन्न च वयं न भिन्नाः ॥ ५६ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्य महादेवो वृषो हितः
ज्ञानन्नैवाप्य भिन्नत्वं तद्धीस्मृत्या न्वचिन्तरात् ॥ ५७ ॥ पुनः पप्रच्छ गोविन्दमनन्यत्वं विभेदिनात् ॥ ब्रह्मविष्णु[illegible]काना मे
कस्ये यथि रोयकम् ॥ ५८ ॥ ततो नारायणः पृष्ठ कृथ्याया मास संभवे ॥ अनन्यत्वं त्रिदेवानामेकत्वं च व्यदर्शयत् ॥ ५९ ॥ श्रुत्वा
ततो विष्णुमुखाद्यको पादन्नन्यत्वाविष्णु विधिश्रातत्त्वे ॥ दृष्ट्वा स्वरूपवज्जपानेनैव विधिं मुदः पुष्प मधुकाभम् ॥ ६० ॥ इति
कालिकापुराणे एकादशोध्यायः ॥ ११ ॥ नारायण उवाच ॥ अनन्यत्वं त्रिदेवानां यज्जगाद जनार्दनः ॥ शंभवे तत्स्वयं श्रो
तुमिच्छामि द्विजसत्तमः ॥ एकत्वं दर्शयामास कथं वा गरुडध्वजः ॥ तन्ममाचक्ष्व विप्रेन्द्र परं कौतूहलं हि नः ॥ २ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मार्कंडेय उवाच ॥ श्रावयन्नुत्तमं सर्वं प्रयत्नो परमं परम् ॥ त्रिदेवानां मनन्यत्वं तेषां वै कात्वदर्शनम् ॥ ३ ॥ हे राघवश्चो गोविंदो स्तं
समाभाष्यसादरम् ॥ इत्थमाह स निश्रेष्ठा अभिषेचनि पादकम् ॥ ४ ॥ भगवानुवाच ॥ इदं तेमामयं सर्वमासीद्भुवनवर्जितम् ॥ अ
प्रज्ञातमूलसंवप्रसुप्तमिव सर्वतः ॥ ५ ॥ नदीधाराश्च भोगो न नाकान्नो नवकाश्यपि ॥ नज्योतिर्न्न जलं वायुर्न्नाग्निस्त्किंच
न संस्थितं ॥ ६ ॥ एवमासीत्परं ब्रह्म सूक्ष्मं नित्यमतीन्द्रियम् ॥ अव्यक्तमालरूपेण द्वैतहीनाविशेषणम् ॥ ७ ॥ प्रकृतिः पुरुषश्चे
वनित्योद्धौ सर्वसंहितो ॥ स्थितः कालेपि भूतेशा जगत्कारणमेककं ॥ ८ ॥ यदेकं परमं ब्रह्म तत्स्वरूपापरं हर ॥ रूपत्रयमिदं पु
रापं तेष्वेव जगतां पतेः ॥ ९ ॥ कालेनामापरं रूपं मनाथं तन्नु कारणम् ॥ सर्वथामेव भूतानाम वक्षेदेन संगतः ॥ १० ॥ ततस्तत्स्वप्र
कात्रेन भास्वद्रूपं प्रकाशते ॥ ७रासत्थ्य थैमन्न लं क्षोभयन्नशांति स्वयम् ॥ ११ ॥ संक्षोधायां च प्रलतो महतत्व मजायत ॥ म
हतत्वात्ततपश्चादहंकारस्त्रिधाभवत् ॥ १२ ॥ अहंकारेतु संजाते शब्दतन्मात्रस्ततः ॥ आकाशमस्रजाद्दिप्र रनतं म ॥ रामः ॥
र्त्रिवर्जितम् ॥ १३ ॥ ततस्तु रसतन्मात्रादयः सृष्टा महेश्वरः ॥ निराधारः स्वयं देवस्तातसदाजि निज मायया ॥ १४ ॥ ततस्त्रिगुणा
मोम्यनसंस्थितां प्रकृतिं विभुः ॥ पुनः संक्षोभयामास सृष्ट्यर्थं परमेश्वरः ॥ १५ ॥ तत्तस्माद्प्रकृतिस्थाक्षुजीवत्रिगुणाभागवात ॥ २३ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

अप्सु ससर्ज यामास जगद्बीजनीराकुलम् ॥ १६ ॥ तद्बीजं कमेशोवृद्धे मण्डमभून्महत् ॥ जगन्नाथापः सम तातागर्भस्थं तद
ण्डकम् ॥ १७ ॥ अप्सु स्थितास्तु हेमाण्डभेगविष्णुस्तदण्डकम् ॥ तथैवमायया ब्रह्माण्डमतुलं महत् ॥ १८ ॥ वारिणा
वह्निभिश्चैव वायुभिर्नभसा तथा ॥ वहिस्तदण्डकं छन्नं सर्वपार्श्वे समन्ततः ॥ १९ ॥ सप्तसागरमानेन तथा नु धारिमान
तः ॥ ब्रह्माण्डाभ्यन्तरे तोयं तदन्यत्तु वहिर्जलम् ॥ २० ॥ तदन्तः स्वयमेवासौ विष्णुर्ब्रह्मस्वरूपधृक ॥ देवं बर्षं स्थितिं च स्फुभिभे
दन्तडके ॥ २१ ॥ तस्यासुरभवं मेरु त्यन्तस्मिन्महेश्वरः ॥ जरायुः पर्वता जाताः समुद्राः सप्त तज्जलात ॥ २२ ॥ तन्मध्ये गन्धत
न्मात्रा पृथ्वी समजायत ॥ रूक्षरेणाप्रभा न्याच योजिता त्रिगुणात्मिका ॥ २३ ॥ प्रागेवपर्वता द्विपाः समुत्पन्ना वसुन
धरा ॥ ब्रह्माण्डखण्डसंयोगाद्दण्डाभूतानुसामशाम ॥ २४ ॥ तस्यामेव स्थितो ब्रह्मा सर्वलोकगुः स्वयम् ॥ यदा ब्रह्माण्ड
मध्यस्थो ब्रह्मा अक्षोनचाभवत् ॥ २५ ॥ तथैवरूपतन्मात्रात्तेजः सम्प्रजायत ॥ वायुस्तस्य र्शन न्मात्रात्स्वच्छ स्पावृत्ति
योजितात् ॥ २६ ॥ बभूव सर्वभूतानां प्राणभूतः समन्ततः ॥ अद्भिस्तेजोभिरन्तुन्नैर्वायुभिर्नभसा तथा ॥ २७ ॥ अन्तर्वहि
तदण्डस्य व्याप्तमन्यन्तु गर्भगम् ॥ ततो ब्रह्मशरीरं तु त्रिधा चक्रे महेश्वर ॥ २८ ॥ प्रधानेच्छावशान्नांशाम्भो त्रिगुणं त्री

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

रात्रीक्षयतम॥ तदूर्द्ध्वभागसंजातः पंचवक्त्रश्चतुर्भुजः॥ २९॥ पद्मकेसरगौरांगः कायो वाम्यो महेश्वरः॥ तन्मध्ये अस्य वै लिंगस्यैव वक्त्रः
श्चतुर्भुजः॥ ३०॥ शंखचक्रगदापद्मपाणिः कायः सैवै स्मृत ॥ अभवन्न्ये दधोभागः पंचवक्त्रश्चतुर्भुजः॥ स्फटिकाभ्रसमः शुभ्रः सका
यवंक्त्रेश्वरः॥ इत्थं ततो ब्रह्मकायः सृष्टिशक्तिं न्ययोजयत्॥ ३२॥ स्वयमेवाभवत्तस्मिंस्तां ब्रह्मरूपेण लोककृत॥ स्थितिशक्तिं
निजां मायां प्रक्षन्या रम्यां न्ययोजयत्॥ ३५॥ भगनकन्नास्त्वियं यांभुः शास्त्व परमेश्वरः॥ ततः स्त्रिषु शरीरेषु स्वयमेव प्रका
शेत॥ ३६ ज्ञानरूपंपरं ज्योतिरनादिर्भगवान्प्रभुः॥ सृष्टिस्थित्यन्तकारणादेक एव महेश्वरः॥ ३७॥ ब्रह्मा विष्णुः शिवो श्चेति संज्ञा
मात्रपृथक्पृथक॥ अतस्त्वं वा विधाता च तथाहमपि नो पृथक॥ ३८॥ एवं शारीरं रूपं च ज्ञानमस्मात् मंतरं॥ मार्कण्डेयउवा
च॥ इत्युक्त्वा चैव तेस्य विलीरतिततेजसः॥ ३९॥ हर्षोत्फुल्लमुखः शौवेपुनरेव जनार्दनम॥ ब्रह्मोवाच॥ एक एव महेशस्य ज्यो
तिरूपो निरंजनः॥ ४०॥ कावा माया कथं कालः कावा प्रकृतिरुच्यते॥ केषुमां संततो भिन्ना भिन्नश्चैतत्कथमेकता॥ ४१॥ तन्मे
वदस्य गोविन्दतात्त्वभावं यथा तथम॥ भगवानुवाच॥ त्वमेव पश्यसि सदा ध्यानस्थः परमेश्वरं॥ ४२॥ आत्मन्यात्म स्वरू ॥राम:॥
पंतं ज्योतिरूपं सदाक्षरी॥ मायाविषयं निज्ञानं पुरुष स्वस्यैव विभो॥ ४३॥ ज्ञातानवे ध्यानयोगेन तस्माद्ध्यानपरो भव॥ मायया ॥२८॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मोहितोयस्माद्धुनात्वं मदीयया ॥ ४४ ॥ ततो विस्मृत्य परमं ज्योतिर्हि वनितानतः ॥ अधुनाकोपयुक्तस्त्वं विस्मृत्यात्मानमात्मनि ॥ ४५
मां पश्यति च ब्रह्मत्वादिरूपाणि त्र्यम्बकाधिप ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततस्तत्र महादेवः श्रुत्वा वाक्यं सुनिश्चितम् ॥ ४६ ॥ मुनीनां परम्पतां यो
गयुक्तो ध्यानपरो भवत् ॥ आत्मा ध्रुवं वपर्य्यके निमीलितविलोचनः ॥ ४७ ॥ आत्मानं चिन्तयामास तदात्मनि महेश्वरः ॥ परां विश्य
तस्तस्य शरीरं विविभोस्तु शुभं ॥ ४८ ॥ तेजोभिरुज्वलं द्रष्टुं नशेकुर्मुनयस्तदा ॥ ततस्सराण ध्यानयुक्तस्य त्र्यंबकः प्रभुः सविष्णुमायया
॥ ४९ ॥ पीतयुक्तो विविभोतप स्तेजोभिरुज्वलः ॥ येयेगणाः सदा तस्थुः सेवया शंकरांतिके ॥ ५० ॥ नेतेपि विस्मितं शोकं शंकरं वादिवाक्
रम् ॥ स्वयमेव तदा विष्णुः समाधिमनसो भवाम् ॥ ५१ ॥ प्रविवेश शरीरं तं ज्योतिरूपेण शाश्वतेः ॥ प्रविश्य तस्य जठरे यथा स्थि
क्रमसुरा ॥ ५२ ॥ तत्रैव दर्शयामास स्वयंनारायणोव्ययः ॥ नस्थूलं न च सूक्ष्मं च नाविर्गोचरं गोचरम् ॥ ५३ ॥ नित्यानंदं नि
रातंकमेकं मतीन्द्रियम् ॥ अदृष्टं सर्वद्रष्टारं निर्गुणं परमपदम् ॥ ५४ ॥ परमात्मानमानन्दं जगत्कारणकारणं ॥ प्रथमं द
दर्शेशं प्रभुरात्मानं तत्परायणम् ॥ ५५ ॥ तत्र च विष्णुमनसा सर्वाहि ज्ञानवर्जितः ॥ तस्यैव रूपं पश्यन्ति सत्वस्थैर्य भिन्नतां गताम् ॥ ५६
दर्शितस्मै कामात्मेष्वथ गर्भनामि वैकि कामः ॥ पुरुषी स्वदद्नासौ येयेव वसतस्ततः ॥ ५७ ॥ अग्नेरिव कणाः स्फुलिङ्गादजस्रं छि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri Funding: MIDF

नमस्तमा:॥ तदेवकालरूपेण भासते च मुहुर्मुहु:॥ सृष्टिस्थित्यययोगानामवच्छेदककारणी॥ प्रकृतिः पुरुषश्चैव कालोपि च मुहुर्मु
हु:॥५९॥ अभिन्नं भावमापन्ना च सर्गाद्यै भिन्नतां गतौ॥ पृथग्भूतानभिन्नांश्च द्रष्टो वन्दे नोश्वरः॥ एकएवाद्वयं ब्रह्म ने
हनानास्ति किंचन॥ सप्रधानस्वरूपेण कालरूपेण भासते॥६१॥ तथा पुरुषरूपेण संसारार्थं प्रवर्त्तते॥ भोगार्थं प्राणिनां
नाम्य शरीरेषु प्रवर्त्तते॥६२॥ सेवमायाथ प्रकृतेः सा मोहयति शंकरम्॥ हरिं तथा विरंचिं च तथैवान्यान्ननु भवान्॥६३॥ भा
यारव्या प्रकृतिर्ज्ञाताजन्तून्संमोहयत्यपि॥ साक्षीरूपेण च सदा लक्ष्मीभूता हरेः प्रीया॥६४॥ सा सावित्री रतीसंध्या सा सतीसे
ववीरिणी॥ शक्तिरूपा स्वयं देवी चण्डिकेति प्रगीयते॥६५॥ इति स्वयं ददर्शाथ ध्यानमार्गगतो हरः॥ महदादि प्रभेदेन तथा सृष्टि
क्रमं स्वयम्॥६६॥ दर्शयित्वा हरिः कालीं जगतिं पुरुषांस्तथा॥ तथा स्वदर्शयामास तच्छृणुष्व द्विजोत्तमाः॥६७॥ इति
कालिकापुराणे द्वादशो ध्याय॥१२॥ मार्कण्डेय उवाच॥ ततो ब्रह्माण्डसंस्थानं दर्शयामास शंकरे॥ यद्धेतोर्यत्र यादृशं
स्वयं ब्रह्माण्डवत्तथापरा॥१॥ तन्मध्ये पद्मगर्भाभं ब्रह्माणं जगतां पतिम्॥ ज्योतिरूपं चकान्तार्थं सत्वार्थं च ददर्शसः॥२॥ ॥राम:॥
शरीरिणां च ददर्श ब्रह्माराजान्तर्गतं प्रभुः॥ चतुर्भुजं प्रकाशाढ्यं ज्योतिर्भिः कमलासनं॥३॥ तेनैव वर्त्तिधाम्नी तं वपुर्धा २५॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मिदं दर्शितः ॥ ऊर्ध्वमध्यान्तभागेषु ब्रह्मविष्णुशिवात्मकं ॥४॥ यथोर्ध्वभागो वपुषो ब्रह्मत्वमगमत्तदा ॥ मध्ये यथा विष्णुभूतं ददर्शा
न्तस्य त्र्यंबकी ॥५॥ एकस्य च शरीरं तु त्रिधाभूतं मुहुर्मुहुः ॥ हरो ददर्श स्वे गर्भे तथा सर्वमिदं जगत् ॥६॥ कदाचिद्धेमवर्णकायं ब्राह्म
कायेऽलयं व्रजेत् ॥ ब्राह्मणं त्यावैष्णवं चित्रां भवे वैष्णवं ततथा ॥७॥ त्र्यंबं भवं वैष्णवं कायं ब्राह्मे चाप्यपश्यद्भवः ॥ गच्छंतं लिंगनतीं शुंभु
रेकतां च मुहुर्मुहुः ॥८॥ ददर्श वामदेवोऽपि भिन्नं चाप्यपृथग्गणान् ॥ परमात्मनि गच्छंतं लिंगनतीनं च पुः स्वयम् ॥९॥ तन्मध्ये
पृथ्वीं शंभुर्ददर्श मितितां जले ॥ महापर्वतसंघातैर्विरलं स्थगितां ततः ॥१०॥ पुनर्ददर्श ब्रह्माणं कुर्वन्तं सर्गमादितम्
आत्मानं च पृथग्भूतं विष्णुं च गरुडासनम् ॥११॥ दक्षं प्रजापतिं तत्र तथैव च निजान् गणान् ॥ मरीच्यादीन् ददर्शाथ तथा वीरिणीं
च तपस्ततीं ॥१२॥ संध्यां रतिं चकं दर्पं शृंगारं सवत्सकम् ॥ हावं भावं तथा मारान् नन्दीन्देवांश्च रुद्रगणान् ॥१३॥ मेघांश्चंद्रं च सू
र्यं च ग्रहांश्चान्यांश्च तारकाः निच सिद्धांश्चैव यथा तपसा नरान् सस्यान् किन्नरांस्तथा ॥१४॥ मानुषांश्च भुजंगांश्च ग्रहान् स्था
वरजंगमान् ॥ उल्कानिपातकेतूंश्च कृमीकीटपतंगकान् ॥१५॥ कांश्चिद्ददर्श विनिनाहैर्हावभावं प्रकुर्वतीः ॥ उत्पन्नमुत्पदं
तव विपर्ययं तं चकं चनं ॥१६॥ हसन्तो रमतः कांश्चिद्विलपन्तस्तथा ॥ धावतश्च परिक्रांम्य ददर्श परमेश्वर ॥१७॥ दिव्यालंका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

रसहंन्नामालाचन्दनचर्चिताः॥ वल्लीवक्रिकोरकेकेचि खभुनाक्रिडितामुहुः॥१८॥ स्तुवतः भ्रमवंतस्त्वश्रांभाविङ्गिनथाविधिं
केचिद्दृष्टगिरितनभ्रमनयश्चतपोधनाः॥१९॥ तपींसिचरतः केचिन्नदीतिरेतपोवने॥ स्वाध्यायवेदानेरताः पाठयन्तश्चकेच
न २०॥ तथैव सागराः सप्त नद्योदेवसरीत्रिच॥ तथैवपर्वतस्यांसो दृष्टवांश्च भुनास्वयं॥२१॥ मायालक्ष्मीस्वरूपेणाहरिं संमो
हयन्हरः॥ सतीरूपातयात्मानं मोहयंती निर्वांकृः॥ २२॥ सत्यासंगे स्वयं रमे कैलासे मेरुपर्वते॥ मंदरे देवविपिने श्रृंगारस
रसेविते॥२३॥ सनंदिहतथा त्यक्त्वा जाता हिमवतसुता॥ यथा प्राप्यपुनस्तां तु यथा वैवाधको हरः॥२४॥ कार्त्तिकेयः समु
त्पन्नो यथाहं तारकाद्भयम्॥ ततस्वं विस्तरात्सम्यक् ददर्शाध्यमध्वजः॥२५॥ हिरण्यकसिपुर्जग्मे नारसिंहस्वरूपिणा॥ य
थाहतः कालनेमिर्हिरण्याक्षो यथा हतः॥२६॥ विष्णुमाया हर्त्रीयुद्धे दानवैर्घ्यैः पुराकृतम्॥ यथा येये वनिह
तातत्सर्वं दृष्टवान्हरः॥२७॥ जगत्स्वर्पंवा ब्रह्मादीन्नक्षत्रग्रहमालया न॥ सिद्धविद्याधरादींश्च दृष्ट्वादृष्ट्वा पृथक् पृथक्
२८॥ आत्मानम्मात्मसंहारं तं दृष्ट्वोनां भुनां ततः॥ संहाराते ददर्शासौ ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान्॥२९॥ भूयं सम भवत्सर्वं
जगदेतच्चराचरम्॥ सूत्रे जगति सर्वस्मिन्ब्रह्मा सर्वपुरीरतः॥३०॥ लिनः शंभुश्च तस्यैव शरीरं प्रविवेश ह॥ एकः ॥राम:॥
ददर्शासौ विष्णुमव्यक्तरूपिणाम्॥३१॥ नान्यत्किंचिद्ददर्शासौ तदा विष्णुमृते हरः॥ अश्वियवृक्षं ददृष्टवालयन्त ॥२८॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

परमात्मनि ॥ ३२ ॥ ततोज्ञानमयंनित्यमातंदं ब्रह्मणः परम् ॥ ३३ ॥ केवलंज्ञानगम्यंच ददर्शान्यंनकिञ्चन ॥ एकत्वं वपृथक्त्वंच
जगतः परमात्मना ॥ ३४ ॥ ददर्शास्त्वचारी रात्रेः स्वर्गास्थित्यन्तसमयमान् ॥ एकाकीं परमात्मानं शांतंनित्यमतिंद्रियम् ॥ ३५ ॥ एकमे
वाद्वयंब्रह्म ददर्शान्यन्नकिंचन ॥ कोवाविष्णुर्हरः कोवाकोब्रह्मा किमिदंजगत् ॥ ३६ ॥ इतिभेदोनजगदेहे शंभुनापरमात्मना
एवंसंपश्यतस्तस्य शरीराभ्यन्तरात्पुरि ॥ ३७ ॥ निःससाराथमायापि प्रविवेश पृथग्ध्वजम् ॥ अनन्यत्वंपृथक्त्वंच दर्शयित्वा
जनार्दनः ॥ ३८ ॥ शंभवेतत्क्षणेनैव वहिर्भूतं ततोद्रुतम् ॥ अथतस्य च समाधेन्द्र हास्यचलितात्मनः ॥ ३९ ॥ सतीमनोजगन्मातुर्मो
हितस्यवमायया ॥ ततोमुहूर्तेरेवक्रं दाक्षायणीपामहेनाहे ॥ ४० ॥ प्रबुद्धकमलाकारं वीक्षांचक्रे द्विजोत्तमा ॥ ततोलक्ष्मीच्यादी
स्वगणान्कमलासनम् ॥ यच्चत्पश्चत्वैयेकत्वेभिन्नतांयांवशाकर ॥ ४२ ॥ त्रयाणांमध्येदेवानां तज्जानमधुनात्वया ॥ प्रकृतिः
पुरुषश्चैवकालोमायानिर्जितेरे ॥ ४४ ॥ त्वयाज्ञातोमहादेव कीदृशस्तेचकेपुनः ॥ एवंब्रह्मसदाद्यात्मं नित्यंचपरमस्महत् ॥ ४५ ॥ त
स्माद्भिन्नतांयाति दृष्टंतत्कीदृशंत्वया ॥ मार्कण्डेयउवाच ॥ इतिपृष्टोभगवता भगवान्वृषभध्वजः ॥ जगादहरहरये तथामे
तद्वाक्यंद्विजोत्तमाः ॥ ईश्वरउवाच ॥ एकंशिवंशान्तमयंतम श्रुतंब्रह्मणोततस्मान्नहिकिंचिदीक्षितम् ॥ तस्मादभिन्नंसक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

लज्जगद्धारकानादिरूपा शिवा च सृष्टिहेतवः ॥ ४८ ॥ समस्तभूतप्रभवं निरञ्जनं वयं च तस्यैव सदन्तरूपिणः ॥ सृष्टिस्थितिसंयमनं तदी
रितं रूपत्रयं तस्य विभाति भेदतः ॥ ५० ॥ नाहं न च त्वं न हिरण्यगर्भो न कालरूपं प्रकृतिर्न चान्यत् ॥ तत्रेशतां कर्तुमलं च किंचिद्विना
पि रूपं सदपीह तस्य ॥ ५१ ॥ भगवानुवाच ॥ इति तत्त्वं त्वया प्रोक्तं ज्ञातं च वृषभध्वज ॥ तदंशभूतास्तु वयं ब्रह्मविष्णुपिनाकिनः ॥ ५२ ॥
तस्मात्त्वया न वध्योऽयं विरिञ्चिस्तव चेश्वर ॥ एकता विदिता शम्भो ब्रह्मविष्णुपिनाकिनाम् ॥ ५३ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति तस्य वचः
श्रुत्वा विष्णोरमिततेजसः ॥ न जघान महादेवो विधिं ज्ञात्वैकताम् ॥ ५४ ॥ इति वः कथितं विष्णुर्यथानन्यत्वमादिशत् ॥
शंभवे प्रस्तुतः कथयामि द्विजोत्तमाः ॥ ५५ ॥ इति कालिकापुराणे त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ जलदक्षय
र्जं तु महादेवः सतीपतिः ॥ विसृज्य विष्णुप्रभृतीनाजगामाद्रिं सर्वाङ्गीरम् ॥ १ ॥ आरोप्य वृषभे तुंगमती मामेदशालि
नीम् ॥ जगाम हैमवत्प्रार्थं रम्यं ध्वजसमन्वितम् ॥ २ ॥ अथ सा वा कराभ्यां सेतुदन्ती चारुहासिनि ॥ विरेजे वृषभस्याति वंद्य
न्ते कालिकोपमा ॥ ३ ॥ प्रमोदयन्त्यते वा मरीच्या धारा मानवाः ॥ दक्षोऽपि सर्वे मुदिताश्च भवन्नस्तु गात्रा ॥ ४ ॥ केचिच्छं ॥ रामः ॥
खवान्वादयन्ते: केचिन्नालस्वयंगताः ॥ केचिद्वाद्यं प्रकुर्वन्त अनुजग्मुर्वृषध्वज ॥ ५ ॥ विसृष्टा अपि ब्रह्माद्या

२१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शंभुनाप्यनेरवेते ॥ अनुज्ञप्तः कियत्कालं तदापरमयापुना ॥ ६ ॥ ततः शंभुं ब्रह्मा मासाद्य ब्रह्मलोकमानवान्ततो ॥ स्वंस्वं
स्थानं समासाद्य स्वच्छन्दैस्तु गणैर्मिमिः ॥ ७ ॥ देवाश्च सर्वे सिद्धाश्च तथैवाप्सरसां गणाः ॥ यक्षविद्याधराद्याश्च ये येतत्र समा
गताः ॥ ८ ॥ तेहरेणाविसृष्टास्तु गतवन्तो निजास्पदम् ॥ बभूवुरामोदयुक्ताः कृतदारे वृषध्वजे ॥ ९ ॥ ततो हरः स्वगणैः स्वस्था
नं प्राप्य मोदनम् ॥ कैलासं ततस्तथामादवाद तर्हत्र प्रियः ॥ १० ॥ ततो विरूपाक्ष इमां प्राप्य दाक्षायणीं गिरा मम् ॥ स्त्रीयान्वित
जया मासतथादीन् गिकं दराग ॥ ११ ॥ उवाच चैनांस्तान्सर्वान्नघादीनतीन्नतम् ॥ यदाहं वः स्मराम्यत्र स्मरणाच्च स
मानसाः ॥ १२ ॥ समागमिष्यथ तत्पान्न मार्गं भोगस्तदा तदा ॥ इत्युक्ते वामदेवेन तेनंदिभैरवादयः ॥ १३ ॥ महाकौशिक
यानाव् जग्मुस्ते हिमवद्गिरौ ॥ स्वयं रेपितयासार्द्धं नेत्रुपाते खुमोहितः ॥ १४ ॥ दाक्षायण्यापाद्विरं रेमे रहस्यनु दिनं भवाम् ॥
कदाचित्द्वन्यपुष्पाणि समाहृत्य मनोहराम् ॥ १५ ॥ मालां विधाय सत्पाचस्तु हारस्थाने न्यपेजयत ॥ कदाचिद्दर्पणे वक्त्रं
वीक्षन्तीमात्मनः सतीम् ॥ १६ ॥ अनुगम्य हरो वक्त्रं स्वीयमप्यवलोकयन् ॥ कदाचित् कुन्तलांतस्याः उद्भ्रान्स्योल्लास्य
वागतम् ॥ वध्नाति मोचयत्येवं सस्यस्तर्माग्नयत्नपि ॥ १७ ॥ सगारोवााााा यस्या याव केनो ज्वलेनच ॥ निसर्गरक्तौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ऊरुते शरणागा वृषभध्वज ॥१९॥ एवोपि यदा सेपमन्येभ्यां प्रतोमुहुः ॥ तत्करोति कथय त्वस्या हरोद्भवं तदा ननम् ॥ तद्भूरमपिगत्वा
सौ समागम्य वचय स्नतः ॥ अनुव श्रोति नामासि पृष्ठ देवो न्यमानसाम् ॥१९॥ अन्तर्हितस्तु तचैव मायया वृषभध्वजः ॥ तामा
लिग्य पार्श्वभित्या सा वकितात्या कुलाभवत् ॥२०॥ सो वर्णाय म कलिका तल्पे तल्पे तस्याः कुच हृये ॥ च कारांस्त्र मरा का
रस्मगना भिवि शेष कं ॥२१॥ हसमेस्पाकु व युगा क्रियोत्स्य सह सहर ॥ नियोजयति तचै वसक्तास्य र्शन मुहुः ॥२२॥ अंगदान्कुल
यान्कर्मिर्विन्ले अपचपुनः पुनः ॥ तस्या नासुनरेवासौ तत्स्याने प्रवुयोजव ॥२३॥ कालिकेयं समा माति सवर्णां ते सावि
तिताम् ॥ यस्ये त्वस्या तथ्ये स्तम्पाः प्रो क्तानप्याह तत्कुचौ ॥२४॥ कदाचिन्मदनोन्माद वेतनः प्रथमाधिपः ॥ चकारनर्म्मश
र्म्मासि तया हृत्रि यया मुदा ॥२५॥ आहृत्वपद्म पुष्पाणि वन्यपुष्पाणि सांकरः ॥ पुष्पाभरणा सर्वांगि ऊरुते स्म कदा
वन ॥ गिरि कुंजे सुरम्ये सु तयासह सतीपतिः ॥ विजहार सम स्तेषु वनेष मुदितो हरः ॥२६॥ तत्रायाने नोप वेशो नास्ति
तेनापि वेष्ठिते ॥ तया विनाक्षणा मपि शर्म लेभे वृषध्वजः ॥२७॥ विरित्य भुवि रंकान्तं केलाशागिरिकुंजरे ॥ महाघो ॥राम:॥
दिव्यपायजगाम हिमवद्गिरौ ॥ तस्मिन्नेव विषे हिमवत्सर्व तेय वृषभध्वजे ॥ कामोपि सह मित्रेण रात्या वत्स जगाम हः ३० ॥२८॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तस्मिन्न विष्केकाने तवसन्तः त्वाकरां तिके ॥ वित्तरव स्ता निजा गौश्च ष्टे तोये तथा नुवि ॥ ३१ ॥ सर्वेषु पुष्पिता द्दष्ट लता
न्यान्याः सुपुष्पिताः ॥ अभासि फुल्लपमानी पमाः सुन्मरा तथा ॥ ३२ ॥ रविष्ठतत्र सुरभो प्रवकुर्मलयान्विताः सु
गंधिपुष्पगंधेन मोदिताश्च मुगंधय ॥ मुनीनामपि चेतांसि प्रमथ्य सुरभिलया ॥ स्मरः सधनुर्दध्वेत को घाताम्यवन्त
ती ॥ ३६ ॥ संध्यार्द्धचन्द्रः दसं कानृगाः फला साम्य विनेजिरे ॥ कामासवस मापन्नाः प्रमोदाया भवन् सदा ॥ ३७ ॥ वृष्
पंकजपुष्पाणि सराः भ्रमरकला जनान् ॥ सम्मोहयितुम मुक्ता सुष्ठु रवीवां बुदेवता ॥ ३८ ॥ नागकेशरवृक्षाश्च स्वर्णाव
र्णैः प्रसूनकैः ॥ वभुर्म्मदनकेतानामा मनोज्ञा शंकरां तिके ॥ ३९ ॥ पंचकान्तारो हेमपुष्पस्तवप्रकरं मुहुः ॥ कुर्वन्तः प्रव
रः पुष्पैः स्वस्परेजुस्सदा स्मृतैः ॥ ४० ॥ पुपुत्रपादलगपुष्पे दिशास्सु परलां त्वावः ॥ यथा तथा पुष्पिता स्ते पारला
ख्या महिरुहाः ॥ ४१ ॥ लवंगवल्लिः सुरभि गंधेनो द्दामपमारुतम् ॥ संमोहयति चेतांसि भर्गांकानि जनेश्वरा ॥ ४२ ॥ वासं
तीवासितास्तत्र वनजाः केनरे जिरे ॥ तद्गंधमुग्धभ्रमरा रतिमिश्रा मनोहरा ॥ ४३ ॥ पारुपाव कवर्बसि नीरया श्रुतशा
रिवनः ॥ वभुर्मदनवारोगा घ पर्य्यक वदनाश्रुता ॥ ४४ ॥ अंमांसि मलहिनानि रेजुः पुष्पक्त्र कुशेशये ॥ मुनीनामपि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri Funding: MIDF

वेतां भ्रमरस्य सुरभिस्तदा व्यक्तश्मोतिसज्जुनातत् ॥४५॥ तुषाराः स्फूर्य्यद्यैर्नीनां मगमाप्त गवान्दिवं ॥ ममत्वानि ववविज्ञान त्रा
लिनां हृदयान्तदा ॥४६॥ निःशंकं कालिकाह्लादं तनुते स्म सदा वहं ॥ प्राणिभिर्धन पुष्पेषु पुष्पस्याशब्द वंशज्ञाम् ॥४७॥
भृङ्गज भ्रमरास्तत्र वनान्तगत पुष्पगाः ॥ कान्तालीला शुभक्षोत्तु स्मरवाद्यस्य शब्दवत् ॥४८॥ चन्द्रस्तुषार वर्जान्तु हवि
ताः ॥ सकलाः कलाः ॥ क्रमात् भारमोहाय जनानां कुशलं भुवि ॥४९॥ प्रसन्नाः सह चन्द्रेण निम्नुयाता तदा भवन् ॥ विभाव
यः केनरौव कामिन्यः सुमनोहराः ॥५०॥ तस्मिन्काले महादेवः सह तन्त्या शरोत्तमे ॥ रेमे सुरुपिरच्छन्नं निकुञ्जे सुदरि
छ्च ॥५१॥ सापि तेन समं रेमे तथा दाक्षायणी शुभा ॥ यथाहः स रामापि शान्ति न्याय तया भुवि ॥५२॥ संभोगावि
षये देवि सतीत स्मनः प्रिया विशाति वः रस्यां गे पाय यन्ति नवदूर्वाम् ॥५३॥ तस्याः कुसुममालाभिर्भूषयन्सकु
न्तलं तनुं ॥ स्वहस्तरचिताभिस्तां वन नर्म्मविकारसः ॥५४॥ आलापे विविक्षेणे हास्ये स्तप्या संभोगे हरः ॥ तस्यां विवेशागि
रिशः संयमि वामसाधिति ॥५५॥ तच्छत्रचन्द्रपियूषपानास्थ्या तनुर्हरः ॥ नावाप ते ग्रीतिकितन्वी मयुरस्या व कदाचन ॥५६॥
तच्छाजनवासेन तत्सौन्दर्य्येण नर्म्मभिः ॥ ग्ररौरिव महादारिन्द्रो न्याप्य द्विवेकतं ॥५७॥ इति हिमगिरिकुंजे प्र ॥रामः॥
स्थभागे दरिङ्ग प्रतिदिनमभिरेमे दक्षपुत्र्या महेशः ॥ कामभुज परिम रोगः क्रीडतस्तस्य याता नवदश वसुनिद्रा वत्स ॥२९॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

णः पंच वान्ये ॥ ५० ॥ इति कालिकापुराणे चतुर्दशोध्यायः ॥ १४ ॥ मार्कण्डेयउवाच कदाचिदथ दक्षस्य तनया जलदागमे जग
दग्रे शिखरिणः प्रस्थस्थं वृषभध्वजम् ॥ १ ॥ सत्युवाच ॥ घनागमोयं संप्राप्तः कालः परमदुःसहः ॥ अनेकवर्णमेघौघैः स्थगितं
वरादिङ्मुखः ॥ २ ॥ विवान्ति वाता हृदयं दारयन्ति निवेगिनः ॥ कदम्बसर्जा सा धौत पाप्योले शापि कुर्विणः ॥ ३ ॥ मेघानां गर्जितै
रुद्धैर्धारासारं विमुञ्चताम् ॥ विद्युत्यन्ताकि नान्ति श्वैः सुधकस्य नमानसम् ॥ ४ ॥ नक्तर्म्या छूपतेनामेघच्छन्नो निन्नापति ॥ः
दिन्ना पिरात्रि वज्ञाति विराहि व्यक्तया करम् ॥ ५ ॥ मे घाने कच नितिष्ठतो ध्वनन्तः पवनेरिताः ॥ पतन्न इव लोकानां हरपन्ति
नृश्रिं वांकरः ॥ ६ ॥ वाताहतो महाद्रुस्रा नर्त्तन्निव वामरे ॥ हरपन्ते हरभिस्तरणं ज्ञासका कामुके प्सिता ॥ ७ ॥ स्निग्धनीलांजन
स्पा मण्डदीौघस्य पृष्ठतः ॥ वलाकारा जिर्भान्त्यैवे यमुनां उस्म फेणवत् ॥ ८ ॥ क्षणांस्वरणं चंचलेयं हरपते कालिकागता ॥ स्वयं धा
विवसन्दीप्तः पावकोः वडवा मुखः ॥ ९ ॥ प्ररोहन्ति हिसस्यानि मन्दिराग्रांगरोष्वपि ॥ किमन्यत्र विरुपाक्ष शस्यो भूति वदा
म्यहम् ॥ १० ॥ स्पामले राजते हैक्षे विशदोयं हिमाचलः ॥ मन्दराश्च यद्क्षोप पन्नै दुग्धां बुधिर्य्यथा ॥ ११ ॥ कुसुमप्री कुटजं भे
जेपाम्प्यापि किंशुकाम् ॥ उद्यावचन्द्रलो लक्ष्मीर्यथा सत्पज्ज्य सज्जनाम् ॥ १२ ॥ मयूरा स्तनयित्नूनां शब्दे हर्षितागुरुः ॥ के

...यंते प्रतिवनं सततं दृष्टिसूचका॥१३॥ मेघं मयूखानां मधुरस्वांतकाग्रां स्वनोहरः॥ कूयथता मपि मन्ननं धष्टिशांति बिम्नव
क॥१४॥ गरो धूमकवापनजतं सांतप्रदमास्य दम्॥ धारासार शरैस्तापं पंवैद्युप्रति यथोज्ञतम्॥१५॥ मेघानां परूप तं
देह दुर्न्नयंकरको त्कैरैः॥ यन्नाडयत्नगुपातं मयूरस्त्रातकन्नपा॥१६॥ शिरिवसारंगपोर्ह दृष्टिमित्रादपि
पराभवाम्॥ हंसा गच्छंति गिरिश्रां विदूरमपि मानसं॥१७॥ एतास्मिन्विषमे काले नीडं काकाश्च कोर
काः कुर्वंति त्वावि नागो हात्कथं शांन्तिमवाप्स्यसि॥१८॥ महती बाधते भीतिर्मामि घोत्यापि ना
कथक॥ यतस्व तस्माद्धासाय मविरवं वनं मम॥१९॥ केला त्रौ वा हिमाद्रौ वा महा कौतूपामपाक्षितौ तयोपयोग्यं तं
वासं कुरु त्वं स्वभध्वज॥२०॥ एवमुक्तो ददामू पुर्दाक्षायरापा तयास क्षत॥ ईषज्जहास शर्व स्तचन्द्रास्मि स्मि
तानन:॥२१॥ अथोवाच सतीदेवी स्मितभिन्नौष्ठसंपुन:॥ महामासर्वत त्यक्त्लोव यन्परमेश्वरीम्॥२२॥ शि
वउवाच॥ यत्र प्रीत्यै मयाकार्यो वासस्तत्र मनोहरे मेघास्तत्र नगन्तारः कदाचिदपि मद्धीये॥२३॥ मेघातीतं द ॥३०॥

पर्य्यंतं तन्वंरंति मही भृतः ॥ सदा प्रालेयसान्वास्तु वर्षास्वपि मनोहरे ॥ २६ ॥ केलासस्य तदो देवि यावदामेरवलंघनाः ॥ सं
चरंति नगच्छतितत ऊर्द्धं कदाचन २५ सुमेरोर्द्धं वधेर्द्धं नगच्छंति वलाहकाः ॥ जंबूमूलं समासाद्य पुष्करावर्त्तकादयः
२८ ॥ एते युवे गिरी द्रष्टुस्य यस्योपरि नवे हते मनः प्रीये निवासाय नमो वृक्ष्वदु ममपि ॥ २७ ॥ स्वेच्छाविहारैस्तव को
तु कोनि सुवर्णपक्षानिलपन्दपन्वैः ॥ न कुत्रवेगैर्मधुएस्वे नेत्ते सदोपदे यानि गिरौ हिमोत्थे ॥ २८ ॥ सिद्धांगनाले सखि
तांसनातनीमिच्छन्मयवोपपत्तिं सकोतु ॥ विच्छाविहारमाणाकृष्टि मेगिरो कुर्वन्मये स्यन्निफलादिदानकैः ॥ २८ ॥
यादेव कन्या गिरिकिन्नकान्वयानाग कन्याश्च तुरंगमुखा ॥ सर्वास्तु तास्ते सततं सहायतां ॥ तमारचिष्यं स्यन्तु मा
दविभ्रमैः ॥ ३० ॥ रूपंत वेदमनुलं वदनं सुचारु द्दष्वांगनातिजवपुर्निजकांतिसंह ॥ हेलानिजेव पृथिरूपगुणोपुनिस्सं
कर्णारिद्रन्वनिमिषेक्षणाचारूपाः ॥ ३१ ॥ यामेन कायवर्त राजजायारूपेर्गुणैः रव्याः नवर्ति त्रैलोके ॥ सास्साचापिते
तत्र मनो नु मोदं नित्यं करिष्यन्त्यथ नाथनाष्वैः ॥ ३२ ॥ परोक्ष्वि वेगेगिरिराज वंधैः प्रीतिं वितत्वन्निरुदाररूपा ॥ वि
क्षासदातेस्य कुलो वितापिकायन्त्विह प्रीति युतागणान्वैः ॥ ३३ ॥ विचित्र को किलालापामोदकुंजगणाश्रुते ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सदाशिवं तत्रभवं गत्वा मिलन्ति किं विधे ॥ नानास्वच्छजलापूर्णसरःशतशमावृतम् ॥ पद्मीनीशतसंयुक्तमचलं दूरहि
मावृतम् ॥ ३५ ॥ सर्वकामैः प्रदेशैश्च शाद्वलैः कल्पसंज्ञकैः ॥ संछन्नं यस्य कुसुमाम्बुपयो सिक्तश्च तिः ॥ ३६ ॥
प्रशान्तश्वापदगणं मुनिभिर्ध्यानतिभिर्वृतं ॥ दयालयं महाभागे नानाम्रगणशोभितं ॥ ३७ ॥ स्फटिकस्वर्णवृक्षा
द्यै राजतैश्च विराजितम् ॥ मानसादिसरोवर्गैः रमितं परिशोभितं ॥ ३८ ॥ हिरण्मयरत्ननालैः पद्मजैर्मुकुलैर्वृतं
शिशुमारस्तथा ग्राहैः कच्छपैर्मकरैर्झषैः ॥ ३९ ॥ निषेवितं मञ्जुलैश्च तथा नीलोत्पलादिभिः ॥ देवीशतसमानस
वर्गैश्चैव कुमुदैः कुले ॥ ४० ॥ विचित्रजलजन्यैश्च धवलैराजहंसकैः स्वच्छकान्तिभिः चक्राह्वैः सततभिस्तुगैस्तीरस्थैरुपशो
भितैः ॥ ४१ ॥ नृत्यद्भिः शिखिनारैवो घैर्व्यञ्जयन्तं मुसंभवान् ॥ कादम्बैः सारसैर्मञ्जुक्रौञ्चगणैः शोभितैः ॥ ४२ ॥ मधुरारा
भिर्मोदकारिभिर्भ्रमरकादिभिः ॥ वासवस्य कुबेरस्य यमस्य वरुणस्य च ॥ ४३ ॥ अग्नेः कौणपराजस्य मारुतस्य
हरस्य च पुरीभिः शोभितं शिखरं मेरुपृष्ठैः सुराणां युतम् ॥ ४४ ॥ रंभाशची मेनकादि रम्भोरुगणसेवितम् ॥ किंस्व॰ ॥ राम ॥
मिव सिद्धसर्वयां सारभूतं महागिरिम् ॥ ४५ ॥ तत्र देवीशतयुता साप्सरोगणसेविता निष्कारिण्यन्तिरावितव ॥ ३१

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

योगपामहायताम् ॥ ४६ ॥ अथवामभके लोमसैवलेन्दु सदाश्रयम् ॥ स्थानमिकृमि विश्नेन्द्र पुरीपरि विराजितम् ॥ ४७ ॥ गंगा जातो घप्र
यतंप्रागंचन्द्रसमप्रभम् ॥ दशिखुस्तानुष्ठ सदायक्षकन्याभिरीरितम् ॥ ४८ ॥ नानाम्नगणेणपुष्टं पमाकारस्मृतापदं ॥ सेवैर्गणेश्चवराक्ष्वं
मुमेरोरी वसुन्दरी ॥ ४९ ॥ स्थानश्वेतगुनत्रापितवान्म: कारणा स्मृत ॥ एतन्नं मेसमा वक्ष्य वासं कर्णाक्षितवेत ॥ ५० ॥ मार्कण्डेय उवाच
इतीरितिशंकरेणातदाक्षायणी मुने: ॥ इदमाह महादेवं स्ल स्वां स्वेच्छा प्रकारणी ॥ ५१ ॥ सत्युवाच ॥ हिमाद्रावेव वसति मह मिच्छे त्व
यासह ॥ नचिरात्कुरुवासं त्वं तस्मिन्नेव महागिरौ ॥ ५२ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ तदाक्य माकर्ण्य हर: परम मोहित: ॥ हिमाद्रिशिखं
रंतुंगं दाक्षायणापा समयरयौ ॥ ५३ ॥ सिद्धांगणगणायुतसगम्यं मेघपक्षिभि: ॥ जगाम शिखरं तुंगं सरसि वनराजितम् ॥ ५४ ॥ इति
कालिकापुराणेपञ्चदशोध्याय: ॥ १५ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ विचित्रे कनकेरूप्ये: शिखरेणन कर्बुरम् ॥ धाता कर्म सहस्रांतुंग
मासमादततीसखं: ॥ १ ॥ स्फटिकाभ्रमयेतस्मि सञ्चलद्रुम राजिते ॥ विचित्रपुष्पवल्लीभि: भ्रमसीभिश्च संयुते ॥ २ ॥ प्रफु
ल्लतरुणाश्वाखाग्रं तु जठु माराभिषिते ॥ पंकेरुहे: तुरंगश्च नीलोत्पल चयेस्तथा ॥ ३ ॥ शोभिते बुकैः पाक्षे घोषे ॥ कादंबैर्हसमद्रु
भि: प्रमत्त सौसै: क्रौंचै नीलकण्ठैश्च नादिते ॥ ४ ॥ पिपुस्को किलन कलस्वाने मंजुरमगसेविते ॥ अंगबदनौसि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ऽप्सरोभिः सगुह्यकैः ॥५॥ विद्याधरीभिर्दिव्याभिः किन्नरीभिर्विराजिते ॥ उरंगीभिः पार्वतीभिः कन्याभिरभिसंगते ॥६॥ विपंचिवि
निकामत्तमंगपरहस्वनैः ॥ नर्त्यभिरप्सराभिश्च कौतुकोत्सवैः सुशोभिते ॥७॥ देविलताभिर्व्याभिगंधिनीभिः समावृते ॥ फुल्लपु
ष्पकुसुमे निकुंजे रूपशोभिते ॥८॥ चोलराजपुराभ्यर्णे शिखरे भव भव जः ॥ सह सत्याचिरं रेमे एवं भूते सुशोभने ॥ तस्मिन्नु कु
सुमस्थाने दिव्यमाने नत्रांकरः ॥ इत्थं वर्षसहस्राणि रेमे सत्या समं मुदा ॥१०॥ स कदाचिन्न तस्यानां केलीसंयातिद्रं करः ॥ कदा
विभ्रमेस्त्रिरत्यं देवी देवपुराणनम् ॥११॥ दिक्कालानां तथा चान्यानि वसुधातले ॥ गत्वा गत्वा पुनस्तत्र रेमे भ्येत्यमतीस
रवः ॥१२॥ नजानेऽसदि वासान्ते नष्ठुस नतपसमं ॥ सप्पाहितमनाः शंभुः प्रीतिवर्धकारह ॥१३॥ एवं महादेवसुरव सतीपश्यति सर्व
दाः महादेवोपि सर्वत्र सदा द्रक्षति सत्सुखम् ॥१४॥ एव मन्योन्यसंसर्गादनुरागमहीरुहः ॥ वर्द्धयामासतुः शम्भुसत्यो
भावांकुरोदवैः ॥१५॥ एतस्मिन्नन्तरे दक्षो जगतां हितकारकः ॥ महायज्ञं समारेभे यत्र सर्वजनान्वितः ॥१६॥ ऋष्यश्चाक्षितिस
हस्राणि यत्र तिष्ठन्ति स्म सजः ॥ ब्रह्मा नारायणं बोक्षि सह स्त्रोति महर्षयः ॥ अध्वर्युर्वो युहोतार तावं तो नारदाद्यः ॥ आधिक्का ॥ रामः ॥
तास्वयं विष्णुः सह सर्वमरुजरो ॥१७॥ स्वयं तत्राभवद्ब्रह्मा नार्य विधि निदर्शकः ॥ तथैव सर्वे दिक्पाला द्वारपालास्यरक्ष ॥२२॥

का ॥ उपतस्थे स्वयं यज्ञः स्वयं देवि धराभवत् ॥ तत्रेनपावपिनिजंवक्रैरूपं सद स्वका ॥ २० ॥ हविषांग्रहणायातस्मिन्यज्ञमहो
त्सवे ॥ श्रालंवाल्तुमरीच्याद्याधरिऽनेकेकथारिता ॥ २१ ॥ सर्वेत्तसान्निधेऽत्रास्ते त्वालयामासुरार्चिषं ॥ सप्तर्षयः सामगाथां कुर्वं
तिस्मपृथक्पृथक् ॥ २२ ॥ घंादिक्षोगिविदिग्नमः रवंच पूरयंतः श्रुतिस्वरैः ॥ नद्दतास्त्रयोगेन दक्षेणासुमहात्मना ॥ २३ ॥
नकेविद्दयवो देवा नमनुष्या नपक्षिणः ॥ नोद्भिदो नचरा वापि पश्चवो नमृगास्तथा ॥ २४ ॥ गंधर्वविद्याधरसिद्धसंघादि
त्यसाध्यर्षिगणाग्स्वयक्षान् ॥ सस्थावरान्नागवरान्समस्तानवव्रे सदस्यः स महाध्वरेषु ॥ २५ ॥ कल्पमन्वन्तरयुगवर्षमास
दिवानिशाः ॥ कलाकाष्ठानिमेषाद्यास्ताः सर्वे समागता ॥ २६ ॥ महर्षिराजर्षिसुरर्षिसंघैर्नृपाः सपुत्राः सचिवैः ससैन्यैः
वसुप्रमुख्यागणदेवतायाः सर्वा हृतास्तेन गता मखन्ता ॥ २७ ॥ कीटाः पतंगाजलजाश्च सर्वे सवानराः श्वापदविप्रघोरा ॥ मे
घाः सशैलाः सनदीसमुद्राः सरांसि वाप्यस्वगताश्च तास्ते ॥ २८ ॥ सर्वे स्वमागं हविषां जिगृह्वः क्रतुं प्रजग्मुर्ह्युपयंज्वन ॥
ते ॥ पातालवासा वसुधासदो वा गता स्त्रियो देववराः समस्ताः ॥ २९ ॥ जगत्यस्ति यत्किंचिद्वैचेतनाचेतनं मुनिः ॥ सर्वं तस्मिंसमा
रेभेयज्ञं सर्वस्वदक्षिणी ॥ ३० ॥ तस्मिन्समेते गणः शंभुं नंदक्षेण महात्मना ॥ कपाली भार्ययेति दत्त्वा नाहूमित्यपि तत्पत्त ॥ ३२ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

उक्तैवं तु कोपदक्षायकेनेत्यानतानतदा ॥ शापेन दग्धुं दक्षं च मनस्यचिन्तयत्तदा सती ॥ ३४ ॥ कोपाविष्टापि सा पूर्वं समयं स्मृतवत्यरम् ॥ म
नसी ति च निश्चित्य मनसा भाषत तदा सती ॥ ३५ ॥ अलं त्वापेनवा पूर्वं सुदृष्टः समयः धृतः ॥ भ्रान्तितीमय्य वज्ञायां शाणोन्मोक्ष एवं पुनः
३६ ॥ यदास्तु नाहं दक्षेण सुचिरं तनया पिता ॥ तदैव समयो मेयं शापेनालं करोमि तम् ॥ ३७ ॥ इति चिन्त्य सा देवी नित्यरूपमयात्म
न ॥ ३८ ॥ संस्मारातुलमत्युग्रं निष्कलं तं जगन्मयम् ॥ ३८ ॥ पूर्वरूपं स्मरन्ति सा योगनिन्द्रादृश्यताः ॥ एवं विचिन्त्य सा समास मनसा
दक्षदानदा ॥ ३९ ॥ ब्रूमरोगादित दक्षेण यदर्शमहामि ड्रिता ॥ नाकिंचिदपि नो जानं शंकरोपि न युक्त वान् ॥ ४० ॥ इदानीमेकमेवाम्नल्पमं
देवगणास्य च ॥ यच्छङ्करः सानुरागो महत्ते सुययो विति ॥ ४१ ॥ मध्याना न्यापुनः शंभोरागवर्द्धयितुं पुनः ॥ शापन कापि भविता सेनार
न्यां संग्रहस्यति ॥ ४२ ॥ तथाप्यहं न तुल्य क्षेसमयान्स्वयं वयोजिते ॥ हिताय जगतां कुर्यां शार्भा वं तु नगिरी ॥ ४३ ॥ गाहिमवतः प्रस्थे त्स्ये देवग
हेपिते ॥ शंभुसार्द्धमपारं तु भविरचीति संयुतः ॥ ४४ ॥ तच्चमेमेनकादेवी चार्यंगिचारितव्रता ॥ सुदृढा तासो पुरे श्रीराममुक्त मा पार्वती ग
णे ॥ ४५ ॥ सा मां मातृ वदास्य कुसर्वकार्म्मसु नर्म्मकाम् ॥ तस्यां मेन नुरागो भूत्सामेमा ता भविष्यति ॥ ४६ ॥ कन्यामि: पार्वतीमित्य ॥ रामः ॥
वाप्यकीड्रा महं चिरम् ॥ ज्ञात्वा कात्वा मेनकाप्याः कारिष्ये मोदमुत्तमं ॥ ४७ ॥ पुनश्चाहं भविष्यामि शम्भो र्जायातिवह्य भाः ॥ करी ॥ ३३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

श्येदेव कार्य्योणितदुपायादत्तो मयं ॥ ४८॥ इति संचिंतयंसा पुनः कोपसमाकुला ॥ जज्वाल दक्षतनया दक्षदारुणकर्म्मणाः ॥ ४९॥ क्रो
धाग्नेः क्षणात्तत्र तनये थक्षेस्तदा सती ॥ स्फोटं च कारद्वाराणि सर्वाणि पापरूपस्य योगतः ॥ ५०॥ तेन स्फोटेन महता तस्मात्तु प्राणवायवः ॥ नि
र्गमध्य दशमद्वारमात्मनो तेवहिर्ययुः ॥ ५१॥ सत्याः प्राणान्निर्गतां दृष्ट्वा देवाः सर्वे नरीक्षणाः ॥ हाहाकारं तदा चक्रुः शोकव्याकुलितेक्ष
णाः ॥ ५२॥ ततस्तु रात्या भगिनी सुतां तां द्रष्टुमागता ॥ उक्को वा शोकाद्विजया मृतां दृष्ट्वा सती मुहुः ॥ ५३॥ हा सति क्व गतासि हा सख
ि तव किं त्विदम् ॥ हा मातस्त्वं स्वसुः स्नेहे स्तदा द्यावामहा न भूत ॥ ५४॥ विप्रियं श्रवणे देव प्राणान्त्यक्ता त्वया सती ॥ अहं कथं तु जी
वामि दुःखेदृग्विप्रियं दृष्ट्वा ॥ ५५॥ पाणिना मैं वदनं तस्या मार्ज्जयंती मुहुर्मुहुः ॥ करुणां विमलां तु गीयति सा मुमुखं शिखि तिसा तदा ॥ ५६॥
सिंचति नेत्रजैः तोयैः सत्याः सा हृदयं मुखं ॥ केशान् ग्राथास्य पाणिभ्यां वीक्षंती वदनं पुनः ॥ ५७॥ ऊर्द्धोर्ध्वः कंपित स्मि शिराः शोकव्या
कुलितेन्द्रिया ॥ हृदयं पञ्चशाखाभ्यां विद्धि हंति तदा शिरः ॥ ५८॥ इदं च वचनं मातृकाणां सा विजया ब्रवीत् ॥ श्रुत्वा ते मरणं मा
तापितरौ शोककर्षिता ॥ ५९॥ धारयंति कथं प्राणान् संघस्त्वत्सु पक्ष्ये जिवितं ॥ स तथा निरनुक्रोशः क्रूरकर्म्म पिता तव ॥ ६०॥
प्राप्तिं ताभवती श्रुत्वा कथं चास्य निजिवितम् ॥ विधिमन्ये नूनं कर्म्माणि स्त्रियानि भवन्ती प्रति ॥ ६१॥ श्रुत्वा निसन्नं संसा

निदक्षः शोकाकुलस्तदा ॥ यज्ञानां कालमुख्या कालमुख्यानि कथं यज्ञेश्वरवर्त्तते ॥ ६२ ॥ निःशङ्कस्य क्रतुक्रिया कथं वा न भ
वन्तेतो ॥ हा मातर्देहि वचनं वत्से मा वल्लव न्मम ॥ ६३ ॥ भव मानिर्दय शोका क्रियते वाक्यं तु किम् ॥ त्वं किस्मरासि भोश्रीं भो विहि
तस्य कदाचन ॥ ६४ ॥ तेनामर्षभवांस्त्रानामातर्मा किन्नभाषसे ॥ तदेव वदनं वक्तु मुखं सा नासिका नव ॥ ६५ ॥ एते वांछगणाः
सर्वे विभ्रमा हसितं क्वच ॥ तन्नेतविभ्रमैर्हीनं नेत्रयुग्मं सुनासिकम् ॥ ६६ ॥ स्मितहीनं च वदनं दृष्ट्वा शोकं कथं हरः ॥ कान्तु मां सस्मि
तं वाक्यैः राश्रय समागता ॥ ६७ ॥ रुदन्तं त्वाम् तेमातर्वदिष्यति शुभ्रुः ॥ स्त्वारातिं वांधवेषु पशुभाव वनागा ॥ ६८ ॥ स
र्वलक्षणसंपूर्णा त्वत्समा का भविष्यति ॥ तदद्य ते देवि देवेन्द्राः शोको पहतचेतनः ॥ ६९ ॥ दुःखिता त्मा निरुत्साहो निश्चेष्टश्च
भविष्यति ॥ ७० ॥ एवं लपन्ती भद्राद्युःखिनी सती सतीसुतां सर्मीक्ष्या निसर्पयथा हता ॥ पपात भूमौ विजया विरावं वितन्वती
चिरोद्भूजाग्रवेपती ॥ ७१ ॥ इति कालिकापुराणे सतीदेहत्यागः अष्टादशोऽध्याय ॥ १८ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एतस्मिन्नन्तरे शं
भुः शोभने मानसे ह्रदे ॥ समाप्य संध्यामायातः स्वमाश्रमपदं प्रति ॥ १ ॥ आगच्छन्नेव संरावं विजयाया वृषध्वजः ॥ श्रु ॥ रामः ॥
त्वा व दारुणां तिव्रं वक्तिनश्च ततो भवत् ॥ २ ॥ ततः स्त्वावलवता मवो मारुतारंहसा ॥ स्वमाश्रमपदं सर्व मास सादत्वान्वि ॥ ३८ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तः ॥३॥ आसा घे देवी दयितां न दाक्षायणी हरं ॥ मत्वां दुःस्थापि प्रियभावतः ॥६॥ ततो निक्षववदना मामज्य यस्य सख्य
जं ॥ प्रप्रच्छ कस्मात्तु न्नामि न्येवं दाक्षायणी मुहुः ॥ ततो भार्गववचः श्रुत्वा तदा तत्भागिनी शुभां ॥ विजयाप्राह निधनं
दाक्षायणीपायथातथा ॥६॥ विजयोवाच ॥ दक्षः कर्तुं क्रतुं शम्भो देवान्सर्वान्सवासवान् ॥ आजुहावतथा दैत्यान्
राक्षसां सिद्धगुह्यकान् ॥७॥ ब्रह्माणमथ गोविन्द मिन्द्रादिन्य दिक्पतीन् ॥ देवयोनिस्तथा सर्वान्साध्यविद्या
धरादिकान् ॥८॥ नाहूतानि क्रतौ तेन यानि सत्यानि शंकर ॥ तानि दक्षेण नोसन्ति समस्तभुवनेष्वपि ॥९॥ ए
वंप्रदत्तं तंयज्ञं श्रुत्वैवाये नामम ॥ विस्रष्टवत्यनाहूता न हेतुं शंभोरथात्मन ॥१०॥ चिन्तया नाय या हन्तां सती
ज्ञात्वा यथा श्रुतम् ॥ उक्तवत्यस्मि भूतेश यज्ञानां ज्ञानकारणाम् ॥११ शंभुकपालिकसायातत्तं सर्गाद्विगर्हि
शंभु:३ ता ॥ अतः शैलजानाति नाध्वरेमे मिलि ष्यत ॥१२॥ इत्यनाहूतानहेतुमे श्रुतपूर्वा प्रजापरवाम् ॥ दक्षस्य वीरिणी लक्ष
णागतनस्य मंदिरे स्वतः श्रुत्वा मम वचः सा विवर्णा मृपाक्षितो ॥ उपविनमौक्षिंचिडुक्ता कोपपरायणा ॥१४॥ व
भूव वदनं तस्या नक्षणात्त्सकुलहर ॥ क्रकुशैकुलरूपा मं यथारवं धुम्रकेतुना ॥१५॥ सा मुहूर्तमिव ध्यातास्का

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

रोमहःतानतः ॥ प्राणानवसृजं स्वेषां भित्वा मूर्द्धानमात्मनः ॥१६॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति श्रुत्वा वचस्तस्या विजयायाः वृषध्व
जः ॥ अतीव क्रोधसंयुक्तो दिधक्षुरिव पावकः ॥ तस्य कोपात्परे तस्य कर्णनासाक्षिवक्त्रतः ॥ घोरा करान्तकारिणी करालां
स्तेजोत्थोग्रमहाग्नयः ॥१७॥ उल्का विनिःसृता वह्नेः कल्पान्तादित्यवर्चसः ॥ अथ तत्र जगामासौ यत्र दक्षो महातपाः
१९॥ यज्ञं चक्रे हरो गत्वा यज्ञवाटं बहिःस्थितः ॥ तं यज्ञं दहनो गर्भः कोपेन महता तत ॥२०॥ महाधनसमापन्नं पात्रीयज्वा
दिभिर्वृतम् ॥ हुताग्न्याहुतिसंपूर्णं दीप्तमग्निविराजितम् ॥२१॥ वियथ्या स्थानस्थितान्सर्वान् दिक्पालान्मरुद्गण स्थि
तान् ॥२१॥ विधातारं तथा विष्णुं यज्ञमध्ये व्यवस्थितम् ॥ ददर्श शम्भुः कुपितस्तान्दृष्ट्वातीव कोपितः ॥२२॥ भगं
मार्कण्ड्यं तथा सोमं भार्याभिः सहितं तथा ॥ मरुत्वाहं गोतमं च पूर्वभागे व्यवस्थितम् ॥२३॥ सनत्कुमारमात्रेयं भार्गवं
विनतासुतम् ॥ मरुद्गणां तथा सामगानाग्रयोजनं वेदसं ॥२४॥ कालं सचित्रगुप्तं च कुम्भयोनिं सगालवम् ॥ वि
श्वेदेवां तथा सर्वान् कव्यवालापिकानपि ॥२५॥ अग्निष्वात्तादिकान्सर्वान्भूतग्रामं चतुर्विधम् ॥ भौमं चेतरग ॥ रामः ॥
ग्नात्सिद्धान्दृष्ट्वा सर्गान्ता व्यवस्थितान् ॥२६॥ रक्षांसि पिशाचांश्च भूतानि मृगपक्षिणः ॥ क्रव्यादान्दृष्ट्वा ॥३५॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तुम्बरुस्तथा पुराप जनेश्वरं ॥ २७ ॥ महर्षिसौष्कलं राहुं नेत्रात्मा किन्नरांस्तथा ॥ महोरगांस्तथा ग्राहामस्याच कक्षपा
न्नप ॥ २८ ॥ समुन्द्रां सप्त सिंधुं स्वनदास्तीर्थानि पुष्करान् ॥ मानसादि ह्रदान्सर्वा नागाजा बुनदीस्तथा ॥ २९ ॥ कामं मधुं
वसंतं च वनराणां च महा नगाम ॥ दानेश्वं गिरीन्सवान्यष्विमासा व्यवस्थितान् ॥ ३० ॥ प्राणादि पञ्च वायूंश्च सगणां वे
समीराम ॥ कल्पद्रुमान्नहि माद्रिं वं कारुपपं च महामुनीम ॥ ३१ ॥ वायव्ये कमलप्रान्त फलानि च कला निधिं
नानारत्नो हेमाम नुष्मान्यवे नास्तथा ॥ ३२ ॥ हिमाद्रिमरव्यान् हिमाद्रिवकारुप यम्बुराणि दयो पुषा: ॥ नलकुरवरा
सहितो यक्ष राट्नर वाहनः ॥ ३३ ॥ धर्मो धर्म स्वसोमश्च विष्णुश्चैवानलोनिल ॥ प्रत्यूषश्च प्रभासश्च को वेष्ठा सहि
तानिमान् ॥ ३४ ॥ ध्वजां विनासर्वान् नद्वांजीवं मजुंस्तथा ॥ विविधा वाहुजान्येसानस्तु नपि समस्तनः ॥ ऐशा
न्यां विविधान्नानि श्रीनिपिल तान्नापि ऐशान्य पूर्वयोर्मध्ये ब्रह्मर्षीन्यासि नव्रतान् ॥ ३६ ॥ महार्षवज्र रावेदं वेदांगानि
तथैव च ॥ मेरुं नत्य पश्चिमां तस्थमनं तं च्वेतपर्वतम् ॥ ३७ ॥ कोद्रवेण महस्त्राणां सहितं सप्त भोगिनम् ॥ केतुं तत्र च कु
म्भाड ङाकिनी गणां स पुतनम् ॥ ३८ ॥ तथा जलधारान्सा नानावर्णास्त विन्युत: ॥ दिग्गजा नापितं नैरावतं मु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्थानेरावनमुखवाहनः ॥ ३९ ॥ यथानास्यितान्सर्वा दिक्करिरापासुसंभृताम् ॥ तमेवं दूरतो दृष्ट्वा यज्ञवाटमहाधनम् ॥
वीरभद्राकृत्यं नृणां प्रेषया मास तं प्रति ॥ वीरभद्रोपि बहुभिः सम्भूतो विविधैर्गणैः ॥ ४१ ॥ ध्वंसं सागतं तोयज्ञं दक्ष
स्य तु महात्मनः ॥ विकुर्वन्तं महायज्ञं वीरभद्रं समीक्ष्य मे ॥ ४२ ॥ वारया मास वै क्रुद्धः सर्वदेवगणान्वितः ॥ तं वार्यमाणं दृष्ट्वैव क्रो
धसंरक्तलोचनः ॥ ४३ ॥ स्वयं विघ्नान्तमज्ञं ध्वंसया मास वेश्वरः ॥ विघ्नान्तमेवं तं यज्ञे प्रथमं पुरतो भगः ॥ ४४ ॥ बाहुरितस्व भूतेन्द्र मा
समादत्त्वरान्वितः ॥ समागतमभिवस्य भर्गोपि महरिणापिनाः ॥ ४५ ॥ अंगुल्यग्रप्रहारेण तस्य नेत्रे जघान ह ॥ हीननेत्रं भगं दृष्ट्वा
विरूपाक्षं दिवाकरः ॥ ४६ ॥ स्वयं मानं ततः सर्वमाससाद त्वरान्वितः ॥ ततः स्वयं महादेवः पाणौ धृत्वा करोतात ॥ ४७ ॥ हरीक्ष
तिकुपितो यज्ञमेवाभ्यधावत ॥ मार्तण्डश्च स हन्वेगाविनत्य विघ्नेशो भुजौ ॥ ४८ ॥ एहि यो स्य त्वयं स्वच्छा तमग्रे प्रत्यवारयत् ॥ हर
मतस्तस्य सूर्यस्य क्रोधेन वृषभध्वजः ॥ दन्तान्करप्रहारेण शातयामास वक्त्रतः ॥ विदन्तमिहिरं दृष्ट्वा हीननेत्रं भगं तथा ॥ ५० ॥ स
र्वे देवाश्च ऋषयो ये चापि इन्द्रस्तथा ॥ विद्रुद्रुवुः सर्वान्देवा हीन्रहारूपरम कायनः ॥ ५१ ॥ मगरूपेण पश्चात्तं यज्ञमेव तत्पलायत ॥ य
ज्ञोप्याकाशमार्गेण ब्रह्मस्थानं विनिर्गतः ॥ ५२ ॥ वृषध्वजोपि कुपितो ब्रह्मस्थानं जगाम ह ॥ प्रभगाः सदना यज्ञो भीतो भर्गी दवा ॥

नात ॥५३॥ मृगाङ्कमालापयान्तेयज्ञेभ्रे वाप्युपयात ॥ यज्ञो प्याको वामा गेरणा व्रामस्थानं विनाह ॥ अवष्टभ्य सतिर्देहं प्रविवेश स्व
मायया ॥ भर्गोपि दक्षदुहितुं मृतां याति कारणात् ॥५४॥ अन्वगच्छत् दक्षयज्ञं ददर्श वसनी शवत् ॥ स तां दृष्ट्वा तदा वी
क्षो दाक्षायणीं सतीम् ॥५५॥ दिष्ट्या ह्ययज्ञेन तन्वा ह्रेस्थितो वाहं सुदुःखेन वर्ताम् ॥ वहुविधगणाक्रन्दं चिन्तयं शूलपाणि
रोदितदशनपङ्क्तिं वक्त्र मज्ज घकारो राम ॥ अरुणदशनवक्त्रं घेषुगवी स्वान्तस्माद्धात दृष्ट्वेशो व्याकुलो शोकरोद ॥५६॥ इ
ति कालिकापुराणे शवदेहो नामाध्यायः ॥१७॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ दाक्षायणीं गुणागणे गताः यन्गोरथस्तदा ॥ विललापा तिदुः
खार्त्तो मनुजः प्राकृतो यथा ॥१॥ विलपन्तं तथा गर्भं विज्ञाय मकरध्वजः ॥ रतीवसन्तसहित आससाद महेश्वरम् ॥२॥
तं तु वातिपरिक्लिष्टं युगपत्स्मर निपाति ॥ जघान पञ्चभिर्वाणैः दन्ते भ्रष्टचेतनम् ॥३॥ शोकाभिहतचित्तोपि स्मरवाणा
समाकुलः ॥ संकीर्णभावमापन्नः शुशोच वमुमोह च ॥४॥ क्षणं भूमौ निपतितः क्षणमुत्थाय धावति ॥ क्षणं भ्रमति
नैव निमीलिताक्षि विभुः ॥५॥ आयं दाक्षायणीदेहं देवी सह मानः वदावनः परिचरति भूमिं घोरसभाव व्यव
स्थिताम् ॥६॥ सतीसतीतिसततं ना नाम व्याहृत्य शङ्करः ॥ मानं तव दृष्ट्वेत्वे वमुमोहास्म सतिपारितिना ॥७॥ पारिणा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

परिमार्ज्जैनामलकाशान्यथास्थिनान् ॥ तस्मविलिख्यसपुनतंचैवानुयोजव ॥८॥ एवंकुर्वती भूतेषु सततानो वाचकिंवन
यदाम्रतीनदागर्भः शोकाशाठंरूपोदह ॥९॥ रुदतस्तस्यपतनोवाष्पाविस्यन्तदासुरा ॥ ब्रह्मादयः परोचिंताजग्मुर्विन्ना पराय
णाः ॥१०॥ वाष्पापतनिभूमौच दहन्ति पृथ्वीमिमां ॥ उपायस्तत्र चक्रः कार्य्य इति होहनिश्चेजग्मुः ॥११॥ ततो विमृश्यते देवा ब्रह्म
याम्तुशनैश्चरम् ॥ जुषुवुसुठगर्भस्य वाष्पधारणकारणात् ॥ १२॥ देवाऊचुः ॥ शनैश्चर महावाहो लोकानुग्रहकारक ॥
उग्रशक्तिमसमर्जुन नमस्ते सूर्य्यसंभव ॥१३॥ नमस्ते शूलहस्ताय पाशहस्ताय धन्विने तथा वरदहस्ताय नमः छायात्म
जायते ॥१४॥ नीलमेघप्रतिकाशाभिन्नाञ्जननवयोपम ॥ नमस्ते सर्वजन्तूनां प्राणधारणहेतवे ॥१५॥ रु अधन नमस्तेक
प्रसीद भगवन्दम् ॥ वाष्पेभ्यसोकाशेभ्यश्च पाहि गर्भस्य नः क्षितम् ॥१६॥ यथाउशातंवर्षानवजयाहवर्षणां ॥ भवाने
वतुमेघभ्यस्तथाकुरुहांधुनि ॥१७॥ तवायोग्रहाणां द्रष्टा मेघास्तेउक्तादयः ॥ उमुज्ञः सततंवर्षं महेदृष्ट्वा किलाज्ञया ॥
१८॥ आकाशस्थवर्षाभतस्तंवैभवतांपरा ॥ विनाशितंयथावाष्पं तथा नाशय शूलिनः ॥१९॥ नत्वा पतेनस्यः ज्ञानि ॥रामः॥
शोहरवाष्पनिवारणे ॥ देहसदेवगन्धर्वधूमलोकान्सपर्वतान् ॥२०॥ पृथिवीपतिनोवाष्पः तस्माद्रक्षस्यपायसा ॥३१॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्येवमात्मभोरेषु देवेभिर्हिरात्मजः ॥ २१ ॥ प्रत्युवाच सतान्देवान्नातिहृष्टमना इव ॥ श्रीनेश्वर उवा
च ॥ करिष्ये भवतां कर्म यथाशक्ति सुरोत्तमाः ॥ २२ ॥ तया किंतु विदध्वंहि नमांति यथाहरम् ॥ दुःखशोकाकुलस्यास्य
समीपे वाष्पधारिणः ॥ कोपान्न नृपेच्छ रोमि नेनीयत न्माच्चन्नांसयः ॥ तस्मा यथा मां भूतेशो नजानाती समीयतः ॥ त
थाकुरुध्वं नेत्रे भो हरलोकनथारिणाम् ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततो ब्रह्मादयो देवाः सेर्वते शंकरांतिकम् ॥ २५ ॥ गत्वाह
रंत्रां प्रभुः समस्तार्थ्यो योगमायया ॥ श्रीनेश्वरोपि भूतेशा मासाद्यान्निहितस्तदा ॥ २६ ॥ वाष्पसंक्ष्डं राघवमिव जग्राह मायया
यदा ज्ञानाच्चाकवाक्यं संधारयत् मर्कजः ॥ २७ ॥ तदा महागिरौ सिप्ता वाष्पास्ते जलधारके ॥ लोकालोकस्य निकटे जलधारा
कृयोगिरी ॥ २८ ॥ पुष्करद्विपपृष्ठस्य स्वस्तोयसागरपश्चिमे ॥ सतु सर्व प्रमाणेन मेरुपर्वतसन्निभः ॥ २९ ॥ तस्मिं विन्यस्त
वान्वाकर्षी स्तदा शम्भुः श्रीनेश्वरः ॥ सपर्वतो पितान्वाष्पा नधुर्त क्षमर्ईशिनः ॥ ३० ॥ विदीर्णोसौ तु वाष्पाधे भग्न मध्यो
भवत्तु तम् ॥ तेवाष्पाः पर्वतं मध्ये विधि ज्ञतोयसागरः ॥ ३१ ॥ सागरोपि ग्रहीतुं तान्लक्ष्मा न्कारवान्नति ॥ ततस्तुसा
गरं मध्ये भित्वा वाष्पाः समागताः ॥ ३२ ॥ तावथः प्रागभवां वेलां स्पर्शमात्राद्विभेवताम् ॥ विभिद्य वेलां ते वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ष्याः पुष्करद्वीमध्यगाः ॥ ३४ ॥ नदी भूत्वा वैतरणी पूर्वसागरमाप्लवत् ॥ जलधारास्यभेदेन संसर्गात्सागरस्य च ॥ ३५ ॥
अवाप्य सोमतां विकिरिद्धाब्धास्ते नाभिनन्दितिम् ॥ देवस्वतप्राकारे योजनद्वयविस्तृतान् ॥ ३६ ॥ अथापि
तिध्यस्य पगाः सरलोवनसंभवा ॥ अथ शोकविमूढात्मा विलपन् वृषभध्वजः ॥ ३७ ॥ जगाम यत्र यद्देशं स्कन्धे
धृत्वा सतीशवं ॥ उन्मत्तवद्गच्छतो स्यद्दृष्ट्वा भावादिवौसकः ॥ ३८ ॥ ब्रह्माद्याश्चिंतयामासुः शवभ्रं
मनकर्म्मणि ॥ हरगात्रसमस्पर्शात्शवो नायं विशीर्य्यताम् ॥ ३९ ॥ गामिष्यति कथं तस्मादस्य भ्रंशो भविष्यति
इति संचिंतयन्ते ते ब्रह्मविष्णुशनैश्वराः ॥ ४० ॥ मतिं समवाप्य विविश्य शरयोगमायया ॥ प्रविश्य पाद्यशवं देवाः खं
ड्गशस्ते सतीशवात् ॥ ४१ ॥ भूतले पातयामासुः स्थाने स्थाने विशेषतः ॥ देवीकूटे पादयुग्मं प्रथमं न्यपत
त्तासितो ॥ ४२ ॥ उड्डियाने वोरुयुगं हिताय जगतां ततः ॥ कामरूपे कामागिरौ न्यपतद्योनिमण्डलं ॥ ४३ ॥
तत्रैव न्यपतत् भूमौ पूर्वतो नाभिमण्डलम् जालंधरे स्तनयुग्मौ स्वर्णहारसमन्वितम् ॥ ४४ ॥ अंसग्री
पूर्णगिरौ कामरूपान्ततः शिरः ॥ यावद्गात्राणि भर्गः समादाय सतीशवम् ॥ ४५ ॥ ब्राह्मे अयोध्यातिको

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

देवस्यकीर्तिताः॥ अन्ये शरीरावयवान् नवखण्डिताः सुरे॥ ४६॥ आकाशांगंगमगमन्स्ववृत्ते सरिताः॥ यत्र यत्र
पतन्त्यास्तदा पादयोर्द्विजाः॥ ४७॥ तत्र तत्र महादेवः स्वयां गिरिस्वरूपधृक्॥ तस्योमोहसमायुक्तः सतीलि
वसानुगः॥ ४८॥ ब्रह्मा विष्णुः शनिस्त्वापि सर्वे देवगणास्तथा॥ पूजयां चक्रुरीशस्य सत्पाप्रतिपदादिक्रमम्॥ ४९
देवीकूटमहादेवीमहाभागाति गीयते॥ सतीपादयुगलिनीयोगनिद्रा जगत्प्रसूः॥ ५०॥ कात्यानीत्युड्डियाने का
मासाकामरूपिणी॥ पूर्वेश्वरी पूर्णगिरौ चंडी ज्वालधरेस्मृता॥ ५१॥ पूर्वान्ते कामरूपस्य देवी सिद्धवरांगिनी॥ तथा ललीकोतेति
योगनिद्राप्रगीयते॥ ५२॥ यत्रैव पतिताः सत्याः शिरस्ते वृषभध्वजः॥ उपविष्टः शिवोस्यन्यवशान्तशोकपरायणाः॥ ५३॥ उपवि
ष्टे हरे तत्र ब्रह्माद्यास्तु दिवौकसः॥ तुष्टुवुस्तम्भवकं तत्र लिंगरूपं जगत्प्रभुम्॥ ५६॥ देवा ऊचुः॥ महादेवं शिवं रुद्रं प्रपन्नस्याः सर्वेश्वरं
ध्वजं श्मशानवासिनं गर्भे सत्यं यत्न कारणं परम्॥ ५७॥ त्वां नमामो वयं भक्त्या शंकरं नीललोहितम्॥ गिरीशं वरदं देवं भूत
भावनमव्ययं॥ ५८॥ अनादिमूलसंसारयोगविघायवर्त भवे॥ नमः शिवाय शान्ताय ब्रह्मणे लिंगमूर्तये॥ ५९॥ जटिलाय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

गिरीशाय विद्याशक्तिधारायते ॥ नमः शिवा भवान्ताय ब्रह्मरोलिंगमूर्त्तये ॥ ६० ॥ आनाम्नतानन्तःसंपूर्णाय उक्तदेहाणावायते नमः
शिवाय शान्त ब्रह्मरोलिंगमूर्त्तये ॥ ६१ ॥ आदिमध्यान्तहीनाय स्वभावनोलदीप्तये ॥ नमः शिवाय शान्तोय ब्रह्मरोलिंग
मूर्त्तये ॥ ६२ ॥ प्रलयार्णवसंस्थाय प्रलयास्थितिहेतवे ॥ नमः शिवाय शान्ताय ब्रह्मणोलिंगमूर्त्तये ॥ ६३ ॥ यः परेभ्यः परोत्तस्मात्पर
माय परायने ॥ नमः शिवय० ॥ ६४ ॥ ज्वालामालावृताङ्गाय नमस्ते ब्रह्मरूपिणे नमः शिवाये० ॥ ६५ ॥ नमस्ते परमात्मज्ञाना
नदीपाय वेधसे नमः शिवाय० ॥ ६६ ॥ नमो दाक्ष्यायणीकान्तायते गर्भ महेश्वर ॥ नमस्ते सर्वभूतेश प्रसीद भगवन् शिवः
॥ ६७ ॥ सशोके त्वयि लोकेश वेष्ठमाने महेश्वर ॥ सुराः समाकुलाः सर्वे तस्माच्छोकं परित्यज ॥ ६८ ॥ नमो नमस्ते भूतेश सर्वकार
णकारण ॥ प्रसीद स्वसनसर्वा त्यज शोकं नमोस्तु ते ॥ ६९ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति संस्तूयमानस्तु महातेजा जगत्पतिः ॥ निज
रूपं समास्थाय प्रादुर्भूतः उवाच ह ॥ ७० ॥ तं दृष्ट्वा विबुधैः सार्द्धं प्रादुर्भूतं त्रिलोचनम ॥ शोकापहं विधिः साक्षात्तुष्टाव वृषभध्वजं
॥ ७१ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ हिरण्यवाहो ब्रह्मा त्वं विष्णुस्त्वं जगतःपतिः ॥ सृष्टिस्थितिविनाशे त्वं केवलं हरः ॥ ७२ ॥ त्वमष्टमू
र्तिभिः सर्वजगद्व्याप्य वावसन्ः ॥ उत्पादकः स्थावकस्य नाशकश्चापि विश्वधात् ॥ ७३ ॥ त्वामाराध्य महादे

॥ राम: ॥
३८ ॥

वंमुक्तिं यान्त्वा मुमुक्षवः॥ रागद्वेषादिभिस्त्यक्ता संसारा विमुखबुद्धयः॥ ७४॥ ततीयं यद्वै नेत्रं ललाटस्थं महेश्वरम्॥ सत
तम्भ्राजमानं च चिंतयेयन्मुमुक्षुभिः॥ ७५॥ विभिन्नवाग्वाग्निजलौघवर्जितं नद्दासुस्थाविवन्दुसंयुतं॥ त्रिमार्गमध्यस्थ
मनुप्रकाशकं तत्त्वं परात्परमयं महेश्वरम्॥ ७६॥ यदक्षरं शाश्वतस्य तोः प्रसन्नं विदद्वप्रकाशसमीजस्य॥ तपश्चछदः संस्थ
गितस्मर्पीनं सूक्ष्मोपमते वशांगसदैव॥ ७७॥ अधःसमाधायसमीरणां वलादिरूध्ववोर्द्धं निशिहसध्यानतः॥ हृत्पद्ममध्येसु
खवृक्षितेरजः पात्रुतेजस्तवसर्वदैवपतां॥ ७८॥ प्राणायामैः पूरकैस्तंभकैर्वा रिक्तैः स्वितैः छादयन्ते स्मरारेः॥ हृत्पादद्वंपयो
गिभिस्तत्स्वरूपं वाः शुद्धं बद्धं स्वल्पतरं सन्निलक्षणं॥ ७९॥ तत्स्वरूपं जगद्व्यापिरोगाधपीनं नवं भेदैः साधनसाध्यरूपम्॥ चोरे
रस्वैर्नास्ति तेनैव नीतिविश्वं सर्वं यत्तवाते महेश्वरम्॥ ८०॥ न कोपेन न शोकेन न मानेन न तदंभतः॥ उपयोज्यं तताद्धितेमन्यथै
वविवर्जितं॥ ८१॥ मायया मोहितः शंभो विस्मृतं तं तदहृदिस्थितम्॥ मायां भिन्ना परिज्ञाया धारया त्मानमात्मना॥ ८२॥ मा
यास्माभिः स्तु ताप्यर्वजगदर्थं महेश्वरं॥ तया ध्यानगतं चित्तं बहुयत्नैः प्रभादितम्॥ ८३॥ शोकक्रोधस्य लोभस्य का
मोमोहपरासुता॥ ईर्ष्यामानो विकित्साच क्षता सुयाऽनृग्रप्मता॥ ७४॥ वादेष्टोते ऽपि नाशहेतवो मनसो मलाः॥ न

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

त्वद्देशो निःशेष्येण शोकं त्यजतु नोहरः ॥ ८५ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति साम्यात्ततः शंभुः संस्मृत्यापि विबोधितः ॥ नावदच्छ्रेनदात्मानं
शोकासत्या विनाशितः ॥ ८६ ॥ अधोमुखः स्मिनाविष्टब्रमाणो मर्शनैरिदम् ॥ प्राह ब्रमन्त्यायति गं वद किं करवाणि प्रह्म ॥
८७ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युक्तो वामदेवेन विधाता सर्वदैवतः ॥ इदमाह तदेशस्य शोकविध्वंसकं वचः ॥ ८८ ॥ ब्रह्मोवाच
त्यज शोकं महादेव संस्मृत्यापि सुबोधितमात्मना ॥ न त्वं शोकस्य सदनं परशोकाङ्गया नरी ॥ ८९ ॥ सशोके त्वयि भू॥
तेशादेवाः स्मृताः समाधमाः ॥ भ्रंसयेत् जगतां शोकं सर्वांश्शोके निमज्जति ॥ ९० ॥ त्वयास्य व्याकुलाः पृथिवी दीर्णास्यान्नेव छति ॥
वनग्राहितेवास्यं सोपिकल्पोद्भवनात् ॥ ९१ ॥ यत्र देवाः सगन्धर्वाः सदा क्रीडन्ति सोत्सुकाः ॥ सुमेरुस्स्मदशो सोमानतः पर्वतोत्तमः ॥ ९२ ॥
यस्मिन्न विरूपस्तु विरूपकनालनिभेदनाः ॥ नास्विवंति स्मतो यानि पुष्पराजवृक्षकादयः ॥ ९३ ॥ मन्दरास्ततं यत्र कुम्भयोनिर्महामु
निः ॥ गत्वा गत्वा तपस्तेपे हिताय जगतो हरः ॥ ९४ ॥ यस्मिन्स्थित्वा गिरौ पूर्वमगात्य स्तायमागरम् ॥ पयैतपो बलाक्षत्वा करमध्यगतं
ल ॥ ९५ ॥ शनैशनैस्ते वैकुमममर्थमलोचके ॥ क्षिप्तैर्विदारितस्तैसोजलधाराहयो गिरी ॥ ९६ ॥ विभिद्य पर्वतं शंभो वाप्यास्ति सागरं यथुः

॥ ४० ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

भित्वा तु सागरं शीघ्रं चमीतो ऽजसं कुलं ॥९७॥ जग्मुस्ते पूर्ववेलान्ते तस्यात छिन्नकुक्षये ॥ भित्वा वेलां ततः पृथ्वी विभिद्या उत्तरां गिरौ ॥९८॥
वक्रे वैतरणी नाम्ना पूर्वसागरगामिनी ॥ नानावाहनविमानेन ते घोरा पापस्पन्दनव ॥९९॥ तत्र शक्या सा तु नदी ततो या विभीषणा दुः
खेन तां तु पृथिवीं विभिन्ना महता धुना ॥१००॥ तस्याऽपरि नो यांति देवा अपि भवाद्भुतम् ॥ यमद्वारे परा ह्यन्तयोजनद्वय विस्तृता ॥१०१॥ नि
म्नावहति सं प्रणमी वयं तिजगत्त्रयम् ॥ त्वन्नीः श्वाससमस्तो सेर्व्यस्त पर्वत कानना ॥१०२॥ समाकुला द्वीप नगा नाद्यापि न तिष्ठते
तवानिश्वासयो वायुः पीडयञ्जगतत्सुखम् ॥१०३॥ नाद्यापि प्रशमं याति वाधाहीनः सनातनः ॥ सतीसर्वतवहतः श्रीर्यमार्गापदे पदे
१०४॥ नाद्यापि व्याकुला पृथ्वी व्याकुलत्वा विवेश्यति ॥ नस्वर्गन वपानालेतन्मत्त्वं विघतेधुना ॥१०५॥ यस्मे क्रोधेन देवेन नार्गलं हृयमध्य
ज ॥ तस्माच्छोकममर्ये च त्यक्त्वा द्वंगातिभयं त्वम् ॥ आत्मानं वात्मना वेत्य धारयात्मानमात्मना ॥ सतीव दिव्यमानेन व्यतीते शारदा
शीते ॥१०७॥ सा च त्वेतावद्गस्मादौ भाग्यान्तिव भविष्यति ॥ मर्कण्डेय उवाच ॥ इत्युक्तो वेधसा तां च तत्सुखी ध्यान परायणः ॥ अथो
सुखसदा प्राह ब्रह्मा रामामितौजसम् ॥१०८॥ ईश्वर उवाच ॥ यावच्च सत्यहं शोकाऽत्त रामि सती जातात् ॥ तावन्मम सुखं वा भूत्वा
कुरु शोकापनोदनम् ॥१०९॥ तस्मिन्नवसरे यत्र यत्र गच्छाम्यहं विभो ॥ तत्र तत्र भवान् गत्वा शोकदानी निरोजमे ॥११०॥ मार्क

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

डेयउवाच ॥ स्वमात्ति तिलोकेशः चोक्ताध्यभवाहनम् ॥ हेरंग सार्द्धं कैलासागंतु चक्रे मनस्तदा ॥ १११ ॥ ब्रह्मणा सहि तं द्रो भैं कैलाशगमने
तुक्रम ॥ समासे दुर्गगणा दृष्ट्वा नंदि भृंगिमुखास्तथे ॥ ११२ ॥ ततः पर्वतसंकाशो वृषभः प्रतो विभेः ॥ उपतस्थे सिताभस्पशाद्दृशोगो
रिकोयथा ॥ ११३ ॥ वासुकाघायेस्ततपर्य्याय थास्थाने वनेहरम ॥ भूषयांचक्रु रुद्रस्य शिरो वाह्वादिषु इतं ॥ ११४ ॥ ततोब्रह्मास्वय
विष्णुश्च महादेवं सर्वीपतिः ॥ सर्वैः सुरगणैः सार्द्धं जग्मुः प्रालेय पर्वतं ॥ ११५ ॥ ततस्तानोषधीप्रस्थान्निः सत्यनगराड्गिरिः ॥ सर्वैर
मात्यैः सहितेउपतस्थे सुरोत्तमान् ॥ ११६ ॥ ततः संपूजितास्तेन सुरा हरगिरिणा सह ॥ सर्वैः पौरवर्गैश्च प्रमुदस्ते सुरर्षभाः ॥ ११७ ॥
ततोददर्श तत्रैव गिरीन्द्रस्य पुरे हरः ॥ विजयामौषधीप्रस्थे सर्वाभिर्गौर्नमात्मजाम् ॥ ११८ ॥ सापि सर्वान्सुरान्सर्वान्प्रणम्य हरम
म्बिकाम् ॥ उवाच समात्ट भगिनी पृष्टं तिगिरिशो मती ॥ ११९ ॥ क्व सनीति महादेवः शोभसेन विनातया ॥ विस्मृतापि तया तातं स
दृदो नापसर्प्पति ॥ १२० ॥ समाश्वसा पुरा स्मारणात्पदात्मजनिकोपतः ॥ तदेवाहं न्वरे कन्यात्पीविघ्नानाशे मिवैसुरवम् ॥ १२१ ॥ ई
स्मृत्वावदनं वस्त्रप्रान्तेनाच्छाद्य सा सुन्दरम् ॥ रुदन्ति प्रापतद्भूमौ कदलीवामना तदा ॥ १२२ ॥ इति कालिकापुराणे एकादशो
ध्यायः ॥ १२ ॥ मार्कण्डेयउवाच ॥ ततस्तां पतितां दृष्ट्वा तदा दोक्षायणीं स्मरन् ॥ नन्दामाकहरः सोऽतुं शोकजो वेग संभवम् ॥ १ ॥ ॥ राम ॥

॥ ४१ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

भ्रष्टधैर्य्यस्ततः शोकवाष्पव्याकुललोचनः ॥ पद्मपत्रां सर्व्वदेवानां चिन्ताध्यानपरो भवत् ॥ २ ॥ स्तुत्या स्वास्य तदा शम्भुर्विजयां शोककर्शितान्
ह्रामास्थास यत्साथ पूर्व्वमेतदुपावह ॥ ३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ उराराद्यो योगिन्भगवन्त्रैलोक्यस्य वपुज्ज्यने ॥ परधाम्नि तव ध्यानमास्भासी कस्मात् त्रि
यामिह ॥ ४ ॥ प्रभविष्णुः परं शान्तः सूक्ष्मस्थूलेतरः सदा ॥ तवस्वभावः स कथं शोकेन बहुधा स्मृतः ॥ ५ ॥ निरंजनं ध्यानगम्यं यतीनां परात्परं नि
र्म्मलं सर्व्वगामि ॥ मलैर्हीनं रागलोभादिभिर्य्यन्नेत्ररूपं तव तं गृहाण ध्या ॥ ६ ॥ शोको लोभः क्रोधमोहौ च हिंसा मानो दम्भो मदप्रमादः ॥
ईर्ष्यासूया क्षान्निरसत्यता च चतुर्द्दशाज्ञाननाशेनि दोषाः ॥ ७ ॥ ध्यानेन गत्वा योगिनस्त्वं नयन्ति त्वं विष्णुरूपी जगतां विधाता ॥ यातेषु था
मोहकरी सतीति तवैव मा लोकमोहाय माया ॥ ८ ॥ या सर्व्वलोकानने य गर्भविमोह यन्त्री पूर्व्व देहस्य शुद्धिः ॥ विनाद्य पवाल्यं कु
रुते स्मजंतो विमोहयत्यघसात्वां सन्त्रोक ॥ ९ ॥ मतसिह स्वारागि पशोज्ञितानि त्वया श्रुतानि प्रतिकल्पमेवम् ॥ हित्वा यतो कस्य
चराचरस्य पुनर्ग्गृहीतानु थाल्व यात्वं ॥ १० ॥ भवान्निरेध्यानयोगेन पश्यमतीसह स्त्राणि मतानि यानि ॥ यथा त्वया त्वं परिवर्जितश्चय
यास्मि सावा द्यराजकोतो ॥ ११ ॥ यतस्मतस्य नस्य मुहुर्भवंतं मात्रास्य नीशानि दक्षोदुरायम् ॥ पुनश्च माया भूयसीति भविनीत्वं नत्स
र्वं ध्यानयोगेन पश्य ॥ १२ ॥ मार्क्कण्डेय उवाच ॥ एवं बहुविधं ब्रह्मा व्याहरन्साम शंकरम् ॥ गिरिराजसुतां ते माऽश्रमयामास निर्म

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नम् ॥ १३ ॥ ततो हिमवतः पार्श्वे प्रतीच्यां तत्र सम्भव ॥ सिध्रनाम सरः पूर्णं दिदृक्षुर्हिमाद्रये ॥ १४ ॥ तद्दृष्ट्वा स्थानमासाद्य व्रजन् सर्वादयः सु-
राः उपविष्टा यथान्यायं प्रक्षाल्य पदे स्वकम् ॥ १५ ॥ तस्मिन् प्रसंज्ञकासारे मनोज्ञे सर्वदेहिनां ॥ सीतामलजले सर्वे रोगा मानसं सम्मि-
तम् ॥ १६ ॥ दृष्ट्वा सर्वां हरतस्मिन् मोक्षको भूदवेक्षणे ॥ शिप्रानाम नदी तस्मान्निःसृता दक्षिणादधी ॥ १७ ॥ गच्छन्ती वदद्ग्रासेणपाव-
यन्ती जगज्जनाम् ॥ तत्तीरे पूर्णमासाद्य रतेः सकलोन्त्यजे ॥ १८ ॥ नना देशगताः सत्त्वान्वीक्ष्य वृक्षे मनोरमान् ॥ गंभीरपवना-
कृतिमपन्नेसु विराततः ॥ १९ ॥ कोकचन्द्रांस्तत्र रेणुदद्रवान् स्मनो यथा ॥ मञ्जुवंजुलसम्पन्ना लतागा नसकाविन्ध चिते ॥ २० ॥ वीक्ष्यां-
वके यथा तोपादुलस्म नगान्महः ॥ कादवैः सारसैर्हंसैः क्रोशि भूते तटस्तटे ॥ २१ ॥ भंगीक्षेते प्यथ यांरवैः सारना ह्रां
सरः महामीनादिभिः शुध्यमनोयशब्दोथसाधमे ॥ २२ ॥ पक्षिभिर्विहितैः शब्दैस्तत्र तत्र मनोहरम् ॥ प्रफुल्लैः पंकजैर्भ्वे
वक्रविज्जनैर्मनोहरैः ॥ २३ ॥ सारेजे यथा स्वर्गे नक्षत्रैः स्थूलसूक्ष्मकैः ॥ महोत्पलानाम मध्येषु विवलभीत्वमुत्पलम् ॥
२४ ॥ रेजे नक्षत्रमध्येषु नीलनीरदवराडवत् ॥ पद्मसंहतिमध्यस्थाः हंसाकैः श्विन्नसंस्तुताः ॥ २५ ॥ प्रफुल्लपंकजधां
स्यानि स्वनाः स्वर्गवासिभिः ॥ द्विपादष्ठा न्तोरणा स्थलेपमे फुल्ले विधित्रके ॥ २६ ॥ कापेहरालं फुल्येत्वं स्वासना

॥ रामः ॥

॥ ४२ ॥

ऐतिनिन्दव॥ फलं महोत्पलं वीक्षि सरस्तत्र मनोहरः॥ २७॥ मोतीन्दुकान्तिमालिनं हंसास्यं नोत्फुलं समो॥ हरिः स्वयं च कृत्य
र्ध्यात्र फुलं हस्तगपंकेजं॥ २८॥ सरः पद्मं वसदत्रं मेने वीक्षि समन्ततः॥ तत्र रोवी संपूर्णा नानापक्षिसमाकुलं॥ २९
पद्मनी ग्रातसंघस्य नीलोत्पलचयैर्वृतम्॥ देवदारुतरूणां च तटस्थानां प्रकम्पने॥ ३०॥ परागैर्वासितजलं हृदयानंद॰
कारकं॥ तीरे तीरे महादक्षैः शाद्वलैः परिवारितं॥ ३१॥ दृष्ट्वा शंभुः क्षणं तत्र रोगात्तु कशोकवर्जितः॥ सिप्रामालोकया
मासतनिः स्नतां सामसतत॥ ३२॥ यथेदुमंडलाद्गंगा मेरोर्जंबूनदी यथा॥ तथा दक्षा महेशेन सिप्रसिद्धा हृदिनिःसृता॥
कीदृशोस्य प्रभावस्य तन्मम ब्रूहि विस्तरात्॥ ३४॥ मार्कण्डेय उवाच॥ शृणु वं तु मुनयः सर्वे यथा सिप्रानदी स्मृता॥ ति
प्रस्य च महाभागाः प्रभावं गदतो मम॥ ३५॥ वसिष्ठेन यदा देवी परिणीताप्यरुन्धती॥ तदा वै वाह्निकैस्तोयैः सिप्रासिंधुर
भूद्विजाः॥ ३६॥ सा समागत्य पतिता सिप्रेसरसि सा सनात्॥ यथा मन्दाकिनी विष्णुपादाद्धौ सिरोदका॥ ब्रह्म विष्णु महा
देवैस्तोय यज्ञतपःश्रमः॥ विवाहे शान्ति विहितं गायत्रीजपदादिभिः॥ ३८॥ एकीभूतं वतं तोयं मानसाद्वन्दकं दशत्॥ ग
तवं पति तासिप्रेकासारसागरो यमे॥ ३९॥ देवानामुपभोगार्थं पुराधाते वनिर्मितम्॥ सरासि पाठ यत्तानो शालय॰

स्यागिरेर्मूर्धन ॥ ४० ॥ तत्रापापि सुनाधीर: सहितस्याप्सरोगणैः ॥ सर्वा सहायोरमेतत्र सन्ने सलिले शुभे ॥ ४१ ॥ तद्दैवैः सर्वतोयत्नाद्
स्ततोपापि रयानवत् ॥ नतच्च मानुष: कश्चिद्यातुं वाञ्छति योमुनिः ॥ ४२ ॥ तपःप्रभावान्मुनयः प्रयांति सरसिं शुभाम् ॥ सिप्राख्या
शुभह घनात्मास्तु यातु वतञ्जलम् ॥ ४३ ॥ तत्र स्नात्वाव पीत्वा वमनुष्यो दैवयोगतः ॥ अवश्य ममरत्वाय गच्छत्यविकलेन्द्रिया
॥ ४४ ॥ एष्विं गच्छति वर्षा सुमतो नैव द्विजोत्तमाः ॥ नमीक्षे शोषतां याति सर्वदा तपयातपा ॥ ४५ ॥ तत्र तस्मितित्ते तोयं वह्निस्तोद्भ
हसंभवम् ॥ ब्रह्मविष्णुमहादेवकारुपेणे हृदीरितं ॥ ४६ ॥ वर्षेत्र सिप्रगर्भस्य सन्वहं द्विजसत्तमाः ॥ तत्र विष्णुर्जनत्रायं वकेराघवहरि:
ष्ण: ॥ ४७ ॥ गिरेः शृंगं विनिर्भिद्य लोकानां हितकाम्यया ॥ पृथिवीं प्रेरयामास मल्लुत्वाप्राप तमां नदीम् ॥ ४८ ॥ परिपूता
महेन्द्रस्मापुना नाम्ना कीर्तिता: ॥ दक्षिणसागरं याता नाफलेदा जाह्नवीसमा ॥ ४९ ॥ सिप्राख्य सरसो यस्मान्निर्गता सा महानदी
स्ततः सिप्रेति तन्नाम भूरेव ऋषिगणाकृतम् ॥ ५० ॥ कार्तिक्यां पौर्णमास्यां तस्यां य: स्नाति मानव: ॥ सयाति विष्णुसदनं विमाने
नातिमानित: ॥ ५१ ॥ कार्तिकं सकलं मास स्नात्वा सिप्राजले नरः ॥ प्रयाति ब्रह्मसदनं पश्चान्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ५२ ॥ ऋष्यऊचु: ॥ राम: ॥
वसिष्ठेन कर्पदेवा पापीराणिताप्यरुंधती ॥ कस्मात नयाप्रगान्तु सन्नावा वदस्वत ॥ ५३ ॥ पतिव्रतामुत्रपिता चित्तलोकेषु

पापरा ॥ भर्तृपादौ विनान्यत्र यानवक्तुः परा सती ॥ ५४ ॥ यस्याः श्रुत्वा कथामात्रं महात्म्यसहितं स्त्रियः ॥ प्रेत्य चेह सतीभूयः प्रा
प्नुवन्त्यन्यजन्मनि ॥ ५५ ॥ आसन्नकालधर्मो यां न पश्यति तथा ध्रुवं ॥ तस्याश्च पापकारि च तस्या जन्म वदस्व नः ॥ ५५ ॥ मार्कं
डेय उवाच ॥ अरुन्धती यथा जाता यस्य वा तनया शुभा ॥ यथा चापि वशिष्ठं सा यया भूता पतिव्रता ॥ ५६ ॥ यया संध्या ब्रह्म
सुता मनोजाता सुता भवत् ॥ तपस्त्यक्त्वा तनुं यस्मात् सैव भूतान्वरुन्धती ॥ ५७ ॥ मेधातिथेः सुता भूता मुनिश्रेष्ठस्य सा सती ॥ ब्रह्मवि
ष्णुमहेशानां वचनाच्चरितव्रता ॥ ५८ ॥ वव्रे पतिं महात्मानं वशिष्ठं संशितव्रतं ॥ ऋषय ऊचुः ॥ कथं तया तपस्तप्तं किमर्थं कुत्र संध्यया
॥ ५९ ॥ कथं शरीरं सा त्यक्त्वा भूता मेधातिथेः सुता ॥ कथं वा गादितं देवैर्ब्रह्मविष्णुशिवैः पतिम् ॥ ६० ॥ वशिष्ठं सुमहात्मानमब्रवी
त्संशितव्रतम् ॥ तन्नः सर्वं समाचक्ष्व विस्तरेण द्विजोत्तम ॥ ६१ ॥ एतन्नः श्रूयमाणानां चरितं द्विजसत्तमा ॥ अरुन्धत्या महासत्याः
परं कौतूहलं महत् ॥ ६२ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ब्रह्मापि तनयां संध्यां दृष्ट्वा पूर्वं स्वयात्मनः ॥ कामाय समनस्य चेत्यक्तकामोऽवशस्तिते ॥ ६३
तस्याश्च वाञ्छितं चित्तं कामबाणविलोडितम् ॥ ऋषीणां ब्रह्मपुत्राणां तेषां मानसानां महात्मनां ॥ ६४ ॥ भर्गस्य वचनं श्रुत्वा सोपहासं विधिं प्र
ति ॥ आत्मनश्चापि चित्तं च समर्यादं मुनीन्प्रति ॥ ६५ ॥ कामस्य ताट्टशं भावं मुनिमोहकरं मुहुः ॥ दृष्ट्वा संध्या स्वयं तत्र तपसे यातिदुःखि

ना॥ ६६॥ ततस्तु ब्रह्मणागत्य प्रेम्णा मदनेन तदनंतरम्॥ आनन्दभूते विश्वेऽस्मिन्भोगेन वापि निजास्पदे॥ ६७॥ अमर्त्यवसमापन्ना मं भाभानपरावभत्
आयत्ती ब्रह्मणोऽथ वा ऊर्ध्वपितामह स्विनी॥ ६८॥ इदं विमनसो यो संध्या तस्मिन्काले यथोचितम्॥ उत्पन्नमात्रं मां दृष्ट्वा ऋवती मदनेरितः॥ ६९
स्वकार्थीन्मेस रौगाय मभिलाअपितामहः॥ सर्वेषां मानसानां च मुनीनां भावितात्मनां॥ ७०॥ दृष्ट्वैव माममर्य्यादं सकाम मभवन्मनः
ममापि मार्षितं चित्तं मदनदुरात्मना॥ ७१॥ येन दृष्ट्वा मुनीन्सर्वां स्वलितं मन्मनां मया॥ फलमेतस्य पापस्य मदनः स्वयमाप्तवान्॥ ७२॥
यच्चशशाप कुपितः शंभोरग्रे पितामहः॥ ममोचितं फलं तत्र प्रजामेघाभिमाष्टतं॥ ७३॥ यन्मां पिताभ्रातरश्च सकामामपरीक्षतः
दृष्ट्वा वज्रः स्पृहा तस्यान्ममन्तः कापि पापभाक्॥ ७४॥ ममापि काम भावो भूदमर्य्यादसमीक्ष्यतम्॥ पत्याविवस्वके ताते सर्वेषु स
हजेष्वपि॥ ७५॥ करिष्याम्यस्य पापस्य प्रायश्चित्तमहं स्वयम्॥ आत्मानमग्नौ होष्यामि वेदमार्गानुसारतः॥ ७६॥ किन्त्वेकां स्थापयि
ष्यामि मर्य्यादामिह भूतले॥ उत्पन्नमात्रा न यथा सकामाः स्युः शरीरिणः॥ ७७॥ एतदर्थमहं कृत्वा तपः परमदारुणं॥ मर्यादां
स्थापयिष्येवपश्चात्त्यक्ष्यामि जीवितं॥ ७८॥ यस्मिन्शरीरे पित्रा मे ह्यभिलाषः स्वयं कृतः॥ भ्रातृभिस्तेन कायेन किंचिन्नास्ति
प्रयोजनम्॥ ७९॥ येन त्वेन शरीरेण तात च सहजेष्वके॥ उद्भाभितः कामभावो न तत्सुकृत साधनम्॥ ८०॥ इति संचिंत्य मन ॥ रामः॥

सा संध्या शैलवरात्ततः ॥ अगाच्चन्द्रभागाख्यं चन्द्रभागायतः स्मृता ॥ ८१ ॥ तयामेकूलः समधिष्ठितस्तदा सुवर्णगौर्यस्तसच्चन्द्रभाभृता
सोमेन संध्यासमयोदितेन यथा द्याश्रीर्विराजशश्वत् ॥ ८२ ॥ इति कालिकापुराणे ऊनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अ
थ तत्र गतां दृष्ट्वा संध्यागिरि वरं प्रति ॥ तपसे नियतात्मानं ब्रह्मा ह्यस्वयं सुतम् ॥ १ ॥ वशिष्ठं संशितात्मानं सर्वज्ञं ज्ञानयोगिनम् ॥
समीपेषु समासीनं वेदवेदाङ्गपारगम् ॥ २ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ वशिष्ठ गच्छ यत्रैषा संध्यायाता तपस्विनी ॥ तपसे ऽत कामा च दीक्षस्वैनां
यथाविधि ॥ ३ ॥ मंदाक्षमभवत्पस्याः उरा दृष्ट्वेह कामुकान् ॥ युष्मान्मां च तथात्मानं सकामा मुनिसत्तम ॥ ४ ॥ अत्र भूतरूपं तत्क
र्म पूर्ववृत्तं विमृश्य सा ॥ युष्माकमात्मनश्चापि प्राणांस्त्यक्तुं मिच्छति ॥ ५ ॥ अमर्यादेषु मर्यादां तपसा स्थापयिष्यति ॥ तपः कर्तुं
गता साध्वी चन्द्रभागाय सांप्रतम् ॥ ६ ॥ न भावं तपसस्तात सा तु जानाति किञ्चन ॥ तस्माद्यथोपदेशं सा प्राप्नोति त्वं तथा कुरु ॥ ७ ॥
इदं रूपं परित्यज्य रूपान्तरधरो भवान् ॥ परिगत्यान्तिके तस्यास्तपश्चर्यां निदेशतु ॥ ८ ॥ इदं स्वरूपं भवतो दृष्ट्वा पूर्वं यथा त्वयां ॥
तथा प्राप्य न किंचित्सा त्वदग्रे व्याहरिष्यति ॥ ९ ॥ परित्यज्य स्वयं रूपं रूपान्तरधरो भवान् ॥ तस्मात्संध्या महाभागामुपदेष्टुं प्रग
च्छतु ॥ १० ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ तथेत्युक्त्वा वशिष्ठोऽपि वर्णी भूत्वा जटाधरः ॥ तत्रागाच्चन्द्रभागाय यत्रो संध्या तिक्रमणिः ॥ ११ ॥ तत्र

देवसराः पूर्वं गिरौ मानससमितम् ॥ ददर्श सर्वासिकोत्थसंघातांतीरगामपि ॥ १२ ॥ तरिस्यया तयोजे नत्सरः कमलोज्वलम् ॥ उद्यदिंदु स
नभसं चंद्रदो वे गगनं यथा ॥ १२ ॥ भोजनं दृष्ट्वाथ मुनिः ससंभाव्य सकौतुकः ॥ वीक्षां चक्रे सारस्तु पश्यन्स्यो हित संभ्रमं ॥ १४ ॥ चन्द्रभागां न
दीं तस्मात्कासारादीक्षणगां वृषि ॥ यांति निर्मीय दक्षे तेनसा जगिरे महत् ॥ निर्भिद्य पश्चिमं मानुं चन्द्रभागस्य सानदी ॥ यया हि मवतोगं
गात याग इति सागरम् ॥ १७ ॥ नरपपङ्गुः ॥ चन्द्रभागाथ कथं सिंधुरूपेण सन्नाम तामिते ॥ कीदृक् सारस्तु विपेन्द्र दृष्ट्यो हि संभ्रमं
॥ १८ ॥ कथं स पर्वश्चेक्षचन्द्रभागा हृद्योभवत् ॥ चन्द्रभागा ह्रयाक्कस्मान्नदी जाता पृथोदका ॥ १९ ॥ एतन्नः श्रोतुमसाराणां
जायते कौतुकं महत् ॥ महात्म्यं चन्द्रभागायाः कासारस्य गिरेस्तथा ॥ २० ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ श्रूयतां चन्द्रभागाया अत्र
मुनिसत्तमाः ॥ यस्माभिश्चन्द्रभागस्य महात्म्यं नामकारणम् ॥ हिमवद्गिरिसंबाह्यः शतयोजनविस्तृतः ॥ योजनानि विं
शदायामः कुन्देंदुधवलो गिरिः ॥ तस्मिन् गिरौ पुरा वेधाश्चन्द्रं शुभ्रं सुधानिधिम् ॥ विभज्य कल्पयामास देवार्थं स पितामहः ॥
पितृपर्वित्वयातस्य तिथिवृद्धि स यामकं ॥ कल्पयामास जगतां हिताय कमलासनः ॥ विभक्तश्चन्द्रमास्तस्मिन् श्रीमूर्तौ द्विजसत्त
मा ॥ अपि देवाश्चन्द्रभागं नाम्ना चक्रुः पुरा गिरिम् ॥ २५ ॥ ऋषय ऊचुः ॥ चन्द्रभागेति ख्यातस्तथा सीदज्जे मते ॥ किमर्थमक

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गेघ्वन्द्रं देवार्थं कमनासनः ॥२७॥ तया कव्येस्थितेकस्मात्पित्रर्थं समकल्पयत् ॥ तिथिक्षयेतया छन्नाकथमिन्दुरभूद्गुरो ॥२८
स्तन्नः संशयं ब्रह्मन् छिन्धि ह्युत्पन्नं यथातम ॥ नान्योस्ति संशयस्यास्य छेत्ता त्वत्तो द्विजोत्तमः ॥२९ मार्कण्डेय उवाच ॥ पुरादक्षः सुतनया
श्विन्याद्या मनोरमाः ॥ सप्तविंशति नियेकान्त सोमाय ददौ प्रजापतिः ॥३०॥ समस्ता स्तास्ततः सोमउपयेमे यथाविधि ॥ निनाय
वस्वयं स्वानं दक्षस्यानुमतेतया ॥३१ अथ चन्द्रः समस्तासु तासु कन्यासु रागतः ॥ रोहिण्या सार्द्धमवसद् ईतोत्सव कलानिधिः ॥३२
रोहिणीमेव भजते रोहिण्या सह मोदते ॥ विनेन्दुः रोहिणीं शंगति नकाचित्क्षमतेपुरा ॥३३॥ रोहिणीं तस्यां चन्द्रं वीक्ष्यताः सर्वकन्याकाः
उपचारैर्बहुविधैर्भेजुश्चन्द्रमसं प्रति ॥ निषेव्यमानान्दितं यदानैव कोपि विधुः ॥ तास्तु भावं तदा सर्वा अमर्षवसमागताः ॥३५॥
अयोन्या राकालनीति नाम्ना या भरणी तथा ॥ धर्मिका द्रुमपाश्चैव विशाखो भरभाद्रुपत् ॥ ३६ ॥ तथाश्लेषा त्वराषाढा भवे
ताः आपितामहं प्रति ॥ हिमात्रुसुपसंगम्य परिवृत्रुः समंततः ॥३७॥ परिवार्य्यनिधाना व्यदहत्पुरोहिरणितितः ॥ वामांगस्थां तस्यस्तेन
रममाणां स्वमंडले ॥ ३८ तां वीक्ष्य तद्ध्वरी सर्वा रोहिणीं वरवर्णिनीम् ॥ जग्मु कुंचाति कोपेन हविषेव हुताशनः ॥३९॥ ततो मघादि
पूर्वाश्च भरणी कृत्तिका तथा ॥ चन्द्रांकारोमहाभागा रोहिणी जगदुर्हगत ॥ ४०॥ जग्मुश्चाति वद्धा पिताः पदं यं रोहिणी प्राप्ति ॥ जी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वंप्यांत्यपिंडः त्रयो नाम्मा निंडः शुभागमात् ॥४१॥ बहूनां क्षेमकृच्छ्रेयसे त्वां हनिष्यामि दुर्मतिम् ॥ नायं कृत्वा भवेत्पाप मस्मात्कमपि दिं प॥
न ॥४२॥ सज्जनश्री वह स्त्रीणा मन्दतो पापकारिणी । यस्मिन् स्थैर्य राज्ञा कार्या जहार सुतघाति ॥४३॥ नीति शास्त्रोपदेशेन यस्मात् : श्रुतमास्ति
वै ॥ यस्य स्वयत्न निधने प्रवृत्ते दुष्टकारिणः ॥४४॥ बहूनां भवति क्षेमं तस्य पुण्यप्रदो भवेत् ॥ त्वकमस्ते पितुरापन्न वध्र महाश्रम तत्पगः ॥४५॥ स्त्रा
त्मानं घातये यस्तु तस्य उरापत्रदो वधः ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ नानातात गर्भे प्राय दुष्या दस्वा व कर्मतः ॥ भीता वीरो हरिणी द्वौ प्रिया मतिमनोरमा
४६॥ आनन्द्यापापा पूर्व तदत्त भोगजैव तु ॥ विविक्ष्यो हरिणीभिः तस्मा हत्वा दमो वयात् ॥४७॥ मोचयित्वा दवाग्नेः स्वांसं परिक्ष्यत्तो हरिणी
वारया मातता : सर्वाः कृत्तिका या : सम्मामि नी ॥४८॥ तदेन्दु तारयुक्ता : कृत्तिका या मथा तपा : ॥ ग्राम्य मैथुन धर्मनाश्रिय मम लां दासीत्यो
परो हरिणीम् ॥४९॥ नेतयपा वाभीति वापापतोस्मा भिरस्यत ॥ संजायते निशानाथ प्राप्त तस्यैव वर्त्तत ॥५०॥ कथं सम्मानिता पनत्यपारित्व वु
तथा रिणी ॥ सदामाकि माति रिकां मृगवत्स्यां निवेवसे ॥५१॥ किंते नाव गतं सर्वं पदमल युक्तं पुरा ॥ यत्कर्म्मणि [illegible] कर्म्म मन्त्रि किमाहितम् ॥५२॥
धर्म्मशास्त्रा [illegible] कर्म वरतीनां यथोचितम् ॥ कथय [illegible] नात्व गुरवमा [illegible] सुमे ॥५३॥ गदतोय वृत्तं पूर्वं नारदायपितु स्वरवात ॥ द
स्त्र धर्मतानां [illegible] राज्य निशायेत ॥५४॥ प्रकृदार : सुमाय [illegible] रागादेका भजोत्पित्त यत्र ॥ समाप भावे [illegible] तस्या सो यमदा ततः ॥५५॥
०पुडः खंमाय ते स्त्री राशां त्वामसं भोगजं यया ॥ नतस्य सह [illegible] रं । कोपि दन्त [illegible] वर्त्तते ॥५६॥ समी [illegible] मती जाया योनेया [illegible] यावमः ॥४६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

न्तु पत्नेषु श्रुतेषु भूरणाह मनुजायते ॥ ५७ ॥ भार्यास्य यपवदान्तयी तावत्कालं विरोधकं ॥ तस्मात्तु संगमेकिंचिद्विहितं वापि नारमेत् ॥
५८ ॥ बहुभार्य्यस्य भार्याणां मनुष्ये मैथुनादानम् ॥ नकिंचिद्विपतेत्कर्म शास्त्रेणापि यदीरितम् ॥ ५९ ॥ नोपेक्षेयत्ततो भार्यावि
धिना पाणिपीडिता ॥ तासां तु स्यात् कल्याणमकल्याणमनोरथा ॥ ६० ॥ संतुष्टो भार्यया भर्त्ता भर्त्रा भार्या तथैव च ॥ यस्मिं
नेतत्कुले नित्यं कल्याणं तत्रैव ध्रुवं ॥ ६१ ॥ यथा विरुध्यते स्वामी सौभाग्यमदद्दृप्तया ॥ सपत्नीसंगमं कर्तुं सा स्याद्दर्पा भवा
न्तरे ॥ ६२ ॥ इहापि लोके वाच्यत्वमधर्मं चापाविंदति ॥ न च पितृकुलं स्वामिकुलं तस्मात्प्रमोदते ॥ ६३ ॥ निरुध्यमाने पत्यौ च सपत्न्या
वाच्यवर्त्तते ॥ अतीव दुःखं भवति तदकल्याणतस्तयोः ॥ ६४ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्येवं भाषमाणं तत्तु चातीव निकुरम् ॥ उक्तो
पचेंद्रमा दृष्ट्वा मलिनो रोहिणीं तु तं ॥ ६५ ॥ रोहिणीं चिन्तदाता सा भवलोक्योमृता मुहुः ॥ नकिंचित्तापि प्रावावचनं पश्यनो कच्चयाकु
ला ॥ ६६ ॥ अथातिकुपित चन्द्रमाः नाना पतद्दास्त्रियः ॥ यस्मात्मम पुरस्त्वोय नितरानवाचसमीरितं ॥ ६७ ॥ भवतीभिर्यतस्त
भिर्लोके स्मिन्नातिकादिभिः ॥ ख्याती स्पणनृशतिर्व्याति प्राप्तव्यापि द्वेष्यापि ॥ ६८ ॥ तस्मादेवं विधानेन नेवेताः भातिका
दयः ॥ यात्रायां नोपयुज्यन्ते हि भविष्यंदिने दिने ॥ ६९ ॥ उपानत्वं पतियेदेवामनुष्या यान्त्येयोक्षितो ॥ याचायां तेषां यात्रा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

चानेस्तदा ७०॥ अथसर्वास्तिदाक्षायंतस्यस्तुत्वातिदारुणां॥ चन्द्रस्यहृदयंज्ञात्वाशापाद्यानीवनिष्ठुरम्॥ ७१॥ अस्तुः सर्वास्तदादक्षभवनंप्र
त्यमर्षिता॥ ऊचुश्चदक्षंपितरमभिव्याथाः सगद्गदं॥ ७२॥ सोमोवसतिनास्मासुरोहिणींभजतेसदा॥ सेवमानानभजतेसोऽस्मान्परवधू
रिव॥ ७३॥ नावस्यानेनावसानेभोजनेप्यवरोपितव्या॥ विनेन्दुरोहिणींयांतिस्वभेतनहिकांचन॥ ७४॥ रोहिणीपापवसनास्तस्यसमीपेवासित
नेसुताः॥ यातिसोमश्चनयनमाधायनहिवीक्षते॥ ७५॥ स्वस्मन्त्यस्त्यामितप्रवोसुरवमात्वंनवीक्षते॥ स्वास्मिंवत्सनियन्त्यापूर्वनरस्मा
भिर्निगद्यते॥ ७६॥ चस्मामिरेनातमयेप्यतस्वरूपचन्द्रमा॥ सत्कान्तेततस्त्वास्मशापंतिर्वन्तदाकरोत्॥ ७७॥ दारुराण्यातिनीसाग
स्वलोकेवाच्यत्वयाप्यत॥ अयानिकाभविष्यंदुपूयमिश्रम्मवान्विधुः॥ ७८॥ मार्कण्डेयउवाच॥ श्रुत्वावाक्यंस्वपुत्रीणांताभिः
सार्द्धंप्रजापतिः॥ अगमत्सचसोमंनक्षत्रशालीसादितत्सदा॥ ७९॥ दूरादेवविधुर्दृष्ट्वादक्षमायान्तमासनात्॥ उत्थायवंदितुंप्राप्यव
वंदेचमहामुनिं॥ ८०॥ अथदक्षस्तेनावाचक्षेतासतपरिग्रहः॥ समपूर्वंवत्समत्तंसतसंवन्दनेतथा॥ ८१॥ दक्षउवाच॥ समसंवर्त्त
स्वभार्यासुवैषम्यंमापित्यज॥ वैषम्येचमहान्दोषोब्रह्मणापरिकीर्तितः॥ ८२॥ रतिश्चफलंदारास्तासुकामात्तवंधनात्॥ कार ॥ रामः॥
मार्गेणसंसर्गासंसर्गः संगमाभवेत्॥ ८३॥ संगमाच्चाप्यभिध्यानाद्वीषाणांदभिजायते॥ तस्माद्भार्यास्वभिध्यानंकुरुत्वंधीमन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

दिक्रम॥ ८४॥ ये चैवं नैव कुरुषे मद्वचो धर्मयंत्रितम्॥ तदा लोकवचोऽस्य पापभाक्त्वं भविष्यसि॥ ८५ मार्कण्डेय उवाच॥ एतच्छ्रुत्वा वचनस्य दक्ष
स्य तु महात्मनः॥ एवमस्त्विति चन्द्रोपि न्यगदद् दक्षसन्निकया॥ ८६॥ प्रयातु मंत्र्य तनया चन्द्रं जामातरं तथा॥ ययौ दक्षो निस्थानं क्षतकल्मषतदा मुनि
८७॥ तेगृहे ते ततश्चंद्रस्तासमं सार्द्धरोहिणीं॥ जगाम पूर्ववत्प्रावं तासु तस्यां चरागतः॥ ८८॥ तं पुत्रे रोहिणीं प्राप्य नकांवि दपिवीक्षते॥ रोहि
णीं प्रेमरमते ततस्ताः कुपिताः पुनः॥ ८९॥ गत्वा ताः पितरं प्राहुर्दौर्भाग्योद्विग्नमानसाः॥ सोमो नतिनास्मान् रोहिणीं भजते सदा॥ ९०॥ तवा
पिनाकोपवाक्यं तस्मान्नः शरणं भव॥ उद्योगकोसंयुक्त ततस्तेषां तस्य शान्तमुनिः॥ ९१॥ जगाम मनसा ध्याय कन्याकार्यं निकटविधोः॥ उ
पगम्य तदा प्राह चन्द्रं प्रजापतिः॥ ९२॥ समं वर्त्त स्वभार्यासु वैषम्यं त्वं परित्यज॥ न चेदिदं वचोऽस्माकं मोहत्त्वातं नावबुध्यते॥ ९३॥ ध
र्मदारा स्यापितगा याहं शप्स्ये तु त्वं निशापते॥ मार्कण्डेय उवाच॥ ततो दक्षभयाच्चन्द्रस्तत्कर्तुं प्रति तत्परः॥ ९४॥ अंगीचकार तत्तिरायोत्का
र्यमेवं करिष्यामीति॥ समम्प्रवर्त्तनं कर्तुं भार्यास्वंगीकृते तात॥ ९५॥ विधुता प्रययौ दक्षः स्वस्थानं चन्द्रसंमतः॥ गते दक्षे निशानाथो रोहिणीपार्श्व
तो ऽभ्रमत्॥ रममाणो विशाल्या दक्षस्य वचनान्ततः॥ सेवमाना भृताः सर्वा अचिन्त्या धामनोरमाः॥ ९५॥ नाभजच्चंद्रमास्तासु अवज्ञामेव चाक
रोत॥ अवज्ञातास्ततः सर्वाश्चन्द्रेणापि ऽरतिक्रम॥ ९८॥ गत्वा चात्मस्विरास्याता ऽन्तर्हृदश्च स्वे दमब्रुवन्॥ नाकरोद्वचनं सोमस्त्वत्तवापि मुनि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मन्नमः ॥ ९९ ॥ अवज्ञां कुरुते स्मासु पूर्वतोप्यधिकं च नः ॥ तस्मात्सोमेन नः कार्यं किंचिन्नापि नाधिपते ॥ १०० ॥ तपस्विन्याभविष्याम ॥ पस्य र्थ्या
निदेशाय ॥ तपसा सोषिता मानः परित्यक्ष्याम जीवितम् ॥ १०१ ॥ किमस्माकं जीवितेन दुर्भगानां द्विजोत्तम ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥
इत्युक्त्वा तास्ततः सर्वा दक्षजाः कृत्तिकादयः ॥ १०२ ॥ कपोलमाले धृत्वा करे तपोपविविशुः क्षितौ ॥ तास्तु दृष्ट्वा तथाभूता दुःख्याकुलि
तेन्द्रिया ॥ १०३ ॥ अतीदीनस्वरो दक्षः कोपान्मत्यो लयाग्निवत् ॥ अथ कोपपरीतस्य दक्षस्य सुमहात्मनः ॥ निश्चक्राम तदा यक्ष्मा
नासिकाग्राद्विभीषणः ॥ १०४ ॥ दंष्ट्राकरालवदनः कज्जलांगारसमप्रभः ॥ अतिदीर्घः स्वल्पकेशः ससोमनिसंततः ॥ १०५ ॥ अधोमुखो
दण्डहस्तः कासंविश्रम्य संततम् ॥ कृशाङ्गो निम्ननेत्रस्य योषाप्रस्तो गलोलुपः ॥ १०६ ॥ स चोवाच तदा दक्षं कस्मिन्यास्याम्यहं
मुने ॥ किं वचो हं करिष्यामि तन्मे वद महामते ॥ १०७ ॥ ततो दक्षस्तमाह साणं याहि तत्र भवान् ॥ सोमं मत्तं भवान्निश्चं सोमे त्वं तिष्ठ
स्वेच्छया ॥ १०९ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा दक्षस्य सुमहामुनेः ॥ शनैःशनैस्ततः सोमं मासमादगादः सवः ॥ १०१० ॥
आससाद तदा सोमं वल्लीकिं पन्नगो यथा ॥ प्रविवेशान्तु हृदये द्विदं प्राप्य महागदः ॥ १११ ॥ तस्मिन्प्रविष्टे हृदये दारुणो राजयक्ष्म
णि सुमोह चन्द्रश्चन्द्राश्च विषमां प्राप्तवान्स सः ॥ ११२ ॥ उत्पद्य प्रथमं यस्मात्प्रिनो राजन्य सौ गदः ॥ राजयक्ष्मेति लोकेस्मिन्नस्य

॥ राम ॥
४८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ख्यातिरभूद्द्विजाः ॥ ततस्तेनाभिभूतः स पक्ष्मरागो हि शचीपतिः ॥ क्षयं जगाम नु दिनं श्रीश्चैव कुन्दीय था ॥ ११४ ॥ अथ चन्द्रेक्षीय
मारो सर्वौषध्योगताः क्षयं ॥ क्षयं जातास्त्वोषधीश्च नयन्तः सर्वं वर्त्तते ॥ ११५ ॥ यज्ञाभावान्तु देवानामन्नं सर्वं क्षयं गतं ॥ पर्जन्यान्यश्च ततो
नष्टास्ततो वृष्टिन्न चाभवत् ॥ ११६ ॥ वृष्ट्यभावेषु लोकानामाहाराः क्षयतां गताः ॥ दुर्भिक्षव्येसनोपेते सर्वलोके द्विजोत्तमाः ॥ ११७ ॥
दानधर्मादिकं किञ्चिन्न लोकस्य प्रवर्त्तते ॥ सात्वकीनाः प्रजाः सर्वाः सर्वलोभेनोपहतेन्द्रियाः ॥ ११८ ॥ पापमेव तदा चक्रुः कुकर्म्मनि
रतास्त्वताः ॥ एतद् दृष्ट्वा तदा भार्वं दिक्पालाः सपुरन्दराः ॥ ११९ ॥ जग्मुः क्षोभपरं देवाः सागराश्च गुहास्तथा ॥ ततो दृष्ट्वा जग
त्सर्वं व्याकुलं दस्युपिडितम् ॥ १२० ॥ ब्रह्मणः सामगमन्देवाः सर्वे सेन्द्रपुरोगमाः ॥ उपसंगम्य लोकेशं स्वष्टारं जगतां पतिम् ॥ १२१
प्रणाम्याप यथायोग्यमुपाविष्टास्तदा सुराः ॥ तान्दृष्ट्वा नवदनान्दृष्ट्वा ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ १२२ ॥ अभिमूतान्परे लोर्द्धृत
स्वविषयान्विभः ॥ पप्रच्छ प्रमरवीक्षन्पर्गरुमिन्दुं हुताशनम् ॥ १२३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ स्वागतं वः सुरगणाः किमर्थं यूयमा
गताः ॥ दुःखोपहतेहाश्च युष्मान्ल्लानांश्च लक्षये ॥ १२४ ॥ निराबाधान्निरातङ्कान् युष्मान्सर्वांश्च कामगान् ॥ सत्वोस्व
विषवेनपत्नान्कथं पश्यामि दुःखितान् ॥ १२५ ॥ यद्धो भवाद्दुःख बीजं युष्मान्याय सत्तु वाधते ॥ तत्कथ्यतां मशेषेण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मिद्धं चाप्यवधार्यताम् ॥ १२६ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततो धूस्त्रवाजीवः कल्पवर्मा यथाक्रमत् ॥ उवाचात्मभवे तस्मै सुराणां दुःखका
रणम् ॥ १२७ ॥ अरण्यु सर्वजगाद्धर्म त्वां येन वयमागताः ॥ यथास्माकं दुःखं जिं याता ह्यानन्दी योवयत् ॥ १२८ ॥ नक्क चित्तं प्रवर्त
ते यज्ञा लोके पितामह ॥ न च दानादि धर्मश्च न तपांसि क्षितौ क्वचित् ॥ १२९ ॥ नैव वर्षति पर्जन्यः क्षीणतोया भवत् क्षि
तिः ॥ क्षीणाः सर्वा सर्वा तथौषध्यस्तस्मात् लोकाः समाकुलाः ॥ १३० ॥ दस्युभिः पीडिता विप्रा वेदवादं न कुर्वते ॥ अन्नवैक
ल्यमासाद्य म्रियन्ते बहवः प्रजाः ॥ १३१ ॥ क्षीणेषु यज्ञभागेषु भोग्यहीना स्तदा वयम् ॥ दुर्वलास्तु च्यायाहीने नैव शान्तिं लभा
महे ॥ १३२ ॥ राहुराप्य मंदिरं च न्द्रो वक्रं गत्वा चिरं स्थितः ॥ वृषराशौ स च क्षीणो ग्ध्याल्मा हीनः प्रवर्त्तते ॥ १३३ ॥ ये देवान्विप्र
ते दैवे स्वं चन्द्रो नेषां भूरः सर ॥ कदाचिदपि देवानां समाये यो भवे दिवे ॥ १३४ ॥ कदाचिद्दो हि रात्र्यपन्ना नैव क्षच समगच्छति
यथ स्वः कोपि न भवेत्तदा चन्द्रो वाहि भवेत् ॥ १३५ ॥ क्वपत्ने सकलाहीनः कलामात्रावशेषकः ॥ इति सर्वत्र लोके नाशकः
कर्म विपर्ययः ॥ १३६ ॥ तं हत्वा कान्दिशीकास्तु वयं त्वां शरणंगता ॥ पातालवा वसुत्थायका त्वकं जाद यो सुराः ॥ ॥ रामः ॥
गास्मात्लो केसदा धत्ते तावन्न च्याहितसाध्यसात् ॥ अयं च प्रवर्तते कस्मात् जगतां वाच्यतिक्रम ॥ १३७ ॥ भजानि मरुत्तं ८ ४९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सर्वविघ्नविपाचकारणम् ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ स्तत्सुराणां वचनं दिव्यं दक्षपितामहस्य: ॥१३९॥ अन्त्याक्षराणामपि ध्यायन्निजगाद
पुरोत्तमां ॥ दक्ष उवाच ॥ इत्रावत्सु देवताः सर्वार्थदर्थ्यं लोकविश्रय ॥१४०॥ प्रवर्त्तते तु नाथेन शान्तिस्तस्य भविष्यति ॥ सोमाय द
त्तावसरीः कन्याः सप्तविंसतिसंख्यया ॥१४१॥ अश्विन्याद्या ववधू भार्यार्थे परिणीतवान् ॥ परिणीय च ताः सर्वा रोहि
णामत्त नो विधुः ॥१४२॥ प्रावर्त्तताऽनुरागेण न समं तासु वर्त्तते ॥ अश्विन्याद्यास्ततः सर्वा दौर्भाग्यज्वरपीडिताः ॥१४३॥ यद्विंशाति
वारोदा: पितरं प्रस्थिताः स्वकम् ॥ प्रवर्त्तते निशानाथो रोहिण्यां वाग्गतो यथा ॥१४४॥ तथा नुनासु भजेत दक्षाय न्य सदेवन ॥ ततो द
क्षो महाबुद्धिः सामपूर्वं स्तुपाविदृपति ॥१४५॥ बहुमुन्नतमाभाष्य पुनर्थे वाञ्जरोधतः ॥ अनिरुद्धो यथाकामं दक्षेण सुमहात्मना
१४६ समं प्रवर्त्तितं तासु संगवं धृतवांविधुः समसंगिते भावं तासु कर्त्तुहिमीशना ॥१४७॥ स्वंजगाम तदा स्थानं दक्षोपिमुनिस
त्तमः ॥ गते दक्षे मुनिश्रेष्ठे वैश्यम्पं तासु चन्द्रमाः ॥१४८॥ पयोनभाविताः शश्वत्कुपिताः पितरं गताः ॥ ततो दक्षः पुनश्चंद्रमव
रुद्ध सुतान्तरे ॥१४९॥ समदृष्टिं प्रति प्राप्य वचनं चेदमब्रवीत् ॥ न समं वर्त्तते चन्द्रः सर्वास्वासु भवान् यदि ॥१५०॥ तदा शापस्य
त्वं हं तुभ्यं तस्मात्कुरु समं जसम ॥ ततो गते पुनर्दक्षे न समं वर्त्तते सदा ॥१५१॥ ताः स्तुचन्द्रस्तदा दक्षं पुनर्जग्मुर्व्रजया ॥ नेतपपः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मकृन्तते नैवास्मात् प्रवर्त्तते ॥१५२॥ वयं न त्वत्प्रियं तस्यास्तासामस्य त्वदन्तिके ॥ तासामिति वचः श्रुत्वा कुपितः स महामुनिः ॥१५३॥ क्षयाय
चन्द्रस्य ततः शापायोत्सुकतां गतः ॥ शापायोद्यतमनसः कुपितस्य महामुनेः ॥१५४॥ क्षयो नाम महारोगो नासिकाग्राद्विनिर्गतः ॥
वेषितः सर्वचन्द्राय दक्षेण भनिनादितः ॥१५५॥ प्रविवेश ततस्तस्य देहे क्षयितस्तेन चन्द्रमाः ॥ क्षीणे चन्द्रे क्षयं याता ओषध्यस्तस्य म-
हात्मनः ॥१५६॥ क्षीणास्तु सर्वज्योत्स्नास्तु सर्वौषध्यः क्षयं गताः ॥ दुःखप्रभावाल्लोकेऽस्मिन्नयज्ञः संप्रवर्त्तते ॥१५७॥ यज्ञाभावादना-
वृष्टिस्ततः सर्वप्रजाक्षयः ॥ यज्ञभागोपभोगेन हीनानां भवतां यथा ॥१५८॥ दुर्बलत्वं समुत्पन्नं विकारस्य स्वगोचरे ॥ इति वः कथितं सर्वं
यथाभूल्लोकविप्लवः ॥१५९॥ येनोपायेन तच्छान्तिस्तच्छृणुध्वं सुरोत्तमाः ॥१६०॥ इति कालिकापुराणे विंशोऽध्यायः ॥२०॥ प्रमोवा
व गच्छन्तु भो सुरगणाः दक्षस्य सदनं प्रति ॥ तं प्रसादय चन्द्रार्थे स वः पूर्णो भवेद्यता ॥१॥ पूर्णे चन्द्रे जगत्सर्वं प्रकृतिस्थं भविष्यति ॥ अस्माकं च
भवेच्छान्तिरोषधीनां च संभवः ॥२॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति ब्रह्मवचः श्रुत्वा देवा ब्रह्मपुरोगमाः ॥ प्रययुर्हृष्टमनसस्तदा दक्षनिवेशनम् ॥३॥
यथान्यायमुपस्थाय सर्वे मुनिवराः सुराः ॥ प्रोचुः प्रजापतिं दक्षं प्रणम्य श्लक्ष्णया गिरा ॥४॥ देवा ऊचुः ॥ प्रसीद दक्ष दत्तं प्रलन्नस्माकं च दुःखि-
नाम् ॥ उद्धरस्व महाघोराच्छाहिनः शोकसागरात् ॥५॥ यद्रूपं ब्रह्मसंज्ञं तु साक्षि सत्यं परमात्मन ॥ तदङ्ग त्वं परं ज्योतिर्विप्रस्तपन्नमोऽस्तु ते ॥६॥ ॥ राम: ॥
दक्षिणाः सर्वजगतां प्रजापालनकारिणः ॥ दक्षः प्रजापतिस्त्वं हि योगेश त्वं नमो वयम् ॥७॥ दक्षाय सर्वजगतां दक्षाय कृतात्मनाम् ॥ ५०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

दक्षाय ब्राह्मितां यास्तुन मस्तुभ्यं महात्मने ॥ ८ ॥ सततं चिंत्यमानस्य योगिभिर्निर्यतेंद्रियैः ॥ सरस्य सारभूतस्त्वं दक्षाय परमात्मने ॥ ९ ॥ यो
गिवृत्तिरनोद्धच्यः पारगानां परायणः ॥ आद्यंतयुक्तः सहसा तस्मै तुभ्यं नमानमः ॥ १० ॥ इतितस्य वचः श्रुत्वा दक्षोयक्ष्मभुजांतदा ॥ प्र
हसन्नवदनः शक्रमाभाष्य मुख्यतः ॥ दक्षउवाच ॥ अतः शक्र महाबाहो भवतां दुःखमागताम् ॥ दुःखहेतुं वद विभो येनोक्तामिच्छा
म्यहं तुतं ॥ समाप्तिवाक्यं कर्तव्यं भवतां दुःखहानये ॥ नदहं यदि शक्तो मि करिष्यामि हितसमं ॥ १३ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ तच्छ्रुत्वा
वचनं तस्य वृत्रस्तेनो महामुने ॥ जगमग्नीःपतिः शक्रो वीतिहोत्रोप्य तमुनिम् ॥ १४ ॥ तेऊचुः ॥ क्षयया तो निशानाथो तस्मिंक्षि
शक्षयं गताः ॥ सर्वौषध्यो द्विजश्रेष्ठ तत्त्वानि यज्ञहानिभेन ॥ १५ ॥ यज्ञे विनष्टे सकलाः प्रजा क्षुद्रवकातराः ॥ दक्ष भावान्म
हद्भुवं प्राप्नुर्न श्रान्त्व कान्न ॥ १६ ॥ क्षयोयस्त्वनिनाथस्य यत्ते कोपात्प्रवर्तते ॥ ससर्व जगतो ब्रह्मन्नभावार्थमुपस्थितः ॥ १७ ॥
नाशुनात त्रिभुवने यन्न श्रुत्वा च किंचन विद्युतं वास्ति विप्रेन्द्र सागराः पन्नगाश्च वा ॥ १८ ॥ न यज्ञाः संप्रवर्तंते न तपश्चं ति तापसाः
आहारदुःखान्निःशीकाः प्रजाः क्षीनि भयातुराः ॥ १९ ॥ एवं प्रवर्तते विप्रेन्द्र विश्ववैमान्सातलात ॥ दैत्यानयावदुत्थाय वध्यते ताव
दुभूः ॥ २० ॥ प्रसीद दक्ष चन्द्रस्य तं परयन पोवनात ॥ पूर्णो चन्द्रु जगत्सर्व प्रक्षलनिस्थ्य भविष्यति ॥ २१ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ इ
तितेषां वचः श्रुत्वा प्रजापतिस्तुतं तदा उवाच तान्सुरान् ॥ हृदयाद्ध्याप्य मुहूर्म ॥ २२ ॥ दक्षउवाच ॥ यन्मे वचोभिशापान्मे पर्द

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

भशापकारणम् ॥ न केनापि निनादेन मिथ्या कर्त्तुं न तु त्सहे ॥ २२ ॥ किं तु मद्वचनं यस्मान्नैवान्यथा भवेत् ॥ न चन्द्रोऽपि वर्द्धते यस्मात्त
मुपायं मे पेक्षत ॥ तत्राप्ययमुपायोऽस्ति मासोर्द्धं याति चन्द्रमाः ॥ क्षयं वृद्धिं च मासार्द्धे समं भार्य्यासु वर्त्तता ॥ तस्यैतद्वचनं श्रुत्वा तं प्रसा
द्य प्रजापतिं ॥ सर्वे सुरगणास्तत्र गताय त्राणि चन्द्रमाः ॥ एवमुक्ते तु वचने दक्षेणा मुनिना द्विजाः ॥ अथ चन्द्रं समासाद्य भार्य्याभिः
सहितं तदा ॥ ३१ ॥ चन्द्रमागं महाशैलं अगामसहितस्सुरैः ॥ तत्र गत्वा सुरश्रेष्ठः प्रजानां हितकाम्यया ॥ आपयामास सप्राशु द
ह्यालोहितिपुष्करे ॥ भूतभव्यभवज्ज्ञानः पूर्वमेव पितामहः ॥ ३१ ॥ एतदर्थं च कारण्यं सारः पूर्णा जगत्प्रभुः ॥ तत्र स्नातस्य रा
राज न्नजनीरो गत्वं प्रजापते ॥ विराध्यत्वं वसतां तं दह्यत्नो क्षितसंज्ञके ॥ तत्र स्नातस्य चन्द्रस्य शरीरात्तत्क्षणां गदः ॥ ३३ ॥ राजयक्ष्मा
निःससार पूर्वरूपो यथोदितः ॥ निःसत्य राजयक्ष्माणि प्रलारं वजगत्पतिं ॥ प्रणाम्याहं किं करिष्ये कृगहामि त्वया चतं
स्थानं पत्नी च लोके शक्रस्यं मम शानातनं ॥ निदेशयानुरूपं मस्य त्वं ज्ञातं जगतां पते ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥
नीतो च म्लापि तं प्रहुं निरीक्ष्यैन्तु ससीरगोः ॥ २४ ॥ अथ तं स नाभियुक्तैः क्षीणा यापिनि श्रापतिं ॥ दोषिः
स्वयं तं गृहीत्वा गिरौ निक्षिप्य तं मुहुः ॥ अथ तं गाल्नयामास शरीराद्राजयक्ष्मणः ॥ अथ तानि च पान्या

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सुतदर्पितं तदा जले ॥ ३८ ॥ क्षीरोदस्य तवि क्षेप मध्ये हरसि लोकभृत् ॥ तस्मादप्यमृतादिंदोः कला क्षीरगाः पुराप्यया ॥ ३९ ॥ तासां
जग्राह लवणपूर्णात्क्षीरोदसागरात् ॥ कलामाचावरोधस्य संसर्गाद्राजयक्ष्मणः ॥ ४० ॥ क्षीरगाः कलाः पञ्चदशायाः पूर्वमम्
तात्मिकाः ॥ ताराजयक्ष्मगर्भस्थाश्चूर्णीभूतास्तु पीडया ॥ ४१ ॥ तेजोज्योत्स्नासुधाभिस्तु मिवब्रयत्कलायने ॥ शरीरं तन्त्री
धाभूतं गर्भस्थं राजयक्ष्मणः ॥ ४२ ॥ ज्योतिश्चूर्णामभूत्स्योत्स्ना तेना राजादीक्ष्मणि ॥ द्रवीभूताः सुधाः सर्वा गर्भे रोगस्य
वस्थिताः ॥ ४३ ॥ यादा निर्गालयामास सुधां ब्रह्मा गदाततः ॥ तदा ज्योत्स्ना सुधाज्योतिः सर्वं तस्माद्बहिर्गतम् ॥ ४४ ॥
क्षीरोदसागरे क्षिप्तं तत्सर्वं विधिना तदा ॥ देवानि रोपारिन्यस्य स्वयं यात्वा कृतं ततः ॥ ४५ ॥ ततो मता नि प्रक्षाप्य कलाचूर्
णाय यथाविधि ॥ ज्योत्स्नाघा प्य जगाम तु गृहीत्वा तत्र यं गिरिम् ॥ ४६ ॥ क्षीरोदाद्धीमागम्य चन्द्रभागं तथा विधिः ॥ दे
वमध्ये कलाचूर्णं सुधाज्योत्स्ना मवि विद्वान् ॥ ४७ ॥ संस्थाप्य तत्र यं ब्रह्मा देवानामथ तत्र स्थितः ॥ जगाद राजयक्ष्मणां तस्या
नादि निवेशयन् ॥ ४८ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ सर्वदा यो दिवा रात्रौ सध्यायां वनितारतः ॥ सेवते शु रत तस्मिन्राजयक्ष्मन् वसिष्यसि
॥ ४९ ॥ प्रतिरूपाय च वसका म श्रु तौ यो मे थुनं चरेत् ॥ सने प्रवेश पः सत तं ज्वले श्मश्च तथा विधः ॥ ५० ॥ इक्षाक्वो म्हस्तु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पुत्रीयामभवत्सः सदृशी गुरोः ॥ सा तेस्तु भार्या संततं भवन्तमनुयास्यति ॥ ५१ ॥ दीराज्वं भवतः कार्यं तत्र
त्वं विस्मयं कुरु ॥ इत्तं गच्छयता कामं चन्द्रस्त्वं विमुखो भव ॥ ५२ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवं विसृष्टो विधिना राजयक्ष्मा महागदः ॥ पश्य
तां सर्वदेवानामन्तर्धानं जगाम ह ॥ ५३ ॥ अन्तर्हिते महारोगे ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ चन्द्रं समाश्रयामास कलापंचदशोधितम् ॥ ५४ ॥ तेन
क्षीरोदधौतेन सुधांशुगेन वात्मभूः ॥ सम्यात्स्ते स्वकलापूर्णोः पूर्ववद्याकरोद्विधुः ॥ ५५ ॥ षोडशकलापूर्णः पूर्ववद्धिभवो यदा
चन्द्रस्तदा सर्वदेवान्सम्प्रहृष्टान्स्ववर्द्धनात् ॥ ५६ ॥ अथ चन्द्रः सदा पूर्णः प्राणिपत्य पितामहं ॥ उवाच दक्ष सदो मध्यगो नातिहर्षितः
५७ ॥ सोम उवाच ॥ नस्या नपूर्ववत् कु सन्तारिरे ममवर्त्तते ॥ नवीर्य्यं चात च्योत्साहो निषीदत्पंगसपयः ॥ ५८ ॥ नो
त्साहं पूर्ववच्चेष्टां विधातुं शुक्रतामहं ॥ चेष्टाहीनस्त्व तुदानिं च स्वेयं केन लोककृत् ॥ ५९ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यत्तस्य यक्ष्मणा सोम यदभू
दंगसंक्षयम् ॥ पूर्ववद्विधिरीर्णा भवतस्तान्पूर्व भव वन्निह ६० ॥ अधुना भवतो हे ह पूर्णा निसारितं मया ॥ शरीरात्साम्प्रत
स्मा मंजसा राजयक्ष्मरोगः ॥ ६१ ॥ तेषां प्रख्यातनन्दिविधौ न बलो यस्मिन् तां जने ॥ अधोत्समो यान्व सुधा या न्व यान्व ते नाहि मोभ ॥ एम: ॥
भवान् ॥ ६२ ॥ ततोऽङ्ग सम्यये यो राजं त्त वसीदं ति मा प्रतम् ॥ तत्रोपायं विधास्यामि यथा कांतिं लभे भवान् ॥ ६३ ॥ प्राग्ना ५२ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri:Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पत्न्यः पुरोडाशो ह्याहवनीये पुरो धरे ॥ ऐन्द्रस्ता तेज आग्नेयः सर्वतः कृतौ ॥ ६४ ॥ ततो ऽनुभवतो भागः पुरोडाशो मया कृतः ॥ तेन भागेन
युक्ते न नित्यं यज्ञभुजस्ते न हि ॥ ६५ ॥ सर्वदेवैः समुत्साहः स्यान्न वीर्यं भविष्यति या त्वामृतकला ॥ तोये क्षीरोदस्य पतिष्यति तास्तदा ॥ ६६ ॥ शरीर
पूर्णवायान्तु ज्योत्स्नानां चापि यज्ञवाः तत्सर्वं भवतो ज्योत्स्ना योगाद् अनुदिनं विधो ॥ ६७ ॥ वृद्धिं यास्यति स ततः क्षीरसागरगर्भगं
त्वां रोचिषेन्तरे प्राप्ते द्वितीये द्वाकाशांशसः ॥ ६८ ॥ दुर्वासस भविता विप्र ब्रह्म आत्मभानुवत् ॥ स सुरेन्द्रस्य विनयात् आपं दत्वा सुदा
रुणाम् ॥ ६९ ॥ करिष्यति त्रिभुवनं श्रीकं मत्पुरातुरम् ॥ श्रिया हीने ततो लोके भविता लोकविप्लवः ॥ ७० ॥ यथा तव क्षयात् सोम
प्रहत्नः सुरविप्लवः ॥ तन्न सम्भाराणां न नजीये कृते युगे ॥ ७१ ॥ भविष्यति स्यास्पति च याष्टुगस्य स्वयम् ॥ ततस्त्व तेर्थसंप्राप्ते सह
देवैः कृते युगे ॥ ७२ ॥ क्षीरोदं निर्मथिष्यामः शंभुर्विष्णुरहं तथा ॥ मंथानं मंदरं कृत्वा सर्वराजं तथांगुकम् ॥ ७३ ॥ यज्ञभागप्रहीनेषु
देवतार्थं स्वयं ततः ॥ मथिष्यामः समं देवैः क्षीरोदं सहदानवैः ॥ ७४ ॥ त्वच्छरीरामृतं मिदं यस्थितं क्षीरसागरे ॥ तन्ममग्रहीष्या
मो राज्ञीभूतं तथाक्षयम् ॥ ७५ ॥ सर्वौषधं ततः कृत्वा त्वच्छरीरं तदा वयम् ॥ क्षेप्स्यामि सागरं जले शरीरार्थं विधोत्तम ॥ ७६ ॥ निर्मथ्य
सागरं पश्चात् समुद्धार्य प्रदास्यताम् ॥ तदा तव वपुः लक्ष्मि सूर्दवत् संभविष्यति ॥ ७७ ॥ ततो वीर्याद्भुतं कांतमक्षयं च मनो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

हरम्॥ दक्षांगसंधिकं चारु भविष्यति वपुस्तव ॥७८॥ मार्कण्डेय उवाच॥ श्रुधात्मनेममाभाष्य प्रसन्नो कपि नामहः॥ विधोः क्ष
याय मासार्द्धं दृष्टवेयं यत्नमानभूत् ॥७९॥ यथा दक्षेण गदितं मासार्द्धं याति चन्द्रमाः॥ क्षयपक्षे द्विवमासार्द्धं यत्नं त्वाकारो
द्विधिः॥८०॥ ततः षोडशधा चन्द्रं तत्स्वेच्छो विभक्तवां॥ विभज्य च सुरान्सर्वांस्तस्तु तस्येदमद्भुतम्॥८१॥ कलां षोडशीं चन्द्रस्य तन्त्रे
कालांभुमर्द्धनी॥ तिष्ठत्व च घावधिपराः क्षयं यांतु क्षयं विना॥८२॥ क्षयेण यदि सोमेन सामार्द्धं दक्षवाक्यतः॥ क्षयाय पीड्यते चन्द्रो
नोपशांतिस्तदा भवेत्॥८३॥ किं तस्य याकः आत्मो भोग्यो यत्न गच्छतु तां प्रति॥ चतुर्दशकलासंस्थाः प्रतिमासं सुरोत्तमम्॥८४॥
चतुर्दशकलासंस्थान्यस्त तानि पिबंतु वै प्रति पक्षे पि मारभ्य भवन्त्यत्र चतुर्दशी॥८५॥ तेजोभागाः सूर्यविम्बं चतुर्दशातिथौ
क्रमात्॥ प्रविशंतु क्षयं त्वेवं कृष्णपक्षे विधोर्भवेत्॥८६॥ यास्तु षोडशिका कला दर्शे हरिश्चन्द्रे पलापिता॥ तिष्ठतु प्रथमे भागे तिथौ तस्य
निशापते॥८७॥ द्वितीये दर्शभागे तु रोहिण्याप्यायतु मर्दितं॥ तृतीये तु सा स्यात्पां त्वात्वा संधुक्षितो विधुः॥८८॥ चतुर्थे च
नमस्तृतीये भागे विभावसो॥८९॥ यावत्कालेन हि कला प्रथमा क्षममाप्नुयात्॥ एवमेके कृष्णपक्षे भवेत्सा प्रतिपद्भ॥
वेत्॥९०॥ द्वितीयादौ कृष्णपक्षे वृद्धि ह्रासस्त्वपाविधः॥ तिथीनां वृद्धिके तु च स कला क्षये तथा भवेत् ॥५३॥

॥९१॥ ततः पुनः शुक्लपक्षे यावत्पूर्वा कलोदिता ॥ वृद्धिंनीतिर्भवेत्सावत्प्रतिपत्तीथिरादितः ॥९२॥ ततो द्वितीयभागस्य यावत्प्रोक्ता
हरभृन्नी ॥ स्थिता याबै कलायां तु गता सा पुनरेष्यति ॥९३॥ एवमाभिस्तु भवेत्स्वमम्नं यदि नो दिने ॥ ता द्वितीयादितीथिभिः
प्रागाभिस्त्वमेदेवहि ॥९४॥ क्षयमुमस्य ते चन्द्रो ज्योत्स्नायागास्तु रोन्नमा ॥ यदादि नो दिने भागाः क्षयं यान्ति तथा विधो ॥९५॥
वृद्धिंगच्छन्त्य दिने शुक्लपक्षे त्वहं प्रागः ॥ तेजो भागाः सूर्यबिम्बादमत्तं पूर्यते स्वयं ॥९६॥ प्रयास्यति कृष्णपक्षे यथाभागक्र
मं तथा ॥ ज्योत्स्नाहामिरम्बन्द्रः प्रत्यहं पुनरेष्यति ॥९७॥ तेजो भागः सूर्यबिम्बादमतं वर्द्धति स्वर्मी ॥ एवं वृद्धिं शुक्लपक्षे सुधांशोः
सम्भविष्यति ॥९८॥ पक्षयोः शुक्लकृष्णत्वं चन्द्रवृद्धिक्षयाश्रयेत ॥ यावत्काले नयो भागः क्षयवृद्धिस्त्वया स्मृति ॥९९॥ तावत्का
मभिव्याप्य तिथिः स्यात् सतिसा पुनः ॥ वीरेणा वृद्धिर्यदि वा क्षयो वा कृतेनवृद्धिर्यदि वा क्षयो वा ॥ कृतानीर्थीनां तु सदा क्षयस्या
वीराणु वृद्धि तिथियुग्मवेशा ॥१०१॥ हव्यकव्यं चयत्नेरण विराणां नंसमविष्यति ॥ तस्माभयोः पक्षयोऽस्य वर्न्द्रांशं तु देवता ॥१०२॥
आस्वादनीयः शुभ्रांशुः कलाशेषोनुसारतः ॥ अमावस्यापरान् हेतु पितृभीरेतिहरी ग्रहे ॥१०३॥ तथैवास्वादनायान्वि वृद्धि
स्यति वान्वहं ॥ तेन कव्येन पितरस्तृप्तियान्त्यर्थ तिर्थैपरान् ॥१०४॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततः सुरगणाः सर्वे यथोक्तविधिनातथा ॥ व

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ऊर्ध्वं कल्पिता पर्यायाचंद्रस्य क्षयवृद्धये ॥ १०५ ॥ महादेवोपि वक्त्रार्कं स्वरूपं परमात्मनः ॥ जग्राह देवो विधिना शिरसा सुविधितो मुदाम् ॥ १०६
का० पु० यत्तेजः परमं नित्यमजमक्षयमव्ययम् ॥ तत्स्वरूपा चन्द्रकला शापतस्तत्क्षयं गता ॥ १०७ ॥ प्रविशंति यदा ह्येता निरानन्दमजं परम् ॥
योगिनस्तत्र दास्तेयां चितं तल्लीनमेष्यति ॥ १०८ ॥ महादेवशिरः संस्थे लीनचित्ते कलानिधौ ॥ चन्द्रतारा भवेन्मुक्तिरित्येव वदति श्रुतिः
१०९ ॥ एतज्ज्ञात्वा महादेवः क्षयवृद्धाविना कृतम् ॥ हिताय सर्वलोकानां जग्राह शिरसा विधुम् ॥ चन्द्रज्योत्स्ना समायोगो दोषदोषाय तिष्ठ
द्धये ॥ १११ ॥ सर्वो यथास्तु संप्रातु प्रवर्तंते तथा धराः ॥ आद्यं ऐश्व विध्नेषु स्वा स्वान भागं तु देवता ॥ ११२ ॥ परिगृह्णंति पितरः स्तत्थाक
पानि भूरिशः ॥ अमृतं ब्रह्मणामिष्टं यद्देवेभ्यः प्रयात नम् ११२ तेन तस्य विहीनाय हव्यभागे न देवताः ॥ यज्ञेनाप्यायितं सर्व
ज्योत्स्नाभिवृद्धिमेतिवै ॥ ११३ ॥ यज्ञज्योत्स्ना विनाभूतं तत्र स्याद्विरामन्यथा ॥ अतो मतस्य यज्ञस्य चन्द्रमाः कारणं स्वयम्
११४ ॥ अतो दक्षस्य शापात् रक्षायै तावि कीर्तितम् ॥ अद्यापि लक्ष्यपक्षेपि तु धासंपीयते तु रैः ॥ तेजः स्वरूपं याति शंभुश्च क्रांत्र
योतिनिकास्तथा ॥ ११६ ॥ पुनश्च कृष्णपक्षेषु शेषो देति कलानतः ॥ ज्योत्स्ना द्वितीय भागस्तु मतो भागो द्वितीयकः ॥ ११७ ॥ अ
स्येतु आत्तीरस्य तत्रारत्स्य पृथ्वि विम्बाद्यथा क्रमे ॥ कलाः श्रौडसै चन्द्रस्य नैवैकाद्यं भुक्त्वो मेरे ॥ ११८ ॥ स्थान मानि ताभुक्तो पक्षो शोभा ॥ राम ॥

५८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

णमुदयस्तयो ॥ इति वः सर्वमाख्यातं विभक्तश्च क्रमाद्यथा ॥ ११९ ॥ पुष्करण पर्वते श्रेष्ठे यथा न चन्द्रभागता ॥ यथाभोगस्थितोय
यस्माद्देवाय मकरो द्विजः ॥ १२० ॥ कल्पेस्थिते पि दिव्ये नेपितिथि पि दृष्टि क्षयो यथा ॥ इदं पुराणं तमाख्यानं यः शृणोति सकृन्नरः
॥ १२१ ॥ राजयक्ष्म भयं तस्य न कदाचित्प्रविश्यति ॥ यक्ष्मणः परिभूतो यो यः शृणोति वचनाद्विधेः ॥ १२२ ॥ नवीराघक्ष्मणात्कः
न भवेन्नरसत्तमः ॥ इदं स्वस्त्ययनं पुराणं गुह्याद्गुह्यतमं महत् ॥ १२३ ॥ यः शृणोति कवित्नेत्र महापुराण भाग्भवेत् ॥ १२४ ॥
इति कालिकापुराणे एकविंशोध्याय ॥ २१ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ यत्र देवाः समाभूता स्नातो नस्य महागिरेः ॥ तत्र याता देवनदीसि
तास्या वृत्तनाद्विधेः ॥ १ ॥ स्नापयित्वा यदा चन्द्रं शीततोये मनोहरैः ॥ चन्द्रं पउप्रभस वा व्यास्तेवे तेत्रिदिवौकसः ॥ २ ॥ तद्दृष्ट्वा तिजलस्थ
र्दः स्नानयोगाद्वसामृतं ॥ भूतानि पतितं तस्मिन् पद्महृल्लोहितसंज्ञके ॥ ३ ॥ नष्टे चन्द्रं तदा तोये तस्मिन्सरसि नो भवेत् ॥ तदवर्षास्व
यं ब्रह्मा विष्टं सामृतं जलम् ॥ ४ ॥ तद्ददर्शनाज्जवत्तस्माद्दुत्थिता कन्यकोत्तमः ॥ चन्द्रभागेतितन्नाम विधिश्चक्रे स्वयं ततः ॥ ५ ॥ भार्या
थे सागरं तां तु जग्राह ब्रह्मसंज्ञके ॥ तयैवाधिष्ठितं तोयं गदाग्रेणानिशापतिः ॥ ६ ॥ निर्भिद्य पश्चिमे पारे गिरीतं च प्रवाहयेत् ॥ त
सामृतजलं भित्त्वा पद्मलोहित नामकम् ॥ ७ ॥ कासारं सागरं यातं चन्द्रभागा नदी शुभा ॥ सागरोपि तदा भार्या चन्द्रभागां म

का०५०

महानदी॥८॥तेनतोयप्रवाहेणानिनायभवनस्वकं॥एवंतस्मिन्समुत्पन्ना चन्द्रभागांकृत्वानदी॥९॥ चन्द्रभागेमहाशैले तेनगुरोर्गंगा
समासदा॥नघस्व पर्वताः सर्वेद्विरूपाश्च स्वभावतः॥१०॥तोयंनदीनांरूपंतु शरीरमपरंतथा॥स्थावरः पर्वतानांतु रूपंकायंत
थापरम्॥११॥शुक्तीनामथकंबूनां तथैवांतर्गतातनुः॥ वहिरस्थिस्वरूपंतु सर्वदेवप्रवर्तते॥१२॥एवंजलस्थावरयोर्नदीपर्वत
योस्तथा॥ अंतर्वसति कायस्तु सततंतेनोपपद्यते॥१३॥आप्यायते स्थावराणां शरीरंपर्वतस्य तु॥ तथानदीनांकायस्तु तो
येनाप्यायतेसदा॥१४॥नदीनांकामरूपित्वं पर्वतानां तथैवच॥जगत्स्थित्यै पुराविष्णुः कल्पयामासयत्नतः॥१५॥तोयहा
नौनदीदुःखं जायतेससततंतथा॥ विशीर्णेस्थावरेदुःखं जायतेगिरिकायतम्॥१६॥तस्मिन्नगिरौचन्द्रभागोद्भूतोहितंतीरगो
संध्यांदृष्ट्वाथप्रप्रच्छ विशिष्ठः सागरंतथा॥१७॥वशिष्ठोवाच॥ किमर्थमागताभद्रे निर्जनंवनमहीधरम्॥कस्यवातनयागौ
रीकिंवातववांछितं॥१८॥एतदिच्छाम्यहंश्रोतुंयदिगुह्यंनतेभवेत्॥ वदनंपूर्णचन्द्राभंनिःश्रीकंवाकथंतव॥१९॥मार्कंडे
यउवाच॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यवशिष्ठस्यमहात्मनः॥दृष्ट्वाचतंमहात्मानंज्वलंतमिवपावकं॥२०॥शरीरपुञ्जसंवर्ध्यसदृशांतं ॥रामः॥
जटाधरम्॥ सादरंप्रणिपत्याथसंध्योवाचतपोधनम्॥२१॥यदर्थमागताब्रह्मंस्तत्सिद्धंतन्मेद्विजोत्तम॥नवदर्शन ॥५५॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मानेरागतन्मेसेतस्य तिवाविभो: ॥ २२ ॥ तप: कर्त्तुं महद्वृत्त निःर्जरंश्रेो तमागता ॥ ब्रमणो हमनो जाता संध्या नाम्ना चविश्रुता ॥ २३ ॥ नोप
देष्टा महं जाने तपसो मुनिसत्तम ॥ यदि ते युज्यते मुह्य मां त्वं समुपदेशय ॥ २४ ॥ एतच्चिकीर्षितं ह्यस्य नान्यत्किंचन विद्यते ॥ अज्ञो त्वात
सोभावं तपोवनमुपाश्रिता ॥ २५ ॥ चिंतया परिशुष्येहं वेपते च मम सदा ॥ मार्कण्डेय ठवा ॥ आकर्ण्य तस्या वचनं वशिष्ठो ब्रह्मण:
सुत: ॥ २६ ॥ स्वयं सर्वतत्त्वज्ञो नान्यत्किंचन पृष्टवान् ॥ अथ तां नियतात्मानं तपसे विभृतो द्यवान् ॥ २७ ॥ वशिष्ठो मं त्रयंच केरु
रुवाच्छि ध्यवन्तदा ॥ वशिष्ठोवाच ॥ परमं यो महत्तेज: परमं यो महत्तप: ॥ २८ ॥ परम: परमाराध्यो विष्णुर्मनसि धर्मितां ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांय
एकारत्वादिकारणं ॥ २९ ॥ तमेकं जगतामाद्यं भजस्व पुरुषोत्तमं ॥ शंखचक्र गदापद्मधरं कमललोचनं ॥ ३० ॥ शुद्ध स्फटिक संकाशं कर्षिन्नीलांशु
जच्छविम: ॥ गरुडोपरिसुसंकोड्द पद्मासन - गतं हरिम् ॥ ३१ ॥ मंत्रेणानेन देवेशं विष्णुं भज शुमानने ॥ ॐ नमो वासुदेवाय ॐ मित्यनेन संमतं ॥ मौनि
तपस्यामारभ्य तन्मेनिगदत: श्रृणु ॥ स्नानं मौनेन कर्त्तव्यं मानेनैव तु पूजनम् ॥ द्वयो: पूर्णं जलाहारं प्रथमं षष्ठकालयो: ॥ तृतीये षष्ठ
काले तु उपवास परो भवेत् ॥ ३६ ॥ एवं तप: समाप्ते वा षष्ठे षष्ठे क्रिया भवेत् ॥ वृक्षकल्कल वासांश्च काले भूमिशयस्तथा ॥ ३७ ॥ एवं मौ
नीत्तपारव्या ब्रह्मचर्यफलप्रदा ॥ एवं तप: समुद्दिश्य कायं चिंतय माधवे ॥ ३८ ॥ सते प्रसन्न इष्टार्थं न चीराद्वै वदास्यति ॥ मार्कण्डेय उ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वाच ॥ उपदिश्य वशिष्ठो थ संध्यायतप सः क्रियां ॥ ३९ ॥ तामाभाष्य यथान्यायं तत्रैवान्तर्दधे मुनिः ॥ संध्यापि तपसो भावं ज्ञात्वा मोदमवाप्य
॥ का०पु० ॥ च ॥ ४० ॥ तपः कर्त्तुं समारेभे बृहल्लोहित तीरगा ॥ यथोक्तं तु वशिष्ठेन मंत्रं तपसि साधनम् ॥ ४१ ॥ व्रते न तेन गोविंदं पूजयामास समभितः
एकाग्रमनसस्तस्याः कुर्वन्त्या सुमहत्तपः ॥ ४२ ॥ विष्णौ विन्यस्तमनसो गतमेकं चतुर्युगं ॥ नको पि विस्मयन्नाय तस्या दृष्ट्वा तपो द्भुतम् ॥
॥ ४३ ॥ ततः त्वसौ तपश्चर्यां भविष्यति च कस्य चित् ॥ मन्त्रेणा प्रयोगेन गते त्वेक चतुर्युगे ॥ ४४ ॥ अन्तर्बहिस्तथा काशे दर्शयित्वा निजं वपुः
प्रसन्नस्तेन रूपेण यद्रूपं चिंतितं तया ॥ ४५ ॥ पुनः प्रत्यक्षतां यातस्तस्या विष्णुर्जगत्पतिः ॥ अथ सा पुरतो दृष्ट्वा मनसा चिंतितं हरिम ॥ ४६ ॥
शंखचक्रगदापद्मधरं कमललोचनं केयूरकुंडलधरं किरीटमुकुटोज्वलम् ॥ ४७ ॥ पार्श्वस्य पुण्डरीकाक्ष नीलोत्पल दल छविं ॥ ससाध्व
सं वक्ष्ये किमहं स्तौमि वा हरिम् ॥ ४८ ॥ इति चिंतापरा भूत्वा न्यमीलयत चक्षुषी ॥ निमीलिताक्ष्यां तस्यां तु प्रविश्य हृदयं हरिः ॥ ४९ ॥
दिव्यगीतं ददौ तस्यै वाचं दिव्यं च चक्षुषी ॥ दिव्यं ज्ञानं दिव्यचक्षुः दिव्यां वाचमवाप्य सा ॥ ५० ॥ प्रत्यक्षं वीक्ष्य गोविंदं तुष्टाव जगतां पतिम्
संध्योवाच ॥ निराकारं ज्ञानगम्यं परं यत्नैव स्थूलं नापि सूक्ष्मं नचोच्चैः ॥ अन्तश्चिंत्यं योगिभिर्यस्य रूपं तस्मै तुभ्यं हरये मे नमो स्तु ते ॥ ५१ ॥ शि
वं शान्तं निर्मलं निर्विकारं ज्ञानात्परं स्वप्रकाशं विसारि ॥ रविप्रख्यं ध्वान्तभागात्परस्तात् रूपं यस्य त्वां नमामि प्रसन्नम् ॥ ५२ ॥ एकं शुद्धं दी रामः
प्यमानं विनोदं चिदानन्दं सहजं पावकारि चैवं नमस्ते ॥ ५३ ॥ नित्यानंदं व्ययं हीयं गुणौघे एकांगे र्यविंन्मते यो गणकैः ॥ नम आकाश ॥ ५८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पिब्राप्य यं ज्ञानयोगे पश्यतो योगिनस्तन्नमाम्यहं ॥५५॥ यत्कारणांशु कृतरूपं मनोज्ञं गगनस्थ स्पर्शं नीलमेघं प्रकाशम् ॥ शरवं चक्रं पद्म गदे
दधानं तस्मै नमोऽस्तु नारायण तुभ्यं ॥५६॥ गगनं भूर्दिशश्चैव सलिलं ज्योतिरेव च ॥ आयुः कालः स्वरूपाणि यस्य तुभ्यं नमोऽस्तु ते ॥५७॥ प्रधानो
प्रकृतौ यस्य कार्य्यार्थगत्वे निवर्त्त्यन्ते ॥ तस्माद्व्यक्तरूपाय गोविन्दाय नमो नमः ॥ ५८ ॥ यः स्वयं पंचभूतानि यस्य यं तद्गुणाः परः ॥
यः स्वयं जगदाधारं तस्मै तुभ्यं नमो नमः ॥५९॥ परः पुराणः पुरुषः परमात्मा जगन्मयः ॥ अच्युतो यो महादेवो तस्मै तुभ्यं नमोऽस्तु ते
॥६०॥ यो ब्रह्मा कुरुते सृष्टिं यो विष्णुः कुरुते स्थितिं ॥ संहरिष्यति यो रुद्र तस्मै नित्यं नमो नमः ॥६१॥ नमो नमः कारणकारणाय दिव्यामृ
तज्ञान विभूदिताय समस्तलोकान्तरमोहनाय प्रकाशरूपाय परापराय ॥६२॥ यस्य प्रपंचो जगदुत्थितं सदा क्षितिर्दिशः सूर्य्य इन्दुर्मनो
मः ॥ वह्निर्मुखं नाभितश्चान्तरिक्षं तस्मै तुभ्यं हरये नमोऽस्तु ॥६३॥ त्वं परः परमात्मा च त्वं विधा परमा हमे ॥ शब्दब्रह्म परं ब्रह्म विचारणपरापर
॥६४॥ यस्य नादिर्न मध्यं च नान्तमस्ति जगत्पते ॥ कथं तोष्यामि तं देव वाङ्मनोगोचराद्बहिः ॥ ६५ ॥ यस्य ब्रह्मादयो देवा मुनयश्च तपोधनाः ॥ न विद्
रायं तिरूपाणि वर्णनीयः कथं सम ॥६६॥ स्त्रिया मया ते किं ज्ञेया निर्गुणस्य गुणाः प्रभो ॥ नव जानन्ति यद्रूपं सेन्द्रा अपि सुरासुराः ॥ नमस्तुभ्यं
जगन्नाथ नमस्तुभ्यं तपोमय ॥ प्रसीद भगवं तुभ्यं भूयो भूयो नमो नमः ॥ ६८ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एवं स्तुतस्तया शारीरं वल्कलाजिनसंवृतम् ॥ परि
क्षीणं जटाव्रातैः पवित्रैर्मूर्द्धि राजितम् ॥ हिमानिलहतं तन्वं भोजं शङ्करं वदनं तथा ॥ नीरीक्ष्य लपया विक्लो हरिः प्रोवाच तामिदम् ॥७०॥ भ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

गवानुवाच ॥ प्रीतोस्मि तपसा भद्रे भवत्याः परमेन वै ॥ स्तवेन च शुभप्रज्ञे वरं वरय सम्प्रतं ॥ इति तत्तदायं प्रथमं वो मम विधियतां य ॥ ७३ ॥ ऽ
का० पु० त्पन्नमात्रा देवेश प्राणिनो स्मिन् भूतले ॥ न भवन्तु क्रमेणैव सकामाः संभवन्तु वे ॥ ७४ ॥ पतिश्च नाहं देवेश त्रिषु लोके विश्रुता ॥ भविष्यति
तथा वाप्यो वरः कोपि तीमम ॥ ७५ ॥ सकामा मम दृष्टिस्तु जगत्त्रय पतिष्यति सतु पातिं जगन्नाथ सोपि से तिरुहन्त्वरः ॥ ७६ ॥ यो
ऽक्ष्याति सकामो मां पुरुषस्तस्य पौरुषम् ॥ नाशं गमिष्यति तदा सतु क्लीवो भविष्यति ॥ ७७ ॥ भगवानुवाच प्रथमः शै
शवो भावः कौमाराख्यो द्वितीयकः ॥ तृतीयो यौवनो भावो चतुर्थो वार्द्धकस्तथा ॥ ७९ ॥ तृतीये वयसं प्राप्ते द्वितीये वा भावो द्वारीरिणाः
८० ॥ त्वं च लोके सतीभावं तादृशं समवाप्स्यसि ॥ त्रिषु लोके नान्यस्या यादृशं संभविष्यति ॥ ८१ ॥ यः पश्यति सकामस्त्वां पाणिग्रा
हम्ते तव सत्वः क्लीवतां याति दुर्बलत्वं भविष्यति ॥ ८२ ॥ पतिस्तव महाभाग तपोरूपसमन्वित ॥ ८ सप्तकल्पांतजीवी च भवि
ष्यति सह त्वया ॥ ८३ ॥ इति ते ये वरा मत्तः प्रार्थितास्ते कृता मया ॥ अन्यच्च ते वदिष्यामि पूर्वं यन्मनसि स्थितम् ॥ ८४ ॥ अग्नौ शरीर
त्यागस्ते पूर्वमेव प्रतिश्रुतः ॥ स च मेधातिथेर्यज्ञे मुने द्वादशवार्षिकः ॥ ८५ ॥ भूत यज्ञ्व लिते वह्नौ न चिरात्क्रियतां त्वया ॥ यतश्चैत्रो ॥ रामः ॥
पत्यका चन्द्रभागा नदीतटे ॥ ८६ ॥ मेधातिथिर्महायज्ञं कुरुते तापसाश्रमे ॥ तत्र गत्वा सुसं छन्ना मुनिभिर्नोपलक्षिता ॥ ८७ ॥ ॥५७॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मत्समा वह्निजाता तस्य पत्नी भविष्यति ॥ यत्ते वांछनीयोस्ति स्वास्मिमन कश्चन ॥ तन्नीय न जिंघ्रांते स्मजवक्रो वपुः स्वकं ॥ यदा त्वं
दारुरांसंध्ये तपश्चरति पर्वते ॥ ४ ० १९ ॥ यावद्वर्त्तयुगं नन्वयतते नु कृते युगे ॥ त्रेतायाः प्रथमे भागे जाते दक्षस्य कन्यका ॥ २० ॥
सद्दौ कन्यकाः सप्तविंशति चन्द्र धांकेवे ॥ तासां ह्मेो यदा चन्द्रः सप्तोद्दक्षेशाकोपिना ॥ २१ ॥ तदा भवत्पानि कंठस
वैदेवाः समागताः ॥ नहृष्टा श्च त्वया संध्ये देवाश्च ब्रह्मराह्न ॥ २२ ॥ मयि विन्यस्य मनसा त्वं बहृष्टा न तेषु
नः ॥ चन्द्रस्य शापमोक्षार्थं चन्द्रभागा नदीयया ॥ २३ ॥ सृष्टा धात्रा तदेवात्रमे यातिस्थिरूपस्थितः ॥ तपसा
तत्समो नास्ति नहृष्टो न भविष्यति ॥ २४ ॥ तेन यज्ञः समारब्धो यातिष्टोमस्त्र हाविधिः ॥ तत्र प्रज्वलिते वह्
ह्निस्तस्मिंस्त्यज वपुः स्वकं ॥ २५ ॥ एतन्मया स्थापितं ते कार्यं भो तपस्विनी ॥ तत्कुरुष्व महाभागे याहि
यज्ञं महात्मन ॥ २६ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ नारायणाः स्वयं संध्यापस्य श्री धात्र पाशिना ॥ २७ ॥ ततः पुरोडाश
मयं तत्र छुरीरस्मभूत्समागात ॥ महामुनेर्महायज्ञे तस्मिन्र विघ्नो पकारिणि ॥ २८ ॥ नाग्निः कृष्णा दतां याति
त्वे तदर्थमुदाहृतम ॥ एवं कृत्वा जगन्नाथस्तत्रैवान्तरधीयत ॥ २९ ॥ संध्याप्य गाछत्तत्रैव यत्र मेधाति

धितु नि ॥ अथ विष्णोः प्रसादेन केनाप्युपविक्षिता ॥१००॥ आविवेश तदा यज्ञं संध्या मेधातिथिर्मुने ॥ वह्निस्थेन प्रसादात्तु वर्णिर्भूता तु सा
पुरा ॥१००॥ उपदिष्टात पर्व्वं तु वचनात्परमेष्ठिनः ॥ तमेव जत्वा मनसि तनपत्वं यथोपदेशकं ॥१०१॥ पातिते न तदा सूत्वा आत्मरां व्रतु चारिसां
ममिद्धेग्नौ महायज्ञे मुनीभिर्नैपलक्षिता ॥१०२॥ तदा विष्णोः प्रसादेन तु शरीरा विधेः सुता ॥ तस्याः पुरोडाशमयीं शरीरं तत्क्षणात्ततः ॥१०३॥
धर्मपुरोडाशगंधं विस्तारयदलक्षितं ॥ वह्निस्तस्याः शरीरं तु दग्ध्वा सूर्यस्य मण्डले ॥१०४॥ शुद्धं प्रवेशयामास विष्णोर्वाक्यात्पुनः ॥
सूर्योपि द्विधा विभज्याथ तच्छरीरं तथा रथे ॥ स्वके संस्थापयामास प्रीतये पितृदेवयोः ॥ यदूर्द्ध्वभागस्तस्यास्तु शरीरस्याद्विजोत्तमा ॥१०५॥ प्रातः
संध्याभरूपा तु अहोरात्रादिमध्यगा ॥ यच्छेषभागस्तस्यास्तु अहोरात्रं तु मध्यगा ॥१०६॥ सा सायमभवत् संध्या पितृप्रीतिप्रदा सदा ॥ सूर्योद
यात्तु प्रथमं यदा स्यादरुणोदयः ॥१०७॥ प्रातः संध्या तदोदेति देवानां प्रीतिकारणम् ॥ अस्तंगते ततः सूर्ये शोणपद्मनिभा सदा ॥१०८॥ उदे
ति सायंसंध्यापि पितृणां मोदकारिणी ॥ तस्याः प्राणास्तु मनसा विष्णुना प्रभविष्णुना ॥१०१०॥ दिव्येन तु शरीरेण चक्रिरे च शरीरिणः ॥ मुने
र्यज्ञावसाने तु संप्राप्ते मुनिनात्मजा ॥१११॥ प्राप्य वह्निमध्ये तप्तकांचनसंप्रभा ॥ तां जग्राह तदा पुत्रीं शानि रामोद संयुतः ॥११२॥ यज्ञार्थं तोयैः संप्लाप्य
निजक्रोडेऽथ पाययत् ॥ अरुंधतीति तस्यास्तु नाम चक्रे तदा पुनः ॥११३॥ शिष्यैः परिवृतस्तत्र महामोदमवाप च ॥ ततः प्रभृति यतो धर्मसाकेनापिवर ॥५८॥
कारणात् ॥११४॥ अतस्मिन्लोके विदितं नाम सा प्राप्य मान्ययम ॥ यज्ञं समाप्य स मुनिः कृतकामभावसा साधसंपदयुत स्तनयां पुरता म ॥ तस्मिन्नि

जाप्ल मपदेस हसिष्य वेगेलामवस न्ननमस्यते महर्षि ः ॥ ११८ ॥ इति कालिकापुराणे द्वाविंशो ध्यायः ॥ २२ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ सा वहुधे
देवि तस्मिं मुनिवराश्रमे ॥ चंद्रभागानदीतीरे तापसारण्य संज्ञके ॥ १ ॥ यथा चन्द्रकला शुक्ले पक्षनित्यं विवर्धते ॥ यथाज्योत्स्ना तथा सापि श्रा
प्य मरुंधति ॥ २ ॥ संप्राप्ते पंचमे वर्षे चन्द्रभागा तटे रोः ॥ तापसारण्यमपि सा पवित्रमकरोत्सती ॥ ३ ॥ तत्र तीर्थं महापुण्यं मेधातिथि
निर्वृतम् ॥ क्रीडास्थानमरुंधत्याः पुतं वाप्योचितं क्षतं ॥ ४ ॥ अद्यापि तापसारण्ये चन्द्रभागानदीजले ॥ अरुंधती तीर्थ तोये स्नात्वा
याति हरिं नरः ॥ ५ ॥ कार्त्तिके सकलं मासं चन्द्रभागानदीजले ॥ स्नात्वा विष्णुगृहं गत्वा ह्यंते मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ६ ॥ माघेमासि पूर्णिमा
यां स्नामावा स्वपान्त्र्येव च ॥ चन्द्रभागाजलक्षं यस्तु कुर्यात्स मलं स्सक्षत ॥ ७ ॥ तस्य वक्रो राजयक्ष्मा न कदाचिन्न विक्ष्यति ॥ देहान्ते चन्द्रभवनं
गत्वा याति हरेर्गृहं ॥ ८ ॥ शुक्लपक्ष यादि हागच्छ वेदक्षो ब्राह्मणो भवेत् ॥ चंद्रभागाजलं पीत्वा चन्द्रलोकमवाप्नुयात् ॥ ९ ॥ सप्त स्नात्वा तु वि
विधिवद्भाजि मे धृफलं लभेत ॥ चन्द्रभागाजले स्नात्वा क्रीडति वाललीलया ॥ १० ॥ पितुः समीपे तेनैव कदाचित्सा [illegible] महे धतिम ॥ गच्छ
न्नाकाश मार्गेण ददर्श कमलासनः ॥ ११ ॥ अथावतीर्य भगवान्ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ अरुंधत्यास्तदाकाले उपदेशो ददौ हि ॥ अ
थो वाच तदा ब्रह्मा मुनिभिः परिपूजितः ॥ मेधातिथी प्रभृतिभिर्वृतिं तं महामुनिं ॥ १२ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ उपदेशस्य कालोयं महेत्वपाम
गुणे ॥ तस्मादेनां सतीनां तु स्त्रीणां त्वं अरुं संनिधौ ॥ १४ ॥ त्रीभिः स्त्रीयचोपदेशपाः कारिदश्च नावि घे ॥ वहुला यान्य सावित्र्याः पुत्री

नेत्रस्था पयातिके ॥१५॥ तयोः संसर्गमासाद्य पुत्री तव महामुने ॥ महागुरोश्च सर्व्वं युतान विरात्तु भविष्यति ॥१६॥ मे
धातिथिर्वचः श्रुत्वा ब्रह्मणः परमात्मनः ॥ एवमेवेति चोवाच तन्त्रदा मुनिसत्तमः ॥१७॥ ततो गते सुरज्येष्ठे पुत्री
मेधातिथिर्मुनिः ॥ समादाय ययौ सूर्य्य भवनं प्रति तत्क्षणात् ॥१८॥ ददर्श तत्र सावित्री सूर्य्य मण्डलमध्यगा
म ॥ पद्मासनगतां देविं महामालाधरां सिताम् ॥१९॥ दृष्ट्वा सा तेन मुनिना निःसत्य परिवर्मं गत्वा तु ॥ बहुला
द्या गात्मतूर्णं प्रस्थं मानसमुत्तमः ॥२०॥ प्रत्यहं तत्र सावित्री बहुरूना तथा ॥ सरस्वती यदूपदा यं वै तां मानसा
वते ॥२१॥ धर्म्माख्याने तथा साध्वीः कथाः कृत्वा परस्परम् ॥ स्वं स्वं स्थानं च नर्याति लोकानां हितकाम्यया ॥२२॥ मेधाति
थिसुता सर्वा दृष्ट्वे क तपोधनः ॥ मातृलोकस्य सर्वस्य शरणं नाम पृथक् पृथक् ॥२३॥ उवाच वसताः सर्वा ऋषिः स्नलक्ष्यां तपोधनः ॥
मसाध्वसो विस्मितश्च तासामेकत्र दर्शनात् ॥२४॥ मेधातिथिरुवाच ॥ मातृस्ता विविध कुले मम्यचीयं शुभाशया ॥ कालो च देशो स्यास्त
दर्थमहमागतः ॥२५॥ जगन्मध्यान समादिष्टां श्रयान्तु नव निश्यतां ॥ एषा तेन भवत्या(?)र्श्वमागता पुत्रिका मम ॥२६॥ सोवरित्वंय ॥राम॥
श्पाः स्यान्ते ये नवालिकां मम ॥ एवां विनयतं देव्यो मातर्मातर्नमो स्तुते ॥२७॥ अथो वाच तदो देवि सावित्री मुनीसत्तमम् ॥ स्मितपू

र्थं बहुलया सहिता नाच वालिका ॥ २८ ॥ तेऽवुचन्तु ॥ ब्रह्मविष्णोः प्रसादेन सुचरित्राभवत्सुता ॥ पूर्वमेव मुने भूतात तदूर्ध्वं शोनकिं पुनः ॥ २९ ॥ किं
त्वहं वृत्ते सकेन वहुलाच महासती ॥ विनयप्यावतत्व सुता धीरास्यान्नचिरा घता ३० ब्रह्मरा: पूर्वदुहिताभवन्महान्तपोवलात् ॥ त
थाविष्णोः प्रसादेन सुतातेन मरुन्धति ॥ ३१ ॥ जलं पुनाति भवतः सत्यं सो वर्द्धयिष्यति ॥ लोकानामपदेवानां शिवमयाकरिष्यति ॥ ३२
मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ तामिर्विसृष्टः सम्मुनिर्मेधातिथिः सुतां ॥ आत्मवास्यारुन्धतीं नत्वाताः सुस्थानं जगाम ह ॥ ३३ ॥ गते तस्मिन् मुनि
वरे मह ताभ्यामरुन्धती ॥ नात्यपमि वनिर्मिता पालिता मोदमायसा ॥ ३४ ॥ कदाचित्सहसा विज्ञारात्तोयानि हेमहेम ॥ नकदा वृद्धलयापा
तिव्राकुगेहं कदाचन ॥ ३५ ॥ स्वंतान्यां समं देवी विहरंती सुरालये ॥ निनाय दीव्यमानेन मानाप्तपावित्तरात् ॥ ३६ ॥ ताभ्यां जपापदिक्षा सावी
धर्म्मन्नवीरा सती ॥ मज्ञानवतीम् ताम्मादिवचीव कुलाधिका ॥ ३७ ॥ अथ तस्यास्तदा काले संप्राप्तेऽङ्गितेभवत् ॥ शोभने यौवनोद्भदः पीडीनी
नांबु यथा ॥ ३८ ॥ उद्भूतयोवनासा तु वशिष्ठमानसा चोत्ते ॥ विवरंती ददर्शैका वाम्हतेजस्विनं मुनिं ॥ ३९ ॥ दृष्ट्वा नमि घर्यी चेन्मो काममावेनसा
सती वा:नस्यर्य प्रभं वाम्ह रूपं व्राह्मश्रियायुतम् ॥ ४० ॥ अथ सोपि महातेजा वसिष्ठो वरवर्णिनीम् ॥ दृष्ट्वा वोद्भूतमदनो वीक्ष्यां चके त्वरुन्धतीं ॥ तपो:
पास्थां दृष्ट्वा वच्छेद्र कस्यामहान् ॥ अमर्यादं द्विजश्रेष्ठाः प्राप्तन्ते मदनो यथा ॥ अथैषेर्य्य समालंव्य तयोगमधातिथेः सुता ॥ आत्मानं धारया
मास मनन्य मदनें धितम् ॥ वसिष्ठोपि महातेजाधैर्य्यमालंव्य चात्मनः ॥ मनं संस्तंभयामास मदनोन्मथितं ततः ॥ अरुन्धती ततो देवी विहाय मुनिसंनि

थिं ॥ जगामयत्र सा विप्रर्षि निंदंती स्वं मनो पत्र ॥ वाधमा तिदुःखेन मानसे नमहामति ॥ सतीभावः परित्यक्तो क्लिष्टं तयं तीमयेतीसा ॥ तस्या मनो तदुःखेन
विवर्णामभवन्मुखं ॥ शरीरंमुक्तलंम्मानं गतिश्च सव शिता भवत् ॥ इदं विमम्केच मावगर्ह यमिम्त्वकं मनः ॥ मङ्गलं तंतु यत्नन्तस्मा सित्वा वा नास्सराणा दपि ॥ यथि
तिः सती नाम म्येन वापत्ये नैव न रपति ॥ इति स्त्री धर्म मप्राप्य मामा स्वामिनवृता ॥ सावित्री सा नेम तं तु सती धर्म्म स्यायो कृतं ॥ नदग्र नास्ति तपुं सिपरिकीर्त्तम
मारपं ॥ पद्म यं स्मात्तदाकिमेपरत्रेह भविष्यति ॥ इति संचितयंती सा पुत्री मेधातिथेस्तथा ॥ दुःखार्त्ता विकलां देवि सावित्री वासमादह ॥ तथाविधां तु तां दृ
ष्ट्वा विवर्णवदनां सती ॥ ध्यान चिंतापरा मन्नः सावित्री विमसर्पदे ॥ विमृष्य दिव्यज्ञानेन सर्वज्ञानमती सती ॥ वसिष्ठेन स्वरूपं धत्वा य यामहृष्टमानंत
या ॥ तथा तपोः सपत्नामनोज न्मार्ति दुःमह ॥ गुरवे वेवार्पितं गुरवे सावित्री दिव्यदर्शिनी ॥ अथ मेधातिथेः पुत्र्या मूर्द्धि हस्तं विवेश्य मा ॥ इदमाह महादे
वी सावित्री वरितव्रता ॥ वत्से तव मुखं कस्माद्विच्छायम् पद्मम् ॥ ५६ ॥ छिन्नं नालेन पद्मं पद्मं सूर्याशु परितापितं ॥ कथं शरीरं मभवन्म्लानं ग्रणा
यन्नते ॥ ५७ ॥ यथाग्नि तापितेविंबं तत्र रूपं तस्मान्नवालं कृतं ॥ अत्र मे न व्यत्तं भद्रे सर्वे नमिवलक्षते ॥ ५८ ॥ तन्मे कथय यतेजात्र्यं नेति नो दुःखकारणम् ॥ मार्कंडेय उ
वाच ॥ अथ साधो मुखी भूत्वा किंचनो वाच लज्जया ॥ ५९ ॥ सावित्री मातरं गुर्वी तया पृष्टा पदं धृती ॥ यदा नो तव तिर्किंचि भद्रा मेधातिथेः सुता ॥ ६० ॥
स्वयं प्रकाशयत सावित्री तामुवाच तपस्विनी ॥ वत्से यो सौ त्वया दृष्टो ब्रह्मचारि भास्करसंनिभः ॥ ६१ ॥ स वशिष्ठो ऽग्रजन्माते पतिस्त्वामि भविष्यति ॥ तव तस्य
चदांपत्यं श्राधने वामिमित्तम् ॥ ६२ ॥ अतस्तव सती भावो नहि नष्टस्य दर्शनात् ॥ यच्च तवा भवह्रदयं सकामं तस्य दर्शनात् ॥ ६३ ॥ नत दोषकं शु ॥ रामः ॥
चमिमनो दुःखं ततस्त्यज ॥ त्वयापरं तपः छन्ना पूर्वजन्म नि शोभने ॥ ६४ ॥ धृतः स एव दमितः सकाम मस्तेन मत्वयि ॥ अथ एव पूर्वं त्वया वत्से वसिष्ठो

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

यं छत्रः पतिः ॥ ६५ ॥ यथा तपः कृतं यत्र तेन भावेन सन्ततम् ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युक्त्वा सा च सावित्री यथा संध्या भवत् पुरा ॥ ६६ ॥ कृतं
तपो यदर्थं यच्चात्र भागाद्धु योगिरे ॥ वसिष्ठे यदा पूर्वं विरोर्छिरूपे रागा वेधसः ॥ ६७ ॥ यच नाडुपविष्टा च तनयस्य यदाहुत्स्वया ॥ यथा प्रश्नोन्तो भग
वान् विष्णुः अपक्षतागतः ॥ ६८ ॥ वरं यथा ददौ तस्यै मर्यादा स्थापिता यथा ॥ यथा वाञ्छितः स्वामी वसिष्ठः सत पार्श्वतः ॥ ६९ ॥ मेधाति
थेयथा यज्ञे वह्नेोत्पन्नं तया तनुः ॥ यथा तु तनया जाता तस्यै तद्भिन्न रात्मदा ॥ ७० ॥ सावित्री कथयामास क्रमश्च तु लया सह ॥ अथ तेन सावचः
श्रुत्वा यदक्षत्स्पूर्वजन्मनि ॥ ७१ ॥ तच्छ्रुत्वा चेतया ज्ञातं मम सर्वं मनोगतं ॥ स्पतीव त्रयीं प्राप्य सती वा भूदधोमुखी ॥ ७२ ॥ सावित्रीवचनाच्छ्रु
ता पूर्वजन्मस्मरा च सा ॥ तस्यै वाधो मुखी भूत्वा यच्च तत्पूर्वजन्मनि ॥ तस्य पूर्वस्य सत्कारादिवमत्तोद्धतीत दा ॥ पूर्वं विष्णोः सादेन सा श्रुत्वा दीव्य दे
वीनी ॥ ७४ ॥ अधुना वाप्यभावेन प्रद्युम्नादि व्यदर्शिता ॥ सावित्रीवचनं श्रुत्वा ह्यभ्यात्तं पूर्वजन्मनः ॥ ७५ ॥ तत्पश्च विवन्नस्तु सर्वं पूर्वं ज्ञानमवाप
सा ॥ अवाप्य पूर्वविज्ञानं यदर्थं विष्णुना पुरा ॥ ७६ ॥ वसिष्ठो पि तः स्वामी मया वै पूर्वजन्मनि ॥ रतिं ज्ञातवती देवी सा मो दास्यतीं तदा ॥ ७७ ॥
वसिष्ठदत्तां निर्भर्त्य पूर्वं तस्मात्तु दृष्टये ॥ यत्र आतङ्कः समुत्पन्नः सत भावनिवर्हणे ॥ ७८ ॥ तं च स्वयं स तन्वाज यथा मेधा तिथेः सुता ॥ पश्च
चिन्तां तत स्तास्तु विज्ञाय अरुन्धती सती ॥ ७९ ॥ सावित्रीसूर्यभवनं तया सार्धं जगाम ह ॥ अरुन्धती निवेश्यापि सावित्री सूर्यमण्डले ॥ ८० ॥ ज
गाम ब्रह्मभवनं सर्वश्रासा सती वरा ॥ अथ यत्र शाम्य प्रज्ञात सांख्यानेन वतात्पराणात ॥ ८१ ॥ इदं जगमत्सावित्री ब्रह्मणा समितो जसं ॥ भगव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

न्जगतांनाथ वशिष्ठं भवतः सुतं ॥ ७२ ॥ मानसस्य गिरेः सोमो ददर्शारुन्धती सती ॥ तयोर्दर्शनमात्रेण वर्द्धते हृच्छयो महान् ॥ ७३ ॥ परस्परं तौ दृष्ट्वा
हृष्य वक्त्रौ तु च प्रजापते ॥ ततो धैर्य्येण संस्तम्भ्य मनोजं तौ सुदुःखितौ ॥ ७४ ॥ विमनस्कौ गतौ स्थानं संजितौ तौ स्वकं स्वकं ॥ स्वं स्वं प्राप्ते यथो
गृहं तदाश्रित्य नद्यौ धीयिताम् ॥ ७५ ॥ आयत्यां च भवत्येषु लोकानां हितकाम्यया ॥ इति तस्या वचः श्रुत्वा ब्रह्मा सर्वजगद्गुरुः ॥ ७६ ॥ ददर्श दि
व्यज्ञानेन भविष्यं भाविकर्म्मणा ॥ इदं च स्वागतं प्रोचे तदा लोकपितामहः ॥ ७७ ॥ तयोर्दाम्पत्यभावस्य कालोयं समुपस्थितः ॥ अतो लोकहि
तार्थाय यास्यहं तत्र सम्प्रतं ॥ ७८ ॥ इति निश्चित्य मनसा सावित्रीसहितो विधीः ॥ जगाम मनसप्रस्थं यत्राभूद्दर्शनं तयोः ॥ ७९ ॥ पिताम
हे तत्र याते सर्वैः सर्वः गणोद्भुत ॥ नंदि भृंगि गणैः सर्वैः समायातो वृषध्वजः ॥ ८० ॥ भगवान्वासुदेवोपि ब्रह्मणोपरि चिन्ततः ॥ भक्त्या सोपि
जगन्नाथः शंखचक्रगदाधरः ॥ ८१ ॥ स्थितो ब्रह्महरौ यत्र तत्रैव स्वयमागतः ॥ अथ तज्जगतां नाथा ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ ८२ ॥ नारदं प्रेष
यामासुः कृत्वे मेधातिथिं प्रति ॥ याहि कृतं नारद त्वं चन्द्रभागाह्वयं गिरिम् ॥ ८३ ॥ मेधातिथिं समादाय भवान्गच्छतु सुंकृतौ ॥ ब्रह्मादीनां वचः श्रु
त्वा नारदोपि द्रुतं ययौ ॥ ८४ ॥ मेधातिथिं समानेतुं महाकार्य्यस्य सिद्धये ॥ मेधातिथिस्समाभाष्य देवानां वचनेस्ततः ॥ ८५ ॥ मेधातिथिं समादाय
ययौ मानसपर्वतम् ॥ सेन्द्रा देवगणाः सर्वे मुनयश्च तपोधनाः ॥ ८६ ॥ साध्यापि धाधरायक्षा गन्धर्वाश्च समागता ॥ देवाश्च सर्वे देवश्चायेदेवा ॥ राम: ॥
न्वरास्तथा ॥ ८७ ॥ ते सर्वे मानसप्रस्थं याता चान्ये च जंतवः ॥ अथ भूते समाजे तु देवानां कमलासनः ॥ ८८ ॥ मेधातिथिं मुनिं वाक्यमिदमाह जिदर्शयं ॥ ६० ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ब्रह्मोवाच ॥ मेधातिथिनिवेदिताया यद्भीचरित्रव्रताम् ॥ ९९ ॥ देहि ब्राह्मेण विधिना समाजे त्रिदिवौकसाम् ॥ वधूवरत्वमनयोः पूर्वसङ्कल्पमेव हि
१०० ॥ हरिणा चाप्यनुज्ञातं कर्म्मवैतत्समंजसम् ॥ एवं कृते तव कुले भविष्यति महायशः ॥ १०१ ॥ हितं च सर्वभूतानां देहि त्वमाचीरं क्षपाः ॥ ततो
ब्रह्मवचः श्रुत्वा प्रीतिप्रमुदितो मुनिः ॥ १०२ ॥ एवमस्त्विति चोवाच नत्वा तान् सुरपुङ्गवान् ॥ एवान्तु वचनाच्चैव निनादयामास पुत्रीं मुने ॥ ३ ॥ ध्यानस्य
स्ववाशिष्ठस्य देवैः सह जगाम ह ॥ गत्वा वशिष्ठनिकटं देवैः परिवृतो मुनिः ॥ १०४ ॥ ब्राह्मश्रियादीप्यमानं ज्वलन्तमिव पावकं ॥ धर्मार्थकाममोक्षेषु
रतं ब्रह्मिष्ठमेकं पृथक ॥ १०५ ॥ ददर्श मुनिमासीनं मानसाचलकन्दरे ॥ वशिष्ठमोजस्विवरं बालसूर्यमिवादितम् ॥ १०६ ॥ अथ पुत्री
मग्नगतां कृत्वा मेधातिथिर्मुनिः ॥ वशिष्ठं नीय आत्मानं सुवाचारुन्धती पिता ॥ १०७ ॥ ऋषिरुवाच ॥ भगवन्ब्रह्मणः पुत्र सुचीर्णे चरितव्र
ताम् ॥ दत्वाम्नातिग्रहाणैनां मया ब्राह्मेण धर्म्मतः ॥ ११० ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति श्रुत्वा वशिष्ठस्तु मुनेर्मेधातिथेर्वचः ॥ दृष्ट्वा समागतान्
देवान् ब्रह्मविष्णुशिवादिकान् ॥ १११ ॥ अयं स्वयमेतन्नावीति निश्चित्य दिव्यचक्षुषा ॥ ब्रह्मणः सम्मतां पुत्रीं तदा मेधातिथेर्मुने ॥ ११२ ॥ वशिष्ठः
पाणिं जग्राह चाठापि सुविवाहे ॥ गृहीतः पाणिः सा देवी वशिष्ठेन महात्मना ॥ ११३ ॥ पपात पादयुगे वशिष्ठस्य गम्पस्त नतासती ॥ ततो ब्रह्मा च विष्णुश्च
रुद्रश्चान्ये तथामराः ॥ ११४ ॥ विवाहविधिना तौ तु मोदयां चक्रुरास्तवैः ॥ सावित्रीप्रमुखा देव्यो देवाश्चेन्द्रादयस्तथा ॥ ११५ ॥ दक्षाद्याः कश्यपाद्याश्च
मुनयो तिथयो धनाः ॥ उन्मुख ब्रह्मवचना हृष्टकालं चाशिनं गताः ॥ ११६ ॥ मन्दाकिनीजले ताभ्यां स्नापयित्वा यथाविधि ॥ ताम्बूलं दे तथा

दिव्यैर्भूषणैः सुमनोहरैः ॥११७॥ वसिष्ठं भूषयां चक्रुस्तथैवारुन्धतीं सतीं ॥ भूषयित्वा तथा स्नात्वा समाप्य सन्निभिर्विधीं ॥११८॥ विवा
हावभृतं चक्रुस्तयोर्विधिर्हरीश्वराः ॥ निधाय सर्वतीर्थानां तोयं जाम्बूनदे घटे ॥११९॥ आशीर्वादकैर्मन्त्रैर्गायत्र्याद्युपदादिभिः ॥ स्वयं स्नो
स्नापयां चक्रुर्ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥१२०॥ ततो महर्षयः सर्वानेतया देवर्षयस्तथा ॥ ते सर्वे ऋषयः समेवद भोगे महाद्भुते ॥१२१॥ गंगादिस
रितोये चक्रुः शान्तिं तयोस्तदा ॥ भुवनत्रयसंचारि विमानं सूर्यवर्चसम् ॥१२२॥ अव्याहतागति ब्रह्मा ससतोयं वकमंडलं ॥ ताभ्यां दायं ददौ विष्णु
ः प्राप्यं स्थानं च उत्तमम् ॥१२३॥ यज्ञे सर्वदेवानां मरीच्यादेः समीपगः ॥ सप्तकल्पान्तजीवित्वं रुद्रः प्रादात्तयोर्वरम् ॥१२४॥ अदितिः कुण्डलयु
गं प्रसरागानिर्मितं स्वकं ॥ ददौ स्वे कर्णादान्यम्पुत्र्यै मेधातिथेस्तदा ॥१२५॥ पतिव्रतात्वं सावित्री बहुला बहुपुत्रतां ॥ देवेन्द्रो बहुरत्नानि धने
शोन समं ददौ ॥१२६॥ अदिती एवं देवाश्च मुनयो दिव्याश्चाप्सरा प्रियेगताः ॥ ददुस्तत्र यथायोग्यं दायं ताभ्यां पृथक् पृथक् ॥१२७॥ ए
वं विवाह विधिवत्सो दर्शो मानसाचले ॥ अरुन्धत्या वसिष्ठस्तु मुमोद सपत्नया सह ॥१२८॥ तत्र यत्पतितं तोयं मानसाचलकं दुदे ॥ विवाह
वभृथापार्थ्य तीर्थ वहधा स्नातम् ॥१२९॥ प्रभावं महादेव पाणिभिः सत्कृदितम् ॥ तत्रोयं सप्तधा भूत्वा पतितं मानसाद् बलात् ॥१३०॥ हि
माद्रेः कन्दरे सानौ सरस्यां च पृथक् पृथक् ॥ तत्रायं पतितं शिप्रे देवभोग्य सरोवरे ॥१३१॥ ततस्तिप्रा नदी जाता विष्णुना प्रेरितासिते ॥ म ॥रामः॥
हाकोशि प्रयाते ज्यष्ठारिपतितं ज्येते ॥१३२॥ कौशिकि नामसाजाता विश्वामित्रावतारिता ऽमासंस्थमे यत्पतितं तोयं तेन महानदी ॥६१॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

१३३ ॥ कावेरी नाम संजाता वे सरसः स्थिता ॥ महाकालेश्वरः श्रोक्के पतितं तज्जलं गिरे ॥ १३४ ॥ हिमाद्रेः पार्श्वभागे तु दक्षिणे शंभुसन्निधौ ॥ गो
मती नाम तेजोता तानदी गोमण्डुदारिता ॥ १३५ ॥ मैनाको नाम यः पुत्रः शैलराजस्य तत्सम ॥ यस्मिन्नाशो मतन्मनो मैनकी द्रुतः पुरा ॥ १३६
यत्र च पतितं तोयं तेन जाता महानदी ॥ देविकाख्या महादेव शेरिता सागरं प्रति ॥ १३७ ॥ यत्तोयं स गदं द पर्याहंसावतार सन्निधौ ॥ तेन भू
स्त्र स्त्रूः पूर्णानदी पुरा पतमाशुभा ॥ १३८ ॥ यान्या भाति महातोयेरवाड वार संनिधौ ॥ हिमवत्कं दे यामेरा या यौ दस ध्यातः ॥ १३९ ॥
ऐरावती नाम नदी तेजोता यहरिद्वरा ॥ एताः सर्वा स्नानपाने सबने जाह्नवीयथा ॥ १४० ॥ फलं ददाति मर्त्यानां दक्षिणे दधिगाः सदा ॥
धर्मार्थकाममोक्षाणां बीज भूताः सनातना ॥ १४१ ॥ महानद्यः सप्त जाता सर्वदा देव भोगदा ॥ एवं नद्यः सप्त जातास्तदा पुराण नमोदकाः
१४२ ॥ अरुंधत्या वशिष्ठस्य तु विवाहे देव सन्निधौ ॥ एवं विवाहस्य सतदा वशिष्ठस्यारुंधती ॥ १४३ ॥ देवैर्दत्तं रत्नास्थानं विमाने नत्र
गामह ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानां वचना मुनिसत्तम ॥ १४४ ॥ हिताय सर्वजगतां त्रिषु लोकेषु सर्वदा ॥ यस्मिन् यस्मिन् युगे याद्दक् स्त्री
णाम्भवति तादृशाम् ॥ १४५ ॥ वेशं भावं शरीरं च कृत्वा धर्म्मेनियोमयन् ॥ विश्वस्येव लोकांस्त्री नत्र मतः ब्रह्मान्नधीः ॥ १४६
एवं प्रा वशिष्ठेन परीरक्षिता ॥ त्वरुंधती सहिता श्रीय जगतां देवानां वचनां पुराः ॥ १४७ ॥ यदं दं ऋणगुयानित्यं मारव्याने धर्मसाधनं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सर्वकल्याणसंयुक्तस्त्रियाश्चैर्विवाहं भवेत् ॥ १४७ ॥ य स्त्रीणोति सततमस्यधन्याः कथामिमाम् ॥ पतिव्रता सा भूत्वेह परत्र स्वर्गमाप्नुयात्
१४८ ॥ इदं परं स्वस्त्ययनमिदं धर्म्मप्रदं परं ॥ आख्यानं सर्वदा कीर्त्तिर्यशस्सदापविवर्धनम् ॥ १५० ॥ विवाहे च स्त्रिया चापि यः श्राद्धे श्रावये
त्पथा ॥ स्थैर्य्यं पुंसवनं सिद्धिः पितृप्रीतिश्च जायते ॥ १५१ ॥ इति वः कथितं सर्वं चरित्रं दक्षस्य महात्मनः ॥ अरुन्धती यथा भूता भार्य्यापि
पतिव्रता ॥ १५२ ॥ यस्य यातनया जाता यथोत्पन्ना सती च वै ॥ अथ धूम्रहरीशानां वचनात्संस्कृतः पतिः ॥ १५३ ॥ एतद्वः सर्वमाख्यातं
स्याश्चस्वतरं परम् ॥ पुण्यदं पापहरणमायुरारोग्यवर्द्धनं ॥ १५४ ॥ इति विपुलयशोथ क्षेमकारीतिहासं सदसि मुददयिह श्रावयेद्यो
द्विजानां ॥ स भवति कलुषौघहीनदेहः स मृतो मुनिवरसहवर्य्यं प्रियस्य गिरिशस्य ॥ १५५ ॥ इति कालिकापुराणे त्रयोविंशो
ध्यायः ॥ २३ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततो हिमवतः प्रस्थे गिरेः शिप्रसरस्तटे ॥ उपविष्टो महादेवस्तत्र तोषयन् पदं मीकं ॥ १ ॥ पुनः
पुनः प्रेक्ष्यमाणो भ्रमणो हरिणो वसः ॥ ध्यानं कर्तुं तत्र मनः स्थिरं कृत्वा दृढात्मना ॥ २ ॥ आत्मानमात्मनात्मस्थमात्मन्येवाथ विश्रो
शायत ॥ परमं यत्नमकरोद्ध्याने स्मरशरासनः ॥ ३ ॥ ध्याने प्रविष्टचित्तं तं दृष्ट्वा दुहितादयः ॥ हरप्रविष्टां याचा रव्यां चकुर्व्य
मानसा ॥ ४ ॥ मायया मोहितो भर्गः सतीशोकाकुलो भवाम् ॥ विलपत्येष तां तस्मिन्मोहयेतं जगन्मयं च ॥ ५ ॥ कृत्वा दम्भं दारितं ॥ रामः ॥
मुनिः सार्ध्येनानिराकुलां ॥ ६ ॥ तं तु विघ्नं करिष्यामो ध्यानासक्तं निरंजनं ॥ यावत्सती पुनर्देहं गृहीत्वा हरभामिनी ॥ ७ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

भवि[illegible]ता वेदे वे म विशो कोध्यानु निकलां ॥ इति संचिन्त्य मनसा ब्रह्मा धाता दिवौकसः ॥ ८ ॥ शम्भुचिन्तं करिष्यामो ध्यानाच्छान्ते
निरंजनम् ॥ यावत्सती पुनर्देहं गृह्णात्याहरभामिनी ॥ योगनिद्रां महामायां स्तोतुमेवं समारभत् ॥ दधातुवुः ॥ श्रीशान्ती पार्वती शां
तापुष्टिं परमानिष्कलां ॥ ९ ॥ वयं नमो महाभक्त्या महदव्यक्तरूपिणीं ॥ शिवां शिवकरां शुद्धां स्थूलां सूक्ष्मां परात्पराम् ॥ १० ॥ अन्तर्विद्या
मविद्या च व्याप्रीतिमे प्राश्रयोगिनी ॥ त्वं मेधा त्वं धृतिस्त्वं श्री स्त्वमेका सर्वगोचरा ॥ ११ ॥ त्वं दीधितिः सूर्यगता सुत्र पञ्चप्रकाशि
नी ॥ यासु ब्रह्माण्डसंस्थानं जगद्बीजेषु याजगत् ॥ १२ ॥ आप्यायन्ती ब्रह्मादिंस्तां आपस्त्वं त्वमापगा ॥ यः येकः सर्वजगतां प्रा
णाभूतः सदागतिः ॥ १३ ॥ देवानां च यन्नाराः सनभस्त्वो त्वां सकः ॥ एकं विसारियन्तेजः सर्वं चैव समिध्यते ॥ १४ ॥ तत्ते रूपं जग
द्वीजं वन्धायद्य ह्रूपे ते ॥ याव्रं मे लोक पाताल सात राभगतासदा ॥ १५ ॥ सर्वपि यन्मध्यवहि ब्रह्माण्डस्य व सर्वतः ॥ त्रवे[illegible]
त्वत्रैणा यान्नायासंगाप्रपंचतः ॥ जगद्धात्री लोकमाता सच त्वं साधयी क्षिती ॥ त्वं बुद्धि स्त्वं तान्द्वियया त्वं मा छेदसांगतिः ॥
गायत्री त्वं वेदमाता त्वं सावित्री सरस्वती ॥ त्वं मौतो वार्ता सर्वजगतां त्वं त्रयी कामरूपिणी ॥ १७ ॥ त्वं हीनिद्रास्वरूमेणाञ्च
णिनो निर्जरादयः ॥ स्वर्गे धोकमः सर्वान्सुखयन्ती प्रमोहसी ॥ १८ ॥ त्वं लक्ष्मीः पुराप कर्तृणां पापिनां त्वं हि यो तना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तयानीतिभृतांश्रीश्च सुखदा शोकवर्धिनी ॥ २० ॥ त्वं शान्तिः सर्वभूतानां कान्तिश्चन्द्रस्य गौरा त्वं धात्री सर्वभूतानां लक्ष्मीस्त्वं विष्णुमोह
नी ॥ २१ ॥ त्वं तत्वरूपा भूतानां पंचानामपि सारजत ॥ त्वं त्रैलोक्यमहामाया त्वं नातिमोहकारिणी ॥ २३ ॥ संसारचक्रे सारोप्य सर्वभूतं
महेश्वरः ॥ भ्रामयन्नस्ति वयया सा त्वमाया महेश्वरी ॥ २४ ॥ जयन्ती जययुक्तानां ह्रीविधानीति जन्मना गीतिस्त्वं सामवेदस्य श्रे
थितं यजुर्याहुतीः ॥ २५ ॥ समस्तगीर्वाणगणस्य शक्तिं तमोमयी शान्त्वगुणोकरूपा ॥ रजःप्रपंचात्मभवैककारिणीयानसूता भ
व्यकरी सदास्तु ॥ २६ ॥ संसारसागरकरालतरंग दुःखनीस्तारकारि णरणिस्थिनिरीतिहीना ॥ याष्टांगरूपपरापारणाकलिपीग
विक्षेपवेगिनी गिरोधरगामसतां वे ॥ २७ ॥ नासाक्षिवक्रभुजवक्षसि मानसे त्वं धृत्वा सुखानि विदधासि सदैव जंतोः ॥ निद्रेतिया
ति सुभगा जगति भवानां सानः प्रसीदतु धृतीमतीक्षुतिरूपा ॥ २८ ॥ स्वष्टिस्थितपन्नरूपा यास्वष्टिस्थितंतकारिणी ॥ स्वष्टिस्थि
त्यन्नशक्तिर्या सा मायानः प्रसीदतु ॥ २९ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ येण निद्रा महामाया संस्तुतेयं तदासुरे ॥ हरस्य हृदयात् क्षिप्रं नि
ससार तदा जना ॥ ३० ॥ विनिःसृतायां मायायां विवेशमधुसूदनः ॥ शंभोरंगः स्वयं तस्य त्वात्पर्यं विश्वरूपधृक ॥ ३१ ॥ नाविरप
हृदये तस्य कल्पे कल्पे यथा भवत् ॥ स्वष्टि। स्थितितेषे तस्तथा दर्शयब्रदच्युतः ॥ ३२ ॥ यथा सती तस्य जाया भूताया साच यत्सुता ॥ रामः ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तत्सर्वं दर्शयामास स्वकं देहावसायथा ॥ ३३ ॥ बहिर्व्यलक्षुनिःसारं नृपं वैराजसंबहुः ॥ दर्शयित्वा परं ज्योतिगतचिन्तां स्थित्वा चाकरोत् ॥ ३४ ॥ ततो
हरेणपिता न्त्सर्वा स्वपं वान्वीक्ष्य वासमक्षत ॥ निःसारां स्वतदामात्वा सारोविचिन्त्यवेद्यायत ॥ ३५ ॥ एतादिनां तदा मायादेवानां तैः परिस्तुता ॥
प्रतिकुन्त्यव कर्तव्यं तत्रैवान्तर्द्धधुतम् ॥ ३६ ॥ भगवानपि वैकुण्ठः शम्भोर्नि…पदे परे ॥ मय स्थानैः श्रितः काया द्राजेवर विमंडल
त ॥ ३७ ॥ तत्क्षणमात्तदा देवा ब्रह्मनारायणादयः ॥ स्वं स्वं स्थानं ययुः शिति… स्वाहरं गिरौ ॥ ३८ ॥ आनाक्ष्य कं महादेवं शरण्ये… दयस्तु
ता ॥ विज्ञाप्य मेनिरे देवं जग्मुः स्थानं स्वकं तदा ॥ ३९ ॥ यातेषु देवदेवेषु कपर्दी दृष्टवानतः ॥ सहस्रं दिव्यमानेन दग्धो ज्योतिपरं समा ॥ ४०
न्तवपङ्कजं ॥ कथं मधुरिपुः शंभो प्रविहृदये जनः ॥ कल्पे कल्पेऽस्थितं सृष्टिं संयमं वाप्यदर्शयत् ॥ ४१ ॥ यथा जगत्स्वरूपं वा परां जस्या जगतीगताः ॥
निःसारता कथं नेषां दर्शिता केन भागिणा ॥ ४२ ॥ किन्तु सारतरं ह्येवं रूपं ज्योतिः सनातनम् ॥ दर्शितं तेन तत्सर्वमावश्यहितमन्तम ॥ ४३
श्रोतुमिच्छामि शतिनिःरुनिं… क्षणमुत्तमं ॥ विस्तारादिदमाख्याहि धर्मान्निश्रेयसं परम् ॥ ४४ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ आदिसर्गमहं व
क्ष्ये वाराहं द्विजसत्तमाः ॥ कल्पे कल्पे यथा सृष्टिं वाराहे याद्भिर्भवेत् ॥ ४५ ॥ आदिसृष्टिं दर्शयित्वा प्रतिसर्गं यथा हरिः ॥
शंभवे दर्शयामास प्रलयादिन्निबोधतः ॥ निमेषो नाम कालांशो नेत्रोन्मेष विलक्षितः ॥ तैरष्टादशभिः काष्ठाः काष्ठाना

त्रिंशताकला ॥४७॥ कलाभिस्तावतीभिस्तु क्षणाख्यः परिकीर्त्तितः ॥ क्षणेनैव दशाभिः प्रोक्तो मुहूर्त्तस्तु त्रिंशता ॥४८॥ मानुषः स्यादहोरात्रः पञ्चले
दशापंचक ॥ पक्षाभ्यां मानुषो मासः पितृणां तदहर्निशा ॥४९॥ मासैर्द्वादशभिर्वर्षो देवानां तदहर्निशम् ॥ कृष्णः पक्षः पितॄणां तु कर्म्मार्थं दिवसो मतः
॥५०॥ स्वप्नार्थं शुक्लपक्षस्तु रजनी परिकीर्त्तिता ॥ देवानां वदनं प्रोक्तं मरामासमुत्तरायणं ॥५१॥ रात्रिस्तु प्रायदेवानां मरामासा दक्षिणायनं ॥
द्वाभ्यां द्वाभ्यां तु मासाभ्यां मकरकाभ्यां ऋतुः स्मृतः ॥५२॥ ऋतुभिस्त्रायनं प्रोक्तं त्रिभिस्तैर्मानुषमतौ ॥ ऋतुभिर्वत्सरः षड्भिस्तान्यथ शृणु पृथक्पृ
थक् ॥ वैशादि मासयुगलैः सद्धामे दाद्वि जातमा ॥ वसन्तश्चैव वैशाखे ग्रीष्मो ज्येष्ठः सुवित्तदा ॥५४॥ प्रावृड् भोनभस्यौ तु शरदाश्विनकार्त्ति
कौ ॥ सहःपौषौ च हेमन्तः शिशिरो माघफाल्गुणौ ॥ षडिमे ऋतवः प्रोक्ता यज्ञादौ विहिता पृथक् ॥ ऋताजाने तदशाभिर्लक्षैर्द्वादशभिस्तु वेदैः ॥५६॥ त्रयो
विंशतिसहस्रैर्मानं कृतयुगस्य तु ॥ संध्या च तु शतानि ... वर्षाणां मनुराजयः ॥५७॥ संध्यांशश्च तावता प्रोक्तं तदन्तर्गतमुच्यते ॥ त्रेता द्वादशभिर्ल
क्षैर्मानुषैर्वत्सरैर्भवेत् ॥५८॥ अस्याश्च मासः संध्या संध्यांशस्य शतत्रयी ॥ शतत्रयं तु संध्यांशस्तदन्तः परिकीर्त्तितः ॥५९॥ चतुःषष्टिसहस्रा
ण्यष्टौ च प्रमाणतः ॥ भवेद्युगं द्वापराख्यं तस्य संध्या शतद्वयं ॥६०॥ शतद्वयं तु संध्यासः तद् नगतमुच्यते ॥ द्वात्रिंशत्तु सहस्राणि चतुर्लक्ष्या
णि वै कलेः ॥६१॥ सवत्सरैर्भवेन्मानं संध्येकं प्रोच्यते शतं ॥ वत्सराणां मेकशतं संध्यांशस्य तदन्तरे ॥६२॥ एवं कृतं च द्वापरस्यानयाकाणिः माणु

॥६४॥

येण क्रमाणेन भवेद्युगचतुष्टयं ॥ ६३ ॥ त्रिंशत्पादिंशता लक्षैर्मानं चातुर्युगं भवेत् ॥ सहस्रैरपि विंशत्या संध्या संध्यांशसंयुतं ॥ ६४ ॥ दैवेनं दीनं वत्सरेणामा
नुषेणा सरान्क ॥ एवं क्रमं गणितान्यानमानुषैश्चतुर्युगे ॥ ६५ ॥ दैवं द्वादश साहस्रं वत्सराणां प्रकीर्तितं ॥ दैवैर्द्वादशसहस्रैर्वत्सरैर्दैविकं युगं ॥ ६६ ॥
तद्वैचतुर्युगं नृणां संध्या संध्यांशसंयुतम् ॥ द्वे वा नान्तु कृत त्रेता द्वापरादि व्यवस्थया ॥ ६७ ॥ न युगव्यवहारोस्ति न च धर्मादि भिन्नता ॥ किंतु चतुर्युगं
नांगं भवेद्दैवयुगं सदा ॥ ६८ ॥ देवि कैकसप्तत्यायुगं मन्वन्तरं भवेत् ॥ द्वैवयुगसहस्रेण ब्रह्मणः स्यादहर्निशाम् ॥ ६९ ॥ चतुर्युगसहस्रेण नृणां माने
नज्ञेयत् ॥ एकस्मिन् ब्रह्म दिवसे मानवः स्युः चतुर्दश ॥ ७० ॥ एवं ब्रह्मणमाने न दिवसे तु त्रिभिः शतैः ॥ सषष्ठिभिर्वत्सरः स्याद्ब्रह्मणो वर्षो
नराणां यथा ॥ ७१ ॥ ब्राह्मैः पंचाशता वर्षैः परार्द्धः परिकीर्तितः ॥ तदीन्त्व रस्य दिवसे तावती रात्रिरुच्यते ॥ ७२ ॥ शतेन ब्रह्मणो वर्षैः कालस्या
द्विपरार्द्धकः ॥ परार्द्धद्वितये तीते ब्रह्मणः प्रलयो भवेत् ॥ तत्परं नाम तस्यार्द्धं परार्द्धमभिधीयते ॥ ७५ ॥ जगत्स्वरूपे भगवान् परमात्मा क्षयोज्झ
यः स्थूलात्स्थूलतमः सूक्ष्मा यस्तु सूक्ष्मतमोव्ययः ॥ ७६ ॥ न तस्य त्रिविधा वाणी व्यवहारो न वत्सरः ॥ किंतु पारार्ति के ः पूर्वैरस्माभिरपि नाछ्यैः
७७ ॥ सृष्टि प्रलय बोधार्थं कल्प्यते दिन हानि सी ॥ ७८ ॥ सदैव राशिः सदि ना सवर्षः सैव क्षितिः स्वस्थि करोहरश्च ॥ स विष्णु रूप प्रकृत्य परा
णां तास्मिन् समस्तं च विभाति तद्वत् ॥ ७९ ॥ ततो ब्रह्मणि लीने तु परमात्मनि साश्वते ॥ जगत्सर्वं क्रमेणेव तद्रूपत्वाय गच्छति ॥ ८० ॥ ब्रह्मणः
शतवर्षांते रूपि जनार्दनः ॥ जगदन्तं यथं ज्ञात्वा परमेलिन मोतिवै ॥ ८१ ॥ ब्रयमंवि सावितासर्वस्या वराजन्नु मन्त्र था ॥ तद्विः कोरेः श्री

॥ का० पु ॥

क्षयि॰मानलं सर्वं ग्रहीष्यति ॥ १२ ॥ उल्काः सहस्राः तारागणाः ग्रासेन : पर्वतास्तथा ॥ चूर्णीभूता विनिर्गता दिव्यवर्षशतेन तु ॥ १३ ॥ ततो
द्वादशार्कस्य सप्तरश्मयः प्रवर्तन्नाम ॥ अभवच्च द्वादशादित्या जगत्रोपायपट्कहिता ॥ १४ ॥ रश्मिभिस्तेषां सकलं सूर्याणां भुवनानि च ॥ अद
ग्धा पृथिवी शेषस्य स्वेदिनी बोलनतां गता ॥ १५ ॥ ततो विनष्टे सकले स्थावरे जंगमे तथा ॥ आदित्यरश्मितो देवो रुद्ररूपी जनार्दनः ॥ १६ ॥ निःश्व
स्य प्रथमया तः पातालमतानंततः ॥ सप्तपातालसंस्थांस्तु नागगन्धर्वराक्षसान् ॥ १७ ॥ देवान्दैत्यान्द्विजान्यक्षान्यथान्वरान् लघक ॥ १८ ॥ वं स्वर्गं पा
तालं पृथिवीं सागरं भुव ॥ १८ ॥ ये शरीरिनरास्ते समस्तान् जघान स जनार्दनः ॥ ततो भैरवान्महावायुं रुद्ररूपस्तु स देवः स्वयम् ॥ १९ ॥ सो
ऽरुद्र यातिगाढं संसारभुवनत्रये ॥ यावद्वर्षशतं वायुर्भ्रमन्भुवने गाम्भीराः ॥ २० ॥ सर्वमुत्सारयामास यत्किंचित्तरशा
शिवत् ॥ समस्तं नाम्न भूत्सार्ध्यं जगद्धूति सैमं तताः ॥ २१ ॥ विवेश द्वादशादित्यान्सवायुर्जंबनाधिक ॥ प्रविश्य मंड
लेष्वेषां तेजोभिः सह मारुत ॥ २२ ॥ महामेघान्समारेभे सृष्टेशाप्रतियोजितः ॥ ततस्ते प्रेरितामेघास्तेन वातेन वे
गिना ॥ २३ ॥ रुद्रेरणा व्यतिरौद्रेण पर्योव ब्रह्मनभः समं ॥ सर्वतारव्या महामेघाभिन्नांजनचयोपमाः ॥ २४ ॥ केचिद्धू
माः शोणवर्णाः शुक्लाश्चित्राः विभिस्वराः ॥ केचिद्धवलतारा : केचिन्नागसमप्रभाः ॥ प्रासादसदृशाः केचित्कोर्व ॥ श्री ॥
वर्णाविभिस्वराः ॥ गर्जन्तस्ते महामेघा वर्षारणामधिकं शतं ॥ २६ ॥ ववर्षुस्त्रीनयोत्तो कान्प्लावयंतो महास्वर ॥
नाः ॥ रथयक्षप्रमाणेन धारापातेन वै स्वरः ॥ २७ ॥ धारासारेण महता पूरितं भुवनत्रयम् ॥ अक्रूवस्था ॥ ६५ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नमासाद्यतायरासौस्थितेततः ९८॥ सुमुखादसृजद्वायुं रूद्ररूपिजनार्दनः॥ तेनैववायुनाक्षिप्तान्मेघान्सन्यसराः शतम्॥ ९९॥ अव्याहत
गतेनाअविध्वस्ता अभवन्तत॥ नष्टेषु तेषु मेघेषु जनलोकादिकं पुनः॥ १००॥ रुद्रस्त्वाब्रह्मभुवनंध्वंसयामासनिर्दयः॥ विध्वस्तेषु समस्तेषु
भुवनेषु विशेषतः॥ १०१॥ विनष्टेब्रह्मलोकेच रुद्रोयान्द्वादशरूपाणान्॥ सगत्वाद्वादशादित्यान्वेगेनसहतांहरः॥ १०२॥ अयसधाति
अज्वालतेनेर्गभस्थे दिवाकरैः॥ ततोब्रह्माण्डमासाद्य रुद्रः कालान्तकोपमः॥ ३॥ शूलीचक्रात्सकलंनुक्षिपेजंमहावलः॥ शूलीभूतंतु ब्रह्मा
ण्डं पृथिव्यापिविचूर्णिता॥ ४॥ तोयानिसमस्तानिसदक्षेयोगतोहरिः॥ यद्ब्रह्माण्डाद्बहिस्तोयं स्थितंकुर्वसमंतनंः॥ ५॥ यदभ्यन्तर्गतंतोयं
तत्सर्वं चकतांगतम्॥ एकीभूतेषु तोयेषु सर्वव्यापि तु सर्वतः॥ ६॥ ब्रह्माण्डखण्डचूर्णोघः प्लवन्नासीत्सपार्थिवः॥ ततः पृथिव्याः सारंतु
गन्धतन्मात्रकंतुमात्॥ अम्भोजग्राह सकलं विनष्टा पृथिवी ततः॥ पुनः समुद्रस्तेजांसि गर्भस्तानि स्वकायतः॥ ७॥ निःसारयामास
पुनः पुंजिभूतानि भीषणाः॥ तानि तेजांसि सकलं जगृहुः सर्वतःस्थितं॥ ८॥ अन्तर्बहिश्च ब्रह्माण्डात्तेजोयद्याप्यतोगतम्॥ जगृहतं सर्वतेजो
गृहीत्वा सर्वतोज्वालम्॥ ११०॥ रौद्रं ब्रह्माण्डखण्डानि तेजोयन्य दहज्जले॥ दग्ध्वा ब्रह्माण्डचूर्णानि तेजांसि व्यहितानि तु॥ १११॥ जलेष्वेर
सतन्मात्रं सारभूतं ततो ग्रहीत्॥ गृहीतसारास्तास्त्वापः घोरा क्षारा तेजसा ततः॥ ११२॥ अप्सु च स्याभूततेजः प्रविश्यापश्च सदागतिः॥ एकीभूतो
महाभोगां रूपतन्मात्रमग्रहीत॥ ११३॥ रहितेतरूपतन्मात्रे तेजांसि सकलान्यथ॥ विनष्टानि ततो वायुः प्रवलोऽभूद्दवाग्निः॥ महास्वनं ततो वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पुमासाद्याग्निरिवज्वलन् ॥ रुद्रं संक्षेभयामास सदाकाशं स्वयं ततः ॥ ११५ ॥ तेन संक्षुब्धमाकाशं शब्दं जग्राह निस्ततः ॥ तद्गतं स्पर्शतन्मात्रं त
तोनस्थः प्रभञ्जनः ॥ ११६ ॥ नष्टे वायौ ततोहंकारः काशात्सारमग्रहीत ॥ शब्दतन्मात्रकं तस्मिन्नष्टे विगतं वियत् ॥ नष्टे नभसि रु
द्रोसौ कायं प्राप्य तदा विराट् ॥ शून्यं तदाकुलं कार्यं निराधारं निराकुलम् ॥ विवेश वेश्वकाये शंखचक्रगदाधरः ॥ ततः शौरिर्महाते
जाः कायं नन्वाप बभौ तिके ॥ ११९ ॥ शंखचक्रगदाशार्ङ्गवरासिधरमच्युतम् ॥ स्वशक्त्या सजगत्सारमादाय सर्वतः ॥ १२० ॥ निराधा
रं निराकारं निःसत्वं निरवग्रहं ॥ आनंदमयमद्वैतं द्वैतहीनाविशेषणम् ॥ नस्थूलं नच सूक्ष्मं यं ज्ञाननित्यं निरंजनम् ॥ एकमासीत्परब्र
ह्म स्वप्रकाशं समंततः ॥ १२२ ॥ नाहो न रात्रिर्न नभो न पृथ्वी नासीत्तमो ज्योतिरभून्न वायुः ॥ श्रोत्रादिबुद्ध्याद्युपलभ्यमेकं प्राधानि
कं ब्रह्म पुमांस्तदासीत् ॥ १२३ ॥ एवं यावत्स्थिता सृष्टिस्तावत्कालं समस्तकं ॥ आसीदेकपरं तत्त्वं ततः सृष्टिः प्रवर्तते ॥ यच्छेतो संस्थितो
यस्मात्सर्वं तस्मात्तत्तद्वयः ॥ अहंकारमहत्तत्वं गतोयं प्राकृतो लयः ॥ यच्छेतो संस्थितो व्यक्तमतीत तत्र लयं व्रजेत् ॥ तस्मात्प्राकृतसंज्ञो
यं प्रत्यनेतः प्रतिसंचयः ॥ १२६ ॥ अयं वः कथितो विप्राः प्राकृतान्यो महालयः ॥ आदिसर्गं सम्प्रत्यमां कथ्यमानां मया पुनः ॥ १२७ ॥
॥ इति कालिकापुराणे चतुर्विंशोध्यायः ॥ २४ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ वालानाम स्वयं देवः सृष्टिस्थित्यन्तकारकः ॥ अविधिर्न्नः ॥ रामः ॥
प्रलये यस्तेन भागेन केनचित् ॥ १ ॥ नयमाप्यतीतेन तस्मिन्क्षामममजायत ॥ ज्ञानस्यरूपस्य तदा परमब्रह्मणो विभोः ॥ २ ॥ ततः मा
६६

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्रकृतिस्तेन सम्प्रयुक्ता क्षोभिता धिया ॥ संक्षुब्धा सर्वकार्यार्थं सम्भूतास्त्रिगुणात्मिका ॥ ३ ॥ यथा सन्निधिमात्रेण गंधः क्षोभाय कल्पते ॥ मनसो लोककर्तृ
त्वात्तथासौ परमेश्वरः ॥ ४ ॥ स एव क्षोभको ब्रह्मन् क्षोभ्यश्च परमेश्वरः ॥ संकोचविकासाभ्यां प्रधानत्वेपि च स्थितः ॥ ५ ॥ रक्षमात्रेण प्रकृतं
मव्ययं परमेश्वरः ॥ ततः संक्षोभयामास पुनरेव जगत्पतिः ॥ ६ ॥ गुणसाम्यात्ततस्तस्मात् क्षेत्रज्ञाधिष्ठितात्ततः ॥ गुणव्यंजनसंभूतिः सर्वकालेव
भूवहः ॥ ७ ॥ प्रधानत्वात्वहङ्कृतीतम्भ्येछासमीरितात् ॥ महत्तत्वं प्रथमतो यत्प्रधानं समावृणोत् ॥ ८ ॥ प्रधानेनावृतं तस्मादहंकारो व्यजायत ॥ वैकारिक
स्तैजसश्च भूतादिश्चैव तामसः ॥ त्रिविधोसावहंकारो योजातो महतोप्यत ॥ भूतानामिन्द्रियाणां च सर्वहेतुः सनातनः ॥ १० ॥ समहातमहंकारस्त
न्मात्रं समावृणोत् ॥ तन्मात्राणि ततः पंच जज्ञिरे स्मात्समावृतात् ॥ ११ ॥ प्रथमं शब्दतन्मात्रं स्पर्शतन्मात्रमन्यथं ॥ तृतीयं रूपतन्मात्रं रसतन्मात्रमे
व च ॥ १२ ॥ पंचमं गंधतन्मात्रं एतानि क्रमतो भवन् ॥ प्रत्येकं शब्दतन्मात्रमहंकारः समावृणोत् ॥ १३ ॥ समसृजन् शब्दतन्मात्रादाकाशं शब्दलक्षणं
शब्दमात्रं तथाकाशं भूतादिः समावृणोत् ॥ १४ ॥ शब्दतन्मात्रसहिता स्पर्शतन्मात्रमततः ॥ वायुः समभवत्स्पर्शगुणः शब्दसमन्वितः ॥ १५ ॥
आकाशवायुसंयुक्ता रूपतन्मात्रमाततः ॥ तोयान्याधारशक्तिर्या विस्तीर्णस्तु ततो जसः ॥ १८ ॥ स्वादश्च यनिराधारान्यनिलं दालिता निवे ॥ तेभ्यो वीजं
प्रथमतः ससर्ज परमेश्वरः ॥ तद राउमभवद्धैमं महस्त्रांशुसमप्रभम् ॥ महदादिविशेषान्तैरारब्धं सर्वतो वृतम् ॥ वारिवह्न्यनिलाकाशैस्ततो भूतादिना व
हि ॥ २१ ॥ इतं दशगुणैरेवाण्डं भूतादिर्महता तथा ॥ वीजं तथा वासुदेवे व्यपृक्ताण्डं तथा पुनः ॥ २२ ॥ तोयादिभिस्तथा व्याप्तं प्रलेराण्डमत्र लंधि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जाः॥ तदाद्यमध्येस्वयमेवविष्णुर्ब्रह्मस्वरूपं विधिनायकाय्यं ॥ दिव्येनमानेनसवर्षमेकं स्थितोऽग्रहीद्विजगणांस्वबुध्या ॥ ध्यानेनवायुंस्वयमेवज्ञात्वाद्वि
धावतस्थेक्षणमास्यमाप्तिम् ॥ २४ ॥ तदेवतन्मात्रगणोः समस्तैर्गन्धोत्तरैर्भूतकृतैर्वृतश्च ॥ स्पर्शस्यशब्दस्यसमस्तरू ५ प गणस्यगंधस्यरसस्यसेवि
ता ॥ २५ ॥ आधारभूतासकलैःप्रजाय तन्मात्रवर्गैरविशेषधात्री ॥ जातस्तदन्तेःकनकाचलोसौजरायुभिःपर्वतसंचयोभूत् ॥ २६ ॥ गर्भोदकैः
सप्तपयोधयस्तुस्कंधद्वयेनत्रिदशालयोभूत् ॥ स्कंधद्वयेनापदेशातेन सप्तावभन्मागणकाशितानि ॥ २७ ॥ पातालसंज्ञानिमहान्तरणिपत्र पो ५
स्वयस्यापरतोमहेश्वः ॥ ततोगणाःतस्यवजुवृतोकोयोसोमहर्लोक इति श्रुतोभूत् ॥ २८ ॥ जनाद्वयोभूत्महतःसगर्भाश्चानातोलोकवर्गोत्र
भूव ॥ अतोद्वगत्याभवदत्रसत्यब्रह्मराजस्वराजोपरिविष्णुरूपः ॥ २९ ॥ परंपदंयैर्हिगदंतिधीरा यज्ञानगम्यंपरिनिष्ठरूपं ॥ एवंविधायब्रह्मणं
वपुर्वविष्णुस्वतपिस्थितरूपस्य ॥ ३० ॥ स्वयंसमुद्भूततदूर्ध्वतोयंस्वभूरितीख्यातिमवापविष्णुः ॥ ततो वभ्रप्रभवराहमूर्तिर्विष्णुर्भवःश्वेताक
रणायपतिनः ॥ निवऽज्ञमानानपिवीसमन्ते भित्वागतोदूर्ध्वमधोतिवेगात् ॥ दंष्ट्राग्रदेशेविनिधाय पृथ्वीमभ्युत्ततःसर्वमतीत्यतोयं ॥ ३२ ॥
ततोभवत्सप्तफणासमन्वितस्तोनन्तभूमिःपृथ्वीविधर्तुं ॥ प्रसार्यशेषोपिफणास्सवेष्टद्मध्येनिधायेकफणाधरित्रीं ॥ दधारतोयो
परितोयसंस्थितास्ततोन्यमयत्र वराहदेवम् ॥ ३४ ॥ प्रसारिताःप्राणाःसर्वीत्वासामेकाकुर्वतः ॥ अपरायत्रिमांपातुदक्षिणोनगणापरे ॥ ३५ ॥ ॥ राम ॥
एकाणगतापरोणेशान्यान्याश्रयमपरादिश ॥ पृथ्वीमध्येस्थितात्रैकोनेत्रंत्यांतस्यवेनेतुः ॥ ३६ ॥ अन्याद्विवायगीतत्रततोनन्त्रा ततःसि ॥ ६९ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तिः॥ सतु दीर्घतनुर्तोये यदानंतो न चासकत्॥ ३७॥ कूर्म्मरूपिन दाभूत्वा नन्तः कायमधाक्षरि॥ अधो ब्रह्माण्डखण्डस्य पद्भिराक्रम्य कछपः
॥ ३८॥ ग्रीवां वितत्य वायव्यं पृष्ठेन न्यमधाश्यतः॥ अनन्तः कूर्म्मपृष्ठे तु न भूमिर्वेष्ठनेत्तनुम्॥ ३९॥ निधाय पृथ्वीदश्रेमुरवे नैव हातनुः॥ ततः फ
णास्वनं तस्य बलन्तीपृथ्वी स्थिता॥ ४०॥ वराहः कर्तुमचलामचलाम करोद्दृढम्॥ मेरुं क्षुरप्रहारेण ब्रह्मस्य पृथिवीतले॥ ४१॥ न्यजनत्स
विवेशाथ पृथ्वीं भित्वा तरं ततः॥ योजनानां सहस्राणि षोडशैवारसातलं॥ ४२॥ प्रविवेश महाशैलो वाराहांघ्रिप्रहारतः॥ द्वात्रिंशत्त्र
सहस्राणि योजनानां तु विस्तृतं॥ ४३॥ मेरोः शिरो भवत्येन प्रहारेणाद्विजोत्तमाः॥ मर्य्यादापर्वतानस्य पार्श्वे पीन्यद्विदाकोत्॥ ४४॥
तथाचलति नैवैष पर्वतः पृथिवीधरः॥ हिमवत्प्रभृतीनां च भागं भागं संपचर्मं॥ ४५॥ पृथक्षित्यंतरं चक्रे तडुच्छ्रायप्रमाणतः॥ ततो ब्र
ह्मावराहाय नमस्कृत्य महौजसे॥ ४६॥ अर्द्धनारीश्वरं कायाद्देवदेवं व्यजायत॥ प्रथमजातमात्रः सन्नरूरुदे महास्वनः॥ ४७॥ किं रोदिषि
तीतं ब्रह्मा रुदन्तं प्रसुवाच ह॥ नाम देहीति तं सोथ प्रत्युवाच महेश्वरः॥ ४८॥ रुद्रनामासि देनात्वं मा रोदीस्त्वं महायशा॥ एवमुक्तः पुनः
सोथ सप्तवारानरोदश॥ ४९॥ ततोपराणि नामानि सप्तब्रह्मा करोच्छनः॥ सर्वं भवं च भीमं च महादेवं चतुर्थकं॥ ५०॥ पंचमं चोग्रमीशानं षष्ठं
पशुपतिं परम्॥ यथा यथा विभक्तस्त्वं तथात्मानो विभज्यताम्॥ ५१॥ त्वयापि भूरि सृष्टार्थं भवान्यापि प्रजापतिः॥ ततो ब्रह्मा द्विधा°

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

म्न्वाधकमोर्द्धे नरोभवत् ॥ ५२ ॥ अर्द्धेन नारी तस्यास्तु विराजमसृजत्स्वयं ॥ नमाहं भगवान्ब्रह्मलोककृत्सृष्टिं प्रजापते ॥ ५३ ॥ तपस्तप्त्वा विराड्सोपि मनुस्वा
यम्भुवं प्रभुः ॥ ससर्ज सोपि तपसा ब्रह्माणं पर्य्यतोषयत् ॥ ५४ ॥ तोषितस्तेन मनसा दक्षं सृष्ट्वा ससर्ज सः ॥ सृष्ट्वा दक्षोप्य दशधा प्राणतो मनसा विधिः ॥
५५ ॥ ऊनरेव सुतान्सप्त तान्ससर्ज महामानसान् ॥ मरीचिमत्र्यंगिरसौ पुलस्त्यं पुलहं क्रतुं ॥ ५६ ॥ प्रचेतसं वशिष्ठं च भृगुं नारदमेव च ॥ एतान्पुत्राश्च
मनसा मनोः स्वायंभुवः प्रभुः ॥ ५७ ॥ पूर्वं सृष्टानि भूमिस्तु कालोपेक्षी निर्द्धेतताः ॥ वाराहेणाप्यथ पाताले खनित्वा सप्त सागरान् ॥ ५८ ॥ पृथिव्यां वलया
कारान्ससर्ज परमेश्वरः ॥ सप्तधा भ्रमणानाशेनो सृष्ट्वाथ सप्तसागरान् ॥ ५९ ॥ सप्तद्वीपान्स्ववर्षित पृथिव्यां ततोगतः ॥ लोकालोकान् तृयं चैवं स
सृष्ट्वा पृथ्व्यां तु वेष्टनं ॥ ६० ॥ लक्षद्वयो छिन्नतमानाम् योजनानां समंततः ॥ सृष्टं स्थापयामास भिन्नं ब्रह्मा यथा गृहे ॥ ६१ ॥ आदिसृष्टिरियं विप्राः कथिता भ
वतां मया ॥ प्रतिसर्गं प्रवक्ष्यामि तं शृणुध्वं महर्षयः ॥ ६२ ॥ इति कालिकापुराणे आदिसृष्टिः पंचविंशोध्यायः ॥ २५ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ वाराहे
यं श्रुतः सर्गो वाराताधिष्ठितो यतः ॥ प्रतिसर्गाः श्रुताः सिद्धेर्दश्यापि वर्द्धः सतः पृथक् ॥ १ ॥ रुद्रो विराट् मनुर्दक्षो मरीच्याद्यास्तु मानसाः ॥ यं यं सर्गं पृ
थक्चक्रुः प्रतिसर्गस्त्वसौ स्मृतः ॥ २ ॥ विराट्सुतो सृज च्छ्रपानम्भूर्ने वितितं जगत् ॥ मनुः मनुसृष्टवा चकार वहुधाः प्रजाः ॥ ३ ॥ प्रजापतिसृ
ष्टः सम ज्येष्ठो मोत्यायं भवात्तय ॥ असृजत्स्वयमंये द्वे मनुं वहुपरान्मुतान् ॥ ४ ॥ स्वारोचिषस्त्वोत्तमश्च तामसो रैवतस्तथा ॥ चाक्षुषश्च महातेजा विवस्वा ॥ राम: ॥
न्यवनस्तथा ॥ ५ ॥ यक्षरक्षः पिशाचांश्च नागगंधर्वकिन्नरान् ॥ विद्याधरानप्सरसः सिद्धान्भूतगणान्वहून् ॥ ६ ॥ मेघान्सविद्युतो दृष्टां श्रपतगन्म् ॥ ६७ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तामादिकान् ॥ मत्स्यान्यमूल्यकीटांश्च जलजान् स्थलजांस्तथा ॥ ७ ॥ एता दृष्टानि सर्वाणि मत्स्यावयं भवः श्रुते ॥ तानिह तस्योत्पत्तिस्तस्य प्रतिसर्गः प्रकीर्तित ॥ ८ ॥ अ
न्ये वरा मनवो ये वै तेऽपि स्वेस्वेऽन्तरे ॥ प्रतिसर्गस्त्वयं ख्यात्वा प्राग्वर्तिविचरम् ॥ यज्ञस्य संभृतं यज्ञं यूयं षड्वंशमेव च ॥ धर्माधर्मौ गुणान् सर्वान्वाह इह सत्त्व
वान् ॥ १० ॥ सुतान्वहून् सप्त न्यायदक्षो देवर्षिसत्तमे ॥ मुहूर्तेऽस्मिन्नायपादीश्च वहून्यिन्ति गणांस्तथा ॥ ११ ॥ सृष्टिं प्रवर्तयामास प्रतिसर्गो स्य सोमतः ॥
अजायन्त मुखाद्विप्राः क्षत्रिया बाहुयुग्मतः ॥ १२ ॥ ऊर्वोर्वैश्याः पदः शूद्राश्च तुर्वेदाश्चतुर्मुखात् ॥ ब्रह्मणः प्रतिसर्गोऽयं प्रोक्तः सर्गस्ततः स्मृतः ॥ १३ ॥
मरीचेः कश्यपो जातः कश्यपात्सकलं जगत् ॥ देवा दैत्या दानवाश्च तस्य सर्गाः प्रकीर्तिताः ॥ १४ ॥ अत्रेर्नेत्राच्चन्द्रमसं वंशास्ततो भवत् ॥ तेन चापि
जगत्सर्वं तस्य सर्गः प्रकीर्तितः ॥ १५ ॥ अथर्वाङ्गिरसि जाताः पुत्राश्च बहवोऽपरे ॥ मन्त्रयन्त्रादयो ये वै ते सर्वेऽङ्गिरसः स्मृताः ॥ १६ ॥ आज्यपाख्याः पु
लस्त्यस्य पुत्राश्चान्ये यक्षराक्षसाः ॥ प्रतिसर्गः पुलस्त्यस्य बलवेगसमन्विताः ॥ १७ ॥ काद्रवेया गजाश्चान्या प्रजा बहुतरास्तथा ॥ सर्व जे पुलहे ज्ञेया सर्गस्त
स्य प्रकीर्तितः ॥ १८ ॥ क्रतोः पुत्रा वालखिल्याः सर्वज्ञा भूरितेजसः ॥ अष्टाशीतिसहस्राणि ज्वलद्भास्करसन्निभाः ॥ १९ ॥ प्रचेतसः सुताः सर्वे ये वै प्रा
चेतसः स्मृताः ॥ षडशीतिसहस्राणि पावकोपमतेजसः ॥ २० ॥ सुकालिनो वसिष्ठस्य पुत्रा वान्ये च योगिनः ॥ आर्हंधन्नेयाः पंचाशत् श्रेष्ठः स
गर्ग ख्याते ॥ २१ ॥ भृगोश्च भार्गवा जाता ये वै दैत्यपुरोधसः ॥ कवयस्ते महाप्राज्ञास्तैर्व्याप्तमखिलं जगत् ॥ २२ ॥ नारदान्नारका जाता विमानानि तथै
व ॥ प्रश्नोत्तरास्तथैवान्ये नृत्यगीतं च कौतुकं ॥ २३ ॥ एते दक्षमरीच्याद्याः शतदारान्वहून्सुतान् ॥ उत्पाद्योत्पाद्य पृथिवीं दिवं च समपूरयन् ॥ ति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वामुतेभ्यश्च सुतानां सुतेभ्यः पोसृता ॥२४॥ मनुष्यान्नाग्रवर्त्तंते येषामपि हि वने ष्वपि ॥ विष्णोस्तु वक्षसो मर्त्यो मनसश्चन्द्रमास्तत ॥२५॥ श्रोत्राद्वायुः समु
द्भूतो मुखादग्निरजायत ॥ प्रतिसर्गो स्वयं विष्णोस्तथा चापि दिवौकसः ॥२६॥ सूर्यश्चैव चंद्रमाश्चापि दक्षिणनेत्रादवातरत ॥ भास्करः कश्यपाज्जा
तो भार्य्यायां तौ समन्वितः ॥२७॥ रुद्राश्च वहवो जाता भूतग्रामाश्च तु विधा ॥ श्च वराहो ऽकरूपाश्च ब्लवगो माणुगो मुखाः ॥२८॥ व्रसमा गर्जा
रवदनाः सिंहव्याघ्रमुखाः परे ॥ नाना शास्त्रधराः सर्वे नानारूपा महावला ॥२९॥ एषव प्रतिसर्गोपि कथितो द्विजसत्तमा ॥ दिने दिनं तु अल
यं यश्च ध्रुवं कल्पक्षयेषु न ॥३०॥ इति कालिकापुराणे प्रतिसर्ग बिह विंशोध्यायः ॥२६॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ मन्वन्तरमनोः कालो याव
न्मालपते प्रजाः ॥ एको मनुः स कालस्तु मन्वंतरमिति स्मृतं ॥१॥ तदेक सप्ततियुगैर्देवानामिह जायते ॥ तेश्चतुर्दशभिः कल्पो दिनमेकं तु वेधसः ॥२॥
दिनांते ब्रह्मणो जाते सृष्टिस्तस्य जायते ॥ योगनिद्रा महामाया समायाति पितामहं ॥३॥ नाभिपद्मे प्रविश्यायं विस्तारति ततेजसः सुरवंस
ज्ञेते भगवान्स्तु लोकपितामहः ॥४॥ ततो विष्णुः स्वयं भूत्वा रुद्ररूपी जनार्द्दनः ॥ पूर्ववन्मायया मासे समस्तं भुवनत्रयम् ॥५॥ वायु
नाग्निना सर्वं दाहयामास पर्ययात् ॥ महाप्रलयकाले तु तथा सर्वं जगत्त्रयी ॥६॥ जनं यांति प्रजापालाः महर्ल्लोकनिवासिनः ॥ त्रैलोक्यदाह
समये पीडितास्तु रुद्राग्निना ॥७॥ ततः कालांतके मेघैर्नानावर्णैर्महास्वनैः समुत्पद्य महार्वृष्टिमापूर्य भुवनत्रयम् ॥८॥ वलंतरं गैत्तो ॥राम:॥
यो घेरा ध्रुवस्थानसंगते ॥ निधाय जठरे लोकानिमां तास्ती सजनार्द्दनः ॥९॥ नागपर्य्यंकशायेने सेते सपरमेश्वरः ॥ शायनं नाभिक ॥९९॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मनेब्रह्मणास्तजगत्प्रभुः ॥१०॥ संस्थाप्य त्रीनिमांल्लोकां दग्धादग्धांश्रियासह ॥ शेते सभोगिशय्यायां ब्रह्मनारायणात्मकः ॥११॥ योगनिद्रा
वशंयाति त्रैलोक्यग्रासबृंहितः ॥ त्रैलोक्यमखिलंदग्धंयदा कालाग्निना तदा ॥१२॥ अनन्तः पृथिवींत्यक्त्वा विष्णोरन्तिकमागतः ॥ तेनत्यक्ता
तु पृथिवी क्षणमात्रादधोगता ॥१३॥ पतिता कूर्मपृष्ठेतु विशीर्णावतदाभवत् ॥ कूर्मोपिमन्तोयत्नाद्धलंति पृथिवींजले ॥१४॥ ब्रह्माण्डपङ्क्ति
रात्क्रम्य पृष्ठेदक्के धारांस्तथा ॥ ब्रह्माण्डखण्डसंयोगाद्दूरिता पृथिवी भवेत् ॥१५॥ इति नापरिजग्राह कूर्मरूपिजनार्दनः ॥ वलधैर्जनोघसं
सर्गो घलंत्याधरयात्तदा ॥१६॥ कूर्मपृष्ठेवहुतेरे गवेष्ठे विततीकृतम् ॥ अनन्तस्तत्र गत्वा तु यत्राक्षिरोदसागरः ॥१७॥ तत्रस्य यंश्रियायुक्तं सुषु
प्तं जनार्दनम् ॥ तस्योपधान मकरोदनन्तो दक्षिणां फणां ॥१८॥ उत्तरां वा पादयोर्वक्रे उपधानं महावलं ॥ तालवृन्तं तथा वक्रे मन्द्रोव पवि
त्रां फणां ॥१९॥ स्वपन्तं वीजयामास शेषरूपि जनार्दनं ॥ शंखं चक्रं नंदकासि मिषुधी धृद्दि महावलः ॥२०॥ ऐशान्यां याम्यफणाया सदक्षेगरुडं
तथा ॥ गदां पद्मं वज्राङ्कुश च तथैव विविधायुधम् ॥२१॥ यानि यान्यानि तस्यासन्नाग्नेय्यां फणायां देवो ॥ एवं ज्ञात्वा स्वयं कार्यं कार्यं द्रा यनीः
यत दाहरे ॥२२॥ पश्चिमधराकाः येनमत्स्या मा क्रम्य चाम्भसि ॥ त्रैलोक्यग्रासमाहितं समलक्ष्मीकं जनार्दनं ॥२३॥ सोमसर्गं जगद्बीजं अगत्का
रणकारणं ॥ नित्यानन्दं वेदमयं ब्रह्मरूपं परमेश्वरम् ॥२४॥ जगत्कारणकर्त्तारं जगत्कारणकारणं ॥ भूतभव्य भवन्नाथं परापरपतिं ह
रिम् ॥२५॥ दध्यारविरवानन्तः स्वयमेव स्वकां तनुं ॥ एवं ब्रह्मदिनस्यैव प्रमाणेन निशां हरि ॥२६॥ संध्याय समभिव्याप्य शेते नाराय
णोव्ययः ॥ यस्माद्देयं ब्रह्मयो ब्रह्मणः स्याद्दिने दिने ॥२७॥ तस्माद्दैनं दिनमिति रप्या पर्यन्ति पुराविदः ॥ व्यतीता यांशिरात्रायां तु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का० पु०
कालिका

ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ २९ ॥ एकार्णवे समुत्पन्ने स्थितो सप्तनः स्तद्वेपहि ते ॥ त्रैलोक्यतोयसंपूर्णे शयानं मधुसूदनं ॥ निरीक्ष्य वै ब्रह्मविमायां महामायां जगन्मयीं
योगनिद्रां समुत्थाय वहरंगेषु संस्थिताम् ॥ ३० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यतिशक्तिर्निर्विकारा परमब्रह्मरूपिणी ॥ प्रणमामि महामायां योगनिद्रां सनातनीम् ॥ ३१ ॥ त्वं वि
द्या योगिनां देवि त्वं गतिस्त्वं मतिः स्तुति ॥ त्वं सृष्टिस्त्वं स्थितिः स्वाहा स्वधा त्वं मोहगीतिका ॥ ३२ ॥ त्वं सामगीतिस्त्वं नीतिस्त्वं लक्ष्मीस्त्वं सरस्वती ॥ योग
निद्रा महामाया मोहनिद्रा त्वमीश्वरी ॥ ३३ ॥ त्वं कान्तिः सर्वशक्तिस्त्वं त्वं तुष्टिर्वेद्या वीचिः शिवा ॥ त्वं धात्री सर्वलोकानामविद्या त्वं शरीरिणां ॥ ३४ ॥ त्वमाधारा हि शक्ति
स्त्वं देवी त्वं हि स्वाहाकारधारिणी ॥ त्वमेव सर्वजगतां प्रकृतिस्त्रिगुणात्मिका ॥ ३५ ॥ त्वं सावित्री विगायत्री सौम्यासौम्यासौमना ॥ त्वं हि सूक्ष्मा हि रतिर्भासुषु
म्ना त्वं सुषुम्निका ॥ ३६ ॥ उच्छिन्नलोकजा क्षमा शान्तिस्त्वं धृतिः परमेश्वरी ॥ त्वमेवाक्षितिरूपेणाधिष्ठितं सचराचरम् ॥ ३७ ॥ त्वं माया त्वमनामा नाम सर्वान्तर्ग
तचारिणी ॥ स्तुतिस्तुत्यावसाने च स्तुतिशक्तिमेव च ॥ ३८ ॥ त्वं महाकितुतोऽस्माभिः प्रसीद परमेश्वरी ॥ नमस्तुभ्यं जगन्मातः प्रबोधय जनार्दनं ॥ ४० ॥ एवं स्तुता म
हामाया प्रमरणा लोककारिणा ॥ नेत्रास्यनासिकाबाहुहृदयान्निर्गता हरेः ॥ ४१ ॥ राजसं रूपमास्थाय समानस्यो ब्रह्मदर्शने ॥ ततो जनार्दनो भोगिशयनादनयाक्षणात् ॥
परित्यक्तः समुद्रस्थोऽस्तभ्येवाकरोन्मतीं ॥ ततो वराहरूपेण निमग्नां पृथिवीं जले ॥ ४३ ॥ मग्नां समुद्धृत्य गम्यथा ह्यसलिलोपरि ॥ तस्योपरि जलौघस्य महती नौरिव स्थिता
॥ ४४ ॥ विततत्वाद्विदेकस्य न मही याति संप्लवं ॥ ततोऽपरिस्थितिं गत्वा तोयराशिस्थमायया ॥ ४५ ॥ स हन्यज्जनुः स्थितये प्रश्नः स्वयमेवाहि ॥ अनन्तापिय यथापूर्वं तथा गत्वा पिहितेतले ॥
॥ ४६ ॥ पृथिवीं धारयामास कूर्मस्तोपरि संस्थितः ॥ ततो ब्रह्मा सृजत्याथ सर्वाणि च प्रजापतीन् ॥ ४७ ॥ जगदुत्पादयामास सर्वलोकपितामहः ॥ ब्रह्मा वाक्यतो मष्ट्रिके तदा स्थेवा ॥ ॥ रामः
विकुर्वते ॥ ४८ ॥ दक्षाद्यांश्च प्रजापालांस्वयमेवान्दवया ॥ पद्मसम्भवरूपीय सोऽपुण्यपुणिसन्नमं ॥ ४९ ॥ ब्रह्मा निश्चाविष्णुशक्तिमहान्तानि पर्वते ॥ एरूपास्थपुण्यकृतानि ७० ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तथैवमहदादय ॥ ५० ॥ ईश्वरेच्छान्वधिष्ठानात्पुरुत्पादकसंचयात् ॥ उत्पत्यारागमधिष्ठानान्महाभूतगणस्य च ॥ ५१ ॥ तथैवमहदादीनां कालस्य च
महात्मनः ॥ अधिष्ठानात्प्रधानस्य तद्यथा किंचनजायते ॥ ५२ ॥ स्थावरं जंगमं वापि स्थितं वाप्य यथाहृतं ॥ सर्वमेवाप्यधिष्ठानाज्जायते हि जसत्त
मा ॥ ५३ ॥ इतिवः कथितं सर्वं यथैवादर्शनं ततः ॥ ह्रायमच्छकिसंहारकामानां भगवान्हरिः ॥ ५४ ॥ यथा जगत्त्रयं वस्य सा तातदर्शितां पुरा ॥ यथा सा दर्शितं तन्मनः श्रु
रावत्तुवद्विजा ॥ ५५ ॥ इति कालिकापुराणे सप्तविंशोध्यायः ॥ २७ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ जगत्सर्वं तु निःसारमनित्यं दुःखभाजनं ॥ उत्पद्यते क्षणादेतत्क्षणादेतत्
विपद्यते ॥ १ ॥ यथयोत्पद्यते सा सा सान्निः सर्वजगदजसा ॥ पुनस्तस्मिं विधीयते महाप्रयसंगमे ॥ २ ॥ उत्पत्तिप्रलयाभ्यां तु जगन्निःसारतां हरिः ॥ शंभवे दर्शयामास भाव
नजगतां पति ॥ ३ ॥ एकं शिवं शान्तमनन्तमच्युतं परात्परं ज्ञानमयं विशोकम् ॥ श्रेष्ठं तमव्यक्तमचिन्त्यरूपं सारं त्वेकं नास्ति सारं तदन्यत् ॥ ४ ॥ यस्माद्धि जायते विश्व
मयं यस्माल्लीनं स्यान्नपुनात्यितं च ॥ आकाशवन्मेघजालस्पृशायद्विश्वं वै ध्रियते न तत्सारं ॥ अष्टांगयोगैर्य्यं देवा भूमिष्ठ योगिपुनात्मा तत्स्वरूपं सदेवे ॥ नि
वर्त्तते नाप्य यथास्ति लोके येद्धि सारं सारमन्यत्नवास्ति ॥ ६ ॥ सारोद्भितो यो धर्मस्तु योनित्यं प्राप्नुये भवेत् ॥ यो वै निवर्त्तको नाम तत्रासार प्रवर्त्तकः ॥ ७ ॥ धर्मश्चानेः म
चिन्तयादनिको माभिकां यथा ॥ महापार्थपरलोके पूर्वपापविशुद्धये ॥ ८ ॥ एको धर्मः परं श्रेय सर्वसंसारकर्मसु ॥ इतरेतरयो धर्माज्जायन्ते याद
योत्पुरा ॥ ९ ॥ वांछाशाश परित्यागः शिरश्छेदप्य यथकर्तनम् ॥ १० ॥ तत्र धर्म्मपरित्यागो लोके वेदे च गर्हितः ॥ धर्मेण ध्रियते लोको धर्मेण ध्रियते जगत् ॥ ११ ॥ ध
र्मो विष्णुः सर्वसुरत्वमगमत्पुरा ॥ धर्मस्तु तस्माद्भगवाञ्जगद्धारयतां नरान् ॥ १२ ॥ सर्वस्य मूलः पुरुषो धर्मस्तस्याभिधियते ॥ सर्वं रक्षति लोकेस्मिन्धर्मो
नैव च्युतो भवेत् ॥ १३ ॥ धर्माद्यो न विचलति संसारस्तु स्यात् ॥ एन दुःकाप्यितं सारं निःसारं सकलं जगत् ॥ १४ ॥ यथास्त्वयं ददर्शाशु त्र्यम्बकेन न

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

का० ५०

स्वयंभो ॥ एतत्ते दर्शयामास समवित्स्व जगतां पतिः ॥ १५ ॥ स्वयं जग्राह मनसा आत्मनात्मनि शंकरः ॥ सारं तत्त्वं परं निष्कलं यन्मूर्त्या हीनं मूर्तिमान्महेश्वरः ॥ १६ ॥ सोरेतो
सोसारहीनं यदन्यज्ज्ञात्वैवेन्वयायात्ति निल्मं महाध्वी ॥ १७ ॥ इति कालिकापुराणे अष्टाविंशो ध्यायः ॥ १८ ॥ ऋषय ऊचुः ॥ येरुक्ताः शंभुना सर्वभूतग्राममन्व
यविधा ॥ किमर्थं ते समुत्पन्नाः कथं वान्ये करूपता ॥ १ ॥ शरीरं मर्कटं वाराहं मर्कटं दत्वा वलं तथा ॥ सिंहं व्याघ्रं शरीराण्वकेचित्केचित्तु रागधिया ॥ २ ॥ कथं ते वाग
रागः जाः ॥ किं भोगास्ते महौजसः ॥ एतत्सर्वं वयं श्रोतुमिच्छामो द्विजसत्तमा ३ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ श्रूयतां मुनयः सर्वे यथा शंभुगणा भवन् ॥ यद
र्थं ते समुत्पन्ना यस्मात्ते नेकरूपिणः ॥ ४ ॥ एतद्वः परमं गुह्यमिदं धर्मार्थकामदं ॥ एतत्तु परमं तेजः सततं परमं तपः ॥ ५ ॥ इदं श्रुत्वा महारण्या न परत्वे
हन्तसीदति ॥ यशस्यं धनमायुष्यं पुष्टिपुष्टिप्रदं परं ॥ ६ ॥ आदिसर्गे यदा रोहसंपूर्णो मुनिसत्तमा ॥ शंकरः प्राह सर्वेशं वाराहं जगतां पतिम् ॥ ७ ॥ स्व
रोवाच ॥ यदर्थं भवता रूपं वाराहं कल्पितं विभो ॥ तत्तेषु गोक्षितं पृथ्वी यथा पस्थापिता त्वया ॥ ८ ॥ सागराणां च संस्थानं नदीनां च तथा स्थिते ॥ सृष्टिर्भूत
ग्रन्तावपि सञ्जाता तत्त्वमावृतं ॥ ९ ॥ त्वं हि सर्वमयो यज्ञमयस्तेजोमयस्तथा ॥ गुरूणामपि सर्वेषां त्वं गुरुस्त्वं परात्परः ॥ १० ॥ त्वयैवोद्धृता मग्नमापृथ्वी वितिशोर्य व
जगत्यते ॥ यथितासेल संघोरे भवता स्थापिते: पुरा ॥ ११ ॥ तस्मात्वं स्वजवाह शरीरं जगतांपते ॥ जगन्मयं जगद्रूपं जगत्कारणकारणम् ॥ १२ ॥ कालेवा यान्यः
स्ति मोक्षं वाराहं तव पूर्वं विभो ॥ द्वितीय त्वयापृथ्वी सकामा धर्षिता नते ॥ १३ ॥ त्वीधर्मिणीत्वतेजोभिः साधाद्गर्भं च दारुणं ॥ रजस्वला सा गर्भं यमाध ॥ राम ॥
त जगत्पते ॥ १४ ॥ तस्मात्तनयो भावि सोप्यादास्पति दुर्धरः ॥ एव प्राप्य तु भावं देवगंधर्व हिंसक ॥ १५ ॥ भविष्यति त्रिलोकेशः प्राकमाद्दसंनिधो ॥ ७१ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मलिनं चातिसंजातं दृष्ट्वा निष्ठकाशयाम् ॥ १६ ॥ कामुकं त्वजलोकेश वाहं कायमितिं ॥ त्वमेव स्रष्टिस्थित्यन्तकारको लोकभावन ॥ १७ ॥ काले प्राप्ते स्थितिं सृष्टिं संहारं च करि
तस्माल्लोकहितायत्वं मत्पाचकायमि दृष्टां ॥ १८ ॥ काले प्राप्ते पुनस्त्वन्यं कार्यं मे च करिष्यसि ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा शंकरस्य महात्मनः ॥ १९
वाराहमूर्त्तिं भगवान्महादेवमुपाचह ॥ भगवानुवाच ॥ करिष्येहं तव वचस्त्वं यदात्थ महेश्वर ॥ इमं तु यज्ञवाराहं कायं त्यक्ष्ये न संशयः ॥ काले प्राप्ते पुनस्त्वन्यं का
यं वाराहमद्भुतं ॥ २१ ॥ करिष्येहं तु सार्धं लोकानां भावनाय वै ॥ इत्युक्त्वा सहसा कायस्तत्रैवांतरधीयत ॥ जगद्भर्जगत्स्रष्टा जगद्धर्ता जगत्पतिः ॥
तस्मिन्नन्तर्हिते देवे देवदेवोपि यातवान् ॥ २२ ॥ निजं स्थानं देवगणैः स्वर्गगोष्ठ्यन्तदा सह ॥ वाराहोपि स्वयं गत्वा लोकालोकाह्वयं गिरम् ॥ २५ ॥ वारा
स्यामहरमेस पृथिव्या चारुरूपया ॥ सतया रममाणाम्भुविरं पर्वतोत्तमे ॥ २६ ॥ नावापतेरं धलोकेशः पौत्री परमकामुकः ॥ पृथिव्याः पौत्ररूपायामयंत्य
त्ततः सुता ॥ २७ ॥ त्रयो जाता द्विजश्रेष्ठा तेषां नामानि वै शृणु ॥ सुवृत्तः कनकश्चैव घोरः सर्वे स्युर्महाबलाः ॥ २८ ॥ निसर्ग वंसि मेरुशृंगे कांचने वज्रशृंगे तेर ॥ दे
मिरे न्यरेण्यसंतत स्वार्गगोकुलेषु सा रम्यत ॥ २९ ॥ मैत्रेः पुत्रैः परिवृतो वराहो भार्य्यया सह ॥ रममाणस्तदा काय स्वार्गनैवा गणाच्छिजा ॥ ३० ॥ कदाचि
च्चिर उभितोस्तु संक्लिष्टः कर्दमान्तरे ॥ चकार कर्दम क्रीडां भार्य्यया च महाबलः ॥ ३१ ॥ सपंकालेपः उभेसंवाराहो मधुपिंगलः ॥ संध्या घनोये घातो यं स्तर
तोयं यथाविधि ॥ ३२ ॥ सपुत्रैः परम श्रीतो भार्य्यया च पृथिव्यया ॥ विरजे धरणीरेमे मध्यानिम्नाथ सा भवत ॥ ३३ ॥ श्वनंतोपि समाक्रम्य कूर्मन्तु पृथि ट
धातले ॥ हरिं वह भग्नं शिराः सान्तको भूत्प्रपीडया ॥ ३४ ॥ सुवृत्तेन स्वर्गार्थं यो घोरेण कनकेन च ॥ विदारितं प्राप्तचारते स्वर्ग भग्नं ख्लत समं ॥ ३५ ॥ मेरुप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

का०पु०

केयानियानिसोवर्णानिनिर्भिन्नोत्तमाः॥ रीचनिसुरैर्यत्नानानिभग्नानितन्मुते॥ ३६॥ मानसादिनिवेदानांमर्गासिशिरायोथते॥ अविनोनितदावजुःपोत्तचोते:समं
तत:॥ ३७॥ पृथिवीधानितापारमयामासपोत्रिणां॥ स्यावेरानुरूपेणदुःखमाप्नोतिवेहंठम्॥ सागरास्यमुक्त्वाघोरकायस्समन्ततः॥ विकीर्णरत्नःपोत्रोघैःसर्व
स्वाकुलीकृताः॥ ३९॥ इततस्तस्यविग्रुभिःकीडाद्रिःपोत्रिभिस्तदा॥ जगंतितत्रभग्नानिनदीकल्पतरुस्तथा॥ ४०॥ जानन्नपिजगद्भर्त्ताविराहःस्वयमे
वव:॥ जगत्पीडांसुतस्नेहाद्धारयामासनैतान्॥ ४१॥ स्वछन्नःकनकोपोटयद्ागच्छतिवैदिकम्॥ तदादेवगणाभिन्ना:प्राहुर्वैतिदिशोदशोदश
४२॥ स्वंसुतैर्भार्यापापयज्ञपोत्रीक्रीडन्सुखेनापकिंचित्कदाचित्॥ निन्यनिःस्पदृतेतस्पकामःकार्यत्वज्ञोनैवतोयंप्रातिक्ष्ठः॥ ४३॥ इति
श्रीकालिकापुराणेऊनत्रिंशोध्यायः॥ २९॥ मार्कण्डेय उवाच॥ ततोदेवगणाःसर्वेसहितादेवयोनिभिः॥ शक्रेणसहितामंत्रंचक्रुःसम्प्रक
जगद्धितं॥ १॥ ततोनिश्चित्यतेसर्वेशक्राद्यामुनिभिःसह॥ शरणंप्रशरणंजग्मुर्नारायणमजंविभुम्॥ २॥ तंसमासाद्यगोविन्दंवासुदेवंजगत्पतिं
प्रणाम्यसर्वेविदशासुष्टुवुर्गरुडध्वजं॥ ३॥ देवाऊचुः॥ नमस्तेदेवदेवेशजगत्कारणकारण॥ कालस्वरूपिन्भगवन्प्रधानपुरुषात्मक॥ ४॥ स्थूलसूक्ष्म
जगद्व्यापिन्योगरूपोत्तम॥ त्वंकर्त्तासर्वभूतानांत्वंतापोत्वांविनाशकृत्॥ ५॥ त्वंहिमायास्वरूपेणसंमोहयसिवैजगत्॥ यद्भूतंयच्चवैभव्यंयदिदा
निंप्रवर्त्तते॥ ६॥ तत्सर्वपामेसत्वंथावरंजङ्गमन्तथा॥ अर्थार्थिनांत्वमर्थस्तुकामकामार्थिनांततः॥ ७॥ त्वंहिधर्मार्थिनांधर्मोज्ञोनिवाणमुच्छ   राम:॥
तां॥ त्वंकामफलस्त्वमेवार्थिधार्मिकात्वंमदायति:॥ पद्मजाब्रह्मणाजातावाहजाःक्षत्रियास्तथा॥ ऊर्वोर्वैश्यास्तथाशूद्राःपादाभ्यांवतानिर्गता   ॥ ७२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

९ ॥ सर्व्वेषामेव भूतानां त्वमेव विभो मनोभवः स्वयं ममात्मा त्वं ॥ अवगणय्य मनोनाशो दक्षप्राणेऽत्त यापरे ॥ उर्द्ध्वं स्वर्गादि भवनं नवशीर्षाद जायत ॥ नयनाभेत्तया कारणं क्षितिः पा
दतलाद भुत ॥ ११ ॥ कर्णाग्रान्नेदिशो ज्ञाता जठरात्सकलं भगवन् ॥ निशेषणोऽगुणा वा त्वं हि गुरुरेकः परात्परः ॥ अन्यनिस्थितिहीन त्वं त्वमच्युतगुणाधिकः
आदि त्वेवं स्तुभिर्देवैः साध्येयैर्य्यसे मरुद्गणैः ॥ १३ ॥ त्वं वित्तं समजगन्नाम मुनिभिस्च मुमुक्षुभिः ॥ त्वां वै चिदानंदमयं पदान्ते विशोधा विरतामुनमेति भोगाः ॥
त्वमेव संसार महीरुहस्य बीजं जातं स्थाने ममयो फले वा ॥ १५ ॥ त्वं पद्मयापमकोटिभासि वाणिचक्रा अवनधीस्त्वं ॥ त्वमेव ताक्षैर्भ्राति भासि निर्भ स्व
र्णाबले तोयवृता सम्याभ ॥ त्वमेव पितां वरां कारुञ्चा ॥ त्वं सर्वमेतन्न च किंचिदेतत् ॥ नतेगुणाये परिचिंतनीयाविधेहरस्यापि दिशांपतीनां ॥ भीते
नभत्यास्मरणं प्रशस्त्वागता वयन्नः परिरक्ष विष्णो ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति स्तुता देवदेवो भूतभावनभावनः ॥ सेन्द्रैर्देवगणैः प्रोवाच तान्सर्वान्मेघनि
स्वनः ॥ भगवानुवाच ॥ यदर्थमागता यूयं यद्वा भयमुपस्थितं ॥ तत्र यत्न मया कार्यं तद्देवास्तूर्णमुच्यताम् ॥ २० देवा ऊचुः ॥ शीर्यंते वसुधानित्यं
क्रीडया यज्ञपोत्रिणा ॥ लोकाश्च सर्वे संक्षुब्धाना भवन्तु पश्यतां ततः ॥ वराहस्तु रघातेन तया ऊर्जितानां क्षिति ॥ नस्पयेवाच्यय पुत्राः कालाग्नि
समतेजसः ॥ २२ ॥ सुदृष्टनकनकोघोरस्तैर्वाप्ता घातितं जगत् ॥ तेषां कर्द्दमानि लाभिः स्तंभितं जगतां पते ॥ २३ ॥ मानसादीनि भग्नानि स्फ
तिर्यातिनाधुना ॥ भग्नानैर्देवतरवो मन्दारप्रामहावने ॥ २४ देवनाथाधिरोहन्ति फलं पुष्पं दलं तथा ॥ यदाभि कुठमारूह्य तेस्तु दृष्ट्वा दयसत्र
यः ॥ २५ ॥ पुनः कृत्वा महावपेश पतंति लवणार्णवे ॥ यदा तत्र सुधन्तो योधैः प्लाव्यते सकला मही ॥ २६ ॥ उत्प्लवन्ति जनाः सर्वे प्रयान्ति च दिशो
दश ॥ जीवितं ॥ पदसमागात प्रयांति च दिशो दश ॥ २७ ॥ यदाभिविष्ठ पंयानि यज्ञवाराह शेकाः ॥ इतस्ततस्तदा भग्ना देवाः शान्तिं नो नेमि

रे २८ सर्वे ते पर्वताग्रे वै वाराहस्य जगत्पते । क्रीडन्ति गिरिवरे नित्यं भूमिभागमधोगतिं ॥ एवं क्रीडितं ते तेषां क्रीडाभिस्सकलं जगत् ॥ नासमायाति वैकुण्ठ तस्माद्र
क्ष जगत्प्रभो ॥ ३० मार्कण्डेय उवाच ॥ इति तेषां निगदतां श्रुत्वा वाक्यं जनार्दनः । उवाच शंकरं देवं ब्रह्माणं च विशेषतः ॥ ३१ यत्कृते देवताः सर्वाः
प्रजाश्च सकला इमाः । प्राप्नुवन्ति महद्दुःखं शीर्यन्ति सकलं जगत् ॥ वाराहं तद्दहं कायं त्यक्तुमिच्छामि शंकर । निर्वेशं कृतं तस्य क्षिप्र यान्ति सत्व
ते ३३ त्वं त्याजय स्वतन्त्कायं यानाम्नां शंकराधुना ॥ तदाप्यायस्व तेजोभिर्ब्रह्मन्सर्वस्मरस्मृहः ३४ आप्यायन्तु तदा देवाः संहरोहं तु पोत्रिणं ॥
रजस्वलायाः संसर्गाद्विप्राणां मारणात्तथा ॥ ३५ कायः पापकरो भूत त्यजस्य तं युज्यते धुना ॥ प्रायश्चित्ते तु रूपेण येन प्रायश्चित्तमहत्तपः ॥ ३६ वरिष्यामि
तदर्थमेतत्पुण्यं तेन ज्ञायतामम ॥ प्रजापापामनसदा सहिंहासीदतिनित्यशः ॥ ३७ यत्कृते प्रत्यहं तस्मात्त्यक्तो कार्यं प्रजासते मार्कण्डेय उवाच इ
त्युक्तौ वासुदेवेन तथा तौ ब्रह्मशंकरौ ॥ योगं तपो ऽकं तत्कार्यमिति गोविन्दमूचतुः ॥ वासुदेवोपि तान्सर्वान्दिस्थान्त्यक्त्वि दक्षिणं तदा ॥ वाराहं तेजसा
हन्तुं स्वयं ध्यानपरोभवत् ॥ ३९ ध्याने ध्याने तदा तेज आहत्य समाधव ॥ तदा देहं तु वाराहं सत्वहीनं व्यजायत ॥ ४० तेजो हीनं यदा देहं ज्ञातं स
र्वैस्तदा मेरौ ॥ आससाद तदा वेदो यज्ञवाराहमद्भुतं ॥ ४२ ब्रह्माद्यास्त्रिदशाः सर्वे महादेव उमापतिः ॥ अनुजग्मुस्तदा तेज आधानुस्मात्तु आसने ॥ ४३
ततः स देवैर्दिव गणैः स्वं स्वं तेजो वृषध्वजे ॥ आदधे तेन वल्लवान्सोतिं वरसमजायत ॥ ४४ ततः सरभरूपी स तत्र
ताराद्गिरिशो भवत् ॥ उद्धुर्धो भावतयाष्ट पादयुक्तः समेरवः ४५ द्विलक्षयोजनोच्छ्रायः सार्द्धलक्षैकवि ॥ राम

न्त तः ॥ तस्मात्प्रविश्य तपाश्चैव ब्रह्मा नन्तस्तदाभवत् ॥ ४६ ॥ ततः स रभसरूपं तं महादेव उमापतिं ॥ ददर्श यज्ञरूपो विष्णुः ग्रस्तं विशमाविशुः ॥ ४७ ॥ सुदीर्घना
सनसनज्वालागासेभवभान् ॥ दीर्घवक्त्रं महाकायमष्टदंष्ट्रासमन्वितम् ॥ ४८ ॥ विभ्रान्तं समं पृष्ठे दीर्घकर्णं भयानकम् ॥ चतुरं प्रकृतं पादानथ
स्थूलांस्तथा ॥ ४९ ॥ कुर्वन्तं घोरमारावं मुञ्चन्तं त्वेवं पुनः पुनः ॥ तमायान्तं ततो दृष्ट्वा क्रोधात्प्रावर्तमञ्जसा ॥ ५० ॥ मुष्टिना कनको घोरमोसङ्ग क्रोधमूर्छिता ॥
नमाससाघनमहाकायमत्यमभ्यात यत्त्रयः ॥ ५१ ॥ उद्विक्षिप्त तलैस्तत्र युगपत्यौ च घातैर्महाबला ॥ यावन्न मारणः सरभस्तत्र मागात्तदाभवत् ॥
५२ ॥ सरभोत्क्षिपत मत्ये मायया परिगात्रय ॥ तेषां पोच प्रहारेण क्षोभितः सरभस्तदा ॥ ५३ ॥ पपात पृथिवी प्राप्ते गंभिरे तोयसागरे ॥ तस्मिन्नि
पतितेन सागरे मकरालये ॥ ५४ ॥ उत्पेतुश्च पतेतुः क्रोधात्तस्मिन्महोदधौ ॥ मुष्टिनैकन के घोरे पतिते सागराम्भसि ॥ ५५ ॥ वराहापि सुतस्मिन्महाक्रोधा
त्तुष्टि जनस भमाः ॥ उत्पत्य सहसा तोयराशेस्तस्मिन्न्यपातयत् ॥ ५६ ॥ उन्मतस्तदा तोये वराहः सरभस्तथा ॥ धमज्जागिरिदेवाश्च नक्षत्राणि ग्रहास्तथा
॥ ५७ ॥ केचिद्विनिहतता देवा भूमौ पेतुश्च केचन ॥ केचिच्छमानि नोदेवा महानौ कपुपाश्रिता ॥ ५८ ॥ नक्षत्राणि विमानानि पतितानि महीतले ॥ अ
दृश्यं तद द्विजश्रेष्ठा ज्वालामाकुलानि कौ ॥ ५९ ॥ तेषां प्रत्यनेवेगे यो भूत्सर मदा हरणः ॥ तेनानि वेगोज्वालितो वायुः परमदारुणः ॥ ६० ॥ वायु
नातेन उन्मत्तपर्वताः पृथ्वीतले ॥ निपेतुश्च प्रपेतुश्चान्ये तथापरे ॥ ६१ ॥ सागरे पतिताः केचिद्गिरजोद्विजसत्तमा ॥ केचिच्छैला पर्वते पति
तांपुनरेव तु ॥ ६२ ॥ विमपक्षसाजन्तुश्चानि पेतुश्च पुनः पुनः ॥ केचित्तु पर्वता वातेनत्यमाना महीतले ॥ ६३ ॥ वमंत्रु रवलांश्चापि व्रजन्तो कुः प्रमा

का० ७५०

पर्वतान्समुत्क्षिप्य तेवातवेगेन भूतले ॥ संघट्टमानास्तेन्योन्यं प्रजग्मुश्च वनेचलाः ॥ अभोनिर्वापतन्निर्गतैर्वेगाद्धैः सरभेन च ॥ पर्वतैश्च महाशृंगैरुद्भ्रान्तो यदा
श्रयः ॥ तेषां प्रपातवेगेन क्षिप्तेषु जलराशिषु ॥ निर्ताया इव संजाताः क्षणांव सर्वसागराः ॥ तैः सर्वैरुद्धकैः क्षिप्तैः पृथिवीतलमागतैः ॥ उद्भ्राविताः प्र
जाः सर्वाः क्षणान्नग्मुः क्षयं तत ॥ प्लवमानाः प्रजा तोये त्रियमाणाः समन्ततः ॥ हापितन्त्व पहाभ्रातातहा मातरित्यस्तु ते निव ॥ विलपन्ति स्म ह प्राणभीताश्च
र्मान्मूर्भयैव ॥ यस्मिन् देशे निपतितावाणहाः सरभेन च ॥ तत्रैव चाधोगता भूमिः पादघातेन दाहता ॥ अपरः पृथिवीप्राप्त उत्थितेन पर्वतैः सह ॥ सस्मर्ज
न नामो केश्च वन्माते पापद्वल गेने ॥ जनलोकेषु संयुक्ता पृथिवी शरभस्तदा ॥ निःश्रोतिमिव संवक्त्रां वंचला मापि पोत्रिभिः ॥ ददर्श विस्म
यादिकः समितः प्राप्तमिंडितं ॥ ततस्तेयु युधुः सर्वपोत्रघातेन पोत्रिणः ॥ तुण्डप्रहारैर्दंष्ट्राभिगात्रक्षेपश्च दारुणैः ॥ शरभोप्यपदंष्ट्राग्रैर्नखैर्वे
तीक्ष्णैः स्फोटितस्तथा ॥ ७५ ॥ लांगूलस्य प्रहारेस्तु तुण्डघातैर्महास्वनैः ॥ चतुर्भिः पोत्रिभिस्तैस्तु समस्तः शरभो महान् ॥ एकाकी योधयामास स
हस्रं परिवारान् ॥ तेषां प्रहारैर्वेगेश्च श्रमरोग्य गता गतेः ॥ ७६ ॥ आस्फोटितैस्तथा तैर्देहपातैः पृथक् पृथक् ॥ पातालेपन्नगाः सर्वे विने
दुः कद्रुजैः सह ॥ ७७ ॥ ततस्ते सागरं त्यक्त्वा पृथिवीतलमागताः ॥ पात्यंतं युध्यमानास्ततो भूत्स्पृथिवी समा ७८ शेषोपि संहतायत्नाद्धतेनत्त
प्यकस्वरूपं ॥ दधार पृथिवीं देवभग्नशिरर्वः प्रजापतिः ॥ अनन्ते वामनिभूते समस्तं पृथिवीतले ॥ गते म्लोभिश्च नभिश्च पर्वतैः सर्वजन्तुभ
अनेकयुध्यमानेषु त्रिपोत्रिशरभेषु च ॥ सागरा ह्युत सर्वजगत्पापोमयेश्वरि स्म ॥ ८१ ॥ विशाविशः पुरुषेषु उवाच स पितामहः ॥ भग ॥राम:॥

॥७४॥

वन् भुवनं सर्वं ससुरासुरमानुषम् ॥ ८२ ॥ विष्णुस्त्वं पृथिवी द्वीपा गिरयो नद्यः स्थावरजंगमाः ॥ त्वं पालकोऽसि सर्वेषां त्वमेव जगतः प्रभुः ॥ ८३ ॥ तस्मात्
पालयनं सर्वां पृथिवीं च जगत्पते ॥ त्वमेव कार्यं वाराहं स्वयमेवोपसंहर ॥ ८४ ॥ संस्थापय महाबाहो पृथिवीं च वराचरो ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥
इति तस्य वचः श्रुत्वा ब्रह्मणोऽथ जनार्दनः ॥ ८५ ॥ यत्नं चक्रे दात्मानं संस्थापयितुमच्युत ॥ ततो हरिरोऽपि मत्स्यरूपी भूत्वा मुनिसत्तम तदा ८५
सवेदान् ॥ ८६ ॥ अथाकृत्य रसातलात्पापो जगद्धिताय सर्वे श्रुतिकोविदावान् ॥ वशिष्ठमित्रं त्वथ काश्यपं च विश्वामित्रं च सगोतमं मुनिम् ॥ ८७ ॥ महा
तपस्यं जमदग्निसुतं तथा भारद्वाजं मुनिं तपोनिधिं ॥ निधाय पृष्ठे सहितो च यमध्ये स्थितो मीनो प्रवरो मुनीन्द्रा ॥ ८८ ॥ ततः शिवं प्राप्तं पितुं जं
नार्दनो जगामयस्मिं गुरुवेधसपोचनेभि ॥ आगतं वराहे रतिपोत्र दृढ नैर्निपीडितं व्यानमखं स्वसन्तं ॥ अथागतोऽपि स्वपक्षरिवरह । संस्तारपूर्वं नरसिंहमूर्तिः ॥
स्थितस्तदा तं नृसिंहमाजगाम स रावावराहस्याहितेन नृसिंहः ॥ समागतं वीक्ष्य तदान्नृसिंहं समस्तर्ज्ज निश्वासवयान्वराह ॥ दृष्ट्वा वराहे समभागतेजो यत्नेप्ययं
प्रविवेश्य विष्णोः ॥ विज्ञाय तेजो रहितं नृसिंहं समस्ततो निश्वासवयान्वराह ॥ ततस्तु आज्ञाव हवोवाराहा वहु शमाशमाद्भूत तस्मिन्शमादंष्ट्रा ॥ ते वै वा
राहाः शरभं गिरीशं मायाविनो वीतभयास्तुदेत ॥ समं नृसिंहेन तदाति युद्धं चक्रुर्महं गुरुत्वभशंगिरिशम् ॥ क्षणं महापक्षिसमानरूपाः क्षणं
तुरगावस्तु गानराश्च ॥ क्षणं नृसिंहास्त्ववराहरूपा गोमायुरूपाश्च क्षणं भवन्ति ॥ अनेकरूपाणि भयंकराणि वितन्यमानानि रणे वराहैः ॥
निरीक्ष्य गर्भं च निपीडितं तैः तथा सदन्मधवं तं गिरीशम् ॥ स्पर्शस्य विष्णुगिरीशं करेण तेजोऽन्यथा मत्त्व निजं वपुष्यी ॥ अथ सं पृष्ठमाः सावि
ते दें:

रुप्रभविष्णुना ॥ अतिवक्रदिनो हृष्टो बलवान्समजायत ॥ अथोऽब्दैस्तमोनादं ननाद बलवद्दृढम् ॥ आवृष्टितानि येनैतद्भुवनानि चतुर्दश ॥ नदतस्तस्य
वदनाद्धीकरायो विनिःसृता ॥ ततो गणाः समभवन्महाकाया महाबला ॥ यथावराहाननिः व्यासा नानारूपधराः स्मृता ॥ वाराहतो हृद्यायनेन
ताप्याति बलाप्तन ॥ व्यवराहोष्ट्ररूपाश्च श्ववगोमायुगोमुखाः ॥ १०० ॥ ऋक्षमार्जारमातंगाः शिशुमारस्वरूपिणः ॥ सिंहव्याघ्रमुखाः केचि
त्केचित्सर्पाखुमूर्धजाः ॥ १०१ ॥ हयग्रीवा हयमुखा माहिषाक्षत यूःपे ॥ अन्ये तु मनुजाकारा मृगभैरवमुखाः पुनः ॥ १०२ ॥ कबंधा हीनपा
दास्त्वविहस्ता बहुपाणयः ॥ केचित्तु शोभाकाराः कृकलासमुखापरे ॥ १०३ ॥ मत्स्यवक्त्रा ग्राहवक्त्रा ह्रस्वदीर्घा बलान्विताः ॥ चतुष्पादाश्चाष्टपा
दास्तिपादा द्विपदाः परे ॥ १०४ ॥ एकपादा भूरिहस्ता यक्षकिंपुरुषोपमाः ॥ १०५ ॥ पञ्चाकाराः पक्षपुच्छालयो दरमहोदराः ॥ दीर्घोदराः स्थूलकेशा
वक्रकर्णा विकर्णकाः ॥ १०६ ॥ स्थूलाधरा दीर्घदन्ता दीर्घस्मश्रुधरापरे ॥ येषां न प्राणिनो नाथ त्रिभुवनेषु समं ततः ॥ १०७ ॥ चतुर्दिक्षु अतत्ते यां रूपे
ण समतां गतं ॥ नेहास्ति भुवने जन्तुः स्थावरो वा जगन्नु च ॥ ८ ॥ यत्तुल्यरूपेण गणेन जातः शंकरस्य च ॥ नेमिंदिपालैः खड्गैश्च परिघैश्च स्तोमरै
स्तथा ॥ शंकुलानि मुताभिश्च प्रासैः शंकुभिरेव च ॥ खड्गांगैश्च त्रिशूलैश्च कपालैः शक्तिभिस्तथा ॥ १० ॥ दात्रैः शूलिभिराग्नेयैरन्ये ऋष्टिभिर्भिन्दिक
टकैः ॥ प्रासैः शतघ्निभिर्वाणैः कोदंडैरतिभीषणाः ॥ १११ ॥ जटावक्त्रकलायुक्ताः सर्व एव महाबलाः ॥ केचिद्भृगस्यरूपेण वाहने नापि भूषणैः
तुल्यजगद्भर्तुस्त्र्यम्बक अरिश्च महाबलाः ॥ अर्द्धनारीश्वराः केचिद्यथा रुद्रस्तथैव ते ॥ १२ ॥ केचिच्च बाहुरूपेण मोहने न मनोभव ॥ तुल्येन व ॥ राम: ।

नितामेहे: समंजातातोत्सुका ॥ १४ ॥ आकाशचारिण: सर्वेसर्वस्वच्छंदचारिण: ॥ नीलोत्पलदलश्यामा: शुक्लाकेचनलोहिता: ॥ ११५ ॥ रक्ता: पीतास्त-
थाचित्रा: हरिता: कपिला: परे ॥ अर्द्धपिता अर्द्धरक्ता नीलाद्धधूम्रापरे ॥ ११६ ॥ सचित्रकल्मा: पीतेन कृष्णेनार्द्धेनरंजिता: ॥ एकवर्णा द्विवर्णा
स्त्रिवर्णाश्चित्रवर्णापरे ॥ ११७ ॥ मन्त: अरु पंचवर्णाश्चके चिद्गणागणाद्विजा ॥ डिण्डिमान्पटहान्संखान्भेरिविंशांसकाहलां ॥ ११८ ॥ मड्डकान्
झर्झरांश्चैवझर्झरिश्चसमाकुला ॥ वीणा: तंत्रीपंचतंत्री सकटान् दर्दुरांस्तथा ॥ ११९ ॥ गोमुखान्नाणकान्ध्रुडान्न्नालकान्तालिकान् ॥ वादयंतोग
णा: सर्वेहसंतश्च मुहुर्मुहु: ॥ १२० ॥ वराहाभिमुखी भूत्वा तन्मुस्ते हृष्टमानसा: ॥ तान्सर्वानाहशरभो भगवान्वृषभध्वज: ॥ १२१ ॥ निग्रहीतावराह
स्य गणान्वैक्रूरकर्म्मणा ॥ क्रूरं हत्वा कूपसुखैः क्रूरात्भूत्वा व महावला ॥ १२२ ॥ ततस्तेवेगगणा: सर्वे नानाकारावरायुधा ॥ सार्द्धवराहाहस्यगोरोर्ध्वमु
ध: क्रूरदर्शना ॥ १२३ ॥ आकोशचारिण: सर्वेजगत्पूर्णजगत्त्रयम् ॥ तेपरित्यज्य युयुधुर्विपन्नवीभयागणा ॥ १२४ ॥ तत: सगणावराहस्यग
णान्सर्वान्महावलान् ॥ हरस्य प्रैष्याजग्मु: महावानाडवांशुदान् ॥ १२५ ॥ हतेषु तेषु वीरेषु वाराहेषुगणोष्वथ ॥ दग्धोवाह: किमितिप्राकरा
न्वा हृतमास्थितम् ॥ ११६ ॥ अथयचित्रयसतस्मस्वात गत्वाजनार्द्दन: ॥ तत्सर्वं ज्ञापयामास वहवयोमोहितं ॥ १२७ ॥ ततोदेहपरित्यागं कर्तुं सम
पतत्तदा ॥ ततोदंष्ट्राग्रघातेन नारसिंहं महावलं ॥ १२८ ॥ शरभो भगवांगर्भो द्विधामध्येचकारह नारसिंहे द्विधाभूते नरभागेनतत्स्वय: ॥
नरश्च वसज्ञत्यन्तो दीव्यरूपिमहानृषि: ॥ तस्य पश्चाभागेन नारायण इतिश्रुत: ॥ १३० ॥ अभवत्स्तु महातेजा मुनिरूपि जनार्द्दन: ॥ नरोनाराय
णश्चो भौस्थितिहेतु महामति ॥ १३१ ॥ द्वयो: प्रभावोऽदृष्टर्ष: शास्त्रेवेदेतप:श्व ॥ तौनाविविनिधायायाथमत्स्य कृत्यापितामनि ॥ १३२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

आसमादषु नदेवो वराहः शर्मं हरिः ॥ वपुस्त्यागो मया कुर्यं पंकत्यो जगतां हिते ॥ ३३ ॥ इति पूर्वं प्रतिज्ञातं तदर्थोयं समुद्यमः ॥ क्रियतेऽयं मुनाः सार्द्ध
हरिणा ब्रह्मणापि च ॥ ३४ ॥ इति संचिन्त्य स तदा शूकरः परमेश्वरः ॥ जगाद शंभुं देवं महादेवं महाबलं ॥ ३५ ॥ जहि मां त्वं महादेव स्वरूपे काय मसंशयं ॥ हि
ताय सर्वजगतां देवानामपि सद्विषं ॥ ३६ ॥ मम देहप्रतिकोपे यज्ञं युयं प्रकल्पय ॥ पृथक् पृथक् महाभागः समामित्र ध्रुवादिकं ॥ ३७ ॥ तत
स्त्रेतास्त्रिभिः पुत्रैर्विदध्वं जगतां हिते ॥ कर्तव्ये न स्तुष्टेन घोरेणा च जगन्मयि ॥ मम देहप्रतिकोपे यज्ञं यूयं ॥ यज्ञा देवाः प्रजाश्चैव यज्ञा
दन्ना नियोगिनः ॥ सर्वं घृता सदाभाभावि सर्वयज्ञ यं जगत् ॥ यमिमं पृथ्वि गर्भमाधत्ते मलिनी घनः ॥ तमुत्पन्नं स्वयं देवि वीरं संगोपयि
ष्यति ॥ प्राप्ते काले यदा देवी यदा युष्मा तु भावते ॥ वधं तस्यापि भारार्त्ता तदैवैनं हनिष्यति ॥ भारार्त्ता पृथ्वी मग्ना यदाधः शतयोजनम् ॥ पुन
र्गी वराहरूपेण प्रागुद्धरिष्येत दापि मां ॥ गत भत्प तु तं कायं त्याजयिष्यति मेसुतः ॥ यो भावि देवसेनानीयन्त्र आरामात्तु ताक्रुय ॥ एवं यज्ञवरा
हेतु भाव मारणे महाबले ॥ निःसत्यस्तु मन्ये जो ज्वालामालातिभीषणं ॥ सूर्यकोटिप्रतिकाशं वाराहवपुषस्तदा ॥ हरे भगवतो देहे विवेशामह
द्भुतं ॥ तस्मिन्विध्ने प्रविष्टेतु वाराहे तेज सि द्विजाः ॥ सुदर्शनान्क नका योगात्तेज आदात्स्वयं हरिः ॥ तेजामपि शरीरस्य तेजो भागः पृथक्
पृथक् ॥ विनिःसत्य विनिःसत्य ज्वालामालातिदीपकः ॥ प्रविवेश हरेः काये यथा ते चापि तु स्तथा ॥ ततो ब्रह्मा च विष्णुश्च महादेवश्च तद्भवः ॥ धरा
हस्य प्रतिज्ञायै वामि सङ्काशुनः पुनः ॥ तेषां काय परित्यागे ब्रह्म कामु याततः ता मम ॥ तत स्तं उग्रहारेण गर्भः कराहमथात ॥ भित्वा वपुर्वराह ॥ राम: ॥ ७६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्नपानयामास तज्जले ॥ तयानपित्वा प्रथमं स्तुहस्तं कनकं तथा ॥ घोरं च काष्ठदेशेन भित्वा भित्वा जघान ह ॥ पञ्चप्राणास्तुते सर्वेपि स्तुतोयेमहा
र्णवे ॥ जलशब्दं वितवानाः कालानलसमप्रिषः ॥ पतितेशु वाहेसु ब्रह्मा विष्णुहरस्तथा ॥ स्वस्वरूपं वितयामासुः पुनरेव समागता ॥ ५२ ॥ ह
रस्यनुगणाः सर्वे तदा गर्भं समागता ॥ उपतस्थु महाभागा वतुमार्गेन भाजिना ५४ अष्टत्रिंशत्प्रमहस्राणि प्रथमाद्विजसत्तमाः ॥ तत्रैकत्र महे
स्राणि भोगखेऽडसमस्थिता ॥ ५५ ॥ नानारूपधराश्चैव जटाचन्द्रार्द्धमण्डिता ॥ अनेसर्वे मकलेश्वर्य युक्ता ध्यानपरायणाः ॥ ५६ ॥ योगिनो मदमा
त्सर्य्य भावं हंकारवर्जिताः ॥ क्षिराणपापामहाभागाः शंभोः प्रीतिकराः पराः ॥ नते परिग्रहं रागं कांक्षन्ति स्म कदाचन ॥ संसारविमुखाः सर्वे यत
यो योगतत्पराः ॥ नैषोडशमाख्याताः कोटयो येच्युतव्रता ॥ ६१ ॥ सिंहव्याघ्रादिसारूप्याः ग्राणिमादिसमाश्रुता ॥ अपरेकामिनः शंभोः सु
नर्म्म सुदिताः स्मृताः ॥ ६२ विविन्नरूपाभरणाजटाचन्द्रार्द्धमण्डिता ॥ हस्त्यश्वरूपाविसदाहृष्ठभध्वजा ॥ उमाशहस्रूपाभिः प्रमदाभिः समागता
विविन्नमाल्याभरणाः दिव्यलेगंधभूषितां ॥ ६४ ॥ उमासहायं क्रीडन्तमनुगच्छन्ति भूषिताः ॥ श्रृंगारवेश्याभरणाः अक्षोतकोटयगणाः ॥ अर्द्धनी
शरीरास्तु ह्यपाला भवंतिये ॥ ६७ ॥ ओंसामार्गे गच्छन्तमनुगच्छन्ति नित्यशः ॥ ध्वनस्यपरि वर्पन्ति शालिनादिभिरीश्वरं ॥ नानावस्त्रधराः शंभोगणा
न्तेप्रमथास्मृताः ॥ प्रमंथन्ति च युद्धेषु शुद्धामानावमप्रालान्त ॥ तेवैमहाबलाः शूराः संख्यायानवकोटयः ॥ अपरोगायनास्तालमृदं
गपणवादिभिः नृत्यन्ति वाद्यं कुर्वंति गायंति मधुरस्वरं ॥ नानारूपधरास्तेवै संख्यायकोट्यस्तथा ॥ सततं चानुगच्छन्ति त्रिपुरान्तकम
CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ह्य सर्व्वेमाविनः भूताः सर्व्वे शास्त्रापारगाः ॥७२॥ सर्व्वेसर्व्वज्ञसर्व्वज्ञाः सर्व्वेसर्व्वगाः सदा ॥ चतुर्भुजाः सर्व्वभुवनं गत्वा यान्ति पुनर्भुवं ॥७३॥ अणिमाद्यष्टके
श्वर्य्ययुक्ता स्तेवै महाबलाः ॥ अपरेरुद्रनामानो जटाचन्द्रार्द्धमण्डिता ॥७४॥ देवेन्द्रस्य नियोगेन वर्त्तन्ते त्रिदिवे सदा ॥ तेषां संख्या वै दशकोटि स्ते सर्व्वबलवन्त
ाः कुर्व्वन्ति हि सदा मे वा हास्य सततं गणाः ॥ विस्मयन्ति च पापिष्ठान् धर्मिष्ठान् पालयन्ति च ॥ अन्ये गणेति सततं धृतपाशुपतिव्रताः ॥ विष्णोश्च सततं पू
तियोनंगिनां च यतात्मनां ॥७७॥ ब्रह्मविष्ण्वोः तत्स्यैव हरस्य सकला गणाः ॥ वराहगणनाम्नां ध्वं हिता यज्ञगतां तथा ॥७८॥ शूकरस्यास्ये वाप्ये स
मुत्पन्ना इमे गणाः ॥ वाराहमागतान् दृष्ट्वा नारसिंहं तथा हरिः ॥ स्वयं स्वाभरूपः सन्ध्या पन्नादं तेषां करोत् ॥ न च्छीक राद्य तो जाता स्तेषां कुरुपता ॥८०॥
क्रूरदृष्ट्या क्रूरपुच्छैः क्रूरकर्म्मेति भीषणाः ॥ वराहस्य च सूत्रे त्येवं यतः प्रोक्तं कपर्द्दिना ॥ अतस्ते क्रूरकर्म्माणः प्रजाता स्वभयं कराः ॥ न तथा क्रूरकर्म्माति
ते कुर्व्वन्ति महौजसः ॥८२॥ हस्तिमात्रस्य ते क्रूरा क्रूरास्ते नतु कार्य्यतः ॥ फलं जलं तथा पुष्पं पत्रं मूलं तथैव च ॥८३॥ निवेदितानि भुञ्जन्ति वेन पर्व्वतसा
नुषु ॥ आहृत्यापि च भुञ्जन्ति पत्रपुष्पादिकं स्वयं ॥ भवेद्दुर्गस्य यद्धोग्यं तद्धोग्या स्ते महौजसः ॥ आमिषाणि च नाश्नन्ति हित्वा वैश्वचतुर्द्दशीं ॥८५॥
तन्नाति यंतशेषं मे च चतुर्द्दश्यां मे पीसदा ॥ ततः सर्वगणा स्तत्र भुञ्जते परया न्यापि ॥८६॥ हतेवराहस्य गणेण भर्गमासा ते गणाः चतुर्भागाः स्वयं भूत्वा
भूतकर्म्माणि वेजगुः ॥८७॥ भूतत्वं मर्व्वं मे षां चतुर्भाग एव तत्सदा ॥ वचनात् पयोनेतु भूतग्रामा स्ततो गतो गता ॥८८॥ योगिनीकाविदितः पूर्व्वं भूतग्रा ॥ एम: ॥

७१॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मर्वर्त्तुविधः ॥ यतस्तेभ्योधिष्ठितोयमद्भुतयामसउच्यते ॥ १८९ ॥ इतिवःसर्वमाख्यातंभूतानांभुग्रणायथा ॥ यदाहास्यदाकारायत्नस्यास्तेमहौजसः ॥ १९० ॥ यईदं
श्रणुयान्नित्यंसांख्ययोगंमहद्भुतम् ॥ सदीर्घायुसदोत्साहियोगयुक्तश्चजायते ॥ १९१ इतिकालिकापुराणोपारिभदोत्पत्तिः त्रिंशत्तमोध्यायः ॥
३० ॥ सगरउवाच ॥ कथंयज्ञवराहस्यदेहंयज्ञत्वमागतं ॥ केनत्वमगमत्तुल्यावराहस्यकथय्य ॥ १ अथकालिकोयंप्रलयः कस्माद्भगवता ॥
कृतः ॥ जलक्षोभोमहाघोरोवराहात्समहात्मना २ कथंवामत्स्यरूपेणवेदासाम्यातास्यशाङ्गिणा ॥ कथंपुनर्भूसृष्टिःकेनयोविसमुद्धृता ॥ ३ ॥
ईश्वरांशंभकायंमत्स्यवान्वाकथंपुरा ॥ कीदृकचक्षुःतद्देहंतन्मोवदमहामते ॥ ४ एतेवांद्विजशार्दूलभवान्वत्सदर्शिवान् ॥ तन्मोपश्रोत्ममा
णानांकथयस्वमहामते ॥ ५ ॥ मार्कण्डेयउवाच ॥ शृणुध्वंद्विजशार्दूलायन्मोहमिहाद्भुतं ॥ श्रणुत्ववहिताःसर्वेसर्वदेवफलप्रदम् ६ ॥ य
स्तेषुदेवाक्षुभ्यतियस्तेसर्वंप्रतिष्ठितम् ॥ यस्तेनधियतेपृथ्वीयत्यान्नाक्षयतिप्रजा ॥ ७ ॥ येननभूताजीवंतीपर्जन्यादन्नराशंभमः ॥ यजन्योजायते
यस्मात्सर्वंयिस्तमयंजगत् ॥ ८ ॥ सयज्ञोभूद्वराहस्यकायाद्भविदारिता ॥ यथायंकथयेतद्वःश्रणुत्वंमाहिताद्विजा ॥ विदारितेवराहस्यका
येभर्गस्यतःकारणात् ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादेवाःसर्वेस्वप्रथमैःमरुः ॥ १० ॥ निष्क्रान्तेसतंमद्भुपतच्छरीरंनभःप्रति ॥ तद्विदेहःशरीरंतेविलो
च्यक्रेणमंडलाः ॥ ११ ॥ तस्मांगसंधयोयज्ञाजातास्तेवैपृथकपृथक् ॥ यस्मादंगाद्भयेजातातान्त्रणुवंसमहर्षयः ॥ १२ ॥ भूतामादिदाजातोयोनि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तिष्टोमो महाध्वरः ॥ हत्यश्ववराणां संख्योति वह्निष्टोमो व्यजायत ॥ १३ ॥ अतिरात्रं स्वैराज मध्येजिह्वां तरादभूत् ॥ पृष्ठत्रेवो सचिनात्तु व्रात्यष्टोमो व्यजायत ॥ १४ ॥
जातः पुनर्भवष्टोमस्तस्यपो त्रैौ ष्ठसंधितः ॥ दैष्टोमो दृइष्टोमाजिह्वा मूला ध्व्यजायत ॥ १५ ॥ अध्यापनं ब्रह्मयज्ञः पितृयज्ञस्तु तर्पणं ॥ होमो दैवो
बलिर्भौतो नृयज्ञोतिथिपूजनम् ॥ १६ ॥ जातः पुनर्भवष्टोमस्तस्यपोत्रौ ष्ठसंधितः ॥ स्नानतर्पणपर्य्यंतं नित्ययज्ञाश्च सर्वदा ॥ कराठ संधेस
मुत्पन्नाजिह्वातो विधयस्तदा ॥ १७ ॥ वाजिमेधो महाभेधो नरमेधस्तथैव च ॥ प्राणिहिंसा कारायेनेनजाताः पादसंधितः ॥ १७ ॥ राजसूर्य्योप-
कारिव वाजपेयस्तथैव च ॥ पृष्ठसंधौ समुत्पन्नाग्रह यज्ञास्तथैव च ॥ १८ ॥ व्रतिष्ठोत्सर्वयज्ञान्यदानप्रायश्चित्तया ॥ हस्तसंधितः समुत्पन्नाः साधि
त्रैयिज्ञयवच ॥ १९ ॥ सर्वेसां मारिका यज्ञाः प्रायश्चि नकश्चये ॥ तेमेकूर्माधिताजा यज्ञास्तस्य महात्मनः ॥ २० ॥ रक्षः सत्रं सर्पसत्रं सर्वं चैवाभिचारि
कम् ॥ गोमेधोद्दस यागश्चक्षुरेभ्यो प्रभवान्नेमे ॥ २१ ॥ मायष्टिः परमेष्ठिश्च स्वर्गीष्याति भोगसंभव ॥ अंगुलसंधौ संजाताश्चाग्निष्टोमास्तथैव च
२२ ॥ नैमित्तिकाश्चैव यज्ञाः संक्रांत्यादौ प्रकीर्त्तिताः ॥ अंगुलसन्धौ तेजातास्तथा द्वादश्यवार्षिकम् ॥ २३ ॥ तीर्थप्रयोगमासोत्सवयज्ञः संकर्षणा
स्तथा ॥ आर्कमार्ग्यवराणांवैव नाडीसंधेः समुद्भूता ॥ २४ ॥ नवो कर्मः सत्रयज्ञः पंचमारोग्नि त्रियोजन ॥ लिंगसंस्थानेहेरं व यज्ञा जाताश्च जानुनि ॥ २५ ॥
एवमष्टाधिकं जातं सहस्रं द्विजसत्तमाः ॥ यज्ञानां रातं तं तारोकायेषु भूयोतधुनापि च ॥ २६ ॥ अगस्त्य पो चात्तजातो नासिकायाः श्चवो भवेत् ॥ अन्त्ये ॥ रामः ॥
॥ ७८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शुकस्तुव भेदोय ते जाता पात्र नाशयो ॥ २७ ॥ श्रीवाभावे नतस्यास्य प्राग्वंशो मुनिसत्तमाः ॥ ईक्षापुत्रं पिण्डधर्मो आज्यापाग्रवणास्तुतः ॥ २८ ॥ दंष्ट्राभ्योऽस्य भवन्
यूपाः केशा रोमाणि याभवन् ॥ उद्गाता यत याद्युद्गातासामिन्नमेव च ॥ २९ ॥ अग्रदक्षिण वामांग पश्चात्पादेषु संगता ॥ पुरोडाशाः स्वर बीजा
नामस्ति ष्व संभवात् ॥ ३० ॥ कर्णनेत्र द्वया जाता यज्ञकेतुस्तथाखुरात् ॥ मध्यभागो भवेद्वेदिमेठा स्कुराड्मजायत ॥ ३१ ॥ ऐतो भागा मध्ये वाज्यं
स्वधामंत्राः समुद्भताः ॥ यज्ञालयः पृष्ठभाग स्तन्पमा पत्नस्व च ॥ ३२ ॥ तदात्मा यज्ञपुरुषोमुंजा कक्षात्समुद्भताः ॥ एवं भाण्डानि यज्ञानां यावन्त्य
पहाविंषिव ॥ ३३ ॥ तानि यज्ञवाह स्व शरीरादेव चाभवन् ॥ एवं यज्ञवराहस्य शरीरं यज्ञतामगात् ॥ ३४ ॥ यज्ञरूपे णासकं मास्यापि तु मिदं जगत्
एवं विधाय यज्ञं तु ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ ३५ ॥ सुदृष्टं कनकं घोरं मासे दुर्ग्यज्ञ तत्परा ॥ नतस्ते यां शरीराणि पिण्डीभूत्य पञ्चकत्यक ॥ ३६ ॥ निदे
वास्त्रिन्नारी शरीरं पृथग्मन्त्रस्व वात्तुधिः ॥ सृष्टस्य शरीरं तु व्यधमन्तुरव वायुना ॥ ३७ ॥ स्वयमेव जगत्तत्र दक्षिणाग्निस्ततोभवत् ॥ कोने कस्य श
रीरं तु व्यपमा मासके शवः ॥ ३८ ॥ ततोऽभूद्गार्हपत्याग्निः पंचवेता न भोजनः ॥ घोरस्य तु वपुः शान्तं व्यापया मासवैश्च यन् ॥ ३९ ॥ तत आहवनीयो
न्निस्तस्मशरीरात्समजायत ॥ यस्मिं यत्रिभिव्यप्तं त्रिशूलं सकलं जगत् ॥ ४० ॥ एवं यत्र त्रयं नित्यं तिष्ठति द्विजसत्तमाः ॥ तमस्ता देवता तत्र वस्त्रं
नौसहः ॥ ४१ ॥ एतज्ज्ञात्पदं नित्यमेतेव त्रयात्मकं ॥ एत त्रयि विधिस्थानमतः शुरापकारंपरम् ॥ ४२ ॥ यस्मिं जनपदे वै वह्नयस्त्रे वह्नयस्त्रयः ॥ तस्मिं

जनपदे नित्यं चतुर्वर्गविवर्द्धते ॥ ४३ ॥ इत्थं कपिलं सर्वयत्नेन द्विजोत्तमा ॥ यथा यज्ञवराहस्य देहो यज्ञत्वमागता ॥ ४४ ॥ यथा च तस्य पुत्राणां दहतो व
ह्न्यो भवत् ॥ ४५ ॥ इति कालिकापुराणे एकत्रिंशोध्यायः ॥ ३१ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ आकालिकोयं प्रलयो यतो भवत नाम्नतः ॥ तच्च सर्वं तु म-
हाभागा वाराहं लोकसंक्षयं ॥ १ ॥ यथा वा मत्स्यरूपेण वेदास्ताता न्यवशार्ङ्गिणा ॥ तदहं संप्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणोदनं ॥ २ ॥ पुरा महामुनिः
सिद्धः कपिलो विष्णुरीश्वरः ॥ साक्षात्स्वयं हरिर्योसौ सिद्धानामुत्तमो मुनिः ॥ ३ ॥ ध्यायते सिद्धनित्ये च सर्वजगदिदं स्थितं ॥ यतो यतो हरेः
कायात्कपिलस्तेन संस्मृतः ॥ ४ ॥ स एकदा तु राजा स्वायम्भुवोन्तरे ॥ स्वायंभुवं मनुं वाक्यं मुनिवर्य्यो ब्रवीदिदम् ॥ ५ ॥ कपिल उवाच ॥ स्वा
यंभुव मुनिश्रेष्ठ प्रसन्नरूप महामते ॥ ममैकमीप्सितार्थं त्वं देहि प्रार्थयतोधुना ॥ ६ ॥ जगत्सर्वं तपेवेदं त्वया च परिपालितम् ॥ त्वया सर्वस
र्वं जगत्सृष्टं त्वमेव जगतां पतिः ॥ ७ ॥ स्वर्गे पृथिव्यां पाताले देवमानुषजंतुषु ॥ त्वं प्रभुः सर्वदो गोप्ता त्वमेवैकः सनातनः ॥ ८ ॥ त्वं वेधा
नाविधाता च त्वं हि सर्वेष्वरेश्वरः ॥ त्वयि प्रतिष्ठितं सर्वं सततं भुवनत्रयम् ॥ तपस्यतो यत्र समं प्रतिभाति सोत्वणाम् ॥ धार्य्यं का
रणं त्वो महितानि जनतं विदे ॥ तन्मे देहि महास्थानं त्रिषु लोकेषु दुर्लभम् ॥ ९ ॥ पापं पापहराम्यं ज्ञानप्रभवमुत्तमम् ॥ अहं हि सर्वभूतानां भूत्वा प्र
त्तसदर्शवान् ॥ उद्धरिष्ये जनं ज्ञानं निर्म्माय श्चादीपितां ॥ १२ ॥ अज्ञानसागरे मग्नमधुना सकलं जगत् ॥ ज्ञानप्लवं प्रदायाहं तार
यिष्ये जगत्त्रयम् ॥ १३ ॥ इत्युक्तो भगवान्सम्यक् रूपयतं मिहेच्छति ॥ त्वनाथ पुरुषश्च पालकस्त्वं जगत्प्रभो ॥ १४ ॥ इत्येवमु॰ ॥ राम: ७८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तः सभ्रतः कपिलेन महात्मना ॥ पत्नुवाचयनात्मानं कपिलं संसितव्रत ॥ सनयया च तपसे स्थानं कस्मै वनाद्द्विज ॥ १७ ॥ शंभुः शंभोगरहितो देवमानेन वत्स
रायुतानि तपस्तेपे सोपि स्थानं नैच्छत ॥ १८ ॥ देवेन्द्रो वीतिहोत्रश्च धूमनोरक्षसां पतिः ॥ यादःपतिर्मातरिश्वा धाधपस्तथैव च ॥ १९ ॥ एतैस्तेपे तपस्
तीव्रं दिक्पालत्वमभीप्सया ॥ स्थानं नसार्गयामासुः कचनापि महामुने ॥ २० ॥ देवागाराणि तीर्थानि क्षेत्राणि सरितास्तथा ॥ वहूनि प्रापभांत्य
न तिष्ठति कपिलाशितो ॥ २१ ॥ तेषामेकं न मे स्थानं त्वं वेदा कुरुते पः ॥ स्थानं वृत्तं स्तपः सिद्धिश्च भविष्यति नचाकिं ॥ २२ ॥ मध्य स्थानार्थ्यनं
तावत्कारणं तेविकत्थनं ॥ स्वयंविकत्थनो धर्म्मो पुज्यते न तपस्विनां ॥ २३ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्य मनो स्वार्थं भवस्य
तु उपोप कपिलः सिद्धः प्रोवाच वचनदाम्भनम् ॥ २४ ॥ कपिल उवाच ॥ त्वयि विप्र भमाधाय तपसः सिद्ध्यो वितात ॥ स्थानं ममाप्रार्थितं
ततन्मासि पसि हेतुभिः ॥ २५ ॥ अनेनात्मग्र वचसा तवेवाहं न चक्षमे ॥ अयं त्रिभुवनाधपश्च इति ते गर्व ईदृशः ॥ २६ ॥ अस्याम्संते वचो मेय प्रा
र्थनानां विकत्थनं ॥ यत्त्ववदति स्तत्त्वं फलमेव तदा शुभिः ॥ २७ ॥ इदं त्रिभुवनं सर्वं सदेवासुरमानुषम् ॥ हतप्रहतविध्वस्तं भविरेण भविष्यति ॥
२८ ॥ येने यस्य ताप ध्वी येन वास्यातापुनः ॥ योवास्यात्रंतवत्तास्या घोवास्यात्परिरक्षकः ॥ तस्य व सर्वे हिंसंतु सकलं सचराचरम् ॥ नचि
राद्रक्षसि मनोजलपूर्णं जगत्त्रयं ॥ ३० ॥ हतप्रहतविध्वस्तं तव सर्वं विनाशनम् ॥ एवमुक्त्वा मुनिंद्रो सौ कपिलस्तपसां निधिः ॥ ३१ ॥ अंतर्दध्ये

जगामापि तदाश्रमं सदा मुनि ॥ कपिलस्य वचः श्रुत्वा विषण्णवदनो मनुः ॥ ३२ ॥ भ्रमितिश्च नृप पश्यामुमुनीनां चौ च किंच ॥ ततः स्वयंभुवो धीमा
तपसे कृतमानसः ॥ ३३ ॥ हिताय सर्वजगतां दिदृक्षुर्गरुडध्वजम् ॥ विशालां बदरीं जातो गंगाद्वाति कं रवं तु ॥ ३४ ॥ तत्र गत्वा जगद्भर्तामनुः
स्वायंभुवः स्वयं ॥ ददर्श बदरीं तत्र पुण्यां पापप्रणाशिनीं ॥ ३५ ॥ सदा फलवतीं नित्यं मंदं शाद्वलमंजरीं ॥ शुद्धच्छायामसंख्यानां शाखिभिः पुष्पकृप
त्रविवर्जिताम् ॥ ३६ ॥ गंगातोयोवससिक्तां विफामुलांतराखिलां ॥ उपास्यमानां रातं तं नानामुनि तपोधनैः ॥ ३७ ॥ तस्यां नंसर्वतोभद्रं नानामृगग
गणान्वितं ॥ पुत्स्वादुदसलिलं मारणीयं सुखप्रदं ॥ ३८ ॥ प्रविश्य तत्पत्रोपात्ता मकरो लोकभावन ॥ सभूत्वा नियताहारः परमेण समाधिना ॥ आ
धारयामास हरिं जगत्कारण कारणं ॥ सर्वेषां जगतां नाथं नीलमेघांजनप्रदम् ॥ ४० ॥ शंखचक्रगदापद्मधरं कमललोचनं ॥ पीतांबरधरं देवं गरुडो
परि संस्थितम् ॥ ४१ ॥ जगन्मयं लोकनाथं व्यक्ताव्यक्तरूपिणं ॥ जगद्बीजं सहस्राक्षं सहस्रशिरसं परम् ॥ ४२ ॥ सर्वव्यानमाधारं नाराय
मजं विभुं ॥ सर्वव्यापि धिया ॥ जपन्नेनत्परमं मंत्रं सर्वदेवमयं मनुः ॥ ४३ ॥ हिरण्यगर्भपुरुषप्रधानाव्यक्तरूपिणे ॥ ॐ नमो वासुदेवाय शुद्ध
ज्ञानस्वरूपिणे ॥ ४४ ॥ इति जपं प्रजपतो मनोः स्वायंभुवस्य तु ॥ आससाद जगन्नाथः केशवो नचिरादथ ॥ ४५ ॥ ततः शुद्धस्फटिको भूत्वा दू ॥रामः॥
र्वादलसमप्रभः ॥ कर्पूरकलिकाकुंदगुल्मनेत्रयुगोज्वलः ॥ ४६ ॥ ततः स्पृष्टं महात्मा मनुः स्वायंभुवं मुनि ॥ आससाद ततः शु ॥८०॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मत्स्यरूपि जनार्द्दनः ॥ ४७ ॥ उवाचैवं महात्मानं मनुस्स्वायंभुवं तथा ॥ सुसंत्रस्तं मकाहं रूपयुक्तं भीतिसगद्गदं ॥ ४८ ॥ ततो निधेमहाभाग भी
तं मां त्रातुमर्हसि ॥ नित्यमेवजितं मत्स्यैर्विहाले भक्षितुं प्रति ॥ प्रत्यहं मां महाभाग मीनाधावं भक्षितुं ॥ समं ततो नो धिकारापि त्वन्मात्योगोपि
तुंक्षम ॥ ५० ॥ अद्य प्रभाते विपुलैर्वारितः पृथुरोमभिः ॥ विश्रान्तो हं सुदूरतो नवमात्मः पलायने ॥ ५१ ॥ प्राणाम कांक्षि महात्मानं भवन्तं शरणं
मुनि ॥ त्राणे हं वत्र कोट्रा स्ते तिमां प्रति पालय ॥ ५२ ॥ तत्र भ्रात मनस्वाहं दृष्ट्वा छायां वचे चलम् ॥ दृष्ट्वा च लत्त रंगाव मत्स्यादि वधिभेभ्य हं
मा ॥ कोरोड यउवाच ॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा मनुः स्वायंति पालय ॥ कृपया परमायुक्तः प्रोवेहं रक्षिता तव ॥ ५४ ॥ ततः करो देत्तो पमा धाया
दाय तं त्रातं ॥ सतत्क्षणो सुद्र मत्स्य विस्तारं सम तो कयत ॥ ५५ ॥ ततो दयालुः समनुस्तं मत्स्यं वाहुतपिरां ॥ आलिंजरेनो यथ्योन्यधावि
पुलभोगिनः ॥ ५६ ॥ स तस्मिन्मणिकमत्स्य वर्द्धमाने दिने दिने ॥ सामान्येहित प्रायदेहो भून्न विराद थ ॥ ५७ ॥ दृष्ट्वा घट जा म परं गं त्वह सम
हात्मा मणिकवसति पूर्ववर्द्धयामास मत्स्यं ॥ सव अविशाद नेत्रो मत्स्य राजो विरणमणिकसलिले मध्ये लोमसः पीनदेहः ॥ ५८ ॥ इति श्रीकालिका
पुराणो द्वात्रिंशोध्यायः ॥ ३२ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततस्तथा पीनतनुं दृष्ट्वा मत्स्यं मनुः स्वयं ॥ गृहीत्वा पाणिनाऽऽयन लिनीं सरसिं य
यो ॥ १ ॥ तस्मात्तत्र विपुलं कुपोप नाराय राज्ये ॥ एकजोजनविस्तीर्णं माछ्रयाज्जन मायतं ॥ २ ॥ भनामी नगरणोपेतं शीतामजलोत्करं ॥ ग-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

दागत्य सरोमत्स्यं विनियमनुस्तथा ॥ ३ ॥ पालयामास स तु तं कल्पयापरया युतः ॥ सोऽचिरेणैव कालेन पीनो वै शारिरोऽभवत् ॥ ४ ॥ नमस्मै तत्र सरसि प
हत्वा द्विजसत्तम ॥ स स्वकृदामहामत्स्यः पूर्वापरतटद्वये ॥ शिरः पुच्छे निधायात्र तुंगदेहः समुच्छ्रितः ॥ स्वायंभुवो महात्मानं तु कोशं चाह मामि
ति ॥ ६ ॥ ततया समनुज्ञात्वा कोदंडं स्थूलपुच्छकं ॥ आससाद महामत्स्यं जग्राह च करेण तं ॥ ७ ॥ नद्याश्चाप्यपहमुच्छं पुष्करीमरणास्तु तं
॥ ८ ॥ भगवानपि विश्वात्मा मत्स्यरूपी जनार्दनः ॥ स्वायंभुवकराभ्यां स्वलघिमानमुपाश्रयत् ॥ ततः कराभ्यामुद्धृत्य स्कंधे कृत्वा ग
जं मनुः ॥ निनाय सागरं तत्र तोये वा निक्षिप्ते ततः ॥ १० ॥ यथेच्छं मत्र वर्द्ध स्वनकोपि त्वां बाधिष्यति ॥ अचिरेणैव संपूर्णदेहत्वं समवाप्स्य
ति ॥ ११ ॥ इत्युक्त्वा स महाभागः सर्वप्राणभृतां वरः ॥ लघुत्वं चिंतयं तस्य विस्मयं परमं गतः ॥ १२ ॥ मत्स्यो न चिरादेव पूर्णकायस्तदा महान् ॥
सर्वतः पूरयामास देहभागेन सागरं ॥ १३ ॥ तपूर्णकायमालोक्य व्यतिताभः समुच्छ्रितं ॥ संन्धेः शिरसि विचितं मोनसा चलसंनिभम् ॥
॥ १४ ॥ रूपं तं सागरं सर्वदेहभोगावधिस्तरं ॥ स्वयंभुवो मनुर्द्विमामेने मत्स्यं न तं तथा ॥ १५ ॥ ततः पप्रच्छ जं तं तां मत्स्यं स्वायंभुवो मनुः ॥ विचित्रं
॥ लघिमानं च पश्यन् स्वर्गं तदद्भुतां ॥ १६ ॥ मनुरुवाच ॥ न त्वां मत्स्यं महं मन्ये कस्त्वं मे वद सत्तम ॥ महत्त्वं लघिमानं ते विस्मयं सुमहत्तम ॥ रामः ॥
॥ १७ ॥ त्वं ब्रह्मा चाप्यथवा विष्णुः शंभुर्वा मीनरूपधृक् ॥ नैव गृह्णं महाभाग तन्मे वद महामते ॥ १८ ॥ मत्स्य उवाच ॥ आराधितो हि त्वया नित्यं सोऽहं हरिः ॥ ९१ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मसनातन ॥ तवेस्तु कामसि अर्थयंश्च ऋाउर्भान्तुः समाहितः ॥ यत्त्वमिच्छसि भूतेश मत्स्तु मीनमूर्त्तिन ॥ तत्करिष्ये धतां भूमिर्मिमां मिति क्षिम
मनोमम ॥ २० ॥ मार्कण्डेयउवाच ॥ इतितस्य वचः श्रुत्वा विष्णोरमिततेजसः ॥ ज्ञात्वाप्रत्यक्षतो विष्णुं मनस्तुष्टाव केशवम् ॥ २१ ॥ मनुरुवाच ॥ नम
स्तेजगदव्यक्त परापरपते हरे ॥ पावकादि त्वामि गुनेत्र त्रयधाव्यय ॥ जपन्कारणासर्वजं जगन्नमहेश्वर ॥ परापरात्म रूपात्म आत्मानीनांपा
२३ ॥ आत्मानमात्मनाधत्वा धाराकृपधरो हरे ॥ विभर्षि सकलांलोकानाधारात्म त्रिविक्रम ॥ २४ ॥ सर्वदेवमयस्त्वेकः धायधारणका
कारण ॥ तुरीयमरमेश्वान नारायण सुरेश्वरः ॥ २५ ॥ अयोनिर्जगद्योनिपादस्त्वं सदागतिः ॥ त्वन्नजस्य शहीनश्च सर्वेशस्त्वं त्वमीश्व
रः ॥ २६ ॥ त्वमदिसमस्तादिस्त्वं नित्यानन्तरोन्तर ॥ येदेमंश्यातांदीजं प्रमाणासमास्थितं ॥ २७ ॥ तद्वीजं भवतस्तेजस्त्वयोक्तं सलिलेष्व
सर्वधारेण निराधारेण निर्हेतुः सर्वकारणं ॥ २८ ॥ नमोनमस्ते विश्वेशालोकानां प्रभवप्रभो ॥ सृष्टिस्थित्यन्तहेतुस्त्वं विधिविष्णुहरात्मक ॥
यस्यते दशधा मूर्त्तिः कल्किमत्स्यादि वर्ज्जिता ॥ जोतिपति त्वमंभोसि तस्मैतुभ्यं नमो नमः ॥ ३० ॥ कालेभावं क्रमीशः योग्र ः स्थूलात्स्थूलो
योगुरुत्या पवराणि ॥ तस्मैनित्यं मे नमोस्तु यथोभूदादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ॥ ३१ ॥ सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्रपात्सहस्रचक्षुः प
श्यति मंनतः ॥ दशांगुलं योत्य सर्वं व्याति यस्य मेघमीदृत्वि हविभुरुग्ः ॥ ३२ ॥ नमस्ते विश्वमूर्ते हे नमस्ते भववर्द्धरे ॥ नमस्तेज

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

भगवानन्दं नमस्ते भक्तवत्सलं ॥ ३४ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ स्वायंभुवेन मनुना सन्तुते मत्स्यरूपधृक् ॥ वासुदेवस्तदा प्राह मेघगम्भीरनिःस्वन ॥ ३५ ॥
भगवानुवाच ॥ तुष्टोस्मि तपसानेन भक्त्या चापि नुतोनघ: ॥ सपर्य्यया च दानेन वरं वरय सुव्रत ॥ ३६ ॥ इष्टार्थं संप्रदास्यामि तुभ्यं नात्र विचारणा
वरयस्वेप्सितान् कामान् ल्लोकानां चाहितं च यत् ॥ ३७ ॥ मनुरुवाच ॥ यदि देयो वरो मह्यं लोकानां यो हितो भवेत् ॥ तन्मे देहि वरं विष्णो
तं वक्ष्यामि शृणुष्व मे ॥ ३८ ॥ नाशाय कपिलस्यैव मदर्थे भुवनत्रयम् ॥ हतप्रहतविध्वस्तं सकलं तत्ते भविष्यति ॥ ३९ ॥ येनैव कृष्ण
तापं पृथ्वी येनेयं प्रतिपालिता ॥ संहरिष्यति यत्त्वेनां तेधुना श्वाव्वयं त्विमाम् ॥ ४० ॥ ततोऽहं दीनवदनस्त्वामेव शरणं गतः ॥ नयेथ
यं त्रिभुवनं भविष्यति जलप्लुतं ॥ ४१ ॥ हतप्रहतविध्वस्तं तपात्वं देहि मेवरम् ॥ हरिरुवाच ॥ नमस्तः कपिलो भिन्न स्तथा न कपिलो ना
दं ॥ ४२ ॥ यदुक्तं तेन कपिना मयापि विचिन्तनेन मनो ॥ तस्माच्च कुदितं त्रेनैन तत्सत्यं नान्यथा नृतं ॥ ४३ ॥ करिष्ये तत्र सततं यं स्वायंभु
वनि बोधतम् ॥ हतप्रहतविध्वस्ते तोयमग्ने जगत्त्रये ॥ ४४ ॥ नचिरादेव तत्तोयं शोषयिष्यामि वै मनो ॥ यावज्जलप्लवस्तावधपाकार्य्यं त्व
या मनो ॥ ४५ ॥ तन्नाविगादितं पश्य स्रस्त्व्याधितो धुना ॥ सर्वपक्षियकाष्ठौघ रकानौकाविधियतां ॥ ४६ ॥ तामारुह्य स्थास्यामि यथानाभी
यते जले ॥ दशयोजनविस्तीर्णं त्रिंश योजनमायताम् ॥ ४७ ॥ धारणी सर्वबीजानां भुवनस्य यथाग्निनी ॥ सर्वयस्ती पञ्चकाराणाभीवद्धाल तनु ॥ राम: ॥
भिः ॥ ४८ ॥ नवयोजनदीर्घान्तु वामनयन विस्तृतां ॥ अतस्य यं मनोराद्रूं रंग घनतिमी रिकां वरी ॥ ४९ ॥ जगत्रात्रिजगन्माया लोकमाता ॥ ८२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

जगन्मयि ॥ द्रक्ष्यसि तां राज्ञानन्तु पीते यथा तथा ॥ ५० ॥ सर्वाणि बीजान्यादाय सवेदान् सप्तर्षीन् ॥ तस्यां नावि निधस्व-
त्वं वर्त्तमाने जलप्लवे ॥ ५१ ॥ दक्षेण सह संगम्य स्नास्यसि मनो मम ॥ स्मृतोऽहं तूर्णमायास्ये भवतो निकटं प्रति ॥ ५२ ॥ तपामले नाथ श्रृंगेण
त्वं मोक्ष्यसि वेतदा ॥ यावद्ब्रह्मन् तविधौतंहतस्य द्रवनन्त्रयम् ॥ ५३ ॥ तावत्येन तां नावं वा ढाहं नाथ त्वं संशयः ॥ जलप्लवे च संप्राप्ते
गे मम चरान्तरी ॥ ५४ ॥ त्वतया वटिकावा द्वासदा ने त्वयोसि वेहठमः ॥ वक्रायां नाभिमे श्रृंगे देवमाने नवत्सनम् ॥ ५५ ॥ सहस्त्रं प्रेरयिष्यामि
तानावं शोषयञ्जलम् ॥ ततः शुष्के ततो यत्र प्राप्स्यसि स्थिरं वैरगिरेः ॥ ५६ ॥ हिमाचलस्य वह्महं तस्मिन्नाव महं मनो ॥ तं चैगोपयि
तानि तंया वेद्वोषयेज्जलं ॥ चिंतितोऽहं त्वयादास्ये यदाहं निकटं तव ॥ ५८ ॥ श्रृंगेण तपामले नैव त्वं माज्ञास्यामि पुष्ये ॥ पुनश्च
धिततः कत्वा मत्स्यरूपा हात्महामते ॥ त्रैलोक्ये दुर्लभा सिद्धिं मवाप्स्यसि सनातनी ॥ आहमाराधितो येन जप्येन भवता विभो ॥ ६० ॥
सर्वसिद्धिर्भवेत्तस्य यत्नोर्ध्वयाति तेन मान ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति दत्वा वरं तस्मै मत्स्यतेन नमस्कृतः ॥ ६१ ॥ अंतर्दधे जगन्ना-
थलोकानुग्रहकारकः ॥ स्वायंभुवोऽपि भगवानन्तर्धानं गते हरौ ॥ ६२ ॥ यथोक्तं हरिणा पूर्वं नावंकृत्वा तथा कोपेन ॥ सर्वयज्ञियमय-
तौषधान् छित्वा स्वायंभुवस्तथा ॥ ६३ ॥ ॐ घेनकार यामा सवास्यादिभिः स्तोतौ ॥ तेषां शाल्मला पुष्पन्त मनतं घे वटिरिको ॥ ६३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पूर्वोक्तेन प्रमाणेन कारयामास वै मनुः ॥ ततः कालेन महता सर्वं युद्धं महाद्भुतम् ॥ ६५ विष्णोर्यज्ञवराहस्य शरभस्य हरस्य च ॥ ततो जल
प्लवे भूते विध्वस्ते भुवनत्रये ६६ ॥ तयाऽऽत्वा तरिं बध्वा जीवीन्यादाय सर्वशः ॥ वेदानन्वीक्ष्य तथा सप्त दक्षं चादाय वै मनुः ६७ समा
यतोय मध्ये वरावरे ॥ स्वायंभुवस्तदा मत्स्यं हरिं तस्मा नौगत ॥ ६८ ॥ ततो जलौघमुपरि सशृंग इव पर्वतः । उद्दीप्तश्चैकशृंगेन
विष्णुर्मत्स्यस्वरूपधृक् ॥ ६९ ॥ आगतस्तत्र निविराघ नौतरि तरिता मनुः ॥ तरिमारुह्य विप्लुते तोयराशौ भयंकरे ७०
याव द्वावर्ततो यं तावन्मत्स्ये तरिं न्यधात् ॥ जलेष्वनाति पायन्ने शृंगे वक्र वटारिका ७१ ॥ तां नावं नोदयामास स महस्तं देवव
त्सरान् ॥ स्वयं नावमवष्टभ्य दधार परमेश्वरः ॥ ७२ ॥ योगनिद्रां गताञ्चित्समासीद्दृढधारिकां ॥ ततः शूने स्तोये तोयं गच्छति वैविरात्
७३ ॥ पश्चिमं हिमवच्छृंगं सुमग्रतोय मध्यत ॥ द्वेरा हस्ते योजनानां उच्छ्रितस्य हिमप्रभो ७४ ॥ पंचाशत्तु सहस्राणि शृंगं तस्य चोच्छ्रि
तम् ॥ तस्मिं शृंगे ततो नावं बध्वा मत्स्यो महाकृति ॥ ७५ ॥ जगाम शेषणो यान्तु जलानां जगतां पतिः ॥ एवं हिमस्य रूपेण वेदास्त्राताश्च
चाण्डिणा ॥ ७६ ॥ कपिलस्य तु शापेन भ्रातश्चाकालिको लयः ॥ आकालिको यं प्रलयो यतो भगवता कृतः ॥ ७७ ॥ इति वः कथितं सर्वं य
थावद्द्विजसत्तमाः ॥ ७८ ॥ इति श्री कालिकापुराणे त्रयस्त्रिंशोध्यायः ॥ ३३ ॥ मार्कंडेय उवाच ॥ यथा पुनर्भूत्काले प्रलये गते ॥ रामः ॥
येन वेदो कृतादृग्वीतच्छ्रणुवं द्विजोत्तमाः ॥ १ ॥ पतिते प्रलये विष्णुः कूर्म्मरूपी महाबलः ॥ पृष्ठे निधाय पृथिवीमुद्धृत्याथ सपर्वतां ॥ ८३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

२ ॥ मग्ना व पूर्वमपरमेश्वरः ॥ शरभवराहस्य तनुचारणां पराक्रमैः ॥ ३ ॥ यत्र भूर्विवरीगाम्भूस्समां कमठा करोत ॥ छतासमां ततो भूमिं पू
र्वमिवपरमेश्वरः ॥ ४ अनंतं धारयामास पृथ्विवीतिनलं तत्क्षितं ॥ ततो ब्रह्माविष्णुश्च हरश्च परमेश्वरः ॥ ५ नावोदरस्यां स्तत्र सप्तमुनिस्त्वायं
भुवन्नदा ॥ नरनारायणौ योभौ दक्षं वोतु समागताः ॥ ६ ॥ आरावंतुसु नयैः सर्वे नरनारायणोतथा ॥ दक्ष स्वायंभुवमनोवयं ब्रूमो धुनान्तुयात ॥
७ ॥ सृष्टिर्नष्टा वराहस्य शरभस्य वसंमता ॥ मतेस्माकं तथाकार्यास्र सृष्टिना कार्यायंतु यत ॥ ८ ॥ नरनारायणौ तेवोष्टकत्र्यंबकस्तु पस्थितौ ॥
संस्थापनाय देवानां परमं तप्यतांतप ॥ ९ ॥ आप्यायतपसा वोभौ जनलोकगतान्स्मुरान ॥ आनयंत्ववरान शम्बस्तस्तु जंतुगणान्बहून ॥
१० ॥ नक्षत्राणि ग्रहांश्चैव तेषां स्थानानि निवेश्यने ॥ स्तयोस्तपसा यांतु स्थिरतां पूर्ववन्मनो ११ ॥ सूर्यस्याथ संस्थानं तथा चन्द्रस्य स्थितं
कोत्वयं महाभागाः स्वयमेव जनार्दनः ॥ १२ दक्षः सप्तमुनीन्द्रे स्तु यज्ञे न यततां हरिम ॥ वराहपुत्रदेहोत्थ मग्निं त्रयमिदं जय १५ असौ
यज्ञो वराहस्य देहाग्ज्जातस्तु सृष्टये ॥ अनेनैव तु यज्ञेन दक्षः सृष्टिं तनोति मान ॥ १६ ॥ नरनारायणाभ्यां तु मुनिभिः सप्तभिस्तथा ॥ दक्षेणाभ
वताचापि यज्ञेनैभिस्तथाग्निभिः ॥ १७ संपूर्ण्यतामियं सृष्टिः स्वर्गे भुवि रसातले ॥ वयंतु सृष्टिमाप्याप्य यथा संपद्यतामियं ॥ १८ यति
व्यमस्तथा नित्यं नित्यमेव च सर्जनम ॥ ततः संपद्यतां सृष्टिर्यथापूर्वं तथैव च १९ ब्रह्म मनं तु विजानि ब्रोह यमनो धुना ॥ मार्कण्डेय उ
वाच ॥ इत्युदित्वय महाभागा विधिविष्णुवृषध्वजाः ॥ २० ॥ यथास्थानं स्थापयितुं पर्वतांस्त्रयमुस्तत ॥ मेरुमन्दरकैलास हिमवत्स

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

स्त्वभावतिष्ठथ ॥ २१ ॥ शृणोति सर्वदेवास्तेवै वक्तुं पृथक् पृथक् ॥ परित्यज्य ततो नावमवधूत्य वसुन्धरा ॥ २२ ॥ स्वायंभुवस्थितो विजान्यपव
र्वसंपदम् ॥ ततो दृष्टा तौ स्थितौ गुल्मानि वनानि ॥ २३ ॥ शालशस्यानि औषधीन्यानि तथैवौषधयः समाः ॥ वीजकाण्डप्ररोहाश्च प्रतान
गुल्मजानि च ॥ २४ ॥ प्रफुल्लानि विकेशानि फलकन्ददलानि च ॥ बभूवुः शाद्वलान्येवं सस्यान्यग्रामारण्यके ॥ २५ ॥ पृथ्वी शस्यसंपन्ना च
सा तत्र शाद्वला शुभा ॥ दृष्ट्वा पूर्वं यथा तस्मात् मनुना विग्रहर्षणा ॥ २६ ॥ ततो नरो महायोगी तपस्ते पे महत्तमं ॥ नारायणाश्च देवानां
भावनाय महामती ॥ २८ ॥ नारायणेन नृस्थाभोप रमा दृष्टि सत्तमौ ॥ तपसाराध्य परमं तेजोमयमनामयं ॥ २९ ॥ आनिन्याने जनगतां दे
वान्दैवर्षिसत्तमां ॥ यस्ता अमराः पूर्वं गणाश्चनान पृथक् पृथक् ॥ ३० ॥ दक्षः कर्दमो भृग्वो तिक्को मं महाधरं ॥ कश्यपो नु वसि
ष्ठविश्वामित्रो च गौतम ॥ जमदग्नि भारद्वाज एते सप्तर्षयो वना ॥ एते सप्तमुनिश्रेष्ठ दक्षो प्रमुख तत्त्व ॥ महायज्ञेन तत्र च याव
द्द्वादशवत्सरान् ॥ ३६ ॥ हूयमानेषु तेष्वेव वह्निश्चाग्नि ऋत्विजः ॥ हूयमाने वराहे यज्ञरूपे तदा द्विजैः ॥ ३७ ॥ चतुर्विधाः प्रजाजाताय
सादेव द्विजोत्तमाः ॥ ततो दक्षस्य संजाता पञ्चपञ्चाशत् स्त्रियो दश ॥ ३८ ॥ स्वरूपगुणसंपन्ना पक्षर्थममितप्रजा ॥ ताः पत्नीः प्रददौ
दक्षः कश्यपाय महात्मने ॥ ३९ ॥ ताभ्यो जातास्तु बहवस्तैर्व्याप्तं सकलं जगत् ॥ सर्वासां प्रजानां तु कश्यपो जनकस्तु भूत् ॥ ४० ॥ नि ॥ रामः ॥
ष्ठितं द्विजशार्दूल कश्यपात्सकलं जगत् ॥ तासां नामानि तज्जाता प्रजाः सर्वाः पृथक् पृथक् ॥ ४१ ॥ आख्यान्तु मुनयः सर्वे सम्यक् रु ८४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कश्यपतो मम ॥ अदितिर्दितिर्दनुः कालादनायुः सिंहिकामुनिः ॥ ४२ ॥ क्रोधाप्रावरिष्टा च विनता कपिला तथा ॥ ४३ ॥ कद्रुस्तयो दशामृताः स्मृता
दक्षस्य कीर्त्तिता । संजाने दक्षिणाङ्गुष्ठान्मनसा ध्यायते विधेः ॥ ४४ ॥ तेन देवमनुष्याद्या दक्षस्त्येव कथ्यते ॥ श्रमणो मानसाः पुत्रा दशापि प्रकी
र्त्तिताः ॥ ४५ ॥ तेषां वरः स्मृष्टिकर्त्ता रोध्यतितेस्मिं अनक्षये ॥ मरीचिरत्र्यंगिरसौ पुलस्त्यः पुलहः क्रतुः ॥ ४६ ॥ मरीचेस्तनयो जातः कश्यपो
नैकभावन ॥ अस्येव दक्षकन्याभ्यः प्रजाजज्ञेश भूरिशः ॥ ४७ ॥ अस्य जाया प्रजातानां नामतो विनिबोधत ॥ धाता मित्रोर्यमा शक्रो वरुणः
सोमस्तथैव च ॥ ४८ ॥ भगो विवस्वान्पूषा च विष्णुस्त्वष्टा विभव ॥ अदितेर्द्वादशसुता आदित्याः परिकीर्त्तिताः ॥ ४९ ॥ एषां कनीयगणावां
सदा यत्नपति प्रजाः ॥ सवेवंशाकरो मुख्यो गघतेयो दिवाकरः ॥ ५० ॥ एक एव दितेः पुत्रो हिरण्यकशिपुर्बली ॥ चत्वारस्तस्य तनया हृष्टा मदव
लान्विता ॥ ५१ ॥ प्रह्लादो ह्यथ संह्लादो वाष्कलः शिबिरेव च ॥ प्रह्लादसस्य त्रयः पुत्रास्ते धामाधो विरोचनः ॥ कुंभो निकुंभो वानवास्त्रयः त्राह्म
द्विजाः स्मृता ॥ विरोचनसुतो जातो दाउ नत्रोओ बलिर्महान् ॥ ५३ ॥ बलेश्च पुत्रो विदितो बाणो नाम महाबलि ॥ शंभोरस्तु वरः श्रीमान्महाकाल
कृपस्त्वसः ॥ बाणस्य तु शतं पुत्राः कुजंभमकरादयः ॥ चत्वारिंशो दनोः पुत्रा विप्रचित्तिप्रमुखाः स्मृताः ॥ ५५ ॥ संवरो नमुचिश्चैव पुलोमा च तथैव
च ॥ क्रोधाशातुस्तयाश्चैते कालाः पुत्राः प्रकीर्त्तिताः ॥ ६५ ॥ सिंहिकायाः सुतो जातो राहुश्चन्द्रार्कमर्दनः ॥ सुचन्द्रश्चन्द्रहन्ता च तथा चन्द्रवि
मर्दनः ॥ गणो क्रोधवशो नाम क्रूरकर्म्मारिमर्द्दिनः ॥ क्रोधायास्तनया जाता क्रूर्मकारास्तथा ॥ ६७ ॥ सिंहिकाचैव क्रोधाच देवैर्निकृतिकाः सदा ॥ ना

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ताभ्यां च प्रभवो वंशो ख्यातः क्रूरतरः स्मृतः ॥ एकस्त्वजनेः पुत्रो जातः सूर्यकाविर्हविर्भान् ॥ दैत्य दानव कालेय प्रभृतीनां सदागुरुः ॥ चत्वारस्तस्य तनया जाताः श्रुत्याश्रयात्मज
काः ॥ चत्वारस्तथानिस्वसोऽरुणस्त्वनिताग्नीनः ततस्तास्तत्त्यमहद्रागत्वग्रलोकप्रभावन ॥ अमृतागांस दैत्यानां कालेयानां तथैव च ॥ क्रोधालजानां च
तथा सिद्धिकातनयस्य च ॥ स्तनिप्रक्तिभिः सर्वं जगद्व्याप्तं चराचरम् ॥ तेषां तु या अपत्यानि वर्द्धितानि क्रमाद्विजा ॥ तेषां वहुत्वात्संख्यातुं विरोपापिन श
क्यते ॥ तार्क्ष्यश्चारिष्टनेमिश्च अनूरुर्गरुडस्तथा ॥ आरुणिर्वारुणिश्चैव विनतातनयास्तथा ॥ शेषो वासुकिश्च तक्षकः कुलिकस्तथा ॥ कूर्मश्च स्म
नागश्चेति काद्रवेयाः प्रकीर्तिताः ॥ भीमसेनोग्रसेनश्च सुवर्णो गरुडस्तथा ॥ गोपतिर्धृतराष्ट्रश्च सूर्यवर्चाश्च पुष्पवान् ॥ अर्कः पृष्ठः प्रयुतश्च विश्रुतः
सुवर्णस्तथा ॥ भीमश्चित्ररथश्चैव विख्यातः सर्वविद्वशी ॥ शालिशिराश्च विख्यातः कलिर्नारद एव च ॥ इत्येते देवगंधर्वा मुनिःपुत्राः प्रकीर्तिताः
अनवद्यां मनुं वंशां सुरतां मार्गणप्रियां ॥ अरूपां सुभगां भासीमिति कन्या असूयत ॥ प्रधा सर्गं जैरेणापेता काश्यपात्तनयाधनात् ॥ सिद्धः पूर्ण
श्च बर्हिश्च पूर्णायुश्च सकर्मकः ॥ ब्रह्मचारी रतिगुणः सुपर्णश्चैव सप्तमः ॥ भानुश्च सूर्यवर्चाश्च प्रधापुत्राः प्रकीर्तिताः ॥ अष्टौ तु प्रधानाया नागा ॥ इत्ये
ते देवगंधर्वा मनसः प्रसवास्तथा ॥ प्रधास्तु तमहाभागा देवी देवर्षिसत्तमान् ॥ अलंबुषा मिश्रकेशी गामिनी च मनोरमा ॥ विद्युत्पर्णा च घारंभा
घृताची ॥ रक्षिता तुला सुबाहुः सुरसास्तथैव सुरजा सुप्रियास्तथा ॥ पुण्डरीका अमनास्त्वेते अप्सरसः स्मृताः ॥ अतिबाहुस्तु हाहा हूहू
श्चैव च ॥ गंधर्वा सामिभेस्तुरवा देवतुल्याः प्रकीर्तिताः ॥ अमृतं ब्राह्मणा गावो गंधर्वाप्सरसस्तथा ॥ कपिलातनया ह्येता महाभागा महोत्सवा
इति सृष्टाः सुतानां ये काश्यपानां तथा स्मृताः ॥ तानि सर्वलोकानि जगत्स्थावरजंगमं ॥ एवं यज्ञवराहस्य यशः स्त्रपत्यपाततनात ॥ निभ्यो निम्बो
स्त्वायम्भवस्य धामनाः मुनिभिश्चैव सत्तमः काश्यपादि प्रसूतवत् ॥ ८१ ॥ नरनारायणाभ्यां तु कथितो कालिके अयं ॥ ब्रम्हप्रजाः ॥ ८५ ॥

२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ःप्रकीर्त्तिताः॥ अनवद्यांसानुरागां, मधुवांमार्गणां प्रियां॥ अप्सूयां सुभगां भामी, मितिकंन्याश्चसूयत॥ प्राधा सर्व्वगुणोत्थाना, काश्य
पां तु तपोधनात्॥ विश्वावसुः सुचंद्रश्च, सुपर्णः सिद्ध एव च॥ बर्हिः पूर्णश्च पूर्णांगो, ब्रह्मचारि रतिप्रियः॥ भानुश्च दशमश्चैते, प्राधापुत्राः
प्रकीर्त्तिताः॥ इत्येते देवगंधर्व्वाः सततं पुण्यलक्षणाः॥ प्राधाऽसूत महाभागा, देवी देवर्षिसत्तमात्॥ अलंबुषां मिश्रकेशी, गामिनी च मनोरमा
॥ विद्युत्पर्णाऽनघा रंभा, एयरुणा रक्षिता तुला॥ सुबाहुः सुरसा चैव, सुरजा सुप्रिया तथा॥ वपुश्चिलोत्तमा चेति, मुख्यास्त्वप्सरसः स्मृता॥
अतिबाहुस्तु बुतुरुश्च, हाहाहूहूस्तथैव च॥ गंधर्वाणां मिमे मुख्या, देवतुल्याः प्रकीर्त्तिताः॥ अमृतं ब्राह्मणा गावो, मुनयोऽप्सरसस्तथा॥ क
पिलात नयाः प्रोक्ता, महाभागा महोत्सवाः॥ इति दक्षसुतानां ये, काश्यपास्तनयाः स्मृता॥ तैरिदं सकलं व्याप्तं, जगत्स्थावरजंगमं॥ एवं
यज्ञवराहस्य, यज्ञरूपस्य पातनात्॥ त्रिभ्योग्निभ्यो मनस्तस्मात्, स्वायंभुव महात्मनः॥ मुनिभ्यश्चैव सप्तभ्यः काश्यपादिभ्य एव च॥ नरना
रायणाभ्यां तु, व्यतीते कालिके लये॥ पुनः प्रजाः पुरासृष्टा, हरिणा लोकरूपिणा॥ एवं तु नरभूत्सृष्टिः सृष्टिस्थित्यन्तकारिणः॥ हरेस्तस्य
प्रसादेन, नरनारायणात्मनः॥ ॥इति कालिकापुराणे चतुस्त्रिंशोध्यायः॥ ३४॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ ईश्वरः शरभं कायं, यथा
तत्याज यत्नतः॥ तन्मे निगदतो भूयः शृणुध्वं द्विजसत्तमाः॥ हृते यज्ञवराहे तु, ब्रह्मलोकपितामहः॥ उवाच शरणं गत्वा, समयुक्तं
जगद्धितं॥ देहाभोगेन भवतः पूरितं भूरियोजनं॥ उपसंहर तस्मात्त्वं, कायं लोकभयंकरं॥ तव युद्धेन सकलं, प्रनष्टं भुवनत्रयं॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

आकाशगं तु त्वां दृष्ट्वा विष्वक्सेन जनार्दनः॥ तस्मात्त्वमद्य लोकानां हिताय त्यज वै तनुं॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ ततस्तस्य वचः श्रुत्वा
सुरज्येष्ठस्य शंकरः॥ तत्याज शारभं कायं तोयोपर्य्येव तत्क्षणात्॥ त्यक्तस्य तस्य देहस्य शंकरेण महात्मना॥ अष्टौ पादाश्च सम्भूतं स्तेषु वा
स्तु भेजिरे॥ आद्यं तु दक्षिणं पादं माकाशमगमद्द्रुतं॥ तद्वामं मिहिरं भेजे पृष्ठं दक्षिणजं विधौ॥ वामं तु ज्वलनं भेजे पृष्ठाग्रं यज्जतं क्षिति
॥ पृष्ठाग्रवामं सलिलं तत्पश्चाद्दक्षिणं तथा॥ वायौ वामपदं भेजे होतारं सर्द्ध तां सुखं॥ एवं तस्याष्ट मूर्त्तेस्तु अष्टमूर्त्तिषु तत्क्षणात्॥ अष्टौ
पादास्तथा भेजुः स्वं स्वं तेजोऽथ पुःपदं॥ मध्यं तु शारभं कायं शंकरस्य महात्मनः॥ कपाली भैरवो भूत्वा मुण्डरूपी सुरासदः॥ अस्थि मेदस्
सासृक्तं मांसं जुहुति ये भुवि॥ तु स कापाल पात्रस्थं सुराभिर्द्दैव पूजनो॥ वलि मनुष्यमांसेन पानं तु रुधिरं सदा॥ सुरया पारणं यज्ञे क
पालोद्भट धारणं॥ व्याघ्रचर्म्मपरिधानं गमनं दुर्वेलिवृतं॥ एवं कुर्वन्ति सततं कपालव्रतधारिणः॥ कपालिभैरवस्तेषां देवो पूज्यः
स नित्यशः॥ स मसानभैरवो योऽसौ यो महाभैरवाह्वयः॥ वालसूर्य्यसमज्योतिः सदाष्टादशबाहुभिः॥ विभ्राजमानो रक्ताक्षः सर्व्वदा
नायिका व्रजैः॥ कालिप्रचंडा प्रमुखैः क्रीडमानश्च नित्यशः॥ सद्यो हृत नृमांसाशी गलेनामवरस्रजः॥ लोहिताहारविग्रसः प्रेतासन
गतः सदा॥ स्थूलवक्त्रोथलं वोष्ठो ह्रस्वस्थूलपदालयः॥ विनोदी वादनो लोके साट्टहासस्तु भैरवः॥ स महाभैरवो देव पूज्यमानो जग रामः
ज्जनैः॥ श्रद्यापि कुरुते नित्यं मिष्टकामस्य साधनं॥ चैत्रे कृष्णचतुर्द्दश्यां मद्यासवपयः फलैः॥ मांसैर्म्मत्स्यैः सरुधिरैः स कृष्णो भैरवं जयेत् ८४

३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स सर्वकामान् संसाध्य भोगान् भुक्त्वा यथेप्सितः ॥ प्रयाति शंभुभवनं मानवो वृषभं वरं ॥ एतद्वः कथितं सर्वं यत्पृष्टोहं द्विजोत्तमैः ॥ भवद्भिर्यत्पुरो
व्यहारोचते पृच्छतां मुनत् ॥ ॥ इति कालिकापुराणे पंचत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥ ॥ ऋषय ऊचुः ॥ ॥ कथं वराहपुत्रोसौ नरको नाम वीर्य
वान् ॥ संजातोऽसुरस्तत्र सदेवदेवीसुतोपि सन् ॥ चिरजीवी कथं सोभूत् किमर्थं सुदरे चिरं ॥ पृथिव्यां न्यवसज्ज्ञातः कुत्र वासु महाबलः ॥ सो
सुराणां कथं राजा पुरं तस्य किमाह्वयं ॥ मलिनीरतिसंजातः सक्षितौपो त्रिणस्तथा ॥ श्रूयते मुनिशार्दूल कथं भूतस्तथाविधः ॥ एतन्नस्
त्वमशेषेण पृच्छतां त्वं वदस्व नः ॥ त्वन्नो गुरुः प्रशास्ता च सर्वप्रत्यक्षदर्शिवान् ॥ कथं लब्धवरो भूतो ब्रह्मणः प्रभविष्णुना ॥ ॥ मार्कण्डे
य उवाच ॥ शृणुध्वं मुनयः सर्वे यत्पृष्टोहं द्विजोत्तमाः ॥ यथा स नरको जातो धरागर्भो महासुरः ॥ रजस्वलायां गोत्रायां गर्भे वीर्येः
णपोत्रिणः ॥ यतो जातस्ततो भूतो देवपुत्रोपि सोऽसुरः ॥ लोकसंस्थं महावीरं ज्ञात्वा ब्रह्मादयः सुराः ॥ वराहपुत्रं दुर्द्धर्षं महाबलपराक्र
मं ॥ गर्भ एव तदा देवीशस्याद्धे चिरं दृढं ॥ यथाकालेपि संप्राप्ते नो गर्भो जायते सच ॥ ततस्य [illegible] वराहस्तनयैः सह ॥ सतीवश
कसंतप्ता जगद्धात्र्यमवक्षितिः ॥ शोकाकुला साव्यलप चिरकालं मुहुर्मुहुः ॥ प्रकृतिस्था क्षितिर्भूता माधवेन प्रबोधिता ॥ ततः का
लेपि संप्राप्ते देवीशस्याय यथाधृतः ॥ न गर्भः प्रसवं याति तदाभूत्पीडिता मही ॥ कठोरगर्भा सा देवी गर्भभारं न चाशकत् ॥ यदा वोढुं
तदा देवं माधवं शरणं गता ॥ शरण्यं शरणं गत्वा माधवं जगतां पतिं ॥ प्रणम्य शिरसा पादौ वाक्यमेतदुवाच ह ॥ ॥ पृथिव्युवाच ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नमस्ते जगदव्यक्तरूपकारणकारणं॥ प्रधानपुरुषातीत. स्थित्युत्पत्तिलयात्मक॥ जगन्नियोजनपर. स्वाहभोगधरोत्तम॥ जगदानंद नंदा
त्मन्. भगवन्नजगदीश्वर॥ नियोजकानियोजक्ष्व. विभाजन्विष्णुरव्ययः॥ नमस्तुभ्यं जगन्नाथ. त्रिलोकालयविश्वकृत्॥ यस्यालयनिर्नि
त्यानि. स्थापयन्ति व तत्परः॥ तं त्वां नियमरूपेण. नमामि जगदीश्वरः॥ त्वं माधवः पुर्वेकश्च. कामकामालयोलयः॥ प्रसूतिश्च्युतिहेत्वर्थ.
त्राणकारणमीश्वरः॥ नयस्यते क्रियते स्तु. रागो नोष्मा तथोष्मणो॥ नशीताय भवेत्शीतं. तस्मै तुभ्यं नमो नमः॥ नमः सर्वत्र पूराय. न ध्यो
कायमहात्मने॥ न तमुद्रः स्तवकरोन. प्रीतायन्महात्मकः॥ नमृत्यवे यस्य यम. तस्मै तुभ्यं नमो नमः॥ यच्चिंत्यते योगिभिः शान्तदेहैर्नमा
र्गगाणं यत्परिध्येय कृत्यं॥ नित्यं यत्तद्रूपमार्गो. वधीशस त्वं त्राहि त्राणमिच्छन् धरित्री॥ इति स्तुतो हृषीकेशो. जगन्नाथ्यातदाहरिः॥ प्रा
दुर्भूतस्तदाप्राह. धरित्री दीनमानसं॥ ॥भगवानुवाच॥ कथं दीनमनादेवि. धरित्रि परिदेवसे॥ नववाकिं कृतापीडा. वेत्तुमिच्छामि ता
महं॥ दुःखत्ते परिम्लुष्टं तु. शरीरं कान्तिवर्जितं॥ श्वाकुलं नयनद्वंद्वं. भ्रूविभ्रमविमर्जितं॥ ईदृशं तव रूपं तु. दृष्टपूर्वं कदापि न॥ रूपस्य च वि
पर्यासे. दुःखवीजं च भाषय॥ एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्य. माधवस्य जगत्पतेः॥ विनयावनता देवी. पृथिवी प्राह गद्गदं॥ ॥पृथिव्युवाच॥ न
गर्भभारं सं वोढुं. माधवाहं क्षमा धुना॥ भृशं नित्यं विषीदामि. तस्मात्त्वं त्रातुमर्हसि॥ त्वया वराहरूपेण. मलिनीकामितापुरा॥ तेन
कामेन कुक्षौ मे. स्वयं गर्भोयमाहितः॥ काले प्राप्ते स गर्भोयं. नप्रसूयावतिमाधव॥ कठोरगर्भोत्ते नाहं. पीडितास्मि दिने दिने॥ यदिन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

त्रासिमान्देव. गर्भदुःखाज्जगत्पते॥ नचिरादेव॑ स्यामि. मृत्योर्वशमहंसयं॥ कयापि नेदृशो गर्भः पूर्वं माधव वै धृतः॥ यद्बलं चालयति मां. सरसीमि
व कुंजरः॥ एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्याः पृथिव्याः पृथिवीधरः॥ ब्रह्मादेयन्नृपश्रुत्वा वाचहरिस्तत्र तामिव॥ ॥भगवानुवाच॥ नधरे ते महद्दुःखं. चिरस्था
यि भविष्यति॥ शृणुष्व येन प्रकारेण. चानुभूतमिदं त्वया॥ मलिन्यासहसंगेन. योगर्भः संधृतस्त्वया॥ सोभूदसुरसत्वस्तु. पृथ्वेः पुत्रस्तु दारुणः॥ ज्ञात्वा तस्य
च वृत्तांतं. गर्भस्थ दुहिणादयः॥ देवीभिः शक्तिभिर्वद्ध. स्तव कुक्षौ तु तं स्वरं॥ सर्गादौ यदि जायेत. भवत्याः प्रदृशः सुतः॥ ध्वंसयेत्सकलां लोकां स्त्री
निमान्ससुरासुरान्॥ अतस्तस्य वलं वीर्यं. ज्ञात्वा ब्रह्मादयः सुराः॥ प्राकृतसृष्टिकाले ते गर्भ. तथाधुर्जगतां हृते॥ सृष्टा विंशतिमे प्राप्ते. आदिसर्गो
त्वत्तु युगे॥ त्रेतायुगस्य मध्ये तु. सुतं तं जनयिष्यति॥ यावत्सत्ययुगं याति. त्रेतायं च वरानने॥ तावद्वहमहागर्भ. दत्तः कालो मया तव॥ नया
वज्जायते धात्रि. गर्भस्तेद्य तिदारुणः॥ तावद्गर्भवती दुःखं. नत्वं प्राप्स्यासि भाविनि॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ इत्युक्त्वा भगवान्विष्णुः पृथिवीगर्भिणी
तदा॥ नाभोपस्पर्शदयितां. शंखाग्रे नाभिपीडितां॥ सास्पृष्टा विष्णुना पृथ्वी. शरीरं लघु चासदत्॥ गर्भोपि लघिमानं सा. प्राप्नोति वसुखप्रदं॥ स्व
गर्भा या दृशी नारी. तादृशी सा व्यजायत॥ धृतगर्भापि मुदिता. सा बभूव जगत्प्रसूः॥ ततः पुनरिदं वाक्यं. मुक्त्वा स भगवान्क्षितिं॥ पुनः प्रसाद
यामास. सामभिर्वक्तुमिश्वतां॥ जगद्धात्रि महासत्वे. त्वं धृतिर्धारणात्मिका॥ सर्वेषां धारणाद्देवि. त्वं धरित्रीति गीयसे॥ क्षमा यस्माज्जगद्दुष्टं श
स्त्रा क्षांतियुता च यत्॥ सर्वं वसु त्वयि न्यस्तं. यस्माद्वसुमती ततः॥ त्वं दुःखं त्यज पुत्रस्ते. यदा संजायते तदा॥ मांस्मरिष्यसि देवि त्वं. पुत्रतेपा

लयाम्यहं॥इदंरहस्यंकुत्रापि.नप्रकाश्यंत्वयाधरे॥यन्मयाकथितंदेवि.रहस्यंपरमंपरं॥गर्भस्तवमहाभागे.त्रेतायांमध्यमागतः॥उत्पत्स्यते
हतेवीरे.रावणेरामसंज्ञिना॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुस्तत्रैवान्तरधीयत॥आज्ञाप्यपृथिवीन्देवी.गर्भभारप्रपीडितां॥
धरापिकुशलाक्षामा.लघुकायावलैर्युता॥अगर्भैवययौदेवी.मुदापरमयायुता॥ ॥इतिकालिकापुराणेषट्त्रिंशोऽध्यायः॥३६॥
मार्कण्डेयउवाच॥अथकालेवहुतिथे.व्यतीतेद्विजसत्तमाः॥विदेहविषयेराजा.जनकोनामवीर्यवान्॥सर्वराजगुणैर्युक्तो.राजनीतिवि
वर्द्धितः॥सत्यवाक्शीलवान्दक्षो.ब्रह्मण्यःप्रयतःशुचि॥देवद्विजगुरूणांच.पूजासुनिरतःसदा॥वभूवसर्वलोकानां. पितेवपरिपाल
कः॥तस्यराज्ञःसुतोनाभूत्.प्राप्तेकालेपिवैयदा॥तदासविमनाभूत्वा.चिंताध्यानपरोभवत्॥एकदासोथशुश्राव.नारदस्यमुखान्नृपः॥अ
पुत्रोनृपतिर्दृष्टो.नाम्नादशरथोमहान्॥पुत्रांल्लेभेमहासत्वा.नध्वरेणमहामतिः॥अयोध्यायांनगर्यान्तु.ऋष्यशृंगपुरोगतैः॥मुनिभिः
विहितैर्यज्ञै.र्लब्धवान्सनृपःसुतान्॥रामंचभरतंचैव.शत्रुघ्नंलक्ष्मणन्तथा॥महासत्वान्महावीरान्.देवगर्भोपमान्सुतान्॥तच्छ्रुत्वाज
नकोराजा.प्रविश्यान्तःपुरंस्वकं॥भार्याभिर्मंत्रयामास.यज्ञार्थंपुत्रजन्मनि॥मंत्रयित्वातदाराजा.महिषीप्रमुखैःस्वयं॥वृत स्वभि
र्भार्याभि.र्यज्ञार्थंदीक्षितोऽभवत्॥ततःपुरोधसंराजा.गौतमंमुनिसत्तमं॥तत्पुत्रंचशतानंदं.पुरोधायाकरोत्स्वं॥द्वौपुत्रौतस्य
संजातौयज्ञभूमौमनोहरौ॥एकावहुहितासाध्वी.भूम्यन्तरगताशुभा॥नारदस्योपदेशेन.यज्ञभूमिंततोनृपः॥हलेनदारयामास.य

न्त्वा तव वधिस्त्वयं॥ तद्भूमिजा तसीतायां शुभां कन्यां समुत्थितां॥ लेभे राजा मुदा युक्तः सर्वलक्षणसंयुतां॥ तस्यां तु जातमात्रायां. पृथिव्यन्तर्हिता स्वयं
जगाद वचनं वेदे गौतमं नारदं नृपं॥ ॥पृथिव्युवाच॥ एषा सुता मया दत्ता. तव राजन्मनोहरा॥ एषा गृहाण सुभगां. कुलद्वयप्रभावहां॥
अनया मे महाभागा संतनोदेतु भूतया॥ क्षयं यास्यति भारार्त्तिं मोचयिष्यामि दारुणां॥ रावणाद्या महावीराः कुंभकर्णादयोऽपरे॥ नाशं यास्यः
न्ति दुर्द्धर्षाः कृते स्या राक्षसापरे॥ त्वं च मोदं दुराधर्ष. ङङि कृतिजं नृप॥ अवाप्स्यसि सुराणां च. पितॄणां मृणशोधनं॥ किं त्वेकः समयः का
र्यस्त्वया मम नरोत्तम॥ तमहं त्वेप्रवक्ष्यामि. पुरो नारदगौतमे॥ निहते रावणे वीरे. भारार्त्तिरहिता सुखं॥ सुपुत्रं जनयिष्यामि. यज्ञभूमावहन्तव॥
तं पुत्रवत्पालयिता. भवान्नृपतिसत्तम॥ यावद्यतीतवाल्यः स. भविता तनयो मम॥ व्यतीतवाल्यं तमहं. पालयिष्ये स्वयं नृप॥ तस्य स्यान्मातु
षो भावो. यथा त्वं तत्करिष्यसि॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ इति पृथिव्या वचनं श्रुत्वा. राजा तदा मुदा॥ प्रणम्य पृथिवीं प्राह. सामन्नासजन
कात्मजां॥ ॥राजोवाच॥ यत्त्वं ब्रूषे जगद्धात्रि. करिष्ये तद्वचस्तव॥ ममापीष्टं प्रयच्छस्व. प्रसीद परमेश्वरि॥ देवि प्रत्यक्षतो रूपं. द्रष्टुमि
च्छाम्यहं तव॥ शक्तिस्त्वं लोकजननी. त्वां नमामि प्रसीद मे॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा. जनकस्य तदा क्षितिः॥ मुनीनां सन्निधौ रूपं. दर्शयामास
भूभृते॥ नीलोत्पलदलश्यामा. अक्षमाला बुधारिणी॥ बाहुयुग्मेन शुभ्रेण. मृणालायतशोभिना॥ सुन्दरीं लोकधात्रीं तां. दृष्ट्वा शश्व नृपो
ऽनमत्॥ ततः सा पृथिवी देवी. सीतां जातां नृपात्मजां॥ करेण शश्वत्संस्पृश्य. वचनं चेदमब्रवीत्॥ इयन्ते मानुषी भाव. मवाप्स्यति जगन्मुदः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तवपुत्रीनृपश्रेष्ठ.समयंप्रतिपालय॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥इत्युक्त्वापृथिवीदेवी.राजानंजनकाह्वयं॥संभाष्यनारदादींस्तां.स्तत्रैवा
न्तरधीयत॥जनकोपिसुतांलब्ध्वा.सर्वलक्षणशालिनीं॥मुमुदेयंतथाप्राप्य.मुदितःस्वगृहंययौ॥ततःकालेतुसंप्राप्ते.रावणेराक्षसेहते
॥मानुषेणस्वरूपेण.विष्णुनाप्रभविष्णुना॥गत्वाविदेहराजस्य.यज्ञभूमिंतदाक्षितिः॥सुषुवेतनयंवीरं.यत्रसीतापुराभवत्॥जातेपुत्रे
तदादेवी.जगद्धात्रीजगत्प्रभुं॥सस्मारसमयेविष्णुं.स्मरन्तीसमयंपुरा॥स्मृतमात्रस्तदादेवःसमयंप्रतिपालयन्॥क्षितेर्यत्रसुतोजात.स्तत्रप्रादु
र्बभूवह॥प्रादुर्भूतंतदादेवी.प्रणम्यपरमेश्वरं॥संस्तूयसूनुंतंशश्व.दिदमाहजगत्प्रभुं॥ ॥पृथिव्युवाच॥एषतेतनयोजातःसुकुमारोमहा
प्रभुः॥संस्मरसमयंपूर्वं.त्वमेनंप्रतिपालय॥ ॥भगवानुवाच॥अयन्तेतनयोदेवि.महाबलपराक्रमः॥भवितामानुषंभावं.तत्यजानासुवि
रंबुधः॥यावन्मानुषभावन्ते.तनयोभावयिष्यति॥तावत्कल्याणमाप्नूत्वा.चिरंराज्यंकरिष्यति॥त्यक्त्वामानुषभावन्तु.यदाचायंविचेष्टते
॥तदातुनास्यसुचिरं.जीवितंसंभविष्यति॥संप्राप्तेषोडशेवर्षे.राज्यमासादयिष्यति॥धनरत्नगजैश्वर्य.युक्तोयंरथसंचयैः॥आसाद्यमह
तींनित्यां.श्रियंभोक्ष्यतीवीर्यवान्॥यस्मिन्यस्मिंयुगेभावो.योयोभवतिवैनृणां॥तंतंभावंतथैवेष.करिष्यतितथाकृतः॥एतस्यनिभृतंराज्यं
यत्प्राग्ज्योतिषसंज्ञकं॥पुरन्तत्रचिरंशास्ता.राज्यमेषसुतस्तव॥इत्युक्त्वापृथिवींविष्णुःसमाभाष्यजगत्पतिः॥दृश्यमानस्तयाक्षिप्रं.तत्रैवान्त
र्दधेप्रभुः॥प्रसूयपृथिवीपुत्रं.मध्यरात्रेमहाद्युतिः॥जनकंज्ञापयामास.रहस्यंपूर्वमीरितं॥विदेहराजोज्ञात्वैव.पृथिवीजनितंसुतं॥तदैव

यज्ञवाटस्य. राज्ञो वागान्कृतक्रियः॥ गच्छन्तं यज्ञवाटन्तं दृष्ट्वा सर्वसहा तदा॥ नोक्त्वा किंचन तं शम्भुः दत्त्वा नंगता नृपं॥ अथ गते न तदा तत्र वि
देहाधिपतिः सुतं॥ धरायां ददृशे कान्त्या. चन्द्रार्कज्वलनोपमं॥ रुदन्तं वक्रशश्रुन्दं. चलद्धस्तपदद्वयं॥ वपुष्मन्तं श्रिया दीप्तं. कार्त्तिकेयमिवाप
रं॥ उज्जहसस्मदन्बालो. यज्ञभूमीव्यतीत्य च॥ कियद्दूरं जगामाशु. तानशायी महाद्युतिः॥ मानुषस्य शिरस्तत्र. पृतस्य प्राप्य बालकः॥ स्वशिर
स्तत्र विन्यस्य. रुदन्नस्थौ क्षणं तदा॥ ततो विदेहराजोपि. मार्गमाणः क्षितेः सुतं॥ व्यतीत्य यज्ञभूमीन्तु. मासमात्रं जनात्वहिः॥ आसाद्य बालकं
दीप्तं वदीन्नमीवपावकं॥ कान्त्या चन्द्रमसस्तुल्यं. तेजोभिर्भास्करोपमं॥ शरमध्यगतं पूर्वं. पावकिं पावकोयथा॥ स्वयं जग्राह तं राजा.
पृथिव्याः समयं स्मरन्॥ तं गृह्णन्तत्र च्छिरोदेशे. ददृशे मानुषं शिरः॥ सा शंसचाचिरं शीर्षं. मानुषं गोतमायसः॥ अथ बालं समादाय.
प्रविश्यान्तःपुरं स्वकं॥ महिष्यै कथयामास. प्राप्तं पुत्रं गुरूपमं॥ सा तं दृष्ट्वा विशाला [illegible] सं. सिंहस्कन्धं महाभुजं॥ विस्तीर्णहृ
दयं कान्तं. नीलोत्पलदलच्छविं॥ मुमोद पालनियोयं. त्वयेति न्यगदन्नृपः॥ तां राजा [illegible] तः प्राह. पुत्रोयं मम सुंदरि॥ यज्ञभू
मौ समुत्पन्नः स्वच्छंदं पाल्यतामयं॥ यत्पृथिव्या रहः प्रोक्तं. न तद्देव्यै न्यवेदयत्॥ सत्यसंधो नृपश्रेष्ठः प्रियायामपि भाषितं॥ मम
सुतसुतवंशान् पालयित्री धरेयमिति नरपतिवर्यो मोदवांस्तं हृदि देशा॥ सुरतनयसमानं पुत्रमासाद्य देवि. जितरिपुरि
ति हि नः स्यादयं चैत्यमोदेत्॥ ॥इति कालिकापुराणे सप्तत्रिंशोऽध्यायः॥३७॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ अथ तस्य नृपश्रेष्ठो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

का॰पु॰ गौतमेन महर्षिणा॥ संस्कारं कारयामास. विधिनामानुयोगेन तु॥ नरशीर्षेथ सुशिरो. निधाय स्थिरकान्यपतः॥ तस्मात्तस्य मुनिश्रेष्ठो
८८ नरकं नाम वैद्यधात्॥ अपरानू बालसंस्कारान्. क्षात्रेण विधिना मुनिः॥ केशान्तेवधि संचक्रे. ऋग्यजुःसाममंत्रकैः॥ ववृधे तस्य स
दने. नरको नाम भूसुतः॥ दिनं दिनं धृतान्यश्रीः शरदीव निशाकरः॥ स राजा तं सदा भावैर्मानुषैर्यो जयन्स्वयं॥ गौतमस्य सुतेनाथ
शतानंदेन धीमता॥ शाहयामास तं नित्यं. क्षात्रभावेन मानुषं॥ तथैव पृथिवी देवी. धात्री वेशेन तं सुतं॥ नियतं शाहयामास. मानु
षं चरितं सुभं॥ यदैव पुरुतुत्पन्न. स्तदैव पृथिवी स्वयं॥ मायामानुषरूपेण. राजान्तःपुरमाविशत्॥ प्रविश्य तत्र सा देवी. नृपस्यानुमते
ऽभवत्॥ धात्री तस्याद्विजश्रेष्ठाः कान्यायन्याश्च वस्थया॥ यावत्षोडश वर्षाणि. तस्य बालस्य भाविनी॥ तावत्स्वयं पालयन्ती. शीक्ष्यामास
३५ सा स्वयं॥ स वर्द्धमानो दिनं. नरकः पृथिवीसुतः॥ अत्यक्रमे सुतान्सर्वान्. जनकस्य महात्मनः॥ शरीरेणाथ रूपेण. वीर्येण बलवन्नया॥
धनुषा गदया वीरो. व्यत्यक्रामं नृपात्मजान्॥ स शास्त्रवादकुशलो. धनुर्वेदेव कोविदः॥ वर्षैः षोडशभिर्न्नूतो. वीरैरन्यैर्दुरासदः॥ विदेहा
धिपतिर्दृष्ट्वा. महाबलपराक्रमं॥ ततो न्यूनांश्च पुत्रांश्च नातिहृष्टमना भवत्॥ विचिंत्य मम पुत्रान्सो. राज्यमेष ग्रहिष्यति॥ काले प्रा
प्ते महावीरो. मतिः तस्माद्भवत्तदा॥ अन्तःपुरे यदा पुत्रान्सर्वान्रमयते नृपः॥ तदा तु नरकं वीक्ष्य. हर्षं प्राप्नोति नाधिकं॥ तस्य तद्बु राम
ध्वे देवी. नृपस्याथ वसुंधरा॥ महिषी विस्मयं चक्रे. तस्मिन्काले तु भूभृतः॥ अथैकदा महादेवी जनकस्य महात्मनः॥ पप्रच्छ नृपतिश्रेष्ठं. विद ८८

विदेहाधिपतिंपतिं॥नाथपृच्छामितेकिंचि.द्रहस्यंयद्धिनोतव॥तदामांतद्वदस्वत्वं.कृपाचेद्विद्यतेमयि॥यद्दैवंतनयाःसर्वे.विहरन्तिपुर
न्तव॥तद्दैवनरकंहत्वा.विशीर्णइवलक्ष्यसे॥तन्मेरात्रिदिवंनाथ.विस्मयःप्रतिवर्द्धते॥संशयश्चभयंचैव.नजहातिचमांसदा॥रूपवान्
वीर्य्यवान्नेव.नयेचविनयेतथा॥कुशलःप्रतिबुद्धश्च.पुत्रस्तवमहाबलः॥नसमाजयसेकस्मा.त्पुत्रमन्यैर्दुरासदं॥तदहंज्ञातुमिच्छामि
यदितथ्यंवदस्वमे॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥इतितस्यावचःश्रुत्वा.प्रियायाःपृथिवीपतिः॥तूष्णींभूत्वाक्षणंदेवी.मिदंवचनमब्रवीत्॥ ॥
राजोवाच॥कथयिष्येप्रियेतत्त्वं.यत्पृष्टोहंत्वयाधुना॥मासत्रयेव्यतीतेतु.समयंप्रतिपालय॥निगूढःकश्चिदत्रास्ति.देवस्यसमयोम
म॥तेनाधुनानकिंचित्ते.कथयिष्यामितद्रहः॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥राज्ञोह्ययंसभार्य्यस्य.संवादोऽभवदन्तिके॥मानुषीपृथिवीधा
त्री.तंशुश्रावयदातदा॥श्रुत्वातयोस्तुसंवादंमहिषीभूपयोःक्षितिः॥मासत्रयेणसमयं.दत्तंदैव्येधराभृता॥तत्कालविमनस्कंच.भूपं
नरकसंज्ञया॥त्रिभिर्मासैर्व्यतीतेस्मा.दस्यषोडशवत्सरः॥ततोनृपोमहिष्यांतु.कथयिष्यतितद्रहः॥ततोममरहस्यंतु.विदितंसंभवि
ष्यति॥चिंतयित्वेतिसादेवी.जगद्धात्रीसुतंप्रति॥निश्चित्यैतत्तदाकृत्यं.प्राप्तकालमवेक्षत॥ततोरहसिभूपंतंसमासाद्यसगौतमं॥इ
दमाहजगद्धात्री.स्वपुत्रार्थेयशस्विनी॥योमयासमयोदत्तःपालितःसत्वयानघ॥पुत्रश्चपालितोमेयं.नरकोविनयैर्युतः॥सप्रा
प्तयौवनःपुत्रो.योजितश्चत्वयानयैः॥तवप्रसादात्पुत्रोमे.सुखीवृद्धोगृहेतव॥तमहंपूर्वसमया.न्नयिष्यामिस्वमात्मजं॥अनुजानी

दपिकृवाच २

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का.पु.
८९

हिमद्रन्ते.नरकस्य गतिं प्रति॥ रक्षितव्यश्च भवता.समयः स पुरोधसा॥ कृत्नमेवत्नयिष्यामि.नृपते मा व्यथां कृथाः॥ ॥मार्कण्डेय उवाच
॥इत्युक्त्वा जगतां धात्री.विदेहाधिपतिं नृपं॥ तत्रैव पश्यतां तेषां.मन्त्रर्जोनमुपागमत्॥ नृपोपि तस्यास्तद्वाक्यं.मंगीकृत्य क्षितिं प्रति॥ त
स्याश्रत्य क्षतः स्थानं.जगाम स पुरोहितः॥ अथैकदा धरा देवी.मायामानुषरूपिणी॥ उपांशु नरकं प्राह.धात्रीतस्य महात्मनः॥ त्वया सह
मया वाहो.गंगां गंतुं मनो मम॥ यदि त्वं यास्यि यास्यामि.रथेनाद्यैव पुत्रक॥ ॥नरक उवाच॥ नपितुर्वचनं यास्ये.विना मातस्त्वया समं
॥अवज्ञाय महाराजं.करिष्यामि न वेप्सितं॥ गुरुं च तनयं तस्य.शतानंदं द्विजोत्तमं॥ अनुज्ञाप्य रथेनाहं.यास्ये गंगां सह त्वया॥ ॥
धात्र्युवाच॥ न ते पितायं जनको.यः सर्व्व जगतां प्रभुः॥ स ते पितानुगंगायां.पश्य गत्वा मया सह॥ अयं पिता पालकस्ते.न वाक्यं स
प्रदास्यति॥ यस्ते वर्द्धयिता तात.स्त्वमातादयपुत्रक॥ अत्रयच्छरहस्यं तु.गंगायामेव पुत्रक॥ कथयिष्याम्यहं सर्व्वं.रहो मे गोप्य
थाम वेत्॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ जातसंप्रत्ययो धात्र्या.वचनान्नकैरस्तथा॥ विहाय यानं कुन्तेन.पद्भ्यां गंगां ययौ नदी॥ अथ ग
गां समासाद्य.संस्नाप्य विधिवत्सुतं॥ आत्मानं दर्शयामास.पृथिवी स्वसुताय वै॥ मायामानुषमृत्तिं स्वां.विहाय जगतां प्रसूः॥ नीलोत्पः
लदलश्यामं.सर्व्वलक्षणसंयुतं॥ स द्वांगसुन्दरं वाहं.नानालंकारभूषितं॥ पुत्राय दर्शयामास.नरकाय वसुंधरा॥ कथामेतां च पू
र्व्वस्मि.नुद्भूतां पृथिवी तदा॥ कथयामास पुत्राय.प्रतीति ज्ञायते नयं॥ मम गर्भे यथा पुत्र.वर्द्धसेत्वं दिने दिने॥ ब्रह्मादयस्तदा देवा

रामः
८९

Domain. Digitization by eGangotri. Funding: MDF

आलोक्य स्वयमेवते॥ महिनीक्षितिसंजातः पुत्रो विष्णोर्महात्मनः॥ इति चिन्तापरा देवाः कुमंत्रं चक्रिरे तदा॥ अयन्नोन्यघ्नतां गर्भोऽस्मै तिष्ठत्वयं स
दा॥ ज्ञातो मम भवान्गर्भे सुवह्नियुगान्यथा॥ अवसत्वसुरान्पुत्र. देवतानां कृकृत्यथा॥ मृतकल्पा भवम्यहं. भवतो धारणात्सुत॥ ततोहं शरणं
याता. भगवंतं सनातनं॥ नारायणस्य वाक्यात्तु. भवानुत्पन्नवान्सुतः॥ इति सत्यं मम वचः पुत्र जानीहि निश्चितं॥ अथया वन्नपुत्रस्य. विस्म
यः समपद्यतः॥ तावदेव स्वयं देवी. प्रोवे पुत्रमिदं वचः॥ अहं ते जननी भद्र. मया जातोसि पुत्रक॥ पृथिव्यहं जगद्धात्री. यद्रूपं मृण्मयं त्विदं॥
पिता तव महावाहो. प्रभुर्न्नारायणोव्ययः॥ अच्युतो जगतां धाता. महात्मा सूकरात्मधृक्॥ तेनाहितस्त्वं मद्गर्भे. सुचिरं त्वं पुरा वसः॥ संप्राप्ते समये
जातः पालितश्चाहमूर्तृता॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ ॥अथ तस्या वचः श्रुत्वा. हर्षशोकाकुलस्तथा॥ नरकः पृथिवीं देवी. मिदमाह धनुर्द्धर
॥ न माता विदिता पूर्वं. माताहमिति भाषसे॥ विष्णुः पितेति च वचो. न पिता विदितो मम॥ जानामि पितरं चाहं. विदेहाधिपतिं नृपम्॥ तस्य
भार्यां सुमत्याख्यां. अहं जानामि मातरं॥ भ्रातरस्तत्सुताः सर्वे. सीता मे भगिनी शुभा॥ सुमत्या मम माते ति. लोको जानाति सन्ततं॥ कात्याय
नी च धात्री मे. याः श्रुते ष कृता त्वया॥ एतत्सर्वं त्वया मिथ्या. दर्शितं मम सांप्रतं॥ यथा तवाहं तनयः सत्यमाख्याहि तन्मम॥ ॥मार्कण्डेय
उवाच॥ ॥पुत्रस्य वचनं चेति. श्रुत्वा सर्वंसहा तदा॥ सर्वं तं पूर्ववृत्तान्तं. तनयाय न्यवेदयत्॥ यथा महिन्याः संभोगो वराहस्याभवत्पुरा॥ यथा
गर्भे धृतो देवैः. येन वा कारणेन सः॥ यथा च गर्भदुःखार्त्ता. माधवं शरणं गता॥ यथा तेन प्रदत्तश्च. समयो जननं प्रति॥ यथा विदेहराजस्य. य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ज्ञभूमावसूयत॥ विदेहराजेन समं याद्दशं समयो भवत्॥ यथा मानुषरूपेण धात्रिसा समपद्यत॥ तत्सर्वं कथयामास नरकाय महात्मने॥ ॥
ऋषय ऊचुः॥ ॥किमर्थं समयो दत्तो विष्णुना प्रभविष्णुना॥ निहते रावणे वीरे रामेण सुमहात्मना॥ भविष्यंति सुतास्ते वै तत्र नः संशयो महान्॥
एतत्वं संशयं छिंधि गुरो शास्त्रासि नः सदा॥ ॥मार्कंडेय उवाच॥ भारात्तारावणादीनां पृथिवीमांसभोगिनां॥ अधोगता योजनानी पंचैव द्विज
सत्तमाः॥ अयं वराहवीर्येण जातो गर्भेक्षितेः पुनः॥ असावपि महाराजो दशग्रीवो यथा भवत्॥ अधो यास्यति भारार्त्ता सा तीव पृथिवी त्विति
॥समयं दत्तवान्विष्णु रावणे निहते सति॥ धरायै भार विहित्तुं वीजे न द्विजसत्तमाः॥ अथैतां पृथिवीं प्राह नरकः पुनरेव हि॥ पृथिव्या वचनं श्रु
त्वा स्वल्पसंशयसंयुतं॥ यद्येवं मे पिता विष्णु मोता त्वं पृथिवी शुभे॥ आगच्छतु जगन्नाथो ममैवाभ्युपपत्तये॥ स एव सर्वलोकेशो यदि मां भाषते
ऽच्युतः॥ पिताहन्ते त्वियं माता श्रद्दधे तदहं शुभे॥ त्वया मानुषरूपेण धात्र्याहं प्रतिपालितः॥ तद्रुपं द्रष्टुमिच्छामि यदि ते रूपमीदृशं॥ त्वत्पूर्व
रूपं द्रष्टास्मि वचनात्वं जगद्गुरोः॥ जातश्रद्धो महाभागे स्थास्यामि समये तव॥ ॥मार्कंडेय उवाच॥ पुत्रस्य वचनं श्रुत्वा पृथिवी प्रथमं त
दा॥ मायामानुषरूपं तत्यक्ति जग्राह तत्पुरा॥ तथा कात्यायनीरूपं येन रूपेण पालितः॥ नरकं सा नुतं कृत्वा तत्याज पृथिवी तनुं॥ अ
थ दृष्ट्वैव नरको धात्रीं कात्यायनीं तदा॥ पप्रच्छ पूर्ववृत्तांतं यद्वृत्तं नृपमंदिरे॥ सा तथा कथयामास यथा स प्रतिपालितः॥ यद वृत्तं पूर्वं तो
गेहे नृपस्य जनकस्य तु॥ जातसंप्रत्ययस्तत्र नरकः समपद्यत॥ पृथिवी च तु नर्द्देवी रूपं स्वं जगृहे तदा॥ अथ सस्मार पृथिवी जगन्नाथं ह

रिं प्रभुं॥ समये पूर्वविहिते. प्रणम्य शिरसा मुहुः॥ स्मृतमात्रस्तदा क्षित्या. माधवो गरुडध्वजः॥ प्रसन्नो जगतान्नाथः प्रत्यक्षत्वं गतस्तदा॥ तं दृष्ट्वा पृथि
वी देवी. देवं गरुडवाहनं॥ नीलोत्पलदलश्यामं शंखचक्रगदाधरं॥ पीताम्बरं जगन्नाथं. श्रीवत्सोरस्कमव्ययं॥ प्रणनाम महाभक्त्या. पस्पर्श
शिरसा महीं॥ परमेश जगन्नाथ. जगत्कारणकारण॥ प्रसीदेतीव चश्चापि तदा प्रोचे जगत्प्रभुः॥ नरकस्तु हरिं दृष्ट्वा. निमील्य नयनद्वयं
।तत्तेजसाभिभूतस्तु. तदाभूमावुपाविशत्॥ उपविष्टे तदा देवी. तनये नरकाह्वये॥ प्रसादयामास तदा. पुत्रार्थे वरवर्णिनी॥ प्रसादयमा
नो धरया. हरिर्न्नारायणोऽव्ययः॥ शंखाग्रेण तदा पुत्रं. पस्पर्श नरकाह्वयं॥ स्पृष्टमात्रोऽथ हरिणा. नरको भूत्सदर्शनः॥ हृष्टश्चोत्साह
वांश्चैव. वलवान्समपद्यत॥ तत उत्थाय नरको. हरिं नारायणं प्रभुं॥ प्रणम्य भक्त्या गोविंदं साष्टांगं च मुहुर्मुहुः॥ न नाम पृथिवीवीरो. जा
तसंप्रत्ययस्तदा॥ प्रणम्य च महाभागां. भक्त्या परमया सुतः॥ प्रांजलिः पुरतस्तस्थौ. नोक्तं किंचन वै भिया॥ ततस्तदर्थे पृथिवी. माधवं स
मयाचत॥ प्रसीद देवदेवेश. समयं प्रतिपालय॥ त्वयायं समयो दत्तो. मम सर्व्वजगत्पते॥ एतदर्थे प्रतिज्ञातं. यत्नात्त्वं प्रतिपालय॥ ॥
भगवानुवाच॥ भवतीयत्त्वपुत्रार्थे मामयाचत्सुरामया॥ तत्सर्व्वं तव दत्तं वै. राज्यं च भुज्यते भुवं॥ इत्युक्त्वा भगवान्विष्णु. रादाय नरका
ह्वयं॥ सह पृथिव्या गंगायां. मम ज्जगतां पतिः॥ निमज्ज्य क्षणमात्रेण. प्राग्ज्योतिषपुरं गतः॥ मध्ये गां कामरूपस्य. कामाख्याय त्र नायि
का॥ स च देशः स्वराज्यार्थे. पूर्वं गुप्तश्च शंभुना॥ किरातैर्वलिभिः क्रूरै. र्यज्ञैरपि च वासितः॥ तत्कालं तं भनिभांस्तत्र. किरातान्ज्ञानवर्ज्जिता

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

न्॥ अनर्थमुंडितान्नाद्य मांसाशानेकतत्परान्॥ ददर्श कुपितो नूनं विप्लुर्दृष्ट्वा द्विजर्षभाः॥ तेषामधिपतिस्तत्र घाटको नाम वीर्यवान्
॥ स्कन्नस्तं मतिमत्कं गः प्रदीप्त इव पावकः॥ स क्रोधीव तुरंगेण वलेन महता वृतः॥ आससाद जगन्नाथं नरकं च महावलं॥ आ
माशरवर्षेण ववर्ष प्रभुमव्ययं॥ किरातैः सहितो राजा घाटकाख्यः किरातराट्॥ माधवोपि तदा पुत्रं नरकं वीर्यवत्तरं॥ प्रेष
यामास युद्धाय किरातनृपतेस्तदा॥ नरको धनुरादाय सहितैर्वलवत्तरैः॥ युयुधे सुचिरं तत्र शस्त्रास्त्रैर्वहुधेरितैः॥ ततो सौ भ
ल्लमादाय योजयित्वा धनुर्गुणे॥ शिरः किराततराजस्य चिच्छेद नरको वली॥ मुख्यान् मुख्यान् किरातांश्च वहून् सेनाधिपांस्त
दा॥ जघान कुपितो वीरः केशरीव मतंगजान्॥ हतेथ नृपतौ केचित् पलायनपराभवन्॥ किराताः केचन पुनर्नरकं शरणं ग
ता॥ निहत्य युध्यमानांश्च संरक्ष शरणागतान्॥ नरकः पितरं गत्वा प्रणम्याथ निवेदयत्॥ हतस्तत्र किरातानामधिपो घा
टको मया॥ सेनाधिपाश्च तस्यान्ये किमन्यत्करवाण्यहं॥ ॥भगवानुवाच॥ किरातान् जहि याव त्वं देवीदिक्करवासिनी॥
पलायमानान्विद्राव्य पालयन् शरणागतान्॥ ॥मार्कंडेय उवाच॥ ततः स नरको वीरः समारुह्य सितं गजं॥ चतुर्दन्तं म
हाकायं किराताधिपवाहनं॥ ऐरावतसमं वीर्ये वेगेन गरुडोपमं॥ किरातान्द्रावयामास यावद्दिक्करवासिनी॥ पितरं
पुनरागत्य वचनं वेदमब्रुवीत्॥ विद्राविताः किरातास्ते सागरांतं समाश्रिताः॥ निहतो घाटकाख्यश्च किराताधिपतिर्म

हान्॥ वेगितं गजमारुह्य.ऐरावतसमं गुणैः॥ यदन्यत्करणीयंमे.तदाज्ञापय यत्संप्रति॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥करतोयासदा
गंगा.पूर्वभागावधिश्रिता॥ यावल्ललितकांताख्या.तावद्देशपुरंतदा॥ अत्र देवी महामाया.योगनिद्रा जगत्प्रसूः॥ कामाख्या रूपमा
स्थाय.सदा तिष्ठति शोभना॥ अत्रास्ति नदराजोयं.लौहित्यो ब्रह्मणः सुतः॥ अत्रैव दशदिक्पालाः स्वे स्वे पीठे व्यवस्थिताः॥ अत्र स्वयं महा
देवो.ब्रह्माद्याहव्यवस्थिताः॥ चंद्रः सूर्यश्च सततं.वसंतो त्रैवपुत्रक॥ सर्वे क्रीडार्थमायाता.रहस्यं देवमुत्तमं॥ अत्र श्रीः सर्वतोभद्रा
भोग्यमत्र तथा वसुः॥ अस्य मध्ये स्थितो ब्रह्मा.प्राग्नक्षत्रं ससर्ज ह॥ ततः प्राग्ज्योतिराख्येयं.पुरी शक्रपुरीसमा॥ अत्र त्वं वसभद्रते
ह्यभिषिक्तो मया स्वयं॥ कृतदारः सहामात्यै.राज्ञा भूत्वा महावलः॥ ॥मार्कंडेय उवाच॥ ॥एवमुक्त्वा स्वयं विष्णुः शंभो
रनुमते तदा॥ सर्वान्किरातान्पूर्वस्थां.सागरान्ते न्यवासयत्॥ पूर्वे ललितकांतायाः समारायावधिं पुनः॥ यावत्सागरप
र्यंतं.किरातास्तावदावसन्॥ पश्चाल्ललितकान्तायाः.देशं कृत्वावधिं पुनः॥ करतोयानदीयाव.त्कामाख्याललितं तु यत्॥
तस्मात्किरातानुत्सार्य.वेदशास्त्रातिगोत्तमान्॥ द्विजादीन्वासयामास.तत्र वर्णान्सनातनात्॥ वेदाध्ययनदानानि.सततं वर्त्ते
ते यथा॥ तथा चकार भगवान्.मुनिभिर्वासयन्प्रभुः॥ वेदवादरताः सर्वे.दानधर्मपरायणाः॥ नचिरादभवन्देशाः कामरूपाः
ह्वयास्तथा॥ ततो विदर्भराजस्य.पुत्रीं मायाह्वयां हरिः॥ पुत्रार्थे वरयामास.नरकस्य समागुणैः॥ तामुद्वाह्य तु सुश्रीकेशः

का·पु
९२

तस्मिन्पुरवरे स्वयं॥ तया समं स्वतनयं. राजत्वेनाभ्यषेचयत्॥ सुगुप्तां च पुरीं चक्रे. गिरिदुर्गे रमाधवः॥ तत् दुर्गं सर्वतो भद्रं. देवैरपि
दुरासदम्॥ ततः किरातराजस्य. चतुर्दन्ता मदन्तिनः॥ पंचविंशतिसाहस्रा. महामात्रकुथैर्युताः॥ यानि रत्नान्यनेकानि. सैन्यानि विविधा
नि च॥ अश्वांश्चाभरणांश्चैव. तत्सर्वं नरको ग्रहीत्॥ यद्यत्काम्बूषणां राज्ञो. ध्वजाश्चाभरणानि च॥ तानि तानि स्वयं विष्णुस्तनयस्य ददौ तदा
॥ रथं च प्रददौ तस्मै. त्रिषु लोकेषु दुर्लभं॥ लोहाष्टचक्रसंछन्नं सार्द्धयोजनविस्तृतं॥ युक्तमश्वसहस्रैस्तु. तथाष्टाभिर्मनोजवैः॥ रत्नका
ञ्चनचित्राङ्गं. वेदिकाभोगविस्तरं॥ वज्रध्वजेन महता. कांचनेन विराजितं॥ हेमदंडपताकाढ्यं. वैडुर्यमणिकूबरं॥ सिंहव्याघ्रसमु
द्भूतैः. छादितं चर्मभिः सदा॥ लोहभावेष्वसंछन्नं. किंकिणीजालमालितं॥ सर्वप्रहरणैर्युक्तं. वरूथाया समन्वितं॥ शक्तिं च प्रददौ
तस्मै. सर्वशत्रुविशातनीं॥ ज्वालामालातिदीप्ताङ्गीः रिपुकक्षाग्निरूपिणीं॥ इमं च समयं प्रोचे. नरकाय महात्मने॥ नरकस्य हिता
येशो. वसुधायाः समक्षतः॥ इमां शक्तिं न हि भवान्. प्राणहासंशयं विना॥ प्रयोक्ष्यसि कदाचित्तु. मानुषेषु विशेषतः॥ एषा मया च वै
दत्ता. भवतः सदृशी गुणैः॥ भवतो जीवनं यावत्तावत्स्थास्यति शोभना॥ द्वापरांते तु संप्राप्ते. प्रजा तव भविष्यति॥ विरोधो मुनिभिः
सार्द्धं. ब्राह्मणैरपि पुत्रक॥ न कदाचित्त्वया कार्यं. चिरंजीवितुमिच्छता॥ राजभिश्च न देवैश्च. विरोधो युज्यते तव॥ महास्वर्गस्य वै म
ध्ये. वसतो ह्यपराजिते॥ दिव्ययोषिद्गणैः सार्द्धं. वसमानो तिभोगवान्॥ सुपर्वते कामरूपे. चिरत्वं तिष्ठ पुत्रक॥ महादेवी महामा

रामः
९२

Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding: MoE

यां जगन्मातरमंबिकां॥ कामाख्यां त्वं विना पुत्र नान्यं देवं यजिष्यसि॥ तस्मान्नरकयत्नेन समयं प्रतिपालय॥ इत्युक्त्वा भगवान्विष्णुर्न
कं तनयं त्वकं॥ तमपास्य रहस्येनां पृथिवीं वाक्यमब्रवीत्॥ यद्यत्त्वं मया प्रोक्तं कर्त्तव्यं तव सुंदरि॥ तत्तद्वै नरकायाशु त्वयैव समुपदे
शय॥ यदैव त्वं स्वयं हंतुं मां जगद्धात्रि भाषसे॥ तदा तु मानुषः कश्चिन्नरकं निहनिष्यति॥ ॥पृथिव्युवाच॥ प्रजार्थमेष यत्नो मे नि
यं स्यात्सन्ततिं विना॥ तस्मान्नाथ प्रयत्नान्मे सन्ततिं पालयिष्यसि॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ एवमस्त्विति तां विष्णुः पृथिवीं प्रति:
पावनः॥ नरकं च समाभाष्य तत्रांतर्द्धिमगात्क्षणात्॥ गते हरौ निजस्थानं पृथिवी तनयं त्वकं॥ यत्त्वं हरिणा प्रोक्तं तत्र तं व्यनय
त्स्वयं॥ नरकोपि तदा धीमान् वेदशास्त्रार्थपारगः॥ ब्रह्मण्यो नीतिकुशलो वदान्यो दानतत्परः॥ कामाख्यापूजनरतो नील
कूटे महागिरौ॥ महाभोगी महाश्रीमान् हीनबाधश्च शत्रुभिः॥ सुचिरं राज्यमकरोत् शक्रवत्त्रिदशालये॥ ततो विदेहराजो
पि कृत्वैव नरकप्रियं॥ सपुत्रभार्यः सगणो नरकं द्रष्टुमभ्यगात्॥ प्राग्ज्योतिषपुरं गत्वा कामरूपांतरस्थितं॥ ददर्श नरकं राजा
शरच्चंद्रसमं श्रिया॥ प्राग्ज्योतिषपुरं मेने स राजा त्वमरावती॥ देवेंद्रं नरकं मेने सत्परिच्छदभूषणं॥ ततो महिष्यै तत्सर्वं जनको वा
क्यमब्रवीत्॥ एष ते पालितः सुतः श्रीमान्नरकसंज्ञकः॥ पृथिव्या दयितः पुत्रः संजातो घृष्टिरूपिणा॥ विष्णुना जगदीशेन
त्वमेनं पश्यतां गता॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ इत्युक्त्वा जनको राजा यथावृत्तं तथा पुरा॥ वृत्तांतं कथयामास नरको ज्ञानवान्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

न्तर

यथा॥ ततस्तत्र चिरं स्थित्वा प्राग्ज्योतिषपुरे तु सः॥ विदेहाधिपती राजा नरकेन प्रपूजितः॥ स्वस्थानं गतवांस्तस्मात् स्वगणैः परिवारित
ः॥ एवं स नरको जातः पृथिव्यां ... नयस्तदा॥ हीनासुरस्वभावः स विजहार चिरं क्षितौ॥ ॥इति कालिकापुराणे एकोनचत्वा
रिंशोऽध्यायः॥३९॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ स राजा नरकः श्रीमान् चिरजीवी महाभुजः॥ मानुषेणाथ भावेन चिरं राज्यमथाक
रोत्॥ त्रेतायां च व्यतीतायां द्वापरस्य तु शेषतः॥ श्रीमच्छोणितपुरे बाणो नाम महासुरः॥ तस्याग्निदुर्गं नगरं स च शंभुसखो ब
ली॥ सहस्रबाहुर्दुर्धर्षः सर्वेषु च प्रियो बलेः॥ नरकेन समं तस्य महामैत्री व्यजायत॥ गमनागमनं नित्यं मन्योन्यं तु गृहे त
दा॥ तयोरभून्महाप्रीतिः पवनानलयोरिव॥ स च बाणः समाराध्य महादेवं जगत्प्रभुं॥ आसुरेणाथ भावेन व्यवहारे कृतो
द्यमः॥ तत्संसर्गात्स नरको दृष्ट्वा तस्याद्भुताकृतिं॥ तेनैव सहभावेन विहर्तुमुपचक्रमे॥ न ब्राह्मणान्पूजयति यथापूर्वं त
था द्विजाः॥ न च यज्ञेषु दानेषु पूर्ववन्मुदितः स च॥ न तथा विष्णुमभ्येति पृथिवीं चापि नार्चति॥ कामाख्यायां तथा भक्तिं स्वद
त्तस्याथ नाभवत्॥ एतस्मिन्नन्तरे धातुस्तनयो मुनिसत्तमः॥ वशिष्ठो नाम कामाख्यां द्रष्टुं प्राग्ज्योतिषं गतः॥ तां दुर्गाभ्यन्तरे नी
ल कूटे देवीं च वस्थितां॥ द्रष्टुं गन्तुं वशिष्ठस्य न द्वारं नरको ददात्॥ ततो वशिष्ठः कुपितो वचनं परुषं मुनिः॥ जगाद नरकं वीरं
गर्हयन्नृषिसत्तमः॥ कथं पृथिव्यास्तनयो वराहस्य च तेजसा॥ देवीं द्रष्टुं ब्राह्मणस्य न ददासि तथागतः॥ किं ते कुलोचितं कर्म

Public Domain. Digitization by eGangotri and ...

त्वंकरोषिधरात्मज॥देहिप्राग्ज्योतिषंगत्वा,पूजयिष्येजगन्मयीं॥ततःसनरकोराजा,प्राप्तकालंक्षितेःसुतः॥परुषेणाथवाक्येनतम
क्षिप्यनिरस्तवान्॥ततोमुंःसकुपितःशशापनरकंनृपं॥नचिराद्येनजातोसि,तेनमानुषरूपिणा॥मरणंभवितापाप,वराहस्तु
तयोम्सुत॥मृतेत्वयिमहादेवीं,कामाख्यांजगतांप्रसूं॥पूजयिष्याम्यहंपाप,तिष्ठयास्येस्वमालयं॥त्वंयावज्जीवितापाप
कामाख्यापिनिजंप्रसूं॥सर्वैःपरिकरैःसार्द्धं,मन्त्रज्ञोनायगच्छतु॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥इत्युक्त्वाब्रह्मपुत्रःस,स्वस्थानंग
तवान्मुनिः॥वशिष्ठस्तेनभौमेन,निरस्तःकुपितोभृशं॥गतेवशिष्ठेनरकःशीघ्रंविस्मयसंयुतः॥जगामसदेवीभवनं,नीलकू
टंमहागिरिं॥तत्रगत्वानवापश्यत्,कामाख्यांकामरूपिणीं॥नयोनिमंडलंचास्याःसर्वान्परिकरांस्तथा॥ततःसविमनो
भूत्वा,क्षितिंसस्मारमातरं॥पितरंचजगन्नाथं,नरकःप्रभुमव्ययं॥नतावपितदायातौ,तस्यप्रत्यक्षतांद्विजाः॥व्युत्क्रां
तसमयस्येति,नीतिहीनस्यसंभवे॥चिरंप्रतीक्ष्यतौतत्र,भौमोवज्ज्वरस्तदा॥अप्राप्तक्षितिविष्णुःस,सशोकंस्वनिवेश
नं॥गच्छन्सस्वगृहंभौमःपुरींस्वांदृष्टवांस्तदा॥पूर्वश्रियापरित्यक्तां,मलिनींवनितामिव॥देव्यामन्तर्हितायांतु,वेद
वादविवर्जितां॥पुण्येस्वल्पादरजनं,तत्पुरंसमपद्यत॥नदेवास्तत्रगच्छंति,नविप्रानमहर्षयः॥बभूवनगरंतस्य
स्वल्पयज्ञक्रियोत्सवं॥इतियोवहवोजाता,मृताश्चवहवोजनाः॥लौहित्योनदराजोपि,हीनतोयस्तदाभवत्॥

तोमदत्य अध्यायः २

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का.पु.
९४

बहूनिविपरीतानि.दृष्ट्वासनरकस्तदा॥मन्येमरणमासन्नं.मात्मनोब्रह्मशापतः॥ततःप्राग्ज्योतिषाध्यक्षःशोकविह्वल
चेतनः॥चिन्तयन्मनसामित्रं.बाणंबलिसुतंययौ॥सखाप्राणसमःसौम्य.सततंन्योन्यरक्षणे॥तत्रगौबाणनरकौ.स्ववैया
वश्विनाविव॥एतस्मिन्समयेमित्रं.बाणःशंभुसखोमम॥अनुकूलयितामंत्रप्रदानेनमहासुरः॥इतिचासीन्मतिस्तस्य.व
ज्रकेतोस्तदाचला॥द्रुतंचप्राहिणोद्दीप्तं.बाणस्यनगरंप्रति॥सशोणितपुरंगत्वा.स्यंदनेनाशुगामिना॥ततोभौमस्यवृत्तांतं.बाण
याशुन्यवेदयत्॥यथाशप्तोवशिष्ठेन.यथाचाराधिताम्बिका॥यथाविघ्नःसुरवरे.जातप्राग्ज्योतिषाक्षये॥समयस्यव्यतीक्रांति.
र्मृत्तिमाधवयोर्यथा॥तथासद्भूतोभौमस्य.शशंसबलिसूनवे॥सततदाकर्ण्यमित्रस्य.सम्यग्देवपराभवं॥स्वयंजगामनरकं.
समाजयितुमीश्वरः॥सकांचनविचित्रांगं.युक्तमश्वशतैस्त्रिभिः॥लोहचक्रंचवैयाघ्रं.मयूरध्वजभूषितं॥हेमदंडसितछत्र.
छादितंकिंकिणीगणैः॥नानारत्नौघरचितं.मारुरोहमहारथं॥सहस्रभुजतःश्रीमान्.चतुरंगबलैर्युतः॥प्राग्ज्योतिषंभौ
मपुरं.मचिरादाजगामह॥तमासाद्यमहाबाहुः.बाणःप्राग्ज्योतिषेश्वरं॥हीनंपूर्वश्रियामित्रं.मपश्यन्नगरंचतत्॥सतेनपू
जितोबाणो.यथायोग्यंस्वतेनकौः॥पप्रच्छकिंनिमित्तंते.हीनश्रीकमभूत्पुरं॥शरीरंचयथापूर्वं.तथानतवराजते॥म
नश्चैतेनातिहृष्टं.तत्रहेतुंवदस्वमे॥एवमादीनिपृष्टःस.नरकःक्षितिनंदनः॥यथावशिष्ठशापोभूत्.तत्सर्वंतस्यचाब्रवीत्॥

रामः
९४

यच्छ्रुतंभीमवदना.त्वद्दूतावेदितंपुरा॥ ज्ञात्वातथातंप्रोवाच.वाणोवज्रध्वजंपुनः॥ नहिमन्युस्त्वयाकार्य्यः सुखदुःखेशरीरिणां॥
वक्रंवत्सरिवर्त्तंते.नैताभ्यांकोपिहीयते॥ परंतत्रप्रतीकारःकार्य्योधीरैर्विभूतये॥ भवाननपिप्रतीकारं.कर्त्तुमर्हतिसंप्रति॥ धए
वमानुषःपृथ्व्या.समाधारणभूतिभिः॥ वर्द्धतेदानवोवापि.दैत्योप्यथवासुरः॥ राक्षसःकिन्नरोवापि.शक्रस्तान्सहतेनहि
॥ सकौटिल्यंदेवगणैःसार्द्धंकुर्वन्तितत्त्वतः॥ यथातथाप्रकारेण.भृशमत्येवतंप्रियः॥ तस्यचेष्टतमोदेवो.विष्णुर्नित्यंसना
तनः॥ सनशक्रस्यकुरुते.मनोनिष्टंमनागपि॥ यःसमाधारयेद्विष्णु.शक्रस्यानिष्टकारकः॥ तस्मैवरंतुसच्छिद्रं.दत्वातं
शातयत्युत॥ चिरमाराधितोविष्णु.रिष्टान्कामान्प्रयच्छति॥ महताकायदुःखेन.पूजितःसंप्रदास्यति॥ विनेष्टदेव
तापूजां.विभूतिमतुलांपुमान्॥ कःप्राप्नोतिक्षतःपूर्वं.नवापूर्वतरःक्वचित्॥ त्वयानाराधितापूर्वं.ब्रह्मविष्णुमहे
श्वराः॥ तेनतेचमहाविघ्ना.उत्पन्नाविषयेतव॥ योवाविष्णुःपालकस्ते.ननिसर्गानुकंपकः॥ किंतुतेसाक्षिनेवाक्या.त्व
याचाराधितोमुकुः॥ दत्तच्छिद्रप्रदंतेविष्णु.स्त्वापराध्यात्त्वयाद्विजाः॥ इतोन्यथात्वंभविता.हतश्रीरितिनःश्रुतं॥ अपराद्धं
त्वयाभूयो.वशिष्ठःपरमोमुनिः॥ तेनस्मरणमात्रेण.नागतोक्षितिमाधवो॥ तस्मात्त्वंमित्रबुध्यास्य.कौटिल्यंहरिमेध
सः॥ नाधुनायुज्यतेभीम.तवोदासीनताहृति॥ यन्नेमनसितातोय.मितिसंप्रत्ययेनते॥ वाराहरवतेनातःसवलो॥

का.पु.
९५

कांतरंगतः॥वराहोपिहरेरंश.इतियत्प्रोच्यतेत्वया॥तस्यांशाइत्यनुक्रोशः केनवाक्रियतेवद॥तस्मात्वंकुरुशंभोर्वा.ब्रह्मणोवा
समर्चनं॥सतेत्रसन्तुःपरम.मिष्टंकामंप्रदास्यति॥विष्णोर्वामुनिशापेवा.सहेतिर्वातिपीडिता॥विधौप्रसन्नेशंभौमान.चिरात्स
यमेष्यति॥ ॥मार्कंडेयउवाच॥ जानन्सत्पुत्रयोभौमो.बाणस्यवचनात्तदा॥सुप्रीतःसन्नुवाचेदं.धीरधर्मरतिःसुतः॥ ॥
भौमउवाच॥ ॥यत्त्वयागदितंबाण.हितंमेमित्रवत्सल॥तत्कार्य्यमचिरादेव.तपश्चरणमुत्तमम्॥द्विस्तुत्वाराधनीयोमे.तत्रहे
तुस्त्वयोदितः॥नैवाराध्यस्तथाशंभु.रन्नगुप्तःसमेसुरे॥तस्माद्ब्रह्मामयाराध्यो.वचनात्तवमित्रक॥तत्तुत्रस्यमहाबाहो.लोहि:
त्यरूपांवुसन्निधौ॥भवताध्यापितश्चाहं.शिष्योथगुरुणायथा॥मित्रमित्रयथाधीर.साम्नापरवल्गुन॥ ॥मार्कंडेयउवा
च॥ ॥इत्युक्त्वासमहाबाहु.र्बाणंवज्रध्वजस्तदा॥यथावत्पूजयामास.समित्रंमित्रवत्सलः॥स्वर्द्धयित्वायथायोग्यं.प्रस्थाप्यचवले
:स्तुतं॥ब्रह्माराधनमव्यग्रं.कर्तुमैच्छत्क्षितेःसुतः॥सतीरेनदराजस्य.लौहित्यस्यमहात्मनः॥ब्रह्माचलंसमारुह्य.तपस्तप्तुमुपस्थि
तः॥सम्यक्तुषेणमानेन.क्षितिपुत्रःशतंसमाः॥जलाहारव्रतेनैव.समानर्च्चपितामहं॥सतुष्टःशतवर्षान्ते.ब्रह्मालोकपितामहः॥प्र
त्यक्षीभूयनरकः स्यागतःसमुपस्थितः॥प्रीतोस्मितेवरंदास्ये.वरंवरयसुव्रत॥इतिवोवाचनरकं.सतदाकमलासनः॥सहृष्टःस
र्वलोकेशं.प्रत्यक्षंकमलासनं॥प्रणम्यप्रांजलिःप्रोचे.विनयाननकंधरः॥देवासुरेभ्योरक्षोभ्यःसर्वेभ्योदेवयोनितः॥स्ववध्यत्वंसु

रामः
९५

Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding: MoE

रम्येस्तु वरमेकं प्रयच्छ मे॥ अविच्छिन्ना सन्ततिर्मे या. वंशं ज्ञोरविस्तये न्॥ तावद्भव तु लोकेश. द्वितीयोयं वरो मम॥ तिलोत्तमाद्याया देव्यः सद्रूप
गुणसंयुताः॥ तास्मेपा दयिताः सन्तु. सहस्राणि तु षोडश॥ अजेयत्वं सदा श्रीर्मे. न जरा तु विभूतिभिः॥ इति पञ्च वरा मेघ. वृतास्त्वत्तः पिताम
ह॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ ॥मायया मोहितो भौमो. मुनिशापं विस्मृत्य च॥ अन्यं वरान्तरं वव्रे. मुनिशापस्तथास्थितः॥ एवमस्त्विति ता
नुक्त्वा. त्वरान्वत्वा पितामहः॥ उवाच देवं परान्ते. संध्यायां सुरकन्यकाः॥ तिलोत्तमाद्यास्ते जायाः संभविष्यन्ति भूतले॥ नयावन्नारदो या
ति. वज्रध्वजपुरन्तव॥ तावन्न मैथुने योज्या. भवतास्ताः क्षितेः सुत॥ इत्युक्त्वा सर्वलोकेश. स्तत्क्षणान्तर्हितो भवत्॥ मुदमासाद्य परमां. स्व
स्थानं नरको भ्ययात्॥ ततो मुदितलोकं तं. नगरं श्रीनिकेतनं॥ सदा सोत्साहपृतनं. ईतिदोषविवर्जितं॥ अभवत्प्रभुशस्त्रौघ. वाजिवार
णकुंजरैः॥ संपूर्णं देवराजस्य. दयिते वामरावती॥ उत्तीर्णे तपसंश्रुत्वा. वाणो ध्वनवरस्तथा॥ स्वयं पुनरुपातिष्ठ. द्भौमं वज्रध्वजं तदा॥ सगत्वा
भौमनगरं. वाणः प्राग्ज्योतिषाह्वयं॥ पप्रच्छ नरकं मित्रं. तपसः सन्निवेशनं॥ कुत्र त्वया तपस्तप्तं किं वा चीर्णं त्वया कृतं॥ कीदृशो वा वरो लब्ध.
स्तन्ममाख्यातुमर्हसि॥ दृष्टं तव पुरं सर्वं. प्रहृष्टजनसंकुलं॥ वाजिवारणरत्नौघ. पूरितं मंगलध्वनि॥ दृश्यते यत्त्वया पाल्यं. शस्यपूर्णमना
मयं॥ कथय त्वं कथं तुष्टा. वरं तुभ्यं प्रदत्तवान्॥ ॥भौम उवाच॥ ॥तुष्टा स्वयं पर्वतरूप. धारी कामेश्वरी धनुर्मिहावती एणः तत्र त्व
यं संप्रतियस्त्वमेति. पुरा नयावत्दशापते वशिष्ठः॥ सोयं पुरे मे वलिपुत्रराज. ते देवौघ सेव्यो थमरोत्तमो शः॥ तत्राहमेको वरतोयभो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का॰पु॰
९६

जनो वर्षाण्यकार्षं च तपः शतानि वा॥ लौहित्यतीरे जलवायुसेविते मनोहरे प्राणभृतां सुखप्रदे॥ तपः प्रवृत्तस्य सुखं समागमन् शरद्यथैकः
शरदां शतानि मे॥ ततः स तुष्टश्चतुराननो भवन्प्रत्यक्षतो मामगदच्च सद्धितं॥ तव प्रसन्नोस्मि वरं यथेप्सितं दास्ये गृहाणेति पुरोथ भूत्वा॥ स्व
वध्यतामेः सुरयोनितः सुरादद्भिन्नसत्त्वान्नमजेयतां तथा॥ सदा विभूतिर्न जहातु मामिति वरांश्च नाथ्यो नकथ्योव नान्वितः॥ एते वराः पंचम
यातनो वृताः सोपि प्रतिश्रुत्य गतो निजास्पदं॥ ततोहमभ्येत्य निजं पुरं मुदा समं त्रिवीरैः सहितैः समन्ततः॥ पौरान्सबंधून्सुगणान्स
मोदयन् दानेन मानेन नवभोजनेन॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ इतीरितं तस्य वलेः सुतस्तदा भौमस्य श्रुत्वा न मुमोद तत्क्षणात्॥ इदं तदा वै वव
चः क्षितेः सुतं तत्कालयुक्तं न व सन्नृतोद्भवं॥ नैतेषु नेः शापमतीत्य गंतुं भूता मतिर्भिन्न तदा विधेः पुरः॥ कथं नु भद्रं भविता तवेह भावी त्यव
श्यं क्षितिपुत्र नित्यं॥ कृतस्य करणं नास्ति दैवाधिष्ठितकर्मणः॥ भावी त्ववश्यं प्रज्ञावान् तत्र तु स्यात्प्रबाधकः॥ तस्मात्त्वं सुमहावीरान् सुरान्याव
कोपमान्॥ संधाय च पुरस्कृत्य साचिव्ये विनियोजय॥ द्वारि संस्थाप्य वै वीरान् देवैरपि दुरासदान्॥ अतिक्रमस्तदेवेशं यदि लब्धवरो भवान्॥
विधिनात्र्यो वरो दत्तो भवतेनत्परीक्षणं॥ कर्तुमर्हसि जायायां स्वपुरे जनयात्मजं॥ इत्युक्त्वा प्रययौ वाणो यथावन्नेन पूजितः॥ नरको मित्रव
चनं कर्तुं समुपचक्रमे॥ ॥इति कालिकापुराणे चत्वारिंशोऽध्यायः॥४०॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ अतु मत्यां तु जायायां काले स नरकः क्र
मात्॥ भगदत्तं महावीर्यं मदवन्तं सुमालिनं॥ चतुरो जनयामास पुत्रान्स तान् क्षितेः सुतः॥ महासत्त्वान्महावीर्यान् वीरैरन्यैर्दुरासदान्॥ ततो
बाणस्य वचनाद्धयग्रीवं तथा मुरुं॥ संधायाथ समानीय सेनापत्येभ्यषेचयत्॥ मुरुं सुनिहितं कृत्वा हयग्रीवं च भौमिना॥ ये ये क्षितौ तदा ह्या
सन्नसुरास्तेपि संगताः॥ हयग्रीवं मुरुं कृत्वा नरकेन समागतं॥ निसुंद सुंदनामानौ वसुरोमै निकेः सह॥ विरूपाक्षस्तदा दैत्यः सर्वे ते वशमागमन्

राम
९६

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

दनुं विरूपाक्षं च दक्षिणे॥ मध्ये पंचजनं सुंदं सेनापत्येभ्यषेचयत्॥ मुरुः स्वरान्नान्पाशांस्तु षट्सहस्राण्ययोजयत्॥
द्वारि तत्पुरस्य रक्षार्थं सत्कृतः क्षितिसूनुना॥ एवं पूर्वान् पूर्वतरा नव मंत्रस्तु मंत्रिणः॥ असुरैरेव सततं सोऽसुरो मुदितो भ
वत्॥ पूर्वं गृहीतभावं स परित्यज्य क्षितेः सुतः॥ आसुरं भावमासाद्य बाधते त्रिदिवौकसः॥ न देवान् न मुनीन् विप्रान् नावजा
नाति कांश्चन॥ सुरेश्वरजिगीषुस्तु हयग्रीवसहायवान्॥ एवं स चासुरं भावं तन्वानो विचरन् क्षितौ॥ बाणस्य वचनात् श
त्रून् बाधयत्येव वै मुनीन्॥ देवेश्वरं हठाज्जित्वा हयग्रीवसहायवान्॥ अदित्याः कुण्डलयुगं त्रिषु लोकेषु दुर्लभं॥ सर्व
रत्नान्यतस्त्वाविश्य दुःखविघ्नहरं परं॥ जहार नरको भौमो निर्भीतो देवशापतः॥ एवं न देवान् बाधमानो मुनीन् विप्रान् क्षितेः
सुतः॥ पंचवर्षसहस्राणि राज्यं प्राग्ज्योतिषेऽकरोत्॥ एतस्मिन्नंतरे देवी महाभारार्दिता क्षितिः॥ ब्रह्मविष्णुमुखान्देवान्
रक्षार्थं शरणं गता॥ इदं चोवाच धातारं प्रणम्योर्वी समाधवं॥ दानवा राक्षसा दैत्या हरिणा ये निसूदिताः॥ ते राज्ञां मंदिरे जाः
ता अधुना बलगर्विताः॥ तेषां भारमहं वोढुं न शक्नोमि महत्तरं॥ असंख्याताश्च ते सर्वे तान्संख्यातुं न चोत्सहे॥ अष्टौ शतसह
स्राणि तेषां मुख्या महाबलाः॥ तेषां च्यातिबलानेतान् वोढुं शक्नोमि नाधुना॥ बाणं बलेः सुतं वीरं कंसं धेनुकमेव च॥ अरिष्टं च
प्रलंबं च सुनामानं मुरुं रूसलं॥ चाणूरमुष्टिकौ मल्लौ जरासंधं महाबलं॥ नरकं च हयग्रीवं निसुंदं सुंदमेव च॥ विरूपाक्षं पं

का·पु· वजं हिडिंबं चबकं बलं ॥ जटासुरं च किर्मीरं मल्लायुधमलंबुसं ॥ सौधांसं च जरासंधं द्विविदं चापि वानरं ॥ कृतापुत्रं महादैत्यं शता
२७ युधमतः परं ॥ अघाख्यं गर्दभं तं चैव सुबाहुमतिबाहुकम् ॥ कालकेजांस्तथा दैत्यान्हिरण्यपुरवासिनः ॥ एतेषां च पदक्षोभैर्विशीर्णो
हन्दिने दिने ॥ लोकान्वीरं नशङ्को मित्तान्विघ्नं तु सुरेन्द्र माः ॥ नवेदत्तां प्रकुर्वन्ति भवन्त सुरसत्तमाः ॥ तदा विशीर्णा यास्यामि पातालमव
शाधुना ॥ ॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ ततस्तस्या वचः श्रुत्वा ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ इत्यूचुस्तैः करिष्यामः क्षिते भार विमोक्षणं ॥ विसृज्य
पृथिवीन्देवीं सर्वे देवाः सनातनं ॥ माधवं तोषयामासु भारावतरणं प्रति ॥ स च तुष्टः सुरान्सर्वान्स्वांशैरवतरं तु वै ॥ क्षितौ भाराव
तारायेत्युक्त्वा स्वयमिह प्रभुः ॥ अवतीर्णो थ देवक्या गर्भे भारावतारणे ॥ विष्णुं चावतरिष्यं तं ज्ञात्वा देवाः सनातनं ॥ रंभातिलोत्तः
माद्यास्ते देवीरूपगुणान्विताः ॥ स्त्रियो वुत्पादयामासुः सहस्राणि तु षोडश ॥ ताः सर्वा हिमवत्पृष्ठे क्रीडमाना वरस्त्रियः ॥ अथ
श्चान्नरको भौमस्ताजहार तत्पुरःतान्स तेन ताधर्षिता देवो नीताः प्राग्ज्योतिषं प्रति ॥ नरकं प्रार्थयामासुः समयं मैथुनं प्रति ॥ नारदेः
या वदायाति नगरं प्रति भौमते ॥ अस्माकं कुरुहसाश्वतावत्तो मुं चमैथुने ॥ स समेष्यति वीरत्वां न विरन्त्रा ह्यनुग्रहात् ॥ तेन दृष्ट्वा वयंसा
र्द्धमेष्यामः संगमं त्वया ॥ इति संप्रार्थितस्ताभिर्न्नरको भूमिनंदनः ॥ ब्रूवस्तवा कंतदास्मत्वा भवति न्युविवान्मुरुः ॥ एतस्मिन्नन्तरे विष्णु रामः
रवतीर्णो धरातले ॥ देवक्या जठराज्जातो वृंद्धानंदगृहे भवत् ॥ केशकेशिप्रलंबादीन्हत्वा दैत्याननेकशः ॥ अकरोद्द्वारकावासं साग २७

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

रेसलिलान्तरे॥ तत्राष्टैवकन्यकास्तेन सुधर्मेणावरवीकृताः॥ कालिंदीमानुषीरूपारुक्मिणीरमणीतथा॥ नग्नजित्तनयासत्यालक्ष्मणाः
चारुहासिनी॥ सुशीलाशीलसंपन्नातथाजांववतीसती॥ एतास्वष्टासुसततंमनुरक्तस्यतस्यवै॥ षड्विंशद्वत्सरायातावलदेवसहा
यिनः॥ प्रद्युम्नसांवप्रमुखाःपुत्रास्तस्यमहावलाः॥ जातास्तत्रद्विजश्रेष्ठाःशास्त्रेशस्त्रेचनिष्ठिताः॥ अनेकेनिहतादैत्याभारभूतास्तत्र
क्षितेः॥ प्रहृष्टःक्रीडमानश्चद्वारकायामुवासवः॥ अथशक्रस्तदायातोनरकेनार्द्दितोभृशं॥ द्वारकांप्रतिकृष्णस्यदर्शनायगणैःस
ह॥ तत्रगत्वापरिष्वज्यकृष्णंलोकनमस्कृतं॥ पूजितस्तेनवकुशआसनेकांचनेस्थितः॥ कथयामासहरयेनर
कस्यविचेष्टितं॥ शक्रोयथापूर्ववृत्तंयथावावर्त्ततेधुना॥ ॥शक्रउवाच॥ श्रणुकृष्णमहावाहोयदर्थ
महमागतः॥ कथयिष्यामितत्सर्वंतत्रशंकाशनंकुरु॥ भूमिपुत्रोऽसुरोदुष्टोनरकःसुरमर्द्दनः॥ चिरजीवीपु
राविष्णुक्षितिभ्यांपरिपालितः॥ अधुनासक्षितिविष्णुमवज्ञायदुरासदः॥ वाणस्यवचनादुक्तोवृह्मणांपर्यतोष
यत॥ वृह्मणःसवरांल्लब्ध्वाह्यतीवाभ्रंशदर्पितः॥ माधवंपृथिवींवापिसस्मारनकदाचन॥ पूर्वमासीत्सधर्मात्मा
ह्यवाधितसुरोव्रती॥ अधुनावाधतेसर्वान्नासुरंभावमास्थितः॥ अदितेकुंडलेमोहाज्जहारामृतसंभवे॥ देवान्
षींवाधमानोविप्राणामप्रियरतः॥ मांचापिवाधतेनित्यंकामगामिदुरासदः॥ तवचोपान्तरंप्रेक्षीपापंजहिविभूतये॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

इदानीं नारदः पुरं प्रतिगतः पर्थः ६

का०पु ९८

त्वदर्थं सर्वदेवैर्या देवगंधर्वकन्यकाः॥ पुरा पर्वतमुख्येषु हिमवत्यवतारिताः॥ चतुर्दशसहस्राणि सहस्रे द्वे शताधिके॥
ताः सर्वाः कन्यकाः पापः प्रसह्य वरदर्पितः॥ जहार स दुराधर्षो हयग्रीवसहायवान्॥ सागरेभ्यो निरत्नानि पृथिव्यां च त्रिवि
ष्टपे॥ तानि सर्वाणि संहृत्य प्रमथ्य सुरमानुषान्॥ गिरौ लोहित्यसंज्ञस्य सोकरोन्मणिपर्वते॥ तस्मिन्गिरौ पुरीं रम्यां का
रयित्वा कलाढ्ययो॥ ताः सर्वा वासयामास देवगंधर्वयोषितः॥ एकवेणीधराः सर्वाः संभोगरसवर्जिताः॥ त्वां मवताः प्रती
क्षन्ते सनाथाः कुरु कृष्णताः॥ यावदागच्छति पुरं भगवतो नारदो मुनिः॥ तावन्नो मैथुने यत्नं भौम त्वं न करिष्यसि॥ इति
ताः समयं चक्रु नरकस्य दुरात्मनः॥ नारदश्च तदा यातः प्राग्ज्योतिषपुरं प्रति॥ यदा त्वं नरकं हन्तुं गन्ता तत्पुरमुत्तमम्
॥ तस्मात्त्वं पापकर्माणं नरकं नरकोपमं॥ जहि देवमनुष्याणां कंटकं हि दुरासदं॥ वधान्तस्य क्षितिर्देवी पुत्रशोकं न
वाप्स्यति॥ स्वयमेव वधं तस्य देवेभ्यो यद्यावत॥ तस्मात्त्वं जहि पापिष्ठं नरकं पापपूरुषं॥ स्त्रीरत्नान्यपि रत्नानि तन्निहृः
त्य समुद्धर॥ इत्युक्तो जगतां नाथः शक्रेण सुमहात्मना॥ प्रतिजज्ञे क्षितिसुतं हंतुं प्रति तद्देव हि॥ प्रतिज्ञाय वधं तस्य
शक्रेण सह केशवः॥ तदेव सा त्राम करो प्राग्ज्योतिषपुरं प्रति॥ आरुह्य गरुडं कृष्णः सत्यभामाद्वितीयकः॥ प्राग्ज्यो राम: ९८
तिषमुरेवागच्छत्स शक्रस्त्रिदिवं ययौ॥ दिवमाक्रम्य गच्छन्तौ शक्रविष्णू महामती॥ याद वादद्दृशुस्तत्र सूर्याचन्द्रमसो यथा

॥संस्तूयमानोगंधर्वैर्देवैरप्सरसांगणैः॥कृष्णश्शंखौक्षणाद्देवगतोरेवतावदृश्यतां॥ततःक्षणेनगरुडेनाससादजग
त्पतिः॥पुरंप्राग्ज्योतिषंरम्यंनरकेनसमीकृतं॥सुदुर्गमैरगैःपाशैःषट्सहस्रैर्भयंकरैः॥क्षुरान्तैर्वेष्टितंपार्श्वैर्मन्युपा
शैरिवोच्छ्रितं॥निर्गच्छंतंपुरंतस्मान्नारदंचददर्शसः॥सतुदेवमुनिःश्रीमान्यदागान्नरकंपुरा॥तदाप्राग्ज्योतिषंगत्वास
त्कृतस्तेननारदः॥संगमेसमयंप्रोचेनरकोमरयोषितां॥पर्वतेतेहिवैचैत्रस्यशुक्लपक्षस्यपंचमी॥नवम्यांतुधरापुत्रप्राप्ता
तिमहदापदं॥तत्रायातिचतुर्दश्यांसुस्नातायोषितस्त्विमाः॥सुरतेषुत्वयातत्रप्रयान्तव्यायथासुखं॥नारदस्यवचःश्रुत्वा
नरकोभयमोहितः॥आसारंचप्रसारंचनगरेसन्यषेधयत॥रक्षीभीरक्षितेराज्येरक्षितश्वसमंततः॥भयहर्षयुतोभौमः
समयंप्रत्यवैक्षतः॥तस्मिन्नवसरेप्रापकृष्णःप्राग्ज्योतिषंपुरं॥प्रथमंपश्चिमद्वारमासाद्यगरुडध्वजः॥पाशान्षट्
सहस्राणिक्षुरान्संछिद्यनैकधा॥जघानसमुरुंदैत्यंसानुगंचसवांधवं॥षट्सहस्रमहावीरादानवाद्वारिसंस्थिताः॥
हताश्चक्रेणहरिणातदेवंमुहूर्णासह॥हत्वामुरुंसहस्राणिपुत्रांस्तस्यापरांस्तुषट्॥जघानचक्रेणतदाखंडशोन्येचद
नवाः॥ततोनेकान्शिलासंहान्नतिक्रम्यजनार्द्दनः॥सगणांसहानुगंचनिसुंदसमपोथयत्॥एकोयोयोधयद्देवान्सह
स्रवत्सरान्पुरा॥शक्रंचसमतिक्रम्यमहावीरपराक्रमः॥तंजघानहयग्रीवंसमतिक्रम्यकेशवः॥मध्येलोहितगंगस्यभगवा

का० पु
९९

न्देवकीसुतः॥ औदकायं विरूपाक्षं सुंदं हत्वा महावलः॥ ततः पंचजनं वीरं जघान परमेश्वरः॥ एतान्हत्वा महाकायान् महा
वीरान्दुरासदान्॥ आससाद जगन्नाथः पुरीं प्राग्ज्योतिषाह्वयां॥ वियत्स्थैर्देवतैः सर्वैर्न्नारदेन महात्मना॥ जयशब्दस्तू
यमानः प्रविवेश यथेश्वरः॥ श्रियाप्रदीप्यमानां प्रकाराट्टालभूषितां॥ समेने नगरीं विष्णुः किमिंद्रस्यामरावती॥
तत्र युद्धं महद्भूतं नानाप्रहरणोद्यतं॥ भीरूणां त्रासजननं शूराणां हर्षवर्द्धनं॥ यथा देवासुरं युद्धं तथैव समयद्य
त॥ ततः शार्ङ्गविनिर्मुक्तै र्वाणैस्तान्दानवान्वहून्॥ निजघान महावाहु र्गरुडस्थो जनार्द्दनः॥ अष्टौ शतसहस्राणि
अष्टौ शतशतानि च॥ हत्वासुरान्महावाहु न्नरकं तं समासदत्॥ ततः श्रुत्वा स नरकः पतितान्नसुरान्वहून्॥ दृष्ट्वा हृष्टं
महावाहुं गरुडस्थं महावलं॥ वशिष्ठशापं सस्मार समयं माधवस्य च॥ नारदस्य वचं श्रुत्वा वरच्छिद्रं तथा विधेः॥ सं
प्राप्तकालश्च तदा केशवेन समागतः॥ युद्धमेव परं मन्ये स्मरन्वाणवचस्तदा॥ स कांचनं समारुह्य रथं वज्रध्वजं व
रं॥ लोहचक्राष्टसंयुक्तं त्रिपुरप्रतिमं रथं॥ युक्तमश्वसहस्रैस्तु वज्रध्वजविराजितं॥ नानाप्रहरणोपेतं वकुतूणीर
संयुतं॥ आगच्छत्समरायाशु नरकः पृथिवीसुतः॥ स गच्छन्समरायाशु मानुषं भावमास्थितं॥ निर्द्धनं तथा सुरमेनेः
स्मरन्पूर्वं वचो हरेः॥ क्षणात्प्राप्त स ददृशे गरुडोपरिसंस्थितं॥ शंखचक्रगदाशार्ङ्ग वरासिधरमच्युतं॥ किरीटकुंड

रामः
९९

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

लयुतं श्रीवत्सवक्षसंहरिं ॥ कौस्तुभोद्भासितोरस्कं पीतांवरधरंपरं ॥ सतेनयुयुधे वीरो विष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ प्राग्ज्योतिषा
धिपो भौमो नरकः पृथिवीसुतः ॥ सयुध्यन् कृष्णनिकटे कालिकांकालिकोपमां ॥ रक्तास्यां नयनां दीर्घां खड्गपाशधरान्तथा
अपश्यज्जगतां धात्रीं कामाख्यामपि मोहिनीं ॥ सविस्मितस्तदाभीतस्तां दृष्ट्वा जगतां प्रसूं ॥ योद्धव्यमित्येव तदा सुयुधे नर
कासुरः ॥ तेन सार्द्धं तदा कृष्णः कृत्वा सुमहदद्भुतं ॥ युद्धं यादृक पुराभूतं न देवेन च मानुषे ॥ ततस्तेनाथ भौमेन युद्धके
लिं समाधवः ॥ चिरं कृत्वा जगन्नाथो देवेन्द्रप्रीति हर्षयन् ॥ सुदर्शनेन चक्रेण मध्ये देशे तदा हरिः ॥ चिच्छेद नरकं वीरं पश्यतां
त्रिदिवौकसां ॥ विभक्तं तत शरीरं तु भूमौ निपतितं तदा ॥ विराजते वज्रभिन्नं यथा गैरिकपर्व्वतं ॥ पतितं तनयं देवी पृथ्वी दृ
ष्ट्वा शरीरकं ॥ शोकवेगं तदासेहे ज्ञात्वा कालं तदागतं ॥ अदितेः कुंडलयुगं स्वयमादाय काश्यपी ॥ उपातिष्ठत गोविन्दं व
चनं चेदमब्रवीत ॥ त्वया वराहरूपेण यदाहं चोद्धृता पुरा ॥ तदा त्वद्गात्रसंस्पर्शात् सुतो मे नरकः स्थितः ॥ सोयं त्वया पा
लितश्च पातितश्चाधुना सुतः ॥ गृहाण कुंडले चेमे ह्यदितेः सर्वकामदे ॥ संततिं चास्य गोविंद प्रतिपालय नित्यदा ॥ ॥ ॥
॥ ॥भगवानुवाच॥ भारावतरणो देवि नरकस्य वधः पुरा ॥ त्वयैव प्रार्थितो यस्मात्तेनासौ निहतो मया ॥ पालयि
ष्येस्य सन्तानं देवि तद्वचनादपि ॥ प्राग्ज्योतिषेभिषेक्ष्यामि नप्तारं भगदत्तकं ॥ एवमुक्त्वा महाबाहुर्भगवान्मधुसूदनः ॥

का०पु
१००

॥ अन्तःपुरं विवेशाथ नरकस्य वरालयं ॥ स तत्र ददृशे वीरो रत्नानि विविधानि च ॥ राशीकृतानि शुद्धानि पर्वतानि च राजत
ः॥ मणिमुक्ताप्रवालानां वैदूर्याणां च पर्वतं ॥ तथा रजतकूटानि वज्रकूटानि माधवः ॥ सुवर्णसंचयाञ्छुक्लदंडान्रत्नमया
न्ध्वजान् ॥ वाहनानि विचित्राणि यानानि शयनानि च ॥ खचितानि स्वर्णरत्नैर्महार्हाणि महान्ति च ॥ यच्च दृष्टं च या वस्त्र
धनं रत्नमणिस्तथा ॥ भुवि तादृक्क्वचनो दृष्टमन्यत्र नरकालयात् ॥ न कुवेरस्य नेन्द्रस्य न यमस्याप्यपांपतेः ॥ तावन्ति
धनरत्नानि यावन्ति नरकालये ॥ केशवोप्यथ धात्र्यैव नारदेन च संगतः ॥ प्रवेश्यान्तःपुरधनं सारं सारतरं ततः ॥ तेषांस
माददे ग्राह्यं प्रभूतं परवीरहा ॥ या दत्ता वैष्णवी शक्तिः विष्णुना प्रभविष्णुना ॥ हत्वा भौमं तु तां शक्तिं जग्राह देवकीसुतः ॥
पृथिव्या नारदेनैव सहितः केशवस्तदा ॥ भगदत्तं भौमसुतं प्राग्ज्योतिषपुरोत्तमे ॥ अभिषिच्य तदा भूपं पुरमध्ये न्यवेः
शयत् ॥ अभिषिक्तं तु तं दृष्ट्वा भगदत्तं तथा क्षितिः ॥ तत्पुरःस्थेन तां शक्तिं केशवं समयाचत ॥ केशवोपि क्षितेर्वाक्यान्नारदा
नुमतेन च ॥ तां शक्तिं भगदत्ताय सुप्रीतमनसा ददौ ॥ यच्छत्रं वरुणाज्जित्वा कांचनाश्चाविसंज्ञकं ॥ समानयेत्सुरा भौमस्तच्छ
त्रं हरिराददे ॥ अष्टभारसुवर्णानि यत्स्रवति चान्वहं ॥ यत्क्रोशमात्रं विस्तीर्णं मद्धयोजनमुच्छ्रितं ॥ रत्नोत्तमानि सर्वा
णि चतुर्दन्तांस्तथा गजान् ॥ चतुर्दश सहस्राणि पूजितान्प्रमदोत्कटान् ॥ द्वारिकां प्रति दैत्यौघैर्वाहयामास केशवः ॥ यदेवकन्याः

राम:
१००

काः पूर्व्वं नरकेन हृता बलात ॥ तासां कृत्वा हृषीकेशो केशी वंधविमोक्षणं ॥ वासोभिर्भूषणैर्द्दिव्यैस्ताः संस्कृत्य मुकुंदः ॥ आ
रोप्य च विमाने तु रक्षिभिर्व्वलिभिर्द्दृढैः ॥ नारदाधिष्ठिताः सर्व्वा द्वारकां प्रत्यवाहयत ॥ यः कृतः सुरकन्यार्थं भौमेन मणिपर्व्वतः ॥
मणिरत्नोच्चयः सम्पूर्णो दिवाकरसमप्रभः ॥ उत्पाट्य तं जगन्नाथस्तार्क्ष्यपृष्ठे न्यधापयत ॥ तथैव वारुणं छत्रं गरुडोपरि माधव
॥ आरोप्य सत्यया सार्द्धमासीनः सुमनोहरिः ॥ भगदत्तं समाभाष्य पृथिवीं च जगत्पतिः ॥ प्रतस्थे द्वारकां वीरो वियन्मार्गे
ण वैकुंठः ॥ सुवर्णकांचनश्चापि छत्रं स मणिपर्व्वतं ॥ केशवं सत्यया सार्द्धं हेलया खेचरो वहत ॥ क्षणेन द्वारकां प्राप केशवः परवीरहा ॥ मुदं स लेभे शनकैर्ब्बान्धवैश्च तथा गणैः ॥ एवं कालिमहामाया कालिका या जगन्मयी ॥ विष्णुश्च जगतां नाथं परापरगतिं हरिं ॥ जगत्कारणकर्त्तारं ज्ञानगम्यं जगन्मयं ॥ सम्मोहयत्येव तथा स्वं तु रागविरागवान ॥ स्वं तु गृ
ह्णाति मित्राणि ह्यमित्राणि निहन्ति च ॥ नारी तु सुरो रमते द्वन्द्वे नापि च युज्यते ॥ इति वः कथितं विप्रा यथासीन्नरको बली
॥ यथा च बलवांश्चाभूद्यथा चास्य विचेष्टितं ॥ आराधितो यथा ब्रह्मा वाणं तु च्छार्थं भौमिना ॥ किमन्यद्विरवोस्ति त
त्यच्छ्रोतुं द्विजोत्तमाः ॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे नरकोपाख्याने एकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४१ ॥ ॥
॥ ऋषय ऊचुः ॥ कथं गिरिसुता काली वभूव जगतां प्रसूः ॥ दाक्षायणी त्यक्ततनुः कथमाप हरं पतिं ॥ कथमर्द्धशरीरं सा

का०पु
१०१

जहार त्वपिनाकिनः॥ एतन्नः परकृतां सम्यक् कथयस्व महामते॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ शृणु ध्वं द्विजशार्दूल यथा
दाक्षायणी सती॥ भूत्वा गिरिसुता पूर्व्वं यथार्द्धं म भवत्तनुं॥ यथा त्यज्य तनुं देवी पूर्व्वदाक्षायणी सती॥ तदैव मेनसा ग
कृते मेनकां हिमवद्गिरिं॥ यदा हरेण सहिता दक्षकन्या हिमाचले॥ विक्रीडे च तदा तस्या मेनकाभूड्ढितैषिणी॥ तस्या महः
सुतास्या मि न्याधाय मनसि द्विजाः॥ त्यक्त्वा प्राणां तदा देवी भूत्वा हिमवतः सुता॥ यदा दाक्षायणी प्राणान् दक्षकोपाज्जहौ पु
रा॥ तदैव मेनका देवी पाविराधयिषुः शिवं॥ महामाया जगद्धात्रीं योगनिद्रां सनातनीं॥ मोहनीं सर्व्वभूतानां शरण्यां सर्व्व
कामिनां॥ अष्टम्यां उपवासन्तु कृत्वा [illegible] सा नवमि तिथौ॥ मोदकैर्ब्बलिपिष्टैश्च पायसैर्गन्धपुष्पकैः॥ चैत्रेमासि समारभ्य स
प्तविंशति वत्सरात्॥ तावत्सं पूजयामास पुत्रार्थिन्यान्वहं पुरा॥ गंगायामोषधिप्रस्थे कृत्वा मूर्त्तिं महीयसी॥ कदाचित्सा निः
राहारा कदाचित्साधृतव्रता॥ शिवा विन्यस्तमनसा स प्तविंशति वत्सरान्॥ निनाय मेनकादेवी परमां मूर्त्तिमिच्छती॥ सप्त
विंशति वर्षान्ते जगन्माता जगन्मयी॥ सुप्रीताभवदत्यर्थं प्राह प्रत्यक्षतां गता॥ ॥देव्युवाच॥ यन्प्रार्थितं त्वया देवि मन्त्र
स्तत्प्रार्थया धुना॥ [illegible]स्यते वाहं तत्सर्व्वं वांछितं यत्कृतं भवेत्॥ ततः सा मेनका देवी प्रत्यक्षं कालिकां तथा॥ दृष्ट्वैव प्रणनामाथ
वचनं चेदमब्रवीत्॥ देवि प्रत्यक्षतो रूपं तव दृष्टं मयाधुना॥ त्वामहं स्तोतु मिच्छामि प्रसन्ना यदि मे शिवे॥ ततः सा मातरित्युक्त्वा

रामः
१०१

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

कालिकासर्व्वमोहिनी॥ वाहुभ्यांवाहुवृत्ताभ्यां मेनकापरिषस्वजे ॥ततः सामेनकादेवी कालिकांपरमेश्वरीं॥ तुष्टावववाग्भिरिष्टा
भिः शिवांप्रत्यक्षतस्थितां॥ ॥मेनकोवाच॥प्रियन्तीं जगद्धाम चण्डिकांलोकधारिणीं॥ प्रणमामिजगद्धात्रीं सर्व्वकामार्थदायि
नीं॥ प्रनमामिजगद्धात्रिं सर्व्वभ्रमणकारिणीं॥ नित्यानन्दांज्ञानमयीं योगनिद्रांजगत्प्रसुं॥ प्रणमामिसदाशुद्धां विधिसौरिशिवा
त्मिकां॥ मायामयींमहामायां भक्तशोकविनाशिनीं॥ साकल्यवनितातुष्टां नमामिश्रीचितिंशिवां॥ सत्वोद्रिक्ताया भवित्रीह नित्या
नित्याचापिप्राणिनांवुद्धिरूपा॥ साजुवन्धं छेदहेतुर्यतीनां कस्तेशक्त्योमादृशीभिः प्रभावः॥ यात्वंसामन्त्रासिद्धिरुक्तिस्तथावाक्
रुद्धिर्यायद्दीर्घरूपास्त्वमेका॥ हिंसायाऽथर्व्व वेदस्यत्वं नित्यं कामंत्वं ममेष्टं विधेहि॥ नित्यानित्यैर्भाव हीनैः परस्थैस्तन्मात्रस्थै
र्यहीतेभूतवर्गैः॥ तेषांशक्तिस्त्वंसदानित्यरूपा,स्तेजोरूपायोग्यमुक्तोसमर्था॥ क्षितिद्धुरित्री जगतांत्वमेव, त्वमेवनित्याप्रकृ
तिः परस्मात्॥ यथावशः क्रियते ब्रह्मरूपः सात्वंनित्यात्मप्रसीदाद्यमातः॥ त्वंजातवेदासततशक्तिरुग्रा, त्वंदाहिकासूर्यकर
स्यशक्तिः॥ आमोदिकात्वंवरुचन्द्रिकाया,स्तांत्वामहंस्तौमिनमामिचाम्बिकां॥ येषांयोषित्प्रियाणांत्वं विद्यात्वं चोर्द्ध्वरेतसां
॥वांछात्वंसर्व्वजगतां मायाचत्वंतथाहरेः॥ यानेकरूपाणिविधायनित्यं,सृष्टिस्थितिहानिमपिहकर्त्री॥ ब्रह्माच्युतस्था
णुशरीरहेतुः सात्वंप्रसीदाद्यपुनर्न्नमस्ते॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥ततःसाजगतांमाता कालिकापुनरेवहि॥ उवाचमे

ला६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०पु
१०२

नकां देवि वाञ्छितं वरयेत्पुनः ॥ ततः सा प्रथमं पुत्रं शतं वव्रे यशस्विनी ॥ वीर्यवन्नायुषायुक्तमृद्धिसिद्धिसमन्वितं ॥ पश्चा
त्तथैकां तनयां स्वरूपां गुणशालिनीं ॥ कुलद्वयानन्दकरीं भुवनत्रयभूषितां ॥ ततो भगवती प्राह मेनकां मुनिसन्निभां ॥
स्मितपूर्वं तनोतस्याः पूरयन्तीमनोरथं ॥ ॥देव्युवाच॥ शतं पुत्राः संभवन्तु भवत्या वीर्यसंयुताः ॥ तत्रैको बलवान्मुख्य
:प्रथमं संभविष्यति ॥ सुता च तव देवानां मानुष्याणोश्च राक्षसां ॥ हिताय सर्व्वजगतां भविष्याम्यहमेव ते ॥ श्री सुरवप्
सवानीत्यं तथा नित्यं पतिव्रता ॥ अम्लानरूपसंपन्ना सुभगा च भविष्यति ॥ एवमुक्त्वा जगद्धात्री तत्रैवान्तरधीयत ॥
मेनका च सुतां लब्ध्वा स्वस्थानं प्रविवेश ह ॥ ततः काले तु संप्राप्ते मेनाकमचलोत्तमं ॥ पक्षेण सह यो ह्यापि सिन्धुमध्ये प्रव
र्तते ॥ मेनका सुषुवे देवी देवेन्द्रस्पर्द्धया गतं ॥ अन्यानु न शतं पुत्रान् क्रमात्सा सुषुवे सह ॥ महावीर्यान्महासत्वा संपन्ना
न्सर्व्वतो गुणैः ॥ ततः सा कालिका देवि योगनिद्रा जगन्मयि ॥ पूर्व्वं त्यक्तसतीरूपा जन्मार्थं मेनकाययौ ॥ समयस्या तु रूप
णा मेनकाजठरे शिवा ॥ सम्भूय समुत्पन्ना सा लक्ष्मीरिव सागरात् ॥ वसन्तसमये देवी नवम्यां मृगयोगतः ॥ अर्द्धरात्रे
समुत्पन्ना गङ्गेव शिवमण्डलात् ॥ ततस्तस्यां तु जातायां सुप्रसन्ना भवद्दिशा ॥ अनुकूलाववौ वायुः गम्भिरोगगन्धिनः शु
भः ॥ वभूव पुष्पवृष्टिश्च तोयवृष्टिपरस्तथा ॥ जज्वलुश्चाग्नयः शान्ता जगद्दुश्च घनाघने ॥ तस्यां तु जायमानायां सर्व्वं स्वस्थम

एमः
१०२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पद्यत॥ तन्तु दृष्ट्वा तथा जातां नीलोत्पलदलानुगाम्॥ श्यामां सा मेनका देवी मुदमायाति हर्षिता॥ देवाश्च हर्षमतुलं प्रा
पुरत्र सुकृत्सुकृः॥ जुष्टुवुश्चान्तरीक्षास्तु गन्धर्व्वाप्सरसोगणाः॥ तान्तु नीलोत्पलदलश्यामां हिमवतः सुता॥ का
लीति नाम्ना हिमवा.नाजुहाव कृते दिने॥ वान्धवास्तु सुसन्ताना नाम्ना सा पार्व्वतीति च॥ कालीति च तथा नाम्ना कीर्त्ति
ता गिरिनन्दिनी॥ तत्रस्था ववृधे देवी गिरिराजगृहे शुभा॥ गङ्गेव वर्षासमये शरदीवाथ चन्द्रिका॥ एवमानन्ददिवसं वा
र्द्धमाना चारुतां मुहुः॥ दध्रे वानुदिनं काली चन्द्रविम्बकलानिव॥ सा वाल्यभावमापन्ना क्रीडन्ति कालिका च ह॥ सखीभिः
प्रापविपुलां कालिन्दीव सरिद्विजैः॥ पङ्कुगणास्तांस्तु वदेवीं पूर्व्वजन्मवशं गताः॥ स्वयमीयुर्द्विजश्रेष्ठा प्रावृषं कालिका
यथा॥ अतिचन्द्रामसत्त्वगुणाः सा देवी देवकन्यकाः॥ रूपैरप्सरसः सर्व्वा गीतैर्गन्धर्व्वकन्यकाः॥ सा वाल्य एव सततं वन्धुव
र्गप्रिया शुभा॥ गुणैः सुवध्वा पितरं मातरं वाप्यतोषयत्॥ मातुः प्रियकरी नित्यं पितृपूजारता परा॥ सर्व्वदा भ्रातृसंहि
ता जगन्माता भवत्तदा॥ सर्व्वदा सा जगन्माता देवकन्या उपस्थिते॥ पितुः समीपे वसती कालिन्दीव विभावसोः॥ अथै
कदा तां निकटे निधाय भगवान्गिरिः॥ तनये श्च समसङ्ख्यस्थितः परमकौतुकात्॥ अथागतस्तत्र मुनिर्न्नारदः स्वर्गा
लोकतः॥ हिमवन्तं समासीनं सुतैः सार्द्धं ददर्श सः॥ अपश्यन्निकटे कालीं कालिन्दीमिव सर्व्वजाम्॥ ज्योत्स्नामिव सुधांशोस्तु

का०पु
१०३

सम्यग्गृह्यांशरन्निशि॥ पूजितस्तेन गिरिणा कृतासनपरिग्रहः॥ नारदः प्रथमं शैलं वृत्तान्तं पर्य्यपृच्छत॥ ततो विदितवृत्तान्तो
नारदो मेनकापतिं॥ उवाच हर्षयन्वाक्यं मुनिर्व्वाक्यविशारदः॥ एषा ते तनया हृद्या यासुधांशोर्विव र्द्धते॥ अत्याकलाशैल
राजसर्व्वलक्षणशालिनी॥ शम्भोर्विभर्त्रिदयिता सानुकूला सदा हरे॥ तस्य चित्तं वशे चैषा करिष्यति तपस्विनी॥ स चाप्येनां
मृते जायां नान्यामुद्वाहयिष्यति॥ एतयोर्यादृशः प्रेम कयोश्चिन्नैव तादृशः॥ भूतो वा भविता वापि नाधुनात्र प्रवर्त्तते॥ अनयासु
रकार्याणि कर्त्तव्यानि बहूनि च॥ अनयैव गिरिश्रेष्ठ अर्द्धनारीश्वरो हरः॥ भविष्यति च सौहार्दा ज्योत्स्नायेवामृतात्मनः॥ श
रीरार्द्धं हरस्यैषा हरिष्यति निजास्पदे॥ सुवर्णगौरी स्वर्णाभा तपसा तोषिते हरे॥ विद्युद्गौरीति चेयं गौरी तत्पुत्री भविष्यति॥ गौ
रीति नाम्ना पश्चात्तु ख्यातिमेषागमिष्यति॥ नान्यस्मै त्वमिमां दातुं मनः कर्त्तुमिहार्हसि॥ इदं चोपांशु देवानां न प्रकाशीकरि
ष्यसि॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ इति तस्य वचः श्रुत्वा देवर्षेर्न्नारदस्य तु॥ उवाच हिमवान्वाक्यं मुनिं प्रति विशारदः॥ श्रूयते
त्यक्तसङ्गस्य महादेवो यतात्मवान्॥ तपश्चोपांशु तपति देवानामप्यगोचरः॥ स कथं ध्यानमार्गस्थः परब्रह्मार्पितं मनः॥
भ्रंशयिष्यति देवर्षे तत्र मे संशयो महान्॥ अक्षरं परमं ब्रह्मन्प्रदीप्तं कालिकोपमः॥ अन्तः पश्यति सर्व्वत्र नतु वाह्यं निरी
क्ष्यते॥ इति संश्रूयते नित्यं किन्नराणां मुखाद्द्विजा॥ कथं स तादृशं स्वान्तं शक्तो भ्रंशयितुं हरः॥ विशेषतस्तु श्रूयते दास्याय

रामः
१०३

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तयासमंहरः॥समयंहृतवानपूर्वंतन्मेनिगदतःशृणु॥नत्वामृतेन्यांवरयेदाक्षायणीसतिप्रिये॥भार्यार्थंसंग्रहिष्यामिस
त्यमेतद्ब्रवीमिते॥इतिसत्यासमंतेनपुरैवसमयःकृतः॥तस्यामृतायांसकथंस्त्रियमन्यांग्रहीष्यति॥ ॥नारदउवाच॥ना
त्रकार्याविचारचिन्तागिरिराजसुतांप्रति॥एषासतीसमुत्पन्नाहरस्यैवनसंशयः॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥इत्युक्त्वास
तुदेवर्षिर्नारदस्तुयथासती॥मेनकायांसमुत्पन्नासर्वंतत्प्रोक्तवान्गिरौ॥ततस्सर्वंप्रवृत्तान्तंनारदस्यमुखाद्गिरिः॥श्रुत्वा
सपुत्रदारस्तुतदानिःसंशयोभवत्॥ततःकालिकथांश्रुत्वानारदस्यमुखात्तदा॥लज्जयाधोमुखीभूत्वास्मितविस्तारिता
नना॥करेणतांतुसंस्पृश्यपोन्नमय्यमुखंगिरिः॥मूर्ध्निशश्वदुपाघ्रायआसनेस्विन्यवेशयत्॥ततस्तांपुनरेवाहनारदःशैल
पुत्रिकां॥हर्षयन्गिरिराजंतुमेनकांतनयैःसह॥सिंहासनेनकिंत्वस्याःशैलराजभवेत्तव॥शंभोरुरुःसदैतस्याआसनंतुभ
विष्यति॥हरोरुमासनंप्राप्यतनयातवसत्तमं॥नान्यत्रकुत्रचित्तुष्टिमासनेप्राप्स्यतेगिरे॥इतिवचनमुदारंनारदःशै
लराजंत्रिदिवमगमदुक्त्वातत्क्षणाद्देवयोनिः॥गिरिपतिरितिचित्तंहर्षयन्मोदयुक्तोविशदवलयासोस्वान्तरंपद्म
गर्भः॥ ॥इतिश्रीकालिकापुराणेद्विचत्वारिंशोध्यायः॥४२॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥एतस्मिन्नन्तरेशंभुः
सिप्रंत्यक्त्वातदाश्रमं॥गंगावतारमगमत्हिमवत्प्रस्थमुत्तमं॥यत्रगंगानिपतितापुराब्रह्मपुराच्युता॥ओषधिप्रस्थनगरेस्था

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

दृरेसाउहन्तमः ॥ तत्र भर्गः स्वमात्मानमक्षरं परमात्परं ॥ चेतोऽत्तानमयं नित्यं ज्योतिरूपं निराकुलं ॥ जगन्मयं प्रदीपाहं द्वैतहीना
विशेषतं ॥ एकाग्रं चिन्तयामास भगवान्वृषभध्वजः ॥ हरेर्ध्याने परे तस्मिन् प्रथमे ध्यानतत्परः ॥ अभवन्केचिदपरे नन्दिभृं
ग्यादयो गणाः ॥ द्वास्था भूता महाभागा ये पूर्वं द्वारियोजिताः ॥ तावन्तोऽपि गणास्तत्र नैव किञ्चन पूजितं ॥ तेषां संश्रयते सर्वं निःश
ब्दाः संस्थितास्ततः ॥ अन्येऽपि तत्र क्रीडन्ति गणा दूरान्तरस्थिताः ॥ कुसुमैश्च दलैर्भक्तैः गिरिप्रसवनोदकैः ॥ रत्नानि च विचिन्व
न्तोऽभूमिभागे गिरेस्तदा ॥ स गणान्नु ततो दृष्ट्वा गिरिराजो तुरंगतः ॥ स्वस्थानमोषधिप्रस्थात् निःसृत्य सहितो गणैः ॥ पूजार्थमुपत
स्थे स यथायोग्यं तथाऽर्चयत ॥ सर्वोऽपि शंभुस्तस्याज्ञाम्परयाश्रद्धयायुतः ॥ प्रतिजग्राह कूटस्थो गंगां शीर्षे यथा पुरा ॥ पूजितस्तेन
सहसा गिरिराजेन वृषध्वजः ॥ उवाच ध्यानयोगस्थः स्मयन्निव जगत्पतिः ॥ ॥ श्रीईश्वर उवाच ॥ तव प्रस्थे तपस्तप्तुं रह
स्यमहमागतः ॥ न यथा कोऽपि निकटं समायाति तथा कुरु ॥ त्वं महात्मा जगज्जात मुनीनां च सदाश्रयः ॥ देवानां दानवानां च
यक्षकिन्नररक्षसां ॥ सदाश्रयो द्विजातीनां गंगापूतश्च नित्यदा ॥ त्वत्पुरस्यास्य निकटे प्रस्थे गंगावतारणं ॥ आश्रितोऽहं गिरि
श्रेष्ठ तद्गोप्यं कुरु मां प्रति ॥ इत्युक्त्वा जगतां नाथः तूष्णीमास वृषध्वजः ॥ गिरिराजस्तदा शंभुं प्रणम्येदमब्रवीत ॥ पूजितो
स्मि जगन्नाथ त्वयाहं परमेश्वर ॥ स्वागतेनाद्य विषये मितह्रतं किमस्मि मे ॥ महता तपसा त्वं हि दैवैर्यत्नपरस्थितैः ॥ न प्राप्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सेजगन्नाथ सत्वंस्वयमुपस्थितः॥मत्तोधन्यतरोनास्तिनमत्तोन्योस्तिपुण्यवान्॥यद्भवानद्यमत्पुरस्थितयसेसमुपस्थि
तः॥देवेन्द्रादधिकंमन्येस्वात्मानंपरमेश्वर॥सगणेनत्वयायस्मा्त्पावितंदर्शनं कामकारतः॥इत्युक्त्वागिरिराजोथस्ववेश्मपुन
रागमत्॥नियतात्मापरीवारान् गणानपितदासुरान्॥अद्यप्रभृतिनोगन्ताकोपिगंगावतारणं॥मच्छासनंनहिविनायो
गन्तादण्डेयशतं॥इतितान्सनियम्याथतिलपुष्पफलाधिकं॥समादायस्वतनयासहितोयात्हरान्तिकं।अथगत्वाजगन्नाथं.
हरंध्यानपरंतदा॥नमयामासतनयांकालिंसर्वगुणान्वितां॥तिलपुष्पादिकंयच्चतत्तदाग्रेनिधायसः॥अग्रेकृत्वासुतांशं
भुमिदमाहसशैलराट्॥भगवंस्तनयेयंमेत्वामाराधयितुंव्रति॥समादिष्टासमानीतात्वराराधनकांक्षिणी॥सखीभ्यां
सहनित्यंत्वांसेवतामेवशंकर॥अनुजानीहिसेवार्थंमयितेयद्यनुग्रहः॥अथतांशंकरोपश्यत्.प्रथमारूढयौवनां॥फुल्ले
न्दीवरपत्राभां.पूर्णचन्द्रनिभाननां॥समग्रनीलकेशौघप्राप्तवेशविजृंभितां॥कंबुग्रीवांविशालाक्षीं.चारुकर्णयुगोज्ज्वलां॥
मृणालायततपर्यन्तबाहुयुग्मविराजितां॥राजीवकुड्मलप्रख्यघनपीनोच्छ्रितस्तनीं॥विलग्नांक्षीणमध्याञ्च.रक्तपाणितल
द्वयीं॥स्फुलत्पद्मप्रतीकाश.पादयुग्ममनोरमां॥मध्येक्षीणांमहासत्वां.वक्त्रेस्मुलघनोज्ज्वलीं॥जघनंनाममनाशामं.बिम्बोष्ठी
वविभूषितां॥सुवृत्तंचारुजंघाग्र्यां.त्रिगंभीरांषडुन्नतां॥सर्वलक्षणसंपूर्णांत्रिषुलोकेषुदुर्ल्लभां॥ध्यानपञ्जरनिर्द्वन्द्व.मुनि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मानसमप्यगां दर्शनाद्गृशनेशान्तौ योषित्कुलशिरोमणिं ॥ तां दृष्ट्वा तपसां नित्यं ध्यानानाञ्च मनोहरं ॥ विघ्नहेतुं चानुरागवर्द्धः
नीं कामरूपिणीं ॥ गिरिराजस्य वचनात्तन्नयानस्य शंकरः ॥ पर्यासनाये जगद्गुरुः गौरवादपि गौरवः ॥ उवाचेदं तव सुता सखिः
भ्यां सह शैलराट् ॥ नित्यं मे सेवयायन्ता निर्भीताप्यवतिष्ठतु ॥ एवमुक्त्वा तु तां देवी शैवाद्ये जगद्गुरुहरः ॥ इदमेवमहद्धैर्यं यद्वि
घ्नानहि विघ्नयेत् ॥ निर्विघ्नस्थानमासाद्य यत्नः क्रियते द्विजैः ॥ स विघ्नो विघ्नहेतुं यः परिभूय प्रवर्त्तते ॥ तन्महत्वं चतपसां
धीरत्वं वतपस्विनां ॥ ततः स्वपुरमायातो गिरिराट्परिवारकैः हरश्च ध्यानयोगेन परं चिन्तयितुं स्थितः ॥ कालीसखिभ्यां सहिता प्रत्य
हं चन्द्रशेखरं ॥ सेवमाना महादेवं गमनागमने स्थिता ॥ कदाचित्सहिता काली सखिभ्यां शंकराग्रतः ॥ वितन्वती सुभंगीतं पंचः
मं चातनोत्तदा ॥ कदाचित्कुशपुष्पादि समिद्धारिहरा सह ॥ सखीभ्यां स्थानसंस्कारं कुर्वन्ती नावसत्तदा ॥ कदाचिदग्रे नियता स्थि
ता चन्द्रभृतो मुखं ॥ वीक्ष्यन्ती चिन्तयामास सकामा चन्द्रशेखरं ॥ यदा कार्य्ये प्रसुम्ना त्वग्रा तदा तत्कर्म वेष्टते ॥ कृतिहीना यथा सा
तु तदैवा चिन्तयेद्धरं ॥ कदानिमिषभूतेशः कर्णापानिगृहीतवान् ॥ कदा मया समं यत्ना ज्ञानासद्भावभावनः ॥ इति चिन्ताः
परा काली स्वप्नेपि परमेश्वरं ॥ आर्त्तं गत्वैव सततं कथा चिन्तनतापरं ॥ अग्रे तदा यदा काली प्रध्यापतिमहेश्वरं ॥ तदा तद्देदभः
तेशः स्वांनिसर्गपरिस्थितां ॥ किन्तु सा भगतेवीर्यैर्भूतिदेहेतितां तदा ॥ नागरी जिरिशः काली भार्य्यार्थे विघ्नतत्वतां ॥ महादेवोपि

तां दृष्ट्वा तदा देवेदमचिन्तयत ॥ कथमेषा तपश्चर्य्यां वृतं कुर्य्यात्गिरेः सुता । कृतव्रतां ग्रहीष्यामि गर्भबीजविवर्जितां ॥ कालीं
भार्य्यां सुदयितां योनिजामतिभूषितां ॥ व्रतेन वाथ संस्कारे गर्भबीजं विमुच्यते ॥ तस्माद्व्रतं यथा काली कुर्यान्नु युज्यते तिन्त ॥
मार्कण्डेय उवाच ॥ इति संचिन्त्य भूतेशः सदा ध्यानं समास्थितः ॥ ध्यानाशक्तस्य तस्याथ नान्या चिन्ता व्यजायत ॥ कालीत्वनुदि
नं शंभुं भक्त्याभ्यशमसेवत ॥ विचिन्तयन्ती सुदिता तस्य रूपं महात्मनः ॥ हरोध्यानपरः काली नित्यं प्रत्यक्षत स्थितं ॥ वि
स्मृत्य पूर्वं विज्ञान्य पश्यन्नपि न पश्यति ॥ एतस्मिन्नन्तरे देवा तारकोनाम दैत्यराट् ॥ ववाधे सर्वलोकानां व्रह्मणो वरद ७८
र्पितः ॥ वशीकृत्य स लोकांस्त्रीं स्वयमिन्द्रो वभूव ह ॥ विद्राव्य सकला देवान् दैत्यान्स्तत्पदे च ॥ स्वयं नियोजयामास देव
योनिषु वाप्यसौ ॥ न यमः स्वेच्छया लोका तस्मिन्राजनि यच्छति ॥ न स्वेच्छया तथा सूरो लोकांस्तत्पतितं द्रुयात ॥ चन्द्रस्तु न
स्मात्ता विवृं तस्य कुर्वन् स्वरश्मिभिः ॥ वायुना सह संगम्य तत्सेवां विदधे निशं ॥ सदसौगन्ध्य गांभीर्य्य शैत्यस्निग्धत्व सं
युतः ॥ तं वीजयन्पूर्ववो वायुः शासनात्तारकस्य च ॥ धनदोपि यथासारं धनमादाय यत्नतः ॥ सावधानं तस्य सेवां म करो
त्तारकेच्छया ॥ अग्निस्तस्याभवत्सुदः शासनात्तारकस्य च ॥ यं जनात्तथ भोज्यानि च केतस्य च्छया तदा ॥ निर्ऋतिस्तस्य स
ततं सहितः सर्व्वराक्षसैः ॥ अश्वान्गजान्वाहनानि कारयामास साध्वसात् ॥ नृत्यभिरप्सरोभिश्च स्तुवद्भिर्गन्धर्वादि

का.पु
१०६

भिः॥ गायमानैश्च गन्धर्वैः सम्बक्रीडे सुरान्द्विषान्॥ एवं स सर्व्वलोकानां त्रिष्वप्यथ विलोकयन्॥ लोकेषु सारान्सारांश्च देवा
नामप्यथाग्रहीत्॥ तेन ते बाधिता देवाः सर्वे शक्रपुरोगमाः॥ ब्रह्माणं शरणं जग्मुर्नेतारं नाथमुत्तमं॥ ते प्रणम्यामराः सर्व्वे पुरु
हूतपुरोगमाः॥ इदमूचुर्महात्मानं सर्व्वलोकपितामहं॥ ॥देवा ऊचुः॥ लोकेश तारको दैत्यो बलेन तव दर्पितः॥ निरस्या
नाहवादस्मा दिवयानस्थमगृहीत्॥ रात्रिन्दिवं बाधते स्मान्यत्रतत्रस्थितान्वयं॥ पलायिताश्च पश्यामः सर्व्वास्वाशासु तारकं॥
अग्निर्यमोथ वरुणो निरृतिर्वायुरेव च॥ तथा मनुष्यधर्म्माश्च सर्व्वैः परिकरैर्युतः॥ एते तेनार्द्दिता ब्रह्मन्नतनवस्तुस्यशाः
सनात्॥ अतिच्छाकार्यनिरता सर्व्वे तस्यानुजीविनः॥ यावन्त्यो वनिताः स्वर्गे ये चाप्सरसां गणाः॥ तान्सर्व्वान्प्रगृही दैत्यः सा
रं येषु यच्च यत्॥ न यज्ञाः संप्रवर्त्तन्ते न तपस्यन्ति तापसाः॥ दानधर्म्मादिकं किञ्चिन्न लोकेषु प्रवर्त्तते॥ तस्य सेनापतिः
पापः क्रौञ्चो नामातिदारुणः॥ स पातालतले गत्वा बाधते हनिशं प्रजाः॥ तस्मात्त्वं तारकेनेदं सकलं भुवनत्रयं॥ हृतं सर्व्वं
जगत्त्राहि पापात्तस्मात्पितामह॥ वयं च यत्र स्थास्याम स्तत्स्थानं विनिर्देशय॥ स्वस्थानाद्बाधितास्तेन लोकनाथ पितामह॥
त्वन्नो गतिश्च शास्ता च त्वं त्राता पिता प्रसूः॥ त्वमेको भुवनानाञ्च स्थापकः पालकः कृती॥ तस्मान्न यावत्तारकाख्य वह्नौ रामः
दग्धाः प्रजायते॥ न [illegible] भवाम स्तदा कर्त्तुं भवतो युज्यते षुना॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ सुराणां वचनं श्रुत्वा ब्रह्मा लोकपिः १०६

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तामहः ॥ प्रत्युवाच सुरान्सर्वान् स्तत्कालसदृशं वचः ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ममैव वरदानेन तारकाख्यः समेधितः ॥ न मत्त
स्तस्य मरणं युज्यते त्रिदिवौकसः ॥ युष्माकं स्वप्रतीकारः कर्तव्यः प्रतिकर्म्मणि ॥ किन्तु सम्यक् न शक्नोमि प्रतिकर्तुं प्रचोदि
तः ॥ तस्माद्यथा तारकाख्यः स्वयमेष्यति संक्षयं ॥ तथा यूयं संविदध्वमुपदेशं करस्व हे ॥ न मया तारको वध्यो न तथा व
नमालिना ॥ न हरेन तथा वध्यो नान्येनापि सुरेन वै ॥ एवं वध्येव वरो दत्तो मया तस्मै तपस्यते ॥ तथा यत्र उपायोस्ति कुर्व
न्तु सुरसत्तमाः ॥ सती दाक्षायणी पूर्वं त्यक्तदेहा स्वजन्मने ॥ आगच्छ मेनकां देवी शैलराजस्य योषितं ॥ तां समुत्पादयामास मे
नकाजठरे गिरिः ॥ लक्ष्मीमिव पुरा धात्रा भृगुः सुतनयोमम ॥ तामवश्यं महादेवः कुर्यात्पाणिगृहीतिकां ॥ यथा सन चिरात्त
स्यामनुरक्तो भवेत्सुराः ॥ तथा विधध्वं सुतरां त्वत्तेजः प्रतिकर्तृ ततः ॥ तमूर्द्धरेतसं शंभुं सैव प्रत्युत्तरेत्तसे ॥ कर्तुं समर्था
नान्यास्ति तथा कापि बला बला ॥ तत्तेजः प्रच्युतं यत्तु तस्माद्यो जायते सुतः ॥ स एव तारकाख्यस्य हन्ता नान्यस्तु विद्यते ॥ सा
सुता गिरिराजस्य सांप्रतं रूढयौवना ॥ तपस्यन्तं गिरिप्रस्थे नित्यं पेय्य सते हरं ॥ वाक्याद्धिमवतस्सानु काली नाम्नाति सेवते ।
सखीभ्यां सह धर्म्मज्ञे ध्यानन्तु परमेश्वरं ॥ तामग्रतो वर्तमानां त्रैलोक्यवरवर्णिनीं ॥ ध्यानाशक्तो महादेवो मनसापि च नेक्ष
ते ॥ यथा समीहते भार्यां काली सच्चन्द्रशेखरः ॥ तथा कुरुध्वं त्रिदशा नचिरादेव यत्नतः ॥ स्थानेतद्भवता स्वर्गे तस्मात्तारको

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

धयं॥ निवर्त्तयिष्ये संगम्य गच्छध्वं विगतज्वराः॥ इत्युक्त्वा सर्वलोकेशः तारकाख्यमुपस्थितः॥ उपसंगम्य वचनं समाभा
ष्येदमब्रवीत्॥ भो भो तारक मा स्वर्गे राज्यं त्वं परिशाधि भो॥ तदर्थं न तपस्तप्तं स मयेभ्य वता पुरा॥ वरो नापि दत्तो दत्तो न
मया स्वर्गराजतः॥ तस्मात् स्वर्गं परित्यज्य क्षितिराज्यं समाचर॥ देव भोग्यानि तत्रैव संभविष्यन्ति ते सुर॥ इत्युक्त्वा सर्वलो
केशस्तत्रैवान्तरधीयत॥ तारकस्तु दिवं त्यक्त्वा मर्त्यलोकमथागात्॥ तत्रैव संस्थितान्देवान्बाधते तु स नित्यशः॥ इ
न्द्रकरं वहं चक्रे निदशस्थं महाबलः॥ तमिन्द्रः स ततं देव भोग्यानि वितरेन्मुदः॥ स एवमानः क्षणेना भूत्सन्तोषयितु
मीश्वरः॥ एवं तेनार्द्दिता देवा मत्त्विना परिपीडिताः॥ वितुधारूपदेशेन यत्नं चक्रुर्दरान्वये॥ तत इन्द्रोथ गुरुणा संग
म्य कृतनिश्चयः॥ कुसुमेषुं समाहूय वचनञ्चेदमब्रवीत्॥ ॥ इन्द्र उवाच॥ त्वयेदं पाल्यते विश्वं त्वया विश्वं प्र
सूयते॥ त्वं बुलविष्णुरुद्राणां प्रीतिहेतुः पुराभवत्॥ ब्रह्मा प्रीत्या मया पूर्वं मगच्छ्वरितव्रत॥ सावित्री माधवो लक्ष्मी स
तीं दक्षायणीं हरः॥ ताः प्रीत्या यस्त्वयातेषां देवज्ञानां तथा कृथाः॥ त्वयेव कुरुते प्रीतिः कामप्राणिभ्यतां सदा॥ नत्तो दन्यः क
श्चित्स्वर्गे पाताले वा धरातले॥ प्रियः प्राणभृतां काम सततं जगतां मतः॥ देव दानव यक्षाणां रक्षसां मानुषस्य च॥ त्वं पा
लकश्च कर्त्ता च हृदये च प्रवर्त्तते॥ तस्मात्त्वं सर्वजगतां हितायकुरु तेधुना॥ देवानां यक्षगन्धर्वमानुषाणां तथान्मतां॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मार्कण्डेय उवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्य शक्रस्य मकरध्वजः ॥ देवराजमुवाचेदं सुप्रीतं तद्वचो मतेः ॥ यत्राहमीशितः श
क्र सत्वं मे विदितं त्वया ॥ तस्मान्ममोचितं शक्र करिष्ये तन्निदेशय ॥ यश्चैव वाणा मद्दत्तेपि पुष्पमयाममम ॥ चापस्तथा
पुष्पमयः शिञ्जिनी भ्रमरालिजा ॥ रतिर्मे दयिता जाता वसन्तः सचिवो मम ॥ यन्त्रा मे मलयो वायुर्मित्रं मम सुधानिधिः ॥ से
नापतिर्मे शृङ्गारो हावभावाश्च सैनिकाः ॥ सर्वे मे मृदवः क्रूरा अहं चापि तथाविधिः ॥ यद्येन युज्यते कार्यं धीमांस्तत्तेन यो
जयेत् ॥ मम योग्यन्तु यत्कर्म तस्मात्तन्मे नियोजय ॥ ॥ इन्द्र उवाच ॥ यत्कार्यं कर्तुमिच्छामि भवतात्त्वं मनोभव ॥ तत्ते स
मुचितं कर्म तस्मिन्समर्पितो भवान् ॥ कृतकर्मापि तत्र त्वं कृतीवापी मनोभव ॥ त्वदन्यैः किन्तु दुःसाध्यं तत्त्वां तत्र नियोज
ये ॥ श्रूयतां हितपस्यन्तं ध्यानस्य वृषभध्वजे ॥ गिरेर्हिमवतः प्रस्थे निराकांक्षो वधूकृते ॥ तं पितुर्वचनात्काली त
पस्यन्तं निषेवते ॥ सखीभ्यां सहिता नित्यं हरस्यानुमते धुना ॥ आरूढयौवना नाम्नानु स्त्रीरत्नमयी सुन्दरी ॥ ध्यानासक्तो म
हादेवो नेहते मनसापि च ॥ सानुरागो यथा तस्यां जायते वृषभध्वजः ॥ तथा यतस्व देवानां हिताय जगतामपि ॥ तया सहय
था रेमे सानुरागो वृषध्वजः ॥ तथेतया गिरिजया रमतां त्वत्कृतेन वै ॥ तस्याः कृते नु यतते जः प्रत्युत स्याद्धरस्य वै ॥ ततो
योजयते सोस्मात्तारकाद्धरिष्यति ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ततः स देवराजस्य वचः श्रुत्वा मनोभवः ॥ प्राप्तकालश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

न

का०पु
१०८

संस्मार शापं ब्रह्मकृतं पुरा॥ संध्यां प्रति विधाता स्वदक्षांस्त्वं परीक्षितुं॥ कामोहनस्तु ष्यगणैस्तदा तमशपद्विधिः॥ शंभुनेत्रा
ग्निदग्धास्त्वं भविष्यसि द्विजोत्तमाः॥ यदा कुर्याज्जिरिसुतां हरः पाणिगृहीतिकां॥ तदा भवान् शरीरेण गमिष्यति समग्रतां
॥इति स्मृत्वा विधेः शापं भीतोपि मकरध्वजः॥ स्वस्त्री चक्रे शक्रवाक्यात्काल्यायोजयितुं हरे॥ इदं च वचनं प्रोचे त्कालसदृशं पु
नः॥ करिष्ये त्वद्वचः शक्र हरं संगमयाम्यहं॥ काल्या गिरिजया सार्द्धं दाक्षायण्या यथा पुरा॥ किं त्वेकं मम साहाय्ये कर्त्ता हि ह
रमोहने॥ यदा सम्मोहनेनाहं हरं संमोहयामि च॥ तदा कुसुमहायत्वं स्वस्थश्चाप्यायय स्व मां॥ प्रविश्याहं सुरभिणा न वि
राछ्छ्रं आश्रमं॥ विधाय पूर्वं मनसो विकारं हर्षणेन तु॥ सम्मोहनेन तु दृढं मोहयिष्ये वृषध्वजं॥ स्मरिष्यसि ध्रुवं संप्राप्ते काले
न मां स्वपालने॥ अहं गच्छामि सहितं तत्कर्तुं वलसूदन॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ इत्युक्त्वा स जगन्नाथ मदनः शंकरा
श्रमं॥ शक्रोपि त्रिदशान्सर्वान् निदमाह वचस्तदा॥ यूयं कुरुध्वं साहाय्यं यत्र याति मनोहरः॥ तत्र तत्रानुगम्यैव गामये
न स्त्ववोधय॥ यदा सम्मोहनेनायं सम्मोहयति शंकरं॥ तदाहमपि यास्यामि तत्रैवाधयमां सुराः॥ इत्युक्त्वास्तेन शक्रेण देवा
जग्मुर्मनोभवं॥ सोपि गत्वा यत्र हरो गंगावतरणे गिरौ॥ हिमभारकृतस्थाणौ सुरभिश्चान्वयोजयत्॥ ततस्तत्र गते समयं कुः
सुरभौ तस्य लक्षणं॥ विकसन्त्रिचिरादेव तरुगुल्मलतासु च॥ पुष्पिताः किंशुकास्तत्र वकुलाः केशरास्तथा॥ सर्वांसि च सपद्मानि पु

रामः
१०८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

फुल्लाः समन्ततः ॥ ववौ वायुस्तु गंभीरो गन्धितः पुष्परेणुभिः ॥ शनैः शनैः सुखकरो वर्षयन्ति वकाननं ॥ यक्षिणश्च मृगाश्चै-
व ये चान्ये प्राणधारिणः ॥ सिद्धाश्च किन्नराश्चैव छन्दभावं वितेनिरे ॥ चूताः कुसुमितास्तत्र नवस्तवकभूषिताः ॥ अशोकपाट
लाश्चैव नागकेशरकारणाः ॥ सविकारा गणाश्चासन् शंकरस्य तदा द्विजाः ॥ प्रत्यक्षतो न नेमुस्ते विकारं शंभुसाध्वसात्
॥ भ्रमन्ति स्म तदा तत्र भ्रमराः कुसुमोद्भवं ॥ पिबन्तो वकुशस्तुते गुंजंतः सह जायया ॥ एवं प्रवृत्ते सुरभौ स्मरः सोपि गुण
ः सह ॥ हावभावयुतस्तत्र प्रविवेश हरान्तिके ॥ मदनः सगणस्तत्र निवसंश्चिरमेव हि ॥ न दृष्टवांस्तथा शंभोश्छिद्रं येन
प्रवेक्ष्यते ॥ यदा वा प्राप्तविवरस्तदा भयविमोहितः ॥ नाग्रे समभवत्तस्य मदनो रतिवारितः ॥ एवं यातस्तस्य कालः प्रभू
तो द्विजसत्तमाः ॥ निरूपयन्नवाप छिद्रं तस्य गतेः तथा ॥ ज्वलज्ज्वालाग्निसंकाशं भास्वत्त्रदससमप्रभं ॥ ध्यानस्थं शंकरं
कोवा समासादयितुं क्षमः ॥ अथैकदा गिरिसुता कालीतस्याभवत्पुरः ॥ कृत्वा परिष्टिं कर्त्तुं वै सखिभ्यां प्रणता स्थिता ॥ शं
करोपि तदा ध्यानं त्यक्त्वा क्षणमास्थितः ॥ योऽजयत्स्वगणान्हेत्य ज्योतिश्चिन्ताविवर्जितः ॥ तच्छिद्रं प्राप्य मदनः प्रथ
मं हर्षणेन तु ॥ वाणेन हर्षयामास पार्श्वस्थं वृन्दकोरवरं ॥ शृंगारश्च तदा भावैः हावैश्च सहितो हरं ॥ जगाम कामसाहाय्य
कृद्वसुरभिना सह ॥ हर्षणेनाथ हर्षितः शृंगारादैन्द्रिये चितः ॥ शंकरो मदनः कान्त्या साद्भुतः सर्वलोकयत ॥ तन्तु प्राप्य विव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

रं कामः पुष्पं चापे त्वयोजयत् ॥ सम्मोहनं पुष्पभूतं पुष्पमालाविवर्द्धितं ॥ तस्यासीद्दक्षिणे पार्श्वे रतिः प्रीतिस्तु वामतः ॥ पुष्पेषु
शरं तूणीरं पौष्पमादाय सुन्दरः ॥ आकर्णपूर्णं तं पुष्पं चापमाकृष्य संयतः ॥ यदा मनोभवो वायुस्तदा तेन समुपेयिवान्
॥ सन्धिते पुष्पबाणे तु गिरिजां चन्द्रशेखरः ॥ जातेन्द्रियप्रविकारः सन् जिघृक्षुः संगमेऽभवत् ॥ अमराः शक्रसहितास्तदा
सर्वे विपद्गताः ॥ समीक्ष्य मनोभवं मेने सुरकृत्यं निवेशितं ॥ अथ संस्मृत्य संगम्य निगृह्य विकृतिं तदा ॥ इन्द्रियस्य म
हादेवः सहसैवं विचिन्तयेत् ॥ योनिजां गिरिजां काली तपोव्रतविवर्जितां ॥ कथं संगमकामोऽहं धर्तुमिच्छामि वै हठात् ॥ तपो
व्रतपरीताङ्गीं तपश्चरणसत्कृतां ॥ स्वयमेव ग्रहीष्यामि सतीं दाक्षायणीमिव ॥ कथं विकृतकालोऽहं मनिच्छन्निव सांप्रतं ॥ के
नापि चाहं हृष्ट इव चिकीर्षुः संगमेऽभवत् ॥ एवं विकारहेतुं स निश्चिन्वन्निन्द्रियस्य तु ॥ पुरोऽवलोकयामास सहितेषुं मनो
भवं ॥ जज्वाल जज्वलप्रख्यः तं विधर्तुं प्रसह्य तु ॥ एतस्मिन्नन्तरे ब्रह्मा विज्ञातः समयः सुरान् ॥ दृष्ट्वा यथा नाजगाम तत्स
माजमनुग्रहात् ॥ ततः स कुपितो दृष्ट्वा संधितेषुं मनोभवं ॥ कामोऽयं समयं ज्ञात्वा सम्मोहयितुमिच्छति ॥ मनो मे स्ववशं
कर्तुं तन्नयामि यमक्षयं ॥ एवं विचिन्त्य ललाटनेत्रोऽद्राक्षीत्ततेजसा ॥ वर्द्धितो ज्वलनोऽभूत्वा क्रोधो नेत्रात्ससार ह ॥ तं क्रोधं
निः सरिष्यन्तं जातवेदसरूपिणं ॥ ज्ञात्वा कामस्त्यतान्वाणान् पौष्पान्वै परि संहृतवान् ॥ शक्तिं प्राणांस्तथा स्थानमाहृ रामः
त्यापालयद्विधिः ॥ उत्सारयामास तदा वसन्तमपि पितामहः ॥ निजशक्त्या तदा शंभुः क्रोधाद्दृष्ट्वा मनोभवं ॥ यथाकाश १०२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

गतादेवाः क्रुद्धं दृष्ट्वा महेश्वरं ॥ प्रसीद जगतान्नाथ कामक्रोधं परित्यज ॥ त्वयायथा पुरासृष्टः शंभुरूपेण कर्म्मणा ॥ येन त्वा
योजितं कर्म्म यत्कृतोतिमनोभवः ॥ तस्मात्वंमदने शंभुः क्रोधाग्निमुपसंहर ॥ प्रसीद सर्वभूतेश भक्त्यात्वत्प्रणतावयं ॥ इति
स्तुवद्तांतेषां मम प्राणांस्तदानलः ॥ ललाटचक्षुः संभूतो भस्माकार्षीन्मनोभवं ॥ दग्ध्वा कामं तदा वह्निः ज्वालामालातिदीपि
तः ॥ संस्तंभितोथ विधिना हरं गन्तुं स शाकत ॥ महादेवोथ तद्भस्म मनोभवशरीरजं ॥ आदाय सर्वगात्रेषु भूतिलेपं तदा
करोत् ॥ लेपशेषाणि भस्मानि समादाय तदा हरः ॥ सगणोस्मद्दृषे कालीं विधाय विधिसम्मते ॥ ज्वलत्क्रोधानलं शंभोर्द्दस
न्तं सकलान्सुरान् ॥ वडवारूपिणं वक्त्रे देवानां पुरतस्तदा ॥ वडवा स्तानमददेवाः सौम्या ज्वालामुखीशुभा ॥ दृष्ट्वानिर्विघ्नमः
नसो वभूवुः पूर्वपीडिता ॥ वडवान्तां समादाय तदा ज्वालामुखीं विधिः ॥ सागरं प्रययौ लोकहिताय जगतां पतिः ॥ गत्वा
च सागरं वेला प्रावावप्रति पूरितः ॥ यथावत्तेन विधिपूर्वद्धः समयश्चातिदर्शयत् ॥ अयं क्रोधो महेशस्य वडवारूपधृक्त्वया
ज्वालामुखः सदा धार्य्यो यावन्न निरयाम्यहं ॥ यदा त्वामहमागम्य वदाम्सिरितांपते ॥ तदा त्वया परित्याज्यः क्रोधोयं वडवा
मुखः ॥ भोजनं भवतो तोयमेतस्यानु भविष्यति ॥ यत्नादेवं विधार्य्योयं यथा नो याति तेन्तरं ॥ इत्युक्तो ब्रह्मणा सिन्धुरंगीच
केतदाकूवं ॥ ग्रहीतुं वडवावक्त्रं शंभोश्चाशकामपालं ॥ ततः प्रविष्टे जलधौ पावको वडवामुखः ॥ कार्य्यं चानिदहन्नस

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

म्यं ज्वालामालातिदीपितं ॥ यदादहच्छंभुनेत्रदहनो मदनं तदा ॥ अभवत्सुमहान्शब्दो येनाकाशः प्रपूरितः ॥ तेन शब्देन महता
कामदाहेक्षणेन च ॥ सखीभ्यां सह भीताभूत् काली शोकयुता तदा ॥ तेन शब्देन हिमवान्सहितो विस्मितास्तदा ॥ तदागिरिर्जि
गामासु गतां काली हराश्रमं ॥ तां तत्र कालीं तनयां भयशोकाकुलां शुभां ॥ रुदतीं शंभुविरहाद् दाससादाचलेश्वरः ॥ आसा
द्य पाणिना तस्या मार्ज्जयन्नयनद्वयं ॥ मा भैषीः कालि मा रोदीरित्युक्त्वा तां तदाग्रहीत ॥ क्रोडे कृत्य सुतां स्वां तु हिमवानच
लेश्वरः ॥ स्वमालयमथानिन्ये सांत्वयामास चार्द्दितां ॥ अन्तर्हिते हरे काली विरहात्तस्य सन्ततं ॥ निवसंती पितुर्गेहे शुशो
च च मुमोह च मशैलाधिराजोप्यथ मेनकापि मेनाकमुख्यापि सखीभिस[...]ना ॥ तां सांत्वयां चक्रुरदीनसत्वां हरं विस
स्मार तथापि नासा ॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे द्विचत्वारिंशोध्यायः ॥ ४२ ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ अथ देवमुनिर्या
तो हिमवन्मन्दिरं तदा ॥ नियोजितो वलभिदा नारदः कामचारवान् ॥ संगतः पूजितस्तेन धरेशेन महात्मना ॥ तं समुत्सृज्य
रहसि कालीं नामाससाद ह ॥ आसाद्य कालीं स मुनिः संबोध्य ज्ञानशालिनीं ॥ उवाच देववचसा तथ्यं सर्वेषां जगतां हितं ॥ ॥
९ नारद उवाच ॥ शृणु कालि वचो मह्यं सत्यं तदवधारय ॥ सेवितः स महादेवस्त्वयेह तपसा विना ॥ अनुरक्तोपि तेन त्वां म
हर्ष्येवो विसर्ज्जवान् ॥ त्वामृते शंकरो नान्यां कृतिं यां संग्रहीष्यति ॥ त्वञ्चापि नान्यं दयितं ग्रहिष्यसि विनेश्वरं ॥ तस्मात्त्वं तपः

तदागिरिः २

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सायुक्त्वा चिरमाराधयेश्वरं ॥ तपसा संस्तुतोंत्वान्तु सद्वितीयां करिष्यति ॥ मन्त्रोयं तस्य सुभगे शङ्करं त्वं येन सेविरात् ॥ आराधि
तस्तेप्रत्यक्षो भविष्यति महेश्वरः ॥ ॐ नमः शिवायेति च सर्वदा शंकरप्रियं ॥ विचिन्तयन्ती तद्रूपं नियमस्याखण्डस्वरं ।
मन्त्रं जपन्त्वं गिरिजे तेन तुष्टो भवेद्धरः ॥ एवमुक्त्वा तदा काली नारदेन महात्मना ॥ क[illegible]मनुमेने सा हितं तथ्यं च तद्वचः
॥ अनुमान्य तपस्तप्तुं तदा काली च नारदः स्वर्गं जगाम तस्याश्च निश्चिता भून्मतिर्व्रते ॥ अथ याते देवमुनौ काली स्वाम्बां तु
मेनकां ॥ तपः श्रद्धां समाचख्या वात्मनो हरसंगमे ॥ ॥ काल्युवाच ॥ तपस्तप्तुं गमिष्यामि मातः प्राप्तुं महेश्वरं ॥ अनुजानीहि मां
गन्तुं तपसे च तपोवनं ॥ तपं करिष्यन्तं मे पितुरावेदय द्रुतं ॥ यावन्न देहजननिर्भूते शोविरहाग्निना ॥ इति श्रुत्वा वच
स्तस्या मेनका शोककर्षिता ॥ आलिंग्य स्वसुतां मूर्ध्नि मा तपः कुरु वत्से मे ॥ गृहेपि पुत्रि मामा त्वं सुतयो या हि कर्कशं ॥
तपः सहेत्सुनेगात्रं शक्तेनेन कलेवरं ॥ वनवासश्च ते पुत्रि निष्ठः शङ्करगौरपि ॥ तस्मात्त्वं संपरित्यज्य वनवासोद्भवक्ले
शः ॥ आत्मनो ह्यनुरूपेन तपस्त्वं कुरु यच्छितं ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ मातुः सा वचनं श्रुत्वा गिरिजा दीनमानसा ॥ इत्युवा
च तदा वाक्यं तपोयत्ने परापुसः ॥ मा निषेधय मां मातस्तपसे च तपोवनं ॥ प्रच्छन्नमपि यास्यामि नानुज्ञाता यद्यहं त्वया ॥ ॥
मेनकोवाच ॥ गृहेषु देवास्सन्तन्ते ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ तस्माद्गृहेषु देवार्चां कुरु पुत्रि यथेप्सितान् ॥ स्त्रीणां तपोवनगतिः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

न्तेश्चकृत्वास्वामिनो विना तस्मात्त्वं पुत्रि माकार्षीः तपो याहि वनं प्रति ॥ यन्तो निरस्ता तपसो वनं गन्तुञ्च मेनका ॥ उमेति तेन सा मेतिः
नाम प्रापत्तदा सती ॥ अवज्ञाय तदा मातुर्वचनं हिमवत्सुता ॥ सखीभ्यां ज्ञापयामास पितरं तपसो यमं ॥ स तु ज्ञात्वा गिरिपतिः
तपसे वरितो यमं ॥ दुहितुश्चानुमेने च नातिहृष्टमना इव ॥ सानुज्ञाप्य तदा तातं यत्र देवो मनोभवः ॥ शंभुना पुपयेतत्रैः
गंगावतरणं प्रती ॥ गंगावतरणो नाम प्रस्थो हिमवतः स्व ॥ हरशून्यामथ ददर्शी काल्या तत्रैव सा सदा ॥ यत्र स्थित्वा पुरा शंभु
ध्यानवानभवद्धशं ॥ तत्र क्षणं तु सा स्थित्वा बभूव विरहार्दिता ॥ हा हरेति क्षणं तत्र रोदमाना गिरेः सुता ॥ विललापातिदुः
खार्त्ता चिन्ताशोकसमन्विता ॥ क्षणं विलप्य सा काली स्मृत्वापूर्वोद्भवं तदा ॥ हा हर हरस्य सा मोहमवाप कमलेक्षणा ॥ ततः
तः स्थिरेण सा मोहं धैर्यात्संस्तभ्य भाविनी ॥ नियमस्य सा भवत्तत्र दीक्षिता हिमवत्सुता ॥ अथ मन्त्रिपमंतस्या बभूव फलभोज
नं ॥ वर्षापञ्चतपा चिन्ता शांभवीशांभवजपः ॥ यत्नोपे हरमभि श्रुत्वा ऽथ तु हिंक्षुचतु कृतं ॥ वह्निं संस्थाप्य तं ग्रीष्मे नीः
ग्मांभुस्तत्र पंचमः ॥ हस्तान्ते रेव तु वेदीन कृत्वा वैश्वानरेक्षिता ॥ ततस्थस्य सूर्यविम्बं वीक्षन्ती वल्कलोत्सुकाः ॥ शी
ष्मति त्वतो यमध्ये शिशिरे जलशायिनी ॥ प्रथमं फलभोगेन द्वितीयं तोयभोजनं ॥ तृतीयं तु स्वयं याति वृक्षपर्णादि भोज
नं ॥ क्रमेन तु तदा पर्णं निरस्य हिमवत्सुता ॥ निराहारव्रती भूता तपश्चरणनिन्नया ॥ आहारे त्यक्तपर्णाभूद्यस्माद्धिमवतः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सुता ॥ तेन देवैरपर्णेति. कथिता पृथिवीतले ॥ पश्चात्तपवृते नैव तोयानाश्च प्रवेशनैः ॥ एकपादास्थिता सा तु. वसन्तेः
हिमवत्सुता ॥ षडक्षरं जयन्तीसा. चिरन्तेपेतपोमहत् ॥ चीरवल्कलसंवीता जटासंघातधारिणी ॥ कृशाङ्गी चिन्तयेत्सक्ता
जिगाय तपसानुनीत् ॥ तां तपश्चरतोशक्तो रक्षशंकरः स्वयं ॥ आप्यायतिस्म च तदा भयाद्व्रतिहर्षितः ॥ एवं तस्या तप
स्यन्त्याश्चिन्तयन्त्या महेश्वरं ॥ त्रीणि वर्षसहस्राणि जग्मुः कालात्तपोवने ॥ सा त्रिवर्षसहस्रान्ते. ब्रह्मणा संस्कृता स्वयं ॥
देवेन विधिना देवी हरयोग्या तदा भवत् ॥ षष्ठिवर्षसहस्राणि. यत्र तेपे तपो हरः ॥ तत्र क्षणमथोसित्वा चिन्तयामास
भाविनी ॥ नियमस्था महादेवी किं मां जानाति नाधुना ॥ येनाहं सुचिरं तेन नानुयातास्तपोरता ॥ लोके नाम्यत्र गिरिशोः
११५ नियतं मुनिभिः रितं ॥ सर्वज्ञः सर्वगो देवो. हरो देवैर्निगद्यते ॥ सर्वगस्तु स सर्वज्ञः सर्वात्मा सर्वहृद्गगः ॥ सर्वभूतिपुः
देदेवः सर्वभावनभावनः ॥ सतीवन्मेनका माता. यदिवोहं वृषध्वजे ॥ सा तु रक्ता न चान्यस्मिन्. प्रसीदत्वत्र शंकरः ॥
यदि नारदवचनात् मन्त्रोयं स्यात्षडक्षरः ॥ यदि भक्त्या मया जप्तं हरस्तेन प्रसीदतु ॥ सत्यं यदि तपस्तप्तं सत्यं वाराधिः
तो हरः ॥ सत्यं मेव व्याप्तितपो हरस्तेन प्रसीदतु ॥ ॥ श्रीमार्कण्डेय उवाच ॥ एवं विचिन्तयन्ती सा. यदातिष्ठद्गराश्र
मे ॥ अधोमुखी दीनवेगा. जटावल्कलमण्डिता ॥ तदेव ब्राह्मणः कोपि. ब्रह्मचारी यतव्रतः ॥ कृष्णाजिनोत्तरीयेण धृत

६३

का०पु०
११२

दण्डकमण्डलुः ॥ ब्राह्म्या श्रियादीप्यमानः सुवर्णगौरश्चो भनः ॥ जटाभिः परिवीताभि सूद्भिक्तस्तनुदेहभृत् ॥ उपस्थि
तः तदा कालीशंभुर्ब्राह्मणरूपधृक् ॥ आगत्य प्रथमं काली. सम्भाषा च तदा द्विजः ॥ ज्ञातु पुत्र्यस्ततो रागं श्रोतु मिच्छंस्तु तद्वचः
वाग्मी विविधवाक्येन पप्रच्छ गिरिजां तदा ॥ ॥ ब्राह्मण उवा ॥ का त्वं कस्यासि कल्याणि किमर्थं विजने वने ॥ तपश्चर
सि दुर्द्धर्षं. मुनिभिः प्रयतात्मभिः ॥ न बाला त्वं नापि वृद्धा. तरुणी नासि शोभना ॥ कथं पतिं विना तीव्रं. तपश्चरसि साम्प्रतं
किं वा तपस्विनी भद्रे. कस्यचित्सहचारिणी ॥ तपस्विनः सपुण्यादि. सम्माहन्तु गतो त्यजत् ॥ एतन्मम समाचक्ष्व यदि गुह्यं
भवेन्न ते ॥ यदि ते हृदये मन्युः कश्चिद्वसति सम्प्रति ॥ तदाचक्ष्व समर्थोस्मि. तमहं वापि वाधितुं ॥ इत्युक्तास्तेन विप्रेन गि
रिजा युतिजां सखीं ॥ तस्यान्तर प्रदानाय कटाक्षेणान्वयोजयत् ॥ सा सखी वचनात्तस्या विजया ब्राह्मणं तदा ॥ प्रोवाचेदं व वा५
चस्तथ्यं वीक्षन्ती गिरिजामुखं ॥ एतस्य गिरिराजस्य तनयेयं द्विजोत्तम ॥ ख्याता च पार्वती नाम्ना कालीति च सुशोभना ॥ द
क्षेयन च केनापि शंकरं वृषभध्वजं ॥ वांछन्ती दयितं तीव्रं. तपश्चरति वै पतिं ॥ त्रीणि वर्षसहस्राणि तपस्वरीति भा
विनी ॥ न शंकरो गिरिसुतां. नद्याप्युपपद्यते ॥ शंकरो गिरिशो देवः सर्वगः परमेश्वरः ॥ इति स्म गद्यते देवैर्महर्षिभि रामः
स्तपोधनैः ॥ किमेनां स न जानाति. किन्नासौ नास्ति वा गिरौ ॥ इति चिन्ताविवर्णाय मध्यनो लभते सुखं ॥ अप्रार्थितः त्व ११२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मनया दयसे यदि मे सखी ॥ तदेनां शंकरेणाद्य त्वं सङ्गमय सुव्रत ॥ इति तस्या वचः श्रुत्वा ब्रह्मचारी तदा द्विजः ॥ स्मयमा
नमिदं वाक्यं हेलया वाच पार्वती ॥ ॥ब्रह्मचार्युवाच ॥ अमोघदर्शने त्वाम्मि हरं चालयितुं क्षमः ॥ किं त्वेकं निगदाम्यद्य
निश्चितं तन्मम शृणु ॥ जानाम्यहं महादेवं तं वदामि शृणुष्व मे ॥ वृषध्वजो महादेवो भूतिलेपजटाधरः ॥ व्याघ्रचर्माम्बु
कश्चैकः सम्वीतो गजकृत्तिना ॥ कपालधारी सर्पौघैः सर्वगात्रे सुवेष्टितः ॥ विषदग्धतलस्याक्षो विरूपाक्षो विभीषणः ॥ अ
व्यक्तजन्मा सततं गृहभोगपविवर्जितः ॥ ज्ञातिभिर्बान्धवैर्हीनो भक्ष्यभोज्यविवर्जितः ॥ श्मशानवासी सततं सत्संगपरिवर्जितः
६६ गर्जभिर्विकटैः स्त्रीस्त्रा भूतौघैः परिवारितः ॥ अङ्गरागरसहीनश्च भार्यापुत्रविवर्जितः ॥ केन वाकारणेन त्वं भर्त्तारं तं स
मीहसे ॥ पूर्वं श्रुतं मया चैतत् तस्यापरमिदं कृतं ॥ श्वशुरेणेनिग नामास्य यष्टिते गृहे राचवते ॥ दक्षस्य दुहिता साध्वी सती वृ
षभवाहनं ॥ वत्रयतिपुरादेवात् संभोगाय रिवर्जितं ॥ कपालिज्ञायति सती दक्षेणापरिवर्जिता ॥ यज्ञे भागप्रदानाय शंभुः
श्चापि विवर्जितः ॥ सा पुत्रेनापमानेन भृशं शोकाकुला सती ॥ तत्याज स्वान् प्रियान् प्राणां स्तया त्यक्तश्च शंकरः ॥ त्वं स्त्रीरत्नं तव
पिता राजा निखिलभूभृतां ॥ तथाविधं पतिं कस्मात् दुग्रेणात पसेहसे ॥ देवेन्द्रो वा धनेशो वा यवनो वाप्यपांपतिः ॥ अग्निर्वानेन्द्र
सुरो वापि स्ववैद्यावश्विनौ च वा ॥ विद्याधरो वा गन्धर्वो नागो वा मानुषोथवा ॥ रूपयौवनसंपन्नः समस्तगुणसंयुतः ॥ स ते योग्यः
पतिः श्रीमान् नुदारकुलसंभवः ॥ येन त्वं वकुरत्नोघ पूरितेन सुविरसजे ॥ मालाप्रवरसंयुक्ते धूपचूर्णाश्ववासिते ॥ मृत्कान्ति

रणसंयुक्ते विस्तृते सुमनोहरे ॥ वरप्रासादगर्भस्थे जांबुनदविचित्रिते ॥ शय्यातले समासाद्य स योग्यस्ते भवेत्पतिः ॥ एवं ज्ञात्वा यथा सु
भगे. यदि वांछसि शंकरं ॥ किं तेन तपोभिः सुतरां. महतं योजयेत्त्वया ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ इति श्रुत्वा तदा काली ब्राह्मणस्या
प्रियं वचः ॥ स्मितं तं वै जगादेदं. ब्राह्मणं कोपसंयुता । ॥ श्रीकाल्युवाच ॥ न जानामि हरं देवं. त्वं जानासीति भाषसे ॥ वहिर्य
द्दृश्यते तत्र. कथितं द्विजनन्दन ॥ यस्य भावं न जानन्ति सेन्द्रा ब्रह्मादयः सुराः ॥ तस्य त्वं विप्रतनयः शिशुर्ज्ञास्यसि किं भवं ॥ य
स्तु ते भवता नीव. वदता ज्ञापितं लघु ॥ इन्द्रस्तत्तस्य तुल्ये वं भाषसे तन्न दृष्टवान् ॥ तस्मात्त्वन्नो वरं नाह. वरये तं पतिं निः
ना ॥ अन्यदद्य न वक्तव्यं वांछये हरसंगमे ॥ इत्युक्त्वा गिरिजा विप्र. मवलोक्य सखी मुखं ॥ इदमाह तदा काली शंकयोस्तवै तसा
॥ महता विलम्बेनेह. तपसाराधितो हरः ॥ तं ममाग्रे विनिर्भर्त्स्य. निन्दितं वाक्यमुक्तवान् तमहं चापनेष्यामि स्तुतिना को न
सांप्रतं ॥ महात्मना त्वयो निन्दां शृणोति कुरुतेऽथवा ॥ तयोरागं समं पूर्वं. मया तात मुखाच्छ्रुतं ॥ तस्मात्तदपनेष्यामि तं निषेध य
विप्रकं ॥ इत्युक्त्वा सा सखी काली. शंभुसंगतमानसा ॥ आगः प्रवार्यमानाश्च. हरं स्तोतुं प्रचक्रमात् ॥ ॥ काल्युवाच ॥ नमः शि
वाय शान्ताय कारणत्रयहेतवे ॥ निवेदयामि चात्मानं. त्वं गतिं परमेश्वर ॥ विज्ञानसौभाग्यसुहृत्कृतायपुपञ्चहीनाय हि
रण्यवाहवे. नमोऽस्तु नारायणपद्मसंभव. प्रधानबीजाय जगद्धिज्वते ॥ इति स्तुवन्तीं निरखे स द्विजस्तदा वचः किञ्चिदुदीरि
तं पुनः ॥ समीक्ष्य कालीमकरोन्मुखस्तकं. कुधासमावष्ट सखी गिरेः सुता ॥ अयं द्विजः किंचनवक्तुमिच्छन्तु गृहं हरश्चापि न सः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

न्विदानः॥ निदर्शिमे प्राणहरं हरस्य। निन्दामहं श्रोतुमिहसमाने॥ यावद्वयो वदेस्याहं नश्यतो माधूर्त्ता सखि॥ गच्छामि ताव
हृराय समुत्थिताभिमतप्रिये॥ इत्युक्त्वा सा तया सख्या सहिता हिमवत्सुता॥ प्रतस्थेऽथ समुत्थाय समुत्सृज्य द्विजं हठात्॥ अथ शंभु
र्निजं रूपमास्थाय हिमवत्सुतां॥ तं समुत्सृज्य गच्छन्तीं स्मेरस्मेरमुखोऽन्वयात्॥ अहं हरो महादेवो मां संस्तौषि न वाधुना॥ संमुखी
भव हे कालि समाश्वास यशांकरि॥ इत्युक्त्वा स महादेवो गच्छन्त्यास्याः पुरो गतः॥ प्रसार्य हस्तौ कालीं तु गतिं तस्या निरोधयत्॥
॥सा वीक्ष्य शंभुवदनं तत्क्षणादभवद्रता॥ अधोमुखी नतित्वाच्च चकिते वा गिरेः सुता॥ मन्दस्मप्रीतिलज्जाभिः सा जडेव तं
दाभवत्॥ वक्तुं च नाशकत्किंचिद्विवशु रपि भाविनी॥ मनोरथानां सिद्ध्यात्तु सुधाभिरिव पूरितं॥ शरीरमभवत्तस्या मुदा
पूर्णा द्विजोत्तमाः॥ षष्ठीवर्षसहस्रैस्तु तपःक्लेशमविन्दत॥ या तं क्षणात्समुत्सृज्य सम्वादमुदिता भवत्॥ ता स्ववीक्ष्य स
मुद्धृतो गणाया वृषभध्वजः॥ कामेनाभस्मरूपेण गात्रस्थेनाविमोहितः॥ अथ तां गिरिहोदिकः समेत्य वृषभध्वजः॥ सम्बोधयन्निद
म्वापु वचनं प्रोक्तवान्मुदा॥ नेत्रसुन्दरीमां वक्तुं किंचनापि त्वमीहसे॥ तपःक्लेशं स्मरन्न किं त्वं मह्यं कुप्यसि सांप्रतं॥ अहं त्वया
न२ रिम्यामि त्वामतोऽसुभगे मम॥ स सर्वोऽयं समारम्भस्तपसस्त्वया समं॥ नानुरक्तोऽथ संस्कृत्य भवानपि त्वया प्रिये॥ अधुनास्म्यवतीतो मे
यः कृतः समयो मया॥ तपसे भवती वापि तपसैव सुसंस्कृता॥ मद्विनीतेन नजप्येत नीतेन तपसा तथा॥ मूल्येन महता क्रीतो दासस्त्वं
मां नियोजय॥ त्वदङ्गानां सुस्वरेण जगदानन्दप्रसादने॥ प्रमोक्ष्य वल्कलं गात्राच्चीवांश्च कनिवेशनं॥ हारनूपुरकेयूरकङ्कणादि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

विभूषणं ॥ द्रुतं नियोजयस्व मे यदि स्नेहोऽस्ति मादृशि ॥ निर्द्दग्धो यो मया कामो भस्मरूपेण सन्नमे ॥ स्थितो मां प्रति कृत्यैव त्वदग्रे दग्धुमि
च्छति ॥ तस्मादुद्धर मां कामाद् दग्धौरिव मनोरमे ॥ त्वदङ्गामृतपातेन प्रसीद दयिते मम ॥ ॥ इति श्री कालिकापुराणे हरकालिसमागमे
द्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४२ ॥ ॥ श्रीमार्क्कण्डेय उवाच ॥ इति श्रुत्वा वचः शंभोर्गिरिजातीव हर्षिता ॥ मेने प्राप्तं तदा शंभुं सुन्दरं दयितं पतिं ॥ अथ
प्राह तदा काली सखी वक्रेण शंकरं ॥ यद्यथाभ्यर्थितं वाक्यं श्रोतुमिच्छास्य शंकरः ॥ न संप्राप्नोति मे देव प्रवर्त्तन्ते च सज्जनाः ॥ मर्यादया हरस्त
स्मे पाणिं गृह्णातु शङ्करः ॥ पित्रा दत्ता भवेत्कन्या तपोदत्ता भवेन्न हि ॥ तपसा चेत्प्रदत्ता हि मा तात प्रपस्य दास्यति ॥ तस्मात्त्वं प्रार्थ्य पितरं हिमवन्त
नगेश्वरं वैवाहिकेन विधिना पाणिं गृह्णातु मे हरः ॥ इत्युक्त्वा विररामाथ काली तत्र समन्विता ॥ ॥ मार्क्कण्डेय उवाच ॥ हरोऽपि तत्तद्वचस्तथ्यं य
थार्थ्यं योग्यं तदाग्रहीत् ॥ ततः सगणः शंभुस्तत्रवासं तदकरोत् ॥ गंगावतरणे शैलेऽयथा पूर्वं तथा प्रभुः ॥ काली पितुर्गृहं याता सखीभिः
परिवारिता ॥ नालोकयन्ती मन्दाक्षा गुरूणां वदनं सती ॥ एतस्मिन्नन्तरे सप्त मरीचिप्रमुखान्मुनीन् ॥ चिन्तयामास शशिभृत् कालीं प्रार्थयि
तुं तदा ॥ चिन्तिताः सप्तमुनयः तत्क्षणात्मदनारिणा ॥ आकृष्टा इव केनापि तत्सकाशमुपागताः ॥ तान्मुनीन्ददृशे शंभुः सप्ताग्नीनिव दीपिका
न् ॥ अरुन्धती वशिष्ठस्य कौशसदृशीसदृशेऽस्पतीं ॥ अरुन्धतीं ततो दृष्ट्वा वशिष्ठस्य समीपतः ॥ मेने योषित्कृतं धर्म्मं मुनिभिश्चाप्यवर्जितं ॥ तत
स्ते मुनयः सर्वे समीपस्थं वृषभध्वजं ॥ ददृशुः प्रहर्षेण स्मररागविवर्जितं प्रियं ॥ ॥ ऋषय ऊचुः ॥ प्रवत्यसे ददृशाते स्मुद्ररूपं चन्द्रप्रख्यं चन्द्र खः
णोपशोभं ॥ अन्तः प्रज्ञा भाविनं तन्मुनीनां भागं दृष्ट्वा भाग्यधेयेन शुक्लो ॥ प्रज्ञातत्वं ध्यानयन्त्रं पुरस्तान्नित्यं ध्येयं ध्यायिनां सुप्रकाशं ॥ पूज्ञो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मं २

भूतं वाह्यतत्वेन शम्भोर्योग्यं प्राप्यं धाम शंभोस्तु दारं ॥ इच्छायस्यै वाग्भावं सुनेत्रं त्राणाय स्यादागमः स्तूर्यन्तु त्वं ॥ तत्वामेदं स्थानसर्वः
स्थानित्यं नमत्या स्तुवन्तन्नमः शंभुदेह ॥ प्रकाशनत्य ॥ अथ मामिदागतः स्थितस्स मस्तेयई देवनेता ॥ सोस्माकं स्तु प्रथमं सुसिद्धो हर
स्य शक्त्या विषतो ललाट ॥ यः प्रधानात्मकः सत्वरजोध्यां तमसान्वितः ॥ पुरुषः सर्वजगतां संहरोन प्रसीदतु ॥ इतिसंस्तुत्य देवेशं मुनयो
विनमानयाः ॥ ऊचुर्विकिमर्थं भवता स्मृतास्तेनो निगद्यतां ॥ तेषां तद्वचनं श्रुत्वा शङ्करः प्रहसन्निव ॥ जगादतान्मुनीन्सर्वान्नवभाष्यवपृ
थक्पृथक् ॥ ॥शंकर उवाच ॥ हितायसर्वजगतां संभोगायात्मनस्तथा ॥ दारान्ग्रहीतुमिच्छामि तथासंतानवृद्धये ॥ साहाय्यन्त ग्रकुर्व
न्तुभवन्तो ममसांप्रतं ॥ मदर्थे तनयीं काली याचनानु हिमालयं ॥ महनात एषा काली सांप्रतिं लब्धमिच्छता तो ग्रहीष्येतु विधिना तस्मा याचतु
ते गिरिं ॥ यथानत्था स्वयं शैलः कालीं दातुं समुत्सहे ॥ यथानथा विधध्वं तत् पूयवाग्विभवान्विताः ॥ ॥मार्कण्डेय उवाच ॥ हरं संबोध्य मुनयोः या
स्यान्द्धिगिरिराजगृहं ॥ तेन तत्पूजितास्तत्र तमूचुर्मुनयो गिरिं ॥ यश्चन्द्रशेखरो देवो देवदेवश्च यो मतः ॥ शान्तोनुग्रहने शक्तो यस्य कोऽजगतां पतिः
यः संहरति सर्वाणि जगन्ति प्रलयोद्भवे ॥ योविभूतिप्रदे भक्ते नानारूपमनोहरः ॥ स ते दुहितरं कालीं भार्यां मादातुमिच्छति ॥ यदिप
श्यसि संयोग्यं वरं त्वद्दुहितुः समं ॥ तदा प्रयच्छ तनयां कालीं शशिभृते गिरे ॥ ॥मार्कण्डेय उवाच ॥ इत्युक्तस्तैर्गिरिपतिर्हर्षं स्वहृदय
स्थितं ॥ दुहितुश्च प्रियं ज्ञात्वा प्राप मुदमगात्तदा ॥ आहवेदं प्रकाशेणा युष्माभिस्त्वहमागते ॥ पालितोमुनिशार्दूलैः पूरितश्च मनोरः
थः ॥ दास्यामि शंभवे पुत्रीं युष्माभिः प्रार्थितस्त्वहं ॥ पूर्वमेव तपतज्ञात येश्च पतिरीहितः ॥ धातुर्नियोजनमिदं कोन्यथाकर्तुमुत्सहे ॥ को
न्यथाकर्तुमुत्सहे ॥ कोन्यः प्रार्थयितुं शक्तः सुतां मम विना हरात् ॥ हरनाम गृहीता या तामन्यः कः समुद्वहेत् ॥ हरं गृहीत्वा मनसा नान्यं कापी

का०पु हवांछति ॥ इत्युक्त्वा मेनया सार्द्धं सुतां दातुं स्वयं भवे ॥ अंगीकृत्य विसृष्टास्ते मुनयो जग्मुरीश्वरं ॥ ते सर्वे मुनयो माता मरीचिप्रमुखा द्विजाः ॥ शै
११५ लराजो यदा वत्स तदमुष्मै ददनो रपे ॥ हिमवत्तनयां स्वात्तं तुभ्यमुत्सहते हर ॥ यदिदानीं त्वया कर्त्तुं युक्तं ज्ञेयं क्रियतां मुनेन तत् ॥ अस्माभिश्चाप्यनुजानीहि हरं
शंभुं निज्ञास्पदं ॥ मिलितं ज्ञात्वा हरः साधु मुदितस्तान्विसृष्टवान् ॥ यथायोग्यं समाभाष्य क्रमादेवकेशो मुनिः कालीविवाहावसरं पूयमायात माः
प्रति ॥ इति वापि हरेणानः प्रशुत्य माघयोग्ययुः ॥ अघोन्यान्यप्रियतनया वृत्वा कृत्वागतागतं ॥ समय्याकारयामास विवाहाय हरो गिरिं ॥ माधवे मासि
पंचम्यां सितपक्षे गुरोर्दिने ॥ चन्द्रे चोत्तरफाल्गुण्यां भरण्यां देवे स्थिते रवौ ॥ आगता मुनयस्तत्र मरीचिप्रमुखाः पुनः ॥ हरेणामन्त्रिताः सर्वे ब्रह्माद्याः सक
लासुराः ॥ यथा च सर्वे दिक्पाला मुनयश्च तपोधनाः ॥ शच्या सह तथा शक्रो ब्रह्माण्योपायासुमातरः ॥ नारदश्चागतस्तत्र देवर्षिबृन्दाः सुत्ताः ॥
एतैः परिकरैः सार्द्धं गणैरप्यन्वितः सुरैः ॥ कन्याविवाहविधिना गिरिपुत्रीं हरोऽग्रहीत् ॥ विवाहे गिरिणा शंभोः संपाद्येऽनन्तरोस्थिताः ॥ तेजा मुनयस
न्नद्धाश्चालंकारास्तदा भवन् ॥ द्विभुजो भूत्महादेवो जटाकेशान्समागतां ॥ शिरस्थितश्च नुरवाणः सोर्द्धेषा ज्वलितो भवत् ॥ ललाटे नेत्रयभूक्ष
तपास्तं महार्घ्यकं ॥ विचित्रवसनं व्याघ्रकृत्तिवासास्तदा द्विजाः ॥ विभूतिलेपोभूत्तस्य सुन्निमलयोद्भवः ॥ वारुरूपो हरस्तत्र बभौ वाद्भुतदर्शनः
ततो देवाः सगन्धर्वाः सिद्धविद्याधरोरगाः ॥ विस्मयं परमं प्राप्य हरं दृष्ट्वा तथाविधं ॥ हिमवान्मुदितश्चासीत् सह पुत्रैश्च मेनया ज्ञात्यैश्चाप्यः
सुमुकु हरं दृष्ट्वा तथाविधं ॥ इदं ब्रह्मा तत्र जगौ हरं दृष्ट्वा मनोहरं ॥ सर्वं शिवकरं यस्मात्तस्माद्यस्या भवन्सुराः ॥ तस्माच्छिवोऽयं लोके पुनास्मा
न्नाधिकः शिवः ॥ मेत्त्वरस्तु मायुक्तमीदृशायः स्मरे सदा ॥ सततं तस्य कल्याणं वांछितं च भविष्यति ॥ एवं काली महामाया योगनिद्रा जगत्प्रसूः ॥ पूर्वं दक्ष रामः
याणी भूत्वा पश्चाद्गिरिसुता भवत् ॥ स्वयं मत्वा तिसती कालीसम्मोहितं हरं ॥ तथा त्युग्रतपस्तप्ते हिताय जगतां शिवा ॥ एवं सम्मोहयामास कालिका चंद्रशेखरं ॥ इत्य ११५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तत्कथितं सर्व्वं त्यक्त्वा देहं सती यथा। हिमवत्तनया भूत्वा पुनः प्राप महेश्वरं॥ इदं यः कीर्त्तयेत् पुण्यं कालिकाचरितं द्विः
जाः। नाधयो व्याधयस्तत्र दीर्घायुः स च जायते॥ इदं पवित्रं परम मिदं कल्याणवर्द्धनं। श्रुत्वापि सकृदेवेदं शिवलोका
य गच्छति॥ यः श्राद्धे श्रावयेद्विप्रा कालिकाचरितं महत्। पितरस्तस्य कैवल्यमाप्नुवन्ति न संशयः॥ यः श्रावयेद्ब्राह्मणा
नां सन्निधौ वासमागतः। तत्र स्वयं हरो गत्वा शृणोति सह मायया॥ इति वः कथितं पुण्यं सर्व्वपापप्रणाशनं। युष्माकं शीने
ते वास्मनू यत्तत्पृच्छन्तु सत्तमाः॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे कालीहरसमागमविवाहं समाप्तं॥ ४४ ॥ ॥ऋ
षय ऊचुः॥ विचित्रमिदमाख्यानं स्मरकालीहरागमं। पुण्यं पापहरं नित्यं श्रुतिसौख्यकरं परं॥ भूयः कथय सर्व्वस्यः
कालीतत्त्वं मुत्तमं। कथं जहार गौरीवा कथं भूताथ कालिका॥ केन वा कारणे नास्य कस्मा गौरीत्वमागता। तत्तः कथ
य तत्वेन मुनिश्रेष्ठ द्विजोत्तमः॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ इदं तु महदाख्यानं कथयिष्यामि वो द्विजाः। महर्षयश्च शृण्वन्तु
तत्वेन वदतो मम॥ एतदेवं पुरा राजा सगरः पृष्टवान्मुनिं। स तं यथा समाचष्ट तद्वो मुनिगदाम्यहं॥ पुरा भूत्सोमवंशे
षु सगरो नाम पार्थिवः। धर्मज्ञो मान्वलवान्दक्षः सर्व्वशास्त्रार्थपारगः॥ सोभूदेकरथेनैव जित्वा सर्व्वान्महीभुजान्। सार्व्व
भौमो नरपतिः सर्व्वराजगुणैर्युतः॥ तं प्राप्तराज्यं राजानं सगरं पार्थिवोत्तमं। स राजा जयितुमन्यर्घ्यं मुनयः समुपागताः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्राच्योदीच्या महात्मानो दाक्षिणात्याश्च पश्चिमोत्तराः ॥ मुनयो ब्राह्मणाश्चान्ये कूपं द्रष्टुं समागमन् ॥ आगतेष्वथ सर्व्वेषु महात्माः
ज्वलनोपमः ॥ और्वो नाम मुनिः श्रीमानागतो नन्दितुं नृपं ॥ तमागतं मुनिं दृष्ट्वा ज्वलन्तमिव पावकं । सपर्यया महत्यानुगँव ग
न्तमपूजयत् ॥ पाद्यमाचमनीयञ्च दत्त्वार्घपुरोगमं । निवेशयामास तत मुनिश्रेष्ठं वरासने ॥ उवाच च महात्मानमौ
र्व्वं स सगरो नृपः । प्रणम्य च यथायोग्यं कुशलं तं इति द्विजं ॥ स च प्राह मुनिश्रेष्ठो नरराज सदा मम ॥ सर्व्वत्र कुशलं ता
त द्रष्टुं कुशलमुत्सहे । त्वत्तः को न्योऽस्ति कुशली पृथिव्यां सर्व्वराजसु ॥ त्वयैकः सन् जिगायाशु सवाल्मकलपार्थिवान्
॥ कुशलं वर्द्धतां नित्यं तव राजर्षिसत्तम ॥ यथा नित्यां सदा वारैः पृथिवीं त्वाधि भूपते । तव वंशो जगद्व्य द्विक्षु वेशान्त
नः कुरु ॥ सुवंशं शुद्धसन्तानं सागरस्येव वर्द्धनं ॥ प्रथमं स्वगुणो राज्ञा क्रियतां नृपयोजनं ॥ ततः सज्ञाय महिषी क्रि
यतां स्वगुणोर्युतां । नित्यासंयोजिता येन स्या दुनिनाम् त्वयमेव हि ॥ स्वगुणेषु प्रवेक्ष्यन्ति महान्तो पि धृतव्रताः ॥ श्रूयते
हिमवत्पुत्री शम्भुं शगतमानसा ॥ क्रियाम्भुपायैर्बहुभिः शम्भुनाम्ना प्रयोजिता । ततो हिमवता प्रेम्णा शंकरस्या
पार्व्वती । शरीरमर्द्धमेनव तस्यैवानुमते सती ॥ अर्द्धनारीश्वरस्तेन तदाप्रभृति शंकरः ॥ अनयत्नृपश्या
द्धूल नान्यां सार्थां गृहीनवान् ॥ तस्मात्त्वमपि राजेन्द्र सजायामात्मनोत्तरं । गुणैः संयोज्य संयुक्तं संयोजयत ततः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सुतं॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥ इत्योर्व्वेणाषितं श्रुत्वा सगरोतिमुदायुतः॥ इदंमुनिमपृछत्स नृपतिः स्मितसन्नतः॥ सगर
उवाच॥ ॥कथं सा गिरिजादेवी कार्यार्द्धमहरत्सती॥ शंकरस्यमुनिश्रेष्ठ तदहं श्रोतुमुत्सहे॥ नित्याकृत्याचा
रोनृत्या आत्मानार्यासुतोथवा। तानीतिंश्च सदाचार सहितां श्रोतुमुत्सहे॥ राजनीतिः शतां नीति रन्येषाञ्चकु
तात्मना। पृथक् पृथक् श्रोतुमिछ्छे त्वहं त्वां प्रार्थये द्विज। यदिगुह्यमिदं ब्रह्मन् तदा श्रोतुमुत्सहे॥ तथा नाज्ञापयया
मि त्वां श्रोतुमिछ्छुस्तत्क्षमं। कृपयाकथनीयंतु तदाकथयतन्मुने॥ ॥मार्कण्डेयउवाच॥ ॥इत्येवं सगरेणोक्तः
और्व्वोपिद्विजसत्तमः। इत्युवाच महात्मानं श्रद्धालुस्तत्रभूपतौ॥ ॥और्व्वउवाच॥ ॥शृणु राजन्प्रवक्ष्यामि य
न्मुष्टोहमिह त्वया। यथाहरस्य तन्वर्द्धं भूभृत्पुत्री पुराहरत॥ यथानीतिश्च याकार्या यत्रयत्र नृपोत्तम॥ सर्व्वेषां वः
सदाचारं क्रमाद्वक्ष्यामि तच्छृणु। यदोढा हिमवत्पुत्री शंकरेण महात्मना॥ कियन्तं स तदा कालं तत्र नित्यं सहोमया
रममाणस्तयासार्द्धं सानोः कुञ्जोदरीषुच॥ विजहार चिरं तत्र पार्व्वती मोहयन्हरः॥ अथकाले तु संप्राप्ते शम्भुः कै
लासपर्व्वतं॥ सगणो नायसार्द्धं सोगछ्छत्रिदिवोपमं। सततं चिन्त्यमानश्च त्यक्तध्यानात्मचिन्तनः॥ तदुक्तेचक्षणेतत्राः
णि वकोराणीवचाकरोतं। पुष्पाणीक्ष विदाहश्च गिरिजांप्रति शंकरः॥ सर्व्वाङ्गसंगिनीयान्तु विदधेतिमनोहरां। क

या२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

दाविदादर्शतले युगपच्चात्मनो मुखं ॥ सुखं तथैव पर्य्याया वीक्ष्यास्त्रक् एष ध्वजः । कदाचिन्मृगनाभिनां विलेपैर्गन्ध
पात्रकं ॥ तस्या घनस्तनयुगे विलिलेख स्मरान्तकः । गन्धसार विलेपेन तिलकान्यपि कानने ॥ ललाटे चाकरोच्चारु चन्द्र
वक्त्रा सुसुन्दरी । द्रुम निर्यास संसक्तः केशपाशेषु चित्रकं ॥ चन्दनागुरुकस्तुरी कुंकुमैः सविलेपनैः । चकार तेन तस्यास्तु
केशपाशा व्यजायत ॥ नर्त्तनाया विकीर्णस्य शिखिपिच्छस्य साम्यकं । जाम्बुनदमयान्मुद्रान् कुण्डलस्यां मनोहरां । अल
कारानुमादेह समकार्षीद् वृषध्वजः ॥ तैर्जाम्बुनदसंभूतैर्योजिते गिरिजा तनुः ॥ विभातिजलदारूढ़ कालिकेव तड़ि
द्गुणैः ॥ सर्वदैतैरलंकारैर्नानारत्नैः सदंसुकैः । संपूर्णमण्डिता काली साहस्यं प्रकृतेर्दधौ ॥ एवं स दानुरक्तस्सः तस्या
शम्भुर्जगत्पतिः । जगद्धिताय चिक्रिडे काल्यादयितया सह ॥ काली च जगतां माता महामाया जगन्मयी ॥ योगनिद्रा जगद्धर्त्री
विद्याः विद्यात्मिकाखिला ॥ प्रकृतिः परमा मूर्त्तिर्निर्गुणादान्तकारिणी । संमोह्य शंकरं यत्ना जगतां च हितैषिणी ॥ रेमे तेन
समं देवी चन्द्रिकेव सुधांशुना । अथ कदाचिद् हरः कैलासाग्रे सहोमया ॥ रममानो मुदा युक्तो ददृशे प्सरसः शुभाः । रूप
यौवन संपन्नाः सर्व्वलक्षणसंयुताः ॥ तासां मध्ये गता वेश्या उर्वशी च मनोरमा । ताः सर्वा रक्तगौरांग्यः सर्वालंकारभूषिता । राम:
मुनीनां च मनो त्यर्थं शक्ता मोहयितुं तदा ॥ ताः प्रणम्य हरं हृष्टा गिरिजां च मनोरमां । अथ प्राञ्जलयस्तस्थु स्तन्नीति नत ११७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मस्तकाः॥ अथ प्राह तदा नर्गः पार्वतीमिदमञ्जुनं। तासां समक्षं तस्यास्तु नाक्षितं स्वाद्यदर्शीयं॥ कालीति भिन्नांजनश्यामे उ
र्वश्याद्यप्सरोगणाः। त्वयाहं त्वोपुनावेषु संलापः क्रियतामिति॥ तच्छ्रुत्वा वचनं तस्य यथायोग्यं च सोर्वशी। अप्सरसः समा
नाय्य विसृष्ट गिरिजानया॥ अथ सा क्रोधवशगा पार्वती शंभुनार्पित। कालीति भिन्नांजनश्यामे हृदि ताः सवनं क्षणात्
॥ साप्सरसा च पुरतो वर्षीदेशविकत्थनं। न येहं मन्मनायुक्ता गिरिजेन्दुकलान्वितः॥ अथ सा रोषसंयुक्ता त्यक्त्वा हषन
केतनं। अपक्रान्ते शैलसानौ रोषात्प्रकृतिमागते॥ मार्गमाणोथ विरहव्याकुलो वृषभध्वजः। नाससाद कियत्कालं पार्वती
पर्वतोत्तमे॥ विरहव्याकुलं ज्ञात्वा स्वयं सा पार्वती हरं॥ आत्मानं दर्शयामास गिरिशानावपक्तु तानाभासाद्य तदा शंभुः
किमर्थमत्र जल्पिये॥ मानं मुदं मनोदेहि विनाशाद्भवाब्रवीत्। नानुरागपुरंध्रीणां मानग्रहणकारणं। तद्विनाग्रहणात्त
स्य नीरुः प्राप्नोति वाच्यतां। तस्मात्किमर्थमकरोः रोषं तज्जल जाननेन॥ तदा वहसुतं कान्ते मनो मे न प्रसीदति। इत्युक्तोः
शंकरो देवीं तामालिङ्ग्य तु मुख्यतः॥ कालीत्वं कारयामास वचनं चाब्रवीदिदं। नदृष्टपूर्वा किमहं येन भिन्नाञ्जनोपमा॥ कि
यते मयि नूतेश्च नवनाप्सरसां पुरः। जातिहीनं वित्तहीनं रूपहीनमदक्षिणं॥ हीनांगमतिरिक्तांगं तेन दोषेन नाक्षिपे
त्। इति ब्रह्मसुरापाह वेदो यार्थविनिश्चितं॥ तस्मात्वमत्यजत्वता परीहासोद्य नाप्यते। यावन्नमे शरीरस्य न विश्रीवर्ण

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गौरता ॥ न समेष्येत्वयानाव दितिसत्यं ब्रवीमि ते। शरीरगौरतां शम्भो त्वत्समेष्ये विना त्वया ॥ तत्रमेस्मृत्य यामासा मात्मानः
सत्यमासये। इत्युक्त्वा सा तदा देवी तस्य वपुरतो ययौ ॥ महाकोशीप्रपाताख्यं हिमवत्सानुसुत्तमं। महादेवोपि तं नाप्यं ज्ञाने
न कृत निश्चयं ॥ अथ ज्ञात्वा तदा पर्शो सर्वज्ञो नाप्यवारयत् ॥ सा गत्वा पूर्ववत्तत्र शंभुसंगतमानसा। शंभुमाराधयामास व
र्षाणि हृषवध्वजं ॥ एकं पादं समुत्क्षिप्य वामेनांगुष्ठवै क्षितिं। उत्तराभिमुखी भूत्वा निराहारा निरन्तरं ॥ वैयाघ्रचर्मवस
ना सोर्द्धमूर्द्धनि नासती ॥ ज्योतिर्म्मयं परं शान्तं शिवं शिवकरं परं ॥ आत्मास्वरूपतत्त्वज्ञा तत्त्वेनाराधयद्धरं। तां चिन्तयन्ती
परमं निश्चलां तत्त्वमानसी ॥ मेने सुनिगणास्थाणु यो न जानाति तत्त्वतः। एवं तस्यास्तपस्यन्त्या जग्मुर्वर्षाणि वेशतं। अथैषा
स्वयथा देवमेकं नृपतिसत्तम। ततस्त्वागतवर्षान्ते शंकरो योगतत्परः ॥ आत्मानं दर्शयामास क्रमादेवसतद्धेरु। प्रथमं दर्शि
यामास ब्रह्माणं स हरिं ततः ॥ ततो तु श्रांतवं देहं ततस्तेषामथैकतां ॥ ज्योतिर्म्मयत्वं शुद्धत्वं सर्वेषां हेतुतां तथा ॥ ततः पुनः श्री
भूरूपं दर्शयामास शंकरः ॥ योगनिद्रां महामायां वैष्णवीं कालिकाम्बिकां। प्रथमं दर्शयित्वा तु तस्याः प्रकृतिरूपतां ॥ पश्चात्सा
पार्वतीत्येवं क्रमात्तस्यात्मदर्शनात् ॥ तपसा संस्तेनात्मु ज्ञानेनात्मा स्वपार्वती। अन्तर्दृष्ट्वा वहिर्दृष्ट्वा तत्त्वं ज्ञात्वा यथा तथा ॥ शं
भुं जगन्मयं मेने तथात्मानं जगन्मयीं ॥ ब्रह्मा विष्णुर्हरः शंभुः शंभुसर्वमिदं जगत्। अहं समस्तप्रकृति योगनिद्रान्तदायये

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥इति ध्यानेन सा देवी प्राप्य ध्यानं तदात्मजा। उन्मील्य नयनद्वन्द्वं बहिः शंभुं ददर्श च॥ सा दृष्ट्वा शंकरं देवं देवदेवमुमा
पतिं। तुष्टाव वाग्भिरिष्टाभिर्यमिनं योगतत्परं॥ ॥श्रीपार्वत्युवाच॥ ॐ नमस्ते जगतां नाथ नमस्ते केशवाव्ययाप्रधा
नपुरुषातीत कारणत्रयकारण॥ योगमोहमनोराग धर्म्माधर्म्ममयस्तथा। विद्याविद्यास्वरूपश्च शंभवः कायरूपते
त्वं निःश्रेयसः श्रेयसां योज्यमानो दृश्यो दृष्टो योगमुक्तिर्मनीषी॥ सम्यक् श्रद्धापौरुषेनत्वरूपात् त्वं वै ज्योतिः शान्तिरूपप
रस्तात्॥ ब्रह्मा विष्णुस्त्वं हरस्त्वं महेन्द्रः सूर्यः सोमो वायुरग्निर्द्धनेशः॥ त्वं तोयेशः शमनो राक्षसश्शेषस्त्वन्तो निद्यन्ते को स्तं ५
पिनाकिन्॥ त्वं भूमिर्द्यौः खः सर्वश्चापि पन्थास्त्वं जंगमस्थावरो भूजलस्थः॥ ज्ञानगम्यं ध्यानगम्यं त्वमेकः परात्परं व्यक्त
रूपं परेषां त्वं पुरुषः परमात्मा प्रधानः त्वं हिज्यायान्योगसंज्ञानुबन्धः॥ भावः सत्यं पञ्चरूपी समस्तो रासाद्यन्तगोचरोः
यं स्वरार्थे॥ कीर्त्तिः कीर्त्यः सत्यरूपिस्तु विश्व द्रष्टा दृश्यः स्थैर्यधृक् तारकश्च नित्यानित्या युक्तयोग्या वियोगादीनादी
नेन भेद साम प्रयोगः॥ नीतिर्न्नयादीक्षितो दक्षिणाश्च सारोसारः सविधाता विधेयः॥ आयानश्चो रूपधृक् रूपहीनो दि
व्यो देवो मानुषो मानुषश्च॥ स्रज्यस्रष्टापालकः पाल रूपविनाचे योने मियुक्तस्तथो र्म्मिः॥ विद्वान् विद्यो वेदवादैकरूपोः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

रूपारूपस्तीक्ष्णसौम्यैकरूपः।भावाभावःसोऽनन्तनामाशुद्धरूपीशम्भुःकान्तःशान्तिरूपीमुनीनां॥द्वंद्वाद्वंद्वःसर्वगोऽसर्व
गस्त्वभ्रान्तोभ्रामकःसिद्धासिद्धिप्रसिद्धः।एकस्थस्त्वंसर्वलोकप्रदेहो निर्गेहस्त्वंगेहयकःसुराणां॥स्थूलःसूक्ष्मोनि
र्विकारःशरीरीविश्वात्मात्वंनास्तिभिन्नोभवेश॥कार्याकार्येयस्यरूपेसमस्तेव्याप्याव्याप्येलोगहीनोतिमूर्त्तः॥यो
गज्ञानस्थानकालस्यनित्यंरूपंयस्यश्रीदतुभ्यंनमस्ते।प्रधानपुंसोरपियोविधातायःकालरूपीपुरुषःपरेशः
तमीशमुग्रंवरदंवरेण्यंनमामिविन्नीतिवीतानकल्पं॥अव्यक्तयोयोव्ययःसाक्षीक्षेत्रज्ञःक्षेत्रभृद्धरः।तस्मैनमस्ते
विश्वात्मन्वृषध्वजमहेश्वर॥ज्ञानामृतविनिस्पन्दि यस्यविश्वन्तुमाःसदा॥तद्रूपमकथ्यंज्ञेयंनक्षिमात्रान्नमो
स्तुते॥ ॥श्रीदेवउवाच॥इतिस्तुतोमहादेवसर्वभूतात्मकःपरः।प्रसन्नवदनःप्राहपार्वतीप्रतिहर्षयन्॥प्रीतोस्मिदे
विभद्रन्तेवरंवरययद्वाञ्छितं।तपसाव्याप्तितस्त्वाहंत्वयावश्यातथाहरिः॥तपसात्वत्समोनास्तिशीलेनचरितेनः
वा।त्वांविनानहितृप्यामिप्रियेकुरुयथेप्सितं॥ततःसामोहिताप्राहमाययाहिमवत्सुता।जांबुनदसमोगौरीमदेहो
भवतुसांप्रतं।अनन्यकान्तस्त्वंचापिभूयोमत्तोविनाहर॥एवमुक्तोमहादेवःपार्वत्यापार्वतींततः।आकाशगंगातो
योघेमज्जयामासभाविनी॥सानिमज्जसमुत्तीर्णाविधुनोरीनतनुंव्यधात्।सितांनीमध्यगादेवीसारदाभ्रेतडिद्यथा॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शंभुश्चाङ्गीचकारास्तु नाहं त्वत्तो विना प्रिये। मनसापि ग्रहीष्यामि नान्यां सत्यं ब्रवीमि ते॥ ॥मार्कण्डउवाच॥ अथ तेनैः
यात्समुत्तीर्ण पार्व्वती मोदसंयुता। तपः क्लेशापरित्यक्ता वह्निकेशरवद्विभोः॥ अथ तां पार्व्वतीं देवीमादाय वृषभध्वजः
जगाम स्वालयं कैलासं खमाक्रम्य पदं लघु। तत्र गत्वा हरो देवीमधिवास्य विभूष्य च॥ पूर्व्ववन्मोदयामास नर्म्महासकथा
दिभिः॥ सापि सौवर्ण्णगौराङ्गी वीक्ष्य रूपं मनोहरं॥ गृहीत्वा समयं शंभुं प्राप्यातीव मुमोद ह। एवं तयोस्तु शिवयो रन्योन्य
रममाणयोः॥ जगाम सुचिरं कालं कैलासे पर्व्वतोत्तमे। अथैकदा महादेवः समीपे हिमवत्सुता॥ आसीना ददृशे तस्याः
श्छायामुरसि स्थितां। स्फटिकाभ्रसमस्वच्छे हृदि शम्भोर्मनोहरे॥ योगिज्ञानादर्शतले चार्व्वङ्गीः प्रतिविम्बितां। आत्मनः
छायां गिरिसुता वामे नागे मनोहरे॥ ददर्श वनितारूपां स्मितवक्त्रां मनोहरां। भ्रान्त्या दृष्ट्वाथ पार्व्वत्या तदाज्ञानमजा
यत॥ कृतं तत्रापि गिरिशः किमन्यां वनितां दधौ। माययात्यापि नागात्रे वीक्ष्यन्ती कुटिलभ्रुमां॥ इति तस्यापि संक्रुध्य
मलिनं भ्रुकुटीमुखं। वक्त्रं वदि विकेतुश्च स्यामरुत्पातको यथा। सा च दृष्ट्वा तदाच्छायां विस्मया या विमोहिता। अयं
कृतो गिरेः कुञ्जमानाक्रोधाद्विवेश ह॥ अथ तां मार्ग्गमाणस्तु शङ्करो विरहाकुलः। विशदपङ्कतां देवीमाससाद त
नोहरः॥ तामासाद्य महादेवो विवर्ण्णवदनां प्रियां। उवाच रोषणो हेतुं ज्ञातुमिच्छुर्यथागतं॥ ॥ईश्वर उवाच॥

का०पु किमर्थं त्वं वरारोहे मह्यं कुप्यसि कोपने। रोहेषं तु महं वक्तुं न वेद्मि कामीह वल्लभे।। न तुल्यमपराध्यामि वाचा वा मन
११६ सा थवा। कायेन वा कथं कोपं कर्तुमर्हसि भाविनि।। ।।देव्युवाच।। समयेन मया पूर्वं तपसा प्रार्थितो भवान्। कथं
मां परित्यज्य तन्मन्यां भार्यां सि मिहसा। प्रतिक्षणं मया दृष्टा तव हृद्यन्तरे हर। चार्वङ्गी वनिता काचित्कोपनिर्याति म
स्मनि।। भवान्सर्वज्ञानमयः सर्वगः परमेश्वरः।। याचितो मे तपोवृत्तेर्न तुष्टः त्वं महेश्वर। तस्मादहं तपस्तप्तुं श्रा
श्वशृङ्गन्तु समुत्सहे। अनुजानीहि मां भो नाम विलम्बं वृथा वृथा।। इति तस्या वचः श्रुत्वा स्मितविस्फारिताननः। शङ्क
रः पार्वतीं प्राह सस्नेहमिह मानिनी।। ।।श्रीईश्वर उवाच।। नाहमन्यां स्त्रियं वीरा नाहं समयभेदकः। तव मि
थ्यामतिर्जाता मुग्धे मन्मूर्तितयाधुना।। आ तु यदि द्रक्ष्यसि सत्यं तव हेतु च पार्वती। तदहं कथयिष्यामि मानं मा निनि
मा हृथाः।। मम वक्षसि विस्तीर्णे दर्पणाभे स्वच्छताविनि। नैव च वपुश्छाया विम्बिता लोकिता त्वया।। इदानीमव बु
ध्यस्व त्वामृते नास्ति सा मयि। नात्र मानं त्वया कार्यं हृदयान्तरमाश्रिते।। ।।श्रीदेव्युवाच।। मयि स्थिता यां छाया
सि मा मृते नास्ति सा पुनः। कथमेतत्त्वया ज्ञेयं तन्मे वद महेश्वर।। ।।श्रीईश्वर उवाच।। ।।तवाक्ष्यन्तरे स्थित्वा तः रामः
स्थानेन मनोहरे। पश्यतो याधानियाति मूर्ति लेपसु तेमम।। तथा त्वं मम हृत् तदहं वीक्ष्य दर्पतलं पुनः। महदासन्नमा ११२

साघ तां स्वच्छायां विलोकय॥ यथा सा कुरुते देवी कापटनेत्रविभ्रमं। तथा सा कुरुते छाया करकम्पादिकं तदा॥ ततः
पुनर्गवाक्षस्य जाले स्थित्वा हिमात्मजा। तथा व्यलोकछैयंस्री हृदयं वीतभूतकं॥ तया तत्रनु पार्श्वस्था दृष्टमध्यजवक्षसि।
दृष्ट्वा दर्शितलेवक्रं निजदेहस्थ पार्वती॥ आलोकयामास तदा शाम्भुं करवक्षसि। यथाद्रक्षसि देहं त्वं तत्कुरुत्वं तथा मम
आलोकय निजां छायां त्वां विना नास्ति तत्पुरः। त्वामेवं ज्ञास्यसि छायां मद्वक्षसि मनोहरं॥ ज्ञात्वा विमुह्यमानां त्वां मा वाप्य
तु पयघ्नतां॥ ॥श्रीईउवाच॥ एवमुक्त्वा हरे नाथ पार्वतीं तु कलात्मतः। तोयेनिप्राय हृदयं स्वां छायां पुनरैक्षत। दृष्ट्वा
दर्शितलवक्त्रं निजदेहं च पार्वती॥ आलोकयामास तदा शाम्भुं करवक्षसि। यथा सा कुरुते देवी कापटनेत्रविभ्रमं॥ य
था सा कुरुते छाया करकंपादिकं तथा। न कापि दृष्टा वनिता दृष्टं जानाम्यमण्डलं॥ एवं बहुविधै देवी तदोपायैः तथे
तरैः। निर्जितसंज्ञायो भूत्वा लज्जां प्राप वरांगना॥ तां लज्जितां गिरिसुतां मिषज्ञीतामधोमुखीं। स्वां तु मालिंग्य पाणिभ्यां
मुखं तस्याश्चुचुम्ब च॥ तदा भीरुं महादेवो देवीमाश्वासयन्मुहुः। मा व्रीडस्व महाभागे भ्रान्तिः कस्य न विद्यते॥ मानस्त्वयि
वरस्त्रीभिः कार्यः प्रेमकरोपरं। त्वयापि विरलः कार्यो मानो देवीन सर्वदा॥ इत्युक्त्वा देवदेवेन मेनाकसहजां प्रियां का
न्तां करं प्रणायवाह सूनृतं मधुरस्वरं॥ ॥श्रीदेव्युवाच॥ यथा नवाहं सततं छायैवानुगता हर। तवैवयं साहचर्यं तथा

का॰पु
१२०

मांकर्त्तुमर्हसि॥ सासर्व्वगात्रसंस्पर्शं नित्यालिंगनविभ्रमं। अहमिच्छामि भवतः तत्त्वं चेत्कर्त्तुमर्हसि॥ ॥श्रीभगवानुवा
च॥ शिवतेनन्मस्यमपि यत्त्वमिच्छसि तांविनिा तत्रोपायमहंवक्ष्ये यदिशक्नोषि तत्कुरु॥ अर्द्धं सम्यक्गृहाण त्वं शरीरमे
मनोहरे। अहं त्वत्तनुमेनारी तथैवार्द्धं पुमानिति॥ यदि त्वं न हि शक्नोसि हर्त्तुं तत्त्वार्द्धमीदृशं। तदाहं नेहरिष्यामि शरीः
रार्द्धं वरानने॥ त्वैवार्द्धं तदा नारी त्वदर्द्धं भवतु पुरुषः। विद्यते तत्र शक्तिर्मे त्वमनुज्ञातुमर्हसि॥ ॥श्रीदेव्युवाच॥ तवैवा
र्द्धं हरिष्यामि शरीरस्य वृषध्वज। किं त्वहं त्वेकमिच्छामि तद्भूत्त्वं हरइच्छसी॥ तदाहमर्द्धं भवतो हत्वा तिष्ठामि वा तदा। त्यजा
म्यहं तदा तेर्द्धं संपूर्णस्या तदा च यत्॥ इत्युर्द्धं नागृहणं तवेष्टादियथेप्सितं। तवैवाहं यदा यांतो शरीरार्द्धं हराम्यहं॥ ॥
॥श्री ईश्वरउवाच॥ एवमस्तु भवेनित्यं यथाकर्त्तुं त्वमर्हसि। शरीरार्द्धं त्वद्गृहाणं भूयात्तव यथेप्सितं॥ ॥श्रौर्वउवाच॥
अथ गौरी तदा पूर्व्वमनुभूत तपः स्थिता। योगनिद्रास्वरूपन्तु स्वात्मयोगेन चिन्तयेत्॥ हरं प्रणम्य प्रथमं ब्रह्माणञ्च ततस्त
परं। ततस्त्रिजगतामीशं हरिं नारायणं प्रभुं॥ चिन्तयित्वा तदा तेषामेव तां सा जगन्मयी। आत्मानं योगनिद्रां च चिन्तयि
त्वा तपस्विनी॥ दक्षिणां च शरीरस्य भागार्द्धं शंभोराहृत॥ शरीरस्य तथा वाममति प्रेम्णा निजां हरे॥ हरोपि स्वशरीरार्द्ध रामः
गौरीकायेतथा स्वयं। प्रेम्णा यवेशायत्तस्य चिकीर्षुः प्रियमद्भुतं॥ अथ स्थित्वा तदा भर्गः कान्त्या सह चिरं तदा। परित्यज्य १२०

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शरीरार्द्धं पृथगेव वनोरुहा॥ कालीन्तु वामसंस्थानीं शरीरार्द्धे स्थिताङ्करं। प्राप्य मोदान्तदात्मानं संस्तुष्टा व जगन्मयी। एवं
यदा शरीरार्द्धमादाय परमेश्वरी॥ स्थितिस्तिष्ठति तदा राजते नीव शोभना॥ अर्द्धं धम्मिल्लसंयुक्तं जटाजूटार्द्धयोजितं।
ए[illegible]कस्मिन् श्रवणे भोगी नागेन्द्रास्तु नन्दोचितं कुण्डलं श्रवणे न्यस्मिन् शीर्षे तस्या व्यजायत। अर्द्धं मृगाक्षिवान्यार्द्धं वृषभा
क्षितघापरं॥ अर्द्धं स्थूलंनसं चारु तिलपुष्पनसं परं। दीर्घमश्रुतथैवार्द्धमर्द्धं मश्रुविवर्जितं॥ सुरक्तचारुदशनं रक्तौष
मेकं तत्र तथा। अपरं शुक्लं विपुलं दीर्घकेतिनदं परं। अर्द्धं नीलगतं चारु मपरं हारमण्डितं॥ अर्द्धं कङ्कणकेयूरयुक्तवाहु
न्तथापरं॥ नागकेयूरसंयुक्तं स्थूलवाहु निरूर्मिकं। अर्द्धं विसायतभुजं करिहस्तभुजं परं॥ एकत्र सोर्म्मिका शाखाः कर
सान्यत्रतान्विका। एकं स्थूलन्तु हृदयं रोमावल्यर्द्धसंयुतं॥ रं नास्तनसमानोरु सुपार्श्वं मृदु चादिकं। एकं परं तथा स्थूल
जघनं सुमनोहरं॥ तथापरं हरकटि संघातोर्द्ध पदाम्बुजं॥ एकं वैयाघ्रचर्म्माग्रियुक्तं भूतिविलेपितं। अपरं मृदुकौशेय
वसनं चन्दनोक्षितं। एवमर्द्धं तथा जातं योषिल्लक्षणसंयुतं॥ अपरं वलवद्भूरि सगूढपुरुषाकृतिः॥ एवमर्द्धं स्मरारिर्यो
जह्रासगिरिजासती॥ हितायसर्वजगतां कालिकाकालिकोपमा। तस्यां [illegible]शरीरं राजेन्द्र हरतत्त्वार्द्धसंयुतं॥ येनोपमेयं त
न्नास्ति मार्गितं भुवनत्रये॥ सन्तानः पारिजातो वा एकान्तवि[illegible]मतरुः॥ अमोघ या यथा वाल्या तेचापि यतुन्नहि। वस्तु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०पु
१२१

धावपृथक्त्वेन तौ रेमाते नरेश्वराः ॥ अर्द्धनारीश्वरो भूत्वा स तु रेमे कदाचन ॥ इति यद्यपि भूतेशः स्वयं शक्तो ति कालिकां ॥
गौरीकर्तुं तदा सर्व्वं भूतकारणकारणः ॥ तथापि तां गिरिसुतां संयोज्य विविधैः पुरा ॥ तपस्संयोजयद्देवः क्रियोपायैरने
कशः ॥ तपोभिः पूतिसर्व्वाङ्गी पश्चाद्गौरीमथाकरोत् ॥ अर्द्धश्च प्रददौ तस्यै शरीरस्य महेश्वरः ॥ नैवास्य तत्त्वं जानन्ति ब्रह्माद्याः
सकलाः सुराः ॥ गौरीशरीरार्द्धप्रदानस्य तपसि योजनस्य च ॥ एतस्य तत्त्वं जानन्ति महात्मानो महाबलाः ॥ नन्दिभृङ्गिमहात्मानौः
वैतालो भैरवस्तथा ॥ अङ्गभूता महेशस्य वीतभीताः तपोधनाः ॥ ये मानुषशरीरेण प्रापिरे तपसो बलात् ॥ गणानामाधिपत्यं तु
ते जानन्ति परं हरं ॥ एवं सदा त्वया योज्याः सानुगा नृपसत्तम ॥ वनितास क्रियोपायै ता नो नडमवाप्स्यसि ॥ य इदं शृणुयान्नित्य
मद्भुतं पुण्यदायकं ॥ शिवयोः प्रीतिकरणं शरीरार्द्धग्रहं तथा ॥ गौरीत्वासादनञ्चैव कालिकाया तथाद्भुतं ॥ न तस्य विघ्ना जायन्ते
सर्व्वपुण्यतमो मतः ॥ दीर्घायुः स सुखी भूयात् तु अपो अ समन्वितः ॥ स ततं परिगृह्णानः शिवयोश्चरितं महत् ॥ शिवलोकमवा
प्नोति सुचिरं शिववल्लभः ॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे अर्द्धनारीश्वरोपाख्यानं पञ्चचत्वारिंशोध्यायः ॥ ४५ ॥ ॥
सगर उवाच ॥ कोसौ भैरवनामाभूत् को वा वेतालसंज्ञकः ॥ कथं वा तौ शरीरेण मानुषेण गणाधिपौ ॥ अभूतां द्विजशार्दूल
तन्मे वद महामुने ॥ जानाति नन्दिनौ विश्वं सहायं च वृभूभूतः ॥ यथा नवं क्षणाध्यक्ष तन्नारद सुखाद्भुतं ॥ तं यथा भृङ्गिमहा

राम:
१२१

कालौ विख्यातौ भिरुरात्मजौ ॥ कथन्त्वेतौ समुत्पन्नौ त्वत्तस्तौ तुं समुत्सहे ॥ योसौ शरभरूपस्य महादेवस्य वै पुरा । कायभागः
स्तुतः पूर्वं समभूद्भैरवाह्वयः । स एव किं भैरवाख्यः किम्वान्यो द्विजसत्तम ॥ वेतालश्चैव तन्मे त्वं सर्वमिच्छामि वे मुने । एक
स्य तनयौ भूत्वा गणौ यस्त्वमागतौ ॥ तच्चापि कथयस्वाद्य यथा वा वानराननौ ॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि
महाकालस्य भृङ्गिणः । भैरवस्यापि चरितं वेतालस्य महात्मनः ॥ योसौ नन्दी हरसुतो महाकालोपि तद्गजः । तावेव गौरीशापे
न संभूतौ नरयोनितः ॥ वेतालभैरवौ जातौ पृथिव्यां नृपवेश्मनि । यथा तु भृङ्गिमहाकालावुत्पन्नौ प्राक् तथा शृणु ॥ योसौ महा
भैरवाख्यः स कायः शरभो हरः ॥ भैरवः एष गेवायं गणाध्यक्षो हरात्मजः ॥ उमायां हिमवत्पुत्र्यां भर्गेण सुमहात्मना ॥ नारे
कस्य वधार्थाय देवैः शक्रपुरोगमैः ॥ स्तुतिभिर्नतिभिः शम्भुं सन्ततिर्याचिता पुरा ॥ स याचितो देवगणैर्भगवान्वृषभध्वजः
महामैथुनमारेभे सन्तानार्थं मया सह ॥ आरब्धमैथुनं तेन नव वर्षगणा ययुः ॥ द्वात्रिंशद्वत्सरा राजन् क्षणावद्बुधाः
रिणः ॥ स महामैथुनं कुर्वन् तृप्तिं नाप महेश्वरः ॥ नाप्यस्य प्रच्युतं तेजो न तृप्तिं प्राप पार्वती । तन्महासङ्गसमये चकम्पे व
सुधा स्फुटं ॥ व्याकुलाः सकला देवाः सुस्वस्थाश्च परे ॥ सर्वं जगत्तदा भूत माकुलं शिवयोस्तयोः ॥ न मनोनिवृत्तिः
याति महामैथुनकर्म्मणः । अथ सेन्द्राः सुराः सर्वे ब्रह्माणं जगतां पतिं ॥ शरणं प्रशरणं जग्मुर्भीताः शंकरकेलिभिः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

का॰पु
१२२

ते संस्तूयाथ धातारं प्रणम्य वसुरोत्तमाः॥ आकुलं सर्व्वमावल्गु हरमैथुनकर्म्मणा॥ ततं सर्व्वे देवगणान् पश्चाद्रुत्तेव
हुत्रहा॥ स्वयमाह विधातारं तत्कालनयमाषित॥ ॥रुद्र उवाच॥ ॥आकुलाः सकला लोका हरमैथुनकर्म्मभिः॥
अहं महाभयं प्राप्य शरणं त्वामिहागतः॥ एवं नूतेसंगमे तु शंकरस्योमया सह॥ आरब्धे मैथुने तेन नववर्षाणि वेय
युः॥ उमायां जायते ब्रह्मन् समामतिशयिष्यति॥ तत्क्रियादर्शनाद्देव मृत्युन्नादयितल्लु ताल्॥ तयं मे जायते ब्रह्मन्नूत्ता
रकादप्यधिकं॥ तस्माद्देवं विधे त्रिपुरान्तं तत्सुतो मा सुरानपा॥ नाशयत्तज्ज्ञथा यत्नात्तारयास्मान्महद्भयात्॥ ॥
७६ ब्रह्मोवाच॥ ॥उमायां जायते त्र्यो यदि शंकरतेजसा॥ नहि शक्यः सर्व्वलोकैः सेन्द्रैरपि सुरासुरैः॥ तस्माद्वरोऽयथा
मायां न प्रसुतौ त्तविष्यति॥ [illegible] रे मे गिरिशो गिरिसुत्योमसं [illegible] तत्र गत्वा महादेवं ब्रह्मलोकपितामहः॥ सर्व्वैः
सुरगणैः सार्द्धं तुष्टाव वृषभध्वजं॥ यथा सन्निधास्यामि गत्वा देवं हरान्तिके॥ तारकस्य विघातश्च यथा स्यादुरते
जसा॥ तत्राप्यहं करिष्यामि वातु तेमानसो ज्वरः॥ इत्युक्त्वा सह देवाद्यैः कैलासाद्रिं प्रजापतिः॥ जगाम रेमे गिरिशः
शो गिरिपुत्र्या समं यत्र॥ तत्र गत्वा महादेवं ब्रह्मलोकपितामहः॥ सर्व्वैः सुरगणैः सार्द्धं तुष्टाव वृषभध्वजं॥ ॥देवा रामः
ऊचुः॥ ॥प्रीतये यस्य न रति र्न्न कामो यस्य न्मनो भवेः॥ न यस्य जन्मने हेतुस्तस्मै तुभ्यं नमो नमः॥ यस्य लोकहिताय च [illegible] १२२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

जातोजायापरिग्रहः॥ त्र्यंबकाय नमस्तस्मै स शिवो नः प्रसीदतु॥ यं मन्मथं विना देवं शृङ्गाराः पृथिव्यान्तिवासुर
सेनेवनेदेवं त्वामनुप्रणतावयं॥ हिरण्यैश्च नवतोगर्भो यो हिरण्येनुजाह्नयः॥ स त्वं स्मरहरो देवो नित्यं नोतिप्र
सीदतु॥ जन्मगेही योगनिद्रा विष्णुमाया बलीयसी॥ यस्यानवरतं त्वयं जाता तस्मै तुभ्यं नमो नमः॥ पञ्चभूतमयं यस्य
पञ्चशीर्षविराजितं॥ त्वं पञ्चवदनं देवं नत्वा त्वां प्रणमामि च॥ सद्योजातमघोरञ्च वामदेवमुमापतिं॥ ईशानं
प्रणमामो वयं तत्पुरुषमाहरं॥ योरिणामशिवो नित्यं यो वा सन्निमतां शिवः॥ शिवाशिवस्वरूपाय नमस्तस्मै
शिवाय ते॥ रूपैस्त्रिभिर्यः स्थितिसृष्टिनाशे विश्वात्मभूरसं नु रिति प्रसिद्धः॥ करोति यश्शम्भुर्जगतामलं त्वितो नमो
विरूपाक्षमसुं शिवेशं॥ यः शूलखट्वाङ्गमृगांकधारी योगी ध्वजः शान्तिमान पंचरूपी॥ तस्मै तु तुभ्यं जातवेदप्रणायः
भूयो भूयो नमः शंकराय॥ ब्रह्मर्षिष्मान्भोगान्दैत्यहन्ता योगीन्द्रेशो वीतगर्वो जगत्याः॥ स त्वं स्तुतो नः प्रसीदत्व
नन्तो नित्योद्रेकीरूपयुक्तः प्रधानः॥ ब्रह्मस्वरूपी नियतेकयः परंज्योतिस्वरूपी नियतस्त्वनन्तः॥ पा पापहारी नः
नियतात्मयोगी सर्वस्वरूपो प्रणतोस्मि सत्वं॥ उमापतिं महामायं महादेवं जगत्पतिं। शिवं शिवकरं शान्तं नमाः
मः सुप्रसीदतु॥ इति स्तुतो महादेवः शक्राद्यैस्त्रिदशैः स्वयं। उमासंगं परित्यज्य स्वर्गं याति दिवौकसः॥ येन तावे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नसनदा महामैथुनतत्परः। आसीत्तेनैव भावेन ब्रह्मादीनां ससादह॥ अथतान्ससुरान्प्राह महादेवस्त्वरन्निव। कि
मर्थमागता यूयं तन्मे वदत निर्जराः॥ तमुचुस्त्रिदशाः सर्व्वे ब्रह्माशक्रपुरोगमाः। त्वन्महामैथुनाद्भर्ग व्याकुलं सक
लं जगत्॥ पृथिवी कम्पते तीव्र सशैलवनकानना। सागराः क्षुभिताः सर्व्वे नदा नद्यस्तु शंकर॥ देवाश्च सर्व्वे दिक्पाः
ला नश्यान्ति प्राप्नुवन्ति वै। तस्मात्त्वं सर्वलोकेश सकलाननुकंपय॥ त्यक्त्वा महामैथुनकं रतिमात्रं नियोजय। एत
च्छ्रुत्वा वचस्तस्य ब्रह्मणः परमात्मनः। उवाच शंकरो देवो नातिहृष्टमना इव॥ ॥श्रीमहादेव उवाच ॥ अयं प्रवृत्तः
तिर्नवितां शिवायामरसत्तमाः। त्यक्ते महामैथुनेस्मिन् रतिमात्रे नियोजिते॥ नोमायां न विना पुत्रोत्पदर्थमयमुद्यमः
॥ उमाशरीरजो पुत्रो योनवेत्ममतेजसा॥ स एव ते रिपून्हत्वा त्रिदशानुद्धरिष्यति। तस्मान्महामैथुनेमे वीतनी
ता महासुराः॥ [illegible]स्थानं प्रयच्छन्तु अहं तदनुचिन्तये॥ ॥देवा ऊचुः ॥ उमाशरीरजः पुत्रो यथा नेन विना हरः॥
तथा कुरु जगन्नाथ तन्महामैथुनं त्यज॥ ईश्वर उवाच ॥ रतिमात्रेण नोमायां मत्पुत्रः संभविष्यति॥ महामैथुनसं
त्यागात्स्यादपुत्री तु पार्वती। तस्माद्दहन्तु भूतानां ववनाद्धुलशस्तथा॥ त्यक्ते महामैथुने तु किं त्वे कं कुरुतामराः। येन मे
सुमहत्तेजो महामैथुनकारणं॥ धार्यन्ते जस्विनं देवं मानयन्त्वमरास्तु तं। योनिः कम्पोनिर्विकारो भूत्वा तेजो ग्रहीष्य

ति॥ तन्मे वदन्तु त्रिदशा स्त्यक्तं तेजः शारीरजं॥ ॥और्व उवाच॥ वृषध्वजवचं श्रुत्वा देवाः सपुरोगमाः। हरतेजोग्र
हायाथ वीतिहोत्रं ययुर्द्रिया। अथ ब्रह्माणमामंत्र्य तथानुज्ञाप्य वकं। सेन्द्रा देवगणाः सर्वे हरमूचुरिदं वचः॥ देवा ऊचुः॥
वृषध्वज वैश्वानरः श्रीमान् भूरितेजोमयो बली। महामैथुनबीजन्तु त्वत्तेजः संग्रहीष्यति॥ इत्युक्त्वा त्रिदशाः सर्वे वीतिहोत्रं
पुरस्थितं। तस्मिन्निवेशयामासुः शान्तवे सर्वहेतवे॥ ततः संगात्तु तत्तेजो च्युतरेतस्तु चानलं। उत्ससर्ज महाबाहुर्महा
मैथुनकारणं॥ अग्नावुत्सृज्यमानस्य तेजसः शोशावद्भुतः। अग्रुद्वयमितिख्यातं गिरिप्रस्थे पपात ह॥ तयोः कराद्येः
सद्य संभूतो शंकरात्मजो। एको भृङ्गसमः श्यामो भिन्नाञ्जननिभोपमः॥ नं गितस्य तदा ब्रह्मा नामभृंगितिचाकरोत्। मे
हाहोत्कटरूपस्य महाकालेति लोकतः॥ ततस्तौ पालयामास शंकरः प्रमथाधिपैः। अपर्णया चापि तथा क्रमात्तावतिवर्द्धि
तौ प्रहृष्टौ तु महात्मानौ हरो मातृप्रतिपालितौ। क्रमाद्गणेशौ संहृत्वा तु हरो द्वारि न्ययोजयत्॥ ॥सगर उवाच॥ उत्सृष्टमः
ग्नाय तेजः किं वृत्तं तद्द्विजोत्तम। तदहं श्रोतुमिच्छामि संक्षेपात्तद्वदस्व मे॥ ॥और्व उवाच॥ अग्नावुत्सृज्य तेजांसि तावच्छै
ल वृषध्वजः। आकाशगंगामुद्दिश्य देवानिदमुवाच ह॥ एतत्तेजो दुराधर्षं त्वन्निरत्न्यः सुरोत्तमाः। योगनिद्रां मतो देवीं
शैलपुत्री भृतेतथा॥ तस्मादहं प्रवक्ष्यामि यथेदं तेजसा सुतः। यत्र बालपितादेवो यावदानद्रुहीष्यति॥ इयं त्वाकाशगंगं

क५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गा शैलराजसुतापरा। उमायां तु गिरिज्येष्ठा ततोपत्यं कृताग्ननात् जनीष्यत्यात्मबीजेन तेजसानुपमद्युतिः॥ भविष्य-
तिसर्वःश्रीमान् सदापतिररिंदमः॥ सतारकं वः पुरतो विजेष्यति शिखिध्वजः॥ अमोघया महाशक्त्या समये वपु-
प्रतिवर्द्धितः॥ इत्युक्त्वा स महादेवो. विसृज्य सकलान्सुरान्। पार्वतीमपि मामंत्र्य शैलं चार्थं गतवान्तथा॥ पार्वतीव-
वनं श्रुत्वा देवानामप्रियं सती। वृकोपत्रिदशा दिव्यः पुत्राश्चापरिवर्जिता॥ मन्युना दह्यमानेव स्फुरद्दोष्ठपुटा तद-
। इदमाह सुरान्दृष्ट्वा हरं वत्यक्तमैथुनं॥ यस्माद्वियोजितः शंभुर्युष्माभिर्मम मैथुनं। अजातपुत्रा वक्तव्या तारस्त्रीवा
हमर्द्दिता॥ तस्मात्सर्वसुरगणा अद्यावधि निरन्तरं॥ महामैथुनविद्रुष्टा भवन्तु निजयोषिति। तेषामपि तथापु-
त्रानजनिष्यन्ति मे यथा। नार्यस्त्वत्वपतेन हीनादेव्यो वरांगनाः॥ यथाहं परितप्तासि पुत्राश्चापरिवर्जिता। तथा
सन्तु समस्तास्ता देव्यः पुत्राश्रयायुताः॥ एवं सुराणां रिपुता शशापकुपितात्तदा। तत्कालात्प्रभृत्यधिस्वर्गे जायन्ते देव-
पुत्रकाः॥ नाद्यापि संप्रजायन्ते पुत्राः स्वासु सुधाशिनां। दहनोपि तथा काले प्राप्ते गांगोदरे शुभे॥ रेतः संक्रामयामास
गर्भं तं खर्वसंनिभं॥ सा तेन रेतसा देवी सर्वलक्षणसंयुतं॥ पूर्णे काले प्रसुषुवे पुत्रयुग्मं मनोहरं। एकः स्कंदो विशाः-
खो द्वितीयश्चारुरूपधृक्॥ कान्तिद्वय यशोतोतु तेजःकान्ति विवर्द्धितौ। तावेकत्वं जगामाशु विधात्रा खः स्कंद एव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वा॥शिशुश्चाप्य सवज्जातो यथा नस्य सुतस्तथा। ततस्तं तनयं जातं यथा दृष्ट्वाति विस्मिता॥ सध्येयार वनस्यास्तु गंगा तं व
सृजद्धृतात्। विसृज्य गर्भं तं गंगा वकुलायेस्वयन्तदा॥ गर्भं हित्वान्तमावस्यौ ज्ञातस्त्वव्यसृजत्तथा। तच्छ्रुत्वा वकुलाशान्वा
महादेव तनूर्द्भवं। परिगृह्य सुतं तत्तु पालयामास हृत्तिका। उमायाः शंकरस्यापि विज्ञाप्यानुमतं तयोः॥ ततो नीत्वा द
दौ देव्यै तं पुत्रमरिमर्द्दनं। सोति हृष्टः शक्तिधरो महाबलपराक्रमः॥ वर्द्धितः शंकरेणास्तु देवसेनाधिपो भवत् ता
तः सुरारिसंगणां तारकं लोकतापकं॥ शक्तिहस्तो हरसुतः प्रममाथ महावली। एवमस्यौ समुत्सृष्टं तेजो भर्गं निसंग
तं॥ यथा हृत्तं यथा तेष्य कथितं नृपसत्तम। सांप्रतं प्रस्तुतं श्राव्यं महाकालस्य संक्रिया॥ हत्वान्तं कथयामास तौ चनृ
तौ यथा पुनः॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे षट्चत्वालिंसोध्यायः॥ ॥ ॥श्रौर्वउवाच॥ हरो यावज्जगत्सर्ग दे
ववर्गैः प्रसादितः। तावन्मैथुनधर्मेन हीनो नूडुमयासह॥ वर्त्ततेरतिमात्रेण स्वेच्छां संपूरयन् सदा। तथा मनोरथे
देव्याः सततं पूरयन्मृडः॥ तथैकदा मया सार्द्धं निगुह्योरतिमन्दिरे॥ नर्मकिरो महादेवो मोदयुक्तोरतिप्रियः। यदा सा
नर्मनि जाता गौरी स्मरहरान्तिकं॥ तदानंगि महाकाली स्थितो द्वारि प्रतिष्ठितौ। नर्मावसाने सा देवी मुक्तधम्मिल्ल
वंधना॥ व[illegible]हीनं गलदंगा वस्त्रमालं च पाणिना। व्यस्तहारागन्यपत्रैराकुलेन्नातिशोभना॥ विलिप्त कुंकुमा दष्ट

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ध्याने हृद विभ्रमा ॥ निःश्वनारतिसंगेन निलयाजलजालया। ईषदाघूर्णनयना निविताच्छेदविन्दुभिः ॥ तां निःश्व
रन्तिं सहसा तथा भूतामनिन्दितां। अयोग्यां विक्षितुं वान्ये वृषध्वजमृते प्रियं ॥ ददर्शतु महात्मानो नातिदृष्टात्ममान
सौ। भृंगिवापि महाकालः प्राप्तकालं तु कोपतुः ॥ दृष्ट्वा तां मातरं दीनां तथा भूतां मघो मुखीं। चिन्ताञ्च जग्मतुस्तीव्रां
निश्वस्यास तु रुत्तमं ॥ तौ पश्यन्तौ तदा देवी ददर्श हिमवत्सुता। तु कोपवन्तदा पर्णा वाक्यञ्चेन्दुवाच ह ॥ एवं भूता
म्यहं कस्मात् द्वारस्थौ चैव पश्यतां। भवन्तौ तनयौ सुज्ञौ क्रीमर्यादा विवर्जितौ ॥ यस्मादि माममजां दां भवन्तौ निरपेः
क्षयौ। अकुर्वतां ततो भूया ङ्भवन्तौ जन्ममानुषौ ॥ मानुषी योनिमासाद्य मम वेक्षणदोषतः ॥ स विषतां भवन्तौ तु व्या
ख्यामृगमुखौ भुवि ॥ इति तावुमया शप्तौ हरपुत्रौ महामती। भृंगिश्चैव महाकालः स्वमातुरन्तिकं तदा। तौ प्राप्तदुःखौ तु
तदा विमनस्कौ हरात्मजौ। शापं तस्यानसेहाते प्रोचतुस्तौ तु पार्वतीं ॥ आवां नागसौ सदेवाद्या भवत्या हि विलसुतौ। कथं
शाप्तौ वियामातर्हित्वा देवप्रबोदितं ॥ नियोजितौ यथा देवी महेशेन त्वयासह। तथा नियोगं कुर्वन्तौ तिष्ठावो द्वारि
संयतौ ॥ तस्मिन्निरर्थकः कोपः कोदोषस्तत्र चावयोः ॥ तस्मात्तत्रप्रतीकारं शृणु हे मातरनिन्दिते। त्वं मानुषीक्षितौ
भूयात् हरो भवतु मानुषः। मानुषस्य हरस्याथो जायायां हरतेजसा ॥ भवत्याश्चापि मानुष्या भविष्या वस्तवोदरे। य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

दिसत्यं हरसुता वा वां यदि निरागसौ॥ तदावयोरिदं वाक्यं सत्यमस्तु गिरिसुते। इत्यन्योन्यमथो शापं दत्वा दत्वासु
दारुणं॥ विविशुर्नृपशार्दूल गौरी हरसुतौ च तौ। अथ काले व्यतीते तु सर्वज्ञानमयः प्रभुः॥ तज्ञाविकर्म्मशास्त्रे व
मानुषीष्वभवत्स्वयं। ब्रह्मणो दक्षिणाङ्गुष्ठाद्दक्षो ब्रह्मसुतोऽभवत्॥ अदितिस्तत्सुता जाता पूषा तस्यां गजोऽभवत्। पू
ष्णः पुत्रोऽभवत्पोष्यः सर्वशास्त्रार्थपारगः॥ तस्य तुल्यो नृपो नान्यो न भूतो न भविष्यति। स पुत्रहीनो राजा तु दध्यौ नृप
तिसत्तमः॥ क्षीणे वयसि संप्राप्ते भार्य्याभिस्तिसृभिः सह॥ पोष्यः परमया भक्त्या ब्रह्माणं पर्यतोषयत्॥ तस्य प्रसन्नो
भगवान् ब्रह्मा लोकपितामहः। तमुवाच स राजानं किमिच्छसि वदस्व मे। प्रसन्नोऽस्मि नृपश्रेष्ठ प्रदास्यामि यथे
प्सितं॥ यदिष्टं तव जायायां त[illegible]द्दास्यामि सांप्रतं॥ ॥ पोष्य उवाच ॥ हिरण्यगर्भ पुत्रोऽहं पुत्रार्थी त्वामुपाश्र
ये। त्वयि प्रसन्ने पुत्रो मे भूयात् लक्षणसंयुतः॥ एतदर्थं सभार्य्योऽहं भक्त्या त्वां समुपस्थितः। यथा मे जायते पुत्रः
तथा कुरु जगत्पते॥ पुन्नाम्नो नरकात्पुत्रस्त्रायते पितरं प्रभो। अतस्तस्माद्भयं ब्रह्मन् त्वम्मे नाशितुमर्हसि॥ ॥ ॥
ब्रह्मोवाच ॥ शृणु पोष्य यथा भावी पुत्रस्तव कुलोत्तमः। तदहं ते वदाम्यद्य भार्याभिस्तत्समाचर॥ इदं फलं गृह्ण
त्वं मया दत्तं नृपोत्तम स्वजीर्णं स्वकुले प्राप्तिपुत्रसंप्रदायकः॥ एतत्फलं समादाय यावत्संवत्सरत्रयं। अ

५
का·पु
१२६

राधयमहेदेवं सुप्रसन्नो भविष्यति । यथा संभाषते भर्गः फलमेतत्तथा भवान् । करिष्यति फलं राजन् भार्याभिः
स्तासुभिः सह ॥ ततस्तल्लक्षणोपेतस्तनयः कुलवर्द्धनः । भविष्यति स्वयं श्रीमान् चक्रवर्ति भविष्यति ॥ इत्युक्तो ब्र
ययौ ब्रह्मा राजापि सह भार्याभिः । हरं प्रपूज्य समारेभे भक्त्या परमया युतः ॥ निराभिषं यताहारः कदाचित्फलभोज
नः ॥ दृषद्वतीनदीतीरे फलं संस्थाप्य चाग्रतः ॥ पुष्पार्घ्यधूपदीपाद्यैर्वृषध्वजमतर्पयत् । सततं वर्षत्रये तीते महादेवो ज
गत्पतिः ॥ पौष्यस्य नृपतेः सम्यक् प्रससादात्मसिद्धये ॥ प्रसन्नः प्राह नृपतिं महादेवो हसन्निव । उपास्य से किमर्थं मां
त्वमेव वद ददामि ते ॥ ॥पौष्य उवाच॥ अपुत्रोऽहं पुत्रहेतो पुत्रकामो वृषध्वज । यथाहं पुत्रवान्भवेयं वृषध्वज तथा
कुरु ॥ इति सत्यं वदन्राजा भार्याभिः सह धर्षितः । प्रणम्य स्तुतिपूरेण भक्तिनम्रात्ममानसः ॥ ततः पुत्रार्थिनं नृपं प्रस
न्नो वृषभध्वजः ॥ उमादत्तं फलं हस्ते कृत्वेदमनुवाच ह ॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ इदं फलं ब्रह्मदत्तं विभज्य नृपते त्रिधा ।
भोजयेथाः स्वजायास्त्वं प्रहृष्टस्वच्छमानसः ॥ ततः प्रवृत्ते भवतां रतनासु ऋतुसंगमे । आधास्यन्ति च गर्भं स्त्रियः भार्यास्ते
युगपन्नृप ॥ कालप्राप्तेतु युगपत् प्रसवो योषितां न वा । न विष्यति न पृष्ठ तत्रेदं त्वं करिष्यसि । एकस्याः स्याच्छिरोभा
गो भक्ष्यणाक्रमतो नृप । अपरस्यां तथा कुक्षिर्मध्यभागो भविष्यति ॥ अधोभागस्तृतीयायां योभागः सोपरस्यां भविष्यति । तत्रैव

रामः
१२६

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

एतत्रयं नृप यथास्थानं पृथक् पृथक्॥ यो जनयिष्यति पश्चात्ते पुत्र एको भविष्यति। तच्छीर्षे चन्द्ररेखा सहजा संभवि-
ष्यति॥ तेन वनाम्ना सख्याति गमिष्यति च भूतले॥ इत्युक्त्वा स महादेवस्तासां गर्भान् स्वयं तदा। संस्कृत्य जाह्नवीतोयैः
मात्मवासाय वै ययौ॥ ततः फले स्वयं देवः प्रविवेश वृषध्वजः॥ तत्क्षणात्तु फले चूतं त्रिभागस्वयमेव हि॥ योष्य-
स्तत्फलमादाय मुदितः सह नार्यया। प्रययौ स दिवः हृष्टो ह्यनुज्ञाप्य वृषध्वजं॥ ततः समुदिते काले प्राप्ते नाभिसु
भक्षितं। तत्फलं नृपशार्दूल गर्भस्थाव्याहिताः सुताः॥ संपूर्णगर्भकाले तु गर्भेभ्यः समजायत। तस्य शीर्षे तदा राज-
न् सहजेन्दुकलाद्भुता। विराजते तथा स्वस्था शरत्कालिकला विधौ। ते सर्वलक्षणोपेतं पीनोवक्षः सुनासिकं॥ क-
म्बुग्रीवविशालाक्षी दीर्घायतभुजं तदा। दृष्ट्वा पोषाय नार्यापि त्रिस्त्रपि सहसम्मोदं॥ लेभे दरिद्रः सत्कार्यं प्राप्य वः
विपुलं ततः। तस्य नाम करोद्राजा ब्राह्मणैः स्वपुरोहितैः॥ चन्द्रशेखर इत्येव कान्त्या चन्द्रसमप्रभः। ववृधे स महा-
भागः प्रत्यहं बाल्ययुग्मतः॥ कलाभिरिव तेजस्वी शारदीव निशाकरः। एवं तिसृणां नार्याणां गर्भे जातो यतो हरः
त्र्यम्बकनामा नूत्न घोषितो लोकवेदयोः। स राजपुत्रः कौमारीमवस्थां प्राप्य तत्तदा॥ सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो वि-
ष्णुतुल्यो बभूव ह॥ बलेवीर्ये प्रहरणे शास्त्रे शीले च तत्समः॥ नान्यो भूपनृपशार्दूल नो वा भुवि भविष्यति। अभिषि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

न्पो ३

का॰पु
१२७

व्याप्य तं राज्यं कुमारं वलवत्तरं ॥ दशाष्टैकवर्षीयं सर्वैराजगुणैर्युतं ॥ तिसृभिः सह भार्याभिर्वनं पोष्यो विवेश ह
॥ वृद्धोचितक्रियां कर्तुं राजा परमधार्मिकः ॥ गते पितरि राजा स वनवासं यतव्रतः ॥ सर्वां क्षितीवशां चक्रे सामात्यैः च
न्द्रशेखरः ॥ सार्वभौमो नृपो राजाभिः परिसेवितः ॥ त्र्यमरेरिवदवेन्द्रो विजहार श्रिया युतः ॥ एवं पोष्यसुतो भूतश्च
न्द्रकश्चन्द्रशेखरः ॥ वृत्तावर्त्तद्वयेरम्ये करवीराह्वयेपुरे । दृषद्वतीनदीतीरे राजा भूत्वा मुमोद ह ॥ अथैकदा स
पितरं वनवासगतं स्वयं । मातरश्चापि नृपश्रेष्ठ द्रष्टुकामो मनव नृपः ॥ स एकस्यन्दनेनैव एकाकी चन्द्रशेख
रः ॥ विपुलं धनुरादाय समार्गणगुणान्तदा ॥ तपोवनं पुण्यमयं विषयान्ते व्यवस्थितं । आससाद दिदृक्षुः स तातं
वृद्धं समातृकं ॥ आगम्य पितुराश्रमं नृपतिश्चन्द्रशेखरः ॥ ददर्श तत्र सुतः सोमं तपस्यन्तं महामुनिं ॥ कृष्णाजिनो
त्तरीयेन संवृतं सूर्यसन्निभं । उर्द्ध्वगामिजटाभिश्च संयुतं ध्यानिनं कृशं । तपसा शोषिततनुं निश्चलं कुशा
सनं ॥ तं दृष्ट्वा दूरतो वीरो रथोपस्थादवातरत् ॥ उपतस्थे स विप्रेन्द्रं विनयानतकन्धरः ॥ प्रणाममूर्ति तं च वा
क्यमेतदुदीरयन् । पोष्यस्य तनयो ब्रह्मन् नाम्नाहं चन्द्रशेखरः ॥ प्रणमामि महामन्त्या भवन्तं मुनिसत्तमं । इत्युक्त्वा राम:
प्राञ्जलिस्तस्थौ मुनेस्तस्याग्रतो नृपः ॥ न तु वाक्यं मुखं वीक्ष्य न किंचन प्रान्तमानसः ॥ पूर्वमेव यदा राजा विवेशात्तपः १२७

१३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सेवनं॥ तदेव सहस्राण्यपि सा मुनिं प्रत्यपूजयत्। चिरमाराधनेन मुनिं पोष्यः परमपीडितः॥ प्रसादयामास मुनिं
पुत्रार्थे सुन्दनाक्षरैः॥ विषयान्ते तपः कुर्वन् मुनिश्रेष्ठे हतिष्ठसि॥ एकान्तु प्रार्थयित्वेतौ यदिमां दयसे मुने। त्रिस्रु
ष्मेतनयो राजा चन्द्रशेखरसंज्ञकः॥ सहजेन्दुकलायुक्तो बालत्वाच्च चञ्चलः॥ सर्वेन्द्रवन्नमासाद्य कदाचिदपराध्य
ति॥ तदा क्षमिष्यसि मुने मये तत्प्रार्थितं त्वयि॥ पौष्यस्य वचनं श्रुत्वा मुनिश्चाङ्गिरसस्तदा। हृष्टस्तु तनयं विप्रः पौः
ष्यवाक्यमथास्मरत्॥ स्मृत्वागतः स्थितं नत्वा सुचिरं चन्द्रशेखरं। इदं प्रोवाच स मुनि दयावान्नसुविस्मयः॥ विनये
नास्मि तुष्टोस्मि भवतश्चन्द्रशेखरः॥ वरं वरय यद्दास्यामि वांछितं ते महत्तरं॥ तस्य श्रुत्वा ततो वाक्यं नृपतिश्चन्द्रशेख
रः॥ पुनः प्रणम्य वचनमिदमाहातिसुन्दरं॥ कायेन मनसा वाचा यदर्थं मुनिसत्तम। तत्सर्वं विषये मेस्ति त्वादृशाय
स्य दक्षिणाः॥ मनोगतं किं दुःप्राप्यं वांछनीयं न विद्यते। ते देव वरये मेद्य यद्ददाति स्वयं भवान्॥ ॥ नेमुपिउवाच॥
त्वं सप्तदशवर्षाणां प्राप्तिर्दशसमुद्भवे। न विष्यसि नृपश्रेष्ठ वरशमापतिः सुखी॥ यथा गिरिसुता शंभो यथा लक्ष्मी गदि
नः॥ यथा सुरेशस्य शची तथा तेपि न विष्यति॥ इत्युक्त्वा स मुनिर्नृपं नमुचिस्तपसान्निधिः॥ विसर्जयामास तदा स
वापि मुदितो ययौ॥ स गतः पितरं प्राप्य शारआत्मोपमां सुतां। मातरं पितरं दृष्ट्वा संहृष्टश्चन्द्रशेखरः॥ जगाम नवः

का॰पु
१२८

नं भूरं मुनिंनत्वान्तरांत्रितः। अथो ककुत्स्थ नृपोपि देवीमाराध्य भार्यया। तपसातोषयामास सुतार्थं वरवर्णिनी॥ सापु
सन्नादयेपुत्रीं स्वरूपां पार्वतीं शिवा॥ रमणीयां सुतां प्राप्य ककुत्स्थो राजसत्तमः। ककुत्स्थो भार्यया सार्द्धं मत्यर्थं मुदि
तोभवत्॥ सहजेनाथ भावेन भूषितास्तु ककुत्स्थजा॥ ववृधे मन्दिरे तस्य वर्षाण्येव सुरार्यगाः। तेनैव कारविक्रान्त
तस्यास्ताराव तीति वै॥ नामाकरोत्पिता कालयथोक्त नृपसत्तमः॥ कालक्रमेन सा बाल्यं व्यतीत्य वरवर्णिनी॥ रुं
जनं यौवनोद्भेदं प्राप श्रीरिव माधवे। सा श्रिया श्रियमन्वेति शोभेनाथ वतीं सुतां॥ सुशीलां शीलचरितैः स्वरूप
गुणात्म पार्वतीं। तस्यास्तु यौवनोद्भेदं दृष्ट्वा राजा सुतैः सह॥ ककुत्स्थः कारयामास समयेथ स्वयंवरं॥ माधवे मासि स
प्राप्ते चन्द्रे शुभे शुभे दिने॥ स्वयंवरसभां चक्रे ताराववत्याः पितासुतैः। वार्त्तिकान् सुबहून् राजा बलवन्तं क्रमेणगाः
वे॥ दूतं प्रस्थापयामास नानादेशान् नृपान् प्रति। ते राजानस्तथा श्रुत्वा वार्त्तामन्वे वार्त्तिकाननात्॥ नृपस्मिंवसमाज
ग्मुस्ताराववत्याः स्वयंवरं॥ तच्छ्रुत्वापोष्य यायाद स्वतुरंगवलैर्युतः। स्वयंवरं जगामासु देवालंकारमण्डितं॥ तत्राग
तान् पार्थिवाः ककुत्स्थेन विनिर्मिते। स्वयंवरसभामध्ये यथायोग्यमुपस्थिताः॥ आसीनेष्वथ नृपेषु ककुत्स्थस्त
नयां स्वकां। शुभे मुहूर्त्ते संप्राप्ते सभां नेतुं मनो करोत्॥ एतस्मिन्नन्तरे राजः कुमारी वरवर्णिनी॥ वज्रां धात्री निजां:

रामः
१२८

सम्यक् संपूर्णगुणशालिनी ॥ स्वयंवरसभां द्रष्टुं प्राहिणोत्सदनं प्रति ॥ उवाच च तदा धात्रीं राजपुत्री सुमंगला ॥ स्वयम्व
रसभां गत्वा चारुरूपं सुमंगलं । नृपं निरूप्य त्वं धात्री समक्षे मे निवेदय ॥ तस्मात्त्वं मम कल्याणि सौभाग्यमपि वाञ्छसि । स्व
था सौभाग्यदः स्वामी मम स्यात्त्वं तथा कुरु ॥ एवं तां प्रेषयित्वाथ धात्रीं नृपतिपुत्रिका । सा मनोन्मथिनी यत्र प्रवीधयति
चण्डिकां तत्र प्रायान्महाभागा सुताता रावती तदा ॥ तत्र गत्वा महादेवीं प्रणम्य कालिकां स्वयं । मानुषेणाथ भावेन तां श्री
त्वात्मानमात्मना प्रणमामि महाराजन्या वाक्यं वेदमुवाच ह ॥ प्रणमामि महामायां योगनिद्रां जगन्मयीं । सामि प्रसीद
तां गौरीं चण्डिकां भक्तवत्सलां ॥ यदि सत्यं जनन्या मे सदर्थे त्वं प्रपूजिता । तेन सत्येन सूनुगःपतिर्मे नृपसत्तमः ॥ ३
स्वयंवरेऽद्य भवतु प्रसीद हरवल्लभे ॥ इति श्रुत्वा वचस्तस्याश्चण्डिका हरमोहिणी ॥ मोहयन्ती नृपसुतां यथात्मानं न
वेत्ति च ॥ तथा प्राह रहस्यमूर्तिरिदं सा सुन्दरं वचः ॥ ॥देव्युवाच॥ यो ह्यस्य तनयो यो सौ नाम्ना तु चन्द्रशेखरः ॥ सः
मनोहररूपस्ते प्रियः स्वामी भविष्यति ॥ तमिन्दुकलयाशीर्षे चिह्नितं नृपसत्तमं । वरय स्वं वरारोहे पार्वतीव वृ
षध्वजं ॥ इत्युक्त्वा विरराम स्म पार्वती नृपपुत्रिकां । सापि नत्वा तथा दृष्ट्वा हर्षोत्फुल्लविलोचना ॥ जगाम मंगलगृहं जन
न्याय त्रवासिता ॥ अथाजगाम सा धात्री निरूप्य सदृशं पतिं । तारावल्यास्तथा वक्ष्ये रहस्यं नृपसत्तम । दृष्ट्वा तामागतां

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

धात्रीं प्रहृष्टा नृपतेः सुता। पप्रच्छ नितान्तं कीदृक् को वा दृष्टस्त्वया नृप॥ सा प्राह धात्रीवचनात्तवमूर्ता विलोकिता
॥ चारुरूपाः कुलीनाश्च शास्त्रे शास्त्रेव पारगाः। तेषामहन्त्वयाख्यातौ मित्रवक्तुं सुगुणान्बहून्॥ येषु ते रोचते नाम तु कथ
यामि त्वमुत्तमप्रदे। चारुरूपा मया तेषु चत्वारः पुरुषाः श्रुते॥ दृष्टास्तत्र च नासत्यौ देवौ द्वावपरौ नरौ॥ देवयोः कथनं
हृत्यं किञ्चिन्नापि न विद्यते॥ यौ पुनः पृथिवीपालौ तयोरेकः सुलक्षणः॥ नाम्ना सर्वज्ञकल्याणोऽपरश्चन्द्रशेख
रः॥ नासत्ययोरेतयोस्तु विशेषो नास्ति किंचन॥ रूपेन वीरसौन्दर्ये सर्वेऽपि मनोहराः। नृपौ पुनर्म्महासत्वौ ः
सिंहस्कन्धौ महाभुजौ॥ आरक्तपाणिनयनौ मुखरागकरोज्ज्वलौ। पीनोरस्कौ विशालाक्षौ लग्नभ्रुयुगला रेणा॥
सर्वलक्षणसम्पन्नौ देवदानवमण्डितौ। तयोरपि वयस्थत्वात्त्वत्समस्तश्चन्द्रशेखरः॥ सुशीलः सुनृतवचाः शा
स्त्रशास्त्रेषु पारगः॥ ईषद्गुच्छिन्नरोमातुलस्मितचारु निर्म्मलं। राजते वदनं तस्य लक्षणेन निशाकरः॥ दीप्तिः
मत्यापि कलया राजते स निशापतिः। सहजेन निरस्थेन शशाङ्कान्तश्चन्द्रशेखरः॥ स एव ते पतिर्योग्यः स्नेः
हेनानेन सुन्दरि। तत्त्वं वरय राजानं तव योग्यं मुमोदयं॥ धात्र्यास्ते वचनं श्रुत्वा राजपुत्री जगाद तां। मत्याश्चरा
रिणीभूत्वा निदेशाय नृपोत्तमं। धात्री स्वयंवरस्तत्र प्रवेशसमयो नभ। तत्रोवाच तदा राजा त्वन्यानन्यं नाम मां नयाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥ सुतां त्वयम्बरस्थानेन तु कालोदये शुभे। स्वयं तदा ककुत्स्थस्तु सुतायां मंगलालयं॥ आसाद्य पुत्री दयितां येषि द्विः
कृतमंगलां दाम सौगंधिपुष्पाणां करे॥ दायतत्करे। दत्वा चेद सुवाचाक्षु स्थापयं मंगलालयान्। प्रविश्य समितौ माः
त स्मात्स्यनानेन सत्तमं॥ यं त्वं मिक्षुसि राजानं द्विजं वा त्वं वरिष्यसि। एवमुक्त्वा सिविकया स्वापिर्हृदेश्यपुरुषैः॥ प्रवे
सयामास सुतां ककुत्स्थः समितं मुदा। तामागतां समां दृष्ट्वा राजकास्त्रिदशास्तदा॥ अन्येदि विषदश्चापि समांत
न्क्षणमागताः। सावती यत्तदा वाप्ययानात्तारावती तदा॥ धात्र्या वानुगया युक्ता व्यतरत्सदसोन्तरे। सतामध्ये विरंपान्म
विहृत्य वरवर्णिनी॥ सा वित्वान्वियते योगिश्चाप्युपयोकोः प्रसादतः॥ तयोः समत्वाख्यतया भाष्या वापि विवोधिता। ग
तेः खेसु घर्माशुः कनिकानिविताननो। पतिं पूर्वतरं पुत्री राजस्तारावती सती॥ स्वयं सा पार्वती देवी तं वव्रे चन्द्र
शेखरं। हृतां दृष्ट्वा तदा तान्तु ब्राह्मणाः सामगीतिभिः। तयोर्वैवाहिकं चक्रुर्मङ्गलं यतमानसाः॥ वैतालिका गाय
नाश्च तथा तौर्यन्तिकान्नृपा। प्रसन्नां तिस्म गायन्ति वादयन्ति स्म कौतुकान्॥ सर्वे च त्रिदशा मोदमवापुश्चन्द्रशेखरे
॥ तारावत्याहृते चाथ ककुत्स्थोप्यतिरूषितः। हतं तं वीक्ष्य ये नृपाः सुवाहुप्रमुखाः परे॥ रुष्टांस्तान्वारयामास समि
तौ चन्द्रशेखरः। ततो यातेषु त्रिदिवं देवेषु प्रतिलेकया॥ नृपेषु च प्रयातेषु ककुत्स्थेनार्च्चितेषु च। वैवाहिकेन विधि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नामराजा चन्द्रशेखरः॥ तारावतीन्तदा भार्यां ककुत्स्थानुमते पुनः। संस्कृत्य ज्ञापयामास देवीकेर्व्वैदिकैर्मखैः॥ पा
णिग्रहणसंस्कारं कृत्वा तां सहचारिणीं। करवीरपुरीमाशु प्रययौ चन्द्रशेखरः॥ द्वात्रिंशत्तु सहस्राणि दासी
नां प्रययौ नृपः॥ ककुत्स्थाख्यो विमानेन तस्मिंस्तु यौतककर्म्मणि॥ गवां षष्टिसहस्राणि मोरनीनान्तथैव च॥ दुहित्रे
प्रददौ दायं दासीदासप्रमाणतः॥ अपराजा निजा पुत्री ककुत्स्थाख्यस्य भूपतेः॥ नाम्ना चित्रांगदाख्या च रूपे ताराव
तीसमा॥ दासीनामधिका भूत्वा स्वयं वानुययौ तदा॥ तारावती नृपसुता ज्येष्ठां स्वां भगिनीं स्नुतां। तान्दायात्तु समाः
दाय ककुत्स्थतनयां महान्। ज्येष्ठां विश्वावसुर्न्नाम गच्छन्तं चन्द्रशेखरं। तारावत्याच सहितं स्यन्दनेनाशुगामिना॥
धीमाननुययौ पश्चात्करवीरपुरं प्रति॥ तारावत्यासमं राजा पौष्यजश्चन्द्रशेखरः॥ करवीरपुरे रम्ये रेमे नृपतिसत्त
मः॥ इतिस्वयं महादेवो मानुषीं योनिमास्थितः॥ पार्व्वती च स्वयं जाता नरयोनावनिन्दिता॥ यथा भृंगी महाकालावेत
चारनवत्सुतौ। तथात्वं शृणु राजेन्द्र कथयामि समुद्भवं॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे तारावतीस्वयंवरसप्तच
त्वारीशोध्यायः॥ ४७॥ ॥मार्क्कण्डेय उवाच॥ अथ काले व्यतीते तु ककुत्स्थतनया सती। विधातु मातुरस्नानं यो
षिद्भिः परिवारिता॥ स्त्रीनामलजला कृत्वा नदीं प्राप्ताऽर्हद्वतीं। प्रभिन्नाञ्जनसंकाशां कलुषध्वंसकोविदां॥ कृतस्ना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नां समुत्तीर्णां तत्र मग्नां मराससतीं। ददर्श स्वच्छगौरांगीं कापोतो मुनिसत्तमः॥ कापोतकं वपुःकृत्वा प्राणिनां च धर्षकया
।विचचार यतः पूर्वं कापोतस्तेन सम्मतः॥ नारदस्य हि मगलीला यच्छिकोत्सारदीमिव। कापोतः कामयामास कामबाण
हृतोस्मरः॥ कामाग्निपरितप्तः स ककुत्स्थतनयां मुनिः। अभिगम्याथ कां लानीमिदं वचनमब्रवीत्। कात्वं कस्यासि वः
तानि पुत्री वा कस्य सुन्दरि॥ कस्मात्त्वमागता वा त्वं स्वपार्श्वे नदिनीकृदं। रूपन्ते सौम्यमाह्लादि पूर्णचन्द्रनिभं मुखं॥
तिलपुष्पप्रतीकाशा नासिकायुगलं तव॥ वातकम्पित नीलाब्ज सदृशौ लोचने तव॥ बाहू मनोहरौ रहतौ मृणा
लमृदुलायतौ। उरु गजकरप्रख्यौ मध्ये वेदिविलग्नकं॥ ईदृशेन तु रूपेण न त्वं मानुषभाविनी। देवी वा दानवी
वा त्वं मत्सरोगणगामिनी॥ अथवा नागनाग्या यक्षी त्वं नारीत्वमागता॥ अथ पक्षा वा ज्ञा वी या त्वं तन्मे वद मनोहरे॥ ॥
॥आर्ष्टउवाच॥ इति वाक्यं मुनेः श्रुत्वा जलादुत्तीर्य भाविनी। प्रणम्य तं मुनिं नम्रा वचनं चेदमब्रवीत्॥ अहं तारा
वती नाम्ना ककुत्स्थतनयासती॥ चन्द्रशेखरभूपस्य भार्यां जानीहि मां मुने॥ नाहं देवी न गन्धर्वी न यक्षी न च राक्षसी
।मनुष्यनृपस्य सुता चारित्रव्रतधारिणी॥ ॥कापोतउवाच॥ त्वां दृष्ट्वा मां स्वयं कामः संगमः संगमायते॥ पीडितः
स्मितेनाहं त्वयाद्य त्या समक्षया। स्मरसागरकल्लोलपतितं मां निराकुलं॥ त्वमुद्धर तरिणा त्राहि तूर्णं त्वं मृदुना

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

षिणि॥ मत्तः पुत्रद्वयं चारुरूपलक्षणसंयुतं। न विष्यति महानागे बलवीर्य्यसुतं महत्॥ कापोतस्य वचः श्रु-
त्वा भयदुःखसमन्विता। जगाद गद्गदं वाक्यं मानिनी सा ककुत्स्थजा॥ साधुपत्न्या मया कार्यं नाकार्यमतिनिन्दितं
तस्मान्मा वद मामित्थं प्रणमे त्वां प्रसादये॥ तवापि नेतद्योग्यं स्यान्मुने हि तपोधन॥ तपःक्षयकरं गुह्यं सतीः
त्वं ग्रसकं मम॥ ॥कापोतउवाच॥ तपःक्षयो वा वान्यद्वा दुषणं तं मम नास्ति हि। तथापि त्वामहं त्यक्तुं नेच्छामि सुरतो-
त्सुके॥ अवश्यं मम कामोभ्यस्त्वाणां कर्त्तुमिहार्हसि। अन्यथा कामदग्धोहं त्वया त्यक्तो मनोहरे॥ भवतीं ग्रक्त के हि-
ष्यामि शापदग्धां सवांधवां॥ सा तस्य वचनं श्रुत्वा देवी तारावती तदा॥ ऋषिशापभयात्साध्वी न किंचिद्वोत्तरं द-
दौ। संतापयेहं स्वसखी हि हनिष्ट महामुने॥ एवमुक्त्वा ततो देवी दासीनां मध्यमागता। चित्रांगदां समाहूय वच-
नं चेदमब्रवीत्॥ चित्रांगदे मुनिरसौ मां वै कामयतेधुना। किं करिष्ये सती नाम त्वत्र ह्यायामहं कथं॥ पतिव्रतु
श्च कापोतः सद्यः शापाग्निना दहेत्। ततश्चित्रांगदा प्राह मा तेस्तु सत्यवादिनि॥ तत्रोपायमहं वक्ष्ये सन्तुत्वा त्वं
प्रमोक्ष्यसे। न जहाति मुनिश्च त्वामेकां दासीं मनोरमां॥ भूषणैर्भूषयित्वा तु मुनये त्वन्नियोजय॥ कामातुरो मुः
निर्म्मोहित रूपेणेत्राख्यने नहि॥ दासी त्वं भूषणैः छन्ना ज्योत्स्ना छन्ना मृगीमिव। एवं कुरु महाभागे मा त्वं चिन्ताग

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मःशुभे ॥ त्वां चेत्सतीति नियतं न त्रास्यति सदा मुनिः ॥ ततस्तारावती प्राह तां रूपगुणशालिनीं । चित्रांगदां नृपपत्नीं सम्बुद्धि
नयसुनृतं ॥ त्वमेव गच्छ नगिनि कापोतारव्यमनिन्दिते ॥ मञ्जूषणैर्भूषयित्वा स्वशरीरं मनस्विनि ॥ अन्यां प्रस्थापितां विप्रः
संक्रुत्य क्रोधवह्निना ॥ धक्षत्यवश्यं मत्कुलं मां तस्मा गच्छ सुन्दरी । त्वं मत्समा सर्वगुणैर्मद्विभूषणभूषिता ॥ मुनिसङ्गः
मयि वा तु रक्ष मां स्वकुलं शुभे ॥ ततस्तस्या वचः श्रुत्वा विनयज्ञ सकातरं ॥ तूष्णीं भूत्वा क्षणं तस्थौ नातिहृष्टमनाः
व ॥ जगाद च महाभागा चित्रांगदा ककुत्यजां ॥ करिष्ये वचनं चाद्य समये मां स्मरिष्यसि ॥ मदर्थे पितरं चेमं नृप
तिं चन्द्रशेखरं ॥ आश्वासयिष्यसि तदा ममाप्तांश्च सखीगणान् ॥ एवमुक्त्वा भूषणानि तारावत्याः पिधाय सा चित्रां:
१११ गदा जगामाशु मुनेः कामात्सवायवं ॥ तदा तारावती हीनवस्त्रालंकारवर्जिता । सखीमध्यगता भूत्वा तामेवानुययौ प्रि
यां ॥ तामायान्तीं ततो दृष्ट्वा कापोतः काममोहितः ॥ मुनिर्नांपरजायासु संस्मारसंगमं तदा । प्रमौ वा कामिता पूर्वं रतं तस्य
सुतेनवे । यथा वा कामिता पश्चात् रन्ध्राजेन धीमता ॥ तथाहं कामयिष्यामि संप्राप्तां वरवर्णिनीं ॥ पश्चात्तपोबलात्त्वा तु
प्राप्स्ये दोषाद्विमोक्षणं ॥ इति चिन्तयतस्तस्य तदा चित्रांगदा शुभा । समेत्य तं मुनिं लज्जायुक्ता चैवावाक्सुतेवान् । तामाः
साद्य महाभागः कापोतो मुनिसत्तमः ॥ शृंगारवेशां तां वाय मदनं मनसा स्मरन् ॥ स्मृतमात्रो हि मदनः समुपेत्य मह

का० पु
१३२

मुनिं॥गन्धमाल्यैःसुवासोभिरधुवासानिकर्षितं॥तेनाधिवासितोविप्रःकापोतस्त्वात्ररूपधृक्।जज्वालतेजसावापि
द्वितियइवभास्करः॥मनोहरंततोदृष्ट्वाकापोतंमदनोपमं॥तारावतीमृतेसर्वाःसकामास्तत्रवनस्त्रियः॥ताराव
तीमुनिंदृष्ट्वासुन्दरंमदनोपमं।विस्मयंपरमंजातामुनिंकामममन्यत॥अथचित्रांगदांविप्रःकामुकःकामसंगमे
॥तदानियोजयामाससुप्रीतस्त्वानवलक्षणात्॥ततस्तस्यांसमुत्पन्नंसद्योजातंसुतद्वयं।देवगर्भोपमंदीप्तंज्वलनार्क
समप्रभं।जातंसुतद्वयेनातुमुनिःसंस्पृश्यपाणिना।निनायपूर्ववद्भाविवचनंचेदमब्रवीत्॥मत्संगमोकियत्कालंप्रि
येतिष्ठसुभानने॥ममेच्छयायास्यसित्वंनयनेनास्तिराजनं॥एवमस्त्वितिसाप्राहऋषिशापभयात्सती।ततोविसर्जया
माससमुनिरन्यास्त्रयोषितः॥ततस्तारावतीदेवीदासीभिःपरिवारिता॥नगींनीमनुश्रोवन्तीजगामतत्रवनंनिजं॥गत्वात
त्सर्ववृत्तान्तंकपोतकृतमद्भुतं।ब्रह्मावर्ताधिपायास्तुससंश्लेषकतुन्यजा।सश्रुत्वातन्वपत्नीर्दुलःक्षणमात्रंविचिन्त्यच॥
चित्रांगदायाःसाहाय्यंकापोतानुमतेकरोत्।कापोतोपितदातस्यांजातयोःसुतयोस्तयोः।तयोर्नाम्नानामविधिनासंस्का
रमकरोत्तदा॥ ॥सगरउवाच॥ चित्रांगदाकथंपुत्रीककुत्स्थस्यनवनुरा।तदहंश्रोतुमिच्छामिकथयस्वद्विजोत्तम ॥रामः॥
॥ ॥और्वउवाच॥ एकदातुककुस्थोसौहिमवन्तंमहागिरिं॥मृगयायैजगामाथमृगाश्चापिनिपातिता॥तंवन्तीसु ॥१३२॥

रलोकात्तु भूमिंप्रति तदोर्वशी। विश्वामायोपविष्टः स सा नौवेश्या नृदर्शिहि॥ तामासाद्य महानागः कामबाणप्रपीडि-
तः॥ श्रवती र्मीगिरीश्वोर्द्यां दंगसंगममाचरत॥ साज्ञात्वा नृपशार्दूलं ककुत्स्थं शक्रसन्निभं। उर्वशी रमयामास गि-
रिकुंजे यथेप्सितं। ततो राज्ञः ककुत्स्थस्य उर्वश्यां श्रुतदासुता॥ अथ नवनृपशार्दूलः सद्योजाता मनोहरा। अथ यको-
लेतु संतुष्टं ककुत्स्थं प्राह चोर्वशी। यथेष्टं देशविज्ञाप्य गंतुमेच्छदनिश्चिता। तामाह राजा तनयां परित्यज्य कथं श्रु-
ने॥ यथेष्टया हिमतत्पुत्री मेनात्वंपरिपालय॥ साप्राह स्वर्गगणिकास्मयिकस्य न वान्नवत्॥ तनयं तनया वापि सद्यो-
जाता नृपोत्तम। सुतेजेस्तां शरीरस्य विकासेन विद्युते॥ सुनाम्नापि न पास्यन्ते वेश्या नावोत्त्व मावतः। न वास्ति यदि ते
पुत्र्या नीत्वेनावर्द्धयस्व यं॥ तस्मात्त्वमनुजानीहि सत्यमेतद्ब्रवीमि ते। इत्युक्त्वा सा जगामाशु यथेष्टं चोर्वशी नृप॥ पुत्री
त्वां समुपादाय नगरं स्वं विवेशह॥ तस्याश्चित्रांकदा नाम स चकार नृपः स्वयं॥ मुनेनाम्नापि नैवादातुं नार्यर्घं पुत्रिकां
सुतां। इदञ्च वचनं देवी तदा प्राह नृपोत्तम॥ देवि पुत्रीममेयं त्वं मेनां पालय सद्गुणां॥ मयानीतां शैलजातां माहेलां
कर्तुमर्हसि॥ इत्युक्त्वा राजपत्नी सा पालनेवाकरोत्मनी॥ न तु राज्ञा पुरस्कृत्य नान्यं किंचिद्वाचसा॥ सा चैकदा वाः
त्यक्त्वा दृष्ट्वा वक्रं महामुनिं॥ व्रजन्तं जिह्ममेवान्तं जहासेपि जहास च॥ स तु कोपमुनिस्तस्यै शापं परमदारुणं॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri Funding: MIDF

ददैवदासीत्ववंशस्य त्वविनीतीककुत्स्थजे।दासीत्वावात्ततोसुतोऽस्मात्कुर्वेवसुतद्वयं।जनयिष्यसिपापिष्ठे ततो नष्टमवाप्स्यसि
॥एवंककुत्स्थतनयाजाता चित्राङ्गदान्नृपः।दासीभूता च सा तेन ताराऽवत्याऽनिवासिता॥अनुशापफलन्तत्र सुगम्भमुनि
वराद्भुता॥तौ च पुत्रौ महात्मानौ गोमहाकार्यंकरिष्यतः।इति ते कथितं राजन् यथा चित्राङ्गदात्तवत्॥ककुत्स्थस्यसुता॥
साध्वी प्रसूतं शृणु साम्प्रतं॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे अष्टचत्वारिंशोऽध्यायः॥ ॥ ॥और्व उवाच॥
अथ काले व्यतीते तु पुनस्तारावती शुभा॥आतुरं निहितं स्नानं नदीं प्राप्ता दृषद्वतीं॥दासीसहस्रैः संयुक्ता नानाल
कारभूषिता॥रत्नादिभिर्यथेन्द्राणी तथा सा प्रत्यदृश्यत॥सावतीर्णा जले देवी गौराङ्गी तडिदुज्ज्वला॥नदीमुज्ज्वलया
मास भिन्नाञ्जनसमां नसं॥स्थलीकाञ्चनमयीं स्वच्छां कांचनिभ्रुतिमाययां॥सा तास्वज्वलयामास भूमिं विम्बेन सा तदा
॥अथ तां पुनरेवाह कापोतो मुनिसत्तमः॥आनाभिमग्नां तोयौघे ददर्श सुमनोहरां॥दृष्ट्वा तामथ पप्रच्छ तदा चित्रां
गदां मुनिः॥केयं जले दृषद्वत्या अवतीर्णा सखीशतैः॥श्रियाज्वलन्ती श्रीतुल्या किमप्सरा गिरेः सुता॥अतीव राजते
रूपे नवयसंस्तोभितास्किल॥अथ तस्य वचः श्रुत्वा मुनेश्चित्राङ्गदा तदा॥ऋषिसापनयात्सा वी संस्तोभि मिति तदावदत्
इयं तारावती नाम ककुत्स्थस्य सुता सती॥चन्द्रशेखर नृपस्य नार्य्यातिदयिता शुभा॥एषा त्वया कामिता तु कामार्थं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पूर्व्वतो मुने॥ अलंकारैरलंकृत्वा मां दत्त्वा तेन गृहं ययौ॥ सेयं पुनर्न्नदीस्नातुं भगिनी मे समागता॥ ज्येष्ठां तां त्वं मुने वक्तुं
न ते किञ्चिद्युज्यते॥ क्षमां तिष्ठस्व विप्रेन्द्र ज्येष्ठां मद्भगिनीं प्रियां॥ समामाश्वास मे ध्यात्वा मनुजानासि वेद्मतां॥ इति
श्रुत्वा वचनं तस्या मुनिः स्नेहेन वत्सला॥ तारावत्या कृतं सर्व्वं तु कोपाविष्टो मुनिस्तदा॥ इयं पापीयसी रामा वंचनानेकैः
२४ रोत्मयि॥ तस्या नवोढकलिं म्यद्य निश्चितं॥ इत्युक्त्वा स तया सार्द्धं मुनिः परमकोपनः॥ जगाम यत्र सा देवी र्थ
स्थिता तारावती सुता॥ गत्वा तां तु समासाद्य कापोतो मुनिसत्तमः॥ स्वयं तारावतीं प्राह कुपितः प्रहसन्निव॥ कामार्थं
प्रार्थिता पूर्व्वं त्वं मया कुम्भनात्वया॥ वंचितोस्मि दुराधर्षे फलं तस्य समाप्नुहि॥ ममापि पुरतः पापे त्वं सतीति वि
कत्थसे॥ सतित्वव्रं सकं मां त्वं नैवं कामी नवन्यसि॥ तस्माद्धीनत्सु वेषास्त्वं कापाली पालितो फलः॥ विरूपो धनही
हीनश्च कामयिष्यति वै हठात्॥ सद्योजातं पुत्रयुग्मं सख्रीकवानराननं॥ नाविष्यति वपापिष्ठे त्वं काद्यातान्तरेस्तु
ना॥ एतच्छ्रुत्वा ततो वाक्यं प्राह तारावती मुनिं॥ कोपाढ्या च सा देवी स्फुरद्दोष्ठपुटा नृप॥ यद्यहं पूजयित्वा तु
चण्डिकां प्राप मां प्रभुः॥ यद्यहं व्रतिनी नित्यं नृपतो चन्द्रशेखरे॥ ककुत्स्थस्य सुता सत्या सत्यं हं द्विजसत्तम॥ तेन स
त्यं न मां देवान्न्यो मां कामयिष्यति॥ यदि सत्यं महादेवो नित्यमाराधितो मया॥ तेन सत्येन मे देवो भवे चेन्द्र

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

का॰प्र शेखरान्॥ त्वमेवापि मुनिशार्दूल नान्यो मां कामयिष्यति॥ इत्युक्त्वा सा मुनिं नत्वा स्वामि विन्यस्तमानसा॥ यये तारावः
१३४ ती देवी स्वस्थानमिति नाषिणी॥ तस्यां गतायां देव्यां तु चिन्तयामास वै मुनिः। ममैव पुरतश्चैषा निर्भीता निप्रगल्भते
अवश्यं किं निगूढं तु वीजं मुग्धं न विद्मसि॥ एवं विचिन्त्य स मुनि ध्यानसंयुक्तमानसः॥ दिव्यज्ञानमयो भूत्वा सर्वं दृ
त्तान्तमाददे॥ यथानंगमहाकालो देवाच्छापं तु नावुभौ॥ प्रतिशापं यथा तौ तु ददतुः पार्वती हरं॥ यथावतीर्णौ मा
नुष्ययोनौ तौ तु यदर्थतः। चित्रांगदो यथा याता यदर्थं येन कन्यका॥ दिव्यज्ञानेन तत्तु ज्ञात्वा मुनिः किंचन नाकरोत्
॥ चित्रांगदां सादरेण समादाय महामुनिः। स्वस्थानं गतवान्विप्रः पूजयामास तां मुनिं॥ तारावती च तत्सर्वं चन्द्रशे
खरं नृपती। वृत्तान्तं मुनिशापस्य कथयामास नाविनी॥ तच्छ्रुत्वा पौषजो राजा स्वगतं चिन्तयायुतः॥ आम्मास्य दरि
तां भार्यां मामेतैर्देवी तिमाचिरात्॥ सततं सेवयापत्युर्द्धर्म्मार्थे परिसेवने॥ वर्ज्जनाद्प्रसक्तानां मुनिशापो विलीय
ते॥ तस्मात्वं देवि सुभगे चारित्रव्रतधारिणी॥ कल्याणान्नाविनी नित्यं नापदं समवाप्स्यसि। एवमुक्त्वा स राजा तु करवी ॥रामः॥
रपुराधिपः॥ प्रसादं कारयामास उच्चैरतुंकरं वहुः। उच्चैस्तु शतं व्यामं त्रिशतं व्यामविस्तृतं॥ रत्नस्फटिकभूत ॥१३४॥
सा खचितं रत्नकर्णुरैः॥ वैदुर्यपटलैः शुभ्रैश्छादितं शुभमनोहरं॥ स्वर्ण रत्न तुला सा न विश्वकर्म्मविनिर्म्मितं॥ रे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सार्धं कारयामास तारावत्याः प्रियंकरं । रत्नसोपानसंयुक्तं वैडूर्यवलभीयुतं । सौवर्णभित्तिशोभाढ्यं सुधर्म्मास
दृशं गुणैः ॥ तस्मिन्समस्तभोगानि स्वादूनि विबुधा इव ॥ आप्रासादयामास पुरुषश्चन्द्रशेखरः । ततस्तारावती
देवी मादयच्चन्द्रशेखरः ॥ नित्यप्रासादपृष्ठेषु रमाते तौ तु दम्पती । एवं संवत्सरं यावदन्यदा प्राप्य वेश्मनि । आपृष्टः
रधिष्ठितद्वारे ता देवी समवेक्ष्य वै ॥ एकदा तु विना तेन करवीराधिपेन तु । उच्चैः प्रासादमारुह्य स्थिता तारावती तदा
॥ चिन्तयन्ती नृपं सा तु दयितं चन्द्रशेखरं । तत्पादन्यस्तमनसा सावित्रीव पतिव्रता ॥ आराध्य च महादेवं पार्वत्या
सहितं तदा ॥ इत्थं देवी तु सा देवी चिन्तयन्ती स्म च स्थिता । तत्र सा चिन्तयन्ती तु त्र्यम्बकं चन्द्रशेखरं ॥ विवेद तेन दः
मुनयोश्चन्द्रशेखरयोर्द्वयोः । एवं प्रासादपृष्ठे तु स्थिता तारावती सती ॥ सुवर्म्मो मध्यगा देवी शशाङ्कश्रीरिव भूषिता
अघोमयासमं देवो विमनाश्चन्द्रशेखरः ॥ आजगाम तदा गच्छन् प्रासादप्रति तं नृपं । स ददर्श तु वरतीं सुमायाः स
दृशी गुणैः ॥ सर्वलक्षणसम्भिन्ना माधवस्येव माधवीं । तां दृष्ट्वा न्यगदद्देवी गौरी वृषभकेतनः ॥ स्मितप्रसन्नवदनः
प्रहसन्निव भाविनीं ॥ ॥श्रीईश्वर उवाच॥ यन्ते मानुषी वृत्तिः प्रियेन तारावतीतिया । नृत्ति महाकालयोस्ते जन्मने वि
हिता स्वयं ॥ वनितोद्यानन्यकान्तोहं नान्या वेत्तुमिहोत्सहे । त्वमिदानीं स्वयं वा स्यां मूर्त्यां प्राविशानाविनि ॥ ततस्त्वाद

का०पु
१३५

यिष्यामि महाकालस्य नगिनं॥ देव्युवाच॥ ममैव मानुषीमूर्त्तिरियं वृषकेतन। विश्वामित्रवचनात् उत्पादयसु-
तद्द्वयं॥ मम त्वञ्च महाकाल कापोतात्तु शापतः। एवं मोक्षो भवेद्भर्ग तस्मात्त्वं कुरु समन्त्रियं॥ और्व्व उवाच॥ एवं वि-
वेशात्ततो देवी स्वयं तारावती तनौ। महादेवोपि तस्यास्तु कामार्थं समुपस्थितः॥ न तत्स्मात्यसूर्या विष्टा देवी तारावती स-
ती। कामयानं महादेवं स्वयमेवानुकम्नुकः। तस्मिन्काले नवद्भर्गः कपाली वास्थिमाल्यधृक्। विनत्सुवेशो दुर्गन्धः
कपाली वास्थिमाल्यधृक्॥ कामावसाने तस्यास्तु सद्योजाततसुतद्वयं। अनवन्तु पश्चाद्भूतल तथाश्वास्थामृगाननं। तदेह-
निःसृतापस्मिज्ञातयोः सुतयोस्तयोः। मोहयित्वा यथात्मानं न जानाति कदुत्पजा॥ अहं गौरी तथा सांनु नविन मातु-
षेरातु॥ अथ तारावती देवी सुतौ दृष्ट्वा क्षितिस्थितौ॥ पतिव्रतात् परित्रष्टा आत्मानं वीक्ष्य ताविनि। तथावीन स्मवेश-
न्तु हरं दृष्ट्वाग्रतः स्थितं॥ मुनिश्चाप न्तदामेने प्राप्तं कालान्तकोपमं। इति शोकविमूढा च निनिन्द स्वस्तनीव्रतं॥ इदं चोवा-
च तं वीक्ष्य महादेवं त्रिशूलिनं॥ सुनिव्रतादपि व्रतं नारीनास्य सतीव्रतं॥ इति समसनतं धीरा व्याहरत् त्रिपुराविदः। नवे-
न्सत्यमहमनेयस्तु स्वृत्तमसे हृष्टा॥ इत्युक्त्वा सा तदा देवी अश्रु मोचं समुमोच ह॥ तामाहाथ महादेवो माकार्षीत्त्वं वरा- ॥राम॥
नने। शोकं सतीव्रतं स्वापि मानिन्दत्त्वं सुव्रतने। कापोतेन यदा शापा त्वं तदेव तदग्रतः॥ उक्तवत्यसि दीर्घाक्षि यत्त- ॥१३५॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

हत्तं तपोधुना ॥ यदि सत्यं महादेवो नित्यमाराध्यते मया ॥ तेन सत्येन मे देवा दाराध्याच्चन्द्रशेखरात् ॥ स्वप्नेपि
मुनिशार्दूल नान्यो मां कामयिष्यति ॥ सोहमेव महादेव आराध्यश्चन्द्रशेखरः ॥ त्वम्मया कामिना वापि सा कार्षीः
शोकमंगने ॥ इत्युक्तः स महादेवस्तत्रैवान्तरधीयत ॥ मायया मोहिता देवि तत्र तारावती सती ॥ भूमौ मलिनवे
शान मन्युना समुपाविशत् ॥ सुतौ च पतितौ भूमौ सा देवी नाससाजयेत् ॥ नर्तुरागमनं शस्य कोसन्तीकेतना
षितां न वा तो जगृहे वापि मुक्तकेशी तथा स्थिता ॥ अथ पक्षाणान्महानागः स राजा चन्द्रशेखरः ॥ प्रासादपृष्ठमा
गच्छन् द्रष्टुं तारावतीं तदा ॥ स तं प्रासादमारुह्य राजा यां तारावतीं प्रियां ॥ ददर्श पतितां भूमौ मुक्तकेशीं निरूहसीं वा ॥ त्यक्ता
मानना कौशतीं च त्यक्तगर्हस्थुनपरां ॥ सुतौ च पतितौ भूमौ सूर्यचन्द्रप्रभौ तदा ॥ वानरास्यौ स ददृशे पदक्षौ नदृषस्य
वा इति सर्वमवेक्ष्याथ स राजा चन्द्रशेखरः ॥ जातस्त्र विस्मितश्चैव नार्यां पपृच्छ संभ्रमात् ॥ किं किं तारावति त्वं च ः
प्रहृतं निजेन गृहे ॥ को वा धर्षितवांस्त्वां हि शिवो सिंहवधूमिवा ॥ कस्य वा पुत्रकावेतौ प्रदीपौ वानराननौ ॥ त
न्मे ब्रूहि समाचक्ष्व को वा सौ कामिनापरः ॥ ॥ श्रीऔर्व उवाच ॥ एवमुक्ता तु नृपेन तदा तारावती सती ॥ वृत्तान्तं कथ
यामास सकलं चन्द्रशेखरे ॥ यथा समागतो भर्ग उत्तरश्च यथोक्तवान् ॥ तत्सर्वं कथयामास वाष्पकण्ठा सगद्गदा

नतस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा चिन्तयं श्चन्द्रशेखरः। किंहन्तमिति विज्ञातुं भूतले समुपाविशत्॥ ध्यानगतश्चिन्तयद्राजा
चकारेमां विचारणां॥ अनन्यकान्तो गिरिशः सनान्या पार्वती मते॥ कामयिष्यति तस्मात्से न नर्गः परमेश्वरः॥
॥ऋषिश्चापो हि वलवां स्तस्मात्कापात्तु राक्षसः। कोपि मायावलोपेतः श्यंकर रुद्र नातनुः॥ एषा सती प्रिया नार्या
राक्षसेना निद्रूषिता॥ कथंकारं मयायास्या पूर्ववत्सर्वकर्मसु॥ एतौ तु तनयौ तस्य सद्योजातस्य राक्षसो॥ अः
न्यथा हि कथं नृतौ शाखामृगमुखौ सुतौ॥ एवं चिन्तयतस्तस्य दैवैः सुविनियोजिता॥ सरस्वती वियत्स्थातुः
राजानमिदमब्रवीत्॥ न त्वया संशयः कार्यस्तारावत्या नृपोत्तमः॥ सत्यमेव महादेवो नार्यां तव समेयिवान्॥
एतौ च तनयौ तस्य राजन् संप्रति पालय। येन्यस्ते संशया नाति नारदस्तां विनेष्यति॥ इत्युक्त्वा विरराम सुवा
ग्देवी प्रियवादिनी। जातसंप्रत्ययो राजा नार्यमाश्वासयत्तदा॥ सुतौ वदेवदेवस्य संस्कृत्य विधिना तथा॥ पालः
यामास नृपतिराकांक्षन्नारदागमं॥ आजगामाथ देवर्षिर्नारदस्तस्य मन्दिरं पूजामिर्वद्धुमिस्तत्तु प्रत्युद्गतो
त्स नृपतिः पूजयित्वा यथान्यायं तारावत्या समं नृप॥ उच्चैः प्रासादमतुलं सुरैश्चानवनीयमां॥ आरोहयामा
स तदा तं मुनिं चन्द्रशेखरः॥ ततोपांशु तदा राजा सनार्यश्चन्द्रशेखरः। पूर्ववृत्तं वृत्तान्तमपृच्छच्चन्द्रशेखरः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

।प्रीतोस्म्यनुगृहीतोस्मि भवता ब्रह्मसूनुना॥ अन्तर्बहिश्च विप्रेन्द्र तुंगप्रासादगामिना॥ एकं मे संशयं ब्रह्मन् छे-
त्तुमर्हसि हृद्गतं॥ वदन्यः संशयस्यास्य छेत्ता वै नास्ति कुत्रचित्॥ ऋषिव्यापैंनार्य्यं यं सममतारावती सती॥ वीनेलु-
वेषाकृतिना धर्षिता कृत्तिवाससा॥ तस्यात्मजौ समुत्पन्नौ सद्योजातौ विभो पुनः। तत्र मे संशयं ह्यस्य तन्नित्यं चित्ता
प्रवर्त्तते॥ अनन्यकान्तो गिरिशो गिरिजां पार्वतीं मृते। कथं संजनयामास मानुषौ तनयौ स्वकौ॥ एतत्सर्वं समा-
चक्ष्व यदि गुह्यं न ते भवेत्॥ **॥श्रीवेद उवाच॥** इति पृष्टः स च मुनि श्चन्द्रशेखर भूभृता। कथयामास तत्सर्वं नार-
दो मुनिसत्तमः॥ यथा भृङ्गि महाकालौ समुत्पन्नौ पुरातनौ। यथा वक्षायो पार्वत्यां तौ च दाहरन्तां यथा॥ यथायोध्यं
सूतौ जातौ भृगसि चन्द्रशेखर॥ तारावती ककुत्स्थस्य गृहे गौरी यथा भवत्। सर्वं तत्कथयामास नारदश्चन्द्रशेखरं
इदं च परमाख्यानं कथयामास नारदः॥ **॥नारद उवाच॥** व्याजहार तदा पश्चात् कालीति वृषभध्वजः। तदेमा तपसे
जाता वपुर्गौरत्वकांक्षया॥ अमर्षयुक्तो वचनात् करस्य गिरेः सुता॥ विनीयमानानुगर्त्तेन सानु हिमवतः सु-
ता तस्यां गतायां पार्वत्यां शंकरो विरहार्द्दितः। कैलाशान्तु परित्यज्य मेरुपृष्ठं तदा ययौ॥ तत्रापि शर्म्म नालेभे
पार्वत्यावविनाकृतः मोहितः कामदेवेन तथा वै योगनिद्रया॥ अथैकदा मेरुपृष्ठे चरन्ती सुमनोहरा॥ सा वित्री

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

दद्दृशे शंभुः पार्वत्याः सदृशीं गुणैः ॥ तां दृष्ट्वा मदनाविष्टः पार्वत्या विरहार्द्दितः ॥ अविज्ञाय समाविष्टो वभूव प्राकृतो
यथा ॥ अथ तां पार्वतीं ज्ञात्वा चरन्ती मन्मथायतः ॥ त्राहि मां पर्वतसुते मद्विरहपीडितं ॥ प्रहरत्येव मां कामः
पूर्ववैरमनुस्मरन् ॥ मम तत्प्रतीकारं कुरुष्व प्रतिवल्लभे ॥ इत्युक्त्वा विमुखी यान्ती सावित्री वृषभध्वजः ॥ कि
ञ्चे हस्तेन पस्पर्श चिवुकोपचतनोन्मुख्यां ॥ अथ सानुमुखी भूत्वा सावित्री पतिव्रता ॥ इदमाह महादेवं गर्हयन्ती
वृषध्वजं ॥ किं त्वं पशुपते त्वर्थं मानुषः प्राकृतो यथा ॥ निरस्य कलहे भार्यां मनुमेतुमिहार्हसि ॥ विमूढचेतनः
कामेन संतोषिपरस्त्रियं ॥ असकृत्त्वानुसंपृष्टं मादृशी युज्यते तव ॥ किमहं पार्वती मूढ येन मां त्वमन्यदेशतः ।
हस्तं ददासि न ज्ञाय सावित्रीं नैव विद्धि मां ॥ यस्मान्मानुषवत्मां त्वमनुजानीतमाहरः ॥ तस्मात्त्वं मानुषीयोन्यां
सुरतं संविधास्यसि ॥ गौरीमृते नान्यकान्ता [illegible] सख्यसमीहसे ॥ तस्य तत्फलितं मर्त्यं गच्छसि त्वं परित्यज ॥ इ ॥रामः॥
त्युक्त्वा सा रदा देवी स्वमाश्रमपदं सती ॥ लज्जाविस्मयसंयुक्तो हरो ध्यायान्निजास्पदं ॥ अतोयं मानुषीयोनौ सुरतं ॥१२७॥
शंकरोकरोत् ॥ तस्मान्नसंशयं राजन् ज्ञात्वा नारावतीसती । तयोः सुतनयावेतौ मर्त्यस्य प्रतिपालय ॥ श्रौर्व उवाच ॥
ततः स राजा श्रुत्वैवं नारदस्य मुखात्तदा ॥ आत्मनः शांनुरूपत्वं गौरीतारावतिस्तथा ॥ मनुष्ययोनावुत्पन्नावुमा
ततः स राजा श्रुत्वैवं नारदस्य मुखात्तदा ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वृषलकेतनौ॥ सश्रुत्वाहर्षितो राजा विस्मितो नारदं पुनः। यप्रछ मुनिशार्द्दूलं विज्ञानमिति चात्मनः॥ शंकरत्वं
च गौरीत्वं तारावत्याः समक्षतः। तथाहं तत्नु पश्यामि तस्माज्ज्ञापय निश्चितं॥ नारदउवाच॥ संगे तारावती दृष्टा
ईक्षणोत्वं निमीलय॥ क्षणात्तारावती चापि निमीलयतु चक्षुषी॥ निमील्य पश्चाद्राजेन्द्र उन्मीलयततो द्रुतं। तत
स्तौ यानवं ज्ञानं रूपं वापि न विद्यति॥ इत्युक्तो नारदेनाथ सराजा चन्द्रशेखरः। वामेणापाणिनाछत्वा देवीतारांव
तीस्वयं॥ चक्षुषीत्व नयासार्द्धं निमिल्योन्मीलिते क्षणात्। नानान्निमीलयकालेतु तस्या नृकंतुरूपता॥ गौरीरूपान
वं देवी तदा तारावती सती। अहं शंभुरहं गौरी इति ज्ञानं तयोरभूत्॥ ततः प्रोवाच तं शंभुं नारदः प्रहसन्नि
वा शंभुः साक्षाद्भवान् गौरी देवी तारावती सती॥ प्रत्यक्षाहिमहानागसंपूज्यात्मानमात्मना॥ ततो राजा नवत्ये
व मित्युक्त्वा सत्वकां तनुं॥ व्याघ्रचर्म्मपरिधानं दशालिर्वर्द्धितुर्नियुतं। त्रिशूलवरखट्वांगशक्त्यादि धृतहस्तकं
॥ वृषभोपरिसंस्थन्तं जटाजूटविभूषितं। ताराश्च विद्युन्मैराक्षी पद्महस्ताम्बुजाननां॥ वीक्ष्य संप्रत्ययं प्राप शा
नेनापि तदात्मनि। ततस्तु नारदः प्राह श्रृणु राजन्वचो मम॥ नयोनो वैष्णवी माया सुवापूर्व्वमिनोहरत। तेनतेन
शरीरेन शंभुत्वं नैक्षितं त्वया॥ अधुनादर्शितं नेयशंभुना गौरीरूपता। निमील्य नयनद्वंद्वं पुनर्न्वीया हिमन्त्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०पु
१३८

नौ। आसाद्य मानुषं भावमाहात्म्यं स्थितो भव। तथा तारावती देवी नूर्म्मलयतु मानुषी॥ और्व उवाच॥ आत्मनो दे
वरूपत्वं ज्ञात्वा दृष्ट्वा च चक्षुषा। जातसंप्रत्ययो राजा न्यमीलयत लोचने॥ तथा तारावती देवी न्यमीलयत चक्षु
षी। एनसौ मानुषौ जातौ महिषी नृपती तदा॥ उन्मील्य तौ तु नेत्राणि मानुषत्वं तदात्मनो॥ दृष्ट्वा तारावती मर्त्या इ
तिज्ञानमभूत्तयोः॥ ततो विमोहितौ तौ तु दम्पती विष्णुमायया॥ अहं राजा च महिषी इयमित्यभवन्मतिः॥ तस्यां
सुतौ तु जातौ या देवांशा विति तन्मतिः। आवां स्थितावलाबुद्धिरभूत्तां जातचिह्नितौ॥ ततः स राजा न्यवदत्तं मुनिं
नारदं मुदा। सत्यमेतत्त्वया प्रोक्तं करिष्ये वचनं तव॥ पालयिष्ये त्वं तु सुतौ यथालप्स्यंस दैवहि॥ किं त्वेतौ मुनिश्रा
दूल त्वं संस्कुरु यथाविधि॥ और्व उवाच॥ ततस्तयोर्न्नामिव के नारदो वचनान्नृपः। ज्येष्ठो भैरवनामा तु शूरो वीरः
पुत्रो भयंकरः॥ वेतालसदृशः कृष्णो वेतालो भूत्तथा परः। इति चक्रे तयोर्न्नाम देवर्षिर्ब्रह्मणः सुतः। अन्यांश्च सर्व्वान्सं ॥राम:॥
स्कारान्नारदो मुनिसत्तमः॥ चकार क्रमतो बालकयोश्चन्द्रशेखर भूपते॥ एवं सर्व्वान् संस्कारांस्तु संकृत्य मुनिसत्तमः॥ ॥१२८॥
संस्कृत्य नगतनयौ विसृष्टः सोन भूभुजा। ययौ वाकाशमार्गेण नाकपृष्ठे स नारदः॥ नारदे तु गते राजा मुदितश्चन्द्र
शेखरः॥ तारावत्या समं रेमे करवीरस्थिते पुरे। अथान्तरंगोह मितेव गोष्या तारावतीति च॥ जातश्चन्द्रस्तदा राजा

सशाशासु वि [मे]हीं॥ तनयौ वहरस्याथ तदा वेतालभैरवौ॥ ववृधाते महात्मानौ शारस्यन्द्रा विवोधतौ। चन्द्रशेषर
नृपस्य तारावत्यान्तु पौत्तमः॥ त्रयः पुत्रा महावीर्याः रूपसम्यक्‌समन्विताः। ज्येष्ठस्तत्रोपरिचरो दमनोलर्क एव चः
वेतालभैरवौ त्यान्तु तनयास्ते नवंस्तयोः। एवमेते त्रयः पुत्राश्चन्द्रशेषर भूपतेः॥ वेतालभैरवौ चापि सञ्जोजतौ
सुरात्मजौ॥ समानावूहतश्चास्य चन्द्रशेषर भूभृतः॥ पालितास्च सततार्थेण समनासनवाहनाः॥ इति पंचसुता
महावलाः पंचभूतसदृशाः कृता विधेः॥ ववृधिरे सकलाः सकलं जगत्समनतीतसुदावलदर्पिताः॥ ॥इति
श्रीकालिकापुराणे ऊनपंचाशत्तमोध्यायः॥ ४९ ॥ ॥श्रौर्वउवाच॥ ॥अथ कालक्रमेनैव प्रवृद्धास्ते महाव
लाः॥ शास्त्रास्त्रज्ञानकुशलाः सर्वार्थपरिनिष्ठिताः॥ संप्राप्तयौवनादीप्ता दुःसाध्यापरिपणिताः। धर्म्मार्थज्ञानकुश
ला उत्तमगुणाः सत्यवादिनः॥ सदा सहचरा नूत्र प्रीत्या वेतालभैरवौ॥ अलर्कौ दमनश्चैव तथोपरिचरस्त्रयः। सद
सहचरा नित्यं तानरश्चन्द्रशेषराः॥ त्रिष्वात्मजेषु नृपतेः सदोपरिचरादिषु। ममत्वमधिकं नित्यं प्रीतिस्नेहो तथाधि
कौ वेतालभैरवौ चापि चन्द्रशेषर भूभृतः॥ नान्येवनादृश्री प्रीतिर्या दृश्यतेषु जायते॥ सतो दृष्ट्वा तु नृपतिः कदाचिच्चन्द्र
शेखरः॥ आत्मा ल्हादयते रजशं पुत्रेषु सुवेन॥ तौ वीरौ धर्म्मकुशलौ महावलपराक्रमौ। त्रैलोक्यविजये दक्षौ शास्त्रा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०पु
१३२

स्वकर्मपारगौ। ताभ्यां विलेनिव नृपः कदा किं वा करिष्यतः। वेतालभैरवावेतौ मां सुतात्राज्यमेव वा॥ इति चिन्तापरो
राजा नित्यमेव निरीक्ष्यते। प्रणतावपि तत्पुत्रौ सम्यग्वेतालभैरवौ॥ अथोपरिचरं राजा यौवराज्येऽभ्यषेचयत्॥६
ज्यायान्समौरसं पुत्रं राजसर्वगुणैर्युतं॥ यः पश्चात्सर्वनृपानां योजयिष्यति नित्यशः। राजापरिचरो नाम नीतिशा
स्त्रार्थपारगः। मदनाय ददौ नागं तेषालकाय नृमित्रतां। प्रभूतधनरत्नानि तथाश्यावसथाश्च कृत्॥ तावन्तिनद
दौ तान्यां राजा वित्तानि नागराः। वेतालभैरवाख्यां तु ततस्तौ मन्युराविशत्। मन्युनातिपरीतौ तौ विचरन्तौ वितस्त
तः। नत्वा गमीप्सितौ वीरौ तपसे वचन्तौ तापसौ॥ अनुरुन्धार्थसिततं निर्जने वसतः सदा॥ तथा नृतौ तत्पुत्रौ देवी वेताल
भैरवौ॥ बुबुधे चिन्तया क्रान्ता नृतानारावतीतदा। राजोपरिचरराज्ञी तास्वपत्युश्चन्द्रशेखरात्॥ नोवाच किञ्चित्तु द
ती दृष्ट्वा वाधयिष्यति। एकस्मिन्नन्तरे विद्वान् कापोतो मुनिसत्तमः॥ चित्राङ्गदां समेतो सो सन्तुष्टः सुरतोत्सवे॥ चि ॥रामः॥
त्राङ्गदां परित्यज्य सपुत्रां सहचारिणीं। नृपमगतस्तु तपसे प्रोचे चित्रांगदां च सः॥ ॥मुनिरुवाच॥ ॥चित्राङ्ग ॥१२९॥
दे तपस्तप्तुं गमिष्यामि तपोवने॥ किं ते प्रियं करोमीह तन्मे वद मनोहरे॥ ॥चित्रांगदोवाच॥ तु मुस्ह्य सुपर्वाख तन
यो वर्तं सुव्रत। तयोस्तु श्रुनरश्चैर प्रियं कुरुष्व यथोचितं॥ मां चापि नगिनी गेहे संस्थाप्य द्विजसत्तम। तदा तपोवनं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गच्छ यदि ते रोचते नघ॥ इति तस्या वचः श्रुत्वा कापोतो मुनिसत्तमः। हिरण्यार्थी तदा लोक्या कुबेरसदनं ययौ॥ प्रा
र्थयित्वा कुबेरं तु सुवर्णानां शतानि षट्। निष्काणां तु सहस्राणि स लेभे मुनिसत्तमः॥ ह्यानेता राश्चरत्नाना मासय
रथयोगेरिभैः॥ पुत्राभ्यां प्रददौ विप्रो भार्यायैव विशेषतः। ततस्तां सह पुत्राभ्यां तोषयन्नेरयन्नृरिति॥ चित्राङ्गदास
ते नाथ पुत्रयोरपि सम्मतौ। सुवर्चसं तु वृद्धं च तथा चित्राङ्गदमपि॥ श्रीमन्मुनिश्यामह्रलः करवीरपुरं ययौ
नं ६ तत्र गत्वा स कापोतो राजा चन्द्रशेखरं॥ राजोपरिचरं ह्येव वाक्यमेतदुवाच ह॥ इयं कन्यका नृपनन्दये च विषमः
सुतः॥ सद्योजातौ तथैतस्या मे तौ च तनयौ मम। रतिवर्तितौः समं पुत्रौ मम त्वं परिपालय॥ राजोपरिचरस्त्वापि
पालयेदिह मन्तुतौ॥ अपुत्रस्य नृपः सुप्रो निर्धनस्य धनं नृपः॥ अमातुर्जननी राजा सुतस्तस्य पिता नृपः॥ अनाथ
स्य नृपो नाथो भर्तुर्ब्बः पार्थिवः पतिः॥ अन्नं तस्य नृपो नित्यो नृप एवं नराणां सखा॥ सर्वदेवमयो राजा॥ किरिष्यत्वद
वस्त्वाह राजोपरिचरोपि सः॥ अथ चित्राङ्गदो राजा जग्राह मुनिसम्मतौ। सुतौ च तस्य विधनो ज्यायसे सुनवे ददौ
राज्योपरिचरः प्रादाज्जग्मं गतु वर्चसे। अथैव स विवाध्यक्ष स करोत्तु वृद्धस्तदा॥ कापोतस्त्वापि सुप्रीतः पुत्रद्विसम
वेक्षाव। जगाम मन्त्र नृपतिं तपसे स तपोवनं॥ पथि गच्छन्स कापोतः श्यांतोः पुत्रौ महावलौ। एकाकिनो वर[illegible]तौ

तस्मात्त्वं प्रार्थयेन्नृप॥ श्रोवैदावा॥ ततः स राजानं प्राह मुनिर्मे वंदिजोत्तमः॥ ४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०प्र
१४०

सूर्यचन्द्रमसाविव॥ददर्शतनयौतैववदनेवानराकृती।स्मृत्वापूर्वकथांहृष्टस्तावत्सकृत्तपोधनः॥कौयुवांदे
वगर्भौचरन्तौविजनेपथि।एकाकिनौनरश्रेष्ठौतन्मेवदतमीरितं॥अथतौप्रणिपत्यैनंसंभाष्यवसुमंज
सं॥कापोताख्यंमुनिश्रेष्ठंसूचतुःशांकरात्मजौ।चन्द्रशेखरपुत्रोचतारावत्यांसमुद्भवौ।विद्धित्वंमुनिशार्दूलपु
णावावःपदंतव।अवज्ञांवीक्ष्यनृपतेराघवयोःसततंमुने॥एकाकिनौनिर्जनवनेवसावोमन्युनासदा॥किम
र्थमात्मजौपुत्रौप्रणतौसततंनृपः।अवज्ञायमहामागदायंमांश्चानुदित्सति॥तस्मादावांतपस्तप्तुमिच्छावोद्वि
जसत्तम।उपदेशप्रधानेनत्वारुग्रंकान्तिवेदवान्॥ततस्तयोर्वचःश्रुत्वाप्रहस्यमुनिसत्तमः।नूतनव्यनवज्ञानः
स्ताविदंमुनिरब्रवीत्॥मुनिरुवाच॥नयुवांतनयौतस्यचन्द्रशेखरभूभृतः॥तारावत्यांसमुत्पन्नौनवन्तौशांकरा ॥राम॥
त्मजौ।सद्योजातोमहावीर्यौसर्वतत्त्वेषुसम्मतौ।भृंगिमहाकालसंज्ञौशापादवनिमागतौ।युवयोरेनदेवायंनृदा ॥१४०॥
यंदित्सतिप्रियं।गच्छतंसंगमंताभ्यांतंहृष्टवृषभध्वजं॥सएवयुवयोःसर्वंकरिष्यतिमहेश्वरः॥किंवाउग्रेन
तपसाचिरकालफलेनवै॥इत्युक्त्वामुनिशार्दूलःकापोतःपरमात्मधृक्।नूतनव्यनवज्ञानस्ताभ्यांसर्वमथोवि
वान्॥यथाभृंगिमहाकालौशापाद्ववनिमागतौ।यथाहरश्चगौरीचपृथिवीमागतान्नृषु॥तारावतीयथाश्चासीत्ते

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नैवमुनिनापुरा॥ यथातो यसमुत्पन्नौ तारावतुदरेपुरा॥ यथावानारदोकाशीस्थांशयछेदनांचवै॥ तत्सर्वंकथया
मासुपुत्रात्यांगिरिव्यास्यतु॥ नकुत्वातोमहात्मानौ तदावेताल भैरवौ॥ मुदापरमयायुक्तौ वभूवतुररिंदमौ॥ मो
दपूर्णौ तदा भूत्वा सिक्ता विवसुधारसैः॥ पुनः पप्रछ काप्योतं वेताली भैरवी पिच॥ पितावयोर्महादेवो यत्त्वयास
त्यमीरितं॥ सोऽर्थनीयो यथावाभ्यां सिद्धये मुनिसत्तम॥ सचावाभ्यामेयदेवो यत्र वाराधितो हरः॥ प्रसादमध्यात
चिरात्तन्नोवदमहामुने॥ धन्यावनुगृहीतौवांयत्त्वयामुनिसत्तम॥ विज्ञापितमिदंसर्वं हृत्कूलंचाद्य तत्त्वतो
पुनरावांदयस्वत्वं रूपामयमुनिश्वर॥ प्राप्यावोनेचिराद्दुर्गं यथावदतथैवनो॥ ॥मुनिरुवाच॥ शृणुत्वंक
थयाम्यद्य यत्र वाराधितोहरः॥ नाचिरादेवभवतौ रायासौलिसमश्नुतां॥ नित्यंयत्रमहादेवो वशोत्तवतितुष्ट
ये॥ तदातुसंप्रवक्ष्यामि स्थानंगुह्यंप्रकाशितं॥ वाराणसीनामपुरे गंगातीरेमनोहरे॥ वरुणायास्तथावासि
मध्येवापापहृतिः सदा॥ स्वयंवृषध्वजस्तत्र नित्यंवसतियोगिनां॥ सदाप्रीतिकरोयोगी स्वयं वाध्यात्मचिंतक
ः॥ वियस्यासापुरीनित्यं नकैयोगवलाद्भुतादिवंदता त्यप्तास्तत्रयोगोप्रीयतेनरः॥ तस्मैस्वयंमहादेवसंसारगु
ग्मिमुक्तयेसंभूत्वापरमोयोगी भूतस्तत्रभवान्नरे॥ सुलभेनैवनिर्वाणा साध्नानिहरवल्लभः॥ योगयुक्तोमहादेवः

शानंर

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का॰प्र
१४१

पार्व्वत्यासहितः सदादेवगन्धर्व्वयक्षाणां मानुषानांस्तनित्यशः। स्थियो हरः प्रकाशाख्ये क्षेत्रं तत्तु प्रकाशितं । तत
त्रकामदो देवो न चिराच्च प्रसीदति ॥ आराधितस्थिरं स्वर्गे निर्व्वाणाय प्रसीदति । गौर्य्या विवर्ज्जिता सा तु पुरीः
तत्र न गच्छति ॥ योगक्षेत्रं न त्यजन्ति कदाचिदपि शङ्करी । आसनं सुवयोः क्षेत्रमिदं वाराणसी तु यत्र ॥ कः
थितं नातिदूरेण वर्त्ततेन रसत्तमो । अथ रत्नं प्रवक्ष्यामि गुह्यपीठं प्रसादितं ॥ हरगौरीसमायुक्तं परं ध
र्म्मार्थकामदं ॥ तपसा वा तितीक्षेण चिराद्भवति मोक्षदं । न चिरात्कामदं पुण्यं क्षेत्रं पीठं तु सिद्धिदं ॥ चिरात्तु
कामदो देवो न चिरात्तत्र कामदः ॥ तत्क्षेत्रं सिद्धिदं स्त्रीणां गच्छते पूर्व्वदिग्जितः । कामरूपे महापीठं गुह्याद्गुह्य
तमं स्मृतं ॥ सदा सन्निहितस्तत्र पार्व्वत्या सह शंकरः । न चिरात्पूजितो देवस्तस्मिन्पीठे प्रसीदति । पार्व्वतीः ॥रामः॥
वाति गच्छन्ति स्वर्गः नन्तसदा नरानृदृदाति न चिरात्कामान् सन्नाय परमेश्वरः ॥ तत्त्वं पीठं प्रवक्ष्यामिः ॥१४१॥
शृणु तत्सांप्रतं युवां । करतोया नदी पूर्व्वे यावद्दिक्करवासिनी ॥ त्रिंशद्योजनविस्तीर्ण्णं योजनैकशतायि
कं । त्रिकोणं कृष्णवर्ण्णं च प्रभूताचलपूरितं ॥ नदीशतसमायुक्तं कामरूपं प्रकीर्त्तितं ॥ यत्रामी नेत्राग्निस
न्दग्धः कामः शंभोरनुग्रहात् । तत्र रूपं यतः प्राप कामरूपं ततो मतं ॥ तस्य पीठस्य वारावां नैऋत्यमध्यभाग

तः। ऐशान्यान्तु तथा तेषां मध्ये नागेश्वरः शंकरः। स्वमाश्रमपदं कृत्वा सुस्थाने पुण्यशोभनं॥ नित्यं वसति तत्रापि पार्वत्या
सह नन्दिभिः। मध्ये देवीगृहं तत्र तदधीनस्तु शंकरः॥ नीलाख्यपर्वतश्रेष्ठे पार्वती तत्र तिष्ठति॥ ऐशान्यां नाटके
शैले शंकरस्य महाश्रमं॥ नित्यं वसति तत्रेशः तदधीना च पार्वती॥ अपरे चाश्रमाः सन्ति हरगौर्याः सनातनाः।
नैतयोः सदृशः कोपि विद्यते शंकराश्रमः॥ यत्राराध्यो महादेवो न वर्त्यां नरसत्तमौ॥ तत्स्थानं मनसा दाय प्रा
साद यद्वृषध्वजं॥ नारद उवाच॥ कामरूपगमिष्यावो हरस्य नाटकाचलं। गौरीहरौ स्थितौ यत्र नित्यं सन्निहितौ
मुने॥ आराधनीयो नृपतेशो स्य वस्यमिव वावयोः। यथैवाराधयिष्याव तथा चक्ष्व द्विजोत्तमः। येन मन्त्रेण वा देवो
न चिरात्तु प्रसीदति॥ सत्त्वं वद महाभाग अनुग्रहोस्त्यावयोर्यदि॥ ऋषिरुवाच॥ नाटकं पर्वतश्रेष्ठं गच्छतं नरसत्त
मौ॥ तत्र नित्यं महादेवो रमते पर्वत्यासह॥ संध्याचले तत्र मुनिः राराधयति शंकरं॥ वशिष्ठो ब्रह्मणः पुत्रः स्तं यु
वामनुगच्छतं॥ स एवमंत्रं हरस्य च हराराधनकर्माणि॥ ज्ञापयिष्यति वां पृष्टः केन वेतालभैरवौ॥ तपसे हन्त
गच्छामि नेदानीं कालयापना। युज्यते मम तस्मान्मां त्यजतं वीरसत्तमौ॥ एवमुक्त्वा मुनिश्रेष्ठः कापोतः प्रययौ वनं
॥ नारतं मुनिं नमस्कृत्य जग्मतुर्जुवनं निजं। अथ तौ समयं कृत्वा दीक्षितौ तपसे तदा। पितरौ वाप्यनुज्ञाप्य भ्रान्तौ न

थी२

का॰पु
१४२

न्यांश्चबान्धवान। प्रस्थानं कामरूपाय चक्रतुस्तौमहामती। तौ गच्छन्तौ परिज्ञाय शंकरोपि सहोमया। देवान्सर्वान्त्र
वाचेदं शान्तये निवसेन्द्रकान॥ ॥ईश्वर उवाच॥ ॥पुत्रौ मे तपसे यातौ तां सांप्रतं सुरसत्तमाः॥ समाराधने=
च्छितौ तु तोद्धयं तपसे सुराः॥ संस्तूयतनयसा वै तौ पुत्रौ वेतालभैरवौ। गाणपत्यं निसृतौ तोषं कुर्वन्तु निर्जराः॥ त्र
नैनैव शरीरेण। तौ गणेशत्वमाप्नुतां। तपसा तु तयोः कायौ नावैत्य क्वातु मानुषं। यथा स्तुतं सो रत्नावं वियास्यामिद
कं तथा॥ इत्युक्तो वामदेवोपि पार्वत्या सह सूत्रकः। गच्छन्तौ वियतास्तेजान्यश्चादनुययौ शिवः। यकाकाग्रा त्रिदशाः
सर्वे दिक्पालाश्च तथापरे॥ सर्वैः स्वरश्चानुजग्मुः तपसे कृतनिश्चयौ॥ अथ तौ तु नदीं प्राप्य कृष्णाजिनधरौ तदा॥
श्रादादेतापसेतावं गंगातुल्यां दृषद्वतीं॥ तपस्विनौ तु देवेन त्र्यम्बकेनाथ पालितौ। देवैश्च सह संयातौ कामरू=
पाश्रमं तदा। आसाद्य कामरूपान्तो करतोयानदीजले। उपस्पृश्य ततस्तौ तु नदीकुण्डं नृपोत्तम। तत्रस्नात्वा पुण् ॥रामः॥
यसरूप नदीं गत्वा जटोद्भवां। तत्राप्युपस्पृश्य पुरा नन्दिनस्तपसं धृतं॥ प्रणम्य नन्दिनं देवं जग्मतुर्नाटिकावलं ॥१४२॥
। नाटकाचलमासाद्य प्रणम्य वृषभध्वजं॥ आराधनोपदेशाय कार्पा तस्य वचः स्मरन्। जग्मतुर्दक्षिणां काष्ठां=
यत्र संध्याचलस्थितः॥ स्थिता कान्तानदी तत्र वसिष्ठेनावतारिता। तीरे तस्य महाशालः स्निग्धच्छायालतातरुः॥

नन्दिकुण्डाख्यं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

संध्यां वसिष्ठः कृतवा नत्रयस्मादि वेसुतः॥ अतो संध्याचलं नाम तस्य गायन्ति देवताः तत्रासाद्य वशिष्ठन्तु सा
क्षादिवकुनाशनं॥ आराधयन्त गिरिशं ध्यानसंसक्तमानसो तपः श्रियादीव्यमानं द्वितीयमिव भास्करं॥ प्रणम्य
पुरतस्तस्य तदा वेतालभैरवौ॥ प्राञ्जली बाष्पनस्तस्थौ विनयानतकन्धरौ॥ इदं चोचावचतुः सम्यक् प्रणमन्तौ विवेः
सुतं॥ तारावत्यां समुत्पन्नौ चन्द्रशेखरभूभृतः॥ क्षेत्रे तनयसितनया वावां जानीहि मानुषौ॥ आराधयितुमिच्छाः
वो हरं कार्यस्य सिद्धये॥ वांछितस्य तु दीर्घत्वात् नानुगच्छाति सुव्रतः॥ तयोस्तद्वचनं श्रुत्वा वशिष्ठो मुनिसत्तमः॥
उवाचेति सुवां ज्ञातौ मया सत्यं हरात्मजौ॥ हरस्याराधनं योग्यं युवयोर्नरसत्तमौ॥ तत्रास्ति मम कर्तव्यं किं त
ज्ञापनमरिन्दमौ॥ वृषध्वजाराधनाय युवयोस्तु प्रयोजनं विद्यते मन्निमित्तं यत्सिद्धिमेवावधारय॥
॥वेतालभैरवावूचतुः॥ येन मन्त्रेण न चिरात्समाराधितो हरः प्रसादमेषत्यवनौ तन्मे वदम
हामुने॥ यथावाराधयिष्यावस्तन्मन्त्रं याद्दशः क्रमः॥ तत्सर्वं मुनिशार्दूल वक्तुमर्हसि चोत्तमं॥ यथा तदुप
देशेन प्राप्स्यावो न चिराद्धरं॥ तथा चावां मुनिश्रेष्ठ स्वनुगृह्णाधिरतौ त्वयि॥ वशिष्ठ उवाच॥ प्रसन्न एव भवतो
वृषकेतुः स होमयान्न चिरात्त्वयमेवात्र प्रसादस्वसमेष्यति॥ सर्वदेवगणैः सार्द्धं सनाथो वृषभध्वजः॥ आकाश

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मार्गेण यान्तः पालयन्तिः स्थितो गृहान् ॥ किंतु मानुषदेहो वा मधिवासस्तथोच्यते ॥ अयं नेष्यति कैलासं गाणपत्यं नि-
श्चयं ॥ अहं वा सुप्रदेष्यामि यथा सर्गं सुवाद्भुतं ॥ प्राप्स्यतः पार्व्वतीपुत्रा वैकाग्र्यं शृणु तत्वतः ॥ चिरात्प्रसीदति
ध्यानान्न चिराद्ध्यानपूजनात् ॥ तस्माद्ध्यानं पूजनं च कथयाम्यघनाशनं ॥ तेजोमयः शुद्धः सदा ज्ञानामृतविग्र
हः ॥ जगन्मय चिदानन्दो गौरब्रह्मस्वरूपधृक् ॥ महादेवो महामूर्त्तिर्महायोगस्थितः सदा ॥ यावन्ति तस्य रूपा
णि तानि को गदितुं क्षमः ॥ किन्तु यैरिह रूपाणि विचरन्त्येव शंकरः ॥ तेषां तन्मे ज्ञानगम्यं तत्वेक्षं निगदामि वां प्र
थमं शृणु तन्मन्त्रं ततोतिज्ञानगोचरं ॥ ततः क्रमं तु पूजायां क्रमाद्वितनरर्षितो ॥ समस्तानां सुराणान्तु दीर्घाक्ष
घाः सबिन्दुकाः ॥ ॐकारश्चान्त्याः सार्द्धचन्द्राद्युपान्तेनाभिसंहिता ॥ एभिः पञ्चाक्षरं मन्त्रं पञ्चवक्त्रस्य कीर्त्तितं
॥ क्रमात्सद्यगसमोऽहनादगौरवसंज्ञकाः ॥ प्रासादाख्यं तु सर्व्वेषां पंचमं मंत्राः प्रकीर्त्तिताः ॥ एकैकेन तथैकैकं वक्त्र
मन्त्रेण पूजयेत् ॥ एकं सुमुदितं कृत्वा पश्चान्निर्व्वा प्रपूजयेत् ॥ प्रासादेनाथ वा पञ्च पञ्चपञ्चकं प्रपूजयेत् ॥ संपदा ॥ रासः ॥
दिषु मन्त्रेषु प्रासादस्तु प्रशस्यते ॥ यतो प्रसादनेनैव यस्माद्भूतस्तु मन्त्रकः ॥ तेन प्रासादसंज्ञेयं कथ्यते मुनिसत्त ॥ १४३ ॥
मः ॥ तस्मात्सर्व्वेषु मन्त्रेषु प्रासादः प्रीतिदः परः ॥ श्रीमोदकारकः श्रीतोः समर्पादक उच्यते ॥ मनः प्रसूवनाद्याश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सम्मोहः परिकीर्त्तितः॥ आकर्षको भवेन्नादो गुरुत्वानुगोरवाह्वयः॥ एतद्यस्तां समस्तञ्च मन्त्रं शास्त्रेः प्रकीर्त्ति
तं॥ पंचाक्षरस्त्वयं मन्त्रं पञ्चवक्त्रान्प्रकीर्त्तितं॥ सुवा तेनैव मन्त्रेन आराधयन्नशंकरं। ध्यानञ्चशृणुदेवस्या
मि सम्यग्वेतालभैरवौ॥ पञ्चवक्त्रं महात्मानं जटाजूटविभूषितं॥ चारुचन्द्रकलायुक्तं मूर्द्धि व्यालोपसंग
तं॥ बाहुर्भिर्दशभिर्युक्तं व्याघ्रचर्म्माम्बरावृतं॥ कालकूटधरं कण्ठे नागहारोपशोभितं॥ किरीटचन्द्रनेः
बाहुभूषणान्भुजङ्गमान्। चित्रितं सर्वगात्रेषु ज्योत्स्नायापि च रोचिषां। भूतिसलिप्तसर्वाङ्गमेकैकन्तु त्रिभि
स्त्रिभिः॥ नेत्रैस्तु पंचदशभिर्ज्योतिःषड्भिर्विराजितं। वृषभोपरिसंस्थन्तु गजकृत्तिपरिच्छदं॥ सद्योजातन्तवा
मदेव मघोरञ्च ततः परं। तत्पुरुषं तथेशानं पंचवक्त्रं प्रकीर्त्तितं॥ सद्योजातं भवेद्वक्त्रं शुद्धस्फटिकस
न्निभं। पीतवर्ण्णं तथा सौम्यं वामदेवं मनोहरं। नीलवर्ण्णं मेघवर्ण्णं दंष्ट्रातीव विवर्द्धनं। वक्त्रं तत्पुरुषं देवं दिव्य
मूर्त्तिमनोहरं॥ श्यामलञ्च तथेशानं सर्वदैव शिवात्मकं। चिन्तयेत्प्रथमं चाद्यं द्वितीयन्तु तथोत्तरे॥ अघो
रं दक्षिणे देवं पूर्वे तत्पुरुषं तथा। ईशानं मध्यतो ध्येयं चिन्तयेद्भक्तितत्परः॥ सशक्तिशूलखट्वांगवरदान
यदक्षिणे। दक्षिणेष्वथ हस्तेषु वामेष्वपि ततः शृणु॥ अक्षसूत्रं बीजपुरं भुजगं डमरूत्पलं। अशेष्वर्यसमायु

का॰पु
१४४

न्तं ध्यायेत्तु हृदये शिवं ॥ एवं विचिन्तयेद्ध्याने महादेवं जगत्पतिं । चिन्तयित्वा द्वारपालान् गणेशादीन् प्रपूजये
त् । विशुद्धिं पञ्चभूतानां चिन्तयित्वा ततो गुरुः । श्रेष्ठमूर्त्तिं ततः पश्चात् पूजयेदष्टनामभिः । आसनानि च तत्त्वा
थ पूजयेत्सकलानि तु । तावादीन्यष्टपुष्पाणि हृद्ये चैव नियोजयेत् । नाराचमुद्रया तस्य ताडनं परिकीर्त्तितं ।
विसर्जनं धेनुमुद्रां दर्शयित्वा विधानतः । निर्म्माल्यधारणं कुर्यात् सदा चण्डेश्वरं धिया । प्रत्येकं पञ्चभिर्म्मन्त्रै
रक्षादीनि प्रमार्जयेत् । सम्पदादिगिरेनस्य पूर्व्वोक्तेन्द्ररसुतमो वामा रौद्रा तथा ज्येष्ठा कालिश्चैव तदनन्तरं ॥ कल
विकरिणी चैव बलप्रमथिनी तथा । दमनी सर्व्वभूतानां मदनोन्मथिनी तथा ॥ अष्टौ ताः पूजयेद्देवीः क्रमाच्छम्भोस्तु
प्रीतये । एवं शिवं पूजयित्वा ध्यायेत्तत्परमानसः । जपेन्मालां समादाय मन्त्रं ध्यात्वा तथा गुरुः । एवं पञ्चाक्षरं म
न्त्रमेकं प्रासादमेव वा । तद्भक्तमानसो जप्त्वा शीघ्रं सिद्धिमवाप्नुयात् ॥ इति वा कथितं मन्त्रं ध्यानं पूजाक्रमं तथा ग
च्छतं नाटकं शैलं तत्राराधय शंकरं ॥ वेतालभैरवावूचतुः ॥ पञ्चाक्षरस्तु मन्त्रोयं कृतस्त्वत्संमते मुने । अनेनैव तु
देवेशं पूजयित्वा वरमुदा । इत्युक्त्वा तं नमस्कृत्य तदा वेतालभैरवौ । जग्मतुर्नाटकं शैलं वशिष्ठानुमते नृप ॥
तत्रास्ति सरसी रम्या संपूर्णा सुमनोहरा । सर्व्वदा स्वच्छसलिला प्रफुल्लकमलोत्पला । तस्यास्तीरे तु विपुलः सुम

॥राम॥
॥१४४॥

नौ शौ हराश्रमः। सर्व्वदा वाद्यैर्वेदैवैः किन्नरैः प्रमथैस्तथा॥ रक्षते नृपयत्नाद्धूलं नृत्यवादनतत्परैः॥ यस्मान्ना
टितितत्रैको नित्यकौतुकतत्परैः। यस्मान्नटकनाम्नासौ शैलराजः प्रगीयते॥ हृद्याकारं तु तच्छैलं मनोज्ञं प्रा
क्रूरप्रियं। आसाद्य यत्र सरसी तत्र गत्वा तु तौ तदा॥ नैव वा पश्यतान्तत्र हराश्रममनुत्तमं। गत्तुं वै वाश्रमं स्था
नं तौ नैवाशकतां नृप॥ ततो हरं प्रणम्याशु तस्य वै सरसस्तटे। निर्म्माय स्थण्डिलं चारु वशिष्ठान्तक्रमेन तु॥
हरस्याराधनं लिंगे वेतालो भैरवोपि च॥ आराधयन्तौ नृतेयं तौ तदा शंकरात्मजौ। दृष्ट्वा हरो देवगणैः सार्द्धं
तस्मिन्तु पर्व्वते॥ अधित्यकायां न्यवसन्त्वा. अमिपर्स्यासह॥ अथ वी नागेसरस्तीरे तपस्यन्तौ हरात्मजौ॥ स्थि
तावृद्ध देवगणैः सहितं शंकरः स्थितः॥ नृत्यमर्द्दलशब्दो यो हरस्य सततं भवेत्॥ अद्यापि तत्र संसदा शब्दं
श्रांतुं द्रष्टुं न लभ्यते। हरेणाधिष्ठितः शैलः सर्व्वैर्देवगणैः सदा॥ राजते स्म तदा नृप सुधर्म्मा वासवी यथा
॥ ध्यायतस्तु तदा तत्र भगवान्वृषभध्वजः॥ निचिरेनवनत्वान्नु ध्यानमार्गेण निश्चलः॥ तौ पूजयन्तौ गच्छन्तौ
स्थितौ वा चन्द्रशेखरं। निवर्त्यजन्तुश्चिन्नेकदाचिदपि भूमिप। पंचाक्षरेण मन्त्रेण पूजयन्तौ वृषध्वजं। व्रः
तिचक्रामतुस्तौ तु सहस्रं परिवत्सरान्॥ निराहारौ यताहारौ हरसंसक्तमानसौ॥ तपसा नियतं तु वर्षि. स

हस्रं चैकवर्षवनागते वर्षसहस्रे तु स्वयमेव वृषध्वजः ॥ सहस्रस्तु तयोर्भूत्वा प्रत्यक्षत्वमुपागमन् । ततो दृ-
ष्ट्वा तु प्रत्यक्षं वेतालभैरवावुभौ ॥ वृषध्वजं तु स्तुवन्तु ध्यानगम्यं पुरःस्थितं । हररूपं यथाध्यानं दृष्ट्वा ते तेजसो-
ज्ज्वलं । तथा दृष्ट्वाग्रतस्तावत्यां वशिष्ठोक्तेन सांस्थितिः ॥ तावूचतु ॥ एवं वक्त्रे महाकायं सर्वज्ञानमयं परात्पर-
सारसारं सर्वात्मन्प्रणमामि वृषध्वज ॥ त्वं परः परमात्मा च परेशः पुरुषोत्तमः । त्वं कूटस्थो जगद्व्यापी
प्रधानपुरुषोत्तमः ॥ रूपात्मा त्वं महानन्त्वं तत्वज्ञानमयः प्रभुः । सांख्ययोगालयः शुद्धो गुणात्रयविनाशवि-
ता त्वं नित्यस्त्वमनित्यश्च जगत्कर्त्तालयः स्मृतः । एकानेकस्वरूपश्च शान्तवेषो जगन्मयः ॥ निर्विकारो
निराधारो नित्यानन्दः सनातनः ॥ त्वं विष्णुस्त्वं महेन्द्रश्च त्वं ब्रह्मा जगतां पतिः ॥ यो रूपरूपैश्वरवर्त्तः
मानः संभूतिभूतो निरनुग्रहश्च । कांक्षाविनीमानुगतः प्रमाथी योगेश्वरो ज्ञानगतिस्तु गम्यः ॥ प्रमेयरूपात्म-
धराधराधेनो लोगीन्द्रवक्त्रामृतलोगतन्त्रः ॥ सुसूक्ष्मात्सूक्ष्मस्तत्वविदः प्रमाथी त्वं देवदेवः शरणं सुराणां ॥
विकल्पमानाप्रलिहीनदेहः श्रुत्यान्तधामानुगतोक्त विद्यावन्द्विष्णुरुग्रः पुरुषः परात्मा त्वमिन्द्रियोय-
स्या विचारबुद्धिः ॥ त्वं नाथनाथः प्रणवः परेषां गतिर्द्धिनीनां परं योगिगम्यः ॥ त्वं भूधरो नागधरो ध्यनन्तो

विश्वात्मनस्तावरुवःप्रपश्याः॥ज्ञानामृतस्यन्दकेपुर्भचन्द्रो मोहान्धकारस्यपरःप्रदीपःनक्तामजानां
परमः।पितात्वंकामेवपंचाननरूपधारी॥ज्ञानात्माखिलानांप्रभुमोविवश्वास्तनूनपात्त्वंतनुषेमघोघा
न् त्वंवसस्तरूपेनकरोषिसृष्टिं विश्वस्वरूपःसततंस्थितस्त्वंमूर्तिं॥त्वंरुद्ररूपीकुरुषेतथात्वं त्वत्तोनः
चान्यज्जगतीहरन्तु।त्वंरात्रिनाथोदिवसेश्वरश्च त्वमग्निरापःपवनोधरित्री॥ननेतथात्वंकतमेत्रहोता
त्वमष्टमूर्तिर्नवतोनवान्यत।अनन्तमूर्तिस्त्विहमुख्यतावान्निगद्यतेचाष्टमयीतिमूर्तिः॥अनन्तमूर्तेकथ
मन्यथातेसंख्यातिरूपस्ययदाष्टमूर्तेः॥त्वंब्रह्मकस्त्वंत्रिपुरान्तकस्त्वंत्वंयांतुरीयःस्मानोविधाता॥सहस्र
सुबाहुश्चहिरण्यबाहुःसहस्रमूर्तिस्त्विहरूपचवक्त्रः।प्रभूतनेत्रस्तुषडर्द्धनेत्रःप्रभूतबाहुर्दशबाहुरार्यः
॥प्रभूतनागाभिनतेनोगस्तुतोनोगानुसारोनिरवयहस्य नित्यरूपस्वरूपाय।नित्यधामस्वरूपिणे।परतत्त्वस्व
रूपायनमस्तुभ्यंशिवात्मने॥नान्तंलिंगस्ययस्यान्तंब्रह्मणा।विष्णुनातथा।तस्यावोकांविधास्यावःस्तुतिर्वाक्यंहि
षध्वज॥स्वरूपंयस्यजानन्ति नदेवानापिदानवाः।वातावावांकथंतत्त्वास्तोष्यावःपरमेश्वर॥नतिमात्रेणादेव

का० पु
१४६

श्यानवावांवृषभध्वज॥कुर्वं: प्रणामं गौरीश भूयस्तुभ्यं नमो नमः॥ ॥और्व उवाच॥इति स्तुतो महादेवो वे
तालेनापि स्वध्वया। भैरवेणापि राजेन्द्र प्रसन्नः प्राह तौ तदा॥ ॥श्री भगवानुवाच॥तुष्टोऽस्मि युवयोः पुत्रौ
ह्यनेन वांछितं वरं॥दास्यामि युवयोरिष्टं प्रसन्नोऽहं तपोव्रतैः॥स्तुतिभिर्भक्तिभिश्चापि तथैकान्तानुचिन्तनैः॥सुदु
र्मुद्धः सुप्रसन्नश्च इष्टं दास्यामि वां सुतौ॥ ॥गनावुचतु॥तुष्टोसि यदि सर्वज्ञ सत्यं नाथ सुतौ यदि वृष
ध्वज नवै देहि तदिष्टं देहि नो वरं॥सुतत्वे न पितरं भवन्तं जगतांपतिं।नित्यं यथानुगच्छावस्तथा देहि वरं तु नौ॥न
राज्यमनिकाङ्क्षावो न धनं नान्यदेववा त्वङ्गत्यासिवनं कर्तुं न दिक्षावो वृषध्वज॥त्वत्पादपंकजद्वंद्वे नित्यं मधुकरात्म
जौ।त्वयि प्रसन्ने नेशानं सुगलेप्राप्नुनां सदा॥इत्यन्यथाश्चविन्नाभि स्त्वध्यानेसावपूजनैः॥कल्पकोटिसहस्राणि यां तु
संम्यकृतधाव यो॥तयोस्तद्वचनं श्रुत्वा महादेवो हसन्निव सर्वैर्देवगणैः सार्द्धं देवत्वमकरोत्तयोः॥दिवेन्द्रसम्मते
नैव सुधामानीयनाकतः॥विताल भैरवौ तौ तु याचयामास शंकरः॥पीते मृते ततनौ तौ तु मर्त्यतां नरसत्तमौ।स्वमर्त्य ॥राम॥
त्वं परित्यज्य प्राप्नुतांश्चाजुशाङ्क्षितेः॥तस्मिकाले स्वयं तौ तु दिव्यज्ञानवलान्विते।दिव्यरूपोपसम्पन्नौ ब्रतूवतुररिंद ॥१४६॥
मो॥अथ नित्नैव देहेन देवत्वं गतयोस्तयोः॥प्राहश्चाजुसायनौ तु सुतौ पर महर्षिणौ॥ ॥श्री भगवानुवाच॥
तै

ना१

॥ श्रीऔर्वउवाच ॥

॥ अहं प्रीतस्तु युवयोः पार्वती दयिता मम। मद्दत्तां का समाकांक्षं नाराधयतमीश्वरं ॥ तामृते हं न सक्नोमि दातुं दक्षं स
नातनं ॥ सेवितं च सुतो नित्यं तस्मात्तां शरणं व्रज ॥ ध्या चिराद्धेन भावेन प्रीतिं देवि गमिष्यति । युवां तत्रैव गच्छेथा
समाराधयमीश्वरी ॥ इति श्रीकालिकापुराणे ५० अध्यायः ॥ ॥ एवं वदति भूतेशे तदा वेतालभैरवौ । प्राह
तुर्यामि केशवानौ हर्षोत्फुल्लविलोचनौ ॥ वेतालभैरवावूचतुः ॥ पार्वत्या न हि जानीवो ध्यानं मन्त्रविधिं तथा ॥ क
थमाराधयिष्यावो भगवन्सम्युगुच्यतां ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ महामायाविधिं मन्त्रं कल्पं भवतोः स्तुतौ ॥ उपदेक्ष्या
मी तत्त्वेन येन सर्वं भविष्यति ॥ श्रीऔर्वउवाच ॥ इत्युक्त्वा स महामायाध्यानं मन्त्रं विधिं तथा । कथयामास गिरिश
स्तयोः सम्यक्नृपोत्तम ॥ यद्दशाद्दशाप्तिः पश्चात्पटले स्फु[illegible] भैरवः ॥ स निर्मम विधिं कल्पं निबबन्ध शिवाम्नते ॥
॥ सगरउवाच ॥ कीदृक्तन्त्रपुरा शम्भुर्वेतालभैरवयोस्तयोः । येनाराध्य महामायां तौ गणौ शत्वयापतुः ॥ सकल्पः
सरहस्यं च साङ्गं तच्छ्रोतुमुत्सहे । दशाष्ट निर्यत्पटले निबबन्ध सनातनं ॥ एष्टां तो पार्व[illegible] भैरवौ ॥ ॥
॥ श्रीऔर्वउवाच ॥ ॥ दशाष्टपटलैर्यत्तु निबबंध स भैरवः । वक्तुं तान्न स्यगादितुं चिरेणापि तु शक्यते ॥ तस्मात्ते
ऽहः समुद्धृत्य यन्महादेवभाषितं । संक्षेपात्कथयेतत्त्वं तच्छृणुष्व नृपोत्तम ॥ एष्टां तो पार्वती मन्त्रं तदा वेतालभे

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MDT

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का.पु
१४७

रवौ। जगादसमहादेवः स्वाक्षतं मंत्रकल्पकौ॥ श्रीभगवानुवाच॥ अथातः मंत्रं प्रवक्ष्यामि गुह्याद्गुह्यतमं महत्। अ
ष्टाक्षरं तु वैश्रवणस्य महामायामहोत्सवं॥ वैश्रवणतन्त्रमन्त्रस्य नारदर्षिर्गौरी तु देवता। अनुष्टुप्छन्दः सर्वार्थसाधने
विनियोगतः॥ हन्तोत्तपूर्वमित्रस्य नान्तोगान्त तथैव च॥ केकादकास्यादिषट्‌ः षान्तो विन्दुः पुरस्सरः एति र
ष्टाक्षरे मन्त्रे शोणापर्वा ग्नेसमप्रभं॥ ॐकारपूर्वतः कृत्वा जप्यं सर्वसुसाधकैः। महामन्त्रमिदं गुह्यं वैश्रवणत
न्त्रसंज्ञकं॥ मन्त्रकलेवरगतं तस्माद्यानुप्रकीर्तितं। महादेवस्योर्द्ध्वमुखं वीजमेकस्य कीर्तितं॥ ॐकाराक्षरवी
जं च सकारः शक्तिरुच्यते॥ सवीजं कथीतं मन्त्रं कल्पस्त्वथ भैरवः॥ तीर्थे नद्यां देवखाते गत्वा प्रश्रवणादिके
। परकीये न वैतोये स्नानं पूर्वं समाचरेत॥ आचान्तः शुचितां प्राप्तः कृत्वासनपरिग्रहः। उत्तराभिमुखो भूत्वा स्थ
ण्डिलं मार्जयेत्ततः। करेणानेन मन्त्रेन हूं संक्षिप्य इति स्वयं॥ ॐ ह्रीं सह इति मन्त्रेण खयापुराणकाणवातीयेर
न्युक्षयेत्स्थानं भूतानामपसारणं॥ ततः सव्येन हस्तेन गृहीत्वा स्थण्डिलं सुधि॥ मन्त्रं लिखित्वा वैश्रवणं याज्ञिकेन
कुशेन वः॥ ॐ वैश्रवणाय नमः इत्येतन्मन्त्रराजमथापि वा॥ ततस्तु मण्डलं कुर्यात् तेनैव समरेखया॥ नित्यासु न हि
पूजार्थं रजोभिर्मण्डलं लिखेत॥ पुरश्चरणकार्येषु तत्वार्थपुप्रवर्त्तते॥ रेखामुदीचीं प्रथमं पश्चिमे तदनं

भ.४

॥राम:॥
॥१४७॥

नरं। दक्षिणेतु ततः पश्चात्पूर्वभागेतु पोषतः॥ पश्चिमानांच सहदेवै रक्तमेवं क्रमेन तु॥ ॐ ह्रीं सइ इति मन्त्रेण॥
माण्डलं पूजयेत्ततः॥ हस्तेन मण्डलं कृत्वा कुर्य्याद्दिग्बन्धनं ततः॥ अस्त्राबन्धनमन्त्रेन पूर्वोक्तेन यथाक्रमं॥
हडन्ते नात्मनोप्यत्र करेनैव निबन्धयेत्॥ यवानां तण्डुलैरेकमङ्गुलं वाष्टहिर्द्वेत्॥ आदीर्घया जिनैहस्तैः
चतुर्भिर्दशाति मङ्गुलैः॥ तत्प्रमाणेन हस्तेन हस्तैकं स्वस्य मण्डलं। पद्मं वितस्तिमात्रस्यात्कर्णिकार तदर्द्धकं॥
दलान्यन्योन्यसक्तानि आयतानि तु योजयेत्॥ अन्यूनाधिकभागानि सर्वहिर्वेष्टनानि च॥ मध्यभागेन्यसेद्दा
रं नन्यूनानाधिके तथा। सवर्णमण्डलं तत्र रक्तवर्णैर्विचिन्तयेत्॥ ततोन्यथा मण्डलमुग्रमस्याः करोति यो ल
क्षणाङ्गहीनं। फलञ्च नाप्नोति न काममिष्टं तस्मादिदं मण्डलमत्र लेख्यं॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणेम
हामायामन्त्रकल्पाध्याय॥ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच॥ ततो लमिति मन्त्रेण अर्घपात्रस्य मण्डलं। च
तुरस्रं विधायाथ द्वारपद्मविवर्जितं॥ ॐ ह्रीं श्रीं [illegible] पणावेण॥ दि आसनं पूजयेत्त्वकं॥ ॐ ह्रीं श्रीं मिति म
न्त्रेन अर्घपात्रं तु मण्डले। विन्यसेत्प्रथमं तत्तु पूजयित्वा न सिध्यति॥ ॐ ह्रीं क्रौं मिति मन्त्रेण॥ गन्धपुष्पैः तथाज
लं॥ अर्घपात्रे क्षिपेत्तत्र मण्डलं विन्यसेत्ततः। पूर्ववन्मण्डलं दत्वा त्वर्घपात्रेन तोजले॥ त्रिभागैः पूरयेत्पात्रं पु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ष्यं तत्र विनिःक्षिपेत्॥ ततो ऋीँमिति मन्त्रेण आसनं पूजयेत्तकं॥ ततः क्षौमिति मन्त्रेण आसनं पूजयेद्बुधः॥
गन्धपुष्पैः शिरोदेशे ततः पूजां समाचरेत्॥ ॐ ऋीँ सः इति मन्त्रेण पुष्पं हस्ततले स्थितं॥ संस्मृत्य सव्यहस्तेन घृ
त्वा वामकरेण च॥ ऐशान्यां निःक्षिपेदेतत् पूर्वमन्त्रेण कोविदः॥ रक्तपुष्पं गृहीत्वा तु करान्यां केक्षपादेति॥ व
न्दां कुर्यात्ततः पश्चाद्दहनप्लवनादिकं॥ वामहस्तस्य तर्जन्या दक्षिणस्य कनिष्ठया॥ तथा दक्षिणतर्जन्या ऽ
वामाङ्गुष्ठेन योजयेत्॥ उत्तानं दक्षिणाङ्गुष्ठं वामस्य मध्यमादिकाः॥ अङ्गुलीर्योजयेत्पृष्ठे दक्षिणस्य करस्य तु।
।वामस्य पितृतीर्थेन मध्यमानामिके तथा॥ अधोमुखं तत्कुर्यात्तु दक्षिणस्य करस्य च॥ कूर्मपृष्ठसमं कुर्यात्
दक्षिणस्य च हस्तकं॥ एवं बद्धं सर्वसिद्धिं ददाति पाणिकच्छपं॥ कुर्यात्तु हृदयासन्नौ निमील्य नयने तथा॥
समं काय शिरोग्रीवं कृत्वा स्थिरतनो बुधः॥ ध्यानं समारभेद्दृष्ट्वा दाहप्लवनपूर्वकं॥ आग्निवायौ विनिःक्षि
प्य वायुं तोयजलं हृदि हृदयं निश्चलं दत्वा आकाशे निःक्षिपेत्त्वयं॥ ॐ हूँ जौँ फाडिति मन्त्रेण जित्वा रन्ध्रं ॥रामः॥
तु मस्तके॥ शब्देन सहितं जीवमाकाशे स्थापयेत्ततः॥ वायुग्निवारुणक्षौनां बीजेन वरुणस्य च॥ तु वा स्था ॥१४८॥
न वराम्बु ततः सार्द्धचन्द्रैः सविन्दुकैः॥ शोषं दाहं तथा सार्द्धपीयूषासेवचनं परं। यथाक्रमेन कर्त्तव्यं चिन्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नं वात्मशुद्धये॥ ततस्तु देवीवीजेन शुद्धजाम्बुनदाकृतिं॥ तत्रासाद्य द्विधा कुर्याद्दैं ह्रौं श्रीमिति मन्त्रकैः॥ तदु
र्द्धं भागेन विधिना लोकं त्वं चिन्तयेत्तदा॥ निःपाद्यशेषभागेण तु वं पातालधारिणीं। चिन्तयेत्तत्र सर्वाणि स
प्तद्वीपां च मेदिनीं॥ तदेव सागरान्तस्थ स्वर्णद्वीपं विचिन्तयेत्॥ तन्मध्ये रत्नपर्यङ्क रत्नमण्डलमण्डितं॥ श्मा
कारगंगातोयैः सदैवसविनं शुभं॥ तत्पर्यङ्के रक्तपद्मं प्रसन्नं सर्वदाशिवं॥ चिन्तयेत्स्वर्णमालाढ्यं सप्तपा
तालमानकं॥ आब्रह्मभुवनस्पर्शं पद्मं चञ्चलकर्णिकं॥ तत्र स्थितां महामायां ध्यायेदेकाग्रमानसः॥ श्यामार
त्नप्रतिकाशां मुक्तासुच्छजलाविनीं॥ तन्मध्ये रत्नपर्यङ्कं रत्नमण्डलमण्डितं॥ वलत्काञ्चनसाराक्षकुण्डला
चलशालिनीं॥ स्वर्णरत्नसम्बद्धकिरीटसूत्रधारिणीं॥ शुक्लकेशोल्लसत्तौ नूत्ने त्रिविनिस्त्रारविभूषितां।
संध्याचन्द्रसमप्रख्यकपोलालोकलोचनीं। विपक्वदाडिमीवीजदन्तां सुभ्रुयुगोज्वलां॥ बन्धूकदन्तवसनां
शिरीषप्रसूननासिकां॥ कम्बुग्रीवां विशालाक्षीं सूर्य्यकोटिसमप्रभां॥ चतुर्भुजां विवसनां पीनोन्नतपयोध
रां॥ दक्षिणोर्द्धेन निखिंशं परेण सिद्धिसूचकं॥ विभ्रतीं वामहस्ताभ्यां अभीतिवरदायिनीं॥ निम्ननाभित्रि
मायातनक्षीणमध्यां मनोरमां॥ आनम्रनागराजोरुं गुप्तगुल्फसुपार्ष्णिकां॥ वद्धपर्यङ्क[illegible] संकल्पविचित्रासः

का०पु
१५२

न राजितांगो वेणारत्नस्तम्भस्वसमग्रागार्भ्यासंस्थितां॥ किंचिद्धसीति वचनं व्याहरन्ती मृदुस्फुटं॥ पंचाननं पुरः
संस्थं निरीक्षन्तीं स्ववाहनं। मुक्तावलीस्वर्णरत्नहारकंकणकादिभिः॥ सर्वैरलंकारगणैः ज्वलन्ती सस्मितानना
॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशां सर्वालंकारसंयुतां। नवयौवनसंपन्नां तथा सर्वांगसुन्दरीं॥ इत्थं श्रीमन्त्रिकां ध्यात्वा ॐ हूँ न
मः फडिति मस्तके। स्वकीय सुमनो दद्यात् सोऽहमेवं विचिन्तयेत्॥ अंगन्यासकरन्यासौ ततः कुर्यात् क्रमेण तु॥ ए
भिर्मन्त्रैः स्वरैः संघैः स्वामिसुमुखं क्रमान्विते॥ ॐ सुतेसप्रणावारक्न वर्मसंवातिमनोहरा॥ अंगुष्ठादिकनिष्ठान्तं सं
न्नमंवेष्टनत्रयफट्॥ प्राप्तेन कुर्याद्विन्यासं पूर्ववत् करतलद्वयोः॥ हृच्छिरःशिखाकवचनेत्रास्त्रं च क्रमान्न्यसेत्॥ त
नस्तु मूलमन्त्रेण वक्त्रे पृष्ठे तथोदरे। बाहोर्युग्मे पादयोश्च जंघयोर्जघने क्रमात्॥ विन्यसेदक्षराण्यष्टौ ॐका
रञ्च तथा स्मरेत्॥ रहिःप्रकारेरतिस्तुद्धदेहः पूजां सदेवार्हति नान्यथा वै॥ शरीरस्य द्विमनसो निवेद्यं
मूलप्रसादं कुरुते न सुगाणां तत॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे न्यासपूजाविधिश्चाध्यायः॥ ५२ ॥ ॥ ॥रामः॥
श्रीभगवानुवाच॥ ततोऽर्घपात्रे तन्मन्त्रमष्टधा तन्न्यसं जपेत्॥ तेन तोयेन पुष्पाणि स्वमण्डलमथासनं॥ आसे ॥१५६॥
चयेत्ततः पश्चात् पूजोपकरणांस्तथा॥ ॐ रं श्रीं श्रीं मिति मन्त्रेण शोधनं प्रोक्षणं विवर्जितं॥ द्वारपालं ततो देव्याः

आसनानि च पूजयेत्॥ नन्दिभृङ्गी महाकाल गणेशा द्वारपालकाः॥ उत्तरादिक्रमात्पूज्या आसनादिंस्तु मध्यतः
॥ आधारशक्तिमारभ्य हेमाद्यन्तां प्रपूजयेत्॥ प्रसिद्धाः सर्वतन्त्रेषु पूजाकल्पेषु भैरव॥ दशादिक्पालसहितान्
देवान्ब्रह्मादिकांस्तथा॥ मण्डलाग्न्यादिकोणेषु पूजयेत्पार्श्वदेवताः॥ सूर्याग्निसोमसहितं मण्डलानि च पद्मकं।
रजस्तथा तमः सत्वं योगपीठं गुरोः पदं। सारादीनां नडपीठान् साङ्गोपाङ्गां प्रपूजयेत्॥ ब्रह्माण्डं स्वर्णडिम्बं च
ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान्। सप्तसागरान्सप्तद्वीपान् स्वर्णद्वीपं समण्डलं॥ रत्नमण्डपसपर्यङ्कं रत्नसोपानं तथैव च॥ प
९६ आननं मण्डलस्य मध्ये च रूपं प्रपूजयेत्॥ ह्रीं मन्त्रेण ततः पूर्वं पृष्ठपार्श्वे निरूप्य च। पूजयेत्पूर्ववद्देवीं मासासास
नमुत्तमं॥ हृन्मध्ये चिन्तयेत्स्वर्णं द्वीपपर्यङ्कसंस्थितां। पश्यन्निव ततो देवी मे कायमनसा स्मरेत्॥ एतत्स्वीकृत्य
हृदयस्थानसे रूपगारके॥ षोडशानां प्रकारैस्तु हृदिस्थां पूजयेच्छिवां॥ ततस्तु वायुबीजेन दक्षिणेन पुटेः
न च॥ नासिकाया विनिर्गम्य ह्रीं मन्त्रेण च भैरव॥ स्थापयेत्पद्ममध्ये तु तद्वस्तु न वियोजयेत्॥ कृते वियोगे
हस्तस्य पुष्पात्तस्माच्च भैरव॥ गन्धाद्यैः पूज्यते देवी पूजकेनाप्नुते फलं॥ आवाहनं ततः कुर्यात् गायत्र्याशिर
सा सह॥ महामायायै विद्महे, चण्डिकायै च धीमहि॥ एवमुक्त्वा ततः पश्चात् क्रियायानः प्रचोदयात्। स्नानी

का०पु
१५०

यं देवि ते तु तं ॐ क्रीं क्रीं नमइत्युतः ॥ स्नानीयञ्च ततो देयै ईषाल्लक्षालक्षितं ॥ ततस्तु मूलमन्त्रेण गन्धपुष्पं
सदीपकं ॥ धूपादिकं वदद्यात्तु मोदकं पायसं तथा ॥ सितासितं तथा क्षीरं सर्पिर्नानाविधं [illegible] ॥ रक्तपुष्पैः रक्त
मालां सुवर्णं सरजतादिकं ॥ नैवेद्यमुत्तमं दद्यात् लागलं मोदकां सितां ॥ साफल्यामलकं द्राक्षां कुष्माण्डं नाफला
नि च ॥ हरीतकीफलं वापि नागरङ्गमलेमलाः ॥ बाणप्रियं च यद्द्रव्यं कशेरुकं च विनादिकं ॥ तोयञ्च नारिकेलस्य
देवै देयं प्रयत्नतः ॥ रक्तं कौशेयवस्त्रं च देयं नीलं कदापि न ॥ देव्याः प्रियाणि पुष्पाणि बकुलं केशरं तथा ॥ माध
कुन्दापगस्त्यानि करवीरकुरुण्टकान् ॥ अर्कपुष्पं शाल्मलकं दुर्वाङ्कुरसुकोमलं ॥ केशमञ्जुलिकागर्त्तां बन्धुक
कमलं तथा ॥ मालूरपुष्पपत्रञ्च त्रिसंध्यं रक्तपर्णकं ॥ सुमनः सुप्रियो देव्या नान्यविकायाश्च भैरव ॥ बंधुकं मुकु
लं माल्यं विल्वपत्राणि संध्यकं । उत्तमं सर्वपुष्पेषु विष्णुकान्ता शिवाप्रिया ॥ माल्यं दमनकं चैव शिवायै बकुल ॥रामः॥
स्य वा ॥ करवीरस्य माल्यस्य पुष्पाणि च ददाति च ॥ स कामान् प्राप्य चान्ते [illegible] मलोके प्रमोदते ॥ चन्दनं शीतलं चैव ॥१५०॥
कालीयकसमन्वितं ॥ अनुलेपनमुख्यन्तु देवी दद्यात् प्रयत्नतः ॥ कर्पूरं कुंकुमं [illegible] मृगनाभिसुगंधिकां ॥ का
लीयकं सुगन्धेषु देव्याः प्रीतिकरं परं ॥ यक्षधूपं ते वाहः पिण्डधूपं सुगोलकं । अगरं शिल्यवालस्य धूपाः प्रीतिः

प

करामता ॥ अंगरागेषु सिंदूरं देव्याः प्रीतिकरं परं ॥ सुगन्धिशालिजं चान्नं मधु मांससमन्वितं । अपूपं पाय
ससक्षीरं मन्नं देव्याः प्रकल्पयेत् ॥ रत्नोदकेसकर्पूर पिण्डीतकं कुमारकं । रोचनं पुष्पकं देव्याः स्नानीयं परि
कीर्तितं ॥ धूतप्रदीपादीपेषु प्रसस्तः परिकीर्तितः ॥ पुष्पांजलित्रयं दद्यात् मूलमन्त्रेण शोभनं ॥ दत्वोप
चारानखिलान्तम्यैवेतान् प्रपूजयेत् ॥ कामेश्वरीं गुप्तदुर्गां विन्ध्यकन्दरवासिनीं ॥ कोटेश्वरीं दीर्घिकाख्यां
प्रकटीं तु वणेश्वरी ॥ श्माकाशगंगां कामाख्यां तथा दिक्करवासिनीं ॥ मातंगीं सलिलां दुर्गां भैरवीं सिद्धिदान्तदा ।
वलप्रमथिनी चण्डी चण्डोग्रा चण्डनायिकां ॥ चण्ड तथोग्रचण्डां च शाण्डुयां चण्डनायिका ॥ उग्रांनी मां यिवाश्या
न्तां जयन्तीं कालिकां तथा ॥ मंगलां भद्रकालीं च शिवां धात्रीं कपालिकां । स्वाहां स्वधां मपर्णा च पद्मपुष्पवतीं
तथा ॥ दमनीं सर्वभूतानां मनःप्रोत्साहकारिणीं ॥ मदनीं सर्वभूतानां चतुःषष्टिश्च योगिनी ॥ एताः संपूज्य
मयैतु मन्त्रेणांगानि पूजयेत् ॥ हृच्छिरस्तु शिखा वर्म नेत्रवाक्पदानि च ॥ मूलमन्त्राष्ट्रसरैस्तु त्रिभिराद्यंग
पूजनं । एकैकवर्द्धयेत्तास्त्वा न्मंत्राणांगोद्यपूजने ॥ सिद्धसूत्रस्त्रखड्गस्य खड्गमंत्रेण पूजयेत् ॥ ततो एपत्रेष्वड्ग
स्य पूजयेत्क्रमेण योगिनीः ॥ शैलपुत्री चण्डघण्टा स्कन्दमाता रमेवरा ॥ कालरात्रिं चण्डिकादि चतुर्दिक्षु प्रपूजये

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

न॥ चण्डिकामथ कूष्माण्डीं तथा कात्यायनीं शुभां॥ महागौरीं वाम्निकोणे नैऋत्यादि प्रपूजयेत्॥ ॐ महामा
यां नमामीति मूलमन्त्रेण वा पृथा॥ पूजयेत्पश्चिमे यत्तु बलिदानं ततः परं॥ एवं यथा कल्पविधानमानैः
संपूजिते भैरवकामदेवी॥ सदा स्वयं मण्डलमेत्य देवं गच्छ्नाति कामं च ददाति सम्यक्॥ ॥इति श्रीका
लिकापुराणे त्रिपञ्चाशोध्यायः॥ ५३॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ बलिदानं ततः पश्चात् कुर्याद्देव्याः प्रमो
दनं। मोदकैर्गजवक्त्रं तु रुधिरेण तोषयेद्धरिं॥ नार्याश्चैके नियमेश्च शंकरं तोषयेद्धरः॥ चण्डिकां बलिः
दानेन तोषयेत्साधकः सदा॥ पक्षिणः कच्छपा ग्राहाः वराहाश्छागरास्तथा। महिषो गोधिका शशस्तथा नव
विधा मृगाः॥ चामरः कृष्णसारश्च यमः पञ्चाननस्तथा॥ मत्स्याः स्वगात्ररुधिरं चण्डिका बलयो मताः॥ अ
मावेन तथैतेषां कदाचित् हयहस्तिनो॥ छागलः शौरिनश्चैव नराश्चैव यथाक्रमात्॥ बलिर्मूहाबलिरिति ॥रामः॥
बलयः परिकीर्त्तिताः॥ स्थापयित्वा बलिं तत्र पुष्पचन्दनबन्धनैः॥ पूजयेत्साधको देवीं बलिमन्त्रैर्मुमुक्षु ॥१५१॥
र्मुमुक्षुः उत्तरादिमुखो भूत्वा बलिं पूर्वमुखं तथा॥ नीरीक्ष्य साधकः पश्चादिदं मन्त्रमुदीरयेत्॥ बस्त्वं
बलिरूपेण मम भाग्यादुपस्थितः॥ प्रणमामि ततः सर्वरूपिणं बलिरूपिणं। चण्डिकाप्रीतिदानेन दातुरा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पद्मिनाशिनी ॥ विश्वावीवलिरूपाय वलेतुभ्यं नमस्तुते ॥ यज्ञार्थं पशवः सृष्टा स्वयमेव स्वयंभुवा ॥ अतस्त्वां
घातयाम्यद्य तस्माद्यज्ञे वधो वधः ॥ ॐ ऐं क्लीं श्रीं मितिमन्त्रेन तं वलीनामरूपिणी ॥ चिन्तयित्वान्यसेत्तु समु
त्थितस्य वैभैरव ॥ ततो देवीसमुद्दिश्य कामसमुद्दिश्य वात्मनः ॥ आलिप्य वलिं श्रीखण्डं कृत्वा खड्ग पूजयेत्
॥ पीणानार्थं विणिकाया सुरलोकप्रसाधकं ॥ ॐ ऐं क्लीं क्लीं खड्गमन्त्रेण ध्यात्वा खड्गं पूजयेत् ॥ कृष्णपिनाक
पाणिश्च कालरात्रिस्वरूपिणी ॥ उग्ररक्तास्य नयने रक्तमाल्यानुलेपने ॥ रक्ताम्बरधरश्चैव पाशहस्तो
कुटुम्बिना ॥ पीयमानश्च रुधिरं भुञ्जन्तं द्रव्यसंहति ॥ असिर्विशसनः खड्गस्तीक्ष्णधारो दुरासदः ॥
श्रीगर्भो विजयश्चैव धर्मपाल नमोस्तु ते ॥ पूजयित्वा ततः खड्गं ॐ हुं फडिति मन्त्रकैः ॥ गृहीत्वा विमलं
खड्गं छेदयेद्बलिमुत्तमं ॥ ततो वलिनां रुधिरं तोयसैन्धवसंकुलैः ॥ मधु निर्गन्धपुष्पैश्च रुधिरोस्य प्रय
त्नतः ॥ ॐ ऐं क्लीं श्रीं कौषीति रुधिरोध्यापितामिति ॥ स्थाने नियोजयेद्रक्तं शिरश्च सप्रदीपकं ॥ एवं दत्वा
वलिं पूर्णं फलं प्राप्नोति साधकः ॥ हीनाख्याद्धीनरत्नानि निःफलं स्याद्विपर्ययात् ॥ वलिदानेन दुर्गाया
अन्यत्रापि विधिः सदा ॥ अयमेव प्रयोक्तव्यः सन्निवेतालभैरवौ ॥ जपं समारभेन्नित्यं पूर्ववद्ध्यानमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्थितःहस्तेनपुजमादाय चिन्तयेन्मनसाशिवां॥ चिन्तयित्वागुरुं मूर्द्ध्नि तथा वर्णाधिकं त्वचेत्॥ मन्त्रस्य
कण्ठेतो ध्यात्वा पीतवर्णं हिरण्मयं॥ महामायांश्च हृदय स्थात्मानं गुरुपादयोः॥ आचवक्षेत्ततः पश्चाद्गु
रोर्मन्त्रस्य चात्मनः॥ देव्याश्चाध्येकतां नीत्वा सुषुम्नावर्त्मना ततः। तत्स्वरूपमेकन्तु षट्चक्रे प्रतिलम्बि
ते॥ षट्चक्रेपि महामायां क्षणं ध्यात्वा प्रयत्नतः॥ लम्बयेन्मूलमन्त्रेण शेवादि षोडशाक्रमं॥ आदिषोडशच
क्रस्थां साधकानन्दकारिणीं॥ चिन्तयेत्साधको देवीं जपकर्मसमारभेत्॥ त्तुवोरुप[illegible]रिनाडीनां त्रयाः
नां प्रान्त उच्यते। ततप्रान्तं त्रिपथस्थानं षट्कोणं चतुरंगुलं॥ रक्तचन्दनयोगेन राजाचक्रमतीष्यते॥ हृद
त्रयाणां नाडीनां वेष्टनं विद्यतेन्तु नां॥ सुषुम्नेडापिंगलानां षट्कोणं ततषडंगुलं। ततषट्चक्रमिति ख्यातंस्तु
क्ष्णकराउस्यमध्यमं॥ त्रयाणामथनाडीनां हृदये चैकतां नवेत्॥ तत्स्थानं षोडशारं स्यात् सप्तांगुलप्रमाणतः
॥ तत्वीतयुक्तं युक्ते तेशादि षोडशचक्रकं॥ ध्यानानामथमन्त्राणां चिन्तनस्य जपस्य च॥ यस्मादाद्यन्तु हृद
यं तस्मादादीति गद्यते॥ जपादौ पूजयेन्मालां तोयैरस्त्रक्षयन्नेततः॥ निधाय मण्डलस्थाने सव्यहस्तगतां
श्चेवा॥ ॐ मां माले महामाये सर्वशक्तिस्वरूपिणी॥ चतुर्वर्गस्त्वयि न्यस्तस्तस्मान्मे सिद्धिदा भव॥ पूज

यित्वा ननो मालां गृह्णीयाद् दक्षिणे करे ॥ मध्यमायां मध्यभागे वर्ज्जयित्वा च तर्ज्जनीं ॥ अनामिकाकनिष्ठाभ्यां ऽ
स्थिता लम्बमानावृतः । स्थापयित्वा तत्र मालां मंगुष्ठाग्रेण तं गतः ॥ एकैकं बीजमादाय यजान् दुर्गां गिरेत् वः ॥ ए
ति वारं पठेत् मन्त्रं ग्रथनैरीषं न चालयेत् । मालाबीजं तु जप्तव्यं स्पृशेच्च हि परस्परं ॥ पूर्वजाप्ये प्रयुक्तेन अं-
गुष्ठाग्रेण नैरव ॥ पूर्वबीजं जपेत् यस्तु परबीजं स्पृशेत् ॥ अंगुष्ठेन न वेत्तस्य निःफलं तस्य तज्जपः ॥
मालां स्वहृदयासन्ने धृत्वा दक्षिणपाणिना । देवीं विचिन्तयन् जप्यं कुर्याद्वामे न संस्पृशेत् ॥ स्फटिके रुद्राक्ष-
रुद्राक्षैः पुत्रं जीवसमुद्भवैः । सुवर्ण्णमणिभिः सम्यक् प्रवाले रथवाब्जजैः ॥ अक्षमाला तु कर्तव्या देवीप्री-
तिकरा परा ॥ जपेद् दुर्गां सुष्मनं तं कुर्याय न्यायपाणिना ॥ मालाबीजे पुरुद्राक्षा मत्प्रिया प्रियकृत्सदा ॥ रुद्र
प्रीतिकरी यस्मात्तेन रुद्राक्षरोचनी । प्रवाल रथवा कुर्यात् दृष्टा विंशति बीजकैः ॥ पञ्चपञ्चाशता वापि तु
न्युनेनाधिके स्तथा ॥ रुद्राक्षैर्य दि पुत्र त उत्त्राक्षैः स्फटिकैस्तथा ॥ नान्यमध्ये प्रयोक्तव्यं पुत्रं जिवादिकं वयत्
॥ यश्च न्यन्तप्रयुञ्जीत मालायां जपकर्मणि । तस्य कामस्तु मोक्षञ्च ददाति च प्रियं करि ॥ जन्मान्तरे जायते सो
वेदवेदांगपारगः ॥ मिथ्यी लाबन्न थायाति वाण्डालैः पापकर्म्मणि ॥ एकोमेरुस्तत्र देयः सर्वेभ्यः स्थूलसम्भवे

जर

का०पु
१५३

स्थ

॥ आद्यं मूलं ततस्तस्मान्मूलं न्यूनं न वेन्नथा ॥ विन्यसेच्च महास्तस्मात्सर्व्वाकारो हि मानतः ॥ ब्रह्मग्रन्थियुतं कु-
र्यात् प्रतिवीजं यथास्थितौ ॥ अथवाग्रस्थिरहितं दृढरज्जुसमन्वितं ॥ त्रिरावृत्त्याथ मध्ये वै नैवार्द्धा त्यजेत्तु
देशतः ॥ ग्रन्थिप्रदक्षिणावर्त्तः स ब्रह्मग्रन्थिसंज्ञकः ॥ नात्मना योजयेन्मालां नामन्त्रो योजयेन्नरः ॥ स
प्राप्नोति सितं कामं हीनं स्यात्तु वि ॥ दृढं सूत्रं नियुञ्जीत जप्ये त्रुट्यति नो यथा ॥ यथा हस्तान्न च्यवेत जपतः
ःस्वकं यथा चरेत् ॥ हस्ताच्युतायां विघ्नं स्यात् छिन्नायां मरणं भवेत् ॥ एवं यः कुरुते मालां जप्यं तन्मयकोः
दितं ॥ स प्राप्नोति सितं कामं हीनं स्यात्तु विपर्ययः ॥ अन्यत्रापि जपेन्मालां जप्यमेवमनोहरं ॥ नाद्दत्वीः
साधकः कुर्यान्नान्यथा च कदाचन ॥ यथाहृत्किंजपं कुर्यात् संख्या येव प्रयत्नतः ॥ असंख्यातं च यज्जप्तं
तस्मात्तन्निःफलं भवेत् ॥ जप्त्वा मालां शिरोदेशे प्राङ्मुखस्थाने तथा न्यसेत् ॥ स्तुतिपाठं ततः कुर्यादिष्टका-
मं निवेद्य च ॥ स्तुतिश्चापि महामन्त्रसाधनं सर्व्वकर्म्मणां ॥ वक्ष्येऽथ वा महाभागे सर्व्वसिद्धिप्रदायकं ॥
सर्व्वमंगलमंगल्ये शिवे सर्व्वार्थसाधिके शरण्ये त्र्यम्बके देवि नारायणी नमोऽस्तु ते ॥ सप्तधावर्त्तनं कु-
र्यात् स्तुतिमेतां च साधकः ॥ पञ्च प्रणामान्दत्वाथ ऐं ह्रीं श्रीं मिति मन्त्रकैः ॥ अन्येषां परतश्चैव अधिक

॥रामः॥
॥१५३॥

त्वा यथेच्छया ॥ योनिमुद्रां ततः कुर्यात् दर्शयित्वा विसर्ज्जयेत् ॥ वामासीप्रसृती कृत्य कृत्वा चोत्तानमंजलिं
॥ अंगुष्ठाग्र द्वयं न्यस्य कनिष्ठात् द्वयोस्ततः ॥ अनामिकायां वामस्य तर्ज्जनिष्ठां पुरा न्यसेत् ॥ दक्षिणस्याः
नामिकायां कनिष्ठां दक्षिणास्य च ॥ अनामिकायाः पृष्ठे तु मध्यमे तु निवेशयेत् ॥ द्वितर्ज्जण्यो कनिष्ठाग्रे न
दद्ये नैव योजयेत् ॥ योनिमुद्रा समाख्याता देव्याः प्रीतिकरी मता ॥ त्रीवारं दर्शयेदस्ये मूलमन्त्रेन साधकः
॥ तां मुद्रां शिरसि न्यस्य मण्डलं विन्यसेत्ततः ॥ एशान्या मध्यतस्तेन द्वारपद्मविवर्जितं ॥ तत्रून त्वारन्ताव
णां श्रीं क्रीं मन्त्रेण साधकः ॥ रक्तचण्डायै नमः इति निर्म्माल्यं तत्र निःक्षिपेत् ॥ उदकेन तु मूलेन वा निर्म्माल्यं
तत्र संत्यजेत् ॥ एवं यः पूजयेद्देवीं विधानेन शिवां नरः ॥ सो विरेणालने न्वा मास्त्वनिवमनोगतान् ॥ अ
र्द्धलक्षं जपं जप्त्वा प्रथमं चैव साधकः ॥ पुरश्चरे द्विशेषेण नानानैवेद्यवेदनैः ॥ कुण्डमण्डलवत्कृत्वा उ
त्र सूक्ष्मां समुपासितः ॥ नवम्यां शुक्लपक्षस्य रजोभिः पञ्चभिर्न्नरः ॥ पूर्ववन्मण्डलं कृत्वा गुरु पित्रोश्च स
न्निधौ ॥ अनेनैव विधानेन पूजयित्वाथ चण्डिकां ॥ सहिते र्बिल्वपत्रैश्च अष्टोत्तरशतत्रयं ॥ तिलहोमं
चरेत्तस्यां सहस्रत्रितयं जयेत् ॥ नैवेद्यं गन्धपुष्पं च वस्त्रं दद्याच्च मन्त्रियं ॥ पूर्वोक्तं चान्नदानस्य प्रदद्यात्ता

का०पु
१५४

यसं तथा ॥ पूजावसाने देयं स्या ख्विजातीयं बलित्रयं ॥ संदूरं स्वर्णरत्नादि यच्च स्त्रीणां विभूषणं ॥ निवेदये
द्यथाशक्त्या पुष्पमालाद्यलंकृताः ॥ मत्स्याद्यकं सशाल्यन्नं द्रव्यव्यंजनसंयुतं ॥ देव्यै नैवमांसेन्याप्यु बलिंद
द्यात्समृताऽदिभिः ॥ दक्षिणां गुरवे दद्यात्सुवर्णं गान्तथा तिलं ॥ अभिषेकसमुद्भूतं सावेद्यं कितवं तथा
॥ क्रीयाहीनमकल्पसं वामनं गुरुनिन्दकं ॥ सदा मत्सरसंयुक्तं गुरुमन्त्रेषु वर्जयेत् ॥ गुरुर्मन्त्रस्य मूलं
स्यात् मूलशुद्धौ हितं तु तं ॥ सफलं जायते तस्मात् तत्तु यत्नात्परीक्षयेत् ॥ सत्याञ्छो वा मन्त्रमोहाद्वा सम्यन्नाद्गुः
रोर्मुखात् ॥ कलौ पुष्टं वा मन्त्रं गृह्णीयाच्छनाथवा ॥ स वै हन्ति य पापेन तामिस्रे नरके नरः ॥ मन्त्रं न
रस्त्रयं स्त्रिया वा पापयोनिषु जायते ॥ साधकः साधकश्रेष्ठः पूजास्थाने न तत्क्षणात् ॥ यत्र यत्र नरः पूजां नि
र्जने कुरुते वयः ॥ यस्माद्दत्ते स्वयं देवी पत्रपुष्पं फलं जलं ॥ शिलाप्रसन्ना पूजायां स्थण्डिलं निर्जनं तथा ॥
जपस्थानं तु सर्वेषामुत्तमः परिकीर्तितं ॥ आद्यन्तु विन्ने महामायां पूजयेन्न कदाचन ॥ अवश्यं तु स्मरन्मन्त्रं
या निन्दितो नरः ॥ दन्तरक्ते समुत्पन्ने स्मरणाज्जन विद्यते ॥ सर्वेषामेव मन्त्राणां स्मरणान्नरकं व्रजेत्
॥ जातानुद्धे सूतजे जाते नित्यकर्म न चाचरेत् ॥ नैमित्तिकं तु तदर्थः अवदन्तो न चाचरेत् ॥ सूतके च समुत्प

॥राम:॥
॥१५४॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

न्नेच्छुरकर्म्मणि मैथुने ॥ भूमौ गार्हे तथा वान्ये नित्यकर्म्मणि संत्यजेत् ॥ द्रव्यतुच्छेत्यजीर्ण्णं च नैवतुच्छा ति
किञ्चन ॥ कर्म्मतुच्छा नरो नित्यं सूतके मृतकेतथा ॥ पत्रं पुष्पं रतां बूलं नैषजत्वे न कल्पितं ॥ कदापि
पिप्पिलानन्तस्य फलं कृत्वा न चाचरेत् ॥ जलस्यापि न रक्षेरु भोजनाद्भेषजाहृते ॥ नित्यकृत्यानि वर्त्तन्ते सह
नैमित्तिकैः सदा ॥ गृहे तु रेवमूर्खे च कृष्णकाशिण्यलक्षिके ॥ मन्त्रं न दूषितं देयं स्वबीजं लिपिनेयथा ॥
॥ लक्षेण पूजयेत्को म पुरश्चरणपूर्व्वकं ॥ पापक्षयं न वेद्यस्मात् पुरश्चरणकर्म्मणि ॥ लक्षद्वयेन मन्त्रस्य
जपेन नरसत्तमो ॥ त्रिसन्ध्यासु प्रतिदिनं बीजकेहाटकेन च ॥ कविर्वाग्मी पण्डितश्च यशस्वी च प्रजायते
॥ जलौकं गुरुपादस्य कृमिगणानुपदादिकं ॥ कामद्वस्तेन संस्पृश्य नित्यकर्म्मणि संत्यजेत् ॥ विशेषतः शि
वापूजां प्रमीतपितृको नरः ॥ यावद्वत्सरपर्य्यन्तं मनसापि न चाचरेत् ॥ महागुरुनिपाते तु काम्यं कि
न चाचरेत् ॥ आर्त्विज्यं ब्रह्मयज्ञश्च श्राद्धाग्निरक्षणं चयनं ॥ गुरुमाक्षिप्य विप्रश्च प्रकृत्यै वचपानिना ॥
नकुर्यान्नित्यकर्म्माणि रेतः पातिचनेरवः ॥ आसनश्चार्घपात्रश्च नग्नमासादयेन्न चानुषरेत् ॥ मिसंयुते
स्यानरं हि पिनार्च्चयेत् ॥ नापि चैवाशनं नग्नं विशीर्ण्णं न स्पृशेत् ॥ सकेशां मूषिकाघ्रूतं यन्नेन परिवर्ज्जि
ग्न

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का॰पु
१५५

येत्॥ याविनं परकीयस्तु तथाप थूपितं चयेत्॥ अन्यस्य स्वं सदा एवं यत्नेन परिवर्जयेत्॥ इदं शि
वायाः परमं मनोहरं करोति यानेन तदीयपूजनं। स वाञ्छितार्थं समवाप्य चण्डिकागृहं प्रयाति न
सिरेण भैरव॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे बलिपूजाविधिचतुपञ्चाशोऽध्यायः॥५४॥ ॥
श्रीभगवानुवाच॥ अग्निमन्त्रस्य कवचं शृणु वेतालभैरव॥ शान्तिः स्वयं प्रकारस्तु महामाया जगन्म
यी॥ एकारस्तु महालक्ष्मी षष्ठवर्णः सरस्वती॥ योगिनी पूर्ववर्णस्तु॥ वैष्णवी तन्त्रसंज्ञस्य वैष्णव्यास्तु विशे
५२६ वतः॥ तत्र मन्त्राक्षरस्तु वासुदेवस्वरूपधृक्॥ वर्णो द्वितीयो ब्रह्मैव तृतीयश्चन्द्रशेखरः॥ चतुर्थो गजव
क्त्रस्तु पञ्चमस्तु दिवाकरः॥ शान्तिः स्वयं प्रकारस्तु महामाया जगन्मयी॥ एकारस्तु महालक्ष्मीः
षष्ठवर्णः सरस्वती॥ योगिनी पूर्ववर्णस्य शैलपुत्री प्रकीर्तिता॥ द्वितीयस्य तु वर्णस्य चण्डिका योगि
नी मता॥ चण्डघण्टा तृतीयस्य कूष्माण्डी तन्त्ररस्य च॥ स्कन्दमाता नकारस्य पश्चात् कात्यायनी स्वयं॥ का
लरात्रिः सप्तमस्य महादेवी तु संस्थिता॥ एतन्मन्त्रस्य वर्णस्य कवचं योगिनीकवचं तथा॥ देवाख्यकवचं पः
श्चाद् द्वादीदिक्कवचं तथा॥ ततस्तु पार्श्वकवचं द्वितीयास्त्ररस्य च॥ कवचं तु ततः पश्चात् षष्ठस्य कवचं

श्री ५
॥रामः॥
॥१५५॥

तथा ॥ अनेन कवचं देवि सर्व्वशास्त्रपरायणां ॥ इमानि कवचान्यष्टौ योजनानि न शेतनमः ॥ सोऽहमेव मह
ादेव देवीरूपस्य शक्तिमान ॥ ॥ ॐ विष्णुबीतन्त्रकवचस्य नारदमुनि [illegible] देवता [illegible]
न्दः कात्यायनी देवता सर्व्वकामार्थसाधने जपे विनियोगः ॥ ॥ ॐ ह्रीं पातु सर्व्वकाष्ठायां कोग्नेयां
पातु सर्व्वदा ॥ पातु वो यमकाष्ठायां दानैऋत्यां वसर्व्वदा ॥ मां पातु नः सोपाश्चात्य शक्तिर्वायव्यदिग्गता ॥ यं
पातु मां चोत्तरस्यामैशान्यां शताघावतु ॥ मूर्द्धि रक्षतु मामोसौ वाहौ मां दक्षिणे तु कः ॥ मौ वामवाहोवपातु हृदि
तौ मां सदावतु ॥ तं पातु कण्ठदेशे मां कक्षोः शक्तिस्तथावतु ॥ यं पातु दक्षिणापादे श्री मां वामदेतथा ॥ शैल ५८
पुत्री तु पूर्व्वस्यामाग्नेयां पातु चण्डिकाः ॥ चण्डघण्टा पातु याम्यां यमजीति विवर्द्धिनी ॥ नैऋत्यां वृषघण्टा कूष्माण्डी पा
तु मां जगतां प्रसुः ॥ स्कन्दमाता पश्चिमस्यां मां रक्षेतु सदेव हि ॥ कात्यायनी मां वायव्यां पातु लोकेश्वरी सदा ॥ का
लरात्री तु कौवेर्यां सदा रक्षतु मां स्वयं ॥ महागौरी तथेशान्यां शातनं पातु पावनी ॥ नेत्रयोर्वासुदेवो मां पातु नि
त्यं सनातनः ॥ ब्रह्मा मां पातु वदने पद्मयोनिरयोनिजः ॥ नासा सागर रक्षतु मां सर्व्वदा चन्द्रशेखरः ॥ गजवक्त्रो
ताने युग्मे पातु नित्यं हरात्मजः ॥ वामदक्षिणपार्श्वाभ्यां नित्यं पातु दिवाकरः ॥ महामायास्वयं नानो मां पातु प

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

रमेश्वरी॥ महालक्ष्मीः पातु गुह्यं जानुनोश्च सरस्वती॥ महामाया तु पूर्वस्यां दिशि रक्षतु मां सदा॥ अग्निस्था
लानपाग्नेय्यां पायान्नित्यं वराशिनी॥ रुद्राणी पातु याम्यां नैरृत्यां च उग्रनायिका॥ उग्रचण्डा पश्चिमस्यां पातु
पातु महेश्वरी। प्रचण्डा पातु वायव्यां कौबेर्यां घोररूपिणी॥ ईश्वरी च तथेशान्यां पातु नित्यं सनातनी॥ ऊर्ध्वं
पातु महामाया पात्वधः परमेश्वरी। अग्रतः पातु मां दुर्गा पृष्ठतो वैष्णवी तथा। ब्रह्माणी दक्षिणे पार्श्वे नित्यं र
क्षतु शोभना॥ माहेश्वरी वामपार्श्वे पातु नित्यं वृषध्वजा। कौमारी पर्वते पातु वाराही ह्यनिलेऽवतु। नारसिं
ही दंष्ट्रिन्ये पातु मां विपिने पुरे। ऐन्द्री मां पातु चाकाशे तथा सर्वजलस्थले॥ सेतुः सर्वाङ्गुलीं पातु देवादिः
पातु कक्षयोः। देवान्ता चिबुके पातु पार्श्वयोः शक्तिपञ्चमः। इमां तु मां तु घर्वा ग्रीवा मा मा रक्षतु जङ्घयोः। सर्वे
न्द्रीयाणी या पातु रोमकूपेषु वै सदा॥ त्वचि मां वै सदा पातु मांसमज्जं पातु सर्वदा॥ नखदन्तकरोष्ठादौ वै मां
पातु सदैव हि। देवादिः पातु मां त्वस्था देवान्तस्तास्य कक्षयोः। एतद्देवतु यः सेतुर्वास्यं मां पातु देहतः। अ
तावक्रे तु पुष्मायाः षड्चक्रे हृदि सन्निषु॥ आदिषोडशचक्रे तु ललाटाकाश एव हि। वैष्णवीतत्त्वमन्त्रोः
यं नित्यं रक्षतु तिष्ठति। गर्भनाडीषु सर्वेषु पार्श्वकक्षासिलासु च। हृषिकस्नायुमज्जासु मस्तकेषु च पर्वसु॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥ द्वितीयश्चाक्षरो मन्त्रः कवचः पातु सर्वतः ॥ रक्तौ पायौ नाडीरन्ध्रे स्पृष्ट संधिषु सर्वतः ॥ षडक्षरस्तृतीयो यं मः
क्षौ मां पातु सर्वदा ॥ नाभ्यारन्ध्रे महामाया कण्ठरन्ध्रे तु वैष्णवी ॥ सर्वसन्धिषु मां पातु दुर्गा दुर्गार्तिहारिणी ।
श्रोत्रयोस्सा फडित्येवं नित्यं रक्षतु कालिका ॥ नेत्रवीजद्वयं नेत्रे पदातिष्ठतु रक्षितं ॥ ॐ ऐं क्रीं क्रीं नासिका
यां रक्षन्तिष्ठतु चण्डिका ॥ ॐ क्रीं हुं मां सदा तारा जिह्वामूलेषु तिष्ठतु ॥ हृदि तिष्ठतु मे सेतु शानं रक्षतु सुन्द
मां ॥ ॐ क्षौं फट् महामारी पातु मां सर्वतः सदा ॥ ॐ सुं सः प्राणान् कौशिकी मां प्राणान् रक्षतु रक्षिका ॥ ॐ ह्रीं
नमो नगेन्द्र चिंताद्दे हस्थूलेषु पातु मां ॥ ॐ ह्रूं नः सदा सैलपुत्री सर्व्वरोगान्प्रमार्ज्जतां ॥ ॐ क्रीं सः हुं क्षः फट्
स्राय सिंहव्याघ्र नयाद्गणात् ॥ शिवदूती पातु नित्यं सर्व्वाङ्गेषु व तिष्ठतु ॥ ॐ क्रीं क्लीं शं वाण्ड घण्ठ कर्म छिदे
षु पातु मां ॥ ॐ ल्लीं शः कामेश्वरी देवी कामान्कामेषु रक्षतु ॥ ॐ श्रीं हूं फडुग्र चण्डचण्डा रिपून्विघ्नान् विमर्द
नां ॥ ॐ क्रीं हूं ऐं कालरात्री खड्गाद्रक्षतु मां सदा ॥ श्वशूलान्पातु मां नित्यं वैष्णवी जगदीश्वरी ॥ ॐ कं ब्रह्माणी
पातु वक्त्रात् ॐ वं रुद्राणी नित्यशक्तितः ॥ ॐ ङं कौमारी पातु वज्रात् ॐ वाराही पातु काण्डतः ॥ ॐ पं पातु नारसिं
ही मां क्रव्यादित्यस्तथाग्रतः ॥ सर्व्वास्त्रः समन्ततः यत्र न्यो निष्ट मन्त्रतः ॥ चण्डिका मां सदा पातु ॐ यं देवो न

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०पु
१५८

मोनमः। विघ्नास्संघातकेभ्यो मां ऐँ ह्रीँ रक्षन्तु स्वांनमः॥ ॐ नमो महामायायै वैष्णव्यैः नमो नमः। रक्ष मां सर्वमृ
तेभ्यः सर्वत्र परमेश्वरी। आधारे वासुमार्गे हृदि कमलदले चन्द्रवक्त्रे च सूर्ये वस्ते वह्नौ समर्थ विष्णु तुवरे
नयासम्प्रकारं ततः। यच्च ब्रह्मामूर्द्धि चलेकरिरवतुगले चन्द्रचूडा हृदिस्था। तन्मां पातु प्रधानं निखिलमति
सर्यपस्मगर्त्ताउवीजं। आद्याः श्रेष्ठाः सुरेभ्ये र्मरवर वरे वेद्धये नापियुक्तेः सन्धिस्वारा विसर्गैर्हरि
हर विदितं यन्मरहस्य समन्तात्॥ मन्त्राणां सेतुबन्धं निवसति सततं वैष्णवी तन्त्र मन्त्रे तन्मां पापात्य विचं
परमपरमजं पूजनं व्योममार्गे। आद्यन्यष्टोत्तराष्टोकवच नपयोघोरघमूर्त्तिं ददाति प्रोक्ता न्यष्टोत्तराष्टोम
त्रमतिरखिन्ना सिद्धयोष्टौ ददाति॥ कोष्टावष्टाष्टसंख्या जगति रतिकराः क्षिप्रकाष्टांगयोगा मध्यस्थारक्ष
राणिक्ष रतु महिगणाय दूता यस्य मूलं। इति तन्त्रकवचं प्रोक्तं धर्मकामार्थमोक्षदं। इदं रहस्यं परमं मिदं स
र्वार्थसाधनं। यः संपूज्य पठेदेतत् कवचं यमकोदितं॥ सस्सर्वान्लभते कामान् परत्र शिवरूपतां॥ सकृद्यस्तु
पठेदेतत्कवचं यमकोदितं। ससर्वयज्ञस्य फलं लभते नात्र संशयः॥ त्रियामे पूजयेद्यस्तु न्मातंगानिवके
सरी॥ दहेत्तृणं यथा वह्निस्तथा सत्रुं दहेत्सदा॥ नाग्निः स्वयाणिग्यसत्रुगणाः शरीरं प्रहरन्ति वै। न तस्य जायते

श्री र

राम:
१५८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

व्याधिर्न्नैव दुःखं कदाचन ॥ गुटिकाञ्जनपातालपादलेपरसाञ्जनं ॥ उच्चाटनाद्यास्ताः सर्व्वाः प्रसीदन्ति व
सिद्धये ॥ वायोरिव गतिस्तस्य भवेद्भैरवाहिता ॥ दीर्घायुः कामभोगीश्च धनवानभिजायते ॥ अष्ट
म्यां संयतो भूत्वा नवम्यां विधिवच्छिवां ॥ पूजयित्वा विधानेन बलिदानपुरःसरं ॥ योन्यसेत्कवचं दि
व्यं देहे तस्य फलं शृणु ॥ जितव्याधिश्चतायुश्च धनवानभिजायते ॥ वनरत्नौघसंपूर्ण विद्यावान्सर्वजा
यते ॥ नाग्निर्द्दहति तत्कायं नापः संक्लेदयन्ति वा ॥ नशोषयति तं वायुः क्रव्यादेन हिनस्ति वा ॥ शस्त्राणि
नैव निघ्नन्ति न तापयति भास्करः ॥ न तस्य जायते विघ्नो नास्ति तस्य च संज्वरः ॥ वेतालश्चापि पिशाचाश्च
राक्षसाश्च गणनायकाः ॥ सर्व्वे तस्य वशं यान्ति भूतग्रामाश्चतुर्व्विधाः ॥ नित्यं पठति यो भक्त्या कवचं हर नि
र्म्मितं ॥ सोहमेव महादेवो महामाया च मातृका ॥ धर्म्मार्थकाममोक्षश्च नित्यं स्ववशकर स्थिताः ॥ अलक्ष्म्यस्य च
दश्यावै नित्यं भवति पाठनः ॥ कवित्वं सत्यवादित्वं सततं तस्य जायते ॥ वदेच्छोकसहस्राणि नयेद्भुति ध
रत्नया ॥ लिखितं यस्य गेहेस्ति कवचं भैरवस्थितं ॥ न तस्य दुर्गतिः क्वापि जायते नापि दूषणं ॥ यत्नाद्यस

क्षा ३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का॰पु
१५८

द्वैतुयन्ति वर्ष्यांगच्छन्ति भूमिपा॥ यज्ञाज्येकवचञ्जास्ति जायन्ते तत्र नेतयः॥ सेतुर्देवः शक्तिवीजं पंचमोक्ष
यनेनवः॥ वायुर्वलेनवेतानि द्वितीयाष्टाक्षरस्त्विदं॥ सेतुर्द्वैवाष्वैवैसख्याः षडक्षरमिदं मतं॥ एतत्तु द्व
यन्तु जिह्वाग्रे सततं यस्य जायते॥ तस्य देवी महामाया क्रोधे तिष्ठति सर्व्वदा॥ मन्त्राणां प्रणवः सेतुस्तासेतुः
प्रणवः स्मृतः॥ स्वरन्यालाकितः पूर्वः पुरस्ताच्च विशीर्यते॥ नमस्कारो महामन्त्रो देवतेत्युच्यते सुरैः॥ द्विः
जातीनामयं मन्त्रः शूद्राणां सर्व्वकर्म्मणि॥ अकारश्चाप्युकारश्च मकारश्च प्रजापतिः॥ वेदत्रयात्समुद्धृ
त्य प्रणवं निर्म्ममे पुरा॥ सदा प्रणवो द्विजातीनां शूद्राणां नामानुजातुकः॥ प्रसुताश्चाहजातीनां मनसापि न तथा
स्मरेत्॥ चतुर्दशस्वरो योसौ ष्वौष ॐकारसंज्ञितः॥ सवारश्चार मन्त्राणां शूद्राणां सेतुरुच्यते॥ निःसेतु व
यथा तोयं क्षणान्निम्नं प्रसर्प्पति॥ मन्त्रं तथैव निःसेतुः क्षणात्क्षरति यज्वनां॥ तस्मात्सर्व्वेषु मन्त्रेषु चतु ॥रामः॥
र्व्वर्णा द्विजातयः॥ पार्श्वयोः सेतुमादाय जपकर्म्म समारभेत्॥ मन्त्राणामादिसेतुर्व्वा द्विसेतुर्व्वा यथे ॥१५८॥
च्छया॥ द्विसेतवः समाख्याताः सर्व्वदेव द्विजातयः॥ ॥श्रीचण्डवाच॥ एतत्ते सर्व्वमाख्यातं कवचञ्च
न्त्रकोदितं अनेनकवचं तत्तु कवचाष्टकमुत्तमं॥ महामाया मन्त्रकल्पं कवचं मन्त्रसंयुतं॥ षडक्षरमन्त्र

युक्तं त्रिषु लोकेषु दुर्ल्लभं ॥ एतत्तत्त्वं न पश्याद्दूरे नितान्तं नियुतः पठन् । जपन्मन्त्रस्तु वै सम्यक् सर्व्वसि-
द्धिमवाप्स्यसि ॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे महामायाकवचं पञ्चपञ्चाशोऽध्यायः ॥ ५५ ॥ ॥
श्रीमार्कण्डेय उवाच ॥ श्रुत्वेमं सगरो राजा सम्वादं भैरवेन वै । वेतालेनापि नगरस्य पुनः सर्व्वमपृच्छत ॥
सगर उवाच ॥ मन्त्रं कलेवरगतं नाङ्गं गणितं त्वया द्विजः । अङ्गमन्त्राणि मे देव्याः कथ्यतां मे द्विजोत्तम ॥ तथ
मन्त्राणि सर्व्वाणि पूजास्थानानि सर्व्वशः ॥ तथैवोत्तरमन्त्राणि कवचानि पृथक् पृथक् ॥ कामाख्यायाश्च
माहात्म्यं रहस्यं च समग्रकं । यथाशशास सगरो वा महादेव उमापतिः ॥ वेतालभैरवाभ्यां यत्तत्समाच-
क्ष्व विस्तरात् ॥ शृण्वतो न हि मे न तृप्तिर्जायते महदद्भुतं । नवतां कथ्यमानं हि परं कौतूहलं हि मे ॥ ॥
रा१५ ॥ और्व्व उवाच ॥ शृणु त्वं राजशार्द्दूल यत्पृष्टाभ्यामुमापतिः । उवाच महदाख्यानं तन्मे निगदतोऽधुना ॥
एतद्रहस्यं परमं पवित्रं पापनाशनं । परं स्वस्त्ययनं पुंसां गर्भपुंसवनं स्मृतं । कल्याणकारकं नृणां च-
तुर्व्वर्गफलप्रदं । शूरायबलविज्ञाय नास्तिकाया जितात्मने । देवद्विजगुरूणां च मिथ्यानिर्व्वन्धकारिणे
॥ पापायानिशमाय खञ्जकाणादिरोगिणे ॥ न कथ्यं न च वादेयं श्रद्धाविरहिताय च ॥ महामायामन्त्र-
नै

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

कल्पं प्रोक्तमाख्यामुमापतिः॥ वेतालभैरवाख्यात्तु पुनरेवाभ्यभाषत॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ श्रृंगमः
न्त्रं प्रवक्ष्यामि प्रोक्तं नाम च भुक्तमं॥ तद्देवपूजनं सिद्धिः सर्वपूजार्थमङ्कृतं॥ श्रावाहनस्तु वेतालापापसुस्ना
तो देवपूजने॥ पूजावेश्यावहिस्थित्वा चतुर्हस्तान्तरे स्थिया॥ गृहे च द्वारदेशस्थः प्राणायामनसा गुरुं॥ प्र
णावे दिष्टदेवत्वं दिक्पालाणांपि चेतसा॥ यत्पूर्वमर्जितं पापं तद्दिने तद्दिने पि वा॥ प्रायश्चित्तेन नोपनुद
त्तत्पापं स्मरेद्धिया॥ तत्पापस्यापनोदार्थं मन्त्रद्वयमुदीरयेत॥ दिवित्वं प्राग्गतं चित्त पापाक्रान्त मनुत्तम
म॥ तन्निःसारय चित्तान्मे पापकं हूं तेन नमः॥ सूर्यः सोमो यमः कालो महाभूतानि पञ्च मः॥ एते शुभ
नाशुभानीव कर्मणो मनस्य साक्षिणः॥ ततः पुनर्हूं फडिति पार्श्वमूर्द्ध्न मधस्तथा॥ आत्मनः क्रोधदृष्ट्याय नि
रीक्ष्यसुमनोन्नवेत॥ एवं कृते प्रथमतः पापात्मा रौणकर्म्मणि॥ यस्माद्दूरतरं पापं तद्दूरेवावतिष्ठते॥ अनी
ते पूजनस्थानं न प्रयाति पुनस्ततः॥ यस्माद्दल्पतरं पापं तन्नाशमुपगच्छति॥ ॐ अः फडिति मन्त्रेण पूजा
स्थानं ततो विशोधेत॥ पूजने नत्पकं पापस्य कामं मिश्रं क्षणाद्भवेत॥ नाराचमुद्रयादृष्ट्यासमयासमलोकं
यत॥ पुष्पनैवेद्यगन्धादि क्रां क्रों हूं फडिति मन्त्रकैः॥ यदात्मनो नवज्ञात समाकृपुष्पादिदूषणं॥ अस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

श्वस्पर्शनं वापि यदन्यायार्जितं च वा ॥ तथा निर्म्माल्यसंस्पृष्टिः कीटाद्यारोहनं च यत् ॥ तत्सर्व्वं नाशमायाति नै
वेद्यावलोकनात् ॥ ततो रश्मिनिमन्त्रेण शिखादीपस्य संस्पर्शनात् ॥ सर्व्वस्याच्छुन्नदोषाद्यपि निःक्रव्यादः श्रुनेञ
प्रदः ॥ पतङ्गकीटकेशादीन् दाहकक्रव्यादनेदिनि ॥ वसामज्जास्थिसंभूति यज्ञाद्वावुपयोजनः ॥ अज्ञानह
पतत्सर्व्वं दोषस्पर्शादि नाशयेत् ॥ नारसिंहेन मन्त्रेण देवतीर्थेन संस्पृशेत् ॥ पाणीयं यट मध्यस्थं वीजवस्तु
वजायते ॥ वामेन पाणिना धृत्वा वामपार्श्वस्थितं तदा ॥ पात्रमाधारमन्त्रेण संस्कुर्व्वन् संस्पृशेज्जलं ॥ तदज्ञा
नादपेयाति संसृष्टिरिहसंगता ॥ यदन्नं दूषणं पात्रे तोयं चाज्ञानतो भवेत् ॥ अनाचान्तेशवस्पर्शो जलस्ना
नाद्यसंगतात् ॥ दूषणानि विनश्यन्ति तानि वै देवपूजने ॥ प्रजापतिसुतो हान्तः प्रान्तस्वरसमन्वितः ॥ वन्द्राः
कं विन्दुसंयुक्तो मन्त्रायं नारसिंहकः ॥ असंज्ञान्यक्षरो विन्दु वन्द्रार्द्धपरियोजितं ॥ आधारमन्त्रं जानीयात्सा
धकः कार्यसिद्धये ॥ तत्राधारमन्त्रेण पाणिन्यामासनं स्वकं ॥ आदाय विनिधायास्तु पुनः संस्पृश्य पाणिना
॥ आत्ममन्त्रेण पविशेत् तदा तस्मिन्नरासने ॥ दुःशिल्पिरचितत्वादि यद्यन्यासनदूषणं ॥ अज्ञानाद्वा विलय
यान्ति उपवेशनात्तु मन्त्रकं ॥ आद्य यस्याक्षरं पूर्व्वं नित्यसोमसमन्वितः सविन्दुकं विजानीयादात्ममन्त्रं तु सा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वकः॥ ततस्तु मातृकान्यासं नादविन्दुसमन्वितं॥ कुर्यात्तु मातृकामन्त्रैः स्वशरीरे विचक्षणः॥ कल्पेषु वयदङ्
ष्टानं मन्त्रोच्चारणपूर्वकं॥ यद्वक्तावातथाप्येष स्यात्तत्त्वस्यादिदूषणं॥ तन्न्यस्ता मातृकामन्त्रा नाशयन्ति सदैव
हि॥ व्यंजनानि च सर्वाणि तथा हि षादयः स्वराः॥ सर्वे ते मातृकामन्त्राश्चूडाविन्दुविभूषनाः॥ सर्वगात्रेषु वर्णेषु
न्यस्तेषु न्यूनपूरणं॥ मन्त्रकल्पेषु कुर्वन्ति मातृकाः संयुताः स्वयं। एकमात्रो भवेत् ह्रस्वो द्विमात्रो दीर्घ उच्यते॥
२५ प्लुतस्त्रिमात्रो विज्ञेयो वर्णा एते व्यवस्थिताः॥ सर्वेषामेव वर्णानां मात्रादेव्यास्तु मातृकाः॥ शिवदूतीप्रणतये त
स्याश्चतास्तनुस्थिताः॥ पूरयन्ति च तान्यूनं चतुर्वर्गस्तथा विरोत॥ ददन्त्येव सदा रक्षां कुर्वन्ति सुरपूजने। चतुर्व
र्गप्रदश्चायं सर्वकामफलप्रदः॥ सर्वदा मातृकान्यासस्तु सिद्धिप्रदायकः॥ यः कुर्यान्मातृकान्यासं विना पि सुर
पूजनात्॥ तस्माद्विभेति सततं मृत्युयामस्तु विघ्नः॥ तं कुसुममपि देवस्य ल्हरयन्ति महोजसः॥ स सर्वं सुवक्तां कुर्यात्
न्तवजातिपरीतवं॥ कुसुमं विष्णुमन्त्रेन अंगुल्यग्रेन साधकः॥ विमर्द्दनार्थं गृह्णीयात् करसोधनकर्म्मणि॥ उपान्त
ः समवह्नेण रंजितः शून्यसंयुतः॥ रुद्रान्तो पश्चिमस्थो मन्त्रोयं वैष्णवो मतः॥ प्रासादेन तु मन्त्रेण अंगुल्यग्रेण
साधकः॥ गृहीत्वा च ततः कृत्वा कराभ्यां पुष्पमर्द्दनं॥ निर्म्मल्यं कामबीजेन जिघ्रेद्घ्राणेन तु नः॥ प्रासादेन परित्या

ध

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गोदिस्यैश्चान्यां विशेषतः॥ एवं कांस्यानुकारयो विष्णु॥ छिद्रतुलालेपेन॥ जलं कांस्यपृष्ठपादादिस्पर्शो तुदं विशो
द्धयेत्॥ दुर्गन्धोच्छिष्टसंस्पर्शाद्दूषणा करयोस्तु येन॥ अज्ञानतूपतन्तेन नाशयेत् बुद्धिमान् हि वै॥ अंगुल
ग्राणिस्ववाणी पुष्पाणां ग्रहणाद्भवेत्॥ तलद्वयं मर्द्दनात् विशुद्धमपि जायते॥ निर्माज्जनात्याणिएषं
घ्राणान्नासायमुत्तमं॥ तीर्थानि यानि स्थायानि नासिकाग्रे करं प्रति॥ तस्मात्स्वेन न कार्याणि कर्म्माणि तानि
नेरवे॥ प्रासादि वासुदेवेन वर्मी नापि वसंहृतः॥ यांतु चूडाशिखाविन्दु युक्तप्रासाद उच्यते॥ कामवीजं तु
विज्ञेयं वासुदेवेन्दुविन्दुभिः॥ व्यञ्जनं वानुदन्त्यस्य प्रान्तदन्तोन्तपूर्वकं॥ आद्यदन्तद्वयं पश्चाद्व्यंजनं प्र
णावोत्तरं॥ ब्रह्मवीजमिदं प्रोक्तं सर्व्वपापप्रणाशनं॥ प्रणवं दीर्घमुच्चार्य प्रथमं मुखशुद्धये॥ वासुदेव
स्य वीजेन प्राणायामं समाचरेत्॥ यस्य देवस्य यद्रूपं तथा भूषणवाहनं॥ तद्देवपूजनं तस्य पूजयेत्पुर
कादिभिः॥ वेदवीतन्त्रमन्त्रस्य कल्पाद्यं यत्पुरःसरं॥ यद्वीजं वासुदेवस्य पूर्ण्णचन्द्रनिभं सदा॥ गंगाः
वतारवीजेन प्रथमं धेनुमुद्रया॥ अमृतीकरणं कुर्या दर्घपात्रस्थिते जले॥ शशिखण्डयुतः कण्ठः प
ञ्चमो वलवीर्यगः॥ गंगावतारमन्त्रोयं सर्वपापप्रणाशनं॥ मात्राद्वययुतो विष्णु र्वलवीर्यसमन्वितः॥ अ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नृत्तीकरणोद्दिष्टे नोयंयद्वीयते स्मृतं ॥ नृत्तात्प्रयाति देवस्य प्रीतये सुरपूजने ॥ गंगेतिरवयसा याति पूजा मात्रजं
लप्रति ॥ अथ नृत्तीकरणात्पश्चात् धर्म्मकामार्थसिद्धये ॥ स्वस्तिकं गोमुखं पद्मं कूर्म्मस्वस्तिकमेव च । पर्यंकमासनं
राजंतु मनीष्टं सुरपूजने ॥ पादमन्त्रमिदं प्रोक्तं सर्व्वयच्चोत्तमोत्तमं । तद्रूक्षीयाद्वराहस्य. बीजेन प्रथमं पुनः
॥ यथा दिवह्निबीजस्य चतुर्थः समासाप्तिकः ॥ षष्ठः स्वरोपरि चरो वराहबीजमुच्यते ॥ वाराहबीजसम्ब
द्धं यच्च पादद्वयं कृतं ॥ पश्यन्तनीष्टदेवस्तु पादद्दोषं न पश्यति ॥ नृसुक्तमनुपापादर्शनं सुरपूजने ॥ ख
न्त्रे नलनतेनेनीष्टात् तस्मात्संत्र्यप्रदो भवेत् ॥ पाणिकच्छपिकां कुर्य्यात् कूर्म्ममन्त्रेण साधकः ॥ तत्र संस्थितपुष्पे
ण पूजयेदात्मनो वपुः ॥ पूजितो तेन पुष्पेन देवत्वं स्वस्य जायते ॥ द्वितीयवेष्म बीमन्त्रं बीजं विद्धि स्वयंस्तुतं
॥ षष्ठस्वरोपरिस्थं कूर्म्मबीजं प्रकीर्त्तितं । दहनप्लवणस्यादौ वर्म्मस्य दशमस्य तु । नैदकं साधकः कुर्य्यात् ॥रामः॥
त्रेन प्रणवेन तु । बीजेन वासुदेवस्य आकाशे विनियोजयेत् ॥ प्राणेन सहितं बीजं तत्सर्वं प्रतिपादितं ॥ अ ॥१६१॥
रातप्रयतानां तु मण्डलस्यानमार्जनात् ॥ उक्ताणां विप्रकारस्या स्मैसर्गाणां तथैव च । मधुकैटभयोर्मेद सं
हृते हृटसंगता ॥ मेदिनी सर्व्वदाशुद्धा सुरपूजासु सर्व्वदा ॥ अथ्यापि सर्व्वस्विदथा नस्यहान्तिपदासिति ॥ नव

त्वीयतनुक्तायां योजयन्तिः वक्तृतः॥ तस्यादोषस्य मोक्षार्थं मन्त्रबीजं लिखेत्सितौ॥ प्रोक्षणाद्वीक्षणाद्वापि
गुह्यान्नवतिमेदिनी॥ वीक्षणं धर्मबीजेन स्थण्डिलस्य समाचरेत्॥ दन्त्वावालेन संयुक्ते चूडाविन्दुसम
न्वितः॥ धर्मबीजमिति प्रोक्तं धर्मकामार्थसाधनं॥ आदानं धारणं चैव तथा संस्थानपूजने॥ पूरणं स
लिलेनैव निःक्षेपो गन्धपुष्पयोः॥ मण्डलस्याथ विन्यासः पुनः पुष्पस्य संश्रयः॥ अमृतीकरणं पात्रपु
तिवन्धविदन्तरः॥ अनिरुद्धेन वायुना मन्त्रयन्त्राणाधारणं॥ पात्रे तु मण्डलन्यासं वाग्बीजाख्येन योजय
त्॥ अनिरुद्धं नवेद्विजं आद्यविन्दुद्वयोत्तरं॥ फडन्तेनानिरुद्धस्तु स चमन्त्रं प्रकीर्त्तितं॥ ह्रां तु राद्यं वलप्र
न्तः सपूर्व्वः सहितारमेः॥ परतः परतः पूर्व्वं समाप्यन्तास्वविन्दुमान्॥ तृतीयं वाग्भवं बीजं सकलं निः
कलात्मयं॥ स्वरस्तु तुर्य्यः सकलः संस्पृष्टो विन्दुनेन्दुना॥ वर्ग्गाद्याद्दिद्वितीयस्तु वाग्भवं बीजमुच्यते॥ काम
राजाह्वयश्चैव धर्मकामार्थसाधनं॥ मनोभवस्य बीजन्तु कुण्डलीशक्तिसंयुतं। वासुदेवेन संपृक्तं माद्यं वा
ग्भवमुच्यते॥ इदं सारस्वतं नाम यदाद्यं वाग्भवं स्मृतं। एकैकं कामराजादि त्रिभिस्तु त्रिपुरामतः॥ आद्यं तृ
तीयसामीन्दु विन्दुन्यासमलंकृतं॥ मदनस्य तु मन्त्रोयं कामभोगफलप्रदः॥ श्रीनत्ताउपविन्यासं यन्तुनाङ्गु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

का०पु
१६२

रसान्वितां ॥ तथायुक्ताण्डुलीशान्नि रक्तेयवस्तु निगद्यते ॥ भूतापसारणं कुर्यान्मन्त्रे मन्त्रेणासहितं तस्य नाने
न साधकः ॥ यस्मिन्कृते स्थाने भूता दूरं यान्ति सुराचने ॥ स्थितेषु तत्र भूतेषु नैवेद्यमण्डलं तथा ॥ विलुम्पन्ति
स दा लुब्धा साधकं वा तपन्ति वा ॥ तस्माद्यत्नेन कर्त्तव्यं भूतानामपसारणं ॥ अस्त्रमन्त्रेण सहितं तस्य मन्त्र
मिदं स्मृतं ॥ अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भूमीपासकाः ॥ भूतानाम विरोधेन पूजाकर्म्म करोम्यहं ॥ अनेन
स्थण्डिलाद्भूतानपसार्याथ साधकः ॥ ततो दिग्बन्धनं कृत्वा दिशः स्थानपसारयेत् ॥ विघ्नवीजं फडन्ते
न मन्त्रं दिग्बन्धनं स्मृतं । करेण कोटिकापूर्वं वेष्टनं बन्धनं दिशां ॥ आत्मनः पूजनेसाथ कर्म्मारक्षाधिकारि
ता ॥ पूजनं चासनं योगपीठस्य सदृशं भवेत् ॥ स्वभावतः सदाशुद्धं पञ्चभूतात्मकं वपुः । मलपूतिसमाः
युक्तं श्लेष्मविण्मूत्रपिञ्जरं ॥ रेतोनिष्ठीवमानोमिः अवज्जिरपरिष्कृतं ॥ वीजभूतानि वै तस्य मत्वा भूतानि पञ्च
वै । तेषान्तु सर्वभूतानां वीजानां देहसंसिनां ॥ वायुतेजपृथिव्यम्भो नियतात्सुद्धये क्रमात् ॥ शोषणं दहनं न
स्म प्रोत्सादोमृतवर्षणं ॥ आप्लावनञ्च कर्त्तव्यं चिन्तामात्रं विशुद्धये ॥ अशुच्या चिन्तनाद्देहा तन्मयो देवचि
न्तनात् ॥ स्वकीयस्येष्टदेवस्य चिन्तासर्वात्मनो भवे ॥ सोऽहमित्यस्य सततं चिन्तनाद्देवरूपता ॥ आत्मनोजा
यस्य ध्यानजगद्व्याप्तं सचराचरमानुषाः ॥ २

॥राम॥
॥१६२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

यतेसम्यक् संस्कृतिः पुष्पदानतः । अर्हदेवार्घनैवेद्यं पुष्पगन्धादिकं चयेत् ॥ पूजोपकरणस्यापि देवत्व
मिह जायते ॥ देवावासस्य गृहदेशो देवं देवाय योजयेत् ॥ सर्वेषां देवतास्तस्था जायन्ते शुद्धतो प्रिवामनो वी
जात्मनः शुद्धिः प्राणायामेन जायते ॥ अन्तर्गतं यश्च मलं तच्छुद्धं प्रजायते । गृहे चैव तु जपेद्देवं तदात
स्यविलोकनं ॥ कुर्यादादित्यबीजेन चतुःपार्श्वेषु अनुक्रमात् । हान्तः समाप्तिसहितो वह्निबीजेन संहितः
॥ उपान्तेः सचतुर्थस्तु स तथा सर्वलोऽप्यतः । आदित्यं जं कथितं सर्व रोगविनाशनं ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां
कारणं तोषदायनं । अशुद्धिपक्षिसंयोगे पक्षिविष्टाप्रसेवनं ॥ मूषिकालाङ्गुलस्पर्शः कृमिकीटादिसंग
मं । एवमादि विनश्यन्ति लोकानां गृहदूषणं ॥ ततस्तु योगपीठस्य ध्यानं प्रथममाचरेत् । ध्यानमात्रं योगः
पीठं प्रविशत्येव मण्डलं ॥ योगपीठस्य तेसर्वं योगपीठमयं समं ॥ न योगपीठादधिकं विद्यते परमासनं
॥ यस्य ध्याने जगत्प्राप्तं सचराचरमानुषं ॥ एवं चिन्तनमाहात्म्यं को वा वक्तुं समुत्सहे । चिन्तामात्रेण मनसा
यस्य शोकाव नाशनं ॥ धारणा योगपीठस्य चतुर्वर्गफलप्रदं ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशं चतुष्कोणं चतुर्वृतिं ॥
आधारशक्त्या विहितं गहणं सूर्यसन्निभं । आग्नेयादिषु कोणेषु चतुर्भुजक्रमतः स्थितः ॥ धर्मज्ञानं तथैः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अर्थ्यं वैराग्यं क्रमतः सदा। पूर्व्वादिदिक्षु चैतानि स्थितानि क्रमतो यथा॥ अधर्म्मञ्च तथाज्ञानमनैश्वर्यन्ततः
परं। अवैराग्यं ततः पश्चाज्ज्वारणात्सव्यवस्थितं॥ तस्योपरि जलो यस्य तस्मिन्ब्रह्माण्डमास्थितं॥ ब्रह्माण्डजलञ्चै
रेतोयं कूर्म्मस्तस्योपरि स्थितः॥ कूर्म्मोपरि तथानन्तः पृथ्वी तस्योपरि स्थिता॥ अनन्तनागाद्यसहितं नालं पाताल
गोचरं॥ पृथ्वीमध्ये स्थितं पद्मं दिक्पालैर्गिरिकेतनं। तस्यारदिक्षु दिक्पालाः स्वर्गमध्ये व्यवस्थिताः॥ कर्णिका
या ब्रह्मलोका महर्लोकादयोप्यधः। हरत्याज्योतिषिवादित्याः चतुर्वेदास्तदन्तरे॥ सत्वं रजस्तम इति गुणाप्र
कृतिसंभवाः। सदा स्थिताः पद्ममध्ये परं तत्त्वं तथैव च॥ आत्मतत्वं तत्र संस्थं मूर्द्धच्छेदनमूर्द्धतः॥ अष्टौ चतु
दलं तस्य केशराग्रे स्थितं पुनः॥ वाय्वग्निचन्द्रमरुतां मण्डलानि क्रमोत्तमः। सारासनं योगपीठं सुखासन
मतः परं॥ आराध्यासनमस्माच्च ततश्च विमलासनं। तथा विचिन्तयेत्सर्वं जगच्चैव चराचरं॥ ब्रह्म विष्णुशिवाः
याश्चैव नागत्रयविनिर्म्मिताः॥ आत्मानं चिन्तयेत्तत्र पूजनं समुपस्थितं। मण्डलं योगपीठन्तु पद्मं पद्मन्तु चि ॥रामः॥
न्तयेत्। सारादीन्यासनानीह चत्वार्यपि विचिन्तयेत्। योगपीठे पूजयित्वा मण्डलेन सहैकतां॥ पुनर्ध्यात्वा ॥१६३॥
ततः पश्चात्पूजयेदासनं ततः। ध्यानेन योगपीठस्य यथा वद्दीयते जलं॥ नैवेद्यं पुष्पधूपादि ततस्त्वयं तस्य

दीयते॥ सर्व्वेदेवाः सगन्धर्व्वाः सचराचरगुह्यकाः॥ विघ्निताः पूजितास्तस्य योगपीठस्य पूजने। अनीष्टदे
वतापूजा विनायस्य विचिन्तयेत्। लभते वै चतुर्व्वर्गं तुष्टिः पुष्टिश्च जायते। आवाहनानन्तरतः पाणि
न्यामवतारयेत्॥ प्रागुत्तानौ करौ कृत्वा ऊर्द्ध्वमुत्क्षिप्य सान्तरौ। निरन्तरावधः कृत्वा नामयन् पूजकस्त
था॥ हिरण्याख्येन वीजेन तस्मादवतरेन्निच॥ आशोडितेन चानीष्टदेवानां लम्बनाय वै। नासिकावायुनिः
सारा द्विचत्वा देवतां नवेत्। एवं कृते महाउपेतु स्थितिस्तस्य प्रजायते॥ खान्तः सुधांशुः विन्द्वाढ्यं हरि
न्मवीजमुच्यते॥ नाशनं विघ्नवीजानां धर्म्मकामार्थसाधनं। गन्धपुष्पे तथा धूपदीपौ नैवेद्यमेव च॥ इ
यदन्यद्दीयते वस्त्रं अलंकारादिकं चयत्। तेषां देवतमुद्राञ्च कृत्वा प्रोक्षणापूजने॥ उक्तं जप्यमूलमन्त्रेण
पुनिनाम्ना निवेदयेत्॥ वरुणस्य तु वीजेन तेषां प्रोक्षणमाचरेत्॥ इष्टेन मूलमन्त्रेण ततो सर्ग्गनिवेदनं
। नपरश्चन्द्रविन्दुभ्यां वीजं वारुणमुच्यते॥ विलोकनं पूजनञ्च उपादानं पृथक् पृथक्॥ जपकर्म्मणि मा
लायाः प्रतिपत्तिरितीरितं॥ इष्टमन्त्रेण मालायाः प्रोक्षणं परिकीर्त्तितं। वीजं गणपतं पूर्व्वमुच्चार्य यद
नन्तरं। अविघ्नं कुरु मालेयं रक्षीयादि तानेन च॥ जपान्ते शिरसि न्यासो मालायाः परिकीर्त्तितः॥ अज

मादाय याणिभ्यां श्रीवीजेन तथाचरेत । अन्त्यदन्त्यान्त्यमात्राद्यां वादिवर्गविनुर्यके ॥ परतः परतः पूर्व्वं
श्रीवीजं विन्दुनेन्दुना ॥ मालायाञ्च वतारस्तु शिरसः क्रियते यदा ॥ तां समादाय पाणिभ्यां कुर्यात्सारस्वतं
नवै ॥ श्रीवीजाद्याद्यमाद्य विन्दुचन्द्रार्द्धसंयुतं ॥ एतच्चतुष्टयं वीजं सारस्वतमुदाहृतं ॥ पौराणिकैर्वै
दिकैश्च मूलमन्त्रेण चैव हि । प्रदक्षिणां प्रणामञ्च कुर्य्यात्सर्वार्थसाधकं । भूमीवीजं तथा भूश्च क्षितिवी
जेन पूर्व्वतः ॥ स्पृष्ट्वा तां शिरसा भूमिं प्रणामादिष्टदेवताः ॥ समाप्तिश्चैव वाराहः वीजं विन्दुसमन्वितं ॥ श्रि
तिवीजं विजानीयाच्चतुर्व्वर्गप्रदायकं ॥ दर्पणं व्यजनं घण्टा चामरं प्रोक्षयेत्तु नः ॥ नैवेद्यानोकमन्त्रेण
पूर्वोक्तेन तु भैरव ॥ नामाक्षराणि चाद्यान्ते चैतेषां विन्दुनेन्दुना ॥ तस्मै नमः इति प्रान्ते ग्रहणे मन्त्रमुच्य
ते । निवेदनेन चैतेषां मिष्टमन्त्रेण वाचरेत । वाग्भवस्य द्वितीयेन कामराजेन भैरव ॥ मुद्रायां बंधनं कार्य
मूलमन्त्रेण दर्शनं ॥ परित्यागस्तु मुद्राया तारवीजेन चाचरेत ॥ प्राग्वादिश्चन्द्रविन्दुभ्यां षष्ठस्वरसमन्वितः
तारवीजमिति प्रोक्तं धर्म्मकामार्थसाधनं ॥ मोदं ददाति यस्मात्सा मुद्रा तेन प्रकीर्त्तिता ॥ दर्शिता यान्तु
मुद्रायां तावत्पूजासमापनं ॥ कामं मोक्षं तथा धर्म्ममर्थं मोदयुतास्त्रयं । ददाति साधकायास्तु देवतागतं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सुस्तुका॥ भुजान्तेतु महद्धामुजान् मतीसान् समुदीरयेत्॥ यद्दत्तं भक्तिमन्त्रेण पत्रं पुष्पं फलं जलं॥ निवेदितञ्च
नैवेद्यं तन्गृहाणानुकम्पया॥ आवाहनं न जानामि न जानामि विसर्ज्जनं। पूजाभागं न जानामि त्वं गतिः परमेश्व
री॥ कर्म्मणा मनसा वाचा त्वत्तो नान्या गतिर्म्मम॥ अन्तश्चरेण भूतानां द्रष्टा त्वं परमेश्वरि॥ नाथ योनिसहस्रेषु
येषु येषु व्रजाम्यहं। तेषु तेषु च्युता भक्तिरच्युतास्तु सदा त्वयि॥ देवो दाता च भोक्ता च देवः सर्व्वमिदं जगत्। देवो
जयति सर्व्वत्र यो देवः सोहमेव च॥ यदक्षरं परिभ्रष्टं मात्राहीनं च यद्भवेत्। क्षन्तुमर्हसि मे देवि कस्य न स्खलि
तं मनः॥ मन्त्रेषु पठिते देवे स्वयमेव प्रसीदति। दातुर्द्देवस्य तुर्व्वर्ज्जनच्चिरादेव भैरव॥ ईशान्यां मण्डलं कुर्य्याः
द्वारपद्मविसर्ज्जितं। विसर्ज्जनाच्च निर्म्माल्यधारणं पूजनाय वै॥ पाद्यादिभिः पूजयित्वा ध्यात्वा निर्म्माल्यधारणं
।निःक्षिप्य तस्मिन्निर्म्माल्यं मन्त्रेणानु विसर्ज्जयेत्। गच्छ गच्छ परस्थानं स्वस्थानं परमेश्वरि। यत्र ब्रह्मादयो देवा
न विदन्ति परंपरं॥ विसृज्य मन्त्रेणानेन ततः पूरक वायुना। ध्यायस्तु मन्त्रेणानेन नत्वा तां स्थापयेद्धृदि॥ तिष्ठ देवि
परस्थाने स्वस्थाने परमेश्वरी। यत्र ब्रह्मादयः सर्व्वे सुरा तिष्ठन्ति मे हृदि॥ नत्रयकजटाबीजै रिष्टदेवाश्रियास्मरन्
।निर्म्माल्यं मूर्द्ध्नि गृह्णीयाद्धर्म्मकामार्थसाधनं॥ मण्डलेप्रतिपत्तिस्तु ततः कुर्य्याद्विभूतये॥ सर्व्वाङ्गुली नाम मन्त्रो यैः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पद्ममष्टदलान्वितं। निर्म्मञ्चेन क्षितिवीजेन मण्डलेवापि नैरव॥ ततस्तु मूलमन्त्रेण सर्व्वमात्मन वापुनः। अना
मिका नामयेन ललाटमपि संस्मरेत॥ समाप्त्यसहितः पुनस्ताराविजं ततः परं॥ वसुवीजं विसर्गेण परतश्च
रतः पुनः। नवैदेकजयावीजं धर्म्मकामार्थसाधनं। ततो भास्करवीजेन सहितेनात्मनः पुनः। मन्त्रेण भास्करा
यार्घमच्छिद्रार्थन्निवेदयेत॥ नमो विवस्वते ब्रह्मन् भास्वते विष्णुतेजसे। जगत्पवित्रे शुचये सवित्रे कर्म्मदायि
ने॥ ततः कृताञ्जलिर्भूत्वा पठित्वा मन्त्रमुत्तमं॥ एकाग्रमनसा वाग्मि रच्छिद्रमवधारयेत्। यच्छिद्रं तपच्छिद्रं
यच्छिद्रं पूजने मम। सर्व्वं तदच्छिद्रमस्तु भास्करस्य प्रसादतः॥ ततस्तु पुष्पनैवेद्यतोयपत्राधिकं चयेत्॥ देवीः
वीजेन तत्सर्व्वं पुनरेव विलोकयेत्॥ कृतेन चक्षुषा वापि यत्र यत्र कृतं पुरा॥ मन्त्रन्यासस्तस्य तस्य विसर्जि
रमुना नवेत॥ प्रान्तादिपञ्चमोवह्निवीजसन्धिस्वरान्वितः॥ तथोपान्ता वाम वायुं दुर्गा वीजं प्रचक्ष्यते। स्थण्डि
ले ज्वलदग्नौ तु तोयसूर्यमरीचिषु॥ प्रतिमासु वस्त्रवास्तु शालग्रामशिलासु च॥ शिवलिङ्गे शिलायान्तु पूजाकाः
र्य्या विभूतये। सर्व्वत्र मण्डलं न्यासं कुर्यादेकाग्रमानसः। योगपीठस्य वीजेन स्थण्डिलादिषु साधकः। वासुदेवस्य
रूपस्य ब्रह्मणो मिहिरस्य च॥ कुर्य्यात्सर्व्वत्र पूजास्तास्त्रप्रतिपत्तिमिमां बुधः। एवं यः पूजयेद्विष्णु मनोभिः प्रतिपत्ति

त्तिः॥ चतुर्वर्गप्रदस्तस्य न विराद्धीयते हरिः। शिवो वा मिहिरो वापि ये च लम्बोदरादयः॥ प्रसीदन्ति सुराः
सर्व्वे पूजायां विधिनामुना। विशेषेणो महादेवी महामाया जगन्मयी॥ प्रतिपत्तिमिमां नित्यं स्पृहयन्त्येव पूजने
॥ एवं यः कुरुते पूजां स सम्यक् फलमाप्नुयात्। एतैर्विहीना या पूजा ततोऽन्योन्यफलं भवेत्। अङ्गहीनस्तु पु
रुषो न समग्रप्राप्तिको यथा। अङ्गहीना यथा पूजा न सम्यक् फलमाप्नुयात्। इदं रहस्यं परम मिदं स्वस्त्ययनं
परं॥ मन्त्रं वेदमयं शुद्धं सर्व्वपापप्रणाशनं॥ यः श्रावयेद् ब्राह्मणः सन्निधाने श्राद्धेषु यज्ञे सुरपूजने षु। सम्य
क् फलं तस्य लभेत् सकर्म्मणां॥ विनापि पूजां तदनन्तमश्नुते॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणोत्तरतन्त्रे
षट्पञ्चाशोध्यायः॥ ५६ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच॥ देव्यास्तन्त्रं विशेषेण शृणु तं सा प्रणतं सुवा। येन वा
राधिता देवी न विराद्धरदा भवेत्॥ पूर्व्वतन्त्राद्विशेषेण तथा वै तन्त्रमुत्तमं। विशेषैर्नैव सामान्यान्वथि
तं भवतो यथा। पुनर्द्देवविशेषाणि पूजायां जपकर्म्माणि। यानि तन्त्राणि शेषाणि तानि वक्ष्याम्यशेषतः। य
पूज्यते महामाया लक्ष्मीमेकाग्रमानसः। स्वग्निर्णा वाऽङ्गमन्त्रेण तेन कार्यमिदं परं॥ फलं पुष्पं च ताम्बूल
मन्नपानादिकं च यत्। अदत्वा तु महादेव्यै नैवेद्यं कदाचन॥ पथि वा पर्व्वताग्रे वा समायामपि सा

वकः॥ तथा तथा निवेद्यैश्च स्वमर्थमुपकल्पयेत्॥ दृष्ट्वैव मदिरां नारीं रक्तवर्णास्तथा स्त्रियः॥ सिंहं शवं रक्तपद्मं
व्याघ्रं वा रुग्णसंगमं॥ गुरुं राजानमथवा मातृमायान्नतो नमेत्। पतिव्रतायां नार्यायां सदैव क्रतुसंगमः॥ क्रिः
यतेव गणिकां ध्यात्वा तदा कार्यविनृतये॥ शान्तिकं पौष्टिकं वापि तथैवापूर्वकर्मणि॥ यदा कुर्यान्न दागत्वा दे
विं नत्वा समाविशेत्। तोयं त्रिकं यदोपश्य देवानां गीतमेव वा॥ तत्र देवी निवेद्यैवं कर्त्तव्यं स्वोपयोजनं॥ [illegible]
[illegible] पूजांगं तत्॥ यदेव भूषणं वासो मलयोद्भवमेव वा॥ स्वकायपरिभुञ्जीत तत्र मन्त्राधिकान्यसेत्
। व्यायामैव विमाने वसन्तायां वा जले स्थले। यत्र यत्र सुसंगच्छे तत्र देवीं सदा स्मरेत्। यद्यत्कर्मप्रपूजांगं तत्तन्मः
त्रेण चार्पयेत्। मन्त्रहीनं पूजनाङ्ग कर्म कुर्यात्तु निःफलं॥ यस्मिन्कर्मनिसादिष्टो मन्त्रपूजासु भैरवा॥ नैवे
द्यालोकमन्त्रेण तत्तत्कर्म समाचरेत्॥ देव्यास्तु मण्डलं न्यास मिश्रमन्त्रेण वाचरेत्॥ पूजान्ते मण्डलं लिप्त्वाः
तिलकं तेन साधयेत्। सर्ववश्येन मन्त्रेण धर्मकामार्थदायिना॥ बलिदानेवलिं छित्वा खड्गे सोरुधिरैः स्वके
॥ सर्ववश्येन मन्त्रेण ललाटे तिलकं न्यसेत्। जगद्वश्यो भवेत्तत्र चतुर्थः कश्यवह्निना॥ षष्ठस्वरेणसंयुतः ॥राम॥
कला बिन्दुसमन्वितः। तथोपान्ततथान्त्य सपरोपि तथा पुनः॥ द्विमोहीति टकारस्य तुर्योहि स्वरसंयुतः ॥१६६॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तृतीयवर्गप्रान्तेन तृतीयस्वरसंज्ञिना॥पुरितास्तो द्विधावर्त्त तथावादिचतुर्थकः॥स्वरो द्वितीयस्य
तथा क्षोमनस्याद्यः पुरःसरः॥पुरेति सहितं सोपि मित्रसद्यपराक्रमः॥यथापुजानथाराजा पूर्वश्रा
स्वरतिश्रुतः॥विनापि पूजनं कुर्याद्यः क्षुद्रं तिलकं नरः॥मन्त्रेनानेन सततं सर्वस्तस्य वश्यो नवेन॥रा
जा वा राजपुत्रो वा स्त्रियो वा यस्स राक्षसाः। सर्वे ते॥सर्वे तस्य वशं यान्ति नूतया मास्वतुर्विधाः॥प्रवा
सेपथि वा दुर्गस्थाने प्राप्ते जलेपि वा। कान्तागारनिवद्धो वा भ्र या वेगगतोपि वा॥कुर्यात्तत्र मारुमाया
पूजां वै मानसीं बुधः। मनस्तुष्टे समुत्पन्ने सिंहव्याघ्रसमाकुले॥परचक्रागमे वापि कुर्यान्मानसपूजः
नं॥मनसा हृदयस्यान्ते ध्यात्वा योगात्मपीठकं। तत्रैव पृथिवीमध्ये पुजान्तत्र समाचरेत्॥मेवं प्रसाध
नं दन्तधावनकर्मकं अन्यच्च सर्वं मनसा ध्यात्वा कुर्याच्च पूजनं॥यथा पुष्पादिभिः पूजा वहिर्द्रव्यवि
मोनं ४ धीयते। तथा हृद्यपि कर्त्तव्याः सर्वाश्च प्रतिपत्तयः॥अष्टमासं सततं देवी याजकः स्यात्सदाव्रती॥न
वमासं तु तथा पूजा कर्त्तव्या निजशोणितेः॥लिङ्गस्थां पूजयेद्देवीं पुस्तकस्थां तथैव च। स्थण्डिलस्थां महा
मायां पादुके प्रतिमासु च॥चित्रे च विशिखखड्गे जलस्थां वापि पूजयेत्। पञ्चदशाङ्गुलं खड्गं त्रिशि

खंच त्रिशूलिनं॥ शिलायां पर्व्वतस्याग्रे तथा पर्व्वतगह्वरे। देवीं संपूजयेन्नित्यं भक्तिश्रद्धासमन्वितः॥ वारा
णस्यां सदा पूजा संपूर्णफलदायिनी। उत्कले द्विगुणा प्रोक्ता पुरुषोत्तमसन्निधौ॥ ततो पि द्विगुणा प्रो
क्ता द्वारवत्यां विशेषतः। सर्व्वक्षेत्रेषु तीर्थेषु पूजा द्वारवतीसमा॥ विंध्ये शतगुणा प्रोक्ता गंगायामपि तत्
समा॥ आर्यावर्त्ते मध्यदेशे ब्रह्मावर्त्ते तथैव च॥ विंध्यवत्फलदा पूजा प्रयागे पुष्करे तथा। ततश्चतुर्गुणं
प्रोक्तं करतोयानदीजले। तस्माच्चतुर्गुणफला नन्दिकुण्डे च भैरवे॥ ततश्चतुर्गुणा प्रोक्ता जल्पीशेश्वरस
न्निधौ। ततः सिद्धेश्वरीयोनौ ततोपि द्विगुणा स्मृता। ततश्चतुर्गुणा प्रोक्ता लौहित्यनदपाथसि॥ तत्समा का
मरूपेतु सर्व्वत्रैव जले स्थले। सर्व्वश्रेष्ठा यथा विष्णु र्लक्ष्मीः सर्व्वोत्तमा यथा॥ देवीपूजा तथा शस्ता कामरूपे
सुरालये। देवीक्षेत्रं कामरूपं विद्यतेन्यं न तत्समं। तान्यत्र विरला देवी कामरूपे गृहे गृहे॥ ततः शतगुणं
प्रोक्तं नीलकूटस्य मस्तके॥ तत्रापि द्विगुणं प्रोक्तं नेपालेयोनिमण्डले॥ ततः शतगुणं प्रोक्ता हेरुके लिंगमू
र्द्धनी। ततोपि द्विगुणा प्रोक्ता शैलपुत्र्यादियोनिषु। ततः शतगुणं प्रोक्तं कामाख्यायोनिमण्डले। कामाख्यायां
महामायाः पूजां यः कृतवान्नरः। स चेह लभते कामान् परत्र शिवरूपतां॥ ततस्य सदृशो न्योस्ति कृत्यं तः

स्यनविद्यते। वाञ्छितार्थमवाप्नोति चिरायुरपि जायते॥ वायोरिव गतिस्तस्य सर्वेदन्यैव रूपता। संग्रामे
शास्त्रवादे च दुर्जयः सर्वजायते॥ वैष्णवीतन्त्रमन्त्रेण कामाख्यायोनिमण्डले॥ संपूज्य तु पूजनं कृत्वा फलं
शतगुणं लभेत्। मूलमूर्त्तिर्म्महामाया योगनिद्रा जगन्मयी॥ तस्यास्तु वैष्णवीतन्त्रं प्रागेवप्रपादितं। अ
न्याया मूर्त्तयः प्रोक्ताः शैलपुत्र्यादयोपराः॥ तस्या एव विनाशास्तास्तच्छरीर विनिर्ग्गताः। निःसरन्ति
यथा नित्यं सूर्यबिम्बान्मरीचयः॥ देव्यस्तथोग्रचण्डाद्या नमो हों याश्शरीरजाः। तासामेवायुमन्त्राणि वन
व्याणि मयातव॥ एकैव तु महामाया कामार्थं भिन्नतां गता॥ कामाख्यातु महामाया मूलमूर्त्तिः प्रगीयते॥
पीठे भिन्नाख्यया सातु महामाया प्रगीयते। एवमेव यथा विष्णुर्न्नित्यत्वादिसनातनः। जनानामर्द्दनात्सो
पि जनार्द्दन इति स्मृतः॥ तथैवैषा महामाया कामार्थं संगता गिरौ। कामाख्येति सदा देवैर्गीयते सततं न
रैः॥ यथा हि पुरुषः कश्चि छ्वीकृत्य यहास्तवेत्॥ स्नापकः स्नानकालेपि कामाख्या ति तथा स्वया। महामाया
शरीरं तु कामार्थं समुपस्थितं॥ लोहितं कुंकुमैः पीनं कामार्थमुपयोजितैः। रक्तं त्यक्त्वा कामकाले साग
क्तातिश्रजं स्वयं॥ यदा तु त्यक्त्वा कामाख्या तदा स्याद सिधारिणी। कामकाले शिनं प्रेत्य न्यस्तलोहितपंकजं॥

नि०

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वरं तेत्यक्तकामा तु शितप्रेतोपरि स्थिता॥ तथैव तु स्तुतो गत्वा सिंहस्था कामदा नवेत्॥ कदाचित्स्वा शि
तप्रेते कदाचिद्रक्तपंकजे। कदाचिच्चैकचारीएहैः रमते कामरूपिणी॥ यदा लोहितपद्मस्था तदाग्रे केश
रीशवः। यदा प्रेतगता देवी तदाग्रेत्पं निरीक्ष्यते॥ महामायास्वरूपेण यथासौ वरदा नवेत्। पूजाकालेस्व
दाप्रेत्य पद्मसिंहोपरि स्थिता॥ रक्तपद्मयदाध्यायेत्तदाग्रे चिन्तयेद्धरिं। यदाध्यायेद्धरौ चान्यद्धयमग्रे
विचिन्तयेत्। त्रिषुध्यायेषु युगपत् प्रतिपूज्यहरौ क्रमात्॥ स्थितेषु कामदा देवी तेषु ध्यानानि कामदा॥ ए
केकस्मिन्नपि तथाऽग्रथा वा चिन्तयेच्छिवां॥ एकां समस्तजगतां प्रकृतिमायतस्ततः॥ विष्णुर्ब्रह्मशिवोनि
त्यं ध्रियते सा जगन्मयी॥ शितप्रेतो महादेवो ब्रह्मा लोहितपंकजः॥ हरिर्हरिस्तु विज्ञेयो वाहनानि महौज
सः॥ स्वमूर्त्या वाहनं तत्र तेषां यस्मान्न युज्यते। तस्मान्मूर्त्यन्तरं कृत्वा वाहनत्वं गतास्त्रयः॥ यस्मिन्यस्मिं
न्महामायापीठानि सततं शिवा। तेन तेन वरूपेन नित्यं[illegible]स्मान्यनस्त्रयः॥ सिंहोपरि स्थितं युक्तं पद्मान्तः
स्थोर्द्धगः शिवः। तस्योपरि महामाया वरदा नयधारिणी॥ एवंरूपेण यो ध्यात्वा पूजयेत्सततं शिवां। ब्र
ह्मा विष्णु शिवा न्तेन पूजिता स्युरशंसयः॥ एवं सदा महामाया कामाख्या चैवरूपिणी॥ ध्यानतो रूपतो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

भिन्ना तस्मात्तान्तु प्रपूजयेत्॥ एवं विशेषतन्त्राणि दुर्गायाः कथितानि वः॥ अङ्गमन्त्राणि तस्यास्तु शृणुयत्नाद्द्वि
जसत्तमाः॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे पूजाख्याने सप्तपञ्चाशोऽध्यायः॥ ५७ ॥ ॥श्रीभगवानु
वाच॥ अङ्गमन्त्रानहं वक्ष्ये चण्डिकाया विशेषतः। यैः समाराधिता देवी चतुर्वर्ग्गप्रदा भवेत्॥ तालव्यासंपु
तः षष्ठः स्वरबिन्द्विन्दुवह्निभिः। नघोयान्तोयुतस्त्वेतै राज्यं वास्रवमुच्यते॥ नेत्रबीजं चण्डिकायास्त्र्यमेतत्प्र
कीर्त्तितं॥ वामे ललाटे दक्षिणे नेत्रेषु द्वितयं क्रमात्॥ धर्म्मार्थकाममोक्षाणां सर्वदा कामदं परं॥ मन्त्रमे
तन्महागुह्यं दुर्गाबीजमिति श्रुतं॥ यदा कात्यायनमुने राश्रमेषु दिवौकसां। तेजोभिर्द्दत्तकामोभूद्देवीदे
वौघसंस्तुता॥ यथा नेत्रत्रया देव्या मूलमूर्त्या विनिःसृता॥ तेजोमयि जगद्धात्री महिषासुरघातिनी॥ तेजो
भिः सर्वदेवानां सा भूत्वा वपुरुत्तमं॥ अस्त्राण्येकमादाय देवैर्द्दत्तानि नागराः॥ शरांसान्तु वन्ध्यस्त्र सम
गोत्करवाहना॥ ब्रह्माद्यैः संस्तुता देवी जघान महिषासुरं॥ हतेतु महिषे देवी पूजिता त्रिदशैस्तथा॥ अने
नेवतु मन्त्रेण लोके ख्यातिमुपागता॥ ततः प्रभृति सा देवी सर्वैः सर्वत्र पूजिता॥ मूलमूर्त्तिः सुगुप्ताभू
त्तन्मूर्त्तिः ख्यातिमागता॥ देवानां वरदानेन ब्रह्माद्यैरुपयोजनात्॥ या मूर्त्तिः पूज्यते सर्वैः सा मूर्त्तिः श्रूयता

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

का॰पु॰ १६९ नैरव॥ जटाजूटसमायुक्ता मर्द्धेन्दुकृतशेखरां। लोचनत्रयसंयुक्तां पद्मेन्दुसदृशाननां॥ तप्तकाञ्चनवर्ण्णा
भां सुप्रतिष्ठां सुलोचनां। नवयौवनसंपन्नां सर्व्वाभरणभूषितां। सुचारुदशनां तीक्ष्णां पीनोन्नतपयोधरां
। त्रिभंगिस्थानसंस्थानां महिषासुरमर्द्दिनीं॥ मृणालायतसंस्पर्शदशबाहुसमन्वितां॥ त्रिशूलं दक्षिणे
दद्यात् खड्गं चक्रं क्रमादधः॥ तीक्ष्णबाणं तथा शक्तिं बाहुसंघेषु संगतिं॥ खेटकं पूर्णचापञ्च पाशंचा
कुशमेवच॥ घण्टान्वा परशुं वापि वामेधः प्रतियोजयेत्। अधस्तान्महिषं तद्वद्विशिरस्कं प्रदर्शयेत्॥
शिरश्छेदोद्भवं तद्वद्दानवं खड्गपाणिनं॥ हृदि शूलेन निर्भिन्नं निर्यदन्त्रविनिःसृतं। रक्तवक्त्रीकृताङ्ग
ञ्च रक्तविस्फुरितेक्षणं। वेष्टितं नागपाशेन भ्रुकुटीकुटिलाननं॥ सपाशवामहस्तेन धृतकेशं च दुर्गया॥
वमद्रुधिरवक्त्रञ्च देव्याः सिंहं प्रदर्शयेत्। देव्यास्तु दक्षिणं पादं समं सिंहोपरि स्थितं। किञ्चिदूर्द्ध्वं तथा वाम
मंगुष्ठं महिषोपरि॥ उग्रचण्डा प्रचण्डा च चण्डोग्रा चण्डनायिका। चण्डा चण्डवती चैव चण्डिका चण्डिका तथा॥ इ
त्याभिः शक्तिभिरष्टाभिः सततं परिवेष्टितां॥ चिन्तयेत्सततं देवीं धर्म्मकामार्थमोक्षदां। एतस्याप्यङ्गमन्त्रं तु रामः
दुर्गातन्त्रमिति स्थितं॥ शृणु चैकमना भूत्वा धर्म्मकामार्थसाधनं। वह्निनाथस्वरः षष्ठ वान्तः प्रान्तोग्निरेवच १६९

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥दुर्गे विविशितिसाक्षारं दुर्गातन्त्रमितिश्रुतं। रवौ मकरराशिस्थे या तु वै शुक्लपञ्चमी। तस्यामनेन संपूज्या
मन्त्रेण विधिवच्छिवा। शुक्लाष्टम्यां पुनर्देवीं पूजयित्वा यथाविधि॥ नवम्यां बलिदानानि प्रभूतानि समा
चरेत्। संध्यायाञ्च बलिं कुर्यान्निजगात्रासृगुक्षितेः॥ एवं कृते तु कल्याणि सर्ज्ञो नित्यं प्रमोदते। पुत्रपौत्र
समृद्धिस्तु धनधान्यसमन्वितः॥ दीर्घायुः सर्व्वसुभगो लोकेस्मिन्सञ्जायते। सिताष्टम्यान्तु चैत्रस्य शिशु
तेस्तत्कालसंभवैः॥ अशोकैरर्पियः कुर्यान्मन्त्रेनानेन पूजनं। न तस्य जायते शोको रोगो वाप्यथ दुर्गति
ज्येष्ठशुक्ले तथाष्टम्यां नियमैः समुपोषितं। नवम्यां सतिलैर्व्वस्त्रैर्यवकैः रथमोदकैः॥ क्षीरैराज्यैस्तथा
क्षौद्रैर्मदिराभिः सपिष्टकैः॥ नानापशूनां रुधिरैर्मांसैश्च पितृपूजने॥ ततो दशम्यां शुक्लाया मञ्जिष्टुनि
लमिश्रितेः॥ दुर्गातन्त्रेण मन्त्रेण दातव्यं मंजलित्रयं। एवं कृते दशम्यान्तु यत्पापं दशजन्मकं॥ कृतं तन्न
लयं याति दीर्घायुरपि जायते॥ आषाढे शुक्लपक्षस्य चाष्टमीश्रवणास्य वा। पवित्रारोहणं कुर्यात् देवीप्रीति
करं परं। दुर्गातन्त्रेण मन्त्रेण दुर्गावीजेन नैरव। वैष्णवीतन्त्रमन्त्रेन पवित्रारोहनं चरेत्। विशिष्टश्रा
वणमासि देव्याः कुर्यात्पवित्रकं॥ सर्व्वेषामपि देवानां पवित्रारोहनञ्चरेत्। आषाढेश्रावने वापि सन्वत्स

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०पु०
१७०

रफलप्रदं॥ प्रतिपद्धनदस्योक्ता पवीत्रारोहने तिथिः। श्रियादेव्या द्वितीया तु तिथीनामुत्तमास्मृता॥ तृती
या भवना विन्याश्चतुर्थी तत्सुतस्य च। पञ्चमी सोमराजस्य षष्ठी प्रोक्ता गुहस्य च॥ सप्तमी भास्करस्योक्ता दुर्गा
याश्च तथाष्टमी। मातॄणां नवमी प्रोक्ता वासुकेर्दशमी तथा॥ एकादशी ऋषीणां च द्वादशी चक्रपाणिनः। त्रयो
दशी त्वनंगस्य मम चैव चतुर्द्दशी॥ ब्रह्मणोदीकृतीनां च पौर्णमासी तिथिर्मताः। पवित्रारोहनं यावत् दे
वानां च समाचरेत्॥ तस्य सांवत्सरी पूजा पलं हरति केशवः तस्माद्यत्नेन कर्त्तव्यं पवित्रारोहनं परं॥ दी
क्षितो [illegible] यते मन्त्रं पवित्रारोहनं विना निःफलं तस्य तन्मन्त्रं योगिनी भक्षयेत्कुलं॥ लोभान्मोहाद्विषादाद्वा
योपवित्रं न चाचरेत्। तस्य कर्म्माणि सर्वाणि निःफलं निश्चयं भवेत्॥ क्रियते बहु पुण्यं स्यात्। तत्पूजासुफ
लं भवेत्। पवित्रं येन सूत्रेण तथा कार्यं विजानता॥ तत्तु गाङ्गेय प्रमानन्तु वचनात्सव नैरव। प्रथमं दर्भसूत्रं
च पट्टसूत्रं ततः परं॥ ततः क्षौमं तत्तु पराणं स्यात्कार्पासमतः परं॥ यद्दसूत्रं तथान्येन पवित्राणि च कारये
त्॥ विचित्राणि पवित्राणि कर्त्तव्यादिप्रयत्नतः। गन्धैर्माल्यैः सुरभिभिः रर्चिता नियथोचितं॥ कन्यासु का
र्त्तितं सूत्रं प्रमदा च पतिव्रता। विधवा साधुशीला वा दुःशीला न हि कर्त्तयेत्॥ यत्सूत्रं विभिन्नं दग्धं च नस्म

राम:
१७०

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

धूमाग्निगुणितं तद्वर्जयीत यत्नेन सूत्रमस्मिन्पवित्रके ॥ उपयुक्तं चाथ दग्धं मयूरक्ताद्दिदूषितं मलिनं
रक्तनीलस्त्र प्रयत्नेन विवर्जयेत् ॥ सूत्रैः पवित्रकं कुर्वीत कनिष्ठोत्तममध्यमं ॥ कनिष्ठं यत्पवित्रन्तु सप्त
विंशतितन्तुभिः ॥ मर्त्यलोके यशःकीर्तिः सुखसौभाग्यवर्द्धनं ॥ चतुःपञ्चाशता पूर्वं तन्तूनां मध्यमं परं ॥
दिव्यभोगावहं पुण्यं सुखमोक्षप्रदायकं ॥ उत्तमं चैव तन्तूनामष्टोत्तरशतेन वै ॥ तद्दत्वा तु महादेवाय शि
वसायुज्यमाप्नुयात् ॥ उत्तमं वासुदेवाय दद्याद्यादि पवित्रकं ॥ तया याति हरेर्लोकं साधको नात्र संशय :
॥ अष्टोत्तरसहस्रन्तु रत्नमालेति गीयते ॥ पवित्रन्तु महादेव्या भुक्तिमुक्तिप्रदायकं ॥ रत्नमालान्तु यो दद्या
न्महादेवे पवित्रकं ॥ कल्पकोटिसहस्राणि स्वर्गे स्थित्वा शिवो भवेत् ॥ एवन्तु नागहाराख्यं शंकरस्य पवित्र
कं ॥ अष्टोत्तरसहस्रेण तन्तूनां सुमनोहरं ॥ यः प्रयच्छति मह्यन्तु स यावत्तन्तुसञ्चयः ॥ तावत्कल्पसहः
स्राणि ममलोके महीयते ॥ अष्टोत्तरसहस्रेण वनमाला हरेः स्मृता ॥ तन्तूनां तस्य दानेन विष्णुसायुज्यः
माप्नुयात् ॥ यत्कनिष्ठं पवित्रन्तु नाभिमात्रं भवेत्तु तत् ॥ द्वादशाग्रंथिसंयुक्तं मानमानेन योजयेत् ॥ उरः
प्रमाणं मध्यं स्यात् ग्रन्थीनां तत्र योजयेत् ॥ चतुर्विंशतिमध्यस्य मानसान्मानमेव च ॥ पवित्रमुत्तमं प्रोक्तं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

का०पु०
१७१

५२८३ १ ग्रंः

जानुमात्रं च भैरव ॥ षट्त्रिंशत्तन्तुभिर्नां योजयेदात्ममानतः । नागहारान्वयन्तद्वद् दन्तेषु च विधानतः । पवित्रं
क्रियते येन सूत्रेन यंकुर्यः पुनः ॥ तदस्य वर्णसूत्रेण कर्त्तव्यालक्षणान्विताः ॥ ग्रन्थिस्तु सप्तभिः कुर्यात्
वेष्टनेस्तु कनिष्ठके द्विगुणो मध्यमे कुर्यात् त्रिगुणोऽन्तमानतः ॥ अधिवासपवित्राणि पूर्वस्मिन् दिव
सेततः । मन्त्रंन्यासं पवित्रेतु कुर्यात्तत्रापरेऽहनि ॥ दुर्गाबीजेन तन्त्रेण मन्त्रन्यासं द्विजश्रेष्ठ रेते । वेस्तवेत
न्त्रमन्त्रेण कुर्युरन्येतु भैरव ॥ प्रतिग्रन्थिस्वयंकुर्यात्मंत्रंन्यासं विचक्षणः ॥ अङ्कुशाग्रेन जपनं माला
यामिह भैरव ॥ यावत्ताग्रन्थयस्तत्र तावन्त्येव च संन्यसेत् । मन्त्राणि तेन तन्त्रस्थः स्याद्देवांशोपनियोजये
त् ॥ दुर्गातन्त्रेण मन्त्रेण तत्वन्यासं प्रधारयेत् । एतत्तन्त्रस्य सकलं यत्तपात्रे पवित्रकं ॥ तस्मिन्विधायग
न्धादिपुष्पाणि नवशोभनं । तत्वन्यासं ततः कुर्याद् दक्षिणेन भैरव ॥ विष्णोस्तु मूलमन्त्रेण तत्वन्यासस्त्रः
कारयेत् । इति विष्णोरिति प्रोक्तं मन्त्रं न्यासं द्विजस्य हि ॥ सूर्य्याणां मन्त्रविन्यासो मन्त्रा वेदादयास्मरः
प्रासादेनतु मन्त्रेण तत्वन्यासे समन्त्रकं ॥ अनेन मंत्रन्यासश्च दानं चानेन कारयेत् । कुंकुमागुरुख रामः
र्पूरैश्चन्दनानि विलेपनैः । पवित्राणि विलिप्याथ तत्वंन्यासं च योजयेत् ॥ संपूज्य मण्डले देवीं वि १७१

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

षिवन्प्रयत्नेननरैः।वैष्णवीतंत्रमन्त्रेण॥पूजयित्वाप्रयत्नतः।दुर्गाबीजेनदद्यात्तुदेव्यामूर्त्तिपवित्रकं॥यस्य
देवस्ययापूजा तस्यतस्यैवमण्डले॥यस्ययस्यतुयामन्त्रोयथाध्यानादिपूजनं॥तद्देवंतेनभावेनःपू
जयित्वाप्रयत्नतः॥तस्यैवबीजमन्त्रेणत्वांमूर्ध्निदद्यात्पवित्रकं॥पवित्रात्समयेदद्याद्देवेभ्यश्चपवित्रकं
।सर्वेषामेवदेवानांसंपूर्णार्थस्यभैरव॥अग्निर्ब्रह्मानवानीचगजवक्त्रोमहोरगः।स्कन्दोभानुर्मातृगः
णाः॥दिक्पालाश्चनवग्रहाः॥एषांचदेवेषुप्रत्येकंपूजयित्वायथाविधि।मूर्त्तिपवित्रमेकैकंदद्याद्देवेः
प्रयत्नतः॥पञ्चगव्यंचरुंकृत्वादेव्यैदत्वाहुतित्रयं।तिसेवबिल्वैर्हुत्वाशांतंनैवेद्ययथाविधि॥आज्येन
ष्टोत्तरशतंतिलैराज्यसाधेवहि।अष्टोत्तरशतंदद्यात्महादेव्यैचसाधकः।एवमेवविधानेनविष्णवादीः
नांश्चभैरवः॥पवित्रारोहणंकुर्याद्धर्मकामार्थसिद्धये॥नैवेद्यैर्विविधैःपेयैर्घटपिष्टकमोदकैः।कु
ष्माण्डनारिकेलैश्चखर्जुरैःपनसैस्तथा॥आम्रदाडिमकर्कारुद्राक्षादिविविधैःफलैः॥तस्यनोज्या
५२ दिभिःशैर्मत्स्यमांसैस्तथौदनैः॥गन्धपुष्पैस्तथाधूपैर्दीपैश्चसुमनोहरैः॥वासोभिर्भूषणैर्नव्यैर्नैवा
नीसाधकोयजेत्॥नटनर्त्तकसंघैश्चवेश्याभिश्चैवभैरव॥नृत्यगीतैःसमुदितोजागरंकारयेन्नि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शि। भोजयेद्ब्राह्मणांश्चापि ज्ञातीनपि द्विजातिभिः॥ पवित्रारोहणे हूते दक्षिणामुपपादयेत्। हिरण्यं
गाश्च धेनूश्च वासो वा शाकमेव वा॥ इदं मन्त्रं ततः पश्चात् साधकः समुदीरयेत्। मणिविद्रुममालाभि
र्मन्दारकुसुमादिभिः॥ इदं साम्वत्सरी पूजा तवास्तु परमेश्वरी। ततो विसर्जयेद्देवीं पूर्वाभिः प्रतिप
त्तिभिः॥ एवं कृते पवित्राणां दाने देव्या यथाविधि। साम्वत्सरस्य या पूजा संपूर्णा वत्सरा भवेत्॥ कल्प
कोटिसहस्राणि देवीगेहे वसेन्नरः॥ अत्रापि सुखसौभाग्यं समृद्धिमुत्तमां लभेत्॥ ॥ इति श्रीका
लिकापुराणे पवित्रारोहणं अष्टपंचाशोध्यायः॥ ५८॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ दुर्गोत्सवेन महता कु
र्याद्देव्या महोत्सवं। महानवम्यां शरदि बलिदानं नृपादयः॥ आश्विनस्य तु शुक्लायां भवेद्याष्टमी तिथि
ः महाष्टमीति सा प्रोक्ता देव्याः प्रीतिकरा परा॥ ततोऽनु नवमी यास्यात् सा महानवमी स्मृता। सा तिथिः सर्व
लोकानां पूजनीया शिवप्रिया॥ अनयोर्वत्सरं पूजा विशेषं शृणु भैरव॥ मूर्त्तिभेदे यथा देवी पूजा गृह्णा
ति भूतये। कन्यासंस्थे रवौ वत्स शुक्लमारभ्य नन्दकं। उपवास्यथ नक्ताशी एकाशी त्वथवा नृपः॥ प्रातः
स्नायी च निर्द्वन्द्वः शिवलिंगप्रपूजकः॥ जपहोमसमायुक्तो भोजयेद्वै कुमारिकाः॥ बोधयेद्बिल्वशाखाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

स्वामुख्यां देवीं फलेषु च॥ सप्तम्यां बिल्वशाखान्तां समाहृत्य प्रतिपूजयेत्॥ ततः पूजां तथाष्टम्यां विशेषेणः
समाचरेत्॥ जागरञ्च स्वयं कुर्याद्बलिदानं महानिशि॥ प्रभूतबलिदानन्तु नवम्यां विधिवच्चरेत्॥
ध्यायेद्दशभुजां देवीं दुर्गातन्त्रेण पूजयेत्॥ विसर्जनं दशम्यान्तु कुर्याद्वै शारदोत्सवैः॥ कृत्वा विसर्ज
नं तस्याः पश्चात्तन्तां समाचरेत्। यदा तु षोडश पूजां महामायां प्रपूजयेत्॥ दुर्गातन्त्रेण मन्त्रेण विशे
षेण च वैश्वापदे। कन्यायां कृष्णपक्षस्य एकादश्यामुपोषितः॥ द्वादश्यामेकभक्तं तु नक्तं कुर्यात्परेहः
नि। चतुर्दश्यां महामायां बोधयित्वा विधानतः॥ गीतवादित्रनिर्घोषैर्नानानैवेद्यवेदनैः॥ त्रियाचि
नवुवः कुर्यादुपवासं परेऽहनि॥ एवमेव व्रतं कुर्याद्यावद्वै नवमी भवेत्। ज्येष्ठायाञ्च समन्यत्रौ मू
लेन प्रतिपूजयेत्॥ उत्तरेणार्च्चनं कुर्याच्छ्रवणेन विसर्जयेत्। यदा त्वष्टादशभुजां महामायां
प्रपूजयेत्॥ दुर्गातन्त्रेण मन्त्रेण तत्रापि श्रूयते परः। कन्यायां कृष्णपक्षस्य पूजयित्वाष्टमे दिवा न
वम्यां बोधयेद्देवीं गीतवादित्रनिःस्वनैः॥ शुक्लपक्षे चतुर्थ्यान्तु देव्याः केशविमोक्षणं॥ प्रातरेव तु
पञ्चम्यां स्नापयेत्सुरभिजलैः॥ सप्तम्यां पत्रिकापूजा अष्टम्यां चाप्युपोषणं॥ पूजा जागरणं चैव नव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

म्यां विधिवद्बलिं गासंप्रेषणांकुञ्जदान क्रीडाकौतुकमंगलैः॥ नीराजनं दशम्यां तु बलिवृद्धिकरं महत्।
यदा तु वैष्णवी देवी महामाया जगन्मयी॥ पूजयेत्तत्र वै तदा विशेषं शृणु भैरव॥ कन्यासंस्थे रवौ पूजा
याशुक्ला तिथिरष्टमी॥ तस्यां रात्रौ विधातव्या महाविभवविस्तरैः॥ नवम्यां बलिदानन्तु कर्त्तव्यं वै यथाः
विधि॥ जपहोमञ्च विधिवत्कुर्यात्तत्र विभूतये संपूजयेन्महादेवी मष्टपुष्टिकया नरः॥ रामस्यानु
ग्रहार्थं वै रावणस्य वधाय वै॥ रात्रावेव महादेवी ब्रह्मणा बोधिता पुरा॥ ततस्तु त्यक्तनिद्रा सा नन्दायां
त्वाश्विने सिते॥ जगाम नगरीं लंकां महामाया ततः स्वयं॥ तत्र गत्वा महामाया नदतौ रामलक्ष्मणौ॥ यु
द्धे नियोजयामास स्वयमन्तर्हिताम्बिका॥ रक्षसां वानराणां च जघान मांसशोणिते॥ रामरावणयोर्यु
द्धं सप्ताहं सन्न्ययोजयेत्॥ व्यतीते सप्तमी रात्रौ नवम्यां रावणं ततः॥ रामेन घातयामास महामाया जगन्म
यी॥ यावत्तयोः स्वयं देवी युद्धकेलिमुदीक्षते॥ तावत्तु सप्तरात्राणि सर्वदेवैस्तु पूजिता॥ निहते
रामणो वीरे नवम्यां सकलैः सुरैः॥ विशेषपूजां दुर्गाया चक्रे लोकपितामहः॥ ततः संप्रस्थिता देवी द
शम्यां शारदोत्सवे॥ शाकोपि दैवसेनाया नीराजनमथाकरोत्॥ शान्त्यर्थं सुरसेनानां देवराजस्य वृद्धये॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

योरामरावणाभ्यां वाहोन युद्धं वावेक्ष्यामीतिदं॥ तृतीयायान्तु लंकायाः पूर्वोत्तरदिग्विस्थितां। स्वातीनक्षत्र
युक्तायां सीतं सुरवलं महत्। स्थानान्यर्थं वारयामास देवेन्द्र वचनाद्धरिः॥ ततस्तु श्रवणोनाथ दशम्या
वगौडिकान्सुतां। विसृज्य वकैस्थान्यर्थं वलं नीराजनं हरिः॥ नीराजितवरः शक्र स्तत्र रामश्च राघवः
वं॥ सन्ताप्य प्रययौ स्वर्गं सह देवैः शचीपतिः॥ इति वृत्तं पुराकल्पे. मनोः स्वायंभुवेन्तरे। प्रादुर्भूता
दशभुजा देवी देवहिताय वै॥ त्रेतायुगस्यादौ. जगतां हितकाम्यया। पुराकल्पे यथावृत्ते प्रतिक
ल्पं तथा तथा॥ प्रवर्त्ते तथ स्वयं देवी दैत्यानां नाशनाय वै। प्रतिकल्पं नवेद्रामो कल्पे कल्पेषु रावणः॥
तथैव जायते युद्धं तथा विदशासंगमः। एवं राम सहस्राणि रावणस्य तथैव च॥ नवितव्याणि भूमाः
नि तदा देवी प्रवर्त्तते। पूजयन्ती सुराः सर्व्वे वलं नीराजयन्त्यपि॥ तथैव च नराः सर्व्वे कुर्युः पूजाय
था विधि। वलं नीराजनं राजा कुर्याद्वल विवृद्धये॥ दिव्यालंकारयुक्तानि र्वानिनीभिः प्रवर्त्तनं। क
र्त्तव्यं नृत्यगीतानि क्रीडाकौतुकमंगलं॥ मोदकैः पिष्टकैः पेयैर्नक्षैर्भोज्यैः सहस्रकैः॥ कूष्माण्डैर्नारि
केरैश्च खर्जुरैः पनसैस्तथा॥ द्राक्षामलकशाण्डिल्यैः श्रीहस्त्यवहासैस्तथा। कशेरुकमुकैर्मूले स्वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

लाजस्वस्तिकादिभिः ॥ वनप्रियैस्तु नैवेद्यैर्लाजाक्षतफलादिभिः ॥ गवोरुडैस्तथा मांसैर्मज्जैर्मधुरद्रव्य
कैः ॥ इक्षुदण्डैः शिताभिश्च लवनीनागरंगकैः ॥ अजालिर्महिषैर्मेषैरात्मशोणितसंभवैः ॥ पक्षादि
बलिदानैश्च तथा च विविधैर्मृगैः ॥ पूजयेज्जगतां धात्रीं मांसशोणितकर्द्दमैः ॥ राज्ञो स्कन्दविशाखौ
च हेतोपिष्टकपुत्रिका ॥ पूजयेत्कुत्रुनाशाय दुर्गायाः प्रीतये तथा । हिमत्रु सतिले राज्ञैः समांसैर
पिचाचरेत् ॥ गुग्गुलरोजदिकाः पूज्यास्तथा शैयोगिनीषु ताः ॥ योगिनीश्च चतुःषष्टिस्तथा वै कोटिः
योगिनी ॥ नवदुर्गास्तथा पूज्या देव्याः सन्निहिताः शुभाः ॥ येऽन्नादीनगन्धपुष्पैस्तादेव्या मूर्त्तयो
यतः ॥ देव्याः सर्व्वाणि चास्त्राणि भूषणानि तथैव च ॥ अंगप्रत्यंगयुक्तानि वाहनं सिंहमेव च ॥ महि
षासुरमर्द्दिन्याः पूजायां नूतये सदा ॥ पुराकल्पे महादेवी मनोः स्वायंभुवान्तरे ॥ नृणां कृतयुगस्यादौ सु
वैर्देवैः स्तुता तदा ॥ महिषासुरनाशाय जगतां हितकाम्यया ॥ योगनिद्रा महामाया जगद्धात्री जगन्म
यी ॥ भुजैः षोडशभिर्युक्ता नडकालीति विश्रुता ॥ क्षीरोदस्योत्तरे कूले विभ्रती विपुलां पुनः ॥ अतसी
पुष्पवर्णाभा ज्वलत्काञ्चनकुण्डला ॥ जटाजूटे मखन्दुद्रु मुकुटत्रयभूषिता ॥ नागहारेणसहितस्वर्ण

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

हारैर्विराजिता॥ शूलखड्गश्च शंखं च चक्रबाणां तथैव च। चापानि बलश्च दण्डश्च नित्यं दक्षिणबा
हुभिः॥ बिभ्रती सततं देवी विकसद्दशनोज्वला। खेटकश्चर्म्मचापश्च पाशं चांकुशमेव च॥ घण्टापर्शु
चमुशलं बिभ्रति वामपाणिभिः॥ सिंहस्थानयनैरक्त वर्ण्णास्त्रिभिरतिज्वला॥ शूलेन महिषं भि
त्वा तिष्ठन्तीं परमेश्वरी। वामपादेन चाक्रम्य तत्र देवी जगन्मयी॥ तां दृष्ट्वा सकला देवाः प्रणम्य पर
मेश्वरीं। प्रोचुः किञ्चिन्नतं दृष्ट्वा निहतं महिषासुरं॥ ततः प्रोवाच देवांस्ता ब्रह्मादीन्परमेश्वरी॥ स्मि
तप्रभिन्नवदना विकाशिनयनोज्वला। गच्छन्तु नोसुरगणाः जम्बुद्वीपान्तरं प्रति॥ हिमवत्पर्वता
सन्ने वरं कात्यायनाश्रयं॥ तत्रैव नवतां साध्यां शिद्धिर्भवति निश्चितं। इत्युक्त्वा स महादेवी तत्रैवा
न्तरधीयत। देवापि ते तदा जग्मुः कात्यायनमुनेः पुरं॥ आश्रमं पतितान्नत्वा विस्मयाविष्टचेतसः
।निहतो महिषो देव्या दृष्टास्माभिर्यदच्युतः॥ स्तुता चैषा जगद्धात्री महादेवी जगन्मयी। किमर्थमाह
सा देवी गन्तुं कात्यायनाश्रयं॥ किमन्यद्वाञ्छितं कार्यं युष्माकम्वा न विद्यते॥ इति ब्रुवन्तस्ते देवा ग
च्छन्तिस्म परस्परं। हिमवत्पर्वतासन्नं मुनिं कात्यायनाश्रमं॥ तत्र सेन्द्राः सदिक्पाला ब्रह्मविष्णुशिवा

त्वया ॥ निषिद्धस्तु चिरं प्रीता दुर्गा दर्शनलालसाः ॥ ततो रुद्रगणाः सर्व्वे महिषासुरवेष्टितं । आगता
कथयामासुः स्वर्गलोकपराभवं ॥ तत्र तत्र महाकोपं ब्रह्मा विष्णु शिवादयः । चक्रुः कोन्यो सि महिषा
हतो देव्यासदानवः ॥ पुनर्यैन हन्यते जगद्विध्वंसनं कृतं । इति प्रकुप्यतां तेषां शरीरेभ्यः पृथक्पृथ
क् ॥ निश्चक्रमुस्स्व तेजांसि. शक्तिरूपाणि तत्क्षणात् । ततस्तेजोभिर्द्दृष्टवती. देवी कात्यायनेन वै ॥ सन्तुष्टि
ता पूजिता च. तेन कात्यायनी स्मृता । ततस्तेनैव रूपेण दशबाहुयुतेन वै ॥ पश्चाज्जघान महिषं जगद्धा
त्री जगन्मयी ॥ यदा तु नाम महादेवी. बोधिता वाश्विने स्वयं । चतुर्द्दश्यां कृष्णपक्षे प्रादुर्भूता जगन्मयी ॥ देव
ना तेजसा मूर्त्तिः शुक्लपक्षे सुशोभनं । सप्तम्यां साकरोद्देवी अष्टम्यां तैरलंकृता. नवम्यां सुपहारैस्तु पू
जिता महिषासुरं । निजघान दशम्यान्तु विसृष्टान्तर्हिता शिवा ॥ ॥ श्रीमार्कण्डेय उवाच ॥ श्रु
त्वैमां सगरो राजा देव्याः संगतिमुत्तमं । संशयानस्ततद्भूपे पुनरेवं समपृच्छत ॥ ॥ श्रीसगर उ
वाच ॥ यदि पश्चान्महादेवी जघान महिषासुरं । कथं पूर्वं भद्रकाली. उग्रा हन्महिषासुरं ॥ तथा हि ॥ राम: ॥
दर्शनेन तस्याः पादाक्रान्तांस्त्ववासवं ॥ हृदि शूलेन निर्भिन्नं ददृशुः सकलाः सुराः ॥ एवं त्वं संशयं ॥ १७५ ॥

छिन्धिसुनिश्चेष्ट ममाधुना॥ ॥ऋषिरुवाच॥ श्रृणुत्वंनृपयत्राहूत भद्रकालीयथापुरा
॥प्रादुर्भूता महामाया महिषेण सहैवतु॥ महिषासुर एवासौ निद्रायां निशि पूर्वतः॥ स्वप्नन्तु
ददृशे वीरो दारुणं घोरदर्शनं॥ महामाया भद्रकाली छित्वा खड्गेन मे शिरः॥ पपौनस्यवरस्नोः
नि व्यादितास्यनिभीषणा॥ ततः प्रातर्नृपसुतः सदेव्या महिषासुरः॥ तामेव पूजयामास सुवि
रंसानुगान्तथा॥ आराधिता तदा देवी महिषेणासुरेण वै। प्रादुर्भूता भद्रकाली भुजैः षोडशभि
र्युता॥ ततः प्रणम्य महिषो महामाया जगन्मयीं। उवाचेदं वचो नम्रमूर्त्तिर्नतिस्तुतोसुरः॥ ॥
महिषउवाच॥ देवी खड्गेन संछिन्धि श्रीनि तानि शिरो मम। त्वया भुक्तानि दृष्टानि मया स्वप्नेन
निश्चितं॥ अवश्यं न तत्त्वया कार्यं मया ज्ञातं प्रमानतः। एतद्रुधिरपानं मे तत्रैकं देहि मे वरं॥ व
ध्यान्त्वयाहं मात्रातिसंशयः परमेश्वरी॥ मयापि तत्र नो दुःखं नीयतिः केन लंघ्यते॥ किन्तु त्वये
वसहितः शंभुराराधितः सदा॥ मम पित्रा मदर्थेन गतः पश्चाद्धतस्ततः॥ मयाप्याराधितः शंभुः
प्राप्तास्तेनास्तथा विधाः॥ मन्वन्तरत्रयं यावदीश्वरं राज्यमुत्तमं॥ अकंटकं मयाभुक्ता मनुनापा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नु

न विद्यते। कात्यायनेन मुनिना शप्ताहं शिष्यकारणात्॥ शिमन्तिनी विनाशं तु करिष्यति न संशयः
॥पुरा मुनितपस्यन्तं सौदास्य नाम सत्तमं॥ मुनेः कात्यायनस्याख्या शिष्यं हिमवदन्तिके। दीव्यस्त्रीः
रूपमनं कृत्वाहं कौतुकात्तदा॥ मया सम्भाषितो विप्रो त्यक्त्वा मूढ सदा तपः। नद्दू शान्तसंस्थितेना
हं मुनिना कात्यसूनुना। ज्ञात्वा माया तदा शप्तः शिष्यार्थे क्रोधसंज्ञिना। यस्मात्त्वया मे शिष्योयं मोहित
स्तपसश्च्युतः॥ कृतस्त्वया स्त्रीरूपेण तं त्वां स्त्री मिह निष्यति॥ इति माशापत्रवान् पूर्वं मुनिकात्यायनःपुनः
॥तस्य शापस्य कालोयमागत्य समुपस्थितः॥ देवेन्द्र त्वं मया प्राप्तं भुक्तं त्रिभुवनं समं। किञ्चिन्नशोच्य
मेवास्ति वाञ्छनीयं हि यन्मया तस्मात्त्वं विप्रसन्नोहं प्रार्थ्यशेषं हि यन्मम। तद्देहि दुर्गे त्वं नूयां देहित्तु
ल्यं नमो नमः॥ ॥श्रीदेव्युवाच॥ प्रार्थनीयो वरो यस्ते तं वृणु त्वं महासुर। दास्यामि ते वरं प्रोर्थ्यं स
शयो नात्र विद्यते॥ ॥महिष उवाच॥ यत्र नागा न हन्तौ तु भिक्षामि त्वत्प्रसादतः॥ यथा यज्ञेषु सर्वे
षु पूज्योहं स्यां तथा सुर। त्वत्पादसेवा न त्यक्ष्या यावत्सूर्यः प्रवर्तते। एवं वरद्वयं देवि यदि देयं ममास्ति ॥रामः॥
वे॥ ॥देव्युवाच॥ यज्ञभागाः सुरेभ्यस्तु कल्पिता वै पृथक् पृथक्। भागान विघ्नाते वा नो यद्दास्यामि ॥१७६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तदाधुना॥ किन्तु त्वयि मया युद्धे निहते महिषासुर। नैव त्यक्ष्यामि मत्पादं सततं नात्र संशयः॥ मम पुवर्त्ति
नेपूजा यत्र यत्र च तत्र ते। पूज्यास्थ चिन्त्य तत्रैव कार्या यत्त्वदानव॥ इति श्रुत्वा वचस्तस्याः प्रत्युचे महिषा
सुरः वरं प्राप्य हृष्टमुदितः प्रसन्नवदनस्तदा॥ उग्रचण्डे भद्रकालि दुर्गे देवि नमोस्तु ते। यस्तु तामूर्त्तयो दे
वि भवत्या सकलाम्बिका॥ कामिस्तामूर्त्तिभिः पूज्यो मदेहं परमेश्वरी। तन्ममाचक्ष्व यदि मे भवत्येह कृपा
कृता॥ ॥देव्युवाच॥ यानि नामानि चोक्तानि त्वयेह महिषासुर। तासु मूर्त्तिषु संपृष्टं पूज्यकोवा भविष्य
ति॥ उग्रचण्डेति या मूर्त्ति भद्रकाली त्वहं पुनः। मया मूर्त्या त्वहं निष्ये सा दुर्गेति प्रकीर्त्तिता॥ एतासु मूर्त्तिषु
सदा पादलग्नो नृणां भवान्। पूज्यो भवविष्यति त्वं स्वै देवानामपि रक्षसां॥ आदिसृष्ट्या तु उग्रचण्डा मूर्त्या त्वं
निहतः पुरा। द्वितीयसृष्टौ तु भवान् भद्रकाल्या महायाहतः॥ दुर्गारूपेण अधुना त्वां हनिष्यामि सहानुगं।
किन्तु पूर्वं न गृह्णीत स्वं मया पादयोस्तले॥ अधुना प्रार्थितं वरो गृहीतः पूर्वकाययोः॥ गृहीतवाश्च पः
श्चान्त्वं यज्ञभागोय जुनोये॥ इत्युक्त्वा सा महामाया उग्रचण्डा स्वयान्ततु। दर्शयामास सत्र तदा महिषायासु
रायवै॥ या मूर्त्तिः षोडशभुजा भद्रकालीति विश्रुता। तथैव मूर्त्ति वा न्या मपरा त्या नु विजगती॥ दश

॥का०पु०॥
॥१७७॥

णेन गदां वामे पानिनापानपात्रकं ॥ सुरापूर्णञ्च शिरसा मण्डलानां विलेहायं ॥ भिन्नाञ्जनचयप्रख्या प्रव
ण्ड सिंहवाहिनी ॥ २ केनेत्रा न नामाया युक्ता ष्टादशबाहुभिः ॥ २ उग्रचण्डेति कालीदेव्या मूर्त्तिद्वयं तथा
। माहिषः प्राप नामा दृष्ट्वा विस्मयमागतः ॥ ततो यथा यदा क्रम्य निहतो महिषासुरः ॥ तथैव जगृहे पाद
तले देवि द्वयं तु तं ॥ हृदि शूलेन निर्भिन्नं महिषं विशिरस्करं ॥ गृहीत केशां देव्या तु निर्यदन्त्र विभूषितं ॥
नियतं कं मया कार्य दृष्ट्वा पूर्व्वं तनुं स्वयं । तयं पाप्यासुरः सोषु क्षुब्धो बाष्पं मुमोह च ॥ ततस्तं क्षणमात्मा
नं संस्तुत्य स च दानवः । प्रणम्य वचनं देवी मीद माह सगद्गदं ॥ ॥महिष उवाच॥ यदि देवी प्रसन्नासि
यत्र भागास्त्र कल्पितः । तदा मे मान्यदा सा ल्व, मेवमेतद्भवेन्न हि ॥ यथाहं न सुरैः सार्द्धं करिष्ये वरमद्भुतं
। तथा मां कुरुषे देवी नजन्म फलतेयया ॥ ॥देव्युवाच॥ आराधितो हं भवता वरो दत्तो मया न च । वध्य
स्त्वं ममेवेह नात्र कार्या विचारणा ॥ युद्धस्त्र प्रार्थितं वापि सर्व्वैः सुरगणैः सह । विरोधी से सदा साम्प्र
दितिवापि न विध्यति ॥ यस्माद नलसंस्पर्शी शरीरं तव दानव । यज्ञभागोपभोगाय विशीर्णं न च विध्यति ॥ ॥रामः॥
प्राणांस्त्यक्त्वा तु महिषी सर्व्व एव महासुरः ॥ तव वीजात्मजिः प्राणांस्त्यक्त्वा वीजमहासुरः ॥ हरस्य पादसं ॥१७७॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

योगो चिरं स्थास्यति केवलां॥ कल्पकोटिसहस्राणि विंशति महिषासुरः॥ सुतानि वाह्यावन्त्यानि जन्मतेन
न विष्यति॥ इति देवी वरं दत्वा महिषायासुराय वै॥ प्रणतानेन शिरसा तत्रैवान्तरधीयत॥ महिषापिनि
जं स्थानं मायया मोहितं पुनः॥ माययावासुरं नाव आदायन्न पूर्ववत्॥ ॥सगरउवाच॥ अनेकनिह
तादैत्या मायया लोकभूतये। ननेपुनः प्रगृहीता तेन्यो दत्वा वरानतः॥ केनकीर्वा रणेनायं प्रगृहीतो दं
वरान्कथं। दत्वा तस्मै समोवक्त मम संशयं द्विजोत्तम॥ ॥और्वउवाच॥ आराधितो महादेवो रंभेनतु
रवैरिणा॥ चिरेणासवसुप्रीत स्तपसा तस्य शंकरः॥ अथ तुष्टो महादेव प्रत्यक्षं वरमुक्तवान्॥ प्रीतोः
स्मि ते वरं रंभ वरयस्व यथेप्सितं॥ एवमुक्तः प्रत्युवाच रंभस्तं चन्द्रशेखरं॥ अपुत्रोहं महादेव यदि ते
मय्यनुग्रहः॥ मम जन्मत्रये पुत्रो भवान्भवतु शंकर॥ अवध्यः सर्वभूतानां जेता च त्रिदिवोकसां॥ वि
रायुस्त्व यशस्वी च लक्ष्मीवान्सत्यशांकरः॥ एवमुक्तस्तु देवेन प्रत्युवाच वृषध्वजः॥ नवेद्वेन तथा किन्त
न्ते न विघ्नामि सुतस्तव॥ इत्युक्त्वा स तदा देव स्तत्रैवान्तरधीयत॥ रंभोपि यातः स्वस्थानं हर्षोत्फुल्ल
विलोचनः॥ पथि गच्छन्स रंभोथ ददर्शो महिषीं शुभां॥ त्रिहायणीं चित्रवर्णा सुन्दरीमृतुगामिनीं॥ सतां

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

का०पु०
१७८

दृष्ट्वा तु महिषीं रम्भः कामेन मोहितः ॥ दोर्भ्यां गृहीत्वा वनदा चकार सुरतोत्सवं ॥ द्वयोः प्रवृत्ते सुरते त
दासात्तस्य तेजसा ॥ दधार महिषी गर्भं तस्मात् महिषासुरः ॥ तस्यां स्वर्गेन गिरिश स्तत्पुत्त्रं मवाप्नवान्
॥ वढ्ढे वेस तदा वाग्निः शुक्लपक्षे समुद्भवः ॥ तेन्त्र कात्यायनमुनिः शप्तवान् महिषासुरं ॥ दुर्मर्यं वी
क्ष्याश्रिष्ट्य शिष्यानुग्रहकामतः ॥ कात्यायनेन स्त्रीमूत्तु विज्ञाय महिषासुरं । प्रारुप्राणीय पूर्वन्तु स्रपितका
ध्या४ चन्द्रशेखरः ॥ ॥ ईश्वर उवाच ॥ देवि कात्यायनेनायं शप्तोऽयं महिषासुरः । योषि द्धिनाशकर्त्तातेन
विति निजगन्मयी ॥ निःसंशयं मुनेर्वाक्यं न विष्यति नसंशयः ॥ मदीया महिषः कायस्त्वया देवि जगन्म
यि ॥ हन्तव्यः सततं योगयुक्तपूर्वपरेपिच ॥ हरिर्हरिस्वरूपेण त्वया वै दुःसमयुना ॥ मयायं महिषः
कायस्तावद्वा रामविष्यति ॥ इति पूर्वं महादेवो देवीं प्रार्थितवान् पुरा ॥ तेन देवी महादेवं जयाह महिषासुर
। त्रिभुजन्मसु पुत्रोयं रंभस्य भगवान् हरः ॥ सच्छित्रयं सरं गोपरंतरेव वा जायते ॥ सुन्दरस्ताद्दशांतप
तपः परमदारुणां ॥ तथैवाराधितः शम्भुः पुत्रार्थे प्रददौ वरं । तथैव महिषी तेजे प्रथमं सुरतोत्सवं ॥ ॥रामः॥
तस्यास्तथा भवद्वीरो दानवो महिषासुरः तथैवते पे भगवान्मुनिः कात्यायनस्सुत ॥ इति प्रवृत्ते पूर्वस्मि ॥१७८॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

न्यरस्मिंस्तु जन्मनि। महिषः पूजयित्वाथ देवीं वरमयाचत॥ तृतीये जन्मनि व्रतं प्राप्य कल्यानद्योषत
ःनेहमेजन्मनवछिन्नेत्येवं वरमयाचत॥ तेन देवीपादतले तिष्ठत्येवासुराधुना॥ नोन्मत्तिरपि तस्याः
न्ति सम्वर्त्तान्तानन्तादपि॥ एवं देवीप्रसादेन महादेवांशसंभवः। परामवाप्य सन्ततं प्रतिपत्तिमह
सुरः॥ इति ते कथितं राजन् यथा हि महिषासुरः॥ देवीपादतलं प्राप्य यथा सोद्य प्रमोदते॥ प्रस्तुतं
शृणु नेत्र राजन् कथयामि नृपोत्तम॥ ॥श्रीमार्कण्डेय उवाच॥ इति वः कथितं तेन राजा स सगरो
यथा॥ श्रीदेव्याश्चक्रे संवादं देवीमहिषयोर्जने॥ पुनर्यथाह भूपाय सगराय महात्मने॥ तच्छृणुष्व तु मुः
निःशेषात्तु स्वायुष्यनरं परं॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे नवपञ्चाशोऽध्यायः॥ ५९॥ ॥ ॥
॥श्रीमार्कण्डेय उवाच॥ यथाह भगवान् देवो भैरवाय महात्मने॥ वेतालाय च पृष्टस्तथा त्वं प्रस्तुतं शृणु॥॥
॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ उग्रचण्डेति या मूर्त्तिरष्टादशभुजा भवेत्॥ सा रदस्यां पुराकल्पे पक्षे कन्याः
आषाढस्येतु पूर्णायां सत्रं द्वादशवार्षिकं
गते रवौ॥ प्रादुर्भूता महाभागा योगिनीकोटिभिः सह॥ ततो हं नेहं नत्विन दक्षस्य सुमहात्मना॥ कपालीति स
दक्षः कर्त्तुं समारेभे कृता सर्व्वे दिवौकसः॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का०पु०॥
॥१७९॥

नीचापि नज्ञायेनिरूपनाहृता॥ ततोरोषसमायुक्ता प्राणांस्तत्याजसासती॥ त्यक्तदेहासतीचापिचाद्यमूर्त्ति
स्तदाभवत्॥ ततःप्रभृत्यशेपि तस्मिन्वादश्यवार्षिके॥ नवम्यांकृष्णपक्षस्यकन्यायास्त्वाद्यमूर्त्तिधृक्॥
आगनिजामहामाया योगिनीकोटिभिःसह॥ सतीरूपंपरित्यज्य यज्ञभङ्गमथाकरोत्॥ शंकरस्यग
णैःसर्वैःसहिताशंकरेणच॥ ध्वस्तंवतंजसादेवी महासत्त्वंमहात्मनः॥ ततोदेव्यामहाक्रोधे व्यतीते
त्रिदिवौकसः॥ पूजायांचक्रुरतुलां देवीपूर्वोदितेनवै॥ पूर्वोदितविधानेन पूजामस्यादिवौकसः॥ कृ
त्वैवपरमामापु र्निर्वृतिंदुखहानये॥ एवमन्यैरपिसदा कार्यदेव्याःप्रपूजनं॥ विभूतिमतुलांप्रा
प्नुस्तुतुर्वर्गप्रदायिकां॥ योमोहादथवालस्याद्देवींदुर्गांमहोत्सवे॥ नपूजयतिदुष्टत्वाद्द्वेषादप्यथ
भैरवः॥ क्रुद्धाभगवतीतस्य कामानिष्टान्निहन्तिवै॥ परत्रचमहामाया यावलिर्भूत्वासजायते॥ अष्टम्यांरु
धिरैर्मांसैर्महामांसैःसुगन्धिभिः॥ पूजयेद्बहुजातीयैर्बलिभिर्भोजनैःशिवां॥ सिंदूरैःपट्टवासैश्च
नानाविधविलेपनैः॥ पुष्पैरनेकजातीयैःफलैर्बहुविधैरपि॥ उपवासेमहाष्टम्यां पुत्रवान्नसमाचरे
त्॥ यथातथैवपूतात्मा सतीदेवींप्रपूजयेत्॥ पूजयित्वामहाष्टम्यां नवम्यांमुनिभिःसदा॥ विसर्जयेद्दश

॥रामः॥
॥१७९॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

म्यां तु दशमे साधकोत्सवे॥ अन्तपादे दिवा नागे श्रवणास्य यदा भवेत्॥ तदा संप्रेक्षणं देव्या दशम्यां
साधकोत्सवैः॥ वाणिनीभिः कुमारीभिः वेश्याभिर्नटनर्तकैः॥ शंखतूर्यनिनादैश्च मृदङ्गैः पटहै
स्तथा॥ ध्वजैर्वस्त्रैर्बहुविधैः लाजापुष्पप्रकीर्णकैः॥ धूलिकर्द्दमविक्षेपैः क्रीडाकौतुकमंगलैः॥ भगलि
ङ्गाभिधानैश्च भगलिङ्गप्रगीतकैः॥ भगलिङ्गादिशब्दैश्च प्रीनयेत्सुरसंजनाः॥ परेनाक्षिप्यते यस्तु
सः परं नाक्षिपत्यपि॥ क्रुद्धा भगवती तस्य शापं दद्यात्सुदारुणं॥ आदित्यादौ निशा नागे श्रवणास्यय
दा भवेत्॥ तदा देव्याः समुत्थानं नवम्यां तु पुनर्दिवा॥ अन्तपादे निशा नागे श्रवणास्य यदा भवेत्ः॥
तदा देव्याः समुत्थानं नवम्यां तु पुनर्दिवाः॥ विसर्जनमनेनैव मन्त्रेणावत्स भैरव॥ कर्तव्यमग्रत
सिद्ध्यर्था विसर्जयच्च विभूतये॥ उत्तिष्ठ देवि चण्डेशि शुभां पूजां प्रगृह्य च॥ कुरुष्व मम कल्याणम
ष्टसिद्धिभिः सह॥ गच्छ गच्छ परं स्थानं स्वस्थानं देवि चण्डिके॥ यन्मया पूजितं मया तु त्वं परिपूर्णं तद
स्तु मे॥ व्रज त्वं स्रोतसि जले तिष्ठ गेहे तु भूतये॥ निमज्यां तत्र सिसे त्यज्य पवित्रकावर्जितजले॥ पुत्रायुर्द्ध
नवृद्ध्यर्थं स्थापितासि जले मया॥ इत्यनेन तु मन्त्रेण देवीं संस्थापयेज्जले॥ सर्वलोकहिताय सर्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

लोकविश्रुतये॥ दुर्गान्तन्त्रेण मन्त्रेण पूजितश्चण्डलेश्वापि॥ भद्रकाली उग्रचण्डा महामाया महोत्सवे॥ नेत्र
वीजन्तु सर्व्वेषां पूजने परिकीर्त्तितं॥ योगिनीनान्तु सर्व्वासां मूलमूर्त्तिस्तथैव च॥ तन्त्रं तथोग्रचण्डायाः पृ
थक्त्वं शृणु भैरव॥ आद्यहृदयं नेत्रवीजं मन्त्रस्यापान्तमन्तरे॥ वह्निनान्तस्वरेणेन्दु विन्दुनादेन चमाय
कं॥ नेत्रवीजं द्वितीयन्तु द्विधा वर्त्तिनमुच्यते॥ भद्रकाल्यास्तु मन्त्रोयं धर्म्मकामार्थसाधने॥ यदा तु वैष्णवी
देवी महामाया जगन्मयी॥ पूज्यते वैष्णवी देवी तन्त्रेनाष्ट योगिनी॥ ताः प्रोक्ताः स्थलपुज्यायाः पूर्व्वं कीर्त्ति
ता भैरव॥ उग्रचण्डादयस्त्वाष्टौ दुर्गान्तन्त्रस्य कीर्त्तिताः॥ भद्रकाल्यास्तु मन्त्रेण भद्रकालीं प्रपूजयेत्॥ पूजये
न्मूर्त्तिरष्टार्थमेता एवाष्ट योगिनी॥ जयन्तीं मङ्गलां कालीं तथा चैव कपालिनीं॥ दुर्गां शिवां क्षमां धात्रीं दलेषु
ष्टसु पूजयेत्॥ यदोग्रचण्डातन्त्रेण सा देवी तत्र पूजयेत्॥ योगिनी तत्र पूजास्तु अष्टावन्यास्तु भैरव॥ कोटि
कीशी वह्नितीश्च तथा हेमवतीश्वरी॥ शाकंभरी च दुर्गा च सप्तमी च महोदरी॥ उमायाः सौम्यमूर्त्तिस्तु सत
तं शृणु भैरव॥ पादैः समाप्तिसहितः फडन्तो नन्त एव च॥ एकाक्षरश्चाक्षरस्य उमातन्त्रेरितस्मृतः॥ सु
वर्ण्णसदृशीं गौरीं भुजद्वयसमन्वितां॥ नीलारविन्दं वामेन पाणिना विभ्रतीं सदा॥ शुक्लन्तु चामरं धृत्वाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नर्गस्यांगेथदक्षिणोविन्यस्यदक्षिणांहस्तांतिष्टन्तींपरिचिन्तयेत्॥विनापिमातास्तुजाणीनकस्तुपरि
चिन्तयेत्॥द्विभुजांस्वर्णगौराङ्गीं पद्मचामरधारिणीं॥व्याघ्रचर्मस्थितापद्म पद्मासनगतासती॥ए
तस्याःपूजनेप्रोक्ता अष्टौवेतालभैरव॥योगिन्योनायिकाश्चापि पृथग्जनक्रियोचतः॥जयाचविज
यावैव मातंगीललितातथा॥नारायणीचसावित्री स्वाहास्वधातथाष्टमी॥पूर्वंशुंभनिशुम्भस्य दान
वाभ्रातरौतथा॥वेद्भूवतुर्महाकायौ महासत्त्वौमहावलौ॥अन्धकस्यसुतौचोभु दन्तिनाविकटद्र्मदौ॥
मयापिनिहतेतस्मिन्नन्धकोख्यमहासुरः ससैन्यवाहनौतौतु पातालतलमाश्रितौ॥ततस्तस्मात्तपश्ची
र्त्वं ब्रह्माणंनौमहासुरौ॥समाकृतुप्रीतसंयुक्तौ सप्रसन्नौ वरंददौ॥तौब्रह्मवरदृप्तौतु समासाद्यजग
त्त्रयं॥इन्द्रत्वमकरोच्छुम्भस्त्वन्तत्वंचनिशुम्भकः॥सर्वेषामेवदेवानां यज्ञभागानपाहरन्॥स्वयंशुम्भो
निशुम्भश्च दिक्पालत्वं तथाकरोत्॥सर्वेसुरगणाःसेन्द्रास्ततोगत्वाहिमाचलं॥गंगावतारनिकटेः
महामायांप्रतुष्टवुः॥अनेकधाःतदादेवी तदासर्वामरोत्कटेः॥मातंगवनितामूर्तिर्भूत्वादेवानए
च्छत॥युष्माभिरमरैरुद्र स्तूयतेकात्रकाविनी॥किमर्थमागतायूयं मातंगस्याश्रमंप्रति॥इतिब्रु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वन्ना मातंग्यास्तस्यास्तन्वा यकोशतः ॥ समुद्भूता वदी देवी मां स्तुवन्ति सुराइति ॥ शुंभो निशुंभोसुर
रौ बाधते सकलान्सुरान् ॥ तस्मात्तयोर्वधायाहं स्तूयेद्य सकलैः सुरैः ॥ विनिःसृता यान्देव्यास्तु मा
तङ्गीकायतस्तदा ॥ भिन्नाञ्जननिभा कृष्णा सा मूर्त्ताचरीक्षणादपि ॥ कालिकाख्या न वन्नापि हिमाचल
तलेन्नात्रया ॥ तामुग्रतारामृषयो वदन्ती हमनीषिणः ॥ उग्रादपि भयात्त्राति यस्माद्भक्तान्सदाम्बिका
॥ एतस्याः प्रथमं बीजं कथितं तन्त्रमेव च ॥ एषैवैकजटाख्यातु यस्मात्तस्याज्जटैकिका ॥ शृणु तत
स्याच्चर्चनं वक्ष्ये सम्यग्वेतालभैरवौ ॥ यथाध्यात्वा महादेवीं नरः प्राप्नोत्यभीप्सितं ॥ चतुर्भुजां कृष्णवर्णां मु
ण्डमालाविभूषणां ॥ खड्गं दक्षिणपाणिभ्यां बिभ्रतीन्दीवरं तु यः ॥ कर्त्तरी खर्प्परंचैव क्रमाद्वामेन बिभ्
रतीं ॥ द्यां लिखन्तीं जटामेकां बिभ्रतीं शिरसा स्वयं ॥ मुण्डमालाधरा शीर्षे ग्रीवायामपि सर्वदा ॥ वक्ष
सा नागहारन्तु बिभ्रतीं रक्तलोचनां ॥ कृष्णवस्त्रधरां कट्यां व्याघ्राजिनसमन्विता ॥ वामपादं शवहृदि
संस्थाप्य पाददक्षिणं ॥ विन्यस्य सिंहपृष्ठे तु लेलिहानाशवं स्वयं ॥ साट्टहासमहाघोररावयुक्ता विभ् ॥ राम ॥
रीषणा ॥ चिन्त्योग्रतारा सततं नक्तिमद्भिः सुरेश्वरैः ॥ तस्याः संप्रवक्ष्यामि याष्टौ योगिनिसंस्थिताः ॥ १८१ ॥
वै

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥ महाकाल्याष्टरुद्राणि उग्राणि मातथैव च ॥ घोरा च ब्राम्हरी चैव महारात्रीश्च सप्तमी ॥ भैरवी चाष्टमी प्रो
क्ता योगिनीनां प्रपूजयेत् ॥ या कायकोषाद्दुर्गा पार्वत्याश्च वै भैरव ॥ सा कौशिकीति विख्याता चारुरू
पा मनोहरा ॥ निःसृत्य हृदये देव्या रसनायैन चण्डिका ॥ न तस्याः सदृशी मूर्त्या चारुरूपेन विद्यते ॥ त्रि
षु लोकेषु कान्त्या वा नास्यास्तुल्या न विद्यति ॥ योगनिद्रा महामाया या मूलप्रकृतिः स्मृता ॥ तस्याः प्रा
णाख्यरूपेयं देवी या कौशिकी तथा ॥ तन्त्रबीजं तथैव स्या बीजन्तु परिकीर्त्तितं ॥ तन्त्रं तस्यास्तु वक्ष्यामि
सर्वकामप्रदं नृणां ॥ समाप्तिनान्त्यदन्त्यन्ते षष्ठवर्णादि बिन्दुना ॥ षट्स्वरेण संसृष्टं बिन्दुन्यास समलं
कृतः ॥ कौशिकीतन्त्रमन्त्रोयं धर्मकामार्थसाधकः ॥ एतत्तस्याः संप्रवक्ष्यामि मूर्त्तिरूपञ्च भैरव ॥ शृणुष्वे
कमना भूत्वा जगदाह्लादकाटिकां ॥ धम्मिल्लसंयतकचां विघोवीचीमुखीकलां ॥ केशान्ते तिलकस्याः
र्द्धं दधतीं सुमनोहरां ॥ मणिकुण्डलसंघृष्टगण्डां मुकुटमण्डितां ॥ संजपोनिः कर्णपूराभ्यां कर्णमा
पूर्यसंगतां ॥ सुवर्णमणिमालिका नागहारविराजितां ॥ सद्भसुगन्धिभिः पुष्पै रत्नानैरतिसुन्दरीं
॥ मालाविलम्बितग्रीवायां रत्नकेयूरधारिणीं ॥ मृणालायतवृत्तैस्तु बाहुभिः कोमलैः शुभैः ॥ राजन्तीं

कंचुकोपेत पीनोन्नतपयोधरां ॥ क्षीणमध्या पीनवक्त्रा त्रिवलीभुजभूषिता ॥ स्थूलं वज्रं च बाणांश्च खड्गं
शक्तिं तथैव च ॥ दक्षिणैः पाणिभिर्द्देवी गृहीत्वाऽतिविराजिता ॥ गदां घण्टां च चापं च चर्म्म चाक्तिं तथैव च
च ॥ ऊर्द्ध्वादिक्रमतो देवी दधती वामबाहुभिः ॥ सिंहस्योपरि तिष्ठन्ती व्याघ्रचर्म्माणि कौशिकी ॥ विभ्रती रू
पमतुलं सशुरासुरमोहिनी ॥ एतस्याः शृणु वत्सत्वं या पूज्याश्चाष्टयोगिनीः ॥ ताः पूजिताश्च कुर्वन्ति चतु
र्वर्ग्गं नृणां सदा ॥ ब्रह्माणी प्रथमा प्रोक्ता ततो माहेश्वरी परा ॥ कौमारी वैष्णवी चैव वाराही पञ्चमी तथा ॥ ना
रसिंही तथैवैन्द्री शिवदूती तथाष्टमी ॥ एताः पूज्या महालागा योगिनी कामदायिनी ॥ दिव्याललाटान्निः
क्रान्ता या कालीति च विश्रुता ॥ तस्यास्तत्त्वं प्रवक्ष्यामि क्रामदं शृणु भैरव ॥ समाप्तिसहितो दन्त्यः प्रान्तस्तस्मा
त्पुरः सरः ॥ षष्ठस्वरान्वितविन्द्वेन्दुसहितो नादिरेव च ॥ कालीतत्त्वमिति प्रोक्तं धर्म्मकामार्थसाधकं ॥ एतां मू
र्त्तिं प्रवक्ष्यामि वत्सैकाग्रमनाः शृणु ॥ नीलोत्पलदलप्रख्या चतुर्बाहुसमन्विता ॥ खट्वांगचन्द्रहासञ्च
बिभ्रती दक्षिणे करे ॥ वामे चर्म्म च पाशञ्च ऊर्द्ध्वाधो नायतः पुनः ॥ दधती मुण्डमालाञ्च व्याघ्रचर्म्मधराम्बरा ॥ रामः ॥
॥ कृशांगी दीर्घदंष्ट्रा च अतिदीर्घातिभीषणा ॥ लोलजिह्वा निम्नरक्तनयना नादभीषणा ॥ कवचञ्च वाहना: ॥ १८२ ॥

मीन् विस्तारश्चवर्णनता॥ एषा नारास्या देवी चामुण्डेति विगीयते॥ एतस्या योगिनीचाष्टौ पूजयेद्विन
येद्यति॥ त्रिपुरान्तीघण्टा चण्डी कर्त्तहस्ता विधात्रिका॥ करालाशूलिनीचेति अष्टौताः परिकीर्त्तिताः॥
एषाति कामदा देवी जाग्रहानीकरी सदा॥ एतस्याः अष्टमी काचित् कामदा न हि विद्यते॥ कोटिक्या
हृदयाद्देवी निःसृता ध्यायते गुरोः॥ शिवदूती समाख्याता यावद्देवमानेर्दृता॥ मन्त्रमस्याः प्रवक्ष्या
मि धर्म्मकामार्थदायकं॥ यत्कृत्वा साधको याति दुर्लभं शिवमन्दिरे॥ येनाराध्य महादेवीं शिवदूतीं
शिवात्मिकां॥ न विरा सलते कामान्नरः सर्व्वजयी भवेत्॥ अनन्तः समाप्तिसहितो विन्दुत्यान्दद्यावरा
स्वरेणायान्त्यदन्तेन स्थेशोअन्ते न पूर्वयोः॥ सरवं विन्दुयुगलं पूर्वस्थो यान्तपावकः॥ षष्ठः स्वरकला
शून्यैः संस्थितः प्रथमस्थितः॥ नवोयं शिवदूत्यास्ता शिवदूतीजयप्रदा॥ रूपमस्याः प्रवक्ष्यामि शृ
णु वैसैकतन्मनः॥ चतुर्भुजां महाकायां सिंदूरसदृशद्युतिं॥ रक्तदन्तं मुण्डमालां जटाजूटार्द्धचन्द्र
कं॥ नागकुण्डलहारान्यां शोभितं नखरोज्वलं॥ व्याघ्रचर्म्मपरिधानं दक्षिणे शूलखड्गधृक्॥ वामे
पात्रं तथा मुण्डं विपदूर्ध्वपराक्रमान्॥ स्थूलवक्त्रा च पीनोष्ठं तुङ्गमूर्त्तिं भयंकरं। निक्षिप्य दक्षिणं पादं

वै।

संतिष्ठन्तु नैवोपरि ॥ वामपादं स्रकालस्य पृष्ठे फेरुस्थो तेर्हनं ॥ ईदृशां शिवदूत्यास्तु मूर्त्तिं ध्यायेद्विभूतये ॥
ध्यानमात्रान्तथैतस्या नरः कल्याणमाप्नुयात् ॥ पूजनाद्दाचिराद्देवी सर्व्वान्कामान्ददातिच ॥ यः शिवाविरु
तं श्रुत्वा शिवदूतीं शुभंप्रदां ॥ प्रणमेत्साधको नक्ता तस्य कामा करेस्थिता ॥ यदाजय्यानजगतां रक्तवीजं
हितायवै ॥ महादेवीमहामाया तदस्याः कायतः स्मृताः ॥ दूतं प्रस्थापयामास शिवं शुम्भाय साम्वि
का ॥ तेन सा शिवदूतीति देवैः सर्व्वैः प्रगीयते ॥ क्षेमङ्करी चय्यान्ताच वेदमाता महोदरी ॥ भवानीका
मदा देवी भगस्या भगमालिनी ॥ भगोदरी भगावाहा भगाजिह्वा भगा तथा ॥ एतद्द्वादशयोगिन्यः पूजने
परिकीर्त्तिता ॥ एताद्वादश योगिन्यः शिवदूत्याः सदैव हि ॥ विचरन्ती स्वयं देवी यत्र तत्रैव गच्छति
॥ योगिन्यो ह्यथ संख्याः स्यु यथान्यासां तथा पुनः ॥ चण्डिकायास्तु योगिन्यः संख्यात्र परिकीर्त्तिता ॥ इति
वो नु क्रमन्त्राणि कथितानि समन्ततः ॥ कामाख्याया स्वमाहात्म्यं कल्पं तत्त्वं वदामिनो ॥ ॥ इति
श्रीकालिकापुराणोउत्तरतन्त्रे षष्टितमोध्यायः ॥ ६० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ कामात्मना
गता यस्मान्मया सार्द्धं महागिरौ ॥ कामाख्या प्रोच्यते देवी नीलकूटे रहोगता ॥ कामदा कामिनी कामाः

कान्ता कामाङ्गदायिनी॥ कामाङ्गनाशिनी यस्मात् कामाख्या तेन चोच्यते॥ एतस्याः स्वरूपमाख्यातं का
माख्याया विशेषतः॥ या सा प्रकृतिरूपेण जगत्स्वात्मनि योजयेत्॥ मधुकैटभनाशाय महामायाङ्ग
विमोहितः॥ यदा संसुप्तो विष्णुस्तदेषा मोहयेद्धरिं॥ दैनन्दिने तु प्रलये सुषुप्ते गरुडध्वजे॥
तस्य श्रवणाद्विजातौ असुरौ मधुकैटभौ॥ कूर्मपृष्ठे स्थिता देवी विश्वमाधाव तदा जले॥ तां विली
नां योगनिद्रां महामायां व्यलोकयत्॥ तां वै दृष्ट्वा तदा पृथ्वी कम्पिता देवेश्वरी॥ उमायाश्चिन्तया
मास कथं पृथ्वी भवेद्दृढा॥ इदानीं सा सर्वं पृथ्वी प्रवृत्ता कोमले जले॥ सृष्टिकाले जलात्तोतुं कथं
शक्ता न विद्मसि॥ इति संचिन्त्य सा माता जगतां सृष्टिरूपिणी॥ उपगम्य तदा विष्णुं मा ससाद सुः
निद्रितं॥ तं तु सुप्तं समासाद्य जगन्नाथं जगत्पतिं॥ वामहस्तं करेत्याय तस्य कर्णे निवेशयत्॥
निवेश्य नखराग्रेण प्रोज्जूतं श्रवणामलं॥ कूर्मविकारसा देवी योगनिद्रा जगत्प्रसूः॥ तत्कर्णमले
कूर्मसंस्थो मधुनामासुरो भवेत्॥ ततो दक्षिणहस्तस्य कनिष्ठायं तु दक्षिणा॥ कर्णे निवेशये देवी तस्मा
दप्युद्भूतं मलं॥ तच्चापि पेशोदयामास करशाखाद्वयेन तु॥ ततो भूत्वा कैटभो नाम बलवानसुरो महान्

वा०उ०
१८४

॥उत्पन्नः सर्वपानार्थं यस्य मूलेऽमलान्मधुः॥ अनन्तस्य महादेवी मधुनाम करोत्तदा॥ उत्पन्नः कीट
बुद्धाति महामाया करे यतः॥ अतस्तां कैटभाख्यां तु स्वयं देवी तदाकरोत्॥ तावुभावथ महामायाप्र
भेजा हरिणा सह॥ युवां नोऽद्य यथैव भवन्ति निरुनिघ्नसि॥ यदा युवां प्रमादोऽथ आवां विष्णो विः
धानतो॥ न देवा यं युवां हन्ता नान्यथा हरिरप्यथ॥ महामायामोहितौ तौ विष्णुगात्रे नदान्तुतौ॥ त्रममा
णोदहद्यान्तु न्नाभिपद्मस्थितं विधिं॥ तमूचतुस्तौ धातारं हरिष्यावो घ्रतामिह॥ त्वं जागरय वैकुण्ठं
यदि जिवितुमिच्छसि॥ ततो ब्रह्मा महामायां योगनिद्रां जगत्प्रसुं॥ प्रसादयामास तदा स्तुतिभिर्वि
कुर्भिर्तयात्॥ चिरस्तुताथ सा देवी ब्रह्मणा जगदात्मना॥ प्रसन्ना भवसा व्याय मुवाच च वचो विधिं
॥ कीमर्थं संस्तुता वाहं किं करिष्याम्यहं तवे॥ तं व्रवद त्वं महाभाग करिष्याम्यहमद्य ते॥ ततः तेन म
हामाया प्रोक्ता धात्रा महात्मना॥ प्रबोधय जगन्नाथं यावन्नो मा हरिष्यतः सम्मोहयध्रुराधर्षा व
सुरौ मधुकैटभौ॥ इत्युक्ता सा तदा देवी ब्रह्मणा जगदात्मना॥ बोधयामास वैकुण्ठं मोहयामास तौ
तदा॥ अथ प्रबुद्धः कृष्णः स ददर्श भयव्याकुलं॥ ब्रह्माणं तौ तदा घोरावसुरौ मधुकैटभौ॥ ततस्ता

॥रामः॥
॥१८४॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

त्यांसयुयुधे सुरासुरा त्यांजनार्द्दनः ॥ नाशकत्ताधितुं वीरौ दानवौ मधुकैटभौ ॥ अनन्तोपि फनौ शेषः
ताश्च तत्तु नैव सक्यते ॥ सुधामानो महावीरा वैकुण्ठ मधुकैटभौ ॥ अथ तत्र सा शिलारूपां स्थितिशक्तिं त
दाकरोत् ॥ अर्द्धयोजनविस्तीर्णा अर्द्धयोजनमायतां ॥ तस्यां शिलायां वैकुण्ठो युयुधे नृपसत्तमा सह
तान्त्यां शिलायान्तु प्रविवेश जलान्तरं ॥ तस्यान्तु शान्त्यां मग्नायां तोयेसयुयुधे हरिः ॥ पंचवर्षसहस्रा
णि बाहुयुद्धे निरन्तरं ॥ यदा नैवास कत्तुं तो विष्णुर्जगतांपतिः ॥ पराजितानान्तदावाप विधातापि
तयात्तनः ॥ ततस्तावेवतं विष्णुमूचतुर्बलदर्पितौ ॥ पुनः पुनर्जगन्मातुर्महामाया विमोहितौ ॥ तु
ष्टावस्त्व नियुद्धेन वरं वरयमाधव ॥ तवेष्टं संप्रदास्यावः सत्यमेतद्वचो धुना ॥ तयोस्तद्वचनं श्रु
त्वा भगवान्गरुडध्वजः ॥ उवाच तौ युवां विध्यौ मम नाम्ने महाबलौ ॥ इति देहि वरं मह्यं दातव्यं यदि
विश्रुते ॥ तौ तदा प्राहतुष्पातौ यो ... भवता वधः ॥ तदा वां जहितौ यत्र तोयं संप्रतिवर्त्तते ॥ त
योस्तद्वचनं श्रुत्वा माधवो जगतां पतिः ॥ ब्रह्माणमाह शीघ्रेण प्राहेदं वाक्यसंज्ञया ॥ ब्रह्मन्शक्तिः
शिलां शीघ्रं मुद्धृत्य धियनांयथा ॥ तत्र स्थित्वा महाधारोह निष्यामि महाबलौ ॥ ततो ब्रह्मा स्वयं चैव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०पु०
१८५

नगाविवशिरोद्भुतं ॥ तस्या मध्ये पूर्वभागे स्वयं पर्वतरूपधृक् ॥ ऊर्द्धं स्थित्वा शिलां भित्वा प्रविवेश
रसातलं ॥ ऐशान्यां तु महाकूर्म्मः पर्वतस्याग्रहीच्छिलां ॥ वायव्यां तु तदानन्तो नैऋत्यां तु महेश्व
री ॥ महामाया जगद्धात्री शैलरूपधारिणी ॥ आग्नेय्यां तु स्वयं विष्णुरेकरूपेन संस्थितः ॥ ब्रह्म
शक्तिशिलां गृह्य भगवान्परमेश्वरः ॥ मध्ये ब्रह्मा हरश्चैव वराहश्च तथापरः ॥ ततो वराहः पृष्ठस्थ
चरमे जगतां पतिं ॥ छित्वा शिलां मध्यस्थ ब्रह्मशक्तिमधोगतां ॥ वामेषु जघनेयत्ना दारोप्य शिर
सीतयोः ॥ जगदाधारभूतः सः सर्व्वयत्नेन संयुतः ॥ यातद्वैद्वलैः समाक्रम्य विकुदसपृष्ठकृपृष्ठकः ॥ म
धुकैटभयोः सत्य मावयोः पृथिवीभृते ॥ तस्य वाक्रम्य सत्यानां ब्रह्मशक्तिरधोगता ॥ ध्रियमाणापि
देवौघैर्यत्नादपि मुहुर्मुहुः ॥ ततस्तयोस्तु भूतयोः शरीरे जगतां पतिः ॥ ब्रह्मशक्तिं समुद्धृत्य न्यधात्त
स्यां प्रयत्नतः ॥ उद्धृतायां पृथिव्यां तु तयोर्मेदोविलेपनैः ॥ सुरकाकरोन्पृथ्वीं लेदितां तोयराशिभिः
मेदोविलेपनाद्यस्मा ऽक्षीयते मेदिनीति सा ॥ अद्यापि पृथिवी देवी देवमानुषराक्षसैः ॥ अथ कालेवकु ॥राम॥
तिथौ वसतीनेत्राणि सज्जने । अगृह्णद्दक्षतनयां तात्यार्थे हं वधूं वरां ॥ साम नृकेयसीनार्यप्रदायस ॥१८५॥

मयं। विष्णुःसृष्टिकारी त्वं यास्मात् प्राणाः। तस्मिन्नदा स्वयं॥ ततो यज्ञेशं समन्वांस्तु सब्रह्मसचराचरान्
॥नमां नापि सती ब्रह्मन्न तदा नष्टान्सुतान्स्सा॥ ततो मोहसमापन्ना नामादाय मम नामहं। प्राप्य पीठवर
स्तत्र प्रममार ह नस्ततः॥ तस्मात्त्वङ्गानि पर्यायान्यनि तानि यतो यतः॥ तत्तत्पुण्यतमं जातं योगनिद्रा
प्रभावतः॥ तस्मिन्स्थिरकुब्जिकापीठं सत्यास्त्वखोति मण्डलं॥ पतितं यत्र सा देवी महामाया विलीयते॥
लीलायां योगनिद्रायां मयि पर्वतरूपिणि॥ सलीनं वसिष्ठे लोलान्त्यतिनि योनि मण्डले॥ स तु शैलो म
होत्तुंगः पातालतलमाविशत्॥ तस्माद्वा अप्रमाणं वारं ततः स्तोर्द्धं हिमाशुधात॥ स तु पूर्वं ब्रह्मशानि
शिलां वर्तुं चतुर्मुखः॥ शैलरूपो न वर्त्तेन शैलरूपेण मामधात्॥ ब्रह्मा पर्वतरूपी सा मायापर्वतरूपि
णी॥ सशक्तो योगमद्बाध माक्रान्तो मायया विधेः॥ ततो वराहसंसक्तो मयि मायातु माधवं शैलरूपे
शैलरूपं धर्तुं समुपचक्रमे॥ साप्यधीयान्मया सार्द्धं नदापर्वतरूपिणी॥ आक्रम्य देवी पृथिवीं स्थि
तामुवीनिखातन नयशातत्रियोजनामास्तु तुंगमाशीर्ष्णि त्रयं। पदाक्रान्तं महादेव्या सर्वमेव हि योग
तं॥ क्रोशमात्रं स्थितं तुंगं शेषं तत्रितयस्य तु॥ एकाः समस्तजगतां प्रकृतिः सा यतस्ततः॥ ब्रह्मवि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

का०पु० स्तुश्चिवैदैवु धृतासा जगतां प्रभुः । तत्र पूर्व्वे ब्रह्मशैलः श्वेतस्त्वपश्चिमे सुरैः । मद्रूपधारी शैलस्तु नी
१८६ लस्त्वपश्चिमे सदा ॥ सतु मध्यगतः पीठ त्रिकोणो दृषणाकृतिः ॥ विभ्राजमानः सततं मध्ये ब्रह्मवरा
कयोः । वराहशैलरूपो यस्य विश्व इति कथ्यते ॥ स सर्वेषां स्थितः पश्चाद्दीर्घः सर्वेन्न एव वै । ए
ष्वानां यो मवे वेत्तु मर्मः शैलरूपो महाद्युतिः । मणिकर्णिः समाम्नातु ख्यातो देवो यसविनः ॥ यो नन्न
रूपः शैलस्तु वायव्यां समुपस्थितः । मणिपर्वतसंज्ञो सौ पर्वतो माधवप्रियः ॥ महामायागिरिर्यस्तु
नैरृत्यां समुपस्थितः ॥ स गन्धमादनो नाम्ना सर्वदा शंकरप्रियः ॥ वराहपृष्ठसुवने यत्र छिन्नो महासु
रो हरिणा यत्र संयाता पाण्डुनाथसा शिला ॥ ब्रह्मशालिका यास्तु पूर्वभागे तु मध्यतः । यस्तु पर्वतस्
योऽहं सतु तस्माबलात्स्वयः ॥ एवं पुराणेन मं पीठ कुब्जिका पीठसंज्ञिके ॥ नीलकूटमयासार्द्धं देवीरहसि
संस्थिता ॥ सत्यातु पतितं तत्र विष्णोर्योनिमण्डलं ॥ शिलात्वमगमत्कुक्षेऽ कामाख्या तत्र संस्थिता ॥ सं
स्पृश्य तां शिलां मर्त्यो ह्यमरत्वमवाप्नुयात् ॥ अमरो ब्रह्मसदनं तस्थो मोक्षमवाप्नुयात् ॥ तस्याः शिला ॥राम:॥
यामाहात्म्यं यत्र कामेश्वरी स्थिता । अद्भूतं तस्य गुह्यन्तु लाहं तस्मात्त वेऽद्भुतं ॥ सा वाहुप्रत्यहं तत्र पञ्चमूर्त्ति ॥१८६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

श्रः

धारणेव तु ॥ मोक्षार्थं सर्वलोकानां मम प्रीतये शिवा ॥ अहं पञ्चमुखेनास्तु पञ्चनागेष्ववस्थितः
॥ ईशानः पूर्वनागस्थः कामेश्वर्याः प्रधानतः ॥ ऐशान्यां वै तत्पुरुषो ह्यघोरस्तस्य सन्निधौ ॥ सद्योजा
तस्तु वायव्यां वामदेवस्तु संगतः ॥ दिव्यास्तापि नरश्रेष्ठ पञ्चरूपाणि भैरव ॥ अन्येकेवे नालगुस्थाणि
देवैरपि सदेवर्षिः ॥ कामाख्या त्रिपुरा चैव तथा कामेश्वरी शिवा ॥ शारदाथ महोत्साहा कामरूपगु
णान्विता ॥ मयि लिङ्गत्वमापन्ने शिलायां योनिमण्डले ॥ सर्वे शिलात्वमगमन् शैलरूपाश्च निर्जराः
यथाहं निजरूपेण रमे वै सह कामया ॥ शिलारूपाः प्रतिच्छन्नाः शैले शैले व्यवस्थिताः ॥ रमन्ते स्वस्व
रूपेण नित्यं स्वस्वसिसंगताः ॥ ब्रह्मविष्णुहरश्चात्र दिक्पालाः सर्व एव ते ॥ अन्येप्यत्र स्थिता देवाः
सानुकूलाः सदा मयि ॥ उपास्ते तु सदा देवीं कामाख्यां कामरूपिणीं ॥ नीलशैलशिखेकायास्तु मध्यानिः
म्नः सदाशिवः ॥ तन्मध्ये मण्डलं चारु त्रिंशद्धस्तसमन्वितः ॥ गुहा मनोहरा तत्र मनोभवविनिर्मि
ता ॥ योनिस्तस्यां शिलायां तु शिलारूपा मनोहरा ॥ वितस्तिमात्रविस्तीर्णा एकविंशतिमायता ॥ क्रम
सूक्ष्मविनिर्माणा तस्मैसेलानुगामिनी ॥ सिन्दूरकुंकमारक्ता सर्वकामप्रदायिनी ॥ तस्यां योनोपस्थः

का०पु०
१८७

रूपा नित्यं क्रिडनि कामिनी ॥ तत्रास्ते योगिनी नित्यं मूलभूता सनातनी ॥ पूर्वे नाग्नेलपुत्र्याद्याः स्थिताः
देव्याः समन्ततः । तासां तु पीठनामानि शृणु एकैव कत्र भैरव ॥ गुप्तकामा च श्रीकामा चतुर्थी विन्ध्यवासिनी
॥ कोटेश्वरी वनस्था च पाददुग्धा तथापरा ॥ पार्श्वेश्वरी क्रमादेव प्रकृतिर्नु वनेश्वरी ॥ सुयोगीन्यः पीठनी
म्ना ख्यातास्त्रैव देवताः ॥ सर्वतीर्थानि तत्रैव जलरूपाणि भैरवः ॥ स्थितानि नाम्ना सोमाग्यान्वम्ब
यंच चापि एणपदा ॥ विष्णुस्तु निरतस्याः स नाम्ना कंबल ईश्वरः इत्युत । कामुकायास्तु वर्द्धकः कामाख्या भूर्म मा
स्थिता ॥ लक्ष्मी सरस्वती देव्यौ देव्यास्त्वंगे व्यवस्थिते ॥ ललिताख्या नवेन्द्राक्षी मातंगी तु सरस्वती ॥ गणा
ध्यक्षः पूर्वभागे तस्याश्चोलस्य संस्थितः । सिद्धस मान्मा विख्यातो द्वारदेव्याः प्रियेः स्थितः । कल्पवृक्षः क
ल्पवल्ली तिन्तिडी चापराजिता ॥ भूतानस्मिन्महाशैले स्थिते देव्या धृतप्रियः ॥ वराहपार्श्वनाथाख्यः स्थि
तस्तत्र हरिर्युतः । जघने शिरसि छित्वा जघान मधुकैटभौ ॥ तस्यासन्ने ब्रह्मकुण्डं ब्रह्मणा निर्मितं पु
रा ॥ ऐशान्यां शिवाय च नत्न सिद्धेश्वर संज्ञकं ॥ शिलारूपं सिद्धकुण्डं मध्यस्थं विद्धि भैरव ॥ तस्या
सन्ने गया क्षेत्रं क्षेत्रं वाराणासी तथा ॥ योनिमण्डलसंकाशं कुण्डं भूत्वा व्यवस्थिता ॥ तत्रैवामृतकुण्डं तु

गु ४

॥ रामः ॥
॥ १८७ ॥

घ

सुधासंहृसप्तुरितां ॥ मम प्रियार्थमिन्द्रेण सदानुसह निर्झरे ॥ वामदेवान्वयं सर्वं श्रीकामेश्वरसंज्ञकं ॥
॥ कामकुण्डं महापुण्यं तस्यासन्ने व्यवस्थितं ॥ क्षेत्रं केदारसंज्ञं च मध्यस्थं सिद्धकामयोः ॥ दीर्घं चतुर्दश्रा
व्यामं छायारूपा स्वयं ततः ॥ तस्यासन्ने ज्वालपुत्री गुप्तकामाख्यया तु सा ॥ गुप्तकुण्डस्य मध्यस्था काम
गास्य त्रिसंज्ञिता ॥ कामेश्वरशिलासन्ना कामाख्यासंज्ञिता सदा ॥ पूर्वभागेन संयुता योनिरूपपर
भागतः ॥ कामकामाख्ययोर्मध्ये कालरात्रिर्व्यवस्थिता ॥ पीठदीर्घेश्वरी नाम्ना सीमाभागे प्रचण्डिका
॥ कामाख्याप्रस्तरप्रान्ते कुष्माण्डीसंज्ञिता सा नाम योगिनी ॥ पीठकोटेश्वरी नाम्ना योनिरूपा सा संस्थि
ता ॥ यत्राघोरारुद्रं यं शीर्वं तत्कामाख्यायास्तु दक्षिणे ॥ पीठभैरवनाम्ना तु गीयते परमार्थिभिः ॥ चा
मुण्डा भैरवी नाम्ना भैरवासन्नसंस्थिता ॥ नायिका सा सदा नूनं चण्डमुण्डविनाशिनी ॥ श्रीमन्मथस्थ
पतिना [illegible] वार्यस्य पुत्र कामदं ॥ कामभैरवयोर्मध्ये स्वयं देवी सुरापगा ॥ हिताय सर्वभूतानां देव्या
योः प्रीतये सदा ॥ सद्योजाता स्वयं पूर्वं पीठकात्मा तकेश्वरं ॥ श्रीमचारव्योगुञ्जे तु स्थितं देवर्षिसेवि
तं ॥ विद्धि तत्रैव दुर्गाख्या नायिका योनिरूपिणी ॥ सिद्धकामेश्वरी नाम्ना ख्याता देवेषु नित्यशः ॥ श्र

श्री २

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

जीर्णपत्रः स्वच्छाया वृक्षस्तत्रतु संस्थितः ॥ आम्रातकः कल्पवृक्षः कल्पवल्लीसमन्वितः ॥ पिठेतु सिद्ध
गंगाख्या स्वयं गङ्गासमुपस्थिता ॥ आम्रातके तटे देवी समं प्रीतिविवृद्धये ॥ पुष्कराख्यन्तु तत्क्षेत्रं पीठे
त्वाम्रातका स्वयं ॥ ऐशान्यां तत्सुरवाख्यं समशीर्षं व्यवस्थिता ॥ भुवनेश्वरनाम्नातु पीठे ख्यातं स्वयं भै
रव ॥ शंकरं भुवनेशस्य भुवनानन्दसंज्ञकं ॥ तस्यासन्नेतु सुरभिः शिलारूपेण संस्थिता ॥ काम
धेनुरिति ख्याता पीठे कामप्रदायिनी ॥ योसौ सरलमूर्त्तिर्मे मध्यखण्डप्रचण्डकः ॥ महाभैरवनामा भू
कोटिनामा स्वयन्तु सः ॥ मूर्त्तिभिः पञ्चभिः पञ्चलिङ्गेषु समवस्थितः ॥ अहं पश्चाद्दक्षिप्रीत्या भैरः
वाख्यः स्थितो ध्रुवं ॥ महागौरी तथा देवी योगिनी सिद्धरूपिणी ॥ सा ब्रह्मपर्वते वास्ते शिलारूपेण
सोर्द्धतः ॥ अतीवरूपसंपन्ना नाम्ना सा भुवनेश्वरी ॥ यत्र ब्रह्मातु संसक्तो मायपर्वतरूपिणी ॥ कल्पवे
लितु नत्रास्ते नाम्ना सा त्वपराजिता ॥ कामधेनुर्बभूवास्ते पूर्वे नागे महेश्वरी ॥ श्रीकामाख्या योनि
रूपा वपिउकान्तान्तु योगिनी ॥ आग्नेयां विदिशां संस्थां सर्वकामफलप्रदां शुभां ॥ योगिनी चण्ड
मुण्डाख्यां पीठे भूधिन्द्रवासिनी ॥ योगिनी कीन्दमातातु पीठे भूधनवासिनी ॥ कात्यायणी पीठनाम्ना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पादद्वन्द्वेति गीयते ॥ नैरृत्यां नीलशैलस्य प्रान्ते सा संस्थिता सती ॥ योसौ नन्दी मम तनुः स तु पाषाण
रूपधृक् ॥ संस्थितः पश्चिमद्वारि हनुमान्पीठनामतः ॥ ॥ सगर उवाच ॥ इति तस्य वचः श्रु
त्वा ग्रां नोर मितते जसः । भैरवस्तान्तु पप्रच्छ वेतालोपि समुत्सुकः ॥ ॥ श्रीवेताल भैरवा
वूचतुः ॥ श्रुतं पीठक्रमस्तावत् देव्याः पूजानुसंस्थानः ॥ श्रोतुमिच्छामि मूर्त्तीनां पंचानामपि शंकरः ॥ रू
पाणि पञ्चमूर्त्तीनां मन्त्राणि च समन्ततः ॥ तथा यन्त्राणि मन्त्राणि वद नो वृषभध्वजः ॥ ॥ ई
श्वर उवाच ॥ शृणु वक्ष्यामि तेनात यन्त्रं मन्त्रं पृथक् पृथक् ॥ कामाख्यापंचमूर्त्तीनां रूपं कल्पस्व
भैरव ॥ कामस्य कामम ध्यस्थं कामोदरपुटीकृतं । कामेन कामयेत्कामी कामं कामेति योजयेत् ॥ ज्यो
तिःस्तु व्यंजनं वस्त्रं तत्परः स्यात्तदुच्यते ॥ प्रथमं क्रमतः कुर्यात् संसक्तं च सुधामयं ॥ प्रजापतिस्तथा
शक्तिवीजसंख्यादिसंयुतं ॥ चन्द्रार्द्धसहितं वीजं कामाख्यायाः प्रचक्षते ॥ इदं तु नर्मप्रदं कर्म्म मोक्षार्था
णां प्रदायकं ॥ इदं रहस्यं परमं सन्यात तु सुदुर्लभं ॥ श्रोत्रेनेदं यः शृणुयात्कुरुते वक्त्रान्तरेण मनः ॥ स
कामानखिलान्प्राप्य शिवलोके महीयते ॥ स्तुतिशाकलसारं देवकरौघहारं सकलकलुषहा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कुंकुमापीतवर्णाय

का०पु०
१८९

री श्रीधराननन्दकारिणी ।। स्तुनयस्तु लयश्चोन्मिलर्वियेर्यश्चोस्तदिह शिवसमन्त्रं विघ्नहन्त्रीं ऽनन्तस्थां ।। न
यनकलितकाली ध्यानिनां दत्तपारं प्रणयस्वनयस्तुप्तं देवसत्वादिसंस्थां । परमपदविश्रीर्स्मिस्रु
दैर्लग्नजीर्सं श्रूपादि शिवपदरूपं कामदेव्याः स्वरूपं । श्रवणागमनमात्रात्मोदितं यस्य नाम प्रणवति
वकुलतैश्ले नीतिमार्जैकधाम ।। सुरगणसगणाया कुण्डलीयस्य शक्तिस्तदिहमवतु रूपं चिन्तनीयं
कृतीशोऽररविन्दात्रिपुनवमर्मितिण्टकनकविचित्रा लीलकर्म्मात्रिनेत्रा ।। अमृतयवरदहस्ता सास्मस्तु
त्र्यम्बसत्ता प्रणतसुरसुरेशा सिद्धिकामेश्वरी सा ।। अरुणकमलसंस्था मुण्डमालाविभूषा. नवनरूः
णामनोसानुनकेशाहहासा ।। शवहृदिपृथुतुंगा न्यस्तपादा त्रिनेत्रा त्रिपुरविसमवर्म्मा सर्व्वकामे
श्वरी सा ।। विपुलविलववदात्री स्मेरवक्त्रा सुकेशी. विदलितकरदन्ता सामिनन्द्रावनम्रा ।। मनसि
जहृषदिस्था योनिमुद्रां लसन्ती सकलगगणसक्ता विश्वनेस्था ननागा ।। चिन्तायेदेवं विद्युदाभः प्र
काशा वर्म्मापाङ्कां साधकैर्योक्तिनार्थैः । ततेश्च दं कला योगं महार्णवे तालत्वं भैरवश्री प्रतिष्ठं । तस्मिः
न्नाद्यं मण्डलं विद्धि पश्चान्नायवैवं वन्दने ऽपुष्पयुत्कैः । पश्चायोपूर्वमुक्तोमयायं देवी तत्रसामयं

।।राम:।।
।।१८९।।

विधेयः॥ ॥इति श्रीश्रीकालिकापुराणे कामाख्यायोनिमण्डलशिलाकथनं एकषष्ठित
मोध्यायः॥६१॥ ॥श्रीईश्वर उवाच॥ वैष्णवीतन्त्रमन्त्रस्य [illegible] यथापूर्वम
योदितं। मण्डलं प्रति पश्चात्तु पर्य्यायो मण्डलस्य च॥ सएव प्रथमः कार्य्यः शिलायां पुष्पचन्दनैः॥
॥ ॥पाद्यादिना प्रतिष्ठाप्यं तथैवावरणं योजयेत्॥ वैष्णवीतन्त्रमन्त्रस्य प्रोक्ता याः प्रतिप
त्तयः॥ अत्रताः सकलायास्या आसनादिं च पूजयेत्॥ तिस्रो योन्यो विशेषस्तु वक्ष्ये वेतालभैरवः
प्रथमं भास्करायार्घं प्रदद्याच्चैव तत्र वै पैः॥ पुष्पचन्दनलम्बीतैः सगणाय महामते॥ आसनाद्यैः
नशेषेतु पीठोक्ताः सर्व्वदेवताः॥ पीठनाम्नातु सा पूज्या मण्डलस्य तु मध्यतः॥ ध्यानरूपन्तु भिन्नन्तु
वैष्णव्या सह भैरव॥ कामायास्सर्व्वमन्यत्तु महामायास्तवोऽभ्रतं॥ योगिनीनां तु चतुःषष्टिं पूजयेच्च पृथक्
पृथक्॥ गुह्यमःन्नोत्तवाश्चापि महोत्साहांश्च वेसखीन्॥ अनन्तरं पूजयेत्तु दिक्पालांस्तु नवग्रहान्॥
रूपतस्थान्समुद्दिश्य पूजयेदिष्टसिद्धये। पूर्व्वद्वारे गणपतिं प्रथमन्तु प्रपूजयेत्॥ नन्दिनश्च हनु
मन्तं पश्चिमद्वारि पूजयेत्॥ भृङ्गिवालरुतः पूज्यो महाकालस्तु दक्षिणे। एतेमम द्वाःपाला देव्या द्वा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

रेत्प्रपूजयेत्॥ पात्रामन्ती स्नन विधौ कुर्य्याद्वि कामगुडया। पूजापसारणं कुर्य्यात्पूर्व्वनालत्रयेन तु॥ वाम
हस्तादक्षिणेन पाणिना तालमाहरेत्॥ ॥ ह्रूं ह्रूं फडिति मन्त्रेण वेतालादिश्च पूजयेत्॥ सर्व्वमुत्तरत
न्त्रोयं तन्त्रं कुर्य्यात्तु साधकः॥ अथानेन स्वरूपेन प्राणायामं समाचरेत्॥ स्नापयेत्प्रथमं देवीं मूलमन्त्रे
ण साधकः॥ मधुक्षीराज्यदधिना गोमुत्रगोमयेस्तथा॥ रत्नोदकैः स्वर्णोदकैः शान्तिर्गन्धपुष्पकुशोदकैः
॥ सितसर्षपपत्रान्यां तिलक्षीरेस्तथा यवैः॥ रक्तचन्दनपुष्पैश्च दुर्व्वागोरोचनायतः॥ नवमिर्द्दिस्त
रक्षेर्य्यं शिलायां योनिसंनिधौ॥ आसनं पाद्यमर्घ्यञ्च ततश्चाचमनीयकं॥ मधुपर्कं स्नानजलं वस्त्रं च [illegible]
न भूषणैः॥ पुष्पं धूपश्च दीपश्च नेत्राञ्जनमतः परं॥ नैवेद्याचमनीयन्तु प्रदक्षिणा नमस्कृतीं॥ एताश्चो
डशा निर्द्दिष्टा उपचारास्तु पूर्व्वतः॥ आवाहयेन्महादेवीं गायत्र्या कामयोगया॥ तामेव विद्धि वेताल
युग्मं देवत भैरव। कामाख्ये त्वमिहागच्छ यथावत्मम सन्निधौ॥ पूजाकर्म्मणि सान्निध्यमिह कल्पयः
कामिनि। ॐ कामाख्यायै विद्महे कामेश्वर्यै धीमहि। तन्नः कुब्जिका महादेवि ततश्चानुप्रबोदयात्॥ ए
षा तु कामगायत्री पूजयेदनया तु तां॥ पूजावसाने बलयो देव्याः प्रीत्यै निवेदयेत्॥ रुद्राक्षमालया पूज्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तेनैव वसमापयेत्॥ अक्षरैर्मूलमन्त्रस्य विराट्तैः प्रपूजयेत्॥ कनिष्ठादिक्रमेनैव स्वयं अङ्गन्यासं समा
चरेत्॥ कामाख्याया षडङ्गानि आवाहनानन्तरे तथा॥ केवलवीनत्र्यस्य कराङ्गन्यास माचरेत्॥ स्वराः
प्रोक्ताः सैकरेस्तु सार्द्ध वन्हैः सविन्दुकैः॥ मूलमन्त्राद्यक्षराभ्यां युगपत्तु नियोजयेत्॥ कनिष्ठादिक्रमेनैव
स्वयंगन्यासं समाचरेत्॥ अंगन्यासकरन्यासौ कृत्वा पश्चात्तु साधकः॥ हृच्छिरस्तु शिखावर्म्म नेत्राः
स्यादेरएष्टतः॥ बाह्वोः पाण्योर्जंघयोश्च पादयो[illegible]पि विन्यसेत्॥ अभयं वरदं हस्तमक्षराणां च सूत्र
कं॥ पूजयित्वा शिलां सूर्य्य शिरश्चन्द्रकलां तथा॥ रक्तपद्मं शवं चैव लोहितां ब्रह्मपुत्रकं॥ मनोभ
वशिलान्तच्चरन्तिन्तां सचमध्यतः॥ देव्याः प्रपूजयेद्भक्तः करवालं च पार्श्वगः॥ पीठाधिदेवतास्तत्र
यजेत्कामेश्वरीं स्तुलां॥ त्रिपुरां पूजयेन्मध्ये पीठप्रत्यधिदेवताः॥ महोत्साहं त्रिपुरां च मध्य एव प्र
पूजयेत्॥ चण्डेश्वरी महादेवी देव्या निर्म्माल्यधारिणी॥ योनिमुद्रा समाख्याता कामाख्याया विसर्ज
ने॥ इदं द्रव्यन्तु सिन्दूरं चन्दनागुरुकुंकुमं॥ इति यो क्रमया प्रोक्तो विशेषः परिपूजने॥ एतैर्विशेषै
ः सहितैर्वैल्ववीनत्रगोचरं॥ सर्वकल्याणमासाद्य कामाख्यां परिपूजयेत्॥ अनेनैव विधानेनैवा

का०पु०
१९१

माख्यां यत्नु पूजयेत्॥ मनोनवगुह्यमध्ये सयातिपरमांगतिं॥ ब्रह्माणीचाण्डिकारौद्रीगौरीन्द्राणीत
थैवच॥ कौमारीवैष्णवीदुर्गा नारसिंहीचकालिका चामुण्डाशिवदूतीचवाराहीकौशिकातथा
॥ माहेश्वरीसाङ्करीचजयन्तीसर्वमङ्गला॥ कालीकपालिनीमेधा शिवाशाकम्भरीतथा॥ भीमा
शान्ता भ्रामरीच रुद्राणीचाम्बिकातथा॥ क्षमाधात्रीस्वधास्वाहा सुधापर्णामहोदरी॥ घोररूपा
महाकाली भद्रकालीकपालिनी॥ क्षेमंकरीचोग्रचण्डा चण्डोग्राचण्डनायिका॥ चण्डाचण्डवती
चण्डीमहामोहप्रियंकरी॥ कलविकरिणीदेवी वलप्रमथिनीतथा॥ मनोन्मथिनीदेवीसर्व
भूतस्यदायिनी॥ उमातारामहानिद्रा विजयाचजयातथा॥ पूर्वोक्ताशैलपुत्राद्या योगिन्यश्चैव
याः क्रमात्॥ नामभिस्त्रिस्त्रसहिताश्चतुःषष्टिश्च योगिनी॥ पूजयेच्चन्मण्डलस्यान्तः सर्वकामार्थ
सिद्धये॥ नानाविधवस्तुनैवेद्यं पानंपायसमेवच॥ मोदकापिष्टपूजादि देव्यैसमर्पयेत्॥ एव
न्तुपूजयेद्देवीं कामाख्यांसुखदायिनीं॥ तन्त्रिसुलोकेनरोदेव्याः ससर्वां लभते प्रियात्॥ महोत्साहे
न्तुयादेवी महामातातुसास्मृता॥ वैष्णवीतन्त्रमन्त्रेण संपूजा योनिमण्डले॥ तदेवमण्डलंत्यज्यस

राम:
१९१

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मंगल्यान्तथैव च॥ स एव पूजा पर्य्याय स्तत स्थानं सैव देवता॥ तन्मन्त्रं तु स्वक्षा(?) युतं तस्मान्नान्यत्तु किं
स्थन॥ मण्डलानि विस्तृष्टं न्तं महामायामहोत्सवे॥ यन्त्रोक्तं तेन तां देवी महोत्साहात्तु मंण्डले॥ स्थानं पूर्वं
पूजमेनाम स्वाज्यादि निरोषधैः श्रुण्णेन त्रिपुरा मूर्त्तिः कामाख्यायास्तु पूजनं॥ एतस्या मूलमन्त्रन्तु पूर्वं
मुत्तरतन्त्रके॥ युवयोरिष्टयोः सम्यक् क्रमात्तु प्रतिपादितं॥ वास्तवं कामराजन्तु भ्रामरं वेति तन्त्र
यं॥ सर्व्वधर्म्मार्थकामादीन् साधयेत्कुण्डलीयुतं॥ त्रीण्येस्मात्पुरतो दद्यात् दुर्गां ध्यात्वा महेश्वरी॥
त्रिपुरेति ततः ख्याता कामाख्या कामरूपिणी॥ तस्यान्तु स्थानयोयाद्दृ कामाख्यायाः प्रकीर्त्तितं॥ तेन
वस्नापनं कुर्य्यान्मूलमन्त्रेन स्नापकः॥ त्रिकोणं मण्डलं वास्याः त्रिपुरायास्तु विशेषतः॥ मन्त्रन्तु त्र्यक्षरं शे
यं तथा रूपत्रयन्ततः॥ त्रिविधाकुण्डलीयान्ति त्रिदिवेश्यास्तु तुष्टये॥ सर्व्वत्रयं त्रयं यस्मात्तस्मात्तः
त्रिपुरा मता॥ उदीच्याद्यथ पूर्वान्तो रेखा कार्य्यास्तु मण्डले॥ त्रित्रिलेखास्तु कर्त्तव्याः स्तापुनः पुष्पवद्द
तेः॥ एषान्यामथ नैऋत्यां मन्त्रं कृत्वा तु नं लिखेत्॥ नैऋत्यां चैव वायव्यां ततोस्येषान्यगापुनः॥ एवं
त्रिकोणं विलिखेत् मण्डलस्य नरेः पुनः॥ एषान्यायान्तु रेखायां सा तु स्याक्तिर्निगच्छते॥ नैऋत्यां वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०पु०
१९२

यवीजानाननोस्पषा नागानदा॥ सानुग्रांतुः समाख्याता॥ग्रन्याग्रांतु विनोदयेन्॥ख्न्याविभिन्नमूनेश्रां
वेष्टयेत्कमलेनतु॥ अष्टपत्रेतु ताम्ब्रायि त्रिवर्ष्म प्राक्प्रपूजयेत्॥ त्रिरिखिरितु रेखाभिः शक्तिग्रन्तुं
वेष्टयेत्॥ स्थानस्यानुरूपाणां सम्यक्मार्ज्जनं लिप्तनं तथा॥ अस्वमन्त्र प्रयोगानां नूतानामपसारणं॥
॥वेक्ष्वीतत्त्वमन्त्रोक्तं तथैवोत्तरतन्त्रके॥ यन्त्रोक्तं तन्तु सामान्या न्यक्कुर्य्यात्साधकोत्तमः॥ त्रिपुरा
या विशेषेण सहितं पूजनक्रमं। एतत्त्रिकोण देवीनां त्रयानां स्थानमिष्यति। ऐशान्यास्त्र तथैः
ग्रानो नेक्षत्यास्त्रतु राने नः॥ वायव्यास्तु तथा ब्रह्मा षट्कोणेषु प्रकीर्त्तिताः। दलाष्टकपुरं प्रोक्तं केषा
रं त्वपरं पुरं॥ पञ्चकोष त्रिकोणन्तु त्रिपुरं मण्डलं स्मृतं। दलेषु केशरं वापि त्रिकोणेषु त्रिधा त्रिधा॥
रेखान्तु विहिताः सम्यक्कुर्यात्तत्र पुनः पुनः॥ उत्तरन्तु भवेद्द्वारं तस्य वेधनु राकृतिः। पुनर्द्वार
न्तु षट्कोण चतुःकोणन्तु दक्षिणं॥ पश्चिमे तोरणाकारमथवान्यत्र मण्डलं। ऐशान्यां पञ्चवाण
स्तु लिखेद्धीमानन्कुन्तुः। नेक्षत्यां पुत्रकं चैव वायव्यामक्षमालिका॥ एवं कृत्वा मण्डलं तु धृत्वा दक्ष
नयाग्निना। वाणेश्वायै नमः इति मण्डलं पूजयेत्ततः। पूजयित्वा ततो नूत्वा नालिका धितयेन तु॥ मूल

रामः
१९२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मन्त्रेण पूर्वोक्तैः मन्त्रैरपि समाचरेत्॥ नवमिः कोटिकोणेषु त्रिधा भूत्वानुवेष्टनं॥ अनुलोमेन ततः पट्ट
स्थाने कुर्यात् भूतापसारणं॥ प्रतिपत्तिस्तु पात्राणां अर्घार्थं नवधा पुनः॥ पूर्ववत् ताडनं कुर्यात् दहनं प्ला
वनं तथा॥ अमृतीकरणं कुर्यात् प्रथमं धेनुमुद्रया॥ योनिमुद्रां ततः कृत्वा पात्रतोयं तु त्रिः स्पृशेन्मा
र्तण्डभैरवायार्घं दूर्वाक्षतसर्षपैः॥ रक्तपुष्पैश्चन्दनेश्च सगणाय निवेदयेत्॥ करकच्छपिकां
कृत्वा चिन्तयेद्योनिमुद्रया॥ आदौ मध्ये च कर्तव्या मत्स्येनाच्छादयेत्॥ अस्त्रमन्त्रेण पात्रस्य स्थापनार्थ
नु मण्डलं॥ षट्कोणं विलिखेत्तत्र त्रं तत्राधारं तु स्थापयेत्॥ ऐं क्लीं सौः मन्त्रराजेन त्रिधा पात्रे मधु क्षिपे
त्॥ वौषडिति गन्धश्च पुष्पैश्च त्रिधा दूर्वाक्षतं तथा॥ ॐ ऐं ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रैं ह्रौं ह्रः अंगुष्ठादिक्रमन्यसेत्॥ ॐ ह्रः
इत्यस्त्रमन्त्रेण पाणी पृष्ठतलेन तथा॥ हृदयादिक्रमात् पश्चात् न्यासं कुर्यात् द्विधा त्रिधा॥ संयोज्य पाण्योः क्र
मतः अंगुष्ठादि द्वयं द्वयं॥ त्रिधा त्रिधा पृथक्कुर्यात् षडंगानि च विन्यसेत्॥ करमारभ्य तथा ब्रह्मद्वार
केशान्तमस्तके॥ नासिकारन्ध्रयुगलं जानुयुग्मं पदद्वयं॥ त्रिधा त्रिधा न्यसेद् देवि ःपृथक्पृथक्॥ प्राणायामं ततः कुर्यात् पूरकैः कुम्भकैस्तथा॥ रेचकेनापि त्रिपुरा मूर्त्तिं देवीं विचिन्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

येत्॥ दारुनं स्तवनं कृत्वा आद्यमूर्त्तिं विचिन्तयेत्। त्रिधारत्यानु हृदये नां मूर्त्तिं श्यामभैरव॥ सिन्दूरव
र्णसदृश्या त्रिनेत्रां च चतुर्भुजां। वामोर्द्ध पुष्पकोदण्डं धृत्वाधः पुस्तकं तथा॥ दक्षिणोर्द्धे पञ्चबाणं तथा
खड्गन्तु धात्यधः। चतुर्म्माङ्कुलपात्रास्तु पृष्ठे नैनपान्तरे। निधायतस्य पृष्ठेन्तु समपादेन संस्थितां॥ जटा
जुटार्द्धचन्द्रन्तु समाबद्धशिरोधरां॥ नग्ना त्रिवलिलग्नेन चारुमध्या मनोहरा। सर्व्वालंकारसंपू
र्णा सर्व्वाङ्गसुंदरीं शुभां॥ शरदिन्दुविभासंदेहा सर्व्वलक्षणसंयुता। एतान्तु प्रथमंध्यात्वा द्वितीयात्मा:
नं विचिन्तयेत्॥ तद्गुपश्च ततः पश्चात्पुष्पं न बाग्नवेनतु। खमस्तके पुनर्द्द्यादंगन्यासं पुनस्तथा
॥ मन्त्रदयं त्रिधाजप्ता वाप्ने वायन्तु साधकः॥ अर्घपात्रस्य तोयेषु ततस्तोत्रा चयेच्छिरः॥ पूजोपक
रणां वापि विरस्तु स्यात्तथैव च॥ कामपीठं ततो ध्यात्वा पूजयेत्कमहास्तिमान्॥ गणेशश्च गणाध्यक्षं ग
णनाथं तथैव च॥ गणाक्रीशं पूर्व्वादि द्वारि मन्त्रेण पूजयेत्॥ हेरम्बवीजमेतेषां मन्त्रन्तु परिकीर्त्ति
तं॥ विद्याशान्तिनिर्वृत्तिश्च प्रतिष्ठाचारपालकाः। कलास्ताः पूजयेत्सम्यक् पूर्व्वादिक्रमशास्तथा॥ सि ॥रामः॥
द्धपुत्रं ज्ञानपुत्रं तथा सहजपूत्रकं। श्रीपश्च समपुत्रश्च पूजयेद्वटुकामिमान्॥ प्रत्येकन्तु श्रियंद ॥१९३॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वीं वटुकानां परे परे॥ श्री मित्यनेनमन्त्रेण पूर्व्वादिपूजयेत्क्रमात्॥ सिद्धस्य सहजस्याथ ज्ञानस्य सम
यस्य च॥ कुमारीं पूजयेत्कोणे एष्वानादग्निमण्डले॥ ग्रामद्ग्राममन्तु श्चैव लोकजं सकाथैव च॥ पूतनाः
श्च क्षेत्रपाली ईशानादौ प्रपूजयेत्॥ मण्डलस्य तु मध्ये तु पंचवाणान् प्रपूजयेत्॥ द्रावणं शोषणं चैव
वश्यनं मोहनं तथा॥ आकर्षणञ्च मध्ये तु मन्त्रेनैव प्रपूजयेत्॥ ततस्त्रिष्वथ कोणेषु पूजयेत्तु त्रियोगि
नीं॥ नगाश्च नगजिह्वा च नगस्यामतुलाधिका॥ क्रमात्तु पूजयेत् त्रिस्रो योनिमध्ये तु कोणयोः॥ नगमा
लिनी तु प्रथमे द्वितीये तु नगोदरी॥ तृतीये तु नगवाह्या योगिनी कामरूपिणी॥ अनंगकुसुमां देवी
तथैवानंगमेखला॥ अनंगमदनाश्चैव स्यानंगमदनोन्मवा॥ अनंगवेशा वानंगमालिनी मदनोन्म
वां दलकेशर मध्ये तु अष्टमीं मदनोन्मवां॥ शैलपुत्र्यादयस्त्वाष्टौ त्रिपुरायाः प्रपूजयेत्॥ एतन्ना
मभिरव्याता वभूवुः कामयोगिनी॥ वासुदेवेन तथा दुर्गा नवबीजान्तरे न तु॥ अंगुलीन्यासमन्त्रे तु॥
च भिरव्याभिन्नवतः॥ पूजयेत्क्षेत्रपालांस्तु मध्ये किंजल्कपत्रयोः॥ हेतुकं त्रिपुरघ्नन्तु अग्निजिह्व
न्तथैव च॥ अग्निवेतालसंज्ञन्तु कालाग्नाख्य करालकं॥ एकपादं भीमनाथ मुत्तरादिक्रमेन तु॥ एभिरे

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वाष्टभिर्म्मन्त्रैः कामराजेनसंयुतैः॥ नवैतानसिताङ्गादीन्नायकान्सम्प्रपूजयेत्॥ मण्डलस्यचतुर्दिक्षु द्वौ
द्वौपूर्व्वादिकंक्रमात्॥ पद्ममण्डलयोर्म्मध्ये शेषमेकन्तुपूजयेत्॥ असिताङ्गोरुरुश्चण्डः क्रोधोमत्तोभयं
करः। कपालीभीषणश्चैवसंघारश्चेतितेनवः॥ एष्वासनादिक्रमाद्वैतुनायकेपूजयेन्नरः॥ पद्ममण्ड
योर्म्मध्ये अग्न्याद्याशाप्रपूजयेत्॥ ब्रह्माणीभैरवीश्चैव तथामाहेश्वरीमपि। कौमारीवैष्णवीश्चैवनार
सिंहीतथैवच॥ वाराहीचैतथैन्द्राणी चामुण्डाचण्डिकातथा॥ आधारस्थाप्रवृत्तिर्म्मण्डलस्यतुमध्य
तः॥ वैष्णवीतत्त्वकलौकैः सर्व्वान्तैरेवपूजयेत्॥ शिवस्यपञ्चवक्त्राः प्रोक्ताः सद्योजातादयस्तुता॥ मूर्त्तय
स्ताः पद्ममध्य पञ्चप्रेतत्वमागताः॥ ताः पूजयेत्तथामध्ये रक्तपद्मंयथावत्तथा। सिंहस्थंपूजयेत्तत्र गदा
धारंचसंज्ञकं॥ जयन्तीमङ्गलाकालि भद्रकालिकपालिनी। दुर्गाक्षमाशिवाधात्री स्वधास्वाहानमोस्तुते
॥उग्रचण्डाप्रचण्डाच चण्डोग्राचण्डनायिका। चण्डाचण्डवतीचैव चण्डरूपाचचण्डिका॥ एताः संपू
जयेन्मध्ये मण्डलस्यविशेषतः॥ आदित्यादीन्ग्रहान्सर्व्वान्रूपतोस्यैवसंयुतान्॥ क्रमात्प्रत्येकैः
मुद्दिश्यपार्श्वेपार्श्वेप्रपूजयेत्। दिक्पालानान्तुमन्त्रेण. तथासर्व्वास्तुदिक्षुतान्॥ अस्त्रैर्मन्त्रैस्तुप्रत्येकंते

षां मध्ये भैरवानाथ कामेश्वरं तत्र श्वेतकवक्त्रं चतुर्भुजं ॥ तस्मिंश्चैतं मध्यहृदि रक्तपुष्पैस्तु कुंकुमैः
॥ त्रिशूलञ्च पिनाकञ्च वामहस्तद्वये धृतं ॥ उत्पलं वीजपूरञ्च दक्षिणे द्वितये दधत् ॥ श्वेतपद्मोपः
रिस्थन्तु ध्यात्वा मध्ये प्रपूजयेत् । कामाख्यां मूर्त्तिनोत्वा कामाख्यामपि पूजयेत् । कामेश्वरी तत्र देवी पू
जयेत् परमेश्वरी ॥ वक्ष्यमाने न रूपेण ॥ तत्र वेतालभैरवौ ॥ करालं द्वौ च पालञ्च खड्गकर्प्पर धारिणं
॥ पूजयेद्देनमस्मिन्न हृच्च भिन्नाधराननं । क्रीडन्तौ कल्पवृक्षं च स्वच्छायारत्नभूषितां ॥ त्रिकूटं तस्य
वामेस्य नीलशैलमहाद्युतिः ॥ मनोभवां गुहां तत्र पंच व्यायामतां गतां । रक्तमण्डलसंयुक्तां रत्नवर्म्मा
सुवर्त्तुलां ॥ अपराजिताच नीलंच बालं च यश्च विचित्रितां । आरक्तवर्म्मसितं तत्कुसुमैरुपशोभितां । यच
कं कम्बलाख्यश्च सुवर्णसदृशप्रभां । द्विभुजं दक्षिणे दण्डपाणिं वामे कपालकं ॥ वित्रतं पुरतो देव्याः
पुज्यो विघ्नविपत्तये भैरवः पार्श्वनामाथ रक्तगौर चतुर्भुजः ॥ गदा पद्मश्च शंखश्च चक्रं चास्य करे
षु च ॥ वित्रद्देव्याः पुरोभागे स्थश्चार्थ विश्वरूपधृक् । संध्यानं हेमकाख्यन्तु रक्तवर्म्म भयंकरं ॥ असित
मसितं शौडं गजाननमनुजाभिधं ॥ तिस्रभिर्मुण्डमालाभिर्गलसक्ताभिराजितां । अग्निनिर्दग्धविगलत्

त्रप्रेतोपरि स्थिता॥ पूजयेत्त्रिनेत्रैव शववाहनभूषणां॥ महोत्सुकां योगिनीन्तु महामायास्वरूपिणीं
।ध्यानतोऽस्पृतस्तान्तु देव्यास्त्वग्रे प्रपूजयेत्॥ पुरी चन्द्रवती देव्या नीलपर्व्वतपूर्व्वतः॥ योजनद्वयवीस्तीर्णा
मर्द्धयोजनविस्तृता॥ उच्चैरनेकप्रासादसौधसौधविभूषिता॥ मणिरत्नसुवर्णाद्यैर्जातप्रासादविस्तृता
॥ क्रीडासरोवरसन्निर्म्मञ्जुलैर्विकचोत्पलैः। संयुक्तां पूजयेत्तत्र देव्यागेहा समन्वकं। रोहित्पस
र्व्वगौराङ्गं नीलवस्त्रविभूषितां। रत्नमालासमायुक्तां चतुर्बाहुसमन्वितां। पुस्तकं श्वेतवस्त्रञ्च विभ्र
तं दक्षिणे तथा। वामहस्ते ध्वजं श्वेत त्रिशूलमार स्थितं स्तुतं। पीठेश्वरानिमान् मध्ये मन्त्रैरेतैः प्रपूज
येत्॥ नाथं कामेश्वरं देवं प्रसादेनतु पूजयेत्॥ कामेश्वर्यादिमन्त्रेण यजेत् कामेश्वरीं स्तुतां। चार
पान्तैर्बलैरेव मदनान्तैश्च नक्रमात्॥ योजयेन्नादविन्दुभ्यां स्वाहाकारेण मन्त्रकं। चण्डिकानेत्रबीज
न्तु यक्षेषमक्षरन्ततः॥ कल्पान्तिन्तिडिकाहृच्च मन्त्रमेतत्प्रकीर्त्तितं। उग्रायामध्यबीजन्तु नीलश्वेल
स्यमन्त्रकं॥ मनोभवस्य बीजन्तु महादेवेन संहितां॥ आदित्येनादिविन्दु युक्तेनेन प्रयोजितं॥
मनोभवायुग्मायान्तु मन्त्रमेतत्प्रकीर्त्तितं। वेद्मबीतत्त्वमन्त्रस्य नक्षेषबीजसिद्धवं॥ तदधोवान्तस

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ग्निषष्ठं चतुर्थस्वरसंयुतं। चन्द्रबिम्बसमायुक्तं तन्मन्त्रं चापराजितं॥ हयग्रीवस्वरूपं च विष्णोर्यद्वीजमुत्त्म
तं। कम्बलस्य तु तन्मन्त्रं पूजने परिकीर्त्तितं॥ केवलः सपरो ह्यादि षष्ठस्वरसमन्वितः। चन्द्रबिन्दुसमायु
क्तं हयग्रीवस्य पूर्वकं। भैरवं पाण्डुनामानं वनमालिनं पूजनं। वराहेन तु बीजेन पूजयेत्तु विधानतः
॥ सपरो ह्यावनुस्वारे विसर्गान्त्यासमन्वितो। मन्त्रो भैरवमन्त्रोयं भैरवं तेन पूजयेत्॥ महाकोशां महामा
यां द्वितीयाक्षरेण तु दीवीनद्यो दिनैव पूजयेद्भूतिसिद्धये॥ आद्यक्षरेण तु सामीन्दु बिन्दुन्यां स
मलंकृतं। स्वनाम्ना चन्द्रवत्यां तु पूजामन्त्रं प्रकीर्त्तितं॥ लौहित्य नदराजस्य ब्रह्मपुत्रस्य मूर्त्तिदः
ब्रह्मबीजन्तु तन्मन्त्रं वह्निजायान्तु नियते॥ द्वितीयं त्रिपुरारूपं तथैव तु द्वितीयकं। आवाहनार्थदे
वास्तु चिन्तयेद्योनिमुद्रया॥ बन्धूकपुष्पसंकाशां जटाजुटेन्दुमण्डितां॥ सर्व्वलक्षणसंपूर्णां सर्व्वालं
कालभूषितां॥ उद्यद्दिवाकरस्य वर्णां पद्मपर्यङ्कसंस्थितां। मुक्ताकरत्नावलीयुक्तां पीनोन्नतपयोधरां
॥ वली विलङ्गस्तु तुरां मासवामोदमोदितां॥ नित्याह्लादकरीं शुभ्रां शोभनां जगतां त्रयां॥ त्रिनेत्रां यो
निमुद्रायां मीषद्धाससमायुतां। नवयौवनसंपन्नां मृणालानवचतुर्भुजां॥ वामोर्द्धे पुस्तकं धत्ते अक्ष

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मालान्तु दक्षिणे। वामेनोत्पलदां देवीं दक्षिणे ऽघोवरप्रदां। प्रस्तुवद्रक्तसुर्य्याभां शिरोमालां तु बिभ्रती
॥ आपादलम्बिनी कल्पद्रुममासाद्य संस्थिता। कदम्बोपवनान्तस्थां कामाह्लादकरीं शुभां। द्वितीयां त्रि-
पुरां ध्यायेद्देवरूपां मनोहरां। तृतीयं त्रिपुरारूपं शृणुष्वेतालभैरव। जवाकुसुसंकाशां मुक्तकेशीं
स्मितानना। सदाशिवं शहस्तन्तु प्रेतकर्म्म निधाय वै। हृदये तस्य देवस्य ऊर्द्ध्वपद्मासनस्थिता। रक्तो-
त्पलैर्म्मिश्रितान्तु मुण्डमालां पदानुगां। ग्रीवायां धारयन्तीन्तु पीनोन्नतपयोधरां। चतुर्भुजां तथा ल-
ग्नां दक्षिणे ऽक्षमालिकां। वरदानं दधे वामे जगन्माया तथाभयं। अधस्तु पुस्तकं धत्ते त्रिनेत्रां हसि-
ताननां। अवडुघिरत्तोगात्रीं तथा सर्व्वाङ्गसुन्दरीं। एवंविधं तृतीयन्तु रूपं ध्यायेत्तु पूजकः। आ-
द्यं वाग्भवरूपन्तु द्वितीयं कामराजकं। चामरसरससंमोहं तृतीयं परिकीर्त्तितं। एकैकस्त द्विरूपाणि
प्राग्विचिन्त्याथ साधकः। मन्त्रद्वयेन प्रत्येकं हृदि षोडशकैस्तथा। पूजयेदुपचारैस्तु बहिर्य्योगस्तथै-
व च। मन्त्रत्रयं तथैकस्तु ध्यात्वा देव्या विमूर्त्तयः। कर्त्तव्या एकतस्तत्र बन्धेरूपे निवेशयेत्। नाशापुटे-
न निःसार्य्य दक्षिणे नाथ तां पुनः। आवतार्थ्यकरान्यातु देवीमावाहयेत्त्रिधा। गायत्रीत्रयमुच्चार्य्यस्था

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पयेत्प्रथमन्तु तां। आवाहयेत्तु मन्त्रोयं पठित्वा तु साधकैः॥ एहि देवि विश्वुलावर्त्ते यज्ञेस्मिन्मम सन्निधौ।
अग्रबुद्धि त्वां ततः शुद्धां वा वंसुन्दरि देहि मे॥ एवमेहि भगवत्यस्मि न्मारुले त्रिपुराम्बिके। इदं कागवलिं गृ
ह्न सान्निध्य मिह कल्पय॥ ॐ नारायण्यै विद्महे वाणीकायै धीमहि। एकमुक्त्वा ततः पश्चात् ततो देवीं प्र
वोदयात्॥ नारायण्यै विद्महे वज्रणिकायै च धीमहि। शेषनागे प्रयुञ्जीत ततः कुञ्जि प्रचोदयात्॥ महा
मायायै विद्महे सम्भ्रो हि एवं धीमहि। पश्चाद्देवं प्रयुञ्जीत ततः सिद्धं प्रचोदयात्॥ एतास्तु त्रिपुरादेव्या
गायत्र्याः परिकीर्त्तिता॥ प्रत्येकं स्थापनं कुर्यात् त्रिपुराणां च तत्स्मृतिः॥ वाग्भवेन तु मन्त्रेण प्रथमं पूज
येच्छिवां। कामराजेन वै पश्चात्तां मारेणापि पूजयेत्॥ पश्चात्मना त्रिभिर्मन्त्रैरेकदेवतु पूजनं॥ ततो मन्त्रे
ण वेदयात् दुपचारांस्तु षोडशः॥ कामाख्यात त्र्यगादिना त्वं पूज्या नूक्ताणां पुनः॥ अङ्गन्यासस्य सम्मन्त्रैर्देव्या
अंगानि पूजयेत्। शिषन्तु मूलमन्त्रेण वाग्भवानां प्रपूजनं॥ एकैकं प्राग्सु संपूज्य त्रैपुरायै समन्ततः। नव
वा पूजयेद्देवीं त्रिपुरां कामरूपिणीं॥ उत्तरादि चतुःपत्रे पद्मस्यैतान् प्रपूजयेत्॥ ब्रह्माणीं माधवंशां तु
मारकरं च तथैव च॥ दिशान्यादिषु तेष्वेव क्रमादेतान् प्रपूजयेत्। जयन्तीं प्रथमं पश्चाद्वायवामराजितां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

छा३

॥का॰पु॰॥
॥१९७॥

नैर्ऋत्यां विजयाश्चैव तथाग्नेय्यां गयावियां॥ त्रिकोणे केशरस्यान्तः कामप्रीतिरतिस्तथा॥ पूजयेत्पंच
वाणांस्तु पुष्पचापस्तु पुस्तिकां। अक्षमालाञ्च वाणांश्च रत्नपर्यंकमेव वा। प्रेतपद्मं स्थितं चैव सम्यक्कृत
त्रैवपूजयेत्॥ सम्पूज्य पूर्व्वरत्नानां स्फटिकानेव नैरवा। आदायात्मानुरीयेण तामास्थाय प्रयत्नतः
पूर्व्वोक्तं तु जपेत्सम्यक् साधकस्त्रिपुरामनुः॥ जप्त्वा स्तुतिं पठित्वा तु प्रणम्य च मुहुर्मुहुः॥ त्रिपुरायैः
वलिं दद्यात्सं नवान्तु द्विजादिकं। सफले स्तोयसंयुक्ते शर्करामधुसैन्धवैः॥ अनुक्तरुधिरं दद्यात्
कामराजेन नैरवाक्तिं दयेद्यासवेनैव श्रीमरेच्छितरेश्रिवा। यत्र यत्र वलिं दद्यात्साधको देवताश्चिना।
वैस्लवीतपचकस्योन्तमादद्यान्नूजनं वने॥ ततो देव्यै वलिं दद्याद्देवतां चक्रमात्ततः॥ गोक्षीरं वा समाद
द्यात्कुं वामाजपस्य वाजुजः॥ वेद्यान्तु मासिकं दद्यात्कुंकुमं पुष्पासुरादिकं॥ घ्रात्वा पुष्पमथैतानां निर्म्माः नष
ल्यतिः क्षिपेद्बुधः॥ निर्म्माल्यधारिणी वास्यादेव त्रिपुरवासिका॥ विसृज्यादेवीयोनिमुद्रां पद्ममुद्रां तथैः
वच॥ अर्द्धमुद्रां विमुद्रां तु प्रत्येकमपि दर्श्ययेत्। निर्म्माल्यमथ गृह्णीया कामराजबीजेन तु॥ एवं यः पूज ॥राम॥
येद्देवीं त्रिपुरा कामरूपिणीं। सकामानखिलान्प्राप्य देवीलोकमवाप्नुयात्॥ ॥इति श्रीकालिकापुरा ॥१९७॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥ द्विषष्टोऽध्यायः ॥ ६२ ॥ ॥ श्रीईश्वर उवाच ॥ देव्याः कामेश्वरीं मूर्त्तिं शृणु देवि वक्ष्यामि भैरवाय
स्याश्चिन्तनमात्रेण साधको लभते प्रियान् ॥ तन्त्रं तस्याः प्रथमतः स्नानाद्यानमुत्तमं । ततः पूजाम
कं वक्ष्ये क्रमाद्येनाल भैरव ॥ प्रजापतिस्ततो वह्नि रिन्द्रबीजं ततः परं । चूडावसहितं तच्च चतुः
र्थस्वर संयुतं ॥ इदं कामेश्वरी मन्त्रं सर्वकामार्थसाधनं । स्नात्वा तु क्षेत्रमचादि पात्रन्यासादिकं त
था ॥ भूतापसारणादीश्च वेल्लवीतत्वभाषितं । हृदये वाग्भवेनैव ग्रामरे रितरे स्थिरे ॥ अत्र तत्र वलिं
दद्यात् साधको देवतार्चने । वेल्लवीतत्त्वमन्त्रेण मादद्यात्पूजनं वने ॥ ततो देवे वलिं दद्यादेतद्वक्ष्ये क्रमा
ऋतः । गोक्षीरं ब्राह्मणो दद्यात् गव्यमाज्यं सुवा ऊर्जः ॥ वैश्यस्तु मक्षिकं दद्यात् शूद्रः पुष्पासुरादिकं ॥ तथे
क्तानुत्तरे तच्च गृह्णीयात्साधकः पुनः ॥ प्राणायामं ततः कुर्याद्दहनप्लावनं तथा ॥ विशेषेण मण्डलं वा
स्याः शृणु देवि तार भैरव ॥ षट्कोणं मण्डलं कुर्यात् सुन्दर्या वर्णस्य चिन्तयेत् ॥ विनियस्य न्यासं तु तु त्रिपुर
तन्त्र तद्वद्वचः पुनः शक्तिशंभुनापि तद्दये क्रमशः सुधीः ॥ ऐशान्यादि नैऋत्यान्तां रेखां कृत्वा तु दक्षिणे
॥ पश्चिमान्पूर्वगां रेखां पूर्ववदपि तथोत्तरां ॥ उत्तरान्पश्चिमां तां तु कृत्वा रेखां नियोजयेत् ॥ धनुस्तोरणास

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

काशेश्वरे पश्चिमे चान्तरे दक्षिणे तु त्रिकोणं स्यात् षट्कोणं पूर्वमुच्यते। जालंधरं लिखेत्पीठं उत्तरे पश्चि
मे लिखेत्। श्रीत्र्यपीठं दक्षिणे तु कामरूपं तु पूर्वतः। देव्या द्वादशभुजाणि यानि द्वादशभिः करैः।
लिखेन्मण्डलकोणेषु तानि दिक्षु त्रयं त्रयं॥ षड्विषड्विभुरेखाभिः कर्त्तव्यं मण्डलक्रमं। अन्यच्चोत्तरत
न्त्रोक्तं वैष्णवीतन्त्रभाषितं॥ मण्डलस्य क्रमेण पूर्वं विधिर्विधेयेनालेरवा॥ ॐ क्लीं मदनतत्वाय नमः इत्यनेनु
त्तमं। पूजयेत्प्रथमं ध्यात्वा मण्डलं यागपीठकं॥ पीठं शिलायां लिलिखे मण्डलं योनिमण्डलं॥ त्रिको
णं विलिखेत्पश्चाद् दर्शयेत्कमलेन तु॥ रूपं तु चिन्तयेद्देव्याः कामेश्वर्यामनोहरं। प्रभिन्नाञ्जनसंका
शां नीलस्निग्धं मनोहरां॥ षट्वक्त्रां द्वादशभुजा अष्टादशविलोचना॥ प्रत्येकं षट्सु वक्त्रेषु चन्द्रार्द्धकृतः
तशेखरा॥ मणिमाणिक्यमुक्तादि कृत्वा मालामुरस्थलां कण्ठे च विचित्रनी निन्यं सद्बलिकारमण्डिताः
॥पुस्तकं सिद्धिसूत्रं च पंचबाणान् धनुस्तथा। खड्गं शक्तिं त्रिशूलं च नित्रती दक्षिणे करे। अक्षमालां
महापद्मं कोदण्डं चाभयं तथा। चर्मपस्याल्पिनाकश्च विचत्रीं वामपाणिभिः॥ सुसूक्ष्मं रक्तं च पीतसुह रामः
रितं सुसूक्ष्ममेव च। विचित्रं क्रमतः शीर्षं नैऋत्यां पूर्वमेव च। दक्षिणं पश्चिमं चैव नैर्ऋत्ये चोत्तरशीर्षं १९८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कं। मध्यतं चमहात्नाग क्रमाच्छीर्षा शिरावर्णिता॥ प्रत्युक्रमामाहेश्वरी वक्त्रं कामाख्या रक्तमुच्यते। त्रिपुरा
पीतसंकाशा शारदा हरिता तथा॥ कृष्णं कामेश्वरी वक्त्रं चाग्रे या चित्रमिष्यते॥ धम्मिल्लसंयनकचं
प्रतिशीर्षं प्रकीर्तितं। सिंहोपरिस्थितं प्रेतं तस्मिन्नासितपंकजं॥ कामेश्वरी स्थिता तत्र ईषन्महसिः
नन॥ विचित्रसुकुमाद्यैना वाघ्रचर्माम्बरा तथा॥ एवं कामेश्वरी ध्यायेद्धर्मकामार्थसिद्धये पीः
ठान्यत्र तु देव्याय: पूजायां कथ्यते क्रमात्। पीठे विशेषो वक्तव्यः सामान्यं चैव प्रथ्यते। अंगुष्ठादिक्रमा
देवं संयोजाय उ युगंयुग॥ मूलमन्त्रस्याक्षरैः दीर्घस्वरयुतेनातु षड्भिः नासेन्न्यसेत्पूर्वं मङ्गुलीक
ममेव वा॥ हृच्छिरस्तु शिखा वर्म नेत्राख्यानि पुनस्तथा। न्यसेद्दक्षिणहस्तेन षड्भिर्मन्त्रैस्तथा क्रमाः
त्॥ आस्यं बाहुयुतं कुक्षिं गुह्यं जानुयुतं तथा। पादयुग्मं क्रमात्तत्तु षड्भिर्मन्त्रैर्न्यसेत्तथा॥ अर्घ
वा मूलमन्त्रं तु जप्त्वा अर्घं नियोजिते जले॥ तेनोयकरणं देहं चात्मस्य क्रमादाहरेत्। देशिकः पूजयेद्दे
वीं पीठे नादेशिकः क्वचित्॥ तस्यैव हि करस्पर्शाद्दिविनो द्विजते शिवां॥ यदि देशान्तरं यातः पीठ
देशान्तरं प्रति। तद्देशिकोपदर्शेन तदा पूजां समाचरेत्॥ यश्चान्यतः समायातः कामरूपादि नेनरः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

।तद्देशयोपदर्शनसंपूजाफलमाप्नुयात्॥ यस्मिन्देशेतु तत्पीठं तत्र पांश्वालकादिषु। तद्देशजोपू
देशेन पूज्यः पीठेश्वरो नरैः॥ इतोन्यथा पूजनेन सम्यक्फलमवाप्नुयात्॥ महाविभवसंपूर्णे
र्विस्तरेनापि नैरवा। अनुक्तोयः क्रमांश्चात्र वेष्मवीतन्त्रगोचरेत्॥ तथैवोत्तरतन्त्रोपि प्रोक्तः
यादृशस्तु साधकैः॥ पूर्वद्वारि प्रथमतः कामतत्त्वं प्रपूजयेत्। दक्षिणे प्रीतितत्त्वं तु रतितत्त्वं तु
पश्चिमे। उत्तरे मोहनं तत्त्वं क्रमादेतानि पूजयेत्॥ ऐश्यानां पूजयेन्देवं गणेशं द्वारपारकं॥
आग्नेय्यां तु वाग्निवेतालं नैऋत्यां कालमेव च॥ वायव्यां नन्दिनं वापि पूजयेत्क्रमतस्त्विमान्॥ चतुः
ष्कं पञ्चमं षट्कं चतुष्कं पंचकं च तु॥ षट्प्रकारं च यो वेद स योग्यः पीठपूजने॥ ओड्यानं प्रथमं
पीठं द्वितीयं जालशैलिकं। तृतीयं पूर्णपीठन्तु कामरूपं चतुर्थकं॥ ओड्डपीठं पश्चिमे तु तथैव
देवेश्वरी शिवां। कान्यायनी जगन्नाथ मोड्यानं च प्रपूजयेत्॥ उत्तरे पूजयेत्पीठं प्रशस्तं जालशै
लकं॥ जालेश्वरी तत्र देवी चण्डं जालेश्वरीं तथा। दीर्घिकां चात्र चण्डं च तत्रैव परिपूजयेत्॥ द
क्षिणे पूर्णपीठन्तु तथा पूर्णेश्वरीं शिवां॥ पूर्णनाथं महानाथं सरोजामथ चण्डिकां। यजेत्त्रिषु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

लिनीदेवींश्यान्नामपिवराम्बिकाम॥कामरूपंतथापीठंतथाकामेश्वरिशिवां॥नीलंचपर्वतश्रेष्ठं
नाथंकामेश्वरीतथापूजयेद्वारिपूर्वन्तुक्रमादेतांस्तुपूजयेत्।मन्त्रादीनांतुसर्वेषांक्षेत्रपालान्त
रन्तथा॥अन्यांस्तुद्वारपालादीनस्वेस्वेस्थानेप्रपूजयेत्॥विशेषात्कामरूपस्यकामेश्वरीप्रपूजयेत्
॥तामेवनीलशैलस्थांश्मशानवेतालभैरवा।नाथकामेश्वरीदेवीदेवीकामेश्वरीतथा॥करालःक्षेत्र
पालश्चचित्ताहृक्षेत्तस्थैवच।त्रिकूटेनीलशैलस्तुगुह्यवापिमनोभवा॥वटुकःकंवरोनामवह्नि
चैवापराजिता।भैरवःपाण्डुनाथश्चस्मशानेहेतुकाह्वयः॥कात्यायनीजगन्नाथमाहेशश्चप्रपूज
येत्।उत्तरंपूजयेत्पीठंप्रयास्तंजालशैलकं।जालेश्वरींतत्रदेवीचण्डिंजालेश्वरींतथा॥दीर्घीका
चोग्रघण्टांचतत्रैवपरिपूजयेत्।दक्षिणेपूर्णशैलस्तुतथापूर्णेश्वरींशिवां॥योगमायामहेशा
सातथाचन्द्रवतीपुरी॥लोहितैर्नदराजस्यपश्चिमेदिक्कुलवासिनी॥जल्पीसाख्यास्तुवाराह्याकेदा
राख्योथराक्षसः।एतासंपूजितादेव्याद्वारेसर्वत्रमण्डले॥द्वारपालोयोगिनीचवटुकाद्याययथातः
था।कामरूपेपीठवरेश्री[illegible]दि[illegible]पितन्त्रथा॥मध्येचमण्डलेस्याथजावणांशोषणांतथा।बन्धनंमोः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

हनंचैव तथैवाकर्षणास्त्रयं॥ मनोभवस्य बाणास्तु पञ्चैतान्परिपूजयेत्॥ षट्कोणाग्रस्यान्तरादौ नगा
दिषट्क्रमेण च॥ त्रिपुरातन्त्रमन्त्रीय पूजयेत्क्रमतः सुधीः॥ गणगाक्रोडादिकं तद्वदङ्गाविद्याकलादिः
कान्॥ वटुकादीन् सिद्धिपुत्रान् सिद्धांश्चैव कुमालिकान्॥ चतुरस्र तुः कमित्येतु चतुष्कमिति योषिते
कामं रतिश्च प्रीतिश्च अनंगमेखलादिकाः॥ सम्पत्ते त्रिपुरेशाया अमिताज्ञादयोन्व॥ माहेश्वर्या
दिकादेव्या दशानिः पञ्चभिर्गुणैः॥ द्वितीयं पञ्चमं प्रोक्तं पीठं कामफलप्रदं॥ आधारशक्तिमुख्याये नि
त्यं तत्र प्रतिष्ठिता॥ धर्माद्याश्च तथैवाष्टौ तथासत्वादिका गुणाः॥ एकत्र गुरुदिक्पाला चतुष्कमय
रःस्मृतः॥ देवस्तापोग्र बाउय्या नायिकाः परिपूजयेत्॥ पूर्वोक्तदेशमन्त्रेण मन्त्री वेताल भैरव॥
आवाहनं ततः कृत्वा षोडशोपचारादिकाः॥ जपश्चवलिदानश्च तथास्नानां प्रपूजनं॥ मुद्रापूर्वविस्र
ष्टिश्च षट्कामं तत्तुकीर्तितां॥ एतानि सप्तजानाति प्रकारान्तुजकः सुधीः॥ सएवोक्तानि यानि संपू
जयितुमर्हसि॥ याज्ञात्वा समयेनानि कुरुते पीठपूजनं॥ स नरः फलमाप्नोति हीनायुरतिजायते॥ ॥रामः॥
त्रिपुरातन्त्रमन्त्रोक्तं स्थाने वेतालभैरव॥ पूजयित्वा प्रथमत श्रीनयन्परमेश्वरी॥ चिन्तयित्वा च म ॥२००॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नसा न्यर्च्य कामेश्वरीं हृदी ॥ मानसैर्गन्धपुष्पाद्यैस्ततो दक्षिणनासया ॥ निसार्य्य वायुं तं पूर्य्यमारो
प्य मण्डलान्तरे ॥ आवाहयेन्महादेवीं सर्व्वकामेश्वरेश्वरीं ॥ कामेश्वरि इहागच्छ संमुखीनवसन्निधौ
कामेश्वरी । विद्महे त्वां कामाख्यायेतु धीमहि ॥ तन्नः कुब्जि महामाया ततः पश्चात्प्रचोदयात् ॥ ए
ह्येहि भगवत्यम्ब लोकानुग्रहकारिणी । कामेशि कामरूपे त्वं कामकान्ते प्रसीद मे ॥ ततस्तु प्रथमं स्ना
नं जलं दत्वा तु पूजकः ॥ मूलमन्त्रेण वितरेदुपचारांस्तु षोडश ॥ ततस्तु पीठदेवास्तु सर्व्वानितांस्तु
नेरेव ॥ सिद्धेश्वरादिका मध्ये मण्डलस्य प्रपूजयेत् ॥ योगिनीनां चतुःषष्टिं देव्याः कान्तिवसद्वृताः ॥ पू
जयेन्मध्यभागे तु षडङ्गानि ततोऽर्चयेत् ॥ अंगन्यासस्तु ये मन्त्राः क्रमपूर्वं तु भाषिताः । तैरेव मन्त्रैरङ्गा
नि देव्याश्चापि च पूजयेत् ॥ पूर्वादिष्वष्टदलेष्वेता योगिनीः परिपूजयेत् ॥ यथाक्रमेण कामानां सिद्धेः
र्य कामदायिकां ॥ गुप्तकामां च श्रीकामां तथैव विन्ध्यवासिनी ॥ कोटेश्वरीं वनस्थां च योगिनीं पादव
ण्डिकां ॥ दीर्घेश्वरीं प्रकटादि भुवनेशीं क्रमान्न्यसेत् ॥ वेश्मवीतत्त्वमन्त्रस्य योनिवाष्टाक्षराणि तु ॥ ता
नि विन्द्धि तु युक्तानि मन्त्रन्यासप्रचक्ष्यते । मध्यमे षष्ठकोणानां पडिमाः परिपूजयेत् ॥ स्थान्यादिवि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मेरौ च कामाख्यां त्रिपुरांन्तथा। शारदां च महोत्साहां प्रकटां तु वनेश्वरीं॥ सिद्धकामेश्वरी चापि देव्या रू-
पाणि भैरव। अष्टपुष्पिकया देवी पुनः संपूज्य चाष्टधा॥ जप्त्वा स्तुत्वा बलिं दत्वा नत्वा मुद्रां प्रदर्शयेत्
। देव्यास्तु सिद्धचण्डां वै निर्म्माल्यं प्रतिपादयेत्॥ विसृज्य मण्डलां देवीं स्थापयेद्योनिमण्डले॥ तत्र कामे-
श्वरी तन्त्रं कथितं युवयोः सुतौ। शारदाया महातन्त्रं समग्रं शृणु भैरव॥ ॥ इति श्री कालिका-
पुराणे कामेश्वरीतन्त्रनाम त्रिषष्टितमोऽध्याय॥ ६३॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ शारत्काले पुरा य-
स्मात् नवम्यां बोधिता सुरैः। शारदासा समाख्याता पीठे लोके च नामतः। तस्यास्तु भैरव बीजाख्यं मन्त्रं प्रो-
क्तं निपादितं। दुर्गामन्त्रश्च तन्त्रं च शृणु मन्त्रपुरोदितं॥ तां त्वामेव तु मन्त्राभ्यां पूजयन्तां जगन्मयीं। द्वि-
तीयं पीठमन्त्रस्तु शारदायां महोत्तमं॥ शृणु तद्वै कमनसा चतुर्वर्गप्रदायकं। चतुर्थस्वरसंयुक्तः
उपान्तं वह्निना युतं॥ कामराजं तथानन्तं उपान्तस्वरसंयुतं। वह्निना चापि संयुक्तं सवैविन्दुबिन्दु-
संयुतं॥ ह्रादिसमाप्तिसहित एतद्बीजचतुर्थकं। चतुर्भिरेव कथितो मन्त्र उक्तः षडक्षरैः॥ अयं तन्त्री-
यमन्त्रस्तु शारदायाः प्रकीर्तितः॥ अनेन पूजयेद्देवीं सर्वसिद्धिमवाप्नुयात्॥ रूपमस्याः पुराणोक्तं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सिंहस्थं दशबाहुभिः॥ नवपूजाक्रमं सम्यक् कथितं पुत्रको मम चतुर्द्वारं माण्डलन्तु पूजाकार्य्या विभू
तये॥ मत्स्यमायामण्डलन्तु स्वारेदायास्तु मण्डलं। वैष्णवीतन्त्रकथिते मन्त्रैः स्नानादिमार्ज्जनं॥ कृत्वा
तु नेत्रबीजेन मण्डलं प्रस्तारे लिखेत्॥ योनावष्टदलं कृत्वा त्रिकोणं मध्यतो लिखेत्॥ अयं विशेष
कथितो वैष्णवीमण्डलात्तु नः। मण्डलं विलिखेच्चैव तथा भूतापसारणं॥ पात्रस्तु प्रतिपत्तिस्तु अ
मृतीकरणं तथा॥ गन्धपुष्पैः स्वसांक्षेप आत्मनश्च प्रपूजनं॥ प्राणायामस्य विविधो भूतशुद्धिप्रवेश
नं। दहनप्लवनश्चैव पाणिकच्छपिका तथा॥ योगपीठस्य च ध्यानं वैष्णवीतन्त्रभाषितं। तथैवान्तः
रमन्त्रीयं कुर्य्याद्दिव्याप्रपूजनं॥ अमृतीकरणं कुर्य्यात् सलिलेर्धेनुमुद्रया॥ रूपं देव्या दशभुजं पूर्व्वो
क्तन्तु विचिन्तयेत्॥ अंगन्यासकरन्यासौ दुर्गामन्त्रेण भैरव। नवाक्षरेणावे कुर्य्यात् दशाक्षरादिकेन म
न्तु॥ हृदयादिक्रमोन्यस्य एकादावपि पूर्व्ववत्॥ एतद्देवत्वर्घपात्रे स्वधामत्रं जपेत्सुधीः॥ तन्त्रो
यः सेवयन्पीठं श्रीषगन्धादिकान्तथा॥ एवं पूजाक्रमं तत्र कुर्य्याद्दिव्यास्तु मण्डला। आदित्यं चण्डिकु
रूपं ध्यात्वा पूर्व्वं शिलातले। तस्मै निवेदयेदर्घं सिद्धार्थाक्षतपुष्पकैः। आधारशक्तिप्रभृतीन् ह्रीं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मन्त्रेणासाधकः॥ पूजयेत्प्रथमं मध्ये धर्म्मादीनपि पूर्व्ववत्। सत्वादीन्गुरुपादान्तान्पूर्व्ववन्नैवोदितानु
नः॥ पूजयन्मध्यपद्मेतु सुमेरुमणिमध्यगः॥ पूर्व्वनागमण्डलस्य देव्याः श्रीनाथः प्रपूजयेत्॥ नाथ
कामेश्वरादींश्च लौहित्यं नाम्निविश्वेशपीठे॥ सर्व्वान्वै पीठदेवांश्च मण्डलस्यान्तरे क्रमात्॥ मणिकर्णीं विश्व
वर्म्म तस्मात्तथैव च॥ श्वेतं नीलञ्च विन्यस्य वराहं गन्धमादनं॥ मणिकुटं नन्दनञ्च पश्चिमे पूज
येदिमान्॥ जलन्धरमथ केदारं देवीदिक्करवासिनी॥ धात्रीं स्वयं तथा स्वाहां मानसं कान्यराजितां॥
दक्षिणे पूजयेदेतास्तु षष्टिश्च योगिनीः। उग्रांश्च दशादिकालान्पूर्व्वादिक्रमेण तु॥ पूर्व्ववत्पूज
नीयास्ते त्रिपुराभैरवीमपि। ततः कश्यपिकामुद्रां पुनरेव तु पूजकः॥ ध्यायेच्च पूजयेद्देवीं हृदिस्थां
मनसापि च। पूजयेद्गन्धपुष्पाद्यैः पूजयित्वा हृदिस्थितां॥ नासापुटेन निःसार्य्य दक्षिणे नाथमण्ड
ले। पुष्पमारोप्य कामाख्यां सारदायावदयेन्मुद्रः॥ एवं हि परमेशानि सान्निध्यमिह कल्पया॥ पूर्ज
नागगृहान्तत्वं सर्व्वं पूजयेत्तु मण्डले॥ दुर्गे दुर्गे रक्षणके स्वानेः परिकरैः सह। पूजा नागं गृहान्नेम
मथ रक्षनमोस्तु ते॥ नारायणेपि विसृज्य च वण्डिकायेत्तु धीमहि शेषनागेन तु गायत्र्याः तन्नः श्रीमण्डः ॥रामः॥
॥२०२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पवोदयात् । दत्वासनानमनेनैव दुर्गातन्त्रेण वै पुनः । नेत्रवीजेन तु तथा पीठमन्त्रेण चान्तरं ॥ चतुरस्र
रणेषेण त्रिभिर्मन्त्रैः प्रपूजयेत् । चतुरस्रेरेण मन्त्रेण पाद्यादीनथ षोडश ॥ विन्यासदुपचारांस्तु
पूर्व्वप्रोक्तांस्तु भैरव । दुर्गातन्त्रेण मन्त्रेण देव्यांगानि प्रपूजयेत् ॥ दुर्गेत्यनेन हृदयं पुनर्दुर्गात्यनेः
नकं । शिखाकवचनेत्राणि । वाक्पादास्त्रपञ्चभिः ॥ रादिपंचाक्षरैः शेषैः पूजयेत्क्रमतः सुधीः ॥
पूर्व्वाद्यष्टदलेष्वनाः पूजयेन्नायिकाः क्रमात् ॥ जयन्तीं पूर्व्वपत्रे तु आग्नेय्यादौ तु मंगलां कालिंच भद्र
कालीञ्च तथा चैव कपालिनी ॥ दुर्गां शिवां क्षमां चैव क्रमादेव तु नामतः ॥ केशरस्य च मध्ये तु अ
ष्टाचैताश्च नायिकाः ॥ नेत्रवीजस्य मन्त्रेण वीजेषु च तु नायिकाः ॥ आमीमुच तथैवासौ षड्भिरेवान्त
राहितैः ॥ क्रौँ क्रीँ श्री मित्युपान्तान्तु प्रान्तमात्रिस्वरेण च ॥ उग्रचण्डा प्रचण्डा च चण्डोग्रां चण्डनाइ
यिका ॥ चण्डा चण्डवती चैव चण्डरूपां च चण्डिकां । त्रिकोणे केशरान्तन्तु कामं प्रीतिरतिं तथा ॥ पु
ष्पवाणान्पुष्पधनुः पूजयेत्काममन्त्रकैः ॥ न्यस्तपुष्पिकयापश्चात्संपूज्य परमेश्वरीं । देव्यास्तु करगृ
ववाणान्पुष्पधनुः पूजयेत्काममन्त्रकैः ॥ अस्तपुष्पिकयापश्चात्संपूज्य परमेश्वरीं । देव्यास्तु करगृ
स्यानि शंखाज्ञानि च वाहनं ॥ पंचाननं केशरं च दैत्यमप्येव प्रपूजयेत् ॥ पीठे देवीसारदान्तु कामा

ख्यामधिदेवतां कामेश्वरीं महोत्साहां मध्ये एव प्रपूजयेत्॥ चतुर्थ्यां मूलमन्त्रेण दद्यात्पुष्पांजलित्रयं॥
जप्त्वा स्तुत्वा बलिं दत्वा नमस्कृत्वा बटुं एव च॥ योनिमुद्रां प्रदर्श्याथ निर्म्माल्यादी निश्चूलिनः॥ चाण्डेश्व
र्य्यै नमः इति निक्षिप्य च विसर्ज्जयेत्॥ ततस्तु भास्करायार्घं दद्याद्दक्षिणायोजनं॥ देवीं च हृदये स्था
प्य स्थापयेज्योनिमण्डले॥ एवं देवीन्तु कामाख्यां योगनिद्रां जगन्मयीं॥ ह्यारदेव्यां महादेवीं योनेन वि
धिना यजेत्॥ सर्व्वकामान्तु संप्राप्य शिवलोकमवाप्नुयात्॥ यदि पीठं विनान्यत्र पूजयत्कामरू
पिणीं। नीलकूटेन दाप्येनतत् सर्व्वकामेन तत्समाचरेत्॥ यदान्यत्र यजेद्देवीं। जले वा स्थण्डिले पि वा॥ शि
लादिषु च वा देवीं पीठान्देवान् यजेच्छिवां॥ यजेद्वा न यजद्वापि पीठे स्वरूपं प्रपूजयेत्॥ एवं चः पं
चलिस्तत्रैः पंचमूर्त्तिधरां शिवां॥ एकैकेनाथ वा तस्य स्वयं ल्याद्वरदायिका॥ विघ्ना न तस्य जायन्ते
नाधयो व्याधयस्तथा॥ न तस्य दुर्गतिः क्वापि धनधान्यसमृद्धिभिः॥ गवां कोटिप्रदानान्तु यत्फलं
जायते ध्रुवं॥ तत्फलं समवाप्नोति कामाख्यां पूजयेन्नरः॥ दद्यापूर्व्वान्दशापरां वंशानुद्धृत्य पापमः॥ ॥रामः॥
॥ सकृत्संपूजनेनैव मम लोके महीयते॥ यस्त्विवाचामूजयेत्तु विधिनानेन मानवः॥ नीलपर्व्वत ॥२०३॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

माहस्य कामाख्यां योनिमण्डले सतसहस्रंतु वंशानां मुक्त्वा पापकोषनः॥ इहलोके सुखैश्वर्यं चिरं
सुखमवाप्नुयात्॥ देहान्ते मञ्जुरूपं प्राप्य गणानामधिपो भवेत्। यस्तु कस्यामथाष्टम्यां नवम्यां साध
केपिवा॥ पराङ्रूपान्तु कामाख्यां पञ्चतत्त्वैः समन्त्रकैः॥ पूजयेद्वरदां देवीं मण्डलेस्थ पृथक्पृथक्
ध्यायेच्च पञ्चरूपाणि जप्त्वा मन्त्रैस्तु पञ्चकैः॥ संकल्पकोटिलक्षाणि ममलोके च मानवः॥ स्थित्वा
देवीप्रसादेन परन्निर्वाणमाप्नुयात्॥ इहलोके वाञ्छितार्थं सुखं प्राप्य यथा तथा। रिपून्जित्वा
महाश्रीकान्तातज्ञानिवकेश्वरी॥ चिरायुः पुत्रपौत्रैश्च वित्तवैश्च समन्वितः॥ क्रीडयित्वाथमः
रवयुवनीत्तिस्थ सादरात्॥ यक्षरक्षपिशाचानां नेता भवति नित्यसः॥ सर्वान्कामानवाप्नोति धि
जराजसमो भवेत्॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे कामाख्यापूजाविधि चतुःषष्टोध्यायः॥ ६४
॥ ॥श्रीभैरव उवाच॥ एतन्मन्त्रं समस्तं वै श्रुत्वा वेतालभैरवौ। चम्बकंयरिपप्रष्टु हर्षान्वितः ॥
विलोचनी॥ ॥वेतालभैरवावूचतुः॥ कामाख्यायाः श्रुतं तन्त्रं सांगं युष्मत्प्रसादतः॥ नमस्कारं
नथामुद्रां बलिदानन्तथैव च॥ नियमश्चोपचाराणां षोडशानां तथैव च। तथैव मातृकान्यासं पू

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का० उ०॥ जायांवान्यतःक्रमात्॥ एतत्सर्वं समाख्यातं विस्तरेण जगत्पते॥ श्रुत्वैतावतापि हितो तत्र जयितेमोद
॥२०४॥ भूमिषु॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ वक्ष्यामि पृथ्वीदेव वृषस्य भवश्लाप्तवत्कोत्तमेः श्रुणु तं नरशार्दूलय
कायमनुसाधना॥ त्रिकोणमध्यस्थ क्षोण मर्द्धचन्द्र प्रदक्षिणां॥ दाउमष्टाङ्गमुग्रस्य सप्तधाननि लक्ष
णं॥ ऐशानी साधकोवरी दिक्कामाख्यो प्रपूजने॥ प्रश्नातास्य ईउलादेतु सर्वमूर्त्तसु सर्वेत॥ दिः
क्कालादिव्यवस्थान्तु यदि पूर्वमुखाजयेत्॥ पश्चिमाक्कां भवीङ्कत्वा व्यवस्था निर्द्दिष्टा तदा॥ यदोत
रमुखः कुर्यात् साधको देवपूजनं॥ तदायाम्यान्तु वायव्यां गत्वा कुर्यान्तु संस्थिति॥ दक्षिणावायवीभ
त्वा दिग्यता याम्यां भवीन ततोपि दक्षिणाङ्कत्वा नमस्कार त्रिकोणवत्॥ त्रिकोणाख्या नमस्कारः
त्रिपुराप्रीतिदायकः॥ दक्षिणा वायवीङ्कत्वा वायव्याक्कां भवीत्तथा॥ ततोपि दक्षिणां गत्वा नाभ्युन्नो
न्नोप्रविश्य वाह्य ततो राक्षसीं गत्वा तत्पश्चादुत्तरां दिशां॥ उत्तरान्तु तथाग्नेयीं भ्रमणादि त्रिको
णवत्॥ षट्कोणाय नमस्कारः प्रीतिदः शिवदुर्गयोः॥ दक्षिणा वायवी गत्वा तस्मात्राप्त्य दक्षिणा ॥रामः॥
म् गत्वा योसा नमस्कारे सोर्द्धचन्द्रः प्रकीर्त्तितः॥ सव्यन्त दक्षिणांकृत्वा वर्त्तुराकृति साधकः॥ नमस्कि ॥२०४॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

रः कथ्यते सोऽप्रदक्षिणः इति द्विजैः ॥ त्यक्त्वास्वमानसंस्थानं पश्चाद्गत्वा नमस्कृतिः ॥ प्रदक्षिणां विना
यत्तु विपत्य तु क्षितौ दण्डवत् ॥ दण्ड इत्युच्यते देवैः सर्व्वदेवाय मोदने ॥ पूर्व्वोक्तं दण्डवद्भूमौ निपत्य
हृदयेन तु ॥ चिबुकेन मुखेनाथ नासयो हनुकेन वा ब्रह्मरन्ध्रेण कर्णाभ्यां यद्भूमिं स्पर्शनं क्रमात्
॥ तदष्टाङ्गमिति प्रोक्तं नमस्कारो मनीषिभिः ॥ प्रदक्षिणत्रयं कृत्वा साधको वस्त्रुलादृति ॥ ब्रह्म
रन्ध्रेण संस्पर्शः क्षितेर्य्यः स्यान्नमस्कृते ॥ स उग्र इति देवाद्यैः रुच्यते विष्णुतुष्टिदः ॥ नदानां साग
रो यद्वद् द्विपदां ब्राह्मणो यथा ॥ नदीनां जाह्नवी यादृग् देवानामिव चक्रधृक् ॥ नमस्कारेषु सर्व्वेषु
तथैवोग्रः प्रशस्यते ॥ त्रिकोणाद्यैर्नमस्कारैः कृतैरेव तु तन्निभिः ॥ चतुर्व्वर्गं ललते जन्तो नचिरादे
व साधकः ॥ नमस्कारो महायज्ञः प्रीतिदः सर्व्वदः सदा ॥ सर्व्वेषामेव देवानां मन्येषामपि भैरव ॥ यो
सौ तु त्र्यंगनमस्कारः प्रीतिदः सततं हरेः ॥ महामायाप्रीतिकरः स नमस्कार उग्रतमः ॥ उक्तास्तव न
मस्काराः शृणु नं परं नो मुद्राः ॥ मुद्राणां परिमाणं च स्वरूपं च न था प्रियं ॥ धेनुश्च त्रिमुखश्चैव च
वमुद्राः प्रसूतिकाः ॥ धेनुश्च संपुटश्चैव प्राञ्जली बिल्वपत्रको ॥ नाराचो दण्डमुद्रा च योनिमर्द्धन

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

थैवचा॥वन्दनी या महामुद्रा मत्स्ययोनिस्तथैवचा॥नागश्च पुटकश्चैव निखंगाण्यार्द्धचन्द्रकः॥त्रिंगश्चः
त्रिमुखश्चैव शंखमुद्रा धमुत्तिकः॥वज्रश्चैव यद्योवर्द्धं सयोनिमंगलं तथा॥घटशिखरिणी
तुंगः सुवर्णस्फर्द्धस्तु धेनुकः॥संमीलनीश्च कुण्डश्च वक्रं शूलं तथैव च॥सिंहवक्त्रो गोमुखश्च प्रोक्ता
सानमनन्तथा॥विस्वंपाण्डपतस्तुद्धं न्यागोथ्यासारणीन्तथा॥प्रसारणी चोग्रमुद्रा कुण्डलीबुहरेव
च॥त्रिमुखश्चासिवल्ली च योगमोक्षार्थभेदनं॥वाणी धनुश्च तूणीरं मुद्रा एतास्तु सन्निमाः॥त्रिषष्टि
न्तरश्चानंमुद्राख्यणापरिकीर्त्तिताः॥तासां तु पंचपंचाशत् नैवद्यास्यास्तु पूजने॥शेषास्तु या त्रिपं
चाशन्मुद्रास्ताः समयेषु च॥जप्त्वा नयनसङ्कन्त ललाटादिषु ताः स्मृताः॥देवानां चिन्तने योगे ध्याने
जप्ये विसर्जने॥आद्यास्तु पंचपंचाशत् मुद्रा वेतालकीर्त्तिताः॥मुद्रां विना च जप्यं वा प्राणायाम
ः सुरार्च्चनं॥योगो ध्यानासने चापि निःफलानि च भैरव॥प्रत्येकं लक्षणं तेषां शृणुष्व तनयोश्च वां
॥दक्षिणामध्यमाग्रेण सव्यहस्तस्य तर्ज्जनी॥योजयत्सर्वमध्यास्तु तर्ज्जन्या दक्षिणेन वा॥दक्षिणा
नामिकावामे सव्यहस्ताकनिष्टिकां॥अनामिकान्तु वामस्य दक्षिणास्यकनिष्टया॥योजयद्भ्रमिमास्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मध्यदक्षिणावर्त्तकेन तु ॥ धेनुमुद्रासमाख्याता सर्व्वदेवस्य तुष्टिदा ॥ संयोज्य द्वौ नलौ सर्व्वा स्वगुलाः
ग्राणि ह्रस्वयोः ॥ संयोज्य पार्श्वनाङ्गुष्ठौ संपुटः प्रोच्यते बुधैः ॥ सर्व्वेषामेव देवानां संपुटः प्रीतिद
ः सता ॥ निकुब्जयुगलं पाश्र्याः संयोज्यो द्वाङ्गुरं च वामध्यशून्यं पुटाकारः प्राञ्जलिः परिकीर्त्ति
तः ॥ अङ्गुष्ठमन्तरं कृत्वा पाश्र्यास्तुष्टिं विधाय च ॥ संयोज्य विम्बवेष्टन्ते विधिमुद्राः प्रकीर्त्तिताः ॥ म
णिबन्धाद्यकरतं संयोज्य कं यो [illegible] अस्याङ्गुष्ठ्य चापि संयोज्य तथैव च कनिष्ठयोः ॥ त्रि
शुचियोः द्वयाः पाणो रङ्गुली विरलास्ततः ॥ पद्ममुद्रासमाख्याता सूनुर्व्वर्गप्रदानतः ॥ अङ्गुष्ठ
योगात्तर्ज्जण्योः संयोज्यो धोर्द्धरेखया ॥ अस्याङ्गुलीर्त्तथा ऊर्द्धस्थ नाराचः स्यात्प्रसार्य्यते ॥ मम चैव ः
शिवायाश्च प्रीतिदाश्च परा प्रिया ॥ नाराचमुद्रासततं प्रीत्यै वेतालभैरव ॥ अन्तरङ्गुष्ठमुष्टिञ्च कृ
त्वा वामकरस्य च ॥ मध्यमांस्यां दक्षिणस्य तथा लग्य प्रयत्नतः ॥ मध्यमे नाथ तर्ज्जन्यो अङ्गुष्ठाग्रा
न्नियोज्य वाद दक्षिणां योजयेन्याणिं वाममुष्टेनु साधकः ॥ दर्शयद्दक्षिणे नागे मुन्दमुद्रेय मुच्यते ॥
रयनुगणनाथस्य प्रीतिदा मुद्रिकातु सा ॥ सर्व्वेषामपि देवानां तुष्टिदा सर्व्वकर्म्मसु ॥ अङ्गुष्ठस्य म

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का०पु०॥
॥२०५॥

थैव चावन्दनी या महामुद्रा महायोनिस्तथैव च ॥ नागस्य पुटकश्चैव निरंगा पार्द्धचन्द्रकः ॥ अंगसू
त्रिमुखश्चैव चाक्षमुद्रा धनुस्तिकः ॥ वज्रश्चैव वस्यघोवर्द्ध सयोनि मंगलं तथा ॥ घट शिखरिणी
तुंगः पुत्रो यर्द्धसुधेनुकः ॥ संमीलनी च कुण्डं च चक्रं शूलं तथैव च ॥ सिंहवक्त्रं गोमुखं च प्राप्ता
सानमनन्तथा ॥ बिल्वं पाण्डपतसुद्धं न्यागोधा सारणी तथा ॥ प्रसारणी चोग्रमुद्रा कुण्डलीवृद्ध एव
च ॥ त्रिमुखश्चासिवल्लीच योगी मोक्षोथ भेदनं ॥ बाणो धनुश्च तूणीरं मुद्रा एता समन्नमाः ॥ अष्टो
त्तरशतं मुद्रा उमानापरिकीर्त्तिताः ॥ तासां तु पंचपंचाशत् भेदाय्यास्यास्तु पूजने ॥ यथात्तु यात्रिपं
चाशन्मुद्रास्ताः समयेषु च ॥ उक्ता नयनसङ्कत ललाटादिषु ताः स्मृताः ॥ देवानां चिन्तने योगे ध्याने
जप्ये विसर्जने ॥ आद्यास्तु पंचपंचाशत् मुद्रा वेतालकीर्त्तिताः ॥ मुद्रां विना च जप्यं वा प्राणायाम
ःसुरार्च्चनं ॥ योगो ध्यानासने चापि ःनिःफलानि च भैरव ॥ प्रत्येकं लक्षणं तेषां शृणुष्व तनयोदितं
॥ दक्षिणा मध्यमाद्रेण सव्यहस्तस्य तर्ज्जनी ॥ योजयत्सर्वमध्यास्तु तर्ज्जन्या दक्षिणेन वा ॥ दक्षिणा
नामिका वामे सव्यहस्तकनिष्ठिकां ॥ अनामिका तु वामस्य दक्षिणस्य कनिष्ठया ॥ योजयज्जनिमान्ते

॥रामः॥
॥२०५॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मध्यदक्षिणावर्त्तकेनतु ॥ धेनुमुद्रासमाख्याता सर्व्वदेवस्य तुष्टिदा। संयोज्यधेनुतलोसर्व्वा रापगुला:
ग्राणिह्रस्तयोः ॥ संयोज्यपार्श्वेनाङ्गुष्ठौ सम्पुटः प्रोच्यते बुधैः। सर्व्वेषामेव देवानां सम्पुटः प्रीतिदः
:सता ॥ निकुब्जेयुगलं पाण्योः संयोज्याद्वाद्वरवचामध्यशून्यपुटाकारः प्राञ्जलिः परिकीर्त्ति
तः ॥ अंगुष्ठमन्तरं कृत्वा पाण्योर्मुष्टिं विधाय च। संयोज्य विम्ववेष्ठन्ते विधिमुद्राः प्रकीर्त्तिताः ॥ म
णिवंधादाकरतं संयोज्यं केयोस्तथा [illegible] अंसांगुष्ठचापि संयोज्य तथैव च कनिष्ठयोः ॥ त्रि
सुखियोः द्वयाः पाण्योरंगुली विरलास्ततः ॥ पद्ममुद्रासमाख्याता चतुर्वर्गप्रदायिनी ॥ अंगुष्ठ
ग्राणतर्ज्जण्योः संयोज्याधोर्द्ध्वरेखया। अंसांगुलीर्यथार्द्धस्य नाराचः स्यात्प्रसार्यते ॥ समवैवः
शिवायाश्च प्रीतिदाच परा प्रिया। नाराचमुद्रासततं प्रीत्ये वेतालभैरव ॥ अन्तरंगुष्ठमुष्टिश्च कृ
त्वावामकरस्य च। मध्यमांस्यां दक्षिणास्य तथालस्य प्रयन्ततः ॥ मध्यमेनाथ तर्ज्जन्या अंगुष्ठाग्रा
न्नियोज्य वादक्षिणांयोजयेत्प्राणिं वाममुष्टौ नु साधकः ॥ दर्शयेद्दक्षिणे नागे मुन्दमुद्रयमुच्यते।
इयन्तु गणनाथस्य प्रीतिदा मुद्रिकातु सा ॥ सर्व्वेषामपि देवानां तुष्टिदा सर्व्वकर्म्मसु ॥ अंगुष्ठस्यम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ध्यमान्तं सम्यगालम्ब्य तर्ज्जनी। प्रसार्य्य दंदमुद्रेति दक्षिणस्य करस्य तु॥ सर्व्वाङ्गुलीस्तु संयोज्य कर
योर्द्वयोरपि। संपुष्य वज्रमुद्रेति पाण्योरपि कनिष्ठके॥ वामस्य वाममूलन्तु नखाग्रं विनियोज्य च। द
क्षस्य मध्यमामूले नखाग्रं विनियोजयेत्। दक्षस्य मध्यमामूले नखाग्रं वाममेव च। योजयेद्योज-
नात्पश्चाद्भावयेत्करस्याखिला॥ योन्याकारन्तु तन्मध्ये योनिमुद्रा प्रकीर्त्तिता॥ कामाख्यायाः पञ्चमू
र्त्तिस्तु गर्व्वयास्यापि नेरव॥ प्रीतिदा योनिमुद्रेयं मम कामस्य च प्रिया॥ संयुक्ताश्चाङ्गुलीः सर्व्वाः प्रसा
र्य्याङ्गुष्ठपर्व्वणि॥ अग्रेन च कनिष्ठाया अग्रनापि च योजयेत्॥ करस्य दक्षिणस्यैव मत्स्ययोनिः प्रकी
र्त्तिता॥ संपुटं प्राञ्जलिर्व्वापि च दिव्यशीर्षे प्रदर्शयेत्॥ वन्दनी या समाख्याता मुद्रा विष्णुप्रमोदिनी॥ द
क्षवामांससंसक्ता महामुद्रा प्रकीर्त्तिता॥ दक्षिणांसे तु संसक्ता वेष्टवी परिकीर्त्तिता॥ मात्रायोः
निस्तु कथिता वेष्टवीन च गोचरे॥ द्वयोर्म्मध्ये त्वङ्गुष्ठाग्रं अङ्गुली च कनिष्ठयोः। वियोज्य प्रसृतीकृत्य
द्वे याणी योजयेत्पुनः॥ नगमुद्रा समाख्याता लक्ष्मीवाणीप्रिया सदा॥ सर्व्वाङ्गुलीनामग्रे च दक्षिणस्य
करस्य च॥ संयोज्यैकत्र पुरतो निर्द्दिष्टः संपुटः स्मृतः। कनिष्ठानामिकाङ्गुष्ठाङ्गुलीनां योजनाद्बुधः॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

अग्राणि कत्रमध्ये तु तर्ज्जनीन्तु प्रसार्य्य वै ।कुञ्जीकृत्य करद्वंद्वं पृथगेवं नियोजयेत् ॥ निःसंगेनाममु
द्रेय नरसिंहवराहयोः ॥ कनिष्ठानामिकामध्यामाक्रम्य दक्षिणेन तु ॥ करस्य तर्ज्जनीं गुष्ठं प्रसा
र्य्य क्रियते तु सा । सा मुद्रा सूर्य्यचन्द्राख्या ग्रहाणां प्रीतिदायिनी ॥ ऊर्द्ध्वं कृत्य तथा गुष्ठं करस्य दक्षि
णेन तु । कृत्वा मध्यन्तदगुष्ठं वाममुष्टिं तथोर्द्ध्वतः ॥ ऊर्द्ध्वांगुष्ठं तथा कुर्य्यादिगमुद्रा प्रकीर्त्तिता ॥ ए
तस्या एव मुद्रायाः कनिष्ठादि विमोक्षनतः ॥ अष्टौ मुद्रा समाख्याताः तासां नाम पृथक् पृथक् ॥ ६
द्विमुखं चैव मुष्टिङ्ग वज्रमावद्धमेव च । विपुलं च घटं चैव तुंगपुच्छं तथैव च ॥ नवानां विस्मू
र्त्तिनां सार्द्धमंगनमुद्रिका ॥ क्रमान्नव समाख्याता नायिकानान्तथैव च । संयोज्य करयोः पृष्ठं तथा
वर्त्य वमे समं । प्रसार्य्य तर्ज्जनीयुग्मं संयुक्तं सर्द्धतः पुरः । अंगुष्ठौ च तथा सक्तौ शंखमुद्रा प्रकी
र्त्तिता । उत्तानमञ्जलिं कृत्वा अंगुष्ठे द्वे कनिष्ठयोः । मूले निःक्षिप्य तु करौ संयोज्याथ प्रदर्शयेत् ॥
सा योनिरिति विख्याता मुद्रा देवी प्रतुष्टिदा ॥ पुष्टिं दक्षिणहस्तस्य यथा चाङ्गुलिकान्नवेत् ॥ सो
त्या किंखरिणी मुद्रा ब्राह्मी सूर्य्यप्रिया च सा । अनामिके कनिष्ठे च संयोज्य वायुना पुनः ॥ मध्यमाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तर्ज्जनीनान्तु धेनुमुद्रेव बन्धनं ।। सार्द्धधेनुरिति ख्याता चन्द्रप्रीतिविवर्द्धनं ।। करयोरंगुलीः सर्व्वा
ः सर्व्वाण्यग्रकरस्थिताः ।। नियोज्यार्द्ध तलं चैव तदग्रे । पि नियोज्य च ।। अग्रेणाग्रे योजयेत्तु मुद्रास
म्मीलनी तु सा ।। सोमसूर्य्यमुनी ख्याता मियप्रीतिविवर्द्धिनी ।। सर्व्वाङ्गुलिस्तु संयुक्ता दक्षिणस्य कर
स्य वा । विपर्य्यस्तं गतं तथा तस्य तलं कुर्य्यात्तु कुण्डवत् ।। समाख्याता कुण्डमुद्रा बुधवाणी शिवप्रिया ।।
सर्व्वाङ्गुली नाम धेनु वामहस्तस्य वांगुली । प्रसार्य्याङ्गुष्ठयुगलं संयोज्याग्रेन मेरवा ।। तदंगुष्ठद्वयं
कार्य्यं संमुखं वितरेत्ततः ।। चक्रमुद्रा समाख्याता गुरुविष्णुशिवप्रिया ।। अंगुष्ठमध्यमाभ्यां च नाम
यित्वा करस्य तु । अग्राणि योजयेत् मध्ये तलस्या सव्यहस्ततः ।। अथ कृत्वा वामहस्तं मुद्रा सिंहमुखी
स्मृता ।। इयं प्रीत्यै तु दुर्गायाः सूर्यपुत्रस्य चक्रिणाः ।। लग्नमुद्रा कर्म्ममूले गोमुखाख्या प्रकीर्त्तिताः ।।
मम विश्वास्तथा मुद्रा सर्व्वदा प्रीतिदायिनी ।। मुष्टिद्वयमथो तानं कृत्वा संयोजयेत्ततः ।। दक्षिणा
स्य कनिष्ठादि प्रसार्य्या क्रमतः पुनः ।। तथा वामकनिष्ठाद्या मेकेनेन प्रसारयेत् ।। अष्टौ मुद्रा समा
ख्याता नाम तं क्रमतः शृणु ।। प्रोल्लासो नासनं चैव विल्लम्पाञ्जुपतं तथा । सत्वं त्यागः सारणी च तथो

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वैवप्रसारिणी॥ आकुंच्य करसाख्यास्तु दक्षिणां सानुमुद्रिका॥ उग्रमुद्रा समाख्याता सुरूत्सस्य विप
र्य्ययात्॥ इन्द्रादिलोकपालानां दस्रमुद्राः प्रकीर्त्तिता॥ सर्व्वेषामेव देवानां परमाप्रीतिवर्द्धना॥ अ
गुष्ठायन्तु तर्ज्जन्या अग्रनागेन योजयेत्। आकुंच्य मध्यमायान्तु दक्षिणास्यैव वाङ्गुली॥ दर्शयेत् कु
ण्डलाकारं कुण्डलीशक्तितुष्टिदं॥ सर्व्वेषामेव देवानां तथानुष्टिकरं मकृत्। अंगुष्ठतर्ज्जनीमध्येः
अग्रनागेन्नियोज्य वामध्यमाङ्गुकनिष्ठाश्च आकुंच्य दक्षिणे करे॥ त्रिमुखाख्या समाख्याता विष्णु
देवप्रियासदा॥ स्कन्दप्रियेयं सततं मातृणामंयितुष्टिदा॥ तर्ज्जन्यङ्गुष्ठयोरग्रे नागौसंयोज्य वाङ्गुली
ः॥ अन्ययोः कुंचनेतिस्रुः सामिवर्म्मा प्रकीर्त्तिता॥ पितॄणामथसाध्यानां रुद्राणां विश्वकर्म्मणः स
र्व्वदाप्रीतिजननी असिवल्ली प्रकीर्त्तिता॥ पादौ नलान्यासंयोज्य तदङ्गुष्ठद्वयन्ततः॥ उर्द्धसंयोज्य
यत्नात्तौ तस्योपरि तथाञ्जलिः॥ योगमुद्रा समाख्याता योगिनां तत्वदर्शिनां॥ सर्व्वेषामेव देवानां पू
जने चिन्तने तथा॥ योगमुद्रा समाख्याता तुष्टिप्रीतिकरी सदा॥ प्राञ्जलीन्नाममुद्रा तु उर्द्धाधोनाव
योजिनां॥ विनत्य दर्शयेद् दष्टौ उर्द्धाधः कृती कृतौ॥ नेदमुद्रा समाख्याता मम विष्णु र्विधेः प्रिया॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अंगुष्ठद्वेतु निःक्षिप्य करयोस्तलयोस्तले। आग्रेन योजयेत्पश्चात्कनिष्ठायुगलन्ततः॥ उनयोर्हस्तः
योर्द्ध्वेना तर्ज्जन्याग्रास्त्रयोजयेत्॥ अग्राग्रेस्तु पृथक्कृत्य दर्शयेत्तु कनिष्ठिका। मुद्रासम्मोहन
न्नाम कामदुग्धारसप्रिया॥ सर्वेषामेव देवानां मोहनं प्रीतिदं स्मृतं॥ आलम्ब्यासव्यहस्तस्य मः
ध्यमानामिकेनथा॥ तयोः पृष्ठेतु संयोज्य अङ्गुष्ठाग्रन्ततः परं। कनिष्ठां तर्ज्जनीस्थेव अग्रेणा योज
येत्ततः॥ बाणमुद्रा समाख्याता सर्वदेवस्य तुष्टिदा॥ सर्वाङ्गुलीस्तु संकोच्य अङ्गुष्ठमथ तर्ज्जनी॥
प्रसार्य करयोः पश्चाद्ङ्गुष्ठाग्रन्तु योजयेत्॥ अङ्गुष्ठाग्रान्तर्ज्जन्या अग्रेनापि च तर्ज्जनी। यथाशक्ति
प्रसार्येयं धेनुमुद्रा प्रकीर्त्तिता॥ सर्वाङ्गुली नामयाणो ब्रास्तनीथे नियोजयेत्। अनामिकायाः पृ
ष्ठेतु अङ्गुष्ठाग्रं नियोजयेत्॥ स्थूनं त्तृणीरवत्कृत्वा तेषामन्तेस्तु भैरव। तूणीरमुद्रा चाख्याता सर्वे
षां प्रीतिवर्द्धनी॥ मुद्रास्तु संस्थिता पूजा सर्वेषुपरि चिन्तनं। मुद्रास्तु संस्थितो योगो मुद्रामोदकरी
ततः॥ यदा यदा पूजनेषु चिन्तने ध्यानेकर्म्मणि। यज्ञादौ सर्वने वापि हस्तहत्यान्न विद्यते॥ यदा मु
द्रायनं कृत्वा दिशापूर्वं करद्वयं। यत्र कर्म्मणि चैकस्मो कृत्वा मुद्रास्तु वक्षमः॥ नवमुद्रा विधायेव तत्र

कृत्यं समापयेत् ॥ मुद्राविमुक्तं कृत्वा च क्रियते कर्म देवतं ॥ कृत्वापि यं निष्फलं तु तस्मान्मुद्रान्विता
न्वितं भवेत् ॥ विसर्जने तु देवानां यस्याया परिकीर्तिता ॥ मुद्राणां पूजनादौ तु तस्यानेव प्रयोजयेत् ॥ वि
सर्ज्यस्थस्तु तेन मुद्रां मुद्रायुक्तः समाचरेत् ॥ पूजनादि समस्तं तु कर्म्म दृष्ट्वा विचक्षणः ॥ ततो मुद्राप
रं न्यासं मुद्रा पूर्णप्रदायिनी ॥ देवीनां मोदना मुद्रां तस्मात्तां यत्नतश्चरेत् ॥ सर्व्वयोनिर्महायोनि
योनि त्रासं च वैष्णवी ॥ मुद्रा विसर्जने प्रोक्ता शिवा त्रिपुरयोः सदा ॥ दुर्गायाः सर्व्वरूपेषु मुद्राए
ताः प्रकीर्त्तिताः ॥ योनिं च संपुटं चैव महायोनिं तथैव च ॥ वर्जयित्वा व्यसनानां वाङुकादन्यत्र योज
येत् ॥ नैवेद्यस्तु त्रिपञ्चाशद्धन्या मुद्राः प्रकीर्त्तिताः ॥ नाव्यसनानां वाज्ञामास्तु मुद्रा मोदकराः पराः ॥
एवं वा कथिता मुद्राः पूजने पूजा पुष्टिदाः ॥ क्रमन्तु बलिदानानां शृणु एवेतार भैरव ॥ ॥इति॥
श्रीकालिकापुराणे पंचषष्टितमोध्यायः ॥ ६५ ॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ क्रमशु बलिदानस्य
सुरूपं रुधिरादेभि ॥ यथा साध्यीयते सम्यक् तत्वा वक्ष्यामि पुत्रकौ ॥ वेतालभैरवौ कल्पोक्तं क्रम
ः सर्व्वत्र सर्व्वदा ॥ साधके बलिदानेषु ग्राह्याः सर्व्वासु रस्य च ॥ पक्षिणाः कच्छपा ग्राहा मत्स्या नव

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

विधामृगाः।महिषोगोधिकागौर गोवभ्रुश्चशूकरः।खड्गश्चकृष्णसारश्चगोधिकाश्चरभोहरिः॥
शार्द्दूलश्चनरश्चैवस्वगात्ररुधिरन्तथा।चण्डिकाभैरवादीनांवलयःपरिकीर्त्तिताः॥वलिभिःसा
ध्यतेमुक्तिर्वलिभिःसाध्यतेदिवं॥वलिदानेनसततंजयेच्छत्रुगणान्नृपः॥मत्स्यानांकच्छपानांचरुधि
रैःसततंशिवा।मासैकंतृप्तिमाप्नोतिग्राहैर्म्मासत्रयन्तथा।मृगानांशोणितैर्द्देवीनराणामपिविग्र
हैः।अष्टौमासानवाप्नोतिप्रियंकल्याणदासदा।गोधाविकानांरुधिरैर्वार्षिकीन्तृप्तिमाप्नुयात्॥
कृष्णसारस्यरुधिरैःशूकरस्यचशोणितैः।प्राप्नोतिसततन्देवीतृप्तिंद्वादशवार्षिकीं॥अजाविक
नारुधिरैःपंचविंशतिवार्षिकीं॥महिषानाञ्चषसानांरुधिरैःशतवार्षिकीं॥तृप्तिमाप्नोतिपरमां
शार्द्दूलरुधिरैस्तथा।सिंहस्यशरभस्याथस्वगात्रस्यचशोणितैः॥देवीतृप्तिमवाप्नोतिसहस्रंपरिव
त्सरान्॥मांसैरपितथाप्रीतिरुधिरैर्यस्ययावती।कृष्णसारमृतेखड्गंतथामत्स्यंचरोहितं॥वाध्री
नसुगलेस्यापिफलंतेषांपृथक्पृथक्॥कृष्णसारस्यमांसानितथाखड्गेनचण्डिका।वर्षाण्यंचशतान्येव
तृप्तिमाप्नोतिकेवलं।रोहितस्यचमत्स्यस्यमांसैर्वाध्रीणसस्यच।तृप्तिमाप्नोतिवर्षाणांशतानित्रीणि

मन्त्रिया॥ त्रिदिवं त्विन्द्रियक्षीणां स्वेतं वृद्धमजापतिं।वार्ध्रीणसः प्रोच्यते सो कव्यहव्यवसुक्ते॥नीर
ग्रीवो रक्तशीर्षः कृष्णपादः सितच्छदः॥वार्ध्रीणसः स्यात्पक्षीणां मम विष्णोरपि प्रियः॥नरेण वलिना
देवि सहस्रं परिवत्सरान्।विधिदत्तेन वाप्नोति तृप्तिं लक्षं त्रिभिर्नरैः॥नरेणा वाथ मांसेन त्रिसह
स्राणि वत्सरान्।तृप्तिमाप्नोति कामाख्या भैरवी मम रूपधृक्॥मन्त्रपूतं शोणितन्तु पीयूषं जायते सदा
।मत्सकं वापि नस्यान्तु मांसं वापि सदाम्बिका॥तस्मात्तु पूजने देव्या वलेः शीर्षं सरोहितं।आज्यं होममेव मां
सानि नियुञ्जीत विचक्षणः॥पूजास्वनाम मांसानि नियुञ्जीत विचक्षणः॥पूजासु नाम मांसानि दद्याद्य
साधकः क्वचित्।अन्नेन तु लोहितं शीर्षममृतं तन्तु जायते॥कुष्माण्डमिक्षुदण्डञ्च मद्यञ्च मासवमेव च॥
एते वलिसमाः प्रोक्ताः तृप्तौ छागसमाः सदा॥चन्द्रहासेन कर्त्तव्यां छेदनं मुख्यमिष्यते॥मात्रासेवेनु
कर्त्त्वै संकुलाशिस्त्र मध्यमं क्षुरक्षुरप्रकैर्वा अधमं परिकीर्त्तितं॥एतैरन्यैः शक्तिवाणाद्यैर्वलिं
छिन्द्यात्कदाचन॥नाप्नोति देवी वलिं नन्तु दाता मृत्युमवाप्नुयात्॥हस्तेन छेदयेद्यस्तु प्रोक्षितं साधकः पशुं
।पक्षिणां वा ब्रह्महत्यां स प्राप्नोति दुःसहां॥नामन्त्र्य खड्गं तु वलिं नियुञ्जीत विचक्षणः॥खड्गस्य मः

काo पुo
२१०

त्रैलोक्यमन्त्रा यावन्तः कथिताः पुरा॥ महामायारहस्ये ये ज्ञामुद्राः ज्ञितावुधैः॥ तैः सार्द्धमेते मन्त्रास्तु यो
ज्याः खड्गादिमन्त्रणे॥ पूजने चारदादीनां कामाख्यायाः विशेषतः॥ द्विः कालीति ततो देव्या वज्रेश्वरी
पदं ततः॥ ततोनु लोहदण्डाय देव्याश्चैव तु पूजयेत्॥ संपूज्यानेन मन्त्रेन खड्गमादाय पाणिना॥ काल
रात्र्यास्तु मन्त्रेण तं खड्गमभिमन्त्रयेत्॥ नित्र बीजन्तु मन्त्रन्तु त्रिधा हृत्प्रयोजयेत्॥ ततोभि कालीका
लीति विकटदंष्ट्रे ततः पर॥ हान्तादीन ततीयेन स्वरेनेकादशेन वे॥ योजितानादबिन्दुभ्यां द्वौ नपेः
स्वाग्नियोजयेत्॥ फट्कारिणिपदेन स्याः स्वादयेच्छेदयेत्ततः॥ सर्वृद्धितानततो नाम भूम्मायवरुनायव
। खड्गन छिन्धि छिन्धि छिन्धीति ततः किल किलेति वै॥ ततः किचि किचीत्येवं ततः पिव पिवेति च ततोनुरुधि
रस्रवति स्फें स्फें किरि किरीति च। कालिकालिनमइति कालरात्र्यास्तु मन्त्रकं॥ इत्यनेनतु मन्त्रेन कर
वालमभिमन्त्रितः॥ कालरात्रिः स्वयं तस्मिन् प्रसीदेत्तन्निवासयेत्॥ वलेः पूर्वोदितामन्त्रा नित्यायाः
स्यात्तु मन्त्रकैः॥ अयं मन्त्रस्तु वा वज्रस्तस्य इत्याभिज्ञानयेत्॥ यत्तार्पेद्धपश्चावः स्वोः स्वयमेव स्वयंभुव॥ ॥रामः॥
अनन्तवानयिष्यामि तस्माच्छन्नेवधोवध्यः॥ ततो देवनमुद्दिश्य कामममुद्दिश्यवान्मनः॥ छेदयेत्तेनखड्ग ॥२१०॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ड्गेन बलिं पूर्वाननं ततः॥ अथ वोत्तरवक्त्रन्तु स्वयं पूर्वमुखं स्तथा॥ पूर्वोक्तं सैन्धवादीं तु रक्तेन स्यः
नियोजयेत्॥ सौवर्णे राजते ताम्रे रैत्ये पत्रपुटे तथा॥ पात्रे रुधिरमादाय देव्यै तं वितरेन्मुदा॥ न॥
सोहेवाकुलेवापि चैत्रे वाश्वत्थसेरिको॥ दद्याद्रक्तं बलीनान्तु भूमौ स्रुतिस्रुवेथवा॥ दद्यान्नरपति
र्मात्रे न पुटादौ कदाचन॥ हयमेधं न वै दद्यात् न कदाचिद्बलिं द्वयं॥ तथा दिक्कालमध्येषु गजं
दद्यान्नराधिपः॥ न कदाचित्तथा देव्यै प्रदद्याद्भयकृत्तितो॥ हयकर्म्म चामरन्तु बलिं दद्यान्न
राधिपः॥ सिंहव्याघ्रनरं चापि स्वगात्ररुधिरं तथा॥ न दद्याद्ब्राह्मणो मद्यं तथा देव्यै कदाचन॥
सिंहं व्याघ्रं नरान्हत्वा ब्राह्मणो नरकं व्रजेत्॥ स्वल्पापिस्यान्महीनाथ सुखसौभाग्यवर्जितः॥ स्वगा
त्ररुधिरं दत्वा स्वात्मवधमवाप्नुयात्॥ मद्यं दत्वा ब्राह्मणस्तु ब्राह्मण्यादेव हीयते॥ न कृष्णसारं वि
नरे द्बलिं तु क्षत्रियादयः॥ ददतः कृष्णसारन्तु ब्रह्मवधमवाप्नुयात्॥ यत्र सिंहस्य व्याघ्रस्य नरस्य
विधिनो वधः॥ ब्राह्मणादेस्तु वर्ण्णादेर्न तत्रोयं विहितः क्रमः॥ हत्वाष्टनमयं व्याघ्रं नरसिंहं च नैर
त॥ अथवा पूपविहितं पक्षावक्षोदएव वा॥ घातयेत्तत्र खड्गेन तेन मंत्रेण संस्कृतः॥ प्रभूतबलि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०पु०
२११

दानेतु वक्षादन्नामतः कृतान् ॥ पूजयेत्प्रमुखान् कृत्वा सर्वान्मन्त्रेण साधकः ॥ सामान्यपूजा कथिता व
लीनां पर्वतीमया ॥ विशेषोयत्र येषां त्विन्मन्त्रं शृणु भैरव ॥ महिषंप्रददेन्द्रैवं भैरवं भैरवायव ॥
अनेनैव तु मन्त्रेण तदानं पूजयेद्बलिं ॥ यथा वाहं त्वं देवि दिष्टि यथा वहसि चण्डिकां ॥ तथा मम रिपुं
हंसि शत्रून्वत्कुलापकं ॥ यमस्य वाहनं नन्ते वररूपधराव्ययः ॥ आयुर्वित्तं यशो देहि वासव
य नमोस्तु ते ॥ खड्गस्य नयदा नानां क्रियते यत्र मण्डलं ॥ जलेनात्पुस्तकुर्वीत गुह्यजाने तिलाघये
त् ॥ देवेपित्रैव सुव्रतः खड्गत्वं खड्गसंहित ॥ छिछिछिछि भि रिना छिप्र गुह्यजातान नमोस्तु ते ॥ प्रदानेः
हंससारस्य मन्त्रोयं परिकीर्त्तितः ॥ हंससारा ब्रह्ममूर्ते ब्रह्मतेजोविवर्द्धनः ॥ चतुर्वेदमयः प्राज्ञः प्र
सादे हि यशो महः ॥ यथासरत्नरूपाया मन्त्रमेतन्प्रकीर्त्तितं ॥ त्वमष्टपादो विनुस्त्व चन्द्रनागसमुद्भ
वः ॥ अष्टमूर्त्तिमहावाहो भैरवाक्ष्य नमोस्तु ते ॥ यथा भैरवरूपेण वराहेनि हतस्त्वया ॥ तथा शरभ
रूपेण यथा वहसि चण्डिका ॥ तथाक्षुत्तानि मे नित्यं वड्विप्राश्च सुदर्पणः ॥ नृहरिः सिंहरूपेण जग
न्नुदस्यस्तु रूपिणं ॥ जघानयेन रूपेण हिरण्यकशिपुं हरिः ॥ रत्नाव सिंहपूजायां क्रमउक्तोमया

॥रामः॥
॥२११॥

तव॥ नरेषु ग्रामरूधिरे पर्य्यायं स्थाणौ भैरवापीठेषु दीयते नित्यं वलिं दद्यात् स्मशानके॥ स्मशा
नके रुकाख्य वन्तन्पूर्वं प्रतिपादितं॥ कामाख्या निलये यौले श्वडेनो विदितन्त्क्रमं॥ ममरूपः स्म
शानन्तु भैरवाख्यस्थ वाप्यते॥ तत्राकं त्वं स्तनः सिद्धौ त्रितागतन्तं न विद्यति॥ पूर्वोक्ते भैरवाख्यान्तु स
सुत्सिद्धिर्न्नरस्य च॥ दक्षिणांगे शिरो देव्या भैरव्या मुण्डमालया॥ रुधिरं पश्चिमांगे तु हेतुकाख्य नि
योजयेत्॥ दत्वा संपूज्य विधिना विसृज्यागमनक्रमे॥ पीठस्मशानेषु वलिं लिखन्तु वलिदीपकं॥
अन्यत्रापि यत्र यत्र दीयते तन्महावलिं। तत्राप्यन्नमत्र चोत्सृज्य छित्वान्यत्र शिरोऽर्पितं॥ निवेदयेत्सा
धकस्तु विसृज्येन विलोकयेत्॥ सुस्नातं मनुजं दीप्तं पूर्वाह्णि नियतात्मनां॥ मांसमैथुनत्यागेन नही
नं श्मश्रु च मोक्षितं॥ स्नात्वो नरा मुखे तन्तु तदंगेष्वंग देवताः॥ पूजयेत्तवनाम्नान्तु देवतेन च मानुषां
॥ब्रह्मरंध्रे ब्रह्माणं तगाणपां च मेदिनी॥ कर्म्मयोस्तु तथा कायां जिह्वायांस त्वनी सुखं ज्योतीं
षि नेत्रयो विष्णुं वदने परिपूजयेत्॥ ललाटे पूजयेन्मध्यं शक्रं दक्षिणगन्ततः॥ वामगंडे तथाव
ह्निं ग्रीवायां समवर्त्तिनं॥ केशाग्रे निरृतिं मध्ये तु वोष्ठा पिस्त्वचेतसं॥ नासामूले पिश्वसनं स्कंधे च

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पिधनेश्वरं। हृदयेसर्व्वराजोयंपूजयित्वापठेदिदं॥नरर्षत्तमहानागसर्व्वदेवनरोत्तम॥रक्षमां
शरणापन्नं सपुत्रपशुबान्धवं॥सराज्यं मासहामात्य चतुरङ्गसमन्वितं॥राज्यपरित्यजन्प्राणा
न्मरणान्नियतेसति॥महातपोमिज्ञानेश्च यशैर्यत्साध्यतेसुखं॥तन्मेदेहिमहानाग त्वत्कृपि
पानुग्रः श्रियं। राक्षसाश्च पिशाचाश्च वेतालाद्याः सरीसृपान्यपाश्चरिपवश्चापि नमां तेषान्तु
त्वत्कृते। नत्कण्ठनालागलितेः शोणितेरङ्गसंयुतेः॥स्वाध्याययज्ञ्ञयंदत्वा मरणान्नियतेसति ः
।एवंसंपूजाविधिवत्पूर्व्वं तत्रेश्वस्यपूजयेत्।पूजितोमररूपोयं दिक्पालाधिष्ठितोनवेत्।त्रिधि
ष्ठितन्तथानैश्च ब्रह्माद्यैः सकलैः सुरैः।कृतपापोपि मनुजो निःपापोजायतेसदा॥तस्यनिःकृतः
कायस्यपीयूषं स्रोतिननवेत्।प्रीणातिच महादेवी जगन्माया जगन्मयी।सोपिकायांपरित्यज्य
मानुषंनविरान्मृतः॥नवेकुणानामधियोमयापिवकुसत्कृतः॥इतोन्यथापापयुतंमलमूत्रव
सायुतं।तंबलिंनहिगृह्णातिकामाख्यानापिनामतः॥अन्येषांमहिषादीनां पूजनंसमुदाहृतं॥
कायामेध्यान्वमायातिरत्नंगृह्णातिवेशिवा॥अन्योन्यापिवदेवेन्यो यदायत्प्रदीयते॥तदावित

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्रदद्यान्नृ पूजिनायसुरायवै॥ काणं पंगुं स्त्र्यान्तिरुद्धं रोगिणाङ्गलग्रहं॥ वहीनाङ्गमथवा वि
द्धलिङ्गफलं तथा। चित्रिणं वानिकृस्वत्स्वमग्नपानकिनं तथा॥ अष्टादशैकवर्षीयं शिशुसूतक
संयुतं॥ ऊर्द्धसम्बत्सराद्वापि महागुरुनिपातिनं। वलिकर्म्मणि चैनान्तु वर्ज्जयेन्नृ जितानपि॥
पशूनां पक्षिणां वापि नराणाञ्च विशेषतः॥ स्त्रियं दद्यान्न दद्यात्तु दत्वा नरकमाप्नुयात्॥ संघ
न वलिदानेषु योषितं पशुपक्षिणां। वलिं दद्यान्मानुषञ्च मनसा संपूजयेत्ततः॥ नत्रिमासियकाः
न्यूनं पशूं दद्यात् क्वचिद्वा वलिं॥ न चैव पक्षिकान्युनं प्रदद्याच्चैव पक्षिणः॥ काणं व्यङ्गं निकृष्टानि पशु
न्वैपक्षिणास्तथा। दैवे दद्याद्यथामत्यं न चैव पशुपक्षिणो॥ छिन्नलाङ्गुलकर्णादि नग्नदन्तं तथैव
वा॥ नकृष्णाङ्गादिकं चापि न दद्यात्तु कदाचन॥ न ब्राह्मणा वलिं दद्यान्न चाण्डालान्नपार्थिवान्॥ नीलस्य
ष्टं द्विजदेवेभ्यो नृपतेस्तनयं तथा॥ वाणेन विजितं दद्यान्न नयं वै रिपून्नृतः॥ स्वपुत्रं भ्रातरं वापि
पितरं च विरोधिनं। विविक्तं च न दद्यात्तु भागिनेयञ्च मातुलं॥ श्वशुरं नापि दद्यात्तु तथा ज्ञातान्स्व
गान्द्विजाचाराक्षान्नप्रदद्यात्तु गर्द्दभं वोष्टकं तथा॥ लोमेन्मेषान्न। विदेवे व्याघ्रमुष्टखरं तथा। सं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

॥का०पु०॥ पूजेविधिवक्ष्याहंपशुपक्षिणामेववा॥सक्षिप्यवापिमन्त्रेण मन्त्रेणैवनिवेदयेत॥नारंसाह्यं॥शि
॥२१३॥ रोरक्तं देव्यैसम्यनिवेदयेत॥छागन्तुवामतोदद्याद्दयतोदेहशोणितं॥कव्यादादीनुपश्रूनाच
पक्षिणांवशिरोगृह्य॥वामेनिवेदयेत्पार्श्वे जलजानाञ्चसर्वशः॥कूर्म्मस्यकृष्णसारस्य खड्गस्य
सहाकस्यवा॥यद्दानामथमत्स्यानां मग्रतएव निवेदयेत॥सिंहस्य दक्षिणेदद्यात् खड्गिनोपिवद
क्षिणे॥एष्टदेशेनदद्यात्तु शिरोवारुधिरंवलेः॥नैवेद्यं दक्षिणेदद्यात्पुरतोनतुपृष्ठतः॥दीपंद
द्यात्पुरोभागेनवामेनचदक्षिणे॥वामतस्तुतथाधूपमग्रेवानतुदक्षिणे॥निवेदयेत्पुरोभागे पु
ष्पं धूपञ्चभूषणां॥मण्डलेचैनमध्यभागे वामदक्षादिपूर्ववत॥मादिवांपृष्ठतोदद्यात दन्तपानन्तु
मध्यतः॥अवस्थांविहितांयत्र मध्यांतत्र द्विजःपुनः॥नारिकेलजलंकांस्यपात्रेवाविनरेत्मधुः॥ना
पद्यापिद्विजोमद्यं कदाचिद्विसृजेन्मधु॥अनेपुष्पासवाद्दत्ता॥कुंजराश्वाविशेषतः॥जवापुष्पं तथामद्
यस्तिलागोतिकामद॥दद्यान्नरवलिंनृपः सम्यग्नाम्नुमदायत॥नृपानतुमतेमात्यं दद्यात्पायमवा ॥राम:॥
प्नुयात॥उपसर्गेरणेवापियथेष्टंविनरेन्नरः॥यःकश्चिद्राजपुरुषोनान्यत्तयिकदाचन॥वलि ॥२१३॥

दानोक्सवान्मूर्द्धं दिवसेतु वलिं नरः ॥ मानस्तोके ति मन्त्रेण देविसूक्तद्वयेन च ॥ गन्धद्वारे त्यनेनापिः
खड्गशीर्षे निधापयेत् ॥ तस्मिन्खड्गेतु मन्त्रेण दत्वान्ते नाधिवासयेत् ॥ सुगन्धलेपितं खड्गं गलेत
प्रसारयेत् ॥ अम्बेअम्बिके ति मन्त्रेण रौद्रेणा नैरवेन तु ॥ एवन्तु संस्कृते मन्त्रे देवीनक्षतितं वलिं ॥
न तस्य वाधये यस्यापि वैरि राजन्नयोनुचानं मृतकं स्पर्शेन्तं वै ज्ञान्युत्पन्निर्मृतादिकं ॥ छिन्ने नरः
स्य शीर्षं वै पतितं यत्र यत्र च ॥ यत्कुर्त्तेषु तत्वा पि पश्चादीनां च तत्कृतु ॥ छिन्नं शिरस्तथैशान्यां नारं
दिव्य परासुसे ॥ पतितं राज्यहानिः स्याद्विनाशं च निवेदितः ॥ पूर्वाग्नेयांमवारुणं वायव्यादिक्षितं
क्रमात् ॥ श्रियं पुष्टिं तयं णाशं पुत्रान्तं च नं तथा ॥ क्रमाद्विनिर्द्दिशोन्नारं छिन्नशीर्षन्तु नैरवः ॥
उत्तरादि क्रमादेव माहिषस्य समस्तकं ॥ पतितोयस्य काष्ठायां तूनस्य येषु नकृणं ॥ मोगंसंतानिस्तये
स्वर्यं वि नित्ति पुजयोज्जवं ॥ राज्यलाभं श्रियं चैव क्रमात द्विद्विनैरव ॥ पशूनां च वसर्व्वेषां छागादी
नामशेषतः ॥ एवं फलं क्रमा विद्या ह्रते जलनवांडजौ ॥ जलजानां पाक्षीनां तु यान्यनेक्षत्ययोनयं ॥
अन्यत्रापि श्रियं दद्यात् पतितं शोणितं शिरः ॥ यस्योन्कटकतोशघो दन्तानां छिन्नमस्तके ॥ नराणां

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०पु०
२१४

पशुपक्षिणां ग्रहादीनां च रोगदः॥ लोनकं वस्तुषां जातं यदि स्रवति मस्तके। छिन्नेन रस्य राज्ञो स्यान्
दाहानि विनिर्द्दिशेत्॥ माहिषमस्तकेनेत्रो यदि स्रवति वै जलं॥ छिन्नं निवेदितं वैरिं नृपमृत्युं
विनिर्द्दिशेत्॥ अन्येषां पशुपक्षीणां बलिनां शिरसो दिनात्॥ निर्गतेन नेत्रकं धन्त परां नीनिं ददः
न्तथा॥ हसनं छिन्नशीर्षं वे नार स्यात्तु रिपुक्षयः॥ श्रीवृद्धिरायुषो वृद्धिः सदादातुर्न संशयः
॥ यद्यद्वाक्यं निगदितं तथा न वनिता मिधान्॥ श्रीकाराज्ञ ज्यहानिः स्यात् स्वस्य स्याद्वाप्य पञ्चनां दे
वानाम पिनामानि जापने छिन्नमस्तके॥ विचूर्णि मतुलां विद्या न्तामासा न्मन्तरेन दा॥ सुखं वादनकु
र्वन्ति पतितेषु पशोः शिराः॥ विचूर्णिमतुलां विद्या न्तमासा न्तन्तरेषु वै॥ रुधिरादानकाले तु ग्रीवाः
यां तु सकृद्भवेत्॥ महान्तयमवाप्नोति दातुर्वा मरणं भवेत्॥ आक्षेपाद्वामपादस्य माहारोगं प्रजाय
ते॥ अन्यचाक्षेपचेरनैः कल्याणमुपजायते॥ मानुषस्य तु रक्तस्य माहिषस्य च साधकः॥ अकुष्टानामि
कान्याण्तु किञ्चिदुष्णन्तु नूतले॥ महाकौशिकमन्त्रेण निःक्षिपेद्बलिमुत्तमं देव्याश्चापूतनादित्यः ने
कन्यां दिशिपूर्वतः॥ माहिषः पंचवर्षीयाः पञ्चविंशतिवार्षिकः॥ बलिर्द्देयो नरो देव्यै नस्य रक्तन्तु भून

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

यानित्रवीजत्रयंकामवीजहान्तःप्रजापति॥वह्निवीजंषट्स्वरान्त्यांसंयुक्तस्तुतथापरः॥सएवेन्दु
स्तथैवेनावर्णाभिर्द्धान्तःसंयुतः॥षष्ठस्वरशिखाविन्दुस्वरयुक्तस्तथापरः॥द्विगुणावीजैत्रयंकौमैः
सिकावीजकार्णिःकौशिकीन्तुनिमन्त्रितं॥यत्रैषवलिःस्वाहेतिमन्त्रोयंकौशिकीस्मृतः॥नृपोवैरि
वलिंदद्यात्खड्गमात्मनःपूर्ववत्॥महिषस्याथछागस्यवैरिणांनाममन्त्रवत्॥सूत्रेणावद्धांवद्ध
द्धिपांतस्यतुमस्तके॥छित्वातस्यान्तमाक्रन्तुदेवेदद्यान्नृयत्नतः॥यदायदारिपोर्हृद्धिर्वलिंदद्याः
न्नदानदा॥दद्यात्तथाशिरोछित्वारिपोस्तस्यसूयायत्र॥प्राणप्रतिष्ठांवरिपोःकुर्यात्तस्मिन्नरक्ष
नः॥तस्मिन्कालेवक्षीयन्तेरिपवोविवदस्तथा॥आदौविकरुरूपेणचण्डिकेतिततःपरं॥वैरिणः
न्तंस्वकचेतिखादिसिनितंपुनः॥वक्तिमार्यान्ततःपश्चात्खड्गमेवचःप्रकीर्तितं॥स्वयंसरैरि
णांद्वेष्टिनमितंपशूरूपिणां॥विनाशयमहामारिस्फेंस्फेंखादयखादयः॥इत्यनेनतुमन्त्रेणदद्या
द्रुधिरसिपुष्पकं॥दद्यान्ततस्तुरुधिरंयक्षरायंनिवेदयेत्॥महानवम्यांशारदियद्यवंदीयतेवलिं॥त
दानदाष्टांगनवैम्मासैहोमंसमाचरेत्॥दुर्गातन्त्रेणामन्त्रेणप्रज्ञीतेदहनसुधौ॥एवंदत्वावलिंम

त्रं रिपुक्षयमवाप्नुयात्॥ लालाटेर यस्ताद्रुधिरं षष्टयामस्य चक्रिये॥ स्वगात्ररुधिरं चैव स्यान्नकदाः
चित्तु साधकः। नोष्टस्य चिबुकस्यापि नेन्द्रियानां च साधकः। कण्ठाधोनाभिनस्योर्द्ध्वं वाहोपाणि
मृतेन्तदा॥ प्रदद्याद्रुधिरं घातं नाभिकुर्याच्च साधकः॥ गण्डयोस्थललानत्र चत्रुवोर्मध्येच्छ्रो॥
णीनं॥ कर्म्माग्रिस्य च वो त्वोष्ठ स्तनयोर्हृदस्य च॥ कण्ठाधोनाभितस्योर्द्ध्व हृन्नागस्य च नस्तनः॥
पार्श्वयो स्थापिरुधिरं दुर्ग्गायै विनिवेदयेत्॥ न गुरुणामेतो दद्यात् स्वादतो नापि चक्रतुः॥ न चरागाः
विलात्वंगा नान्यगात्रा च भैरव॥ न दद्यात् कृतघातात्र नाश्वत्थास्य गुडमानस॥ घृतं रक्तं प्रदद्यात्तु पद्मपु
ष्पस्य पत्रके॥ सौवर्ण्णे राजते पात्रे कांस्ये कालेश्च मानव॥ विधाय देव्यै दद्यात्तु नरक्तं मन्त्रपूर्वकं॥ छिद
नेच्छुरिका खड्गसंकुलादिय दष्टकं॥ यो तेन हृद्रक्तस्य महाफलमवाप्नुयात्॥ पद्मपुष्पस्य पत्रं तुः
यावद्कृन्तात् निशो णीतं॥ तत्प्रमाण चतुर्न्नगाधिकं रक्तं तु साधकेः न कदाचित् प्रदद्यात्तु नाङ्गच्छे
दं समाचरेत्॥ यः सुहृदयसंघाते मांसं मासप्रमाणतः॥ तिलमुद्गप्रमानाघा देव्यै दद्यात्तु नान्कि
नः॥ षण्मासान्तरे तत्तु काममिष्टमवाप्नुयात्॥ वाह्वोर्बाकिर्म्मयोर्वापि यो दद्याद्दीपवर्त्तिकां॥ हृ

दयेवास्नेहयाथवं । विनातन्त्वानुसाधकः ॥ क्षणमात्रेण तद्दीपप्रदानेन फलं स्मृतम् ॥ मनुन्नत्याच विपुरान्
नोगा न्दद्याद्देहेयथेच्छया ॥ कल्पत्रयं तु संप्राप्य सार्वभौमो नृपो भवेत् ॥ माहिषस्याहि रक्तेन संप्रद
यं विधायच ॥ सहस्राद्यैः समाधौ स अहोरात्रं तु तिष्ठति ॥ स चिरायुः पुण्यमूर्त्तिः स्तुत्वा मनोह
रान् ॥ भोगानन्ते महत्स्नेहं गणानामधिपो भवेत् ॥ नरस्य शीर्षमादाय साधको दक्षिणे करे ॥ वामेस
रुधिरपात्रं गृहीत्वा निशि वाग्यतः ॥ यावदानि स्थितेम न्त्री राजा भवति चैव हि ॥ अन्ते मम पुरं प्राप्य
गणानामधिपो भवेत् ॥ क्षणमात्रमिमं धार्यः शिरो रक्तं करद्वये । गृहीत्वा चिन्तयेद्देवी पुरस्तिष्ठति
मानवः ॥ सकामानिह संप्राप्य देवीलोकमहीयते ॥ महामायजगन्मातः सर्वकामप्रदायिनी ॥ दद
मि देहरुधिरं प्रसीद वरदा भव ॥ इत्युक्त्वा मूलमन्त्रेण नातिपूर्वं विचक्षणः ॥ स्वगात्ररुधिरं दद्या
न्मानवः सिद्धसंभवः । येनात्मनासमासाद्य न ददाति स्वचूर्णये ॥ निर्वाणं तेन सत्येन देहि ह्रूं ह्रूं न
मो नमः ॥ इत्यनेन तु मन्त्रेण स्वमांसं वितरेद्बुधः । सुखी भाग्येन संपन्नः प्रदीपं परमं रुचिः । दीपयन्मां
स देहजं दीपं ह्रीं ह्रीं नमो नमः ॥ इत्यनेन तु मन्त्रेण दीपं दद्याद्विचक्षणः । महानवम्यां शरदि रात्रौ स्व

न्दविशाखयोः॥ यववचूर्णमयं कृत्वा रिपुं मृन्मयमेव वा॥ सिरश्छित्वा बलिं दद्यात् कृत्वा तस्य तु तं ततः॥ अ
नेनैव तु मन्त्रेण खड्गमामन्त्रयेत्ततः॥ फडन्तेन बलिमुत्स्रोक्तः खड्गस्कन्दविशाखयोः॥ रक्तं किलकिली
घोरघोराघोरविहिंसकं॥ ब्रह्मशिवाम्बिकामन्त्र मन्त्रकवारिमुत्तमं॥ नान्तो विसर्गसहितः सचन्द्रबिन्दुयु
तोपरः ब्रह्माग्नियोगं मन्त्रेण बिन्दुनादसमन्ततः॥ फडन्तो बलिरिति प्रोक्तः खड्गस्कन्दविशाखयोः॥ र
क्तद्रव्यैः सेचयित्वा कृत्तिमत्वां रिपुं बलिं॥ कुचन्दनस्य तिलकं ललाटे विनिवेश्य वै॥ रक्तमाल्यधरं कुर्व
रक्तवस्त्रधरं तथा॥ कर्णे वध्यारक्तवस्त्रे न्तानीलं व्यं चमाल्यकं॥ दन्तोन्तरशिरस्थं तु कृत्वा खड्गेन छेदये
त्॥ शिरस्तस्य ततो दद्यात् स्कन्दमन्त्रेण मन्त्रितं॥ चतुर्दशस्वराग्निस्थं संयुक्तं सपुरःसरं॥ परतः परतः
पूर्वस्य च बिन्दुसमन्वितं॥ स्कन्दस्य मूलमन्त्रोयं वालिनेन प्रपूजयेत्॥ चतुर्दशस्वराम्निस्थं तृतीयं
चैव पूर्ववत्॥ प्रोक्तो विशाषमन्त्रोयं तेन तस्मै बलिं सृजेत्॥ कुटिलाक्षोक्तस्तपिंग रक्तोरक्ताजिधारि
णो॥ त्रिशूलं करवारस्य पाणिभ्यां दक्षिणां तथा॥ बिभ्रतो नृकपालस्य खष्परं वापि वामतः॥ त्रिनेत्रोन ॥रामः॥
रमुण्डानां मालामूलासि विभ्रतो॥ विकटैर्दशनैर्भीमे ज्जनैश्चाद्यालपालको॥ ध्यानेन चिन्तयेद्देवौ पुर ॥२१६॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नःसंस्थितसदा॥चैत्रमासेसितेपक्षे चतुर्द्दश्यांविशेषतः॥वलिंनिर्म्महिषैश्छागै र्म्मार्च्चैर्भैरवरूपि
णां॥तोषयन्मधुनिर्म्मासैः क्तेनतुष्यतिभैरवः॥चण्डिकावलिदानेन॥ वलेःश्रीर्वर्ज्जितेन च॥अनिमिष्य
नुमन्त्रेण मूलेनतु निवेदयेत्॥ईषत्प्राणान्तुवकुधा चलितंपूर्व्वमर्च्चितं॥वीक्षेतकामसंसिद्धि सि
द्धिमार्गस्यसाधकेः॥सितप्रेतारथस्तेषांयोगपीठस्यसन्निभः॥ध्यायाम्यस्मिन्महोत्साहे सिद्धिंबोधय
तेनमः॥अनेनाभिमन्त्रितंशीर्षं मस्थिराद्धे निवेदयेत्॥तत्कार्यस्यतदासिद्धिरसिद्धिस्तुविपर्ज्जयात्॥ए
वंदत्वावलीन्वीरोयथोक्तविधिनामुना॥वलिदानाच्चतुर्वर्ग्गफलमाप्नोत्यसंशयः॥एवंवलिप्रदानन्तु
क्रमरूपंतथैवच॥वलिक्रमन्तुकथितानुपचारान्नशृणुष्वमे॥ ॥इतिश्रीकालिकापुराणेव
लिविधिनामोषत्षष्टितमोध्यायः॥६६॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥उपचारान्प्रवक्ष्यामिशृणुभैरव
षोडश॥यैःसम्यक्पूज्यतेदेवी देव्याःपुन्योहिभक्तितः॥आसनंप्रथमंदद्यात्तोयेनद्वीवरमेववा॥वस्त्रंवरा
मजंकौशंमण्डलस्यान्तरेसृजेत्॥सदेवदीयतेपद्मंमण्डलस्यतुसृजेत्॥प्राकृपुष्पनीयेःकुसुमं विना
यद्यादकंनवेत्॥पद्मस्यतद्वहिर्द्देशेद्वारादौविनिवेदयेत्॥अर्घ्यपाद्यंचाचमनंस्नानीयंनैवेद्यंजनं॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मधुपर्कं चाचमनं गन्धपुष्पन्निवेदयेत् ॥ प्रतिमादिषु यद्यागं स्नानेदातुं चनत्तनौ ॥ दद्यात्तु योगपंपुरतो
नैवेद्यं भोजनादिकं ॥ पोष्यासनं यद्विहितं तस्यतस्य दिगर्त्तकं ॥ निवेदयेत्तदा पद्मे विपुरं द्वारिवोत्सृजे
त् ॥ पोष्यं पुष्पाधरविनं कुशाश्रुवादिसंयुतं ॥ श्रातिप्रीतिकरं देव्या ममाप्यन्यस्यनेरव ॥ यच्चदारुसमुद्भू
त मासनं चाव्रणांशुतं ॥ सुकुण्डायनातिविस्तीर्ण मासनं विनियोजयेत् ॥ अन्योदारुसम्भवं वापि दद्यादासनमु
त्तमं ॥ सकंतकं क्षीरयुतं दारुसार विवर्जितं ॥ वेध्यध्मस्थानसंभूतं वर्ज्जयित्वा विशीनकम् ॥ वल्कलं कौ
षजं फालं वस्त्रमेतत्त्रयं स्मृतं ॥ रोमजं कंवलं चैव दलेनजु चतुष्टयं ॥ अनेन रवितन्दद्या दासनं प्रतिसंसृजे
त् ॥ वस्त्रेणाकम्बलं ख्यां तु मासनं देवतुष्टये ॥ वंशं वाचर्म्मजं काष्ठ दारवं चन्दनोद्भवं ॥ यच्चायसनं कुशमयं
न धासनमनुत्तमं ॥ सर्व्वेषांमेवदेवानामृषीणां चनदात्मनां ॥ योगपीठस्यसहस्रा नासनं स्थानमुच्यते
॥ आसनस्य प्रदानेन सिंहव्याघ्रस्य चक्षुषा ॥ सिंहव्याघ्रतरक्षूणां छागस्य महिषस्य च ॥ गजानाञ्चतुरङ्गा
नां रूरुसूकरस्य च चर्म्माणि ॥ समरस्याथ मूलस्य मृगाणां नरमेदिनां ॥ चर्म्मभिः सर्व्वदेवानां आसनं परिकल्प
येते ॥ आसनस्य प्रदानेन सौ नाग्यमुक्तिमाप्नुयात् ॥ सम्वत्सरांशहितो वाणां न्यंकुश्चमुद्रसोरुरु ॥ ९ ॥

स्य हरिणस्याति मृगानवधियामतः ॥ हरिणस्येति विज्ञेयैः पंचभेदोऽत्र भैरव ॥ अक्षः खड्गो हरस्यैव एष तस्य मृगं तः
था ॥ एते वलिप्रदानेषु चर्म्मदानेन कीर्तितः ॥ सर्वेषां तेजसानाम्य आसनं श्रेष्ठमुच्यते ॥ आयसं वर्ज्जयित्वा तु कां
स्यं शीशकमेव वा ॥ शिलामयं मणिमयं तथा रत्नमयं मतं ॥ आसनं देवतान्यस्य भुक्तिमुक्तिसमुत्सवतः ॥ अत्रैव चः
साधकानाम्य आह्वानं शृणु भैरव ॥ यत्रासनं तु पूजायां सर्वसिद्धिमवाप्नुयात् ॥ एणाजं चार्म्मनं व्याघ्रं तेजसं तु
चतुष्टयं ॥ आसनं साधकानां च सततं परिकीर्तितं ॥ पूर्वोक्तं यच्च देवेभ्य आसनं परिकीर्तितं ॥ तत्सर्वमासनं ग्रा
ह्यं पूजाकर्म्मणि साधयेत् ॥ नयघेष्टासनो भूयात् पूजाकर्म्मणि साधकः ॥ काष्ठासनादिकं कुर्यात् स्थितमेव तदा बु
धः ॥ चतुर्विंशत्यंगुलेन दीर्घं काष्ठासनं मतं ॥ षोडशांगुलविस्तीर्णमुच्छ्रायं चतुरंगुलं ॥ षडंगुलं तथा कुर्यान्नोणि
हितं चानअवरेत् ॥ पूर्वोक्तं वर्ज्जयेद्वर्ज्यमासनं पूजयत्यपि ॥ वाद्यं द्विहस्तान्नो दीर्घं सार्द्धहस्तानुविस्तृतं ॥ न
वांगुलान्तथोच्छ्रायं पूजाकर्म्मणि संश्रयेत् ॥ यथेष्टं चार्म्मणं कुर्यात् पूर्वोक्तं सिद्धिदायकं ॥ षडंगुलाधिकं कुर्यात्
न्नोच्छ्रितन्तु कदाचन ॥ काम्बलं चार्म्मणं स्यैव महामायां प्रपूजयेत् ॥ प्रशस्तमासनं प्रोक्तं कामाख्यायास्तथैव च ॥ त्रिपु
रायाश्च सततं विस्मोश्चापि कुशासनं ॥ वज्रदीर्घं वज्रुच्छ्रायं तथैव वज्रविस्तृतं ॥ दारुनुमिमयं प्रोक्तं मयापि सर्वकर्म्म

णि। पृथक् पृथक् कल्पयेत्तु वह्निर्दारुणि चासनं। न पत्रमासनं कुर्यात् कदाचिदपि पूजने। न प्राप्यैंगसमुद्भूत
मसंस्कृतनिराकृतं॥ मातंगदेष्टुसंजातमासनं कामिकैः चरेत्। चर्म्मपूर्व्वोदितं ग्राह्यं तथासनमृगस्य चः॥स
ली लेयदिव्कुर्व्वीत देवतापूजने तथा॥ आसनाशयस्थाने नत्तोयेन तु पूजने॥ तत्राप्यासनमासीनो लोहितन्तु सम
चरेत्॥ नीयशिवासनयं कुर्यादासनकोशमेव वा॥ दारवंसौजसं वापि नान्यदासनमाचरेत्॥ आसनावेसनस्थानः
स्नानान्तोयेन्तु पूजकः। आसनं पूजयित्वा तु मनसा पूजितं जले। यद्यदिष्टं न संस्थानं विघ्नदिष्टं न संस्थानं विघ्नतोः
घ्यमवस्थितेः॥ अन्यत्र चा तदा छित्वा देवपूजां समाचरेत्॥ इत्येतत्कथितं पुत्रा पूजा पूजकसंस्थितिः॥ आसनं पाः
घ्यमधुना श्रृणुष्वेतालनेरवा। पानार्थमुदकं ज्ञेयं स्तुद्धं वासितमेव च॥ तत्तेजसेन पात्रेण शंखेनैव प्रदापयेत्॥ धर्म्मा
र्थकाममोक्षाणां संस्थानं पाद्य मिष्यते॥ तदं वुनान्तरं दद्या त्मूलेन च समन्तथाः॥ कुशापुष्पाक्षतैश्चैव सिद्धार्थैश्चः
न्दनैस्तथा॥ तोयेन क्षेपस्तथा लैर्घ्व रर्घ्यं दद्यात्तु सिद्धये॥ अर्घ्येन लभते कामानर्घ्येन लभते ततः॥ पुत्रायुः सुखमोक्षा
णि दानादर्घस्य वैलमेत्॥ न दद्यान्नासकरायार्घ्यं खड्गे नायेर्द्धिचक्षणोः॥ तथा नसूक्तिपात्रेन विष्णुवेर्घ्यन्निवेदयेत्॥ दद्याद
चमनीयन्तु सुगन्धिसलिलैर्युतैः॥ कर्प्पूरवासितैर्व्वापि कृष्णागुरुविधूपकैः॥ नथा तथा सुगन्धैर्व्वा प्रसन्नैः फेनवर्जितैः॥ तत्ते

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

जसेन पात्रेण शंखेनैव प्रदापयेत्॥ उदकं दीयते जन्तु प्रसन्नं फेन वर्ज्जितं॥ आचमनाय देवेभ्यस्तदाचमनमुच्यते॥ केवलं
तोयपात्रेण न दानं ह्यादमिश्रितं॥ वासितन्तु सुगन्धाद्यैः कर्त्तव्यं यदि लभ्यते॥ आयुर्बलं यशः श्रीवृद्धिप्रदायाचमनीयकं॥ लग्न
तेसाधको नित्यं मौक्तिकाम्भापिततोद्भितान्॥ दधिसर्पिर्जलं क्षौद्रं सितेभाभिस्तु पंचभिः॥ प्रोच्यते मधुपर्कन्तु सर्वदेवोघतुष्ट
ये॥ जलन्तु सर्वतः स्वल्पं सितादधिघृतं समं॥ सर्वेषामधिकं क्षौद्रं मधुपर्कं प्रयोजयेत्॥ तद्द्यात् कांस्यपात्रेण कोषाक्ष्मिन
मयेन वा॥ ज्योतिष्टोमाश्वमेधादौ पूर्वं चैष्ट्वपूजने॥ मधुपर्कः प्रतिष्ठायं सर्वदेवोघतुष्टिदः॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां साधः
कः परिकीर्त्तितः॥ मधुपर्कः सौख्यभोग्यः तुष्टिपुष्टिप्रदायकः॥ पिष्टाडत्वाघकस्तुरीसचनाकुंकुमन्तथा॥ गुडः क्षौद्रं पंचग
व्यं सर्वैषधिगणान्तथा॥ सिता निर्म्मजलं स्निग्धं स्निग्धं स्नेहैश्चयन्तिमान्॥ प्राप्तनाय मिति प्रोक्तं स्नानीयं कल्पकेन वै॥ स्वर्णर
त्नादिकं चैव कर्पूरादिनिवासितं॥ तज्जलैः कांस्यपात्रेश्च शंखेर्वातं निवेदयेत्॥ मण्डले केशरं तेषां यदिष्टप्रतिमासु च॥ शि
वलिंगे तथा नागे पीठे नैचतनैनतथा॥ सद्यः म्निष्ट्रमयेवा सर्पिःसिंदूरजं तथा॥ श्रीचन्दनप्रतिष्ठे वा लेपजे प्रतिमातनौ॥
मुक्तकेश्वापितेस्वङ्गे स्नापयेद्दर्पणे तथा॥ एवं दद्यात्तु स्नानीयं महादेव्या विशेषतः॥ रविविष्णुशिवेभ्यो वा तत्र तत्र प्रपूजने
॥ पूजकः स्नानदानात्तु चिरायुरुपजायते॥ समाकृ स्नानप्रदानन्तु कल्पान्तं स्वर्गमाप्नुयात्॥ यदेव दीयते पाद्यं गन्धपुष्पादिक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का॰पु॰
२१९

न्नथा॥ उपचारांस्तथापूर्वान्नर्घपात्रादितेर्जलैः। अमृतीकरणाद्यं नः संस्कृतैरभिषिच्यते॥ प्रदद्यादिषु देवेभ्यो गृह्णाति च
ततः स्वयं॥ अर्घपात्रादितैस्तोये त्विनायादि निवेदनं। दीयते चेष्टदेवेभ्यः सर्वंतन्निःफलं भवेत्॥ रागाल्लोभात्प्रमादाद्वाप्य
र्घपात्राम्बुसंस्कृती॥ तोयं यत्र तं स्यात्प्राग्नन्तु पुनः कुर्यात्तदामृती पुनरेवावशेषो यो हेतुपात्रे मृतीकृते॥ तत्रान्यदुदकं दत्वा ते
नैवामृतमुत्तमं॥ बहूनि यदि पुष्पाणि माला वा प्रचुरा यदि। दीयते चेष्टदेवेभ्यः सर्वंतन्निःफलं भवेत्॥ अस्तु तोयेर्घदुस्सिष्टः
मर्घपात्रस्थितैर्नरैः॥ तन्न गृह्णाति देवोथ दत्तं विधिशतैरपि॥ संस्कृतैर्वाघपात्रेतु नवभिः प्रतिपत्तिभिः॥ तिष्ठन्ति सर्वतीर्था
नि पीयूषाणि च सर्वशः। तस्मात्तत्र स्थितैस्तोयैरभ्युक्षो वाथ पूजयेत्॥ तस्माग्यमर्घपात्रेण तन्निधाय निवेदयेत्॥ इदन्ते भै
रव प्रोक्तं खड्गे चैवासनादिकं॥ वक्षाम्यहं प्रवक्ष्यामि शृणु विज्ञानहृद्वये॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे षोडशोपचारक्रमा
सनक्रमपूजाविधिसप्तषष्ठोध्यायः॥ ६७॥ ॥ श्रीभगवानुवाच॥ ॥ कार्पासं कांबलं चार्कं कौषजं वस्त्रमिष्यते
॥ तत्पूर्वं पूजायित्वा मन्त्रैर्देवाय सुस्तजेत्॥ निर्दग्धं मलिनं जीर्णं छिन्नं गात्रावलंवितं। परकीयं स्याखुदग्धं सूचीसुद्धं ततः
प्लोषितं॥ तप्तकेशं विधौतं च श्लेष्ममूत्रादिदूषितं॥ एतानि देवतानां च दैवे पित्र्ये च कर्मणि॥ वर्जयित्वा प्रयत्नेन यन्नादाद्दु
योयोजनेऽ उत्तरीयोत्तरासङ्गौ निचोलोमोदते नरः॥ परिधानं च पट्टौ तान्यस्यतानि प्रयोजयेत्॥ मणिं वस्त्रं निर्मारंतू ततः

रामः
२१९

ध्येवातपवारणं॥ चंडातकं तथा ह्रस्वं पञ्चैवैतानि तु ध्वजे। पताका ध्वजदंडादौ स्मृतं वस्त्रं प्रपूजयेत्॥ अन्यत्राचर
णादौ च तद्विनाशाय तु तापिच॥ रक्तं कौशेयवस्त्रं च महादेव्यै प्रपूजयेत्॥ पीतं नीलं च वेदद्यात्कौशेयं केशवाय च
॥ रक्तं च कंवलं दद्यात् शिवाय परमात्मने॥ विचित्रं सर्वदेवेभ्यो देवानुक निवेदयेत्॥ कार्पासं सर्वतो भद्रं दद्यात्स
र्वेभ्य एव तु॥ नैकान्तरक्तं दद्यात्तु वासुदेवाय चैलकं॥ नैनैव कान्त नीलं तु शिवाय विनिवेदयेत्॥ नीलीरक्तं तु
यद्वस्त्रं तत्सर्वेषां विवर्जयेत्॥ देवे पित्रे सोपयोगं वर्जयेत्तु विचक्षणः॥ नीलवस्त्रं प्रमादात्तु यो दद्याद्विजवेबुधः
॥ विफलं तस्य तानः पूजा तदा भवति भैरव। विचित्ररागं विपुलं लग्ननीलीविवर्जितं। वस्त्रं दद्यान्महादेव्यै नान्यः
स्यैतु कदाचन॥ द्विपदां ब्राह्मणो यद्वद्देवानां वासवो यथा॥ तथा भूषणवर्गेषु वस्त्रमुत्तममुच्यते॥ वस्त्रेणालीय
ते लज्जा सत्त्वा वस्त्रेण जीयते। वस्त्रेणात्सव सिद्धं च चतुर्वर्गप्रदं च तत्॥ वस्त्रेनेकथितं पूर्वं सिद्धिनां परमौषधं।
भोगं भूमौ तु तत्सर्वं भूषणानि दिशृणुष्वमे॥ किरीटं कुण्डलं वत्स मुकुटं वलयादिकं॥ नालपत्रं च हारं च ग्रैवेयकं
मधोर्मिका॥ पालम्बिका रत्नसूत्रं रक्ता मक्षकमौक्तिका॥ पादाग्राती नखश्रोतो घंगुलीछादके तथा॥ जूटलम्बं
मानवक्षो मूर्द्धताराललन्तिका॥ अंगदो बाहुवलयः शिखाभूषणमिङ्गिका॥ प्रागंतु यत्ननक्राय नाभिपूर्वेर्थि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मालिका॥ सप्तकी चरखालां चैव दन्तपत्रे मथाञ्जनं॥ उरस्सूत्रञ्च निवीं च शिरश्चूडाप्रकीर्त्तितं॥ पादांगुलकञ्चरसेकंः
नूपुरञ्चक्षुद्रघण्टिकां॥ मुखपत्रं कंचुकञ्च अलंकारा सुशोभनाः॥ चत्वारिंशादिमे प्रोक्ता लोके वेदे च सिद्धिदा॥ अलंका
रप्रदानेन चतुर्वर्गप्रसाधकाः॥ एतेषां पूजनं कृत्वा प्रदद्यादिष्टसिद्धये॥ तेषां दैवतमुच्चार्य पूजयेत्तु विचक्षणः॥
शिरोगतानाप न्या च सौवर्णा नियसर्वदा॥ वृहद्रत्नादिकानीह भूषणानि तु भैरव॥ ग्रैवेयकादिना भूष्या सौवर्णैराः
जतं च वा॥ निवेदयेत्तु देवेभ्यो नान्यत्तैजससंभवं॥ रीतिवंगादिसंजातं पात्रोपकरणादितं॥ दद्याद्दायसवर्ज्जन्तु भूष
णन्तु कदाचन॥ घंटाचामलकुंभादि नानोपकरणादिकं॥ तद्भूषणान्तरे दद्यात्तस्मादयभूषणोत्तमं॥ सर्वत्ताम्रमयं दः
द्या. अन्यत्किञ्चिद्भूषणादिकं। सर्वत्र स्वर्णवत्ताम्रमर्घपात्रं ततोधिकं॥ पूजार्घ्यपात्रनैवेद्यानां च पात्रं च पालकं॥ औदुम्बरः
सदा विष्णोः प्रीतिदस्तोयदः सुतां॥ ताम्रे देवाप्रमोदन्ते ताम्रे देवास्थिताः सदा॥ सर्वप्रीतिकरं ताम्रं तस्मात्ताम्रं प्रयोज
येत्॥ सोपयोगे नरः कुर्यात् तृणानामपि भैरव॥ जीवयरुद्धेदेसेतु रोप्यं नैवच भूषणां॥ प्रवारः पानपात्रञ्च गण्डुको
गृहमेव च॥ पर्य्यङ्कादियदन्यत्तु सर्वन्तद्द्रव्यभूषणां॥ अयोमयाद्दते कांस्यमृत्तैय भूषणां न वेत्॥ स्वर्णरौप्यस्य चान्ते विः
त्वचः काष्ठ नियोजयेत्॥ एतेषां भूषणादीनां यद्यत्तु नैव शक्यते॥ तद्द्रव्यांशं न वे यत्र सर्वमेव प्रदापयेत्॥ चतुर्वर्ग

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्रदं नित्यं भूषणं सर्वसौख्यदं।पुष्टितुष्टिप्रदं नित्यं यथाशक्ति समुत्सृजेत्॥इदं वै भूषणं प्रोक्तं सर्वदेवस्य तुष्टिदं॥गन्ध
स्य सम्यक् कथनं तं पुत्र वेतालभैरव॥चूर्णीकृतो वा घृष्टो वा दाहाकर्षित एव वा॥रससंमर्द्दजो वापि प्राण्यंगोद्भव एव वा
॥गन्धः पंचविधः प्रोक्तो देवानां प्रीतिदायकः॥गन्धचूर्णं गन्धपत्रं चूर्णं सुमनसं तथा॥प्रशस्तगन्धचूर्णानां पत्रचूर्णा
नि यानि तु॥तानि गन्धाह्वयानि स्युः स गन्धः प्रथमः स्मृतः॥घृष्टो मलयजो गन्धः स्वार लक्ष्म नमेरुणा॥अगुरुप्रभृतीनां वापि
यस्य पंकः प्रदीयते॥एषोथ एषो गन्धोयं द्वितीयः परिकीर्त्तितः॥देवदारुगुरुश्च सदानसारास्तु चन्दना।प्रियादीनां च
यो गन्धो गृह्यते दारुजो रसः॥स दाहाकर्षितो गन्धस्तृतीयः परिकीर्त्तितः॥सुगन्धकरवीरासु ग्रन्थिनीतिलकान्तरं॥प्र
कृतीनां रसो यो सौ निःपीड्य परिगृह्यते॥समस्यमुद्भवो गन्धः सर्वगन्धइतीष्यते॥मृगनाभिसमुद्भूत स्तगात्रोद्भव एव वा
॥गन्धः प्राण्यंगजः प्रोक्तो मोददः स्वर्गवासिनां॥कर्पूरगन्धसाराद्या पङ्कघृष्टे च संस्थितः।चन्द्रनागादयश्चापि रसे पङ्के
च संस्कृता॥गन्धसारन्तु सर्वत्र सम्मर्द्दादौ प्रयुज्यते॥मृगनाभिर्न वै घृष्टः चूर्णयस्यैव योगतः॥एवं सर्वस्तु सर्वत्र गः
न्धो भवति पंचधा॥घृष्टादिना वाद्यन्योनां गन्धः प्रीतिकरः परः॥गन्धस्य विस्तरो भेदः प्रोक्तः कालीयकादयः॥सर्वः प
श्वविधैरेव प्रतिष्ठा भवति क्षणात्॥गन्धो मलयजो यस्तु देवे पित्रे च सम्मतः॥तत्पंको वा रसो वापि चूर्णो वा।विष्णुतुष्टि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

दः॥ सर्व्वेषु गन्धजातेषु प्रशस्तो मलयोद्भवः। तस्मात्सर्व्वप्रयत्नेन देयो मलयजः सदा॥ कस्मागुरुससकर्प्पूर हिनोमलय
जोद्भवेः॥ वैस्नवी प्रीतिदो गन्ध कामाख्यायाश्च भैरव॥ कुंकुमागुरुकस्तुरी चन्द्रनागेः समीकृतः॥ त्रिपुराप्रीतिदो गंध स्तार्घ्यो
च द्विवर्गमुना॥ दिवनीङ्क्षितः प्रोक्ता गन्धास्संपुजसाधकः॥ दिवाधेश्चयविभवे शार्व्वसिद्धिप्रदं सदा॥ गन्धेन लभते
कामान् गन्धो धर्म्मप्रदः सदा॥ अर्थानां साधको गन्धो गन्धो मोक्षः प्रतिष्ठितः॥ अयं तो कथितो गन्धः पुत्रौ वेतालभैर
वौ॥ पुष्पाणि देव्या वैस्नव्याः प्रियाणि शृणु सांप्रतं॥ वकुलैश्चैव मन्दारैः कुन्दपुष्पैः कुरुण्ठकैः॥ करवीरार्कपुष्पैश्च शाल्म
लैश्चापराजितैः॥ मदनैः सिन्दुवारैश्च सुरन्नी मरुवकैस्तथा॥ लतानीर्व्वस्त वृक्षस्य दुर्व्वाङ्कुरैश्च कोमलैः॥ मंजरिभिः कु
शाणां च विल्वपत्रैश्च शोभनैः॥ पूजयेद्वैस्नवीं देवीं कामाख्यां त्रिपुरान्तथा॥ अन्याश्च याः शिवाप्रित्यै जायन्ते पुष्पजा
तयः॥ ताइमाश्शृणु कीर्त्यन्ते मया वेताल भैरव॥ मालतीमल्लिकाजातिर्यूथीका माधवीलता॥ पाटला करवीरश्च जव
वर्व्वरिका तथा॥ कुब्जश्च तगरश्चैव कर्णिकारोथ रोचनः॥ चम्पकाङ्मनको वाणो वर्च्चनीमल्लिकास्तथा॥ अशोको लो
ध्र तिलको अटरूषशिरीषको॥ शमीपुष्पश्च द्रोणाश्च पद्मोत्पलवकान्यथा॥ श्वेतारुहेणि त्रिसंध्ये च पलाशः खदिरन्तथा॥
नवमालाथ सिवन्ती कुमुदो कौकदम्बकः॥ तर्क कोकनदश्चैव मणिरोनवमणिका॥ नागकेशरपुन्नागौ केतकी कुब्जका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तथा॥ उशीरपूरकस्य, नमेरुः शालएव च। अपुरीचाश्वत्थस्य, शिल्वपंचविधस्तथा॥ एवमाद्युक्तकु
सुमैः पूजयेद्वरदां शिवां॥ अपामार्गस्य पत्रन्तु ततो भृङ्गारपत्रकं, वरात्तकेमतः परं॥ ततस्मानोदिरवत्रन्तु
वकुलस्तरलस्तथा॥ आम्रस्तरलगुच्छन्तु, जम्बुपत्रं ततः परं॥ वीजपुरस्य पत्रम्वै, ततोपि कुञ्जायपत्रकं। दुर्वाङ्कुः
लं मतः प्रोक्तं, समीपत्रमतः परं। पत्रमामलकं तस्मान्मामर्कपत्रकं तथा॥ सर्वतो विल्वपत्रन्तु, देव्याप्रीति
करं परं॥ पुष्पेभ्यो कनदं यस्मं जवा वन्धूकएव च॥ पत्रं विल्वस्य सर्वेभ्यो, वैक्षवी तुष्टिदं परं॥ सर्वेषां पुष्पजाती
नां रक्तपद्ममिहोत्तमं॥ रक्तपद्मसहस्राणां, यो मालां संप्रयच्छति। नित्यं युक्तो महादेव्यै, तस्य पुण्यफलं
शृणु॥ कल्पकोटिसहस्राणि, कल्पकोटिशतानि च॥ स्थित्वा मम पुरे श्रीमा नन्तेराजा क्षितौ भवेत्॥ पत्रेषु वि
ल्वपत्रन्तु देवीप्रीतिकरं मतं॥ तत्सहस्रकृता माला, पूर्ववत्फलदा भवेत्॥ किञ्चात्र वहुनोक्तेन, सामान्यतत्रउः
च्यते॥ उक्तानुक्तैस्तथा पुष्पै र्जलजैः स्थलजैस्तथा॥ पत्रैः पुष्पैस्तथा लाभे सर्वैर्विविधिगौस्तथा॥ वनजैः सर्वपु
ष्पैश्च पत्रैर्वापि शिवां यजेत्॥ पूजयेत्परमेशानीं, पुष्पाभावे तु पत्रकैः॥ पत्राणामप्यलाभे तु, तृणगुल्मौषधा
द्भिभिः॥ औषधीनामभावस्तु, तत्फलैरपि पूजयेत्॥ अक्षतैर्वा जलैर्वापि, तदभावे तु सर्षपैः॥ शिनैस्तस्याप्य

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

लाभेतु मानसीं भक्तिमाचरेत् ॥ वाजिदन्तकपत्रैश्च पुष्पैर्घेरपि च पिउकां ॥ तुलसीकुसुमैः पत्रैः रर्चयेत्
श्रीविरुद्धये ॥ पुरश्चरणकार्येषु बिल्वपत्रैस्तिलैर्युतैः ॥ साक्षतैः सतिलैर्यस्तु शिवामुद्दिश्य यत्नतः ॥ जुहु
यादनलं रुद्धं संकृतं कामरुद्धये ॥ संकृतं कामसंरुद्धे संख्यायाः कृतो जपः ॥ तदन्ते पूजयेद्यस्तु विहितं क्रिय
ते द्विजैः ॥ पुरश्चरणसंज्ञातु कीर्त्तितं द्विजसत्तमैः ॥ तस्मिन्पुरश्चरणके पूर्वोक्तं विस्तरादितैः ॥ विधानैः पूजयेद्दे
वीं कामाख्यां वैष्णवीमपि ॥ यदा संनवमेवात्र दद्यात्षोडशसाधकः ॥ उपचारान् षोडशोक्तं विधिं कृत्वा न संपूजये
त् ॥ संपूर्णपूजनं कृत्वा कल्पोक्तं शतयाजयेत् ॥ जपान्ते जुहुयादग्निं होमान्ते तु बलित्रयं ॥ द्विजातीयस्तु विप्रं वै
तीर्थत्रिक्रमतः परं ॥ पत्नीं स्वयं वा ज्ञातां वा गुरुं वापि नियोजयेत् ॥ नैवेद्यानि च सर्वाणि सुपुत्र शिष्य एव वा ॥ य
यज्ञावसाने दद्यात्तु गुरवे दक्षिणां स्तुतां ॥ चामीकरं तिलाश्च तद्दशांशो तु चेलकौ ॥ अष्टम्यां शुक्लपक्षस्य ब्रह्म
चारी जितेन्द्रियः ॥ नवम्यां वा चतुर्दश्यां महादेव्याः पुरश्चरेत् ॥ योदद्यात्तवमन्त्रान्तु विधिना विस्तरेन तु ॥ क
ल्पोदितेन संपूज्या तिथिष्वेतेषु भैरव ॥ संपूर्णपूजां नो कृत्वा न दद्यात्सत्त्रमीप्सितं ॥ न पुरश्चरणं वापि कुर्यात् ॥राम:॥
कृत्वा वशीदति ॥ नित्यपूजासु च ततः संपूर्णाय दिशान्तकैः ॥ कल्पोदितं पूजयितुं न दा कुर्याद तन्द्रितः ॥ नो ॥२२२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

चेद्विस्तरतः कर्त्तुं देव्याः पूजास्तुतैरपि ॥ कल्यानां चान्यदेवस्य तत्रायं विधिरुच्यते ॥ मार्ज्जनाद्यैस्तु संस्कृत्य
स्थण्डिले मण्डलं महत् ॥ पात्रस्य प्रतिपत्तिस्तु हृत्वादाहप्लवं तथा ॥ ध्यायेदात्मानमथवा संस्कृत्यस्यनुरूपतः ॥
अंगुष्ठात्यन्तपर्यन्तं द्वादशांन्यस्यशुद्धये ॥ अर्घपात्रेस्थभाजनाद्वा उपचारान्प्रसेचयेत् ॥ आधारशक्तिप्रमु
ख मूर्द्धरेन्मां प्रपूजयेत् ॥ हृदिस्थान्देवतां ध्यात्वा बहिः कृत्य च वायुना ॥ आलाप्य मण्डले देव्या उपचारानुयः
थाबलवान् ॥ पूजयित्वा षडङ्गानि तथाष्टौ स्थानदेवताः ॥ पुष्पाञ्जलित्रयं दत्वा जप्त्वा नुत्वा प्रणम्य च ॥ मुद्रामग्रे प्रद
र्श्याथ ततः पश्चाद्विसर्जयेत् ॥ सर्व्वेषामेव देवानामेष एव विधिक्रमः ॥ सम्यक्कल्पादितां पूजां यदि कर्त्तुं न शक्य
ते ॥ उपचारास्तथादातुं यश्चैकान्विस्तरान्तदा ॥ गन्धं पुष्पञ्च धूपञ्च दीपं नैवेद्यमेव च ॥ अन्नाद्वे पुष्पतोयानां तद
नांवित्तुलन्कितः ॥ संक्षिप्य पूजा कथिता तथा वस्त्रादिकं पुरः ॥ पुरश्चरणा कृत्वा च दीपं किल्विषनैरव ॥ दीपे
न लोकान् जयति दीपस्तेजोमयः स्मृतः ॥ चतुर्वर्गप्रदो दीप तस्माद्दीपं जयाश्रये ॥ सततं पुष्पदीपाभ्यां पूजयेदि
ष्टसुदेवतां ॥ ताभ्यामिव स्वर्गगः स्या तस्मात्यत्र न संशयस्तु ॥ पुष्पैर्द्देवाः प्रसीदन्तु पुष्पे देवाश्च संस्थिताः ॥ चराच
राश्च सकलाः सदा पुष्पवशाः स्मृताः ॥ किञ्चाति बहुनोक्तेन पुष्पसान्निमतन्त्रिकान् ॥ परं ज्योतिः पुष्पगतं पुष्पे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नैवप्रसीदति॥ त्रिवर्गसाधनं तुष्टिहृष्टिश्रीपुष्टिमोददन्॥ पुष्पमूले वसेद्ब्रह्मा पुष्पमध्ये तु केशवः॥ पुष्पाग्रे तु म
हादेवः सर्व्वदेवाः स्थिता दले॥ तस्मात् पुष्पैर्जयेद्देवीं नित्यम्भक्तियुतो नरः॥ उच्चारितं नाममात्रं जायते सुप्रवृ
तये॥ घृतप्रदीपं प्रथमं तिलतैलोद्भवं ततः॥ सर्षपफलनिर्य्यास जातोऽथ राजिकोद्भवः॥ दधिजस्त्वान्नजश्चैव
दीपाः सप्त प्रकीर्त्तिताः॥ पद्मसूत्रेण वाब्रला दर्भसूत्रेण वाथवा॥ शालजा वादरी वापि फालजोद्भवजाथवा॥ वः
र्त्तिका दीपकृत्येषु सदा पञ्चविधाः स्मृतः॥ तैजसं दारवं लौहं मार्त्तिकं वापि केलजं॥ हस्त्यश्वजोद्भवं वापि दीपपात्रं
प्रशस्यते॥ दीपवृक्षाश्च कर्त्तव्याः सौजसाद्यस्थ्यैरवः॥ वृक्षाय दीपो दातव्यो न तु भूमौ कदाचन॥ सर्व्वसहा वसुम
ती सहते न त्विदं द्वयं॥ स्वकार्यपादघातं च दीपतापं तथैव च॥ तस्माद्यथा न पृथिवी तापन्नाप्नोति वै तथा॥ दीपं
दद्यान्महादेव्यै अन्येभ्योपि च भैरव॥ कुर्व्वन्ति पृथिवीतापं यो दीपमुत्सृजेन्नरः॥ स न [illegible]नापनकरं माप्नोत्यब्द
तं समाः॥ सुवर्त्तवर्त्तिका स्निग्धः पात्रे तु श्रेष्ठदर्शने॥ सेवयेद्दीपकैर्दीपं दीपं दद्यात् प्रयत्नतः॥ लभ्यते दीपतापस्तु
दीपस्य चतुरङ्गुलात्॥ न स दीप इति ख्यातो ह्याघवह्निस्तु संस्मृतः॥ नेत्राह्लादकरः स्वच्छो दूरतापविवर्जितः॥
सुशिखः शब्दरहितो निर्धूमो नातिकस्वकः॥ दक्षिणावर्त्तवर्त्तिस्तु प्रदीपः श्रीविवृद्धये॥ दीपवृक्षास्थितेपात्रे स्थु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

घृस्नेहप्रपूरितः ॥ दक्षिणावर्त्तवर्त्तिस्तु चारुदीप्तप्रदीपकः ॥ उत्तमः प्रोक्तो पुत्र सर्वतुष्टिप्रदायकः ॥ कृष्णावर्जि-
तो दीपो मध्यमः परिकीर्त्तितः ॥ विच्छिन्नपात्रे तैलाग्या मधमः परिकीर्त्तिताः ॥ शानस्त्रावादरं वस्त्रं जीर्णमलिन-
मेव वा ॥ उपयुक्तञ्च नो दद्याद् वर्त्तिकार्थञ्च साधकः ॥ उपदद्यात् मूलमेव सततं श्रीविवृद्धये ॥ कोषजं रोमजं वा-
स्त्वं वर्त्तिकार्थं न चाचरेत् ॥ न मिश्रीकृत्य दद्यात्तु दीपस्नेहं घृतादिकान् ॥ कृत्वा मिश्रीकृतं स्नेहं तामिस्रं नरकं
व्रजेत् ॥ वसामज्जास्थिनिर्यासैः स्नेहं प्राण्यङ्गसंभवैः ॥ प्रदीपं नैव कुर्यात्तु कृत्वा पंके वसीदति ॥ अन्यपात्रैः
घृतापन्ने दुर्गमास्तुपवासिनी ॥ नैव दीपः प्रदातव्यो विविधश्रीविवृद्धये ॥ नैव निर्वापयेद्दीपं कदाचिदपि यत्न-
तः ॥ सततं लक्षणोपेतं देवार्थमुपकल्पितं ॥ न हरेज्ज्ञानतो दीपं तथा लोभादिना पुनः ॥ दीपहर्त्ता भवेदन्धः का-
णो निर्वापको भवेत् ॥ तद्दीपदीप्तप्रतिमे काष्ठाकाष्ठसमुद्भवः ॥ विन्ध्ययोद्भवमेदीपा नलाग्नेर्द्विनिवेदयत् ॥ उल्मु-
कं नैव दीपार्थे कदाचिदपि नोत्सृजेत् ॥ प्रसन्नार्थन्तु तद्दद्यादुपचाराद्धकल्पितः ॥ एवं नो कथितो दीपो धूपञ्च
शृणु भैरव ॥ नासाक्षीमुखरन्ध्रस्तु सुगन्धोऽतिमनोहरः ॥ दह्यमानस्य काष्ठस्य सपुष्पस्येतरस्य वा ॥ परागस्योत्थः
वा धूमो नस्तयो यस्य जायते ॥ स धूप इति विज्ञेयो देवानां तुष्टिदायकः ॥ वाद्यौ कृतेन चैकत्र तैर्द्रव्यैः परिधूपः

येत्॥ अनेनाग्निवर्त्तिषा कुर्य्यात् तत्फलमवाप्नुयात्॥ श्रीचन्दनस्य ग्रारल सारः कृष्णागुरुस्तथा॥ उदयसुरथश्च
श्चौ रक्तविक्रम एव च॥ पीतसारपरिमला विसङ्गिकासनस्तथा॥ नमेरुर्देवदारुश्च पिल्वसारो घवखदिरः॥ स
न्तानः पारिजातश्च हरिचन्दनवल्लभौ॥ वृक्षान्यधूपाः सर्व्वेषां प्रीतिदाः परिकीर्त्तिताः॥ अलालसरुसूत्रेण श्री
वासः पटवासकः॥ कर्पूरश्रीकरश्चैव परागश्रीकरा विभो॥ सर्व्वेषिषिरजाजाति रावारुचूर्णसितमः॥ जाति
कोषा जातिचूर्णं गन्धकस्तुरीका तथा॥ क्षीरस्तत्तेच गादिता धूपा एते उदाहृताः॥ यक्षधूपो वृक्षधूपः श्रीपिष्टागुरु
निस्सरः॥ परिवारः पिण्डधूपः सुगोलः कुण्ड एव च॥ अन्योन्ययोगान्निर्य्यासा धूपा एते प्रकीर्त्तिताः॥ एतैर्विधूप
येद्धूपान्नृपसिंहः कृष्णवर्त्मना॥ एषां धूपैर्भवेद्घ्राणौ तुष्टिं गच्छन्ति जातयः॥ निर्य्यासिस्य परागस्य का न्यस्तथैव
च॥ कृत्तिमश्चैव प्रपश्येत धूपाः प्रीतिकराः पराः॥ नयक्षधूपवितरे आथवायसकासनं॥ नरं कृ विद्रुमं मध्यं
सुरथं कान्दरस्तथा॥ यक्षधूपः पवित्रारुः पिण्डधूपस्तु चोत्तमः॥ कृष्णागुरुः सकर्पूरो महादेवप्रियः स्मृतः
॥ वृक्षधूपैः सुरादेवीं महामायां प्रपूजयेत्॥ मिदामज्ज्यासमायुक्ता न धूपा विनियोजयेत्॥ परकीयाञ्चथाघ्रा ॥रामः॥
तान् तैलीकृत्याभिमर्द्दितान्॥ पुष्पधूपश्च दीपश्च उपचारास्तथापरान्॥ घ्रात्वा निवेद्य देवेभ्यो नरो नरकमाप्नुः ॥२२४॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

यात्॥न भूमौ वितरेद्धूपं नासने घंटे तथा॥यथा तथा वा व गतं, कृत्वैतद्धि निवेदयत्॥रक्तविद्रुमसंकाशो लोचनसु
रव्यः श्वारलस्तथा॥सन्तानकानमेरुस्थ, कालागुरुसमन्वितः॥जातीकोषादिसंयुक्तो, धूपः कामेश्वरीप्रियः॥
त्रिपुरायास्तथैवाय, मात्मनामयि विद्यते॥सर्वासां पीठदेवानां, कान्तादीनाञ्च पुत्रक॥एवं तो कथितो धूपः श्रृ
णु तं नेत्ररंजनं॥येन तुष्यति कामाख्या, त्रिपुरा वैष्णवी तथा॥सौवीरं यामुलं तथ्यं, मयूरश्रीकरस्तथा॥दर्वि
कामर्द्दनीलश्च प्रयुञ्जना निजवल्लिषद्॥श्रवद्धुपास्श्शी वीरं, यामुलं सञ्जवन्तथा॥मयूरश्रीकरं रत्नं, मेघनीः
लं तु तेजसं॥घृष्टा निसा ज्यै चेतानि, शिला यां तेजसेथवा॥प्रदद्यात्सर्व्वदेवेभ्यो, देवीपश्चापि पुत्रकः॥घृततैल
नियोगेन, ताम्रादौ दीपवह्निना॥यदञ्जनं जायते तत्, दर्विकापरिकीर्त्तिताः॥सर्व्वानाविजुतानद्या, देवीभ्यो वाः
स्वजाञ्जनं॥महामाया जगद्धात्री, कामाख्या त्रिपुरा तथा॥आप्नुवन्ति महातोषं, षड्भिरेभिः सदाञ्जनैः॥विधवा
नांजनं कुर्य्या, न्महामायार्थमुत्तमं॥नादत्तेवंजने देवी, वैष्णवी वीधवाकृतं॥न मृत्यात्रे योजयेत्, साधको नेत्र
रञ्जनं॥न पूजाफलमाप्नोति, मृत्पात्रे विहितांजनैः॥चतुर्वर्गप्रदो धूपः कामदं नेत्ररञ्जनं॥तस्माद्धरमिदं द
द्या, द्देवेभ्यो भक्तितो नरः॥इति ते कथितो धूप, स्तथा ते नेत्ररञ्जनं॥नैवेद्यं तु महादेव्याः शृणु कार्यं ममाधुना॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे अष्टषष्ठोध्यायः॥ ६८ ॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ निवेदनीयं यद्द्रव्यं दे
प्राणं प्रयतन्तथा॥ तत्सर्वं पञ्चविधं नैवेद्यमिह विद्यते॥ भक्ष्यं भोज्यञ्च लेह्यञ्च पेयं चोष्यं च पञ्चमं॥ स
र्वत्रैव च नैवेद्यं आराध्येषु निवेदयेत्॥ तेषु प्रियतमं देव्याः कथयिष्याम्यतं पुरा॥ तन्नादिपंचके देवी. द
त्तैरेवाभितुष्यति॥ नादत्ते विधिवत्किञ्चित्. दत्तं चेव न विद्यते॥ लाङ्गलञ्च कपित्थञ्च. द्राक्षाकसुकेभवच॥
करकं वदरी कोलं कुष्माण्डं पनसं तथा॥ वल्कलञ्च मधूकञ्च. रसनातामकं तरं॥ आक्षोटं पिण्डखर्जूरं. करणं
श्रीफलन्तथा॥ औडुंवरञ्च पुन्नागं. मागधं कर्कटीफलं॥ जाम्बरं पिण्डखर्जूरं. वीजपूरं च यत्फलं॥ हरीतः
कीमामलकं. षड्विधं नागरङ्गकं॥ देवकं मधुरं गीतं. पटोलं क्षीरवृक्षजं॥ पाटलं साटकं हत्त. मन्निजंक
दलीफलं॥ तिन्दुकं कुसुमं पीतं. काववीरं कुरुस्सकं॥ गर्नाविगर्नसन्तुष्यं. क्षीरप्रावासमंगजं॥ कुमुदाः
नां पङ्कजानां फलानि विविधानि च॥ वन्यानां सकलैर्देवी. फलैः पुष्पैः प्रपूजयेत्॥ अतेक्षेप्सानकं शीत. वि
त्वकं चेक्षवी तथा॥ सर्वेषां फलजातीनां. मध्ये देवी प्रियं फलं॥ लाङ्गुलं मातुलुङ्गञ्च. करमर्दकमालकं॥ ए
वं फलानि देयानि. कामाख्यायै च भैरव॥ त्रिपुरायै तथा सम्य. क्कौठदेव्यास्य एव च॥ शृङ्गाटकञ्च शाकञ्च शालु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

कच्चमृणालकं ॥ शृङ्गवेलं काञ्चलञ्च, स्थूलकन्दवमूलकं ॥ एवमादीकल्पा, देव्यै सत्वा निवेत्सृजेत् ॥ परमा
न्नं पिष्टकञ्च, कृसारं पायसं तथा ॥ मोदकं पृथुकादीनि, कन्दुपक्वा निवेत्सृजेत् ॥ हविः शाल्यादनं दिव्यं माज्य
युक्तं सशर्करं ॥ निवेदयेन्महादेव्यै, सर्वाणि व्यंजनानि च ॥ क्षीरादीन्यपवीयानि माहिषानि वसर्वशः ॥ अजा
विकामृगानाञ्च, क्षीरादीनि निवेदयेत् ॥ मध्वादीनि च सर्वाणि, गुडवाणि तां तथा ॥ अन्नानि चैव पानानि, मांसानि च
निवेदयेत् ॥ सर्वसुरभिगन्धाढ्यं, व्यंजनं सुमनोहरं ॥ शाकमांसादिसंभूतं, महादेव्यै निवेदयेत् ॥ आमीक्षापर
मान्नञ्च, दधि चापि सशर्करं ॥ महादेव्यै निवेद्यैव, वाजिमेधफलं लभेत् ॥ शितायुक्तं पायसं च, सुरामधुसमन्वितं
म् ॥ देवीलोके चिरं स्थित्वा राजा क्षितितले भवेत् ॥ लाङ्गलं क्रमुकं दत्वा रूचकं करमर्द्दकं ॥ सोन्नागमतुलं प्राप्य देवी
लोके महीयते ॥ माषान्मुद्गमसुरांश्च, तिलानन्यान्सधिवच ॥ यवादीन्यपि सर्वाणि, यथायोग्यं निवेदयेत् ॥ दानायथा
नवेद्भक्ष्यं, यद्यत्तद्भवं तथा तथा ॥ संस्कृत्य वेशवाग्रैव, महादेव्यै निवेदयेत् ॥ महादेवी मुनिर्वापि, वा लक्षणाश्चेतरो
पव ॥ यद्यल्लक्षणिकार्थन्तु, प्रकल्प्य स्याद्यथा तथा ॥ तथा तथा महादेव्यै, भक्तियुक्तो निवेदयत् ॥ संस्कारानन्यथसं
स्कृत्य, यथा संस्कारकं भवेत् ॥ संस्कार्यञ्च तथा तस्याः तस्माद्द्यात्तथा तथा ॥ यत्पूतिगन्धसंयुक्तं, दन्यं भोग्य विव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का० सु०॥
॥२२६॥

र्जितं ॥ तदुकाम पिनो दद्या, न्महादेव्यै कदाचन ॥ ताम्बूलं गन्धसंयुक्तं, कर्पूराद्याधिवासितं ॥ सद्भक्तजलजानाञ्च
संस्कृतं विनिवेदयेत् ॥ वलिदानेन नन्दितां, वरं तु मृगपक्षिणाः ॥ तेषां सामान्यसत्वानां, सामान्या निनिवेदयेत् ॥ खड्ग
वाध्रीणसच्छागं, मांसैर्मिश्रीकृतं तु नं ॥ व्यंजनं स्वादुगंधाढ्यं, वासितं सुमनोहरं ॥ सकृदत्वा महादेव्यै, सार्वभौमो नृपो
भवेत् ॥ मूलकैरणमांसेन, लोहपात्रे सुसंस्कृतं ॥ व्यंजनं गन्धसंयुक्तं, देवीलोकमवाप्नुयात् ॥ खर्जूरं पिण्डखर्जूरं
यवचूर्णञ्च साक्षकं ॥ विह्वल्यै विनिवेद्याथ, राजसूयफलं लभेत् ॥ कर्पूरान्तःप्रदानेन, सौभाग्यमतुलं लभेत् ॥ ऽ
दत्वैव नारिकेलाम्बु, वाजिमेधफलं लभेत् ॥ जम्बिरं लवली धात्री, श्रीफलानि निवेद्य च ॥ वाजिमेधफलं लब्ध्वा, दे
वीलोकमवाप्नुयात् ॥ द्राक्षा सितासमायुक्ता, नागरंगकसंयुता ॥ विनिवेद्य महादेव्यै लक्ष्मीवान् रूपवान्भवे
त् ॥ धानाश्च पृथकं देव्यै, दत्वा श्रियमवाप्नुयात् ॥ इक्षुदण्डं मिक्षुदण्डं, नवनीतं निवेद्य च ॥ सौभाग्यमतुलं प्राप्य देवी
लोके महीयते ॥ नवनीतसमायुक्तं, तिलं देव्यै निवेद्य च ॥ इह काममवाप्यैव, मनोमोक्षमवाप्नुयात् ॥ अन्नञ्चम
जमिश्रान्नं व्यंजनं लवनान्वितं ॥ भोज्यं वल्यरिकल्याथ महादेव्यै निवेदयेत् ॥ स्वादुप्रसन्नस्वच्छञ्च, सलिलं नारि
केलजं ॥ क्षीराज्यमधूनि मिश्रं, सितां दधिसमन्वितं ॥ यस्तेजसेन पात्रेन, प्रियं देव्यै निवेदयेत् ॥ भक्तिप्राप्तिसं

॥रामः॥
॥२२६॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

संयुक्तं तस्य पुण्यं फलं शृणु ॥ कल्पकोटिसहस्राणि कल्पकोटिशतानि च ॥ स्थित्वा देवीपुरे वीरः सार्वभौमो नृपो
भवेत् ॥ ततः परस्तु कैवल्यं प्राप्नोति च यथेच्छया ॥ करागं च सनीवारं कथितं दधिविस्तृतं ॥ महादेव्यै च नैवेद्यं
काममिष्टवाप्नुयात् ॥ मरिचं पिप्पलीकोषं जीरकं तुषुक्तं तथा ॥ संस्कारं च समक्षोत्र महादेव्यै निवेदयेत् ॥ तिन्तिलि
खण्डसंयुक्तं भक्तियुक्तो निवेद्य च ॥ ज्योतिष्टोमफलं लब्ध्वा देवीलोकवासमाप्नुयात् ॥ राजमाषं मसुरञ्च पालङ्कीं वाथ पु
पादिकं ॥ कालशाककलायञ्च ब्राह्मीमूलकमेव च ॥ वा   कञ्चुकरं वीज्ञ कर्कोटिलमोचिकां ॥ सूक्ष्मबिन्दुपर्यन्तं च
तथैव च पुनर्नवां ॥ शाकान्वितो महादेव्यै यो यच्छेद्भक्तिसंयुतः ॥ उत्तमां श्रियमाप्नोति मम लोके महीयते ॥ श्र
द्धोपविष्टं संस्कारं भक्तिद्रव्यान्निमन्त्रतः ॥ रागादिव्याकुलाधिकं हीनाम्लहीनतो भवेत् ॥ महाकालिके लत्राणि
नैवेद्याणि कदाचन ॥ देवेभ्यो नोपयुंजीत निन्दितानि हितानि च ॥ राजतो वाथ सौवर्णं ताम्रं वा दारवे पि वा ॥ पद्म
पत्रेष्व वा दद्यात् नैवेद्यं मत्प्रियाप्रियं ॥ तैजसेषु च पात्रेषु सौवर्णं ताम्रमेव वा ॥ प्रार्थ्यणार्थमुपादद्यात् दर्घपात्रार्थमे
व च ॥ यच्छदारुमयं वापि पात्रं मध्यममीष्यते ॥ सर्वलोहं तु माहेयं स्वहस्तं घटितं यदि ॥ एवम्वा कथितो पुत्रो नै
वेद्यं वैष्णवीप्रियं ॥ कामाख्यायास्तथा देव्याः त्रिपुराया विशेषतः ॥ प्रदक्षिणानमस्कारौ साम्प्रतं शृणु तं युवां ॥ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०पु०
२२७

॥ ॥इतिश्रीकालिकापुराणे वस्तुनिर्ण्णय एकोनसप्ततितमोध्यायः॥ ६९॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥प्रसार्य
दक्षिणंहस्तं स्वयंनम्रशिराः पुनः॥दक्षिणंदर्शयन्पार्श्वं मनसापिचदक्षिणं॥सत्रिवारंततः पूजाः सम्यक्कृः पू
जासुजायते॥सचप्रदक्षिणोज्ञेयः सर्व्वदेवौघतुष्टिदः॥अष्टोत्तरशतंयस्तु देव्याः कुर्य्यात्प्रदक्षिणं॥ससर्व्वकाम
मासाद्य पश्चान्मोक्षमवाप्नुयात्॥कायिकोवाचिकश्चैव मानसस्त्रिविधः पुनः॥नमस्कारः स्मृतस्तज्ज्ञैरुत्तमाधमम
ध्यमः॥जानुभ्यामवनीं कृत्वा शिरसास्पृश्यपादयोः॥मेदिन्यांस्युनमस्कार उत्तमः कायिकस्तुरः॥जानुभ्यांक्षिति
संस्पृष्ट्वा शिरसास्पृश्यमेदिनीं॥क्रियतेयो नमस्कारो मध्यमः कायिकस्तु सः॥पुटीकृत्यकरौशीर्षदीयंनदीयते
तथा॥अस्पृष्ट्वाजानुशीर्षाभ्यां क्षितिंसोधमउच्यते॥यः स्वयंगद्यपद्याभ्यां स्वयंनम्रशिराकृतिः॥क्रियतेन्नतिसूः
क्तेन वाचिकंघ्रतमस्तुके॥पौराणिकैर्व्वैदिकैर्व्वा मन्त्रैर्व्वा क्रियतेनतिः॥समध्यमोनमस्कारो न्नवेद्यावाचनिकः सर्द
॥यत्तुमानुषवाक्येन नमनं क्रियतेसदा॥सवाच्यधमनत्यन्तं नमस्कारेषुपुत्रकौ॥इष्टमध्यानिष्टगतै मनोभि
स्त्रिविधंपुनः॥नमनंमानसंप्रोक्तं उत्तमाधममध्यमं॥त्रिविधेषुनमस्कारकायिकंचोत्तमः स्मृतः॥कायिकैः राम:
स्तुनमस्कारैर्द्देवास्तुष्यन्तिनित्यशः॥स्वयेमेवनमस्कारो दक्षिणोपिप्रतिमानतिं॥प्रणामइतिविज्ञेयः स्वपूर्व्वप्रः २२७

तियादितः॥ नैवेद्यं लभते स्वर्गं. नैवेद्येनामृतन्भवेत्॥ धर्म्मार्थकाममोक्षाश्च. नैवेद्ये प्रतिष्ठिताः॥ सर्व्वयज्ञम
यन्नित्यं नैवेद्यं सर्व्वतुष्टिदं॥ ज्ञानदं मानदं पुण्यं. सर्व्वसौभाग्यमाप्नुयात्॥ तनसापि महादेव्यै नैवेद्यं दातुमिच्छे
त्सोसानरो भक्तियुक्तः स्या. त्सदीर्घायुः सुखी भवेत्॥ महामाया नत्रमन्त्र. मन्त्रयित्वा निवेदितः॥ नानाविधैस्तु
नैवेद्यै. रितिविनाकुलसुयः॥ स सर्व्वकामानुसंप्राप्य. ममलोके महीयते॥ मनसापि च यो दद्यात्. देव्यै भक्त्या प्रदक्षि
णां॥ स दक्षिणो यमगृहे. नरकानि न पश्यति॥ देवमानुषगन्धर्वा. यक्षराक्षसपन्नगाः॥ नमस्कारेन तुष्यन्ति. महा
त्मानः समन्ततः॥ नमस्कारेणारभते. चतुर्व्वर्गमहागतिः॥ सर्व्वत्र सर्व्वसिद्ध्यर्थं. मचिरेणाप्रणाप्यते॥ नत्या विजय
ते लोकान्. नत्यायुर विवर्द्धते॥ नमस्कारेणादीर्घायु. रखिरान् लभते प्रजाः॥ नमस्कुरु महादेव्यै प्रदक्षिणामथा
कुरु॥ नैवेद्यं देहि नितरामिति यो जयते मुहुः॥ सोपि कामानवाप्यैव. ममलोके प्रमोदते॥ विदधाति च नैवेद्यं. म
हादेव्यै सुभक्तिमान्॥ दातुं प्रति नरः सोपि. देवीलोकमवाप्नुयात्॥ इति वः कथिताः सम्यक्. उपचारास्तु षोडश॥ कि
मन्यद्रुचितं तोतत्. कथयामि सुनिश्चितं॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे षोडशोपचारपूजाविधिसप्ततितमोऽ
ध्यायः॥ ७० ॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥कामाख्यायाश्च माहात्म्यं. कथयन्त्नवदामिनो॥ साङ्गं तन्त्ररहस्यं च

शृङ्गैर्वेतालभैरवौ ॥ एकदा गरुडेनाशु विष्णुर्विष्णुपराग्रणी ॥ गच्छन्देवीन्तु कामाख्यां नीलस्थामाससाद ह ॥ आसाद्य
तं गिरिश्रेष्ठं सर्वज्ञायस्य केशवः ॥ गच्छं गच्छन्तिं गरुडं नोदयामास संगतौ ॥ तं च देवी महामाया कामाख्या जगतां प्रसू
ः ॥ गरुडेन समं विष्णुं लंघयामास माधवं ॥ स उगच्छन्महामायां मायया मोहितः खगः ॥ नगच्छन्मध्यवागच्छं सह्याद्रेः
दुर्बलायितः ॥ अथार्त्तं गरुडं दृष्ट्वा गरुडं गरुडाग्रजः ॥ क्रुद्धस्तं पर्वतश्रेष्ठं समुन्मूलयितुमुद्यतः ॥ ततः कराभ्यां तं
शैलं क्रोडीकृत्य जगत्पतिः ॥ अजिह्ममस्थालयितुं मनागपि न केशवः ॥ तं च चारयितुं शैलं कामाख्या क्रोधतत्परा
॥ सिद्धिसूत्रेण वैकुण्ठं बबन्ध गरुडं सह ॥ तं बध्वा सिद्धिसूत्रेण ग्राहिणेन महार्णवे ॥ चिक्षेप हृदयादेवी संक्षोभ्य
त्यापभूतलं ॥ तं सागरतलं प्राप्तं पुनरेव समाययौ ॥ मच्चयित्वा समाक्रम्य जयाह्वा विलसंस्थितं ॥ स प्रयत्नेन महता
नोत्पत्तिं कर्त्तुमिष्टवान् ॥ महायत्नं प्रकुर्वाणः पुनस्तद्दर्शने हरिः ॥ तस्य सारं प्रसारस्य कामाख्या प्रत्यषेधयत् ॥
ज्ञानोपदर्शनं तस्य सा देवी प्रत्यवारयत् ॥ ततः संगानरहितः प्रसारासारवर्जितः ॥ गरुडोपासमं तोयं न लशी
र्णाश्च निष्ठत ॥ मार्गमाणस्तु तं स्पृष्टा सागरान्तरसंस्थितं ॥ हरिमासादयामास प्रश्नी संप्रिहतं यथा ॥ तमादायस तां
खंन्तु ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ हस्ताभ्यां च समादाद्यै वाह्णवयितुमिष्टवान् ॥ तमुद्धावयितुं शक्तो नाभूल्लोकपितामहः

॥स्वयंचदेवीमायापि बद्धः सन्विष्णुरुस्थितः॥मार्ग्गमाणास्तुतोसर्व्वे देवाशक्रपुरोगमाः॥चिरेन चाथ कालेन स
मासेदुर्ज्जलान्तरे॥तमासाद्यततः सर्व्वसुराः शक्रपुरोगमाः॥समुत्सारयितुंयत्नं चक्रुनगिरथप्युततनू॥ततः स
र्व्वपितेदेवाः मोहितामायया तथा॥ विधिर्व्विष्णुस्थितोयत्तु तद्वत्तेतत्रसंस्थिताः॥मार्ग्गमाणोथतोसर्व्वे देवाः श
क्रपुरोगमाः॥ बृहस्पतिर्म्मोहिमवत्या संदर्हन्मानुसंस्थितं॥समासाद्यसदेवानां दत्तान्नं देवपूजनं॥पृष्ठवानुसा
दरं सम्यक् स्तुत्वानत्वायथाविधिः॥ ॥बृहस्पतिरुवाच॥ महादेवजगद्धाम जगत्प्रसवकारण॥शक्रादीर्म
र्ग्गमाणोहं देव त्वं समुपास्थितः॥ब्रह्मा विष्णुश्च देवाश्च रुद्रेनापिनाकतः॥संस्थिता नापिकुत्रापि ज्ञायतेह्यन्य
थामुदा॥नामसंपाश्चजदेव क्षिप्तं मम देवताः॥कुत्रतिष्ठंतिकस्माद्वा तथाहत्वाह्यवस्थिताः॥अथयास्यामि
नांसर्व्वानुपदेशात्तवप्रभो॥तेषां स्थितिंत्वंकथय यदितेवर्त्ततिदया॥तस्यतद्वचनं श्रुत्वा तद्वदेशमहंपुनः
॥तत्सर्व्वमुक्तवान्कर्म यथाबद्धाश्चमायया॥अवज्ञातामहादेवी महामायाजगन्मयी॥तेनतन्मायया बद्धो वि
ष्णुस्तिष्ठतिसागरे॥तंमार्ग्गमाणास्त्रिदशा ब्रह्मणामाययापुनः॥निबद्धानिकटेतस्य क्षिप्तामत्याथसंयुताः॥
तामहं मार्ग्गमानाव त्वयावज्ञागवान्यथा॥बद्धस्तथैवतत्वश्चापि मायात्वंनविनापुनः॥तस्माज्जह्यम्यहंतत्र य

का॰पु॰ २२९

यातिगरुडध्वजः॥ब्रह्मेन्द्राद्यास्तथासुरा.मोचयिष्यन्तिनांश्चमांतत्॥इत्युक्त्वागुरुणासार्द्धं.संस्तूयवृषभध्वजः॥दि
वौघायत्रतिष्ठन्ति.गतस्तत्रमहेश्वरः तत्रगत्वामहादेवो.विष्णुमानाद्यदेवताः॥सर्व्वास्तान्परिपप्रच्छ किमर्थंसं-
स्थिताइह॥गतागतविहीनश्च.जडवत्ज्ञानवर्ज्जिताः॥किमर्थमत्रवैदेवा.स्तम्भेनाथयसंप्रति॥तस्यतद्वचनं-
श्रुत्वा.महादेवस्यकेशवः॥शनैर्न्नर्गिमुवाचेदं.ब्रह्मादीनांपुरस्तदा॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥नीलकूटस्य-
शिखरा.दूर्द्ध्वमागेनगच्छता॥विचनागरुडस्थेन.नीलकूटोमहागिरिः॥धृतःकरेणवोद्धत्तुं.गरुडेगतिधावने
॥तत्रमांसामहामाया.कामाख्याकामरूपिणी॥योगनिद्रास्वयंधृत्वा विक्षिप्ताम्बुधिपुष्करे॥ततोहन्तेलमोसाद्य
तोयराशेःसवाहनः॥पतितोनिवसाम्यत्र.तस्मादन्यकसूनुना॥निवसामिचिरंकालं.मग्नसागरतोयके॥ना-
ह्यापिसामहामाया.नादत्तेषांमहेश्वर॥मदर्थमागतादेवा.ब्रह्मेन्द्राद्याःसमन्ततः॥तेपिबद्धामहामाया.मायापा-
शेनवैहठात्॥तस्मान्नोह्यनुगृह्णीष्व.नयेदानींशिवालयं॥तांचप्रसादयिष्यामःशन्नोदेहिमहेश्वरः॥हरेस्तद्व
चनंश्रुत्वा.ह्यहस्यकरुणायुतः॥उवाचपरमप्रीत्या.विधिर्व्विष्णुप्रतिस्वयं॥ईश्वर्याकामरूपाया.कवचंचम
नोहरं॥बद्धाशरीरेचोन्माव्य.शस्त्रमच्छतुतांपति॥अहंनिबद्धकवचस्तेनाहंमाययातिह॥नवद्धाममसंज्ञाव

राम: २२९

तथैवासौरहस्यतिः॥तस्माद्युयन्तुकवचं.श्रृणुवन्तुवचनान्मम॥येनसौख्याप्यसंप्राप्य.द्रक्ष्यामपरमेश्वरीं॥ॐ
कामाख्याकवचस्यास्य.मुनिस्यात्तुरहस्पतिः॥देवीकामेश्वरीतस्य अनुष्टुप्छन्दउच्यते॥विनियोगःसर्व्वसिद्धौ तं
चश्रृणुवन्तुदेवताः॥शिरःकामेश्वरीसर्व्वं.कामाख्याचक्षुषीमम॥शारदाकर्णयुगलं त्रिपुरावदनन्तथा॥कंठे
पातुमहामाया.हृदिकामेश्वरीपुनः॥कामाख्याजठरेपातु.सारदापातुनाभितः॥त्रिपुरापार्श्वयोःपातु.महामाया
तुमेहने॥गुदेकामेश्वरीपातु.कामाख्योरुद्वयेतुमां॥जानुनोःसारदापातु.त्रिपुरापातुजंघयोः॥महामायापादयु
गे.नित्यंरक्षतुकामदा॥केशेकोटेश्वरीपातु.नासायांपातुदीर्घिका॥भैरवीपातुसंघाते.मातंग्यवतुबाह्वयोः॥वा
हाम्मांललितापातु.पाण्योस्तुवनवासिनी॥विन्ध्यवासिन्यंगुलीषुश्रीकामानखकोटिषु॥रोमकूपेषुसर्व्वत्र.गुप्तकाः
मासदावतु॥पादांगुलीपार्श्विभागे.पातुमांभुवनेश्वरी॥जिह्वायांपातुमांसेतुःकःकण्ठाभ्यन्तरेवतुः॥नैःपातुः
चान्तरेवक्षः ईंपातुजठरान्तरे॥सानीन्दुःपातुमांसुस्थो.विन्दविद्युन्तरेवतुः॥ककारस्त्वचिमांपातु.वकारस्थि
षुसर्व्वदा॥नंकारःसर्व्वनाडीषु.ईंकारःसर्व्वसन्धिषु॥चन्द्रःस्नायुषुमांपातु.विन्दुर्मज्जासुमन्ततः॥पूर्व्वस्यां
दिशिचाग्नेय्यां.दक्षिणेनैरृतितथा॥वारुणेनचवायव्य.कौवेरेहरमन्दिरे॥अकाराद्यास्तुवैस्नवा.अशैवर्ण

का०पु० २३०

तुमच्छगाः॥पातु तिष्ठन्तु सततं मां पातु वालरुद्रयोः॥ऊर्द्धाधः पातु सततं मां पातु सर्व्वतः शिवा॥नवाक्षरा
णीरन्ध्रेषु हारदा मंत्रगोचरे॥नवासु धातु मां नित्यं नासादिषु समन्ततः॥वातपित्तकफेत्वम्बा त्रिपुरान्तु त्रिर
क्षरी॥नित्यं रक्षतु भूतेभ्यः पिशाचेभ्यस्तथैव च॥रक्षेत सततं प्रीता क्रमाभ्यां मां निशाकरी॥नमस्कारेश्वरी दे
वी महामाया जगन्मयी॥या भूत्वा प्रकृतिर्न्नित्यं ततो नि जगदम्बिका॥कामाक्षामक्षमालाञ्च अथ वरदकरां सिं
ह सुचैकहस्तां शुभ्रप्रेतोपविष्टां शशिसकलयुतां कुत्समापीनवर्म्मां॥ज्ञानध्यानप्रतिष्ठा मतिशयविषयां
ब्रह्मणाकाश्यलिंगां गौरीन्दुत्वादिमन्त्रं शिवमयविषयां नौमि सिद्धोरमिष्टां॥मध्यं मध्यास्यनागे सततविशमि
तां भावनाराव हीयां लीलालोकस्य कोष्ठि सकलगुणयुतां व्याप्तरूपैकनत्रां॥विद्यां विद्यैकमात्रं सकरे
भयहरां क्षेमकर्त्री वरास्यां नित्यं पितादितानां प्रणयवरकरां कामपूर्व्वेश्वरीनः॥इति हरेः कवचं ततु
हां स्थितं प्रशमते शामनं यथा यतिः॥इति गृह्णानयतस्य विमोक्षणं सहितन एव विधिः सहचारिणः॥इती
दं कवचं यस्तु कामाख्यायाः पठेद्बुधः॥सकृत्तत्तु महादेवी तन्वनुव्रजति नित्यदा॥नाधिव्याधिभयन्तस्य न्नक्रव्या
द्भानयन्तथा॥नाग्नितो नापितो येभ्यो न विप्रेभ्यो न राजतः॥दीर्घायुर्ब्बहुभोगी च पुत्रपौत्रसमन्वितः॥आवर्त्तयञ्श

राम: २३०

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तं देवी मदने मोदते पुरे ॥ यथा तथा न वेद्भुः स्वं सं मे नेत्र वा बुध ः ॥ तत्क्षणा देवमुक्तस्मा त्स्मरणात्कवचस्य तु
॥ ॥ श्री ईश्वर उवाच ॥ इति श्रुत्वा तु कवचं हरिब्रह्मासुरेस्तथा ॥ शक्रादिक च चं देहो नासं चक्षुः पृथक् पृथ
क् ॥ तेन तु विनाश्य कवचं महामाया प्रभावतः ॥ उत्पेत्य सागरस्यान्त मासैः दुक्षितिमं जसा ॥ आसाद्य पृथिवीं सर्वे
ब्रह्मा विष्णादयः सुराः ॥ नीलकूटं समासाद्य कामाख्या तत्र चागता ॥ दृष्ट्वा कामेश्वरीं देवीं केशवाद्या जगन्मयी ॥ इ
दमाह स्वयं ज्ञात्वा प्रभावं तत्तु तिष्ठितं ॥ त्वमेव प्रकृती देवी त्वमेव पृथिवी जलं ॥ त्वमेव च जगन्मयी ॥ त्वं कर्त्ता सर्व
जगतां विद्यात्वं मुक्तिदायिनी ॥ परापरात्मिका देवी स्थूलसूक्ष्मात्मिका तथा ॥ प्रसीद त्वं महादेवी प्रसन्ना यां स्तुते
त्वयि ॥ देवाः सर्वे प्रसीदन्ति चतुर्वर्गप्रदे नमो ॥ इति श्रुत्वा वचस्तस्य केशवस्य महात्मनः ॥ प्रत्यक्षरूपा कामाख्या ह
रिमाभाष्य चाब्रवीत् ॥ ॥ श्री देव्युवाच ॥ केशवो ब्रह्मणा सार्द्धं सर्वे देवगणैस्तथा ॥ मद्यो निमण्डलेष्वद्धं स्नानपा
नं कुरुद्भुतं ॥ ततः स्वधामसंप्राप्य बलवीर्यसमन्वितं ॥ आरुह्य गरुडं यातः त्रिदिवं सह वेधसा ॥ एवमुक्ते मः
हादेव्या केशवः सह वेधसा ॥ यो निमण्डलतोयेषु स्नानपानश्च कारह ॥ कृता स्नावा स्ततो देवाः कृतस्नानश्च केश
वः ॥ गतो देव्याश्च संमतौ त्रिदिवं प्रतिहर्षिताः ॥ गच्छन्तु ते देवगणाः सहिता केशवं न तु ॥ ब्रह्मणा चन्तदा द्रष्टुः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

कामाख्यां विषयंगता ॥ नीलकूटस्य हस्याणां, चिन्तितः सकलैर्जनैः ॥ उर्द्ध्वाधोन्यागयोगेन दक्षस्तु संस्थिता निः
त्र ॥ तां निप्रन्यकतो देवा, आरुह्यारुह्य तं क्षणात् ॥ ययुः सत्तु पूर्ववत्त प्रीतिमापुस्ततोत्तमां ॥ निरामयास्तथाजस्मुः
विस्मयाविष्टचेतसाः ॥ स्तुवन्तः प्रस्तुवन्तश्च, कामाख्यायोनिमण्डलं ॥ ततो देवगुरुर्नत्वा, मां स्तुत्वा च मया पुनः ॥ ३
आसास्य त्रिदिवं यातो हर्षोत्फुल्ललोचनाः ॥ महात्म्यमीदृशं देव्याः कामाख्यायास्तु भैरव ॥ कवचं परमं प्रोक्तं, तत्वमा
साद्य पुत्रक ॥ यथेष्ट विनियोगेन, तामासाद्य सुखी भव ॥ कामाख्यायास्तु माहात्म्य किमन्यकथयामि ते ॥ यस्यां न्मानि
शिलायोगा न्नाशेष्याया न्तिस्वर्गता ॥ यत्रयोनिमण्डलेदृष्ट्वा सकृन्नीत्वा च मानवः ॥ निर्वीत्यन्तिनवाप्नोति, परं निर्वाः
णमानुयात् ॥ ७१ **॥ इति श्रीकालिकापुराणे कामाख्याकवचं नाम एकसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ॥ श्रीभग**
वानुवाच ॥ मातृकान्यासमधुना शृणु वेताल भैरव ॥ येन देवत्वमायाति नरोऽपि विहितेन वै ॥ वाग्भवाद्यां सुखदैवे
श्चो मातृकापरिकीर्त्तिता ॥ तासां मन्त्राणि सर्वाणि, व्यंजनानि स्वरास्तथा ॥ चन्द्रविन्दुप्रयुक्तानि, सर्वकामप्रदानि च
॥ ऋषिस्तु मातृमन्त्राणां, ब्रह्मैव परिकीर्त्तितः ॥ प्रोक्ताछन्दस्तु गायत्री देवता च सरस्वती ॥ शरीरस्य विशुद्धि प्रमुखेः
सर्वकामार्थसाधने ॥ विनियोगः समुद्दिष्टो, मन्त्राणान्यूनपूरणे ॥ अकारेण समंकादि वर्गीयं प्रथमः स्मृतः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥नेत्रद्वन्द्वे बिन्दुसंयोगे, लृत्रस्थैरक्षरैरिह॥ आकारस्तु तथाचार्य्य मङ्गुष्ठाभ्यां नमस्तथा॥ प्रथमं मातृकान्यासमं
गुष्ठद्वयसंन्यसेत्॥ पुरा वर्ग्गाक्षरैस्सार्द्ध, येवावान्यासकर्म्मणि॥ सर्व्वे तु चन्द्रबिन्दुभ्यां युक्ता कार्य्यास्तु सर्व्वतः॥ क
खकारस्तु वर्ग्गेण॥ दीर्घिकारान्तरेषु च॥ तर्ज्जन्या विन्यसेत्सम्यक्, स्वाहान्तेन तु पूर्व्ववत्॥ ऋ ख कारं टवर्ग्गेण॥ इ
दीर्घकारान्तरेण च॥ मध्यमायुगले सम्यक्, वषडन्तेन विन्यसेत्॥ एकारादि तकारान्तु ऐंकारान्तं लि कं डुं फ
टू॥ न्यसेदनामिकायुग्मे, नियतं तत्र नेरवा॥ ओंकारादि पवर्ग्गन्तु औंकारान्तेन वौषट् ततः॥ वौषडन्ते कनिष्ठाया
विन्यसेत्कार्य्यसिद्धये॥ अंकारादि यकारादि, वर्गेन क्षान्तकेन तु॥ अः इत्यन्तेन तलयो, विन्यसेत्पाणिपृष्ठयोः
॥वषट्काराः शेषभागे षष्ठन्यासे नियोजयेत्॥ हृदयादिषडङ्गेषु, पूर्व्वविक्रमतो न्यसेत्॥ अंगुष्ठादुक्तवर्गैस्तु
क्रमात्पङ्क्तिस्तु तद्विधेः॥ पुनस्तथा पादजानु, स्फिग्गुह्येषु पार्श्वयोः॥ वक्षेचा विन्यसेन्मन्त्रान् क्रमात्पूर्व्वपदक्ष
रैः॥ बाह्वोः पार्श्वयोस्तथा कण्ठे नाभौ च जठरे तथा॥ स्तनयोरपि विन्यासं, तथा सन्धिः समाचरेत्॥ वक्षे च चिबुके
गण्ड, कर्ण्णयोश्च ललाटके॥ अंगकर्णेषु षड्भिः पूर्व्ववत्न्यासमाचरेत्॥ रोमकूपेष्वसारस्थे गुल्फे जंघायुगे त
था॥ सूगेषु पादपार्श्वेषु, तथा पूर्व्ववदाचरेत्॥ एवन्तु मातृकान्यासं, यः कुर्य्यान्नरसत्तमः॥ सर्व्वयज्ञेषु पूर्ज

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सु.पूतो याम्यश्च जायते॥ नातः परतरं मन्त्रं विद्यते क्व विदेव हि॥ यः सर्व्वकामदं पुण्यं. चतुर्व्वर्ग्गप्रदं परम॥ ३
वाग्देवतां हृदि ध्यात्वा पुष्पं मूर्ध्नि च सर्व्वदा॥ त्रिधा च मातृकामन्त्रैः सक्रमैरपि पूजयेत्॥ स वाग्मी पण्डितो धीमान्
जायते च नरः कविः॥ चन्द्रविन्दुसमायुक्ता मूलात्पूर्व्वं ठठेद्बुधः॥ व्यंजनानि तु सर्व्वाणि पठेत्ततः केवलानि पठे
त्ततः॥ अकारादि क्षकारान्त. न्यसेद्वायेत्तु पूर्व्वकैः॥ जलं करतले गृह्य. प विन्यासर संज्ञकैः॥ अ इति मन्त्रस्तु तत्तो
यं प्रथमं पूरकैः पिवेत्॥ कुम्भकेन द्वितीयन्तु. तृतीयन्तु रेचकैः॥ एवं सप्त त्रिवारं तु. पीत्वा तोयं विचक्षणः॥
भूत्वाऽपण्डितो भूया त्पुत्रपौत्रसमन्वितः॥ त्रिमन्ध्यमथ पीत्वैव. मातृकामन्त्रमन्त्रितं॥ तोयकं विन्दुमाप्नोति. सर्व्वा
न्कामांस्तथैव च॥ सततं कुर्व्वते यस्तु. मातृकामन्त्रमन्त्रितं॥ तोयपानं महाभाग. पूरकुम्भकरेचकैः॥ सो पूर्व्वका
मान् सम्प्राप्य पुत्रपौत्रसमन्वितः॥ भूत्वा महालोकविख्यातो. बलवान् सत्यविक्रमः॥ सर्व्वत्र वल्लभो भूत्वा. चान्ते मोक्ष
मवाप्नुयात्॥ राजानमथवा पुत्र. मन्त्रिनार्य्यमथापिवा॥ वशी करोती न चिरा. न्मातृकामन्त्रपाठतः॥ न्यासक्रमे
क्रमः प्रोक्ता. वर्णक्रम इहैव तु॥ अक्षराणां क्रमेनाथ. तोयपानं समाचरेत्॥ ये ये मन्त्रा देवताना. ऋषीनामथ र
क्षसां॥ ते मन्त्रा मातृकामन्त्रे. नित्यमेव प्रतिष्ठिता॥ सर्व्वमन्त्रमयं ह्याद्यं सर्व्वदेवमयं तथा॥ चतुर्व्वर्ग्गप्रदं ह्याद्यं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मातृकामन्त्रउच्यते ॥ इति तेकथितं पुत्रं मातृकान्यासमुत्तमं ॥ विज्ञागमथमुद्राणां शृणु वेताल भैरव ॥ ॥ इ
ति श्रीकालिकापुराणे मातृकान्यासविधिर्द्विसप्ततितमोध्यायः ॥ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ योयोनिमुद्रा
कथिता मुद्राविज्ञजनेपुरा ॥ अष्टधा योनिमुद्रास्याः प्रथमा परिकीर्त्तिता ॥ द्वितीया खेचरी मुद्रा कामाख्यायाः स
दा प्रिया ॥ ता विधिवाहनागुह्या येन तुष्यति चण्डिका ॥ अनामिकादक्षिणस्य तर्ज्जन्यां स्वामतो न्यसेत् ॥ वामानां दक्षि
क्षिणस्यास्य तर्ज्जन्यां विनियोजयेत् ॥ दक्षे तथा तर्ज्जनीभ्यां वेष्टयेदग्रतोग्रतः ॥ मध्यमाद्वयन्तु विन्यस्य चोर्द्ध्वना
गेत्वनामिका ॥ तदग्रेण संयोज्य तथैव च कनिष्ठिके ॥ अंगुष्ठौ च तु संयुक्तौ मूलेनांगुष्ठके न्यसेत् ॥ इयन्तु खेच
री योनिमुद्रा सर्व्वार्थसिद्धिदा ॥ अस्यैवाधः कनिष्ठे द्वे नियोज्य यदि युज्यते ॥ गुह्ययोनिसमाख्याता कामिख्यातिः
तुष्टिदा ॥ अंगुष्ठयुग्मवत्पाण्योर्द्वे कनिष्ठे त्वनामिके ॥ अधोभागे नियोज्याथ मध्यमे चोर्द्ध्वतस्तथा ॥ तयोः परस्परं चाङ्
पि अन्योन्यस्य नियोजनात् ॥ मध्यामध्ये तथांगुष्ठे नियोज्यायाणि योजयेत् ॥ योनिस्त्रिशाङ्कुरी प्रोक्ता त्रिपुरा तुष्टिदा सदा
॥ मध्ये द्वे तु तथा वेष्ट्य पूर्व्ववद्व्यापनामिके ॥ कनिष्ठाभ्यां पुरो न्यस्य अंगुष्ठा मूलयोस्तथा ॥ मुद्रेयं सारदा प्रोक्ता शारदायास्तु
तुष्टिदा ॥ मूलयोनिस्तु कथिता वैष्णवी तन्त्रगोचरे ॥ तर्ज्जन्यानामिकामध्य कनिष्ठितिक्रमादपि ॥ करयोर्योजयिचैव कर

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निष्ठमूलदेशातः॥ कनिष्ठाग्रन्तु निःक्षिप्य मध्यायोनिः प्रकीर्त्तिता॥ अंगुष्ठेवाथ संवेष्ट्य संयोज्याथ करांगुली॥ अ
ग्रभागे मध्यमे शून्यं तत्र कुर्य्यात्करद्वयं॥ इयन्तु योगिनी नाम्नि सर्व्वेषांच प्रियंकरी॥ एतास्त्वष्टौ समाख्याता योन्यः का
मेश्वरी प्रिया॥ मूर्त्तिर्ज्जेदेन चान्येषां देवानामपि तुष्टिदा॥ यात्रायां युद्धविषये वाग्वादे कलहे तथा॥ अष्टौ योनीः
स्मरेद्यस्तु जयस्तस्य सनातनः॥ विसर्ज्जने पूजने च स्मरणे कर्म्मभेदने॥ एता योन्यः समाख्याता स्थण्डिका पूजने
पि च॥ तत्रास्तु कथिता योन्यः क्रमाक्रम विसर्ज्जने॥ रहस्यं वामदाक्षिण्यं मन्त्रं शुद्धिं श्रृणु प्रिये॥ मन्त्रेण क्रियते
यस्तु शारीरमव्ययमुत्तमं॥ तद्रहस्यमिति प्राहुर्म्मन्त्रेषु मंत्रकोविदः॥ कामाख्या यस्तु षट्कोण मण्डलस्य दलान्तरे
॥ त्रिधा लिखित्मूलमन्त्रं ऊर्द्धं त्रिपिपिसन्धिषु॥ अध स्त्रिसन्धिषु पुनर्विधिं शाकं हरं तथा॥ सान्निध्यस्यादनेनैव लि
खेदूर्द्ध्व वियि त्रिधा॥ नमादाय सहस्रन्तु दक्षिणे न करे वने॥ मालामपि समादाय सजयेदुत्तरामुखः॥ उत्तरे दक्षिणे
वाथ वा मे वा साधको त्तमः॥ जयान्ते लिखितं यन्त्रं तेन सर्व्वजयी भवेत्॥ दीर्घायुः सर्व्ववश्यकृत् धनधान्यसमृद्धि
मान्॥ मृतो देवीगृहं याति यन्त्रयोनिसमुद्भिमान्॥ षट्कोणानन्तरं कृत्वा वेष्टिताष्टदलेषु च॥ लिखित्वा मूर्य्य पत्रेषु
विलिखेत्यावकोदकः॥ उत्तरादिक्रमेणैव वेष्टवीनत्र संगतान्॥ अष्टौ वर्ण्णान्मध्यभागे पूर्व्ववत्कामराजतं॥ त्रिव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्मित्रवीजन्तु, त्रिकोणस्यागतो लिखेत् ॥ एवं त्रिधाकृतं यन्त्रं, कृत्वा वामकरे पुनः ॥ जपेत्त्रीणि सहस्राणि, मालामाद
य दक्षिणे ॥ जपान्ते वैष्णवीरूपां, ध्यायेत्कुर्याद्विचक्षणः ॥ प्राणायामं सहस्रन्तु, ततस्तु लिखितोत्तरं ॥ ग्रीवायां
धारयेद्यस्तु, तेन सर्वं जयी भवेत् ॥ राजपुत्रो भवेद्राजा, तेनोन्यः सविवो भवेत् ॥ द्विजराजो भवेद्विद्वान्, कवि
र्वाग्मी विशारदः ॥ रक्षेशो नः पिशाचेभ्यो, भूतेभ्यो नान्यवान्यतः ध्रुतानां नापि चाम्मृतः ॥ सा भवं विद्यते तस्य
न कदाचित्परराजये ॥ दीर्घायुरतुलप्रज्ञा, स्मृतो मोक्षमवाप्नुयात् ॥ संपूर्णमण्डलं कृत्वा, त्वष्टपत्रसमन्वितं
॥ सूर्यत्विकूश्रीफलं तस्य, निर्यासे तस्य मध्यतः ॥ षट्कोणं विलिखेत्तस्य, प्रागग्रे पत्र त्रिस्थापि ॥ विलिखेत्त्रिपुरा
वर्णां, तद्बीजन्तु नेत्रकं ॥ दलेष्वष्टसु तु पुनः वैष्णवीतत्त्वगोचरान् ॥ अष्टौ वर्णान् विलिखेत्, तथा दिक्षु चतु
र्ष्वपि ॥ षट्कोणे मूर्तिवाच्यैक, क्रमेनैकाग्रमानसः ॥ उद्धृत्वा दक्षिणाकरे, वैष्णवीतत्त्वमन्त्रकं ॥ जप्येत्रिनिर्दि
नैरेषां, युतं संयुतमानसः ॥ प्राणायामसहस्राणि त्रीणि कृत्वा निहर्षितः ॥ सन्ध्याकालेन वश्यान्तु शीर्षेन धार
येद्बुधः ॥ अत्रातायुः सर्वदमनो, मतिमान्सर्वविद्बुधी ॥ वीर्यवान्धनवान्धीर, युक्तः पार्थिव एव च ॥ प्रत्यक्षतो मंः
हामायां, कामाख्यां त्रिपुरामपि ॥ नित्यं पश्यति मेधावी, महोक्षासाश्च तारकं ॥ रिपुव्याघ्रभयं घोरा, येन वा

का०प्र
२३४

तस्य हिंसकाः॥ सर्व्वे तस्य तन्तुं प्राप्य. विनश्यन्ति न संशयः॥ जयहेतुरयं मन्त्री. संग्रामे ऽग्राख्य वादतः॥ न लिं-
ख्यते त्रिभुवनं. तस्मात्कुर्यात्तु यन्त्रकं॥ अन्ते देवि गृहं प्राप्य. ततो मोक्षमवाप्नुयात्॥ माहात्म्या यासा रदाख्या का
माख्या त्रिपुरा तथा॥ महत्त्वाद्यान्तषष्ठेनेषां मन्त्राणां योगतो भवेत्॥ मण्डलस्याष्टदलकं. तन्मध्ये विलिखेत्पुनः॥ लिं-
खित्वा पूर्ववत्पूर्वं. प्रोक्तं मन्त्रगणं समं॥ अन्यद्वयं द्वारदेशे. कोणेषु पुरतो लिखेत्॥ शुक्लकौशेयवस्त्रेषु. वशिष्ठं द्वि-
श्लिष्य तु॥ उत्तरीयन्तु यद्वस्त्रं. कृत्वा जपं समाचरेत्॥ कृतोपवासः शुद्धिस्थ. मातृकान्यासपूर्व्वकं॥ पंचानामपि मं-
त्राणां सहस्राणि च पंच वै॥ दिवसैः पञ्चभिर्यन्ना. तदन्ते तु समाचरेत्॥ प्राणायामसहस्राणि. पञ्चभिः पञ्चभिर्दि-
नैः॥ अन्ते तु कवचं न्याकात्यायन्याः समाचरेत्॥ ततस्तु मातृकान्यस्तैः श्वासरोधनपूर्व्वकं॥ त्रिपिवेत्कपिलाक्षीरं या-
गृयत्नं तदा निशि॥ एवं यः कुरुते यन्त्रं शरीरे शुक्लवाससा॥ सोऽष्टसिद्धिमवाप्नोति. देवीलोकं च गच्छति॥ य उत्तरीयं-
विनया तद्वस्त्रमव्ययस्त्रितं॥ नित्यमेव महानागा. प्रज्ञावतास्यवैश्रृणु॥ न तस्य देहशस्त्राणि. प्रवेक्ष्यन्ति कदाचन॥
नाग्निर्द्दहति तत्कायं नायः संक्लेदयन्त्यपि॥ राक्षसाश्च पिशाचाश्च भूतानां येन हिंसकाः॥ तेन तं दृष्ट्वा महानागद्दूरं
गच्छन्ति वैन्नयात्॥ गच्छेद्वारतः सोऽपि सर्व्वत्र साधकोत्तमः॥ यस्मिन्देशे निवसे. वज्रपातो न तत्र वै॥ वशीकुर्व्व-

रामः
२३४

न्ति देवाश्च नृपानन्याश्च योषितः॥ उत्सहेयदि मेधावी वाग्मी राजा वशी भवेत्॥ चिरञ्जीवी महाभागो धनधान्यसमृ
द्धिमान्॥ कविः प्रज्ञासमायुक्तो अन्ते योगी जायते रिन्निः॥ यस्मिन्प्रवेशनिवसेत् वज्रपातो न तत्र वै॥ रणे शरीरं च रक्षा
णि दृष्टहस्ताङ्कितान्यपि॥ अपराध्यन्ति सततं तस्य सर्वत्र भैरव॥ नाधयो व्याधयस्तस्य जायन्ते तु कदाचन॥ देवीपु
त्रः समतिमान् मृतो मोक्षमवाप्नुयात्॥ यत्रिनां स्वामिनो यत्त्वं यो ददाति पतिव्रतां॥ पुत्रैश्वर्यसुखोपेतो दीर्घा
युः साधु जीवेत्॥ प्रत्येकमेक कल्पनया वद्धनो सहितेन च॥ क्रमाद्विंशतिपत्राणि कथितानि मयेह वै॥ नानिप्र
त्यकतो ज्ञात्वा योन्यसेत्सर्वदा हृदि॥ लिखित्वा सर्वयन्त्राणि वितयाद्योथवा गले॥ देवेन्द्रो जायते सो वै प्रज्ञावान्पृ
थिवीतले॥ पूर्वोक्तानि समस्तानि फलान्याप्नोति तत्क्षणात्॥ विहितात्मतुलो कोसौ नित्यमेव प्रशस्यते॥ एभिः सा
र्द्धयन्त्रवर्यैः समस्तैरष्टाभिर्यन्त्रपूर्वमुक्तं सहस्रं॥ स्तुभ्यैर्वस्त्रैर्वेष्टयित्वा स्वदेहे धृत्वा नित्यं प्राप्नुयाद्वै समस्तां॥ यः
क्षत्रियो वै हृदये निधाय संग्रामकाले कवचे स्वधाम्नि॥ मन्त्राक्षराणि वसमन्त्रनानि शरीरमध्यतु प्रधार्यतियः॥
गले हरिं वक्षसि वै लिखित्वा विधिं करे पुत्रयुतं महेश्वरं॥ बाहूलसंस्थोपि हितं च वेक्षवीवाहा सुसक्षीवसर
स्वतीं च॥ एवं रणाङ्गाष्ट निधाय गात्रे स वज्रवर्म्मा भवतीहि सत्यं॥ लिखेन्मललाटे तिलकान्तरेण यः समस्तमष्टाक्ष

रमन्त्रमुत्तमं॥ ततो जपेदष्टधा तु पाणौ दत्वा स्वधामसु॥ वेष्टवीत च मन्त्रस्तु ततो गच्छेद्रणाजिरं॥ स तु वीरो म
मसमः संग्रामेषु वजायते॥ तत्पाणौ वपरवाणि तस्याग्नेराधिगृह्यते॥ विनिस्मरन्ति रिपवस्ते दयाद्रविद्राय था॥
सिंहास्वान्नरशार्दूलो वीर्यवान्बलवान्भवेत्॥ इदं रहस्यं कथितं कामाख्यायास्तु भैरव॥ वेष्टवायंत्र मुख्यं तु त्रि
पुरायास्ततः शृणु॥ तस्मात्तु सर्वमन्त्राणां त्रयोदशयुतानि तु॥ विद्यानि तु सहस्राणि तत्राद्यं वाग्भवं स्मृतं॥ द्वितीयं
कामराजाख्यं मोहनं तु तृतीयकं॥ आद्ये दिनं वाग्भवं तु चतुर्थं परिकीर्तितं॥ नेत्रवीजं द्वितीयन्तु विरहं वाग्भव
न्तथा॥ आद्यं तत्पञ्चमं प्रोक्तं चतुर्भिरपि चाक्षरैः॥ नेत्रवीजं द्वितीयन्तु प्रथमं परिकीर्तितं॥ द्वितीयं कामराज
न्तु तृतीयं वाग्भवं तथा॥ रतिस्त्रिभिस्तु यन्मन्त्रं तत्षष्ठं परिकीर्तितं॥ नेत्रवीजं द्वितीयन्तु वाग्भवं तेन सप्तकं॥ तदेव वा
ग्भवाद्यन्तु अष्टमं परिकीर्तितं॥ वाग्भवं कामराजस्य त्येनान्यां नवमं स्मृतं॥ कामराजन्तथैवाद्यं द्वितीयं स्त्रैवमोहनं
॥ एकादशमिदं प्रोक्तं द्वादशान्तु यतो भवेत्॥ द्वादशं कीर्तितं मन्त्रं शेषन्तत्रैः सुरं मतम्॥ दुःसहं त्रिपुरं सैवकृ
स्ये कायमनात्मिदं॥ ज्ञानादिस्तस्पवाप्यादि देहि वासिव संश्रिता॥ आद्यं त्रिपुरभैरव्या वीजमाद्यं प्रकीर्तितं॥ उपान्त
स्थ तदादिस्थं व्यंजनाद्यं रेफान्तकं॥ चतुर्थस्वरविन्दुयुक्ताश्चेन तृतीयकं॥ उपान्तस्थं तदादिस्थं वह्निः कोषसरस्तथा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥समाप्तिविन्दुसहिता संहितास्तु तृतीयकं ॥ एतत्त्रयं विजानाति स नरो नृम्नि शिरोमणिः ॥ सिद्धविद्याधरो यस्तु साध
को मन्मथो महान् ॥ एतत्त्रयोदश प्रोक्ता मन्त्रा मत्रैपुरोक्तलाः ॥ विंशतिस्तु सहस्रेभ्योः पश्चात्तेतन्त्र कीर्त्तिताः ॥ विं
शतिस्तु सहस्राणि माघमेतन्त्र कीर्त्तितं ॥ त्रिपुरायस्तु वालायां मन्त्रं तन्त्रणि भैरवा ॥ वाग्भवं कामराजस्तु उपान्तादिः स
विन्दुमान् ॥ शेषस्वरसमाप्तिन्यां मन्त्रमेतन्त्र कीर्त्तितं ॥ एषा तु त्रिपुरा वाला मध्या प्रोक्ता पुरैव तु ॥ शेषानेजस्विनी
प्रोक्ता येयं त्रिपुरभैरवी ॥ मध्यायाः पूजनं प्रोक्तं वालायाः शृणु साम्प्रतं ॥ यथा त्रिपुरभैरव्याः सर्व्वसिद्धिप्रदायकं ॥
विनिद्यशान्त्याशस्वेनु शान्तिं वापि विनेदयेत् ॥ चतुरेववर्ण्णषट्को केशरं तत्र संलिखेत् ॥ मध्यायाः त्रिपुरायास्तु या
दृशो द्वारमण्डले ॥ तादृशो वापि कर्त्तव्यः कोणाष्टा लिखनं तथा ॥ यापोत्सारणा कर्म्मादि भूतादीनां विशोधयेत् ॥ पूर्व
मुत्तरतं प्रोक्तं त्रिपुरापीठन्नाषितं ॥ कामाख्यापूजनं प्रोक्तं त्रिपुरापीठन्नाषितं ॥ कामाख्यापूजने प्रोक्तं सर्व्वं कुर्या
त्तु साधकं ॥ दहनप्लवनादीनि प्रतिपत्तिस्थपत्रिके ॥ स वर्ण्णपूर्व्ववत्कार्यं कामाख्यापूजने यथा ॥ देहन्यासं ततः कृ
त्वा मन्त्रवर्ण्णैस्तथाक्षरैः ॥ सर्व्वैः स्वरैस्तथा कार्यैस्ततो रूपं विचिन्तयेत् ॥ चतुर्भुजां रक्तवर्ण्णां रक्तवस्त्रविभूषितां
॥ दक्षिणोर्द्ध्वभुजं वाधो विभ्रती पुस्तकोत्तमं ॥ अन्तयं वामहस्ताभ्यां वरस्रदधतीन्तथा ॥ सहस्रसूर्य्यसंकाशां त्रिनेत्रां

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गजगामिनीं॥ पीनत्तुंगस्तमिनीनयुगां. सितप्रेतासनस्थितां॥ स्मितप्रभिन्नवदनां. सर्व्वालंकारसंयुतां॥ निरु मि
न्मुण्डमालाभिः शिरोवक्षःकटीषु च॥ त्रिगुणी त्रिगुणीभूतैः प्रत्येकं परिभूषितां॥ मदिराघूर्णनयनां रक्तदन्तच्छद
च्छयां॥ चिन्तयेद्वरदां देवी. मेकाक्षीपुरभैरवीं॥ बालाया त्रिपुरायास्तु रूपं पूर्व्वप्रपूजने॥ क्रमउक्तः पीठयोग. तत्रा
दिः श्रीकण्ठभैरव॥ पुष्पवाणास्तु यपञ्च. एतुपुष्पशराष्टकानं॥ यापंचगणरूपाद्या. सा बाला त्रिपुरा स्मृता॥ तन्मन्त्रा त्रि
पुरादेवी. विद्महे परमादितः॥ कामेश्वरी धिमहीति. तन्नः क्लिन्नः प्रचोदयात्॥ एषा त्रिपुरागायत्री आवाहनविशेष
तः पूजयेत्सकुया बाला. यथा त्रिपुरभैरवी॥ अस्याः क्रमविशेषेण. न्यासेवोत्तरकर्म्मणि॥ तत्सर्व्वसरूमन्त्राद्यैः श्री
कण्ठे तालभैरव॥ ब्राह्मे मुहूर्त्ते उत्थाय. चिन्तयेत्परमं गुरुं॥ ततो ज्ञेस्वगुरुश्चैव. तत त्रिपुरभैरवी॥ चतुर्भुजं स्फुर
त्क्षवर्ण्णवरदाभयपुस्तकं॥ अक्षमालाञ्चक्रमती धत्ते वामे च दक्षिणे॥ सुवर्ण्णरत्नखचिते. संस्थिते प्रवरासने॥ सौव
र्ण्णमुत्तरीयञ्च धत्ते सौवर्ण्णकुण्डलं॥ स्वगुरुं क्रमतो ध्यात्वा. तेष्वेव परि चिन्तयेत्॥ भैरवी चिन्तयित्वा तु ततउत्थाय
वोचरेत्॥ पाद्यमाचमनं चैव दन्तानां धावनं तथा॥ प्रातःस्नानं तथा कुर्यात् त्रिपुरं योजयेत्क्रमं॥ सर्व्वत्र देवीमन्त्रेषु
वैदिकेष्वपि भैरवि॥ त्रिपुरां चिन्तयेन्नित्यं देवमन्त्रेषु च क्रमात्॥ अग्निस्तु त्रिपुराबीजे. त्रिधामज्जनमाचरेत्॥ देवा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नामन्त्रसर्वेषु भैरवी त्रिपुरा सदा ॥ कुर्य्याद्विशेषणं णित्यं नो ज्ञार्थं निर्विशेषणं ॥ आपः पुनन्तु पृथिवी जप्त्वा त्रिपुरभैर
वी ॥ कुर्य्यादाचमनं विप्रो द्रुपदाय्यान्तथा भैरव ॥ इदं विष्णुर्भैरवस्तु विचक्रमइतीरितं ॥ मृणालतन्तुरूपेण नित्यमेव
उदीरयेत ॥ गायत्री त्रिपुराणान्तु भैरवी मातृश्च पद्धिवां ॥ मार्त्तण्डभैरवायेति सूर्य्यायार्घ्यन्निवेदयेत् ॥ उदुत्यं जातवेदसं
देवं वहन्ति केतवः ॥ दृशे विश्वाय सूर्य्यन्तिक्षेपं भैरवमीरयेत् ॥ तर्प्पणादौ प्रयुंजीत तृप्यतां ब्रह्मभैरव ॥ आवाह
नेच स्वपितरः भैरवानीति कीर्त्तयेत ॥ तृप्यन्तु भैरवी मातः पितृभैरव तृप्यतां ॥ आदौ च त्रिपुरा पूर्वं तर्प्पणे पित्र
योजयेत् ॥ ज्योतिष्टोमाश्वमेधादौ सत्रमन्त्रं प्रयुंजयेत ॥ अत्र भैरवरूपेण देवीमपि च भैरवी ॥ मदिरापात्रमाः
लोक्य रक्तवस्त्र स्त्रियस्तथा ॥ दृष्ट्वा नरशिरं चैव भैरवीश्चिन्तयेद्धिया ॥ स्त्रियो दृष्ट्वा यथैकत्र युवतीः सुमनोः
हराः ॥ तास्त्रिपुरभैरव्या प्रीनये चन्दनादिकं ॥ दद्यात्सन्त्यातु मनसा चिन्तयन्नघ भैरवीं ॥ भैरवीं प्रतिगृह्णा
ति भैरवोऽहं प्रतियद्दे ॥ कन्यायात्ना घयेच्छीमा त्रिपुरायाप्रपूजने ॥ भैरवाय ददाम्यद्य देवीं त्रिपुरभैरवीं ॥ इती
रयेत्प्रदानेतु कंन्याया त्रिपुरोद्भवः ॥ तस्याः पूजायकरणे पात्रात्मांवान्यपूजने ॥ आसनाद्यं वसनतं भोयः
योज्येकदाचन ॥ सकृदुद्दीपयेदन्यै मंदिरां साधकोत्तमः ॥ शूद्रादयस्तु सततं दद्युसालवमुत्तमं ॥ एवंतुवाय्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०प्र०
२३७

मार्गेण यजेत्रिपुरभैरवीं॥ वालान्तु वामदक्षिणे, तारान्वामपि पूजयेत्॥ श्मशानभैरवीन्देवी मुयतारान्तथैव
च॥ उच्छिष्टभैरवीचण्डी, तारां त्रिपुरभैरवीं॥ एतास्तु वाल्यभावेन पूजा दक्षिणतान्विता॥ ऋषीन्देवान्पितॄंश्चैव
मनुष्यान्भूतनस्तथा॥ योजपन्पञ्चभिर्यज्ञैः बलिपरिशोधनं॥ विधिवत्स्नानदानाभ्यां कुर्वन्नप्यविधिपू
जनं॥ क्रियते सरहस्यन्तु, तद्दक्षिणमिहोच्यते॥ सर्व्वर्षिपितृदेवादेः यस्माद्भवति दक्षिणाः॥ देवीचदक्षिणा
यस्मात्तस्माद्दक्षिणउच्यते॥ यापुनः पूज्यमानानु देवानामथसर्व्वतः॥ यश्च नागंस्वयं धत्ते सावामानुप्रकीर्ति
ता॥ यः पूजको भवेद्वाम, तत्रैवसततंस्तुतेः॥ पञ्चयज्ञानवाकुर्यात्कुर्याद्वाममपूजने॥ ऋन्तस्यपूजानागं हि य
तोगृह्णातिवामिका॥ यः पूजयेद्वामभावेन तस्यऋणशोधनम॥ पितृदेवनरादीनां जायतेन कदाचन॥ योन्यस्य
त्रिपुरायोगं, तेनयोगेनसंयुतः॥ जायतेचयशःप्राज्ञ, स्तथायोगमवाप्नुयात्॥ सचमोक्षंविशेषेव जायतेत्रिपुर
पुनः॥ ऋणशोधनयज्ञश्च, पापाक्रान्तस्यचैवहि॥ इहलोकेसुखैश्वर्य्य, युक्तः सर्व्वत्रभैरवा॥ मदनोपमकान्तेनश
रीरेनसुवर्चसा॥ सराष्ट्रकंचराजानं, वशीकृत्यसमंततः॥ मोहयत्ववनिताः सर्व्वाः सर्व्वाश्चमदविह्वला॥ सिंहव्या
घ्रान्तरक्षांश्च भूतप्रेतपिशाचकाः॥ वशीकुर्वन्प्रचरति, वायुवेगेनवारितः॥ यासाम्बा त्रिपुरांदेवीमभ्यम्बापाथ

रामः
२३७

भैरवी॥ योजयेत्परयाभक्त्या पंचबाणोपमः कृती॥ कामेश्वरीं तु कामाख्यां पूजयेत्तु यथेच्छया॥ दाक्षिण्ये वाम-
मार्गे वा सर्वदा सिद्धिमाप्नुयात्॥ महामाया सारदाख्ये शैलपुत्री तथैव च॥ यथा तथा प्रकारेण दाक्षिण्ये देवपू-
जयेत्॥ यो दाक्षिण्यो विनाज्ञावं महामायां समर्च्चति॥ स पापः सर्वलोकेषु स्तुतो जन्मवनिरोगहक्लो॥ अन्यास्तु क्षि-
वद्भन्माद्या देव्यास्तत्पूर्व्वमीरिता॥ नत्वेव राज्याद्दाक्षिण्यं पूजितास्यात्तु साधकः॥ किंतु यः पूजको वामैः सो-
ऽहन्यात्या विवर्ज्जनात्॥ सर्वसिद्धिपूरकस्यात्तु दाक्षिण्ये तेनेत्तमः॥ अथ वक्ष्ये त्रिपुरभैरव्या न्यासं शृणु तं भैरवि॥
येन विन्यासमात्रेण देववज्जायते नरः॥ भैरवीतन्त्रमन्त्रस्य ऋषिर्दक्षिण उच्यते॥ छन्दः पंक्तिसमाख्याता देवी त्रिपुरभै-
रवी॥ कामार्थतो साधनेन विनियोगः प्रकीर्त्तितः॥ हकारं विन्यसेन्मूर्ध्नि सकारं नाभितो न्यसेत् रकारमहृ विन्यः-
स्य ऐंकारं च गुरुस्तथा॥ पुनरुद्धारतश्चैव आद्यं जानुयुग्म द्वितीयकं॥ तृतीयं जंघयोर्न्यस्य चतुर्थं पादयोर्न्यसेत्॥ षष्ठ-
नाभौ परिन्यस्य स चापि त्रिविधा त्रिधा॥ त्रिविधं विन्यसेदेवं नाखादिः पादसंगतं॥ द्वितीयस्य तु बीजस्य मूर्ध्नि वास्यः
तु विन्यसेत्॥ वामेन ले द्वितीयं तु तृतीयं दक्षिणांनले॥ तृतीयं स्यास्य केशान्ते चतुर्थमुदरे न्यसेत्॥ चतुर्थमुदरे न्यास्य
राथास्या तु त्रिमात्रिया॥ अङ्गुष्ठं दक्षिणांगुष्ठे द्वितीयं तर्ज्जनीयुग्मः॥ तृतीयश्चैव मध्यायां नामिकायां चतुर्थकं॥

द्वितीयासां कनिष्ठायां वामाङ्गुष्ठे द्वितीयके॥ तृतीयं वाममनर्ज्जन्यां चतुर्थं मध्यमाङ्गुले॥ अनामायां पञ्चमन्तु षष्ठं सेवे
नु विन्यसेत्॥ एवं विधानुविन्यासेन् तृतीयमथवीजकं॥ उन्नयोर्हस्तयोर्हस्त मग्रुष्टाद्यं युगं युगं॥ तृतीयं वीजवर्ण्णा
न्तु विन्यसेत्क्रमतो बुधः॥ पिण्डितं सर्व्ववीजन्तु विन्यसेत्तु कनिष्ठयोः॥ आद्यन्तु स्तनयोर्न्यस्य पृष्ठयोश्च द्वितीयकं॥ ता
लद्वयं ततो दद्यात्॥ द्वितीयं नाभिवेष्टनं॥ कर्ण्णयोश्चिवुके गण्डे मुखे हस्तगयोस्तथा॥ स्कन्धयोश्च कुकुन्दरे जठरे शिश्न
मुर्द्धनि पादयोः पार्श्वयोश्चैव हृदये स्तनयुग्मके॥ कण्ठदेशे च न्यस्तव्या मन्त्रवर्ण्णान् क्रमात्पुनः॥ लिङ्गवाद्येन्नमइ
ति गुडाद्येन्नव विन्यसेत्॥ ॐ क्लीं देव्यै नमइति हृदये विन्यसेत्ततः॥ ॐ नमो न्नवायेति कण्ठे वामर्द्धे चैव तृतीयकं॥ वि
न्यसेत्त्रीपुरावीजं सद्योदेवत्वसिद्धये॥ ॐ हूं ईशानरूपाय ततो मनोन्नवाय वै॥ नमइत्यन्ततः प्रोक्ता मूर्द्धन्यान्न्या
सेत्पुनः॥ वक्त्रे तत्पुरुषं चापि वीजेन मकरध्वजं॥ हृदये घोर कन्दर्प्पं नाद्यु वीजेन विन्यसेत्॥ शिश्ने वै वामदेवन्तुः
मन्मथं चापि विन्यसेत्॥ सद्योजातं वयेकाम. वामदेवश्च विन्यसेत्॥ ॐकारश्च हकारश्च रेफमेकत्र संयुतं॥ प्रान्तः
स्वरं वाम्नवाद्यं स्वरैः कृत्वैस्तु पञ्चभिः॥ एभिस्तु पञ्चभिर्म्मन्त्रै रीशानादिं न विन्यसेत्॥ वर्गादि पूर्व्ववत्पुत्रा संमुषा
न्यास पूर्व्वतः॥ दक्षिणोत्तरयोः पश्चात् त्वच्छिमे चापि विन्यसेत्॥ हृदयादि षडङ्गानि दीर्घह्रस्वरैः पुनः॥ न्यस्यैत्तथा पञ्च

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

पुनः
वाणा. न्मूर्द्धादिमुखविन्यसेत्॥ ॐ द्रां द्रां वाणबाणा न्यसेन्मूर्द्धिन ततः॥ ॐ द्रीं सः क्षोभणबाणाय. पश्चान्नमइती,
रयेत्॥ ॐ क्लीं ब्लूं सः समा नेत्यकारान्तार्द्धचन्द्रकैः॥ वक्त्रे वशीकृतं लिङ्गे संमोहनमथो न्यसेत्॥ आकर्षणं तथ
वाणं. हृदि मन्त्रैः क्रमान्न्यसेत्॥ बाणबाणं दकारान्तं. तत्स्वरसमन्वितं॥ त्रिःशेषस्वरयुक्तं तु मन्त्रोर्द्ध्वे बिन्दुसंयुत ः
॥ एभिस्तु पञ्चभिर्मन्त्रैः पञ्चशक्तिः क्रमादिमां॥ एतेषु चाष्टस्थानेषु. विन्यसेन्मन्त्रवित्पुनः॥ सुभगाख्या भगा देवी तृतीयं
भगसर्पिणी॥ भगमालां चतुर्थं तु अनंगकुसुमं ततः॥ अनङ्गमेखलां पश्चाद् अनङ्गमदनां ततः॥ अष्टमी च तथा देवी
मदविभ्रममत्सरा॥ ध्यानमात्राद्दर्शनस्या नरः कल्याणमाप्नुयात्॥ पूजनाद चिराद्देवी सर्वकामान्ददाति हि॥ यः श्री
वाविरतं स्तुत्वा. शिवदूतीं शुभप्रदां॥ प्रणमेत्साधको नित्यं तस्य कामः करः स्थितः॥ यदा य नजयुता. रक्तबीजव
धायवै॥ महादेवी महामाया तदास्याकामतः स्तुताः॥ दूतं प्रस्थापयामास. शिवं जप्रायसा तदा॥ तेन सा शिवदूतीति
देवैः सर्वैः प्रगीयते॥ क्षेमंकरी श्मशाना स वदमाता महोदरी॥ कराला कामदा देवी. भगस्या भगमालिनी॥ भगोद
रीभगावाह. भगजिह्वा भगा तथा॥ एताश्चाष्टयोगिन्यः शिवदूत्याः सदैव हि॥ चिंतयन्ति स्वयं देवी यत्र तत्रैव वः
गच्छति॥ योगिन्यो यत्र सख्यः स्युः यथा न्यासं तथा पुनः॥ चण्डिकायास्तु योगिन्यः सख्योत्र परिकीर्तिताः॥ इति नोः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

त्वङ्गमन्त्राणां कथितानि समन्ततः॥ कामाख्यायास्तु होमोत्थं कल्पं मन्त्रं वदामि ते॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे
उत्तरतन्त्रे त्रिसप्ततितमोध्यायः॥७३॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ कामार्थमागता यस्मान्मया सार्द्धं महागिरौ॥ कामा
ख्या प्रोच्यते देवी नीलकूटे रहोगता॥ कामदा कामिनी कान्ता कान्ता कामाङ्गशालिनी॥ कामाङ्गनाशिनी यस्मात् कामाख्या ते
न चोच्यते॥ एतस्याः शृणु माहात्म्यं कामाख्याया विशेषतः॥ या सा प्रकृतिरूपा जगत्सु विनियोजयेत्॥ मधुकैटभना
शाय सा महामाया विमोहितः॥ यदा स युयुधे विष्णुस्तदेषा मोहयेद्धरिः॥ दिनन्दिने तु प्रलये प्रसुप्ते गरुडध्वजे॥ त
स्याश्च वर्णा विज्ञाता सासुरौ मधुकैटभौ॥ कूर्मपृष्ठगता पृथ्वी विलीना वामनाञ्जलिः॥ तान्विशीर्णा योगनिद्रा महामा
याव्यालोकयेत्॥ नावेहृदन्तरां पृथ्वीकर्तुम्प्रतिनदेश्वरी॥ उपायं चिन्तयामास कथं पृथ्वी भवेद्दृढं॥ इदानीमप्सु ती
पृथ्वी प्ररूढकोमलैर्जले॥ सृष्टिकाले जलानूसोढुं कथं वा नाम विष्यति॥ इति संचिन्तयामास जगतां सृष्टिकारि
णी॥ उपगम्य तदा विष्णुं मांसमादस्तु निद्रितं॥ तन्तुसुप्तं समासाद्य जगन्नाथं जगत्पतिं॥ वामहस्तकनिष्ठाग्रं तस्य क
र्णन्यवेशयेत्॥ निवेश्यानखरागेण प्रोद्धृत्याश्रावणामलं॥ स्थूलमिश्राकारम्या देवी योगनिद्रा जगत्प्रसुः॥ तत्कर्णमलपूः
र्णेन्या मधुनामासुरोभवत्॥ ततो दक्षिणहस्तस्य कनिष्ठाग्रन्तु दक्षिणे॥ कर्णे निवेशयामास तस्मात्प्रोद्धृतं मलं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥ तच्चापि स्थापयामास करशाखाद्वयेन तु ॥ ततो मृत्कैटभौ नाम बलवन्तासुरो महान् ॥ उत्पन्नः सतपानार्थं यस्मान्
मृगितवान्मधुः ॥ सुतस्तस्य महादेवी मधुनामाकरोत्तदा ॥ उत्पन्न कीटवज्जाति महामाया करे यतः ॥ अस्य सं कैटभाख्य
न्तु स्वयं देवी तदाकरोत् ॥ तावुवाच महामाया युध्येतां हरिणा सह ॥ युवां नोत्सुद्धयेवात्र मवक्ता द्योतदा युवां ॥ तद
युवां प्रजाषिथा. आवां विष्णु विधानतो ॥ तदा देवासुवां हन्ता नारायणो हरि[illegible]रथथा. महामाया मोहितौ द्वौ विष्णुगात्रे
नदावन्दु ॥ त्रमभाणो दहरात तु न्नाभिपद्मे स्थितं विधिं ॥ तामूचतुस्मै धातारं हनिष्यो द्योपार्थिव ॥ त्वं जागरय वैकु
ण्ठ यदि जीवितुमिच्छति ॥ ततो ब्रह्मा महामायां योगनिद्रां जगत्प्रसु ॥ रूयतो ध्यानतश्चैव यथा त्रिपुरभैरवीं ॥ ल
लाट नुमध्य भागा मुखकर्णान्तकण्ठकं ॥ हन्नाभि लिंगपृष्ठात्र न्यस्य व्याप्त क्रमः ॥ शिरो ललाट युग्म क
र्णं न्यत्रद्वये पुनः ॥ गण्डयोर घनासाया मन्तरिक्षे सुखे तथा ॥ चतुर्दश यदेभ्यन्ते न्यस्य चतुर्दश स्वरान् ॥ चिबुके
हनुग्रीवायां कण्ठदेशेषु पार्श्वयोः ॥ स्तनयोः कक्षयो वपि कपोलो हस्तयोस्तथा ॥ तत्पृष्ठयोस्तथा नाभौ लिंगयो
रुस्युगे तथा ॥ अङ्गुलीवर्गे जिंघयोश्च स्फीतो पृष्ठयादमूलयोः ॥ चरणांगुलयोः कादि कान्तवर्णांस्तु विन्यसेत् ॥ मेः
खलायां कण्ठदेशे वाजुभूषणारागतः ॥ हारे सुजिकुण्डले च केशबन्धे नपैव च ॥ चुडामणौ च नासायां वालकाग्रा

का०पु०
२४०

क्रमात्पुनः॥ मन्त्राक्षराणि त्रीण्येव संस्थितानि पुनस्तथा॥ प्राङ्मुखादिचसंन्यस्य, मन्त्र मूर्द्धा त्रिधा पुनः॥ अमृ
तां योगिनीं सिद्धां वाक्षराणि क्रमात्पुनः॥ ततो बीजत्रयाक्षराणि मूर्ध्नि वा स्तनयो हृदि॥ विन्यसेत्पूर्ववत्पूजा मार
ग्गेन्मन्त्रविद्बुधः॥ पूर्ववत्पूजयेद्देवी, पीठदेव विनिर्जितं॥ विशेषतो स्वच्छन्दान्ताः क्रमात्तु तु ममगादिकाः॥ मण्डलः
स्याष्ट दिग्भागे, पूर्वादीयपरि पूजयेत्॥ त्रिकोणाष्टमन्ताद्यान्तु, संपूर्णान्तु त्रियोनयः॥ मध्ये तु पूषणान्यव, पूजयेद्दन्त
तः पुनः॥ ईशानादीनि वक्त्राणि, ममभैरवमध्यतः॥ पूजयेत्तु तथा तत्र, मनोभवमुखानपि॥ अन्यत्र पूजने त्रैन्य
क्रमः पूर्वादितस्त्रयः॥ सर्वस्तततन्त्रयास्यं, त्रिपुराया स्वपूजने॥ निर्म्माल्यधारिणी चैव, तस्याश्चीचण्डभैरवी॥ विस
र्जनेयेत्तरस्यां, त्यक्तो निर्म्माल्यमाचरेत्॥ त्रिमुहूर्त्तं पूजयेत्तु, देवीं त्रिपुरभैरवीं॥ न जयेत्त्रिंशतान्यूनं, साधकस्तु
कदाचन॥ अङ्गुष्ठमध्यमानामा, दङ्गुलीभिः स्तुतिस्मृभिः॥ सदापुष्पादि कच्चद्यात्मालाश्च त्रिगुणांचरेत्॥ चर्म्मा
सनमधिष्ठाय, पश्चात्कृत्वा यदद्भयं॥ पूजयेत् निर्जने देशे, साधको नान्यमानसः॥ आसादयेत्तु पुष्पाणि, नैवेः
द्यादिचयोन्नवेत्॥ तद्धामहेतामुखेन, सततं साधको बुधः॥ त्रिकृत्वा त्रिपुरा प्रोक्ता, न संस्थ्य कृजिता यदा॥ शरीरे
नित्यदिनव्याधि, जायते नत्र संशयः हि॥ अवश्यापुत्रदाराश्च मृत्याद्याश्चमवंति हि॥ शस्त्राघातान्मवेत्सम्य, क्षानता

राम:
२४०

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गोनसंशयः॥ त्रिसिद्धिदायिनी चैव मन्यथा पूजिता यदि॥ इतः प्रकाराश्च ततं सम्यग्वेतालभैरवा॥ एषा च त्रिपु
रादेवी यास्यान्याः पूर्वभाषितः॥ सर्वास्तु माया भैरव्या योगनिद्रा जगत्प्रसुः॥ तस्याः प्रपञ्चरूपैस्तु बहुभिर्द्दिव्यमूर्त्तिभि
ः॥ महामायामूलभूता तन्त्रज्ञसारदापरा॥ उमा ततः शैलपुत्री मन्त्रियायास्तानत्विमे॥ उग्रचण्डा प्रचण्डोग्राः त्रिपुरा
द्यास्तथैव च॥ तस्या चापि सदेवाहं महाभैरवरूपधृक्॥ नायकस्त्वतवास्ताभि नित्यं निस्तुवसेद्ध्रुवः॥ मम भैरवरूपः
स्य मन्त्रं पूर्वमयोदितं॥ रूपं चोक्तं पूजनेषु त्रिपुरावक्रमः पुनः॥ महाभैरव विद्महे कालरुद्राय धीमहि॥ तन्नः
कामोभैरवप्रदाभिधत्तं प्रचोदयात्॥ एषा भैरवरूपस्य गायत्री मे प्रतिष्ठिता॥ यथेष्टं मांसमद्यादि भोजनाय मया
धृतः॥ महाभैरवरूपोयं यथाश्वीनतिसंगमे॥ अयन्तु वामभागेन पूज्या मद्यादिभिः सदा॥ वामः कायो ब्रह्मणो
पि मांसमद्यादिनुकैये॥ ततो महामोहनामा सर्वाकारादिवर्त्तकः॥ विष्णोश्च कामिका मूर्त्ति नरसिंहकृयोन्वितः
तासन्तु दाक्षिण्ये वामाभ्यां पूजनीयः सदाबुधैः॥ तथैव बालगोपालो मूर्त्तिर्यदि वंशतः॥ मद्यमांसादानो भोगी लो
लुपः स्त्रीषु सर्वदा॥ वशस्तु चण्डिका देव्या वामिकामूर्त्तयः स्मृताः॥ लक्ष्मास्तु वामिकामूर्त्ति सिद्धिलक्ष्मीपरात्मिका
॥ उग्रचण्डा छिन्नमस्ता रक्तादक्षानभैरवी॥ अग्निदाहं पुरग्राम मन्दिरेषु करोत्ययं॥ अपूजित महालक्ष्मी देह

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का० पु०
२४१

न्यासन्तु पूजयेत्॥ वाग्भैरवी सरस्वत्या वामिका वीतितारका॥ नीलपूर्वा च वागीशी शारिका वाक्प्रदायिनी॥ तस्या
मन्त्रं पुराप्रोक्तं शुक्लवर्णा तु सा स्मृता॥ मध्याय त्रिपुरायास्तु रूपवद्ध्यानमिष्यते॥ पूजाक्रमस्तथा चोक्तः सर्वत्रै
व तु भैरव॥ मार्त्तण्डभैरवो नाम मूर्त्तिः सूर्यस्य कीर्त्तिता॥ गणेशस्याग्निवेतालः कथितो वामनाह्वकः॥ एते वामे
नत्वावेन पूजनीया विशेषतः॥ त्रिराद्यस्तु यथापूर्वं नमश्चैव लयस्तथा॥ वान्ते द्विरेफैः सर्वत्र यथा हत्वा न
था तथा॥ अनुस्वारविसर्गाभ्यां प्राक्शेषा परिकीर्त्तिता॥ मध्ये तु केवला पूर्वं सानुस्वाराणि सहिष्णिभिः॥ यस्माद्य
तिक्रमाद्यस्तु वर्गरेकेन चैव हि॥ व्यस्तैः समस्तैरपि च ईकारसंयुतैर्युतः॥ आद्यायाः त्रिपुरायास्तु मन्त्रमत्यो
जितस्तथा॥ तथा त्रिपुरभैरव्या मन्त्रवर्णाक्षरैरपि॥ त्रिंश्चतुर्द्दश भित्त्वा तादीनयास्तु विचारयेत्॥ द्वितीयं
त्रिगुणं हत्वा शेषे वाद्येव योजयेत्॥ विकातिस्तु सन्द्याणि शेषे चापि त्रयोदश॥ आद्यमाद्यन्तप्रोक्तं वाग्भवा
द्यं तृतीयकं॥ एवं वा परमेश्वरं मन्त्राणां च चतुर्थयां॥ एतत् ज्ञात्वा नरः कामान्खिलान्प्राप्य संगतः॥ मृतो दे
वीपुरं याति क्रमाद्वेतालभैरव॥ यः सत्यान्पूजयेद्देवं सकलं मन्त्रसंज्ञायम्॥ प्रथमं कामतो न्यस्य साधक
स्तु त्रिभिन्नरैः॥ चिन्तयन्मनसा देवीं सम्यक् त्रिपुरभैरवीं॥ स कामानाखिलान्प्राप्य तु रूपो मदनोपमः॥

राम:
२४१

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥धार्म्मिकान्नृपतिं कृत्वा. ब्राह्मणो द्विजवान्भवेत्॥आराधितस्य शरीरेषु. पिशाचाद्यैः सदैव हि॥निरोगश्च चिरायुश्च
निराबाधश्च जायते॥एवं त्रिपुरभैरव्या मयाप्रोक्तं स्वयं क्रमः॥वैष्णव्यास्तु महादेव्याः सहस्राणि तु षोडश॥शृणु
भैरवमन्त्राणि. शिवैकाग्रमनाः पुनः॥अष्टोत्तरसहस्रन्तु. चतुःषष्टिस्तथा त्रयः॥मन्त्राः प्रोक्ता महादेव्या. मूर्त्तिभेदे
नताः शृणु॥अनुस्वारविसर्गाभ्यां. द्विगुणास्तु पुनः समाः॥कादिव्यंजनसंयोगा. ऊर्द्धाधोवास्तु भावतः॥द्वाभ्यां त्रिभि
श्चतानन्त. सुद्धरेन्मन्त्रविन्मुने॥अष्टाविंशोत्ततः कृत्वा. समस्तव्यस्तसंयुतैः॥विस्वरैः सस्वरैश्चापि. सानुस्वारविस
र्गकैः॥केवलैरपि तत्रैव. द्विव्यस्तध्यन्तरैस्तथा॥एवं मष्टोत्तरं याव. त्संयोगो योगभावतः॥देव्यास्तु षट्सहस्राः
णि. सहस्राणि तथा दश॥मन्त्रास्तु संख्यया ख्याता. क्रमाद्भिन्ना लभैरव॥समस्तव्यस्तरूपेण. वैष्णव्यायैमयोदिताः॥
तान्नु ज्ञात्वा नरो याति. ममैव सदनं प्रति॥अष्टम्यां वा नवम्यां वा. शतसहस्राणि षोडश॥आजयेन्मन्त्रबीजानि. सहदे
वतु भैरव॥ध्यायस्तु वैष्णवीमूर्त्तिं. तदेकाग्रमनाः शृणु॥नरराजा भवेद्भूमौ. मण्डितश्चाति हर्षितः॥चिरायुः
सुखभोगी स्यात्. उद्भिन्नो बलवाहनैः॥नाभिचवाष्टधा जन्मा. सार्वभौमो न यो भवेत्॥गणाध्यक्षो मृतः सत्या. तथै
तमुक्तिमाप्नुयात्॥इतिसकलगुणाद्यै. र्द्धर्मदोषस्यानित्यं भवतिकलुषहीनः श्रीविशिष्टैः स्वमन्त्रैः॥सकलमखि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का०पु०॥ लयेन्नासो भवेदेनयोस्तु सर्व्वभवति जितारी रोगशोकप्रमुक्तः॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे त्रिपुरभै
॥२४२॥ रवीबालात्रिपुरकल्पचतुःसप्ततितमोध्यायः॥ ७४ ॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ त्रिखण्डे च द्वादशाभिर्लक्षैर्मन्त्र
जपेत्तथा॥ पुरश्चरेत्साधकस्तु कामनिष्ठाभिहेतवे॥ जातिपुष्पञ्च वकुलं मालतीपुष्पमेव च॥ नद्यावर्त्तपाटलञ्चा
शितपद्ममतःपरं॥ आज्यमन्नं पायसञ्च दधिक्षीरं तथा मधु॥ लाजाश्चापि सकर्पुरा अमी एव चतुर्द्दश॥ पुरश्चरण
संभारा यत्त्रिपुरायाः प्रकीर्त्तिताः॥ द्वादशाभिर्वलक्षैस्तु जपेत्तु वीरसाधकः॥ एतानि सर्व्वद्रव्याणि जुहुयादनलेज्वले॥
लक्षत्रयन्तु योजप्त्वा पुरश्चरणमाचरेत्॥ सतु साज्यं सकर्पुरं जुहुयात्तु चतुःशतं॥ दशाभिर्न्नवलक्षैस्तु द्रव्यैर्मन्त्री
पुरश्चरेत्॥ जप्तेषु चाष्टभिः पश्चु सर्व्वैः सर्व्वत्र वा भवेत्॥ हस्तमात्रन्तु कुण्डं स्यात् षट्कोणं व्यङ्गुलाधिकं॥ त्रिपुरायास्तु बाला
या भव्यायास्सदैव हि॥ यथा त्रिपुरभैरव्याः कुण्डमानं प्रकीर्त्तितं॥ चतुःकोणं भवेत्कुण्डं हस्तमात्रं द्वयेषु च॥ अष्टा
ङ्गुलाधिकं प्रोक्तं वैष्णव्यास्तु पुरश्चरणे॥ त्रिकोणं हस्तमात्रन्तु कामाख्यायास्तु कुण्डकं॥ एवं सर्व्वप्रपञ्चानां मायासापि तथा
तथा॥ यः कुर्यादनलस्यैव विधिवद्वैष्णवीकृतो॥ कामाख्यायास्तथाश्चापि ज्योतिष्टोमादिवत्तु च॥ आदौ त्रिपुरभैरव्याः ॥रामः॥
चतुर्भिर्दशाभिस्तथा॥ जुहुयात् ज्वलने वह्नौ आहुतीनां चतुर्द्दश॥ पश्चात्तु मूलमन्त्रेण चाष्टोत्तरशतत्रयं॥ होमयेत् ॥२४२॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ण्डववतेन ह्याता निद्वादश्याथवा॥ जपन्तितु बलिं दद्या द्विजस्त्वाथ बलिदानतः॥ रत्नसौवर्णमुक्ताश्च प्रदेया गुरुदक्षिणा॥ व्र
लाजैर्दधिपुष्पाद्यैः लाजैर्दूर्वाः पुरस्सरेत्॥ लाजैस्तु दद्दिश्च द्वैः कुर्याच्च दधिपूर्वकं॥ अस्या यन्त्रं रहस्येन भूर्जे वर्त
लभैरव॥ यन्त्रं त्वेवाखिला कामा लभन्ते नरसत्तमः॥ षट्कोणं मण्डलं कृत्वा ऊर्द्ध्वकोणत्रयं लिखेत्॥ मन्त्रे त्रिपुरभैरव्या
त्रिवर्णा यास्तु तन्त्रयः॥ आद्याया त्रिपुरायास्तु त्रिबीजानि लिखेत्ततः॥ मध्यबीजत्रयं मध्ये लिखित्वा पीतवस्त्रके॥ सर्वै
स्तु मातृकावर्णैः द्विधा संवेष्टयेत्ततः॥ लाक्षारसे लिखित्वा तु द्विलोहैर्वेष्टयेत्ततः॥ तद्धार्यं मूर्ध्नि सततं तेन सर्वजयी भ
वेत्॥ रूपवान् गुणवान् वाग्मी धनरत्नयुतः सदा॥ दीर्घायुः कामभोगी च सुप्रजः स च जायते॥ मध्यबीजं लिखित्वैवं मूर्ध्नि चा
वस्तथापरः॥ आद्यायास्तु द्वयेवात्र भैरव्यास्तु तदेव हि॥ इति निषद्धयं चाणि ब्रह्मवेतालभैरव॥ पूर्ववद्वेष्टयित्वा तु
षट्त्रिकोणे तु मातृकैः॥ वामबाहौ दक्षिणे च हृदि कण्ठे तथा करे॥ मूर्ध्नि धार्याणि क्रमतः फलमेतच्चतुष्टयं॥ संपत्सौः
भाग्यसंतानं वशीकरणमोहनं॥ कवित्वमथ सर्वत्र जयदं तं न संशयः॥ यन्त्रं मन्त्राणि तन्त्राणि त्रैपुराणि तु भैरव॥ नव
यज्ञसहस्राणि मन्त्राद्ये श्रीगुणीकृतैः॥ ततो ज्ञात्वा पूजको धीमान् परत्रेह न सीदति॥ मन्त्री यस्तत्र मन्त्रे च विचलितपदं त्रै
पुरं यत्प्रधानं सद्धिद्ध्यैयज्ञानि विघ्नितन्नयपदं यत्क्विचित्वं प्र न्वे॥ त्रैविंशांहात्स्यं त्रिदिवमथपुरा यत्र मन्त्रे च योपि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥रागे नास्ति यदं त सकलसुन्दमयं त्रैपुराख्यं प्रधानं॥ कवचं त्रैपुरायास्तु स्यात् वेतालभैरव॥ यत् ज्ञात्वा मन्त्रराजस्य फलमा
प्नोति पूजने॥ उपचाराः पुराप्रोक्ता एतत्रैवापि पूजने॥ प्रतिपत्तिस्तु मे वाच्या कीर्त्तिता नित्यपूजने॥ कवचस्य तु माहात्म्यं श्रु
रुद्रसोचकेशवः॥ वक्तुं समर्थनन्तोपि वक्तुं जिह्वैः कदाचन॥ कवाऽन्यस्य न तेवाया तथा तोयपरिप्लवे॥ कवचं स्मर
णादेव सर्वकल्याणमाप्नुयात्॥ ॥ॐ त्रिपुराकवचस्यास्य ऋषिर्द्दक्षिणाउच्यते॥ छन्दोस्त्रिष्टुब्वयंप्रोक्तं देवी त्रिपुर
सुन्दरी॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां विनियोगस्तु साधने॥ यथा स्यात् त्रिपुराख्याता बीजानि क्रमतस्तथा॥ वामतो वाग्भवा
दीनि कीर्त्तितानि पुरामया॥ तथा त्रिपुरभैरव्या बीजनामपि नामतः॥ वाग्भवः कामराजश्च तथा त्रैलोक्यमोहनं
॥सबले सकले सार्द्धं वाग्भवं वा चतुर्थ्यां निखिलचरितकामा कामराजो वतां मे॥ सकलकरणरन्ते चामरः पा
तु नित्यं तनुगत वक्तुतेजो वर्द्धयन्तु हृद्धिहेतुः॥ कूटैस्तु पंचभिरितं गदितं सयत्वं मन्त्रं तनोनु सततं मम तेजमुग्रं
॥तेजोमयं परमरूपमयं च नित्यं तन्मे हृदि परिसरे सततं च मुक्तौ॥ आधारे वाग्भवं पातु कामराजस्तथा हृदि गु
वोर्म्मध्ये चशीर्षे च पातु त्रैलोक्यमोहिनी॥ वितनु कुलकणाख्या कालिनी भैरवाख्या त्रिपुरपुरमदाख्या सर्वलोकस्य मा
ता॥ वितरतु मम नित्यं नाभिपद्मे सकुक्षौ गणहतनवनितासा भोगदा निस्तुरन्त्वा॥ योगे जगिद्धिपरिमोहयतीव

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तीव नित्यं याग र्त्तिया त्रिपुरभैरवि तारिणीति॥ सा पश्चात्तारका नित्या मम पश्चाद्भागे नासाक्षिकर्णरसना स्थिता पातु नि-
त्यं॥ आज्ञातु त्रिपुरा येयं मध्या या कामदायिनी॥ त्रिधा तु नवता नित्यं सा मे त्रिपुरभैरवी॥ उदयादिशि सदा मां पातु
वालां नमातायमादिशि मम स्तुर्वा गडगुतुं विदध्यात्॥ अग्रे गणपवणाकाष्ठा मध्यता भैरवी मामवतु सकल रक्षा कुर्वती
सुन्दरी मे॥ महायोनिर्म्महीयोनि विश्वयोनिः सदैव ता॥ सा पातु त्रिपुरा नित्यं सुन्दरी भैरवी तथा॥ ललाटे सुभगा देवी पूर्व्व-
स्यां दिशि कामदा॥ नित्यं तिष्ठतु रक्षन्ती सदा त्रिपुरसुन्दरी॥ भ्रुवोर्म्मध्ये तथाग्नेय्यां दिशि मां त्रिपुरा भगा॥ वर्द्धयन्ती भयं गु-
ह्यं याता त्रिपुरभैरवी॥ वदने दक्षिणस्यान्तु दिशि मां भगसर्प्पिणी॥ त्रिपुरा नेत्रयोः पातु श्रिवदूतिव नाशिकां॥ क-
र्णयोः पश्चिमस्यान्तु दिशि मां भगमालिनी॥ सुगोपिता जगद्योनि यावाला त्रिपुरा मता॥ अनंगकुसुमा कण्ठे प्रतीच्यां दि-
शि सुन्दरी॥ त्रिपुरा भैरवी माता नित्यं पातु महेश्वरी॥ हृदि मारतकोष्ठायां देवी चानङ्गमेखला॥ नाम्नोउदीच्यान्तु दिशि स-
तङ्गी त्रिपुरा मता॥ अनंगमदना देवी पातु त्रिपुरभैरवी॥ ऐशान्यां दिशि लिंगेत्र मदविभ्रममन्थरा॥ वाग्वादिनी रक्ष-
तु मां सदा रक्षतु भैरवी॥ गुडमेध्रान्तरे पातु रति त्रिपुरसुन्दरी॥ मुष्कको षे जगद्योनि वाला मां त्रिपुरावतु॥ हृदयान्यन्त-
रे प्रीतिः पातु त्रिपुरसुन्दरी॥ जुनाश्रयोर्म्मध्यदेशे नित्यं पाया न्महेश्वरी॥ द्राविनी श्चन्वतः पातु वाणी मां दुर्ग्गमूर्द्धनि॥ क्षो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मनोमांसदापातु कल्याद्यो निष्कुलीतित॥ वशीकरणबाणो मां मनिन्तः पातु राजतः॥ आकर्षणाह्वयो बाणो मां पातु शत्रु
घाततः॥ मोहनस्सर्व्वभूतेभ्यः पिशाचेभ्यो जलात्तथा॥ नित्यं पातु कामबाणं सम्बानः काममुत्तमं॥ मनोमां ज्ञानविषये
शास्त्रवादे सदामतः॥ पुस्तकं पातु मामस्मिन् सांकल्पं वर्द्धयेन्मनः॥ करः पातु सदा चास्मि ह्वा मतेजो विवर्द्धन्॥ अक्षमे
न्त्रे चानयं धत्तां सर्व्वभ्यो भूतिभावनं॥ उद्धाध्यो भावभूता ब्रजतकरणाजा सुनवीलाब्जनेत्रा कालाग्निः प्रख्यरोचिः स
कलसुरगणैरर्च्चिता सुरमाला॥ ज्ञाने ध्याने कलेन प्रवलवशकरं तत्वभूताप्रतिष्ठं यातादूर्ध्वं तथाध सकलभयभृ
तो भोगभोगैः सविद्या॥ क्रैंः पातु हृदि मां नित्यं सर्व्वीर्षे पातु नित्यसः ब्लूँः पातु गुह्यदेशे मां सः पातु कण्ठपार्श्वयोः॥ वक्
शे मम नाभौ तु शिरादौ पातु सर्व्वदा॥ शकः पातु सदा कंठे ब्रह्मा रक्षतु सर्व्वदा॥ विद्याविद्याभाविनी कामरूपा स्थूलासु
क्ष्मामायया दिव्यरूपा॥ ब्रह्मेन्द्राद्यैरर्च्चितानीतिरूपा रक्षां कुर्य्यात्सर्व्वतो भैरवी मां॥ आद्या मध्या भाविनी नीति युक्ता
सम्यक्ज्ञानं ज्ञेयरूपा परा या॥ आदावन्ते मध्यभागे च तारा यातादेवी भैरवी त्रैपुरीया॥ यन्मन्त्रं तं च यथ्यानां मन्त्रान
मपि केशवः॥ वहारुद्र स्त्रजानाति नत्वं नान्यो नमोस्तु ते॥ त्वं ब्राह्मी त्वं भवानी त्वमसि च गिरिजा योगिनी सिद्धिलक्ष्मी
त्वं वाग्मी त्वं नगाख्या भगवति गिरिजा कुब्जिका चर्च्चिका त्वं वर्णास्त्वं सिद्धिरूपा त्रिविधपुरगता कामदा कामरूपा॥ ऐं क्लीं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सोत्रिपुरेकावितत्वंममलंसौताग्यसुद्धेःकुरु॥इदंतुकवचंदेव्या.योजानातिसमन्वित॥नाधयोव्याधयस्तस्यनतस्यशत्रुः
तदाक्वचित्॥इतितेपरमंगुह्यंकामाख्याकवचंपरं॥त्वंतजस्वमहाभोग.ततसिद्धिमवाप्स्यसि॥इदंपवित्रंपरमंपुण्य
कीर्त्तिविवर्द्धनं॥त्रिपुरायाःत्रिमूर्त्तेस्तु.कवचंसमकोदितं॥यःपठेत्प्रातरुत्थाय.समाप्नोतिमनोगतं॥लिखितंकवचंय
स्तुकण्ठेगृह्णातिमन्त्रवित्॥नतस्यगात्रंकृन्तन्तिशस्त्राशस्त्राणिभैरव॥संग्रामेशस्त्रवादेचजयस्तस्यप्रजायते॥इदंकवचम
ज्ञात्वायोजपत्रिपुरांनरः॥सहास्त्रघातमाप्नोति.भैरवीसुन्दरीमपि॥वीजमुच्चारयेत्स्वस्था.नवान्दोषविनिर्मुक्तयः॥संः
शोधनोगप्रत्येकःभेदस्त्रवणागोचरः॥तथैवजायतेसम्यक्.प्रश्नादिदोषवर्जितः॥यस्योच्चारणात्त्वेतु.संयोगाबोधपूर्व
णां॥प्रत्येकभिन्नभावोपिलघुश्चिजायतेनरः॥न्यासानांप्रचुरत्वेतु.फलानामपिभूषिता॥उक्तन्यासेनहिन्याज्योस्थः
धिकन्तुसमाचरेत्॥मयोक्तंन्यासमज्ञात्वा.नष्टत्वावाप्रमादतः॥यःकुर्यात्पूजनंदेव्याःआप्नुयात्समहापदं॥मन्त्रास
रस्यविसोसर्व्वमन्त्रेषुकीर्त्तितं॥वैष्णव्यावाथवारुद्रे.महाभागेथवापुनः॥मन्त्रिकलेवरगते.महामायाप्रपूजः
ने॥मन्त्रन्यासेनवाकुर्यात्.यधानेत्रेनवाचरेत्॥मल्लिकामालतीकुण्डं.कुर्याच्चान्यत्रचोत्सरेत्॥अक्षरस्केषुसिंदूरः
यानिषुमदिरान्तथा॥रक्तवस्त्रन्तुकौशेयं.त्रिपुरायीतिदंमतं॥त्रयोदीयाःप्रदातव्याःपञ्चवासप्रभैरव॥इतोन्यूनं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्रदातव्या. त्रिपुरायै च दापयेत्॥ मल्लिकामालतीकुन्दं, वकोद्भाणः सिताम्बुजं॥ शुक्लपुष्पेषु त्रिपुरायै प्रीतिदा नित्यभैर
वा॥ रक्ताम्बुजं जवा रक्त. करवीरं च कोमलः॥ रक्तत्रिपुरभैरव्याः प्रीतिदा सरुकार्च्चने॥ इदन्ते कथितं पुत्र. संक्षेपा
देवभैरव॥ अथ वाग्सिद्धिविपुलांश्च यं विस्तारयिष्यसि॥ आराधितां महामाया. सर्वाप्य च गणोन्नतां॥ कल्पमन्त्राद्य
मन्त्राणां. न विद्यसि वितानकः॥ अस्या त्रिपुरभैरव्याः शुक्लरूपाणि यानि तु॥ तानि सारस्वताख्यानि. मन्त्राश्च समुदी
रिता॥ सरस्वती च या देवी. वीणापुस्तकधारिणी॥ सकमण्डलुहस्ता च. दक्षिणा शुक्लवर्णिका॥ महाचेलकपृष्ठे च ङ्
श्रितपद्मापरिस्थिता॥ शुक्लवस्त्रा शुक्लवर्मा. शुक्लाभरणभूषिता॥ तस्यास्तु वाग्भवामाद्यां नेत्रबीजं तृतीयकं॥ द्विःकृ
त्वा तु नियोज्येत्. मन्त्रं प्राक्योतियादितं॥ वरदाभयहस्ता च. मालापुस्तकधारिणी॥ शुक्लपद्मासनगतां. सा च रा वाक्स
रस्वति॥ मालाबीजाद्यक्षरस्तु. द्विरुक्तं चार्द्धचन्द्रकं॥ मन्त्रमस्याः पुराप्रोक्तं. तत्र सामान्यमीरितं॥ रूपानुसारतः
वर्णा मुण्डमाला विभूषिता॥ तस्याश्चोक्तः पुरा मन्त्रः पातु रूपा सरस्वती॥ षष्ठीमन्त्रस्तथैतस्या स्वयोदशनिरूपणं॥
एताः कविबशक्तौघे. तत्वपाद विनिश्चये॥ सुखसम्पत्कराः प्रोक्ताः नित्यमेव तु भैरव॥ अस्या शक्तेः समस्तेश्च शुः
क्लरक्तादिभेदतः॥ चतुःषष्टिमूर्त्तयश्च त्रैपुराद्याश्च भैरव॥ महामाया योगनिद्रा मूलभूता जगत्प्रसुः॥ जगन्माता ज

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गज्ञाता. विद्याविद्यापरात्मिका:॥ तस्याएवमहानाम. त्रिपुराद्याविभूतय:॥ द्रष्टुं नामानुषोनित्यं. नाख्वयनृतातमे:
वकि॥ इतितेकथितंपुत्रं. महादेव्यामनोहरं॥ रहस्यं वामदाक्षिण्यं. मन्त्रशुद्धिंशृणुष्वमे॥ ॥इतिश्रीकालि-
कापुराणेत्रिपुराकवचपंचसप्ततितमोध्याय:॥ ७५॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ मन्त्रशुद्धिमवेद्यैवगृह्णी
यात्मन्त्रमुत्तमं॥ तत्रसिद्धिस्तुसिद्धिंच. साध्यसाध्यमेवच॥ मन्त्रचतुष्टयंप्रोक्तं. तद्विज्ञाक्षरभेदत:॥ वर्णाश्रमस्मात्स्मृत
योमयानाथितंपुरा:॥ तमादौनेरवंज्ञात्वा. पश्चात्मन्त्रंशृणुष्वमे॥ वर्णानान्तुयुगादीनां देहवीतत्रसंज्ञकं॥ य:प्रोक्ता:
भूत्महामन्त्रं. सत्रयान्यक्षराणितु॥ मूलभूतानितान्येव. ततोन्यानिचवर्द्धयेत्॥ अकारस्यककारस्य. चटकारोतथैव
च॥ तकारोयशकारस्य. वर्णाद्यास्तुप्रकीर्तिता:॥ आईउऋरीकारस्य. दीर्घाईचचतु:स्मृता:॥ एतौऐऔचवर्णस्त्रवि
न्द्वादिर्जशिकस्तथा॥ ध्याननन्तरजस्त्वति. कीर्तितासुसुराह्यमी॥ खकारस्यगकारस्य. घङौवर्ग:प्रकीर्तित:॥ यञ्जनो
दौककारादिछजोधाञ्जोपरस्मृत:॥ ठकारस्यडकारस्य. ढकाशद्वादिरेवच॥ एकारान्तस्यभूतोयं. तवश्वादिप्रकी
र्तित:॥ खकारस्यदकारस्य. धर्म्मशद्वादिरेवच॥ नवशदस्यचैवादि. चतुर्थोवर्गउच्यते॥ फलशद्वादियंत्रादि. व
कुशद्वादिरेवच॥ नकारोमनुशद्वादि. पञ्चमोवर्गउच्यते॥ यकारस्यवकारस्य. नकारोरसाथैवच॥ एभिस्तुर्भि:

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का॰पु॰ २४५
र्व्वर्ग्गेयं, षष्ठस्तु वर्ग्ग उच्यते ॥ शषसाहक्षकारश्च, संयोगः परिवेदकः ॥ पञ्चभिः शेषवर्ग्गोयं, सप्तमपरिकीर्त्तितः ॥ संयो
गायोगसंलीन, प्रतिलोमविशेषतः ॥ वर्ण्णाः स्युर्व्वर्ण्णनामादौ, वाग्माश्चैपि च जैरवा ॥ चतुर्व्वर्ग्गप्रदा वर्ण्णाः सुखदुःखकरा मा
घा ॥ वीथैजैषजसंयुक्ता, पूजकाः परिकीर्त्तिताः ॥ अहं विष्णुश्च ब्रह्माश्च, गायत्री ब्रह्ममातृका ॥ अपरं ब्रह्म वर्ण्णास्तु प
रं ब्रह्म सुखप्रदं ॥ अपरं ब्रह्म कुशलं, परं ब्रह्माधिगच्छति ॥ षडक्षरशिवो वर्ण्णा, जगती छन्दया पुनः ॥ स सर्ज्ज सम वक्त्रा
तान्, ब्रह्मरन्ध्रचवैन्यधात् ॥ अहं तु सकलान्वर्ण्णान्, न च जैरवतच्चकं ॥ अकार्थ्य वकुलं पुत्र, ज्ञानमार्ग्गविवर्द्धयन् ॥
नइमेगतिता वर्ण्णा, मया वर्ण्णा विनिश्चये ॥ मत्वस्तु द्विविवेकार्थं, वर्ण्णतत्र ततः शृणु ॥ शालिग्रामं तु स्वरूपिण्यां, रेखे
द्वे प्रथमं न्यसेत् ॥ तन्मध्यतः पुरा रेखे, विस्तुलक्ष्मितले तथा ॥ तयोस्तु रेखयोर्म्मध्ये रेखे समते न्यसेत् ॥ तस्य वक्त्रा
स्य चारेषु, वास्तु नत्यरि संख्यया ॥ चतस्रस्तु ब्रदानव्याः स्वरमध्येषु जैरवा ॥ भिन्नानाश्च तथा तासां, सन्धयोष्टौ प्रकीर्त्तिताः ॥
नैमयस्तु चतस्रोस्य, सन्धिमध्येषु कीर्त्तिता ॥ अष्टारसंयुतचक्रं, लिखेत् सौम्यमुदङ्मुखः ॥ प्राङ्मुखं वा लिखेच्चक्रं, चतुर्द्व
मिस्यसमन्वितं ॥ वहिर्वेष्टनसंयुक्तं, वर्ण्णज्येष्ठं प्रकीर्त्तितं ॥ मिषादीनान्तु राशीनां, सुदयाय प्रकीर्त्तिता ॥ इदमेव भवेच्चक्रं ज्ञा
नश्रीवृद्धिकारकं ॥ इदं चक्रं लिखित्वा तु, समभ्यो मोम्युदङ्मुखः ॥ प्राङ्मुखो वा लिखेद्वर्ण्णान्, शुचिः सन् प्राणमन्गुरुं ॥
रामः २४५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्रदक्षिणां विलिखेत वर्णान्निक्षिप्य तदुत्तरे ॥ पुरो लिखेद्वकारस्य तस्यापि क्रमशो लिखेत् ॥ ऋकारं वर्ज्जयेद्दीर्घं लीकारस्य
सुरेसवे ॥ अकारादीक्षकारान्तं ऋऌतं च णा वर्जितं ॥ प्रदक्षिणाक्रमादेव लिखित्वा वर्णसंचयं ॥ स्वनामाद्यक्षरं ब्रुसं कु
र्य्यात्तु गणानक्रमं ॥ मन्त्रस्याद्यक्षरं यावत् सिद्धाद्यं तत्र योजयेत् ॥ नवैकपञ्चके सिद्धः साध्यषट्सुस्मपंक्तिषु ॥ ॠ का
रं वर्जयेद्दीर्घं मिकारस्य सुरेश्वरि ॥ अकारादिक्षकारान्तं ङञनकारवर्जितं ॥ प्रदक्षिणाक्रमादेव लिखित्वा वर्ण
संचयं ॥ स्वनामाक्षरसंगृह्य कुर्य्याद्गणानक्रमं ॥ मन्त्रस्याद्याक्षरं याव सिद्धाद्यं तत्र योजयेत् ॥ त्रिसप्तैकादशे
ष्वव सुसिद्धः परिकीर्त्तितः ॥ द्वादशाश्च चतुर्थेव शान्त्रवः परिकीर्त्तितः ॥ सिद्धेन वा चिरात् सिद्धिः साध्यं कालेन
सिद्ध्यति ॥ कामान्नाशयते शत्रुः सुसिद्धिः सिद्धिदो चिरात् ॥ अयं मन्त्रक्रमः प्रोक्तो मन्त्रदाक्षिण्यगोचरे ॥ वाम्यारा
धनमन्त्रेषु क्रमं शृणु शिवे भैरव ॥ अतृ द्वयं तं अणास्थ वर्णाश्च वर्णगोचरे ॥ लिखित्वा क्रममेतेन वर्णास्तु मन्त्रवर्णवि
नु ॥ नृसिंहार्क्क वराहाणां प्रासाद प्रणवस्य च ॥ एकाक्षर द्व्यक्षराणां न सिद्धारि विचिन्तनम् ॥ वीजेषु वापि सर्वेषु
दीर्घाक्षेषु च भैरव ॥ सिद्धादि विचिन्तलोकाणां ग्राह्यान्नुनदवश्यकं ॥ सुसिद्धं कामदं ग्राह्या साध्यसिद्धिविचारणात्
॥ न ग्राह्यं शास्त्रवीधीमान् गृहीत्वा प्रीतिनायदं ॥ यायस्य काक्षरो मन्त्र तन्नाम्नास निगद्यते ॥ सहितस्त्वन्द्र विन्दुभ्यां त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वा॰पु॰
२४६

बीजमितिगम्यते॥तथाश्क्रो लकारस्य सार्द्धचन्द्रः सबिन्दुकः॥स एव वश्याकबीजः स्यात्तथान्यत्रापि योजयेत्॥मन्त्रो
द्वारेषु सर्वत्र परतः पुरतः पुनः॥पूर्वतोपि परेकाय मन्तुक्तौ पूर्वपक्षकं॥यदा षोडशसाहस्रं वेष्टव्यामच्चपञ्चकं॥
॥चक्रे निरीक्ष्यते तत्र षोडशारन्तु चक्रकं॥विंशतीन्तु सहस्राणि त्रिपुरायाय दक्षते॥द्वात्रिंशदारं तच्चक्रं लिखनीयं
सदा बुधैः॥इदमेव महच्चक्रं षोडशारादिकं कृती॥कुर्याद्दधिकरेषाणि स्म्बश्रुखान्तरेषु वा॥इयन्ति कथितापुत्र मन्त्र
सुद्धिरत्नीप्रिया॥जानाति सम्यक् य इमां स जयी काममाप्नुयात्॥रक्तस्यं परं पुत्रप्रयोगादिप्रकारतः॥वक्ष्यामि त
त्समासेन शृणु वेतालभैरव॥दन्तःपक्षवितानस्य तदन्यपरिवेष्टितः॥निर्म्माल्येन तु वेष्टव्या तत्संवेष्टगुणत्रयं॥
तद्वादसन तु त्रेस्य वस्त्रान्तं मच्चमन्त्रितं॥गृहीत्वा दक्षिणपाणौ मन्त्रास्तुगतमादितः॥सजपेदथ वेष्टव्या अष्टम्यां त्रिय
ते त्रियः॥ततस्तु दक्षिणवाहौ धार्य्यमन्त्रान्तमं बुधैः॥ततो द्वादश सिद्धिः स्याद्वेतालो चेन्नाजिति निडी॥जयः संग्रामवा
देषु शरीरस्यापयोगिना॥वश्याकृदाजपुत्राणां राज्ञामपि च सन्ततं॥भूतप्रेतपिशाचास्तु नाशयान्ति प्रेतगोचरं॥योषि
तं समदानान्तु वसहृच्छिद्रसन्ततः॥रुधिरानां च मांसानां धात्रीणां शुष्टमिष्टये॥तेजसां सर्व्वकस्यैव चक्षुस्तेजः प्र
दस्ताघा॥मूर्द्ध्नि पक्षे वितानस्य कृत्वा दत्वा शतत्रयं॥वेष्टवीत च मच्चस्तु जप्त्वा नं स्थापयेद्गृहे॥तं विडालन्तु यापस्य न्म

रामः
२४६

लिनीवनितास्तुवा॥ नापुत्री सा न विन्दीतु. कदाचिदपि नीरवा॥ ताद्दकूपक्षविडालस्तु. कदाचिदपि नीरवा॥ मृता
पत्यापितोऽङ्गे. जीवपुत्रा प्रजायते॥ कोकिलाजंगराजो वा. वकोलोवास्तु कोपवा॥ विश्ववीतत्रंमन्त्रेण. संचितेय
त्र तिष्ठति॥ विष्णुः स्तु मन्दिरे तस्य न विन्दसुप्रजाजद॥ नसंज्ञात त्र गर्भेति. गताः खादन्ति मानवान्॥ नारीनरश्मातं तस्य
मन्दिरे हिप जायते॥ पञ्चमूर्तिस्त्रगण्डिकाया. निर्म्माल्यनिचयस्तुयः॥ तासां वलीनां मांसानि. स्थाल्यां पक्वादिनत्रयं॥ अष्ट
म्यां तत्सुनद्दैव्यै. दत्वा तन्मन्त्रमभ्यर्चितेः॥ तोयैरष्ट्रस्य युञ्जीत मनसा चिन्तयेन् शिवं॥ तस्मिन्नृत्सुनेतु दीर्घायु. राजा पापवि
वर्जितः॥ तेजस्वी शत्रुदमनः कविर्वाग्मी च जायते॥ ललाटे मूर्द्धिक पठे वा. वाहुपाण्योस्तथा हृति॥ विश्ववीतत्रमन्त्रस्य
यानि चाष्टाक्षराणि तु॥ लिखित्वा तानि चैतेषु. स्थानेषु मन्त्रवित्सुधः॥ कुंकुमक्षीरमलय. जातपंकेन जावकेः॥ अष्ट
म्यां च समीभूत्वा. नवम्यां प्रथमन्तरः॥ प्रतिस्थानेषु सकरे. मष्टोसंपूजयेद्बुधः॥ आवर्त्तिनेनमन्त्राणां. ततोनुपूजये
च्छिवां॥ ततस्तस्मिन्दिने देव्यै. द्विजातीयकं वलिं॥ दत्वा सहस्रं मन्त्रेस्य. संख्याया जपमाचरेत्॥ जयान्ते तु ह विष्णुः
त्वा संयतो रजनीन्नयेत्॥ एवं संवत्सरं नृपतिपुत्र. वायतस्य पराजयः॥ कदापि रनयो भूया. न्न चवादे पुराभवतः॥ ६
विधिनैवं संवत्सरान्ते वा रणोज्ञान यथा तथा॥ सदा लिखेक्षात्रियस्तु विजयाय रणेषु च॥ अपरन्तु रणाष्टांगं. गृह्णीमि

तन्याकीर्त्तितं॥ अनेनैवतुगुह्येन विजयीत्वंभविष्यसि॥ इतिवःकथितंसर्व्वंगुह्याद्गुह्यपरात्परं॥ सुखसम्पत्करंमन्त्रं
सर्व्वमन्त्रंसमन्वितं॥ यंश्रोतुंत्रिदशाःसर्व्वे नित्यंवाञ्छन्तिवामृतं॥ नदितंतेसमाख्यातं तत्रवेतालभैरवा॥ एतत्सर्व्वंनरोत्तमा
वा. ततःपुत्रभैरव॥ सकामानखिलान्प्राप्य नित्यंकैवल्यमाप्नुयात्॥ शृणोतियःसहृदितं कथ्यमानंद्विजोत्तमः॥ नन
स्यविघ्नजायन्तेनापुत्रत्वत्तुजायते॥ दीर्घायुर्बलयुक्तश्च नित्यंप्रमुदितोहितिः॥ वाञ्छितान्समवाप्येह देवीगृहमवाप्नुयं
त॥ गच्छन्तंकामरूपान्तं पीठंनीलाचलास्वयं॥ कामाख्यानिलयंगृह्य कुब्जिकापीठकच्छपं॥ आकाशगंगायत्रास्ति तज्ज
लेनाभिषिच्यते॥ तत्राराधायन्तंपुत्र महामायांजगन्मयीं॥ सुप्रसन्नाभिरादेवी वरदानेनभविष्यति॥ ॥श्रीर्व्वउ
वाच॥ हनुमांश्चमारूढः तत्रवेतालभैरवौ॥ सपुत्रोसंपरित्यज्य तत्रैवान्तरधीयत॥ ततस्तेनाटकंशैलं परित्यज्य
नयस्थितौ॥ आजग्मतुर्महात्मानं वशिष्ठंब्रह्मणःसुतं॥ सहिसंध्याचलगतः सोहृष्टाःसमुपस्थितौ॥ सन्नाजयामास
मुनिः तास्मिन्नद्रौहरात्मजौ॥ ततस्तस्योपदेशेन वशिष्ठस्यमहात्मनः॥ जग्मतुःतौतदाशैलं कामाख्यामाउलंगतं॥
तत्रगत्वामहात्मानौ वैत्सुवीतत्रगोचरे॥ आदायजगतांदेवीं महामायाजगन्मयीं॥ भैरवाख्यस्यलिङ्गस्य निकटङु
स्थोहरात्मजौ॥ आकाशगंगामाप्लाव्य स्थण्डिलेमहलोत्तमे॥ निधायनलशार्द्दूलं जग्मतुर्म्मन्त्रमुत्तमं॥ तंजप्त्वाविधिः

वत्मच्चं.सिद्धिमष्टाक्षरात्मकं॥वेतालस्य यथाशंख्यं.भैरवास्य महामतिः॥त्रिभिर्ब्बीजैस्तु लक्षाणां.चतुर्ल्लक्षमन्त्रतां गतः
॥त्रिधापुरश्चरणांश्च.तौ मन्त्यासमकुर्व्वतां॥यद्यदोत्तरतन्त्रोक्तं.कल्पान्तं पूजनेहतं॥ततस्तौ चक्रतुस्तौ तु.तत्रोहाय
नमध्यतः॥कामाख्या त्रिपुरादीनां.सन्यासामपि पूजनं॥सहस्त्रपीठयात्रायां.चरतु विधिवत्तदा॥एवं तौ वद्धकवेः
चौ.कृतेज्यासोहरान्मजौ॥सुप्रीता वाजुजग्राहु.महामाया तथे तदा॥ध्यानस्थयोस्तु जपतो.जायते स्वर्गजन्मयी॥शिवः
लिङ्ग विनिर्ग्गच्छ.तदा प्रत्यक्षतां गत॥तस्यां विनिर्ग्गतायां तु.शिवलिङ्ग त्रिधाभवत्॥भैरवी भैरवी वेति.भैरवश्च तथा
त्रयः॥तान् दृष्ट्वा तदा देवी.वेताल भैरवास्तथा॥यथाध्यानगतां दृष्ट्वा.वहिःस्थापित तथा तथा॥तां दृष्ट्वा वास्तसर्व्वाङ्गी.पीनो
न्नतपयोधरां॥वरदानयहस्तां च.सिद्धसुत्रासिधारिणीं॥रक्तपद्मप्रतीकाशां.सितप्रेतासनस्थितां॥निमील्य नयन
न द्वंद्वं.तदा वेताल भैरवौ॥आहि आहि महामाये.त्रुवतुस्तौ मुहुर्मुहुः॥ततस्तथा महादेव्या.तेजसाप्यायितौ तु तौ॥
॥परस्परं परहस्तस्य.चाग्रभागेन वैस्मवी॥आप्यायितौ ततस्तौ तु.दृष्टौ चापि तथा पुनः॥आसेदतुश्च देवत्वं.मनुष्य
त्वं विहाय च॥देवभूतौ तदा तौ तु.महामायां जगन्मयीं॥स्तुतिभिर्न्नामभिश्चेति.तथा तुष्टुवतुः शिवां॥ ॥
॥वेतालभैरवावूचतु॥जयजयजयमहामाये.देवासुरगणार्च्चितपद.पंकजे विश्वस्य विभूतिभ्यो विनिस्त्राशिमौलिकेः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

लिनाविनि। शिवस्थाने त्रत्रये निर्जितकमले। विषव.पूर्द्धिघुरर्जितहानितकमलेश्या॥ मध्यनेत्रनतप्रुगंगुरुस्मन्तपः
रिसेवितपृहायकमिमिलजी॥ आज्ञाचक्रान्तरान्तरालिस्फोटिकरोटिकतुल्यकान्तशान्तपरे॥ वकुनायकायजोः
गयोग.धर्म्मसागरेसाम्यरत्नप्रसरे॥ त्रिनाभिनीडविमध्यवद्धविविकेवनमुनस्वप्नसमाधानपरे॥ विविधरत्नविनो
दविम्बमूर्तिमहामायरमितषड्वक्रपरे॥ आदिषोडशलक्षपूर्वितचारुदेह.पीनतुंगकुचावलाञ्चितभूमिमध्यना
कलोकगते॥ सिद्धसुत्रवरानयासिद्धान्तपातक॥ पंकजतासमूलमणिचतुर्वोडिश्युते॥ ज्ञानतालकमन्त्रनयोगि
योगनिवद्धसारवमूनतंगविनोदहते॥ आत्मतत्वपरेकसाररत्नहारकगुम्फितसुमि। विवेकसेकसितप्रेनरते॥ र
त्नसारससमस्तासंगततरंगवाग्वियोगमन्त्रशास्त्रपूरविशेषहते॥ योगिनीगणान्तत्यभारतीवन निवद्धरत्नहारक
ण्ठासुखभूषणाचिते॥ साहहासविमोदयुक्तकेलिविरंशुदेहपरे॥ देहि देवि विशोकमोचनपापशापासुभेशठे॥ स
र्वविश्वात्मिकांस्तुत्वा.नत्रयत्रीमयीं शिवां॥ प्रणमामि महामायां लोके वेदे चकीर्तितां॥ परापरात्मिकानित्यां.साध्यवाधेक
संस्थितां॥ कामाह्लादकरींकान्तां.तांनमामिजगन्मयीं॥ प्रपन्नपंचसुधाकां.जगदन्नविवर्द्धने॥ स्वभावेनार्द्धरकोङ्गी.देवित
वंनमोस्तुते॥ कानाख्यानित्यरूपाख्या.महामायासरस्वती॥ यालक्ष्मीर्विष्णुवक्षस्थां.तां.नमोवो हितांशिवां॥ सत्राणीयः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्यानत्त्वानि सहस्राणि तु षोडश॥ भक्तेनत्वात्मनेतुभ्यं नमोस्तु मम पार्वति॥ इति स्तुत्वा ततस्तस्यां महामायां जगत्प्र
सूं॥ उवाच मुदिताचेति वरं वरय तं सुवां॥ प्रत्यक्षतो महामायां पूर्व्वविद्या नगोचरां॥ नो दृष्ट्वा नक्रतनयौ प्राहतुश्चेदमु
त्तमं॥ ॥वेतालभैरवावूचतुः॥ ॥ देव्यनेन शरीरेण भवत्याः शंकरस्य च॥ प्रार्थसम्यास्वतीसेवां नित्यं यावद्दिवःश्र
श्री॥ नान्यं वरं साधयावो मातस्त्वत्तो जगन्मयी॥ अत्र पृथातवम्नैव स्याम्यामो गिरिमन्दिरे॥ एवमुक्ता ततस्ताभ्यां महा
मायां जगन्मयी॥ एवमस्त्विति चोवाच भवत्वेवं पुत्रकौ ततुः॥ एवं स्मितं जगद्धात्री प्रोक्ता स्यात्स्वं यूयुम्बके॥ निःपीड्य सा रं
यामास शरीरं चारु स्वयं गिरा॥ ततस्तु निःसृतं शीरं पाययामास भैरवं॥ वेतालश्च महाभाग पपुस्तोनदानृपा॥ पीत्वा तौ तु त
दशीरं देवतं प्राप्य सास्वतं॥ अजरो वामरो भूतौ महातेजस्विनो शुभौ॥ तस्यास्तु क्षीरमम्न तं तत्पीत्वा तौ महाबलौ॥ पीत्वा
तौ तु महाक्षीरं सर्व्वज्ञौ सवभूवतुः॥ यौ पूषणानात्संजातौ ततस्तौ प्राहवेश्मवी॥ गणानां च देवदेवनां भवतं स्याधिपो युवां
॥ द्वास्थौ च नित्यं नासन्नौ नन्दीनक्रौ भवस्तुतौ॥ ॥श्रीदेव्युवाच॥ इत्युक्त्वा हरसम्मत्या महामायां जगन्मयी॥ योगिनी
गणसंयुक्ता तत्रैवान्तरधीयत॥ अन्तर्हितायां तस्यां तु तदा वेतालभैरवौ॥ मुदितौ परमप्रीतौ हृतहृत्यौ च भूवतुः॥ अथाः
गत्य देवगणैः सार्द्धं सप्रमथो हरः॥ समभ्यजयितुमत्यर्थं पुत्रौ वेतालभैरवौ॥ तदासौ त्वं महादेव तदा नीलाचलं गिरिं॥ सव

लं दर्शयामास. पीठन्तु स्थानभेदतः ॥ कामाख्यायागृहं तत्र दर्शयित्वा मनोभवान् ॥ ततः वीयां कामगुहां, छायाछत्रं स्व
कालयं ॥ स्वकीयपञ्चभूतानां संस्थानं चापदर्शयेत् ॥ कामरूपन्तु सकलं, पीठमेव समस्ततथा ॥ प्रत्येकं दर्शयामास क्रमतस्त्रि
पुरान्तकः ॥ प्रथमं करतोयाख्यां, सत्यगङ्गां सदाशिवा ॥ पुण्यतोयमयं शुभ्रां, दक्षिणाब्धिकगामिनीं ॥ ततस्तु कामरूपस्य
वायव्यां त्रिपुरान्तकः ॥ आत्मनो लिङ्गमतुलं, जल्पीशाख्यमनुत्तमं ॥ यत्र नन्दी समाराध्य, महादेवं जगत्पतिं ॥ अभिन्नेन श
रीरेण, गाणपत्यमवाप्नुयात् ॥ नन्दीकुण्डमहाकुण्डं, यत्र नन्दी पुराकरोत् ॥ अभिषेकं लब्धवरं, पुण्यतोयमनुत्तमं ॥ यत्र
स्नात्वा च पीत्वा च, हरतत्त्वो नरो भवेत् ॥ हरस्य सदनं याति, नन्दिनोपि महाप्रियः ॥ तस्यासन्न महादेवी, नातिदूरव्यवस्थि
तां ॥ सिद्धेश्वरी योनिरूपां, महामायां जगन्मयीं ॥ शंभो दर्शयामास, भैरवाय महात्मने ॥ यत्र नन्दी महामाया, वाजयाम्नः
शिवारिणः ॥ स्तुतिभिर्नतिभिः पूज्यो, गाणपत्यमवाप्नुयात् ॥ सुवर्णमानसस्तत्र, नदमुख्यो मनोहरः ॥ नन्दिनो नुग्रहार्थं
तु मानसाख्यं सरस्तथा ॥ आगतस्त्रोतसा यत्र तोः पूर्वमेव तपस्यतु ॥ यत्रोद्भवा तत्र नदी, हिमवन्तनवांशुना ॥ यस्यां स्नात्वा
नरः पुण्यं, प्राप्नोति जाह्नवीसमं ॥ गौरीविवाहसमये सप्तमातृगणैः हृतः ॥ जलाभिषेको भर्गस्य जटाजूटेषु यः पुरा ॥
तैस्तोयैरभवद्यस्मा, जटोदाख्या स्मृतास्ततः ॥ चैत्रमासि सिताष्टम्यां, यस्यां स्नात्वा नरो व्रजेत् ॥ पूर्णायाम्नानरः श्रेष्ठः शि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वत्ससदनं यथा॥ द्वापरस्य तु या गंगा, त्रिस्रोता ख्या सरिद्वर॥ हिमवत्प्रभवा शुभ्रा, चन्द्रबिम्बाद्विनिर्गता॥ यस्यां स्नाता महा
माया, मातृयोनौ न जायते॥ चन्द्रसूर्यग्रहे स्नात्वा, कैवल्यं प्राप्नुयान्नरः॥ शितप्रभा नाम नदी, महादेवावतारिता॥ हिमवत्प्र
भवा सापि, सिता सापि समुद्रगा॥ तस्यां दशहरायां तु, दशम्यां शुक्लपक्षके गा॥ स्नात्वा विष्णुपुरं याति, नरो विमुक्तपातकः॥ क
रतोया नाम नदी, ततः पूर्वदिशि व्यवस्थिता॥ नरं नवं धनं नित्यं, पार्वती सा पुनाति हि॥ नवतोया ततः प्रोक्ता, हिमवत्प्रभवे
वसा॥ तस्यां स्नात्वा महामायां, नरो गच्छति देवतां॥ संपूर्णमाघं स्नात्वा तु, नरो विष्णुगृहं व्रजेत्॥ तासां नदीनान्तु पति, रंगदोः
नाम वैनदः॥ पीठपूर्वे स्थितः पुण्यो, ब्रह्मपादसमुद्भवः॥ हिमवत्प्रभवः सोपि, गन्धर्वदेवपूजितः॥ तत्र स्नात्वा चयोः
त्वा च, नरो ब्रह्मगृहं व्रजेत्॥ कार्त्तिकं सकलं मासं, योगदाख्ये महानदे॥ स्नानं करोति मनुज, स्तस्य पुण्यफलं शृणु॥ ईः
इह लोके वियोगः स, प्राप्यते वा तमं सुखं॥ तासां नदीनान्तु यति, रंगदो नाम वै नदः॥ शिष्टे ब्रह्मगृहं प्राप्य, ततो मोक्षमवा
प्नुयात्॥ नन्दिकुण्डे नरः स्नात्वा, नक्तं कुर्यात्तथा निशि॥ ततः परस्मिन् दिवसे, गच्छेज्जल्लीश्वरान्तिकं॥ तत्र स्नात्वा महास्नान
शां, जल्लीशं प्रपूज्य च॥ तस्मिन्निशि हि विशाखी, यतात्मा नं निशां नयेत्॥ ततोनु दिवसं प्राप्य, गच्छे सिद्धाम्बरी शिवां॥
तां पूजयेत्तस्यां, सुपवासी तथा चरेत्॥ चतुर्भुजा तु सा देवी, पीनोन्नत पयोधरा॥ सिंदूरपुंजसंकाशा, वर्त्तिकर्त्तीं च ख

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

र्थरं ॥ दक्षिणे वामबाहुभ्यां सम्मीतिवरदायिनीं ॥ जटामणितदशीर्षञ्च रत्नप्रेतोपरिस्थितां ॥ कामाख्यातन्त्रमेवास्याः पूज
नेतन्त्रमीरितं ॥ एवं हि त्वा नरो धीरः पुनर्योनौ न जायते ॥ यामदग्न्यभयाज्ञीताः क्षत्रियाः पूर्वमेव मे ॥ म्लेच्छत्वमुपादाय
जल्पीशं शरणं गताः ॥ ते म्लेच्छवाचः सततमार्यवाचश्च सर्वदा ॥ जल्पीशं सेवमानास्तु गोपयेन्निरतं हरं ॥ तत्र चतुर्गणाः
तस्य महाराज मनोहराः ॥ तोषयित्वाथ तान्सर्वान् जल्पीशं पूजयेन्नरः ॥ वरदाभयहस्तोयं द्विभुजं कुन्दसन्निभं ॥ तत्तु
रूपस्य तु मन्त्रेण पूजयेद्देवमुत्तमं ॥ एवं पुण्यकरः पीठे जल्पीशस्य महात्मनः ॥ एतेज्ञात्वा नरो याति शंकरस्यालय
प्रति ॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे भैरववेतालसिद्धिनाम षष्टसप्तध्यायः ॥ ७६ ॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ए
तच्छ्रुत्वा तु संवादमुत्तमं शंकरस्य च ॥ भैरवस्य तु वेतालसहितस्य महात्मनः ॥ नृपश्च सगरो राजा मुनिमौर्व्वं महाम
तिं ॥ पप्रच्छ मोदसंपन्नो देहैः सन्नतमुत्तमं ॥ ॥ सगर उवाच ॥ विचित्रमिदमाख्यातं भगवन्मुनिसत्तम ॥ कामरू
पस्य पीठस्य संस्थानं निर्णयं तथा ॥ नृपश्च श्रोतुमिच्छामि विस्तरेण महामते ॥ वायव्यस्याथ मध्यस्य पूर्वभागस्य निः
र्णयं ॥ यथा यस्मिन्निस्थितो लिङ्ग महादेवोम्बिका तथा ॥ तत्सर्वं द्विजशार्दूल कथय श्रोतुमुत्सहे ॥ ॥ और्व्व उवाच ॥
उक्तो वायव्यभागस्य निर्णयो नृपसत्तम ॥ निश्रुत्योत्तरमध्यादेः शृणु विदानीम्विनिर्णयं ॥ बहुरोका नाम नदी करतो

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

याप्रदक्षिणां॥उत्तरंस्या विनीवासो,तत्पूर्वं कामरूपकं॥सुरसोनामजीमूतः कामरूपान्तरः स्थितः॥ निःसृतावह
वोनेति,नदीतस्मात् वृषप्रदा॥आसनेसुरसाख्यस्य,शिवलिंगामहावृषाः॥माहेश्वरीन्तत्रदेवी,योनिमण्डलरूपिणी॥ः
स्नात्वातुवहकेशकाया,मारुह्यस्वरसाचलं॥महावृषंपूजयित्वा,महादेवंमहेश्वरीं॥धूतपापोजितद्वंद्वः पुनर्योनौनजा
यते॥चतुर्भुजाद्वषारूढा,वरदाभयशूलधृक्॥शुद्धस्फटिकवत्मूर्त्तिर्जटारत्नमहावृषा॥अघोरस्यतुमन्त्रेण,पूजा
स्यपरिकीर्त्तिता॥कामेश्वर्याःस्वरूपन्तु,महेश्वर्याःप्रकीर्त्तितः॥पूजापितद्वदेवस्या,तद्वत्फलप्रदापिसा॥तत्रावा
शिष्टकुण्डन्तु,वशिष्ठमुनिमीरितं॥तत्रास्थित्वावसिष्ठन्तु,नरकेननिवारितः॥अप्राप्यगन्तुंजीमूतं,नीलाख्यंपक्ष्मवा
नृसुमं॥स्वस्थानार्थंकृतंतत्र,कुण्डंदेवगणार्च्चितं॥यत्रस्नात्वानरोयाति,नाकपृष्ठंयथेच्छया॥सुरसस्यचपूर्वस्यांः
कृ,त्तिवासाख्योगिरिः॥कृत्तिवासाःस्वयंतत्र,कुण्डंदेवगणार्च्चितं॥यत्रस्नात्वानरोयाति,नाकपृष्ठमवाप्नुयात्॥कृ
त्तिवासाःस्वयंतत्र,सत्यावस्थस्वयंपुरा॥चण्डिकाचनदीतत्र,तस्यांस्नात्वादिवंव्रजेत्॥चण्डिकायांनरःस्नात्वा,संपू
ज्यकृत्तिवाससं॥भाद्रस्यकृष्णचतुर्थ्यान्तु,निःकलंकोभवेन्नरः॥पूर्णभाद्रनवम्यान्तु,चण्डिकायांनरोत्तमः॥स्नात्वा
गच्छतिभूतेशं,दृष्ट्वाकृत्तिवाससं॥उत्तरस्याविशेणीनित्यं,चण्डिकासासरिद्वरा॥नातिदूरेचण्डिकायां,पूर्वस्यांदिः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शिफेनिला॥ संज्ञया सा सरितां श्रेष्ठा, ज्ञाता नन्दावतारिता॥ ब्रह्मणो दुहिता सा तु, गाङ्गपर्वतसम्भवा॥ फेनिलायां नरः
स्नात्वा पूर्णिमायां प्रयत्नतः॥ फाल्गुणे मासि नरकं, जित्वा स्वर्गमवाप्नुयात्॥ ततः सिताख्यया पूर्वं, सरिद्धुत्तरगामिनी॥ यस्यां
स्नात्वा मकरे चैत्री, गंगास्नानफलं लभेत्॥ ततः पूर्वं सुमदना, योजनद्वितयान्तरे॥ नदीजनकराजेन समाराध्य वृषध्व-
जं॥ हिताय भैरवाख्यस्य सुतीक्ष्णाऽवतारिता॥ सुतीक्ष्णां गिरिमारुह्य, स्नात्वा सुमदनाजले॥ माघशुक्लचतुर्थ्यां तु पूज-
येद्वा महेश्वरं॥ संप्राप्य सकलान् कामान्, शिवलोकाय गच्छति॥ एता नद्यः कामरूपे, नैऋत्यामुत्तरस्रवाः॥ पीठस्तु पू-
र्वतस्तत्र, त्रिपुराख्यः प्रपूज्यते॥ एवं ते कथितं राजन्, महापुण्यमिदमुत्तमं॥ कामरूपस्य नैऋत्यां, यत्र शंभुः सहाम्बिका॥
पुनरेवं महाराज, जानद्यो दक्षिणास्रवाः॥ हिमवत्प्रलयावध्याः कमद्याः शृणु भूपते॥ श्रृगदस्य नदस्योर्ध्वं, जङ्गाक्षा तु मः
हानदि॥ मार्गशुक्लचतुर्दश्यां, तस्यां स्नात्वा दिवं व्रजेत्॥ ततः पूर्वं सुमजाक्षा, नदी पुण्यतमा सदा॥ विशाखस्य तृतीयायां
यस्यां स्नात्वा दिवं व्रजेत्॥ ततस्तु मानसा नाम, नदी पुण्यतमा परा॥ सरस्वती नाम साख्याता, तृष्णा विन्दुवतारिता॥ वैशाखं सक-
लं मासं, तस्यां स्नात्वा नरोत्तमः॥ विष्णुलोकमवाप्नोति, ततो मोक्षमवाप्नुयात्॥ हिमवान्निकटे शैलं, विरज्ञाख्यो महाद्युतिः
॥ यस्मिन्वसति भूतेशः सदा भैरवरूपधृक्॥ तस्मात्तु भैरवी नाम, नदी पुण्योदका शुभा॥ प्राग्मानसायाः स्रवति, गंगैव फलैः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

दायिनी॥ यस्यां वसन्तसमये, स्नात्वा गच्छन्ति ये दिवं॥ यस्यां संपूज्य कामाख्यां, मिष्टज्ञानमवाप्नुयात्॥ संपूज्याष्टमहा
मायां, द्विगुणां प्राप्नुयात्फलं॥ ऊर्द्धन्ततो देवगंगा, वञ्चनाख्या सरिद्वरा॥ हिमवत्प्रभवा नित्यं, फलदा मानसोपमा॥ सु
भद्राख्यास्तु या प्रोक्ता, वर्मना तासरिद्वराः॥ हिमवत्प्रभवास्तास्तु, सर्वाश्चैवोत्तरस्रवाः॥ पूर्वं सुमदनायास्तु, व्रह्मक्षे
त्रस्य पश्चिमे॥ महाक्षेत्रं यत्र देव, आदित्यः सततं स्थितः॥ त्रिरवस्यहितार्थाय, यदा पूर्वं सुरास्थिताः॥ कामरूपे महा
पीठे, व्रह्मेन्द्रवरुणादयः॥ तदा तदाद्य ये शैले, श्री सूर्यो पि व्यवस्थितः॥ त्रिस्रोता नाम यस्यास्ति, नदि पूर्वदिशि स्थिताः
॥ कापोतं करणां पश्चा, द्वास्य कुण्डद्वयं स्थितं॥ कापोतकुण्ड विधिवत्, स्नात्वा करणाकुण्डके॥ ऊर्द्धाचलं समारुह्य, संपूज्य
च दिवाकरं॥ स हि देव न रोयाति, भास्करस्य गृहं प्रति॥ सूर्यरश्मि समुद्भूतं, कापोतकरणामृतं॥ पुण्यतोयमहातीर्थ
कापोतं पातकं हरं॥ इत्यनेन तु मन्त्रेण स्नात्वा कापोतसंवरे॥ करणां समुपस्पृश्य, तत्तु शैलं वलिं जयेत्॥ त्रिविधं व्रह्म
वीजन्तु, सहस्रपदमन्ततः॥ रश्मयेति चतुर्थ्यन्तु, देविजायाश्च वेस्ततः॥ अं ॐ वीजमिति प्रोक्तं, आदित्यस्यादिकाम
दं॥ पद्मासनः पद्मकरः पद्मगर्भसमद्युतिः॥ सप्ताश्वः सप्तवज्रश्च, सिद्धतो भास्करः सदा॥ वर्त्तुलं मण्डलं वास्य, अष्ट
पत्रसमद्युतिं॥ अंगुष्ठाद्यंगुलीनान्तु, हृदादीनां तथा षड्॥ अंगमन्त्रेण सहितः उपान्ते वाक्सि संयुतः॥ सर्वन्यास समुद्दिः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

हे. मन्त्रः सर्व्वफलप्रदः॥ हृच्छिरस्तु शिखा कवच नेत्रास्त्रोदरपृष्ठतः॥ बाह्वोः पाण्योर्जङ्घयोश्च पादयोश्चापि विन्यः
सेत्॥ जपनेच्च समस्तानि क्रमान्मन्त्राक्षराणि तु॥ क्रमयोत्तरमन्त्रोनः पूजनेस्य प्रकीर्त्तितः॥ विसर्ज्जनं तथैवान्यां विद्या
द्वादशाक्षरकः॥ निर्म्माल्यधृक् तुम्बवाडे मायवाद्यास्तु पार्षिषः॥ विजमुत्तरतत्रस्य पूर्व्वतः प्रतिपादितं॥ अनेन विधिना तान्
त. पूजयित्वा नरोत्तमः॥ कामानामखिलान्प्राप्य इहलोके तु उत्तमः॥ सुखी शेषे ततो गच्छेत् भास्करस्यालयं प्रति॥ नातिदूरे
भास्करस्य दक्षिणस्यां तु भास्वरः॥ तस्योर्द्ध्वसान्तो वसति लिङ्गश्चाङ्करमुत्तमं॥ परिवार्य्य सदा यान्तु महाकायाश्च वानराः॥
परिवार्य्याव तिष्ठन्ति सेवमानाश्च शङ्करं॥ त्रिस्रोतायां नरः स्नात्वा यः पश्यत्तु शुभाचलेत्॥ महादेवं महात्मानं कामम् इष्टमवा
प्नुयात्॥ तत्र पूर्व्ववरनदी नाम्ना कुसुममालिनी॥ क्षीरोदाक्षापरा तस्मात् तेन तेदक्षिणाश्रवे॥ एतेष्वपि महाराज पुण्यतो
यमृतश्रवे॥ तयोः स्नात्वा नरो याति शङ्करस्यालयं प्रति॥ ततोपि पूर्व्वतो देवी नीलाख्या चापरा नदी॥ तस्यां स्नात्वा महामायां
शिवलोकाय गच्छति॥ ततः पूर्व्वं शिवात्स्रोता चण्डिकाख्या महानदी॥ निःयाति धवलाख्याति पर्व्वतात्सुमनोहरात्॥ लिङ्ग
शेवं द्वयन्तत्र नातिदूरे व्यवस्थितं॥ गोलोकश्चाथश्रृंगीच क्रोशमात्रान्तरस्थितः॥ चण्डिकायां नरः स्नात्वा आरुह्य धवले
श्वरं॥ दक्षिणां सागरं वीक्ष्य स्मृत्वा गोलोकशङ्करं॥ ततोवतीर्य्य च पुनः श्रृंगिणां भूमिपीठगां॥ शिवपूजाविधानेन पूजयित्वा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

महेश्वरं ॥ अश्वमेधस्य यज्ञस्य फलं संप्राप्य मानवः ॥ सर्व्वान्कामानवाप्येह अन्ते शिवपुरं व्रजेत् ॥ एतास्ताः कथिता नघः
सर्व्वविदक्षिणाश्च वाः ॥ अस्मादीशानकाष्ठायां वर्त्तते गन्धमादनः ॥ यत्र स्वगन्धिवं लिङ्गं लिङ्गस्यान्ते महत्तरं ॥ यएव पर्व्वत
श्रेष्ठः प्राप्तः क्षेत्रस्य पश्चिमेः ॥ धृत्वा व्रतशिलां देवी सा विश्वप्रतिमामिनी ॥ गंधमादनकस्यान्ते गंगेश्वरस्तु पदद्वयं ॥ एवं गं
गाजलस्यान्ते कुण्डं तत्रान्तरालकं ॥ अन्तरालककुण्डे तु स्नात्वा पीत्वा च तज्जलं ॥ गंगेश्वरस्य नतो दृष्ट्वा शिलासंस्थं पदद्वयं ॥
पूजयित्वा महागंगां गाणपत्यमवाप्नुयात् ॥ शंभुपादसमुद्भूतमन्तरालहृषाकेरः ॥ हृषध्वजपदानान्तु संयोजयमकाभूः
षः ॥ इत्यनेन तु मन्त्रेण स्नानं कृत्वान्तराजले ॥ गंगदेवं ततः पश्येत् कुञ्जपीठान्तवासिनं ॥ मणिकूटस्याग्रगिरे गन्धमाद
नकस्य च ॥ मध्ये अवनि लोहितो वह्नेन्द्राग्निसमुत्थितः ॥ वर्णानां दक्षिणस्यां च लोहितो नामसागरः ॥ मणिकूटं ततः
पूर्व्वं हयग्रीवो हरिर्यतः ॥ स हयग्रीवरूपेण विष्णुर्भूत्वा सुरास्वयं ॥ निहत्य च हयग्रीवं क्रीडयेत्यत्र संस्थितः ॥ हत्वा ज्वरं
तथा विष्णुस्तत्र वासं तथाकरोत् ॥ नरदेवासुरादीनां यथा भवति वै हितं ॥ जरेणापीडितं तनुं जरं हत्वा महासुरं ॥ सर्व्वलोक
हितार्थाय सागदस्थानमाहरत् ॥ अगदस्थानसंभूतं संजातस्त्र महासुरं ॥ तस्यस्त्र यं हयग्रीवो नामचक्रे पुनर्भवं ॥ न पुः
नर्ज्जायते तस्मात् तत्र स्नात्वा नरोत्तमः ॥ अपुनर्भवशांतिन्तु सुरैस्तु परिकीर्तितं ॥ मणिकूटाचले विष्णुर्हयग्रीवः स्वरूपधृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का० पु० २५३ द॥ शतव्यासप्रमाणेन विस्तरेणैव कीर्त्तिता॥ तस्मात्पूर्वेण जाकाम्राः पूर्वं तत्तु त्रिकोणके॥ यत्र कामरूपा नाम शिवलिं
गोव्यवस्थितः॥ तस्यासन्ने दक्षिणस्यां ये पुनर्न्नविकुण्डके॥ अपुनर्भू सरस्तीरे पर्वते नन्दनाश्रमे॥ हरेविनीति विख्याता
शिला ब्रह्मस्वरूपिणी॥ तत्र योगी महादेवो योगज्ञो ध्यानतत्परः॥ यं दृष्ट्वा योगमामेत्य मृतो मोक्षमवाप्नुयात्॥ तस्याः सेवशि
लायान्तु गोकर्णो नाम शंकरः॥ गोकर्णो निकतो येन अन्धकस्य सखा पुरा॥ गोकर्णस्य तथैशान्यां केदारः शंभुरन्ततः॥ तते
रन्ध्र कमलः प्रोक्तः कमलाकरनागभृत्॥ यत्रास्ति शंभु केदारः सगिरिमदनान्तयः॥ तत्रैव कमलः प्रोक्तः समस्तकामाम्बराः
प्रदः॥ केदारकमलं दृष्ट्वा मुक्तिर्माधवदर्शने॥ स्नात्वा पुनर्भवजले दृष्ट्वा गोकर्णयोगिनौ॥ दृष्ट्वा तु माधवं देवं ततः का
मं विलोकयेत्॥ कामं विलोक्य तत्रस्थो निरीक्षेद पुनर्भवां॥ एवं हि तां वापीठयात्रा मनेन क्रमयोगतः॥ सप्तपुर्यात्मतय
रा नाम्ना नंदवापस्त्र च॥ पितॄन्तर्प्य च देवं नयेत्पुरुषोत्तमः॥ विष्णुस्थाने समुद्भूता पुनर्भवकरेश्वरः॥ पापं हरे
त्स्वर्गहितो जितगंगमहोदधे॥ अनेनैव तु मन्त्रेण स्नात्वा धीरो पुनर्भवे॥ हयग्रीवस्य मन्त्रन्तु पूर्वैव प्रतिपादितं॥ हृये
प्रतिमहावीजं चिन्तयेत्तस्य याहृशं॥ कर्पूरकुण्डधवलः शानपद्मोपरि स्थितः॥ चतुर्भुजकुण्डलादि नानाभरणमण्डि
तः॥ वरदाभयहस्तस्तु वामहस्तद्वयेन तु॥ पुस्तकं शीतपद्मञ्च घन्तेहस्तद्वयेन तु॥ श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कः क विश्वग राम: २५३

रुद्रासनः॥ सर्व्वं जलवतश्चान्तं क्रमागाश्चः प्रपूजने॥ तत्रैव सेलोकया विष्णु निर्म्माल्य प्रविसर्ज्जने॥ शिलारूपप्रतिष्ठ
न्नः सदास्ते गरुडध्वजः॥ क्रीडमानो थगन्धर्वैः स्थितो लोकहिताय च॥ हयग्रीवस्य मध्यस्य सिद्धिलक्ष्मद्वये नतु या
वकेः पाययो राज्यं होमं कुर्य्यान् नरस्वरे तु॥ एकेनैव तु राजेन्द्र पुरश्चरणकर्म्मणा॥ इष्टसिद्धिमवाप्नोति विष्णुलोकम
वाप्नुयात्॥ मध्ये स्तु पंचवक्त्राणां पंचमूर्त्तिं सदाश्रयेत्॥ पूर्व्वतस्तु रुषादीनां कामादीनां च पूजयेत्॥ कामस्तत्पुरुषो ज्ञे
यो योगीशानः प्रकीर्त्तितः॥ अघोरो यथ गार्क्कर्णः केदारो वामदेवकः॥ सद्योजातस्तु कमलः चतुर्मूर्त्ति प्रपूजयेत्॥ पर्व्व
तस्यापि कैलासः शिवलिंगो घकामिकः॥ हयग्रीवस्य पूर्व्वस्यां केदारस्यापि पश्चिमे॥ छायानोगाद्वयं स्थानं पुरीन्नाग
वती तथा॥ योगक्षेत्मान कूटाख्यं कौतुकाश्चापुनर्न्नवे॥ स सर्व्वतीर्थयात्राणां फलमाप्नोति मानवः॥ ज्येष्ठमासि सितेप
क्षे पञ्चदश्यष्टमीषु च॥ नोवापुनर्न्नवजले यः पश्येद्विधिवद्धरिं॥ स सर्व्वकुलमुद्धृत्य विष्णुसायुज्यमाप्नुयात्॥ ज्येष्ठ
न्तु सकलं मासं नित्यं पश्यति यो हरिं॥ हरौ विलासतां याति स सर्व्वैः सहितः कुलैः॥ एतद्वः परमं पुण्यं मणिकूटद्वयं
परं॥ वाराणास्याश्च श्चाधिकं सिद्धविद्याधराश्रितं॥ यएतच्छृणुयान्नित्यं मणिकूटस्य निर्ण्णयं॥ स सर्व्ववेदस्य फलं प्रा
प्नोत्येव न संशयः॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे मणिकूटनिर्ण्णयसप्तसप्ततितमोध्यायः॥७७॥ ॥श्रीदेवउवाच॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥ततः पूर्व्वं महाराज, दर्पणो नाम पर्व्वतः॥ कुवेरो नाम वसति, धनपालः समं सदा॥ अस्मिन्नास्ते सदा नागे, शङ्खलो यो हि
ताहृतिः॥ यस्मिन्दृष्टादिकं स्पृष्टं पूर्णतां याति तत्क्षणात्॥ यन्नातिदूर वसति, दर्पणो नाम वै पुनः॥ हिमाद्रिप्रभवो नित्यं
लोहित्य सहस्रः फले॥ समुत्पन्नं हिरण्यो हिरण्यं, सर्व्वैर्देवगणोहरिः॥ सर्व्वतीर्थादिकैः सम्यक्, स्थापयामास तं सतां॥ त
स्य स्नानसमुत्कृत्य, पापदर्पस्य पाटलः॥ तेनायं दर्प्पयो नाम, पुरा देवगणैः कृतः॥ तस्मिन्स्नात्वा नदवरे, योर्च्चयेद्द
र्पणाचलं॥ कुवेरं प्रतिपत्तिथ्यां, कार्त्तिके शुक्लपक्षतः॥ स याति ब्रह्मसदने मिकृत्तिभासे पुनः॥ दर्पणागिरियू
र्द्ध्वस्था, मणिनामाह्वयो गिरिः॥ सर्पाकारः शतव्योम, दीर्घे विस्तृतः स्मृतः॥ तत्र तिष्ठति वै वह्निः, शूडनागेनि मण्डले
॥ सिंदूरपुञ्जसंकाशो, वारुदावसिलातलो तस्मिन् गिरिन्नायवह्निः, नित्यमव्यापिकासते॥ भैरवस्याहितार्थाय, कामाख्याप
रिसे वने॥ पूर्व्वमेव स्थितस्तत्र, साक्षाद्वह्निगणैः सह॥ लोहित्यपाथसि स्नात्वा, वह्निमाद्यं गिरिं॥ आरुह्य वह्निसंस्प
र्श, मोदते विष्णुमन्दिरे॥ पुरस्तादग्निमानस्य, कुण्डं कं वारुणाह्वयं॥ तस्य तीरे गिरिप्रस्थे, नाम्ना केसरकरः पुनः॥ वरु
णास्तत्र वसति, नित्यमेव जलाधिपः॥ तस्मिन्केसकरे सम्यक्, पूजयित्वा प्रचेतसं॥ स्नात्वा च वारुणी कुण्डे, वारुणं लोक
माप्नुयात्॥ समुद्धं जनमेवात्र, पश्चमस्वरसंयुतं॥ अंशुचूडा शिखायुक्तं, कौवेरं वीजमुच्यते॥ श्रीसप्तमीयः प्रकारस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बिन्दुचन्द्रार्द्धसंयुतः॥ वह्निबीजमितिख्यातं तेन वह्निं प्रपूजयेत्॥ मकारश्चन्द्रमोमासो विन्दुना वारुणः स्मृतः॥ एभिर्म
न्त्रैरिमान्देवान् नित्यमेव प्रपूजयेत्॥ वायुकूटं नाम गिरिः पूर्वस्यां वरुणाचलात्॥ द्विखण्डवायुवीजेन मण्डलेन समन्वितः
॥ वायुलोकं स्थितं तत्र यस्मान्निःसृतमारुतः॥ तदाधीनावमासाद्य नित्यं वहति भूपते॥ तत्र वायुं समभ्यर्च्य वायुलोकम
वाप्नुयात्॥ पूर्वं वायुगिरेः शैलश्चन्द्रकूट इति स्मृतः॥ त्रिकोणस्थाष्टसंकाशं तत्पूर्वं चन्द्रमण्डलं॥ द्वितीयवर्गस्यामाद्यं
द्विविद्यासमलंकृतं॥ चन्द्रबीजमिति प्रोक्तं तेन चन्द्रं प्रपूजयेत्॥ अद्यापि प्रतिदर्शे तु पर्वतं तं विशांपतिः॥ प्रदक्षिणं कः
रोत्येव दशाभिश्चाश्वमियुतः॥ तस्यैव पूर्वभागे तु सोमकुण्डह्वयं परः॥ तत्र स्नात्वा च पीत्वा च नरः कैवल्यमाप्नुयात्॥ स्वर्गा
द्वतत्तश्चन्द्र कामाख्या सेवने यदा॥ तदा तद्वह्निसंहतान् विसृतस्तापराशयेः॥ तेनतोयेर्व्वासिवःकुण्डं मकरो दिन्द्र
चन्द्रयोः॥ मध्ये पुण्यतमस्नाने स्वयं ब्रह्माशिलोपरि॥ चन्द्रवायुसमुद्भूतं चन्द्रकुण्डं महोदधेः॥ सुधाम्रवर्णसंज्ञादः
तं चन्द्रकलुषं हर॥ इत्यनेन तु मन्त्रेण यः स्नात्वा चन्द्रपाथसि॥ चन्द्रकूटं समारुह्य पूजयेद्वा तु तं नरः॥ अविच्छिन्ना
सन्ततिस्तु सुकान्तानां तस्य जायते॥ परत्र चन्द्रभवनं भित्त्वा याति परं पदं॥ तीरे तु चन्द्रकूटस्य नन्दनो नाम वै गिरिः॥ ॥:
तस्मिन्नयति शक्रस्तु कामाख्यां सेवने वलः॥ यं यं नविसमासाद्य सर्वदेवेसुराहरिः॥ सोविन्तुं त्रीदशेशानी सततं व

र्त्ततेनरः॥ चन्द्रकूटस्य तु गिरि नन्दनस्य तथा गिरेः॥ प्रतिदृश्यो वृषा चन्द्रः प्रदक्षिणायति त्रिधा॥ चन्द्रकूटतले स्नात्वाः
समारुह्य घनन्दनं॥ आरामस्य च लोके सुंमहाफलमवाप्नुयात॥ यच्चनातपूर्व्वभागेतु, तस्मांगिरी महागिरिः॥ यः स्वयं
मद्ररूपेन मयातीं यान्तमुत्तमं॥ दक्षिणे तस्य कूटस्य. देवी पीयूषधारिणी॥ उर्व्वसी नाम विख्याता शक्रप्रीतिकरी सदा॥ दे
दैवैर्यस्या पितपूर्व्वं मम्नृ तं भोजनाय वै॥ कामाख्यायैकदादास्यन्त्वयं तिष्ठति चोर्व्वशी॥ शिलारूपे हरस्यातु, समारुह्य वति
ष्ठति॥ सा नैवामृतराशिं तु, दत्वा किञ्चन किञ्चन॥ उपस्थापियते नित्यं, कामाख्यायोनिमण्डले॥ सुधानिनान्तरस्यातु उ
र्व्वशीकुण्डवासिनी॥ उर्व्वशी तस्य कूटस्य. मध्ये कुण्डं सदामृतं॥ द्विविंशद्धन्वाकीर्ण. पञ्चाशद्धलवारयतं॥ तत्र स्नात्वा च पी
त्वात्र. नरो मोक्षमवाप्नुयात॥ कामाख्यायोनिवेशानां. द्विसंयाति सदैवहि॥ तस्य कूटं प्रविशति, उर्व्वशी मपि योगिनी॥ आ
प्यायिता चामृतेन. नित्य देहि प्रमोदते॥ योदसु काम महादेवी, कामनरमते सदा॥ तस्य कूटस्य चैशान्यां. मणिकूटो महागिः
रिः॥ मणिकर्ण्णा नाम हर. स्तत्र तिष्ठति लिङ्गकं॥ ससद्योजातरूपस्तु, मणिकर्ण्ण इतिरितः॥ सद्योजातस्य मन्त्रेण. पूजि
तश्च सदाशिवः॥ चन्द्रतीर्थजले स्नात्वा, स्पृष्ट्वा चन्द्रसरासरं॥ मणिकर्ण्णेश्वरं दृष्ट्वा. मुक्तिं तस्माच्च लभ्यते॥ प्रेताश्च तासु वक्ष
वो. दश्वार्द्धं होममूषितः॥ गदापाणि द्विवाजुस्य. कर्त्तव्योवरदः स्मृती॥ सहस्रनेवैदाराध्ये. द्विमुजो नानहस्तकं॥ वज्रंगगोः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कुशान्धयन्ते, दक्षिणेनाधिपानिना॥ ऐरावतगजस्थन्तु, वामनृत्थीव धन्वनः॥ धनुश्च कक्षे गृह्णाति, सेवमानो महेश्वरी॥ः
वकारानन्तरो वर्णस्त्वर्द्धविन्दुसमन्वितः॥ शक्रवीजमिति प्रोक्तं, शक्रान्तेन प्रपूजयत्॥ नाम हेमनदीगङ्गा, हिमपर्वतनि
र्गता॥ पूर्वस्यां मणिकूटस्य, सदाश्रवति शोभना॥ मणिकूटं समारुह्य, यस्तां पश्यति वै नदीं॥ स गङ्गास्नानजं पुण्यं, समवाप्य त्रिदि
वं व्रजेत्॥ मणिकूटाचलान्पूर्वं, मत्स्यध्वजकुलाचलः॥ निर्दग्ध्वा यत्र मदनं, हरनेत्राग्निना पुनः॥ शरीरं प्राप तपसा, समा
राध्य वृषध्वजं॥ तत्र मत्स्यस्वरूपन्तु, कामदेवोरसि स्थितः॥ अधित्यकायां पृथिवी, विश्रमानो ह्यनन्ततः॥ नदी तु शास्वतीना
म, तत्रास्ते दक्षिणाश्रवा॥ यवकामध्वरो नाम, यस्मिन्काले व्यवस्थिते॥ शास्वत्यां विधिवत् स्नात्वा, पीत्वा कामधवाश्रमि॥ः
विमुक्तपापः शुद्धात्मा, शिवलोके महीयते॥ गंधमादनपूर्वस्यां, सूकान्तो नाम पर्वतः॥ तत्र प्राप्ते वासवं कुण्डं, वासवा
मृतभोजनं॥ यत्र स्थित्वा दक्षिणस्यां, पुरा शक्रः शचीपतिः॥ अमृतस्नानदेहन्तु, कामरूपान्तरे ददौ॥ स्नात्वा तु वासविकुः
ण्डे, समारुह्य सकान्तकं॥ वासवस्य प्रियो भूत्वा, शक्रलोकमवाप्नुयात्॥ पूर्वस्यान्तु सुकान्तस्य, रक्तः कूटाह्वयो गिरिः॥ यत्रा
स्ते वसतीदारा, नीजतीराक्षसेश्वरः॥ खड्गहस्तामहामाया, वामे चर्मधरस्तथा॥ जटाजूटसमायुक्तः यां कुष्माण्डवलीय
मः॥ द्विभुजः कृष्णवासस्तु, गर्द्दभोपरिसंस्थितः॥ यान्ते यानै विन्दुसङ्गसहिता बोदिवेवतः॥ नैऋत्यं कथितं वीजं, तेन तं परि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पूजयेत्॥ रक्षःकूटं समारुह्य निर्ऋतिं राक्षसेश्वरं॥ यः पूजयेद्विधानेन नगरिकाराक्षसेश्वरीं॥ न तस्य राक्षसेभ्योस्ति भ
यं नृप कदाचन॥ राक्षसाश्च पिशाचाश्च वेतालगणनायकाः॥ तं दृष्ट्वा पुरुषं राजन् सर्व्वे देवप्रविल्यन्ति॥ रक्षःकूटात्पूर्व्वदि-
शि भैरवो नाम माधवः॥ पाण्डुनाथ इति ख्यातो गावरूपेण संस्थितः॥ तं पाण्डुनाथं सततं महाक्षरमयो नरः॥ तेनैव पूजयेद्देवं
पाण्डुनाथाख्यं गिरिं॥ वर्म्मि नरेन्द्रगौराङ्गो गदापद्मधरः कविः॥ दक्षिणे चक्रशक्तिं च बाहुभ्यां अपि बिभ्रतं॥ चतुर्भुजं रक्तप
द्म संस्थितं मुकुटोज्वलं॥ कुण्डले विभ्रतं शुद्धं श्रीवत्सोरस्कमुत्तमं॥ नमो नारायणायेति मूलवीजेन वा रुवे॥ एवं संपूज
येन्नृप चतुर्वर्गस्य सिद्धये॥ पाण्डुनाथस्यान्तरस्यां ब्रह्मकुण्डवयं सरः॥ ब्रह्मणा निर्म्मितं पूर्व्वं स्नानार्थं स्वर्गवासिनां॥ श्री
यामेनन्नात व्यामं विस्तीर्ण्णं वितदर्द्धकं॥ सर्व्वपापहरं पुण्यं देवलोकात्समागतं॥ केमण्डलुसमुद्भूतं ब्रह्मकुण्डमृतेश्वरं॥
हरमे सर्व्वपापानि पुण्यं स्वर्गश्च सा ययः॥ इत्यनेन तु मन्त्रेण स्नात्वा तस्मिन्सरोजले॥ पाण्डुनाथस्य संपूज्य विष्णुसायुज्यः
माप्नुयात्॥ ब्रह्मकुण्डजले स्नात्वा पूजयित्वा उमापतिं॥ वायुकूटं समारुह्य नरो मुक्तिमवाप्नुयात्॥ पाण्डुनाथात्पूर्व्वदिशि:
गिरिश्चित्रवहोऽकरः॥ सततं च वसति विष्णुर्वाराहरूपधृक्॥ ततस्तु नीलकूटाख्यं कामाख्यानिलयं परं॥ तत्पूर्व्वभागे
वसति ब्रह्मा ब्रह्मगिरिः पुनः॥ ब्रह्मशैलस्य पूर्व्वस्यां भूमिपीठ्यव स्थिते॥ चारुनिम्नं सुवर्त्तं कामाख्यानाभिमण्डलं॥ ततोः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ग्नाशरूपेण रमते परमेश्वरी॥ तत्रैतेनैव रूपेण पूजिता चाश्वमालिका॥ तस्याश्च बीजं पूर्वस्मिन्नुत्तरे प्रतिपादितं॥ रूपं शृ
णु नरश्रेष्ठ येन पूज्या सदाशिव॥ हस्मालं बोदरी दीर्घा विरलारक्तदन्तिका॥ चतुर्भुजा हस्यांगा तु दक्षिणे करयोर्वरौ॥
खड्गं देवी धरं वामे शीर्षं से कजटायुनः॥ वामपादं समास्थाय ह्रदं निधायाधो तु दक्षिणं॥ शवस्य हृदये न्यस्य साट्टहासं प्रकु
र्वती॥ नागहारस्रग्शिरोमाला भूषिता कामदायुरा॥ त्रिकोणं मण्डलं स्थाप्यां हुंकारं मध्यबीजकं॥ चालिनाना योगिनीनां ना
मान्यस्यास्तु तत्रके॥ जियानि नरस्याहूल सत्प्रोक्तं वान्यगोचरे॥ उर्वश्यां विधिवत् स्नात्वा स्मृत्वा पाण्डुशिलां तथा॥ नीलकू
टं समारुह्य पुनर्योनौ न जायते॥ पुरन्दरपुरायाते वाराणस्यां कलाधिके॥ सुधासङ्कीर्णतोये पापं हर ममोर्वशि॥ अम्ह
तेनाम्हतीसत्य देहि देहि नमोर्वशि॥ पुरन्दरप्रिये देवि वाराणस्यां मयाधिके॥ लोहिताब्दसंकीर्णे पापं हर ममोर्व
शि॥ इत्यभिः स्तुतिभिर्मन्त्रैः स्नात्वा पुण्योर्वशीजले॥ सर्वपापविनिर्मुक्तो विष्णुलोके महीयते॥ उर्वशी द्विभुजा प्रोक्ता स्व
र्णकङ्कणधारिणी॥ सुवर्णपात्रमम्हतं प्रावणाय विभर्ति च॥ शुक्लवस्त्रा गौरवर्णा पीनोन्नतपयोधरा॥ सर्वाङ्गसुन्दरी
शुद्धा सर्वाभरणभूषिता॥ श्रीनरसिंहसेनस्या त्वरमिदं नभूषिता॥ एतन्नामाशस्त्रस्तु मन्त्रमस्याः प्रकीर्तितं॥
उमातन्त्रनूदितं तेन मन्त्रमस्याः प्रकीर्तितं॥ गणेशः पूर्वद्वारस्थः कामाख्यापथि तस्य तु॥ तत्रैव वानिवेतालः स्थितो द्वा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

रिमनोहरः॥तपोरूपञ्च मन्त्रञ्च, यथोक्तं शम्भुना पुरा॥तदहं प्रतिवक्ष्यामि, महाराज श्रृणुष्व मे॥ॐ नमः उल्कामुखाये
ति मूलवीजादिसंयुतं॥मन्त्रसिद्धगणेशस्य, घोरस्यास्य प्रकीर्त्तितं॥रूपं तस्य प्रवक्ष्यामि, गजवक्त्रं त्रिलोचनं॥लम्बोदरं चतु
र्भुजं, व्यालयज्ञोपवीतिनं॥सूर्य्यवर्णं हृकुण्ठ, मेकदन्तं पृथूदरं॥दक्षिणे च करे दण्ड, मुत्पलं च तथापरे॥लड्डुकं परशु
ञ्चैव, वामतः परिकीर्त्तयेत्॥हृदन्ताक्षिप्तगगनं पीनस्कन्धाक्षिपाणिनं॥युक्तबुद्धिकुबुद्धिभ्यां, मधस्तान्मूषिकान्वितं॥त
न्त्रसुधाहृष्टप्रोक्तः पञ्चवक्त्रस्य पूजने॥सरवतन्त्रोयास्तु, ताहस्थिविनिषेधनं॥द्विभुजः पीनवदनो, रक्तनेत्र भय
ङ्करः॥कुं विकान् दक्षिणपाणौ, वामे रुधिरपात्रकं॥दंष्ट्राकरालवदनः कृशोधमनिसन्ततः॥जटां दीर्घां पूरि बिभ्रत्ः
घोरारावयुतस्तथा॥यवतुर्थापि वीजेन, षष्ठस्वर विभूषितः॥अग्निवेतालवीजोयं, सर्व्वत्र भयनाशकः॥यः पूजयेत्तस्य
पुन, भूतादिभ्यो भयं न हि॥अष्टानामथ मन्त्राणि, योगिनां क्रमान्नृप॥कोलपुत्री प्रमुख्यानु, मन्त्राण्यष्टाक्षराणि तु॥वेसु
वीतत्र मन्त्राणि, पूर्वं प्रोक्तानि तानि तु॥कोलपुत्र्यास्तथा वाङ्, मन्त्रं प्राक् प्रतिपादितं॥रूपसाहस्य वर्णानां, योगिनीनां वि
शेषतः॥प्रत्यक्षरेण वीजेन, दुर्गा तत्रोणवा उमाः॥नेत्रवीजेन वयुर्या, योगिन्यान्नृपसत्तमः॥कात्यायनीपदे दुर्गा, दुः ॥रामः॥
र्गा तत्राणा पूजयेत्॥तदेव पूजनं रूपं, तत्पुर्वं प्रतिपादितं, कालरात्र्यास्तु मन्त्रेण, कालरात्रीं प्रपूजयेत्॥कालरात्र्याः रू ॥२५७॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

यमश्चैव पुरे वप्रतिपादितौ॥मत्स्यमायातन्त्रमध्ये ः पूजयेत्भुवनेश्वरीं॥एतासर्वास्तु योगिन्यः कामाख्यावत्फलप्रदाः॥
विशेषयत्रत्र नैवोक्तो. रूपेतत्रैवपूजने॥दुर्गातंत्रेण रूपेण. तत्रपूजांसमाचरेत्॥प्रत्येकंयोगिनीयस्तु पूजयेन्नरस
त्तम॥नीलशैलस्यरूपस्य.स्वरूपंप्रतिपादितं॥नागिमण्डलपूर्वस्यां.नस्मकुदस्यदक्षिणां॥पूर्वस्यांकपटोनाम.पूर्वतोयस
रूपपृष्ठ॥तत्रयास्याशिलाद्रष्टा.नीलाञ्जनसमप्रभा॥श्रीवीर्यकायांराजेन्द्र.वामयंत्रसुविस्तृता॥पूजयेत्तत्रशमलं.पाणि
दण्डेसदैवयः॥धत्तेतुपाणिनानित्यं.प्राणदण्डस्यसाधनं॥कृष्णवर्णंतु द्विभुजं.किरीटिमुकुटोज्वलं॥दधतंवासियन्त्रीं च
वामपाणौसदैवहि॥कृष्णवस्त्रं लपदं.वह्निर्नित्यतदन्तकं॥नयानसपदंनित्यं.न्नागामहिषवाहिनं॥पूजयेत्परयाभ
क्त्या.यमवीजंनसाधकः॥तपान्तिवर्गस्यादि.योवर्णोविन्दिन्दुसंयुतं॥यमवीजमितिख्यातं.यमस्यप्रीतिकारकं॥अनेनैव
तुमन्त्रेण.शमनंपूजयेन्नरः॥कर्णाटाख्याचलवरे.नायस्तत्सुसमस्तुयात्॥पूर्वस्यांकर्णाटाख्यातु.शैलाच्चित्रइतिस्मृतः
॥यः पूर्वनागप्रान्तेनपृष्ठिस्याग्नेयामवस्थितः॥पीठस्य ब्रह्मवस्तुस.पुरपर्वतउच्यते॥तस्मिन्वसन्तिसततं.ग्रहानवयथि
ष्टया॥तत्रतान्पूजयेद्यस्तु.सनाम्नोत्यापदंक्वचित्॥रूपंमत्रस्यसूर्यस्य.चन्द्रस्यप्रतिपादितं॥समानामितरेषांतु.मत्रंरू
पंपृथक्पृथक्॥रक्ताम्बरधरःशूली.शक्तिसाक्षगदाधरः॥चतुर्भुजोमेषरथो.वरदोमङ्गलोमतः॥पीताम्बरधरःशूली.पीतमाल्या

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥का०पु०॥ नुलेपनः॥ खड्गचर्म्मगदापाणिः सिंहस्थो वरदो बुधः॥ रक्षगौरः पीतवासाः स्वर्णपर्य्यङ्कसंस्थितः॥ मालां कमण्डलुं दण्डं वामेन

॥२५८॥ वरदायकं॥ चतुर्भुजं सुसम्बद्धं चिन्तयेद्देवतीर्थकं॥ सर्व्वैर्द्देवगणैर्न्नित्यं नम्यमानं मनोहरं॥ शुक्लवस्त्रः शुक्लवर्णः अखनागोप

रि स्थितं॥ चतुर्भुजं चाक्षमालां पुस्तकं वामयं तथा॥ क्रमाद्दक्षिणवामाद्या यति दैत्यगुरुः सदा॥ इन्द्रनीलनिभः शूली वरदो गृ

ध्रवाहनः॥ पाशवाणाग्रवरधरो ध्यातव्योर्कसुतः सदा॥ कामदेवस्य वीजन्तु मन्त्रं सोमस्य कीर्त्तितं॥ दुर्गायाने त्रवीजस्य सन्तु

स्याक्षरं प्रभुजं॥ तं मन्त्रं कामपुत्रस्य सर्व्वकामफलप्रदं॥ तकारं पञ्चमोपेतं चतुर्थस्वरसंयुतं॥ गणेशवीजं तु इदं गुरोर्म्मन्त्रं प्र

कीर्त्तितं॥ विन्दुविन्दुसंयुतश्चापि पूर्व्ववर्णद्वयं पुनः॥ सप्तमस्वरसंयुक्तो मकारस्यादरन्तरं॥ प्रान्तवर्णाद्यक्षरन्तु विविन्दु

न्यासमन्वितं॥ तावत् शुक्रस्य वीजन्तु सर्व्वकामसमृद्धिदं॥ प्रान्तवर्णाद्यक्षरन्तु चन्द्रविन्दुसमन्वितं॥ आद्यमन्त्रस्वरोपेतं दे

वेतादिपुसंयुतं॥ शनैश्चरस्य मन्त्रोयं सर्व्वदोषविनाशकं॥ चन्द्रविन्दुसमायुक्तं नामाद्यक्षरमेव च॥ तेषां सर्व्वग्रहाणां मे म

न्त्रमन्त्री प्रकीर्त्तितं॥ शान्तिके पौष्टिके हत्ये एते मन्त्रा ग्रहाणि मान्॥ पूजयेत्सर्व्वदा धीरो भूतिकामो महामतिः॥ वरदाभय

हस्तश्च खड्गचर्म्मधरस्तथा॥ सिंहासनगतः शान्तो राहुर्वरः प्रचक्ष्यते॥ धूम्रवर्णो विशालाक्षः सुक्ररूपी चतुर्भुजः॥ खड्ग ॥रामः॥

चर्म्मगदावाणपाणिः केतुः शरासनः॥ उपान्त्यादिवाद्योन स्वरेणास हितः परः॥ उपान्तपञ्चमेनेन्दु विन्दुन्यास हिताश्च ॥२५८॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

णो॥ मत्स्योयमं बलोमिन राहोः केतो विलोमतः॥ आद्यष्टार्कं पूर्ववद्या मध्ययुक्तस्तथोत्तयोः॥ रवि विप्रो शैलवार, पूजयित्वा नवग्रह
ना॥ अत्री शल्ल्यमतिकामा नरः आप्नोति तथोत्तमां॥ चित्रकुटं तु पूर्वस्यां, कज्जला वरउत्तमः॥ सर्वविद्याधराह्यात्र, सन्ति सिद्धवयोन
यः॥ तत्पर्वतं समारुह्य, प्रणम्य सकलान्सुरान्॥ स्वर्गं याति नरश्रेष्ठ, इह चाप्नुत्तमां श्रियं॥ कज्जलाचलशैलात्तु, पूर्वस्मिन्सुमनपर्व
तः॥ शोभायासार्द्धपुरारिमे, यत्र ब्रह्मा कुरेश्वरः॥ तत्पूर्वस्यां महादेवी, नदी कपिलसंज्ञिका॥ तस्यां स्नात्वा नरो गंगा, स्नानजं फलमाप्नु
यात्॥ कामाख्यानिलयात्पूर्वं दक्षिणस्यां तथा दिशि॥ विद्यते महदावर्त्तं भूरि ब्रह्मविलं वहत्॥ पंचविंशतिमानेन, योजनानां न
रेश्वरे॥ तस्मादायाति स नदी, सिताशोयमते घिणाक॥ कोब्रह्मा कीर्त्तितो देवै, यस्मात्तस्याद्गिलास्मृता॥ गंगेव फलदा यस्मात्त
स्मात्कविलसंज्ञिका॥ स्नात्वा कपिलगंगायां, पूर्वमनोन्तरासुवा॥ [illegible]रः स्वर्गमवाप्यादौ, ब्रह्मलोकं ततो व्रजेत्॥ तृतीय[illegible]न
दीपूर्वं, भागे दमनिकाह्वया॥ नदी महाहस्ततोया, पापस्य दमनी तथा॥ स्नाह्वया नाम चाभू, देपरा सरिदुत्तमा॥ तस्या नद्या
ःपूर्वभागे, गंगावत्फलदायिनी॥ माघं तु सकलं मासं तस्यां स्नात्वा नरोत्तमः॥ तथानन्दनिकायाश्च, परं निर्वाणमाप्नुयात्॥ त
तः पूर्वपरादेवी, नाम्ना सा सरिदुत्तमा॥ महती दिव्ययमुना, यमुनावत्फलप्रदा॥ दक्षिणाद्रिसमुद्भूता, दक्षिणोदधिगामिनी॥ त
स्यात्तु कार्त्तिकं मासं, स्नात्वा मुक्तिमवाप्नुयात्॥ इह चैवोत्तमान्भोगान्, भागधेयानु प्रातिस्थितान्॥ तत्क्षेत्रे भैरवो देवो, गर्गः संभो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गतस्त्रवः ॥ दुर्जयाख्यवरगिरौ, स्वस्थपतगजभूमिगः ॥ योसौ सरमरूपस्य, मध्ये खण्डे तिष्ठेरवः ॥ सरएवजैरवाख्याय, पञ्चवक्त्रस्य यः
मन्त्रकैः ॥ संपूज्य तत्र मतिमान्, व्रयाति शिवलोकतां ॥ कामेश्वरस्य या पूजा, कथिता नीलनिर्णये ॥ सं एष्ठः पर्वताश्रेष्ठ दुर्जये वाव
लोत्तमे ॥ तत्र भैरवगङ्गास्ति, सरो वै भैरवाख्ययं ॥ तयाः स्नात्वा नरो याति, शिवलोकादमर्त्यतां ॥ दुर्जयायस्य पूर्वस्यां, पुरन्तामेवरा
सतो ॥ तद्दक्षिणे महाशैलः क्षोभको नाम नामतः ॥ तस्मिन् गिरौ शिरः पृष्ठे, वक्त्रादेवी व्यवस्थिता ॥ पंचपुष्करिणी नाम्ना, पञ्चयो
निस्वरूपिणी ॥ एकत्र पञ्च निर्दुर्गा, योनिभिः पञ्चवक्त्रकाः ॥ स्थितारमयितुं तत्र, नित्यमेव हिमाद्रिजा ॥ तत्कैलपूर्वभागात्तु, का
न्ता नाम महानदी ॥ दक्षिणासागरं याति, पंचपंचात्तु वेस्वरा ॥ दिव्यकुण्डं महाकुण्डं, तत्कैलोपत्यकाश्रितौ ॥ संस्थितं तत्र स्नात्वा
तु, तां देवीपरिपूजयेत् ॥ दिव्यकुण्डे नरः स्नात्वा, पञ्चपुष्करिणी शिवां ॥ यः पूजयेन्महाभागः सयोनौ न हि जायते ॥ पंचयोनिः
पुष्करिणीः पंचैव परिकीर्तिताः ॥ यतस्ततः पंचरूपाः पञ्चपुष्करिणीमताः ॥ यथावत्फलपुष्पाणि, ताभ्येताः पंचयोनयः ॥ पंचः
पुष्करिणी देव्याः प्रचण्डाः सर्वकामदाः ॥ त्रिपुरायास्तु नैत्राणा, सा पूज्या साधकोत्तमैः ॥ कामेश्वरीतन्त्रगतैरथवा पूजयेद्दिवां
॥ बालायास्त्रिपुरायास्तु, मन्त्रमस्याः प्रकीर्तितं ॥ कामेश्वर्यास्तु वामन्त्रं, पूजनस्याः प्रकीर्तितं ॥ उग्रचण्डा प्रचण्डा च, चण्डोग्रा ॥राम:॥
चण्डनायिका ॥ चण्डा चेति च योगिन्यः पंचास्याः परिकीर्तिताः ॥ शिवलिङ्गञ्च तत्रास्ति, शिलायां हेरुकारकां ॥ देवी दक्षिणापू ॥२५९॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ष्ट्यां नायकन्तु प्रपूजयेत्॥ भैरवस्यतु मध्ये॥ पूजयित्वा दिवं व्रजेत्॥ निर्म्माल्यधारिणीदेवी लाउगौरीति कीर्त्तिता॥ एत
स्या नरशार्द्दूल, पुरा नन्दिगणा भाषिता॥ कान्तायाः सलिले स्नात्वा वसन्ते मानवोत्तमः॥ रूपवान् गुणवान् भूत्वा, शिवलोकाः
यगछति॥ श्लेष्मान्तकाख्यां महाशैला, देशान्यां पर्व्वतोत्तमः॥ तुंगसंध्याचलो नाम, वशिष्ठोयत्र सम्भवान्॥ निमिनाम्नस्तु राजर्षे
ः शापाद्देहस्तु तस्तथा॥ वशिष्ठस्य शरीरोभूत्, शापाच्च निमिनस्तथा॥ ततोवसोपदेशेन, विर्जने कामरूपके संध्याचलतपस्वि
पे, तस्य विष्णुर्भूतदा॥ प्रत्यक्षस्तस्य देवस्य, वरदानात् महामुनिः॥ अमृतोपमतायाश्च, कुण्डं कृत्वा गिरस्तटं॥ तत्र स्नात्वा
त्यपीत्वाच शरीरं प्राप पूरितं॥ तस्मादमृतकुण्डं तु, संध्यानाम नदी वरा॥ निमृतांतत्र चापूज्य, विरायरगदो भवेत्॥ तस्मा
त्पूर्व्वन्तु ललिता, ललिता ख्यासरिद्वरा॥ सागराद्दक्षिणात्पूर्व्वं महादेवावतारिता॥ वैशाखेशुक्लपक्षस्य तृतीयायां वर
सुयः॥ कृयाद्य ललिताम्नानं, सम्भत्तुसदनं व्रजेत्॥ ललितायाः पूर्व्वतीरे, नागवान्नाम पर्व्वतः॥ स्वयं विष्णुर्लिङ्गरूपी, तत्रा
स्ते भगवान् हरिः॥ ललितायां नरः स्नात्वा, द्वादश्यां शुक्लपक्षके॥ भगवन्तं समारूह्य, यायजेत्परमेश्वरी॥ सयाति विष्णुभवनं
शरीरेण॥ विज्ञानता॥ एताः पूर्व्वोदिता नद्यः पूर्व्वश्चैवोत्तरे सुराः॥ क्रमात्तु दक्षिणां यान्ति, सामरंजा कवीसमाः॥ कामाख्यां प्रथमं
दृष्ट्वा, स्नात्वा चैवो र्वशीजले॥ यथ नास्तु चरत स्नानं, संभुमुक्तिमवाप्नुयात्॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे कामरूपनिर्णय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

का०उ० सप्तत्रिंशत्तमोऽध्यायः॥७८॥ ॥श्रीरुद्र उवाच॥ शाश्वतीकथिता यात्तु नदीमत्स्या स्वजागता॥ तस्याः पूर्वं समाख्याता
२६० ॥एषा च हिमवज्जाता, क्षिप्रगा दीपवत्तमः॥ तेन देवमनुष्येषु, नदीदीपवती स्मृता॥ दीपवत्याः पूर्वतस्तु, शृङ्गाटो नाम पर्वतः॥ तत्र
देवस्य भर्गस्य, लिङ्गमेकं प्रतिष्ठितं॥ सविन्दु सिद्धत्रिस्रोता, दक्षिणोदधिगामिनी॥ शृङ्गाटकस्य सततं, स्रवन्ती प्रागुपादतः॥
दक्षिणं सागरं याति, भर्गस्य प्रियकारिणी॥ सलिले यो नरः स्नात्वा, त्रिस्रोतायां नरोत्तम॥ शृङ्गाटकं समारुह्य, पूजनं लिङ्गधा
करं॥ संदीप्तकायः शुद्धात्मा, प्राप्य कामानिकान्तुला॥ अन्ते भर्गपुरं याति, ततो मोक्षमवाप्नुयात्॥ हरस्तु द्विजस्तस्मिन्, सदा
वृषभवाहनः॥ उमया रमते सार्द्धं, वामदेवस्य मच्चके॥ तत्रैश्च पूजयेद्देवं, उमामच्चेण चण्डिकां॥ तत्पूर्वतो निम्नगातुः
निसृता हृदेविका॥ तस्यां स्नात्वा फलमहो, देविकास्नानजं लभेत्॥ ततो जटाहारिका नाम, हिमशैलसमुद्भवा॥ महानदीः
देवगणौ, यसिदोपास्यते सुखं॥ तस्यां यः कुरुते स्नानं, निम्नगादिवतुर्व्वपि॥ स याति परमं स्थानं, तद्विष्णोः परमं पदं॥ अ
स्तिमान्तु शैले तु, सरो नाम समन्वितं॥ यत्र सार्द्धं शैलपुत्र्या, जलक्रीडां सदा हरः॥ कुरुते नलशार्द्दूल, उमापङ्कजः
शोभितं॥ तस्याप्यवामध्य पूर्वे भागे सस्तु सरित्त्रयं॥ अवतीर्णा प्रयात्येव, दक्षिणं सागरं प्रति॥ तस्य पश्चिमभागे तु, नदी रामः
दिक्कारिकाह्वया॥ मध्यभागागता यातु, शङ्करेणावतारिता॥ वृद्धगंगाह्वया सा तु, गङ्गेव फलदायिनी॥ यो निमज्जति पु २६०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

र्वनागो. तस्मात्त्रिरिवरानदी॥ सुवर्णश्रीरितिख्याता सागङ्गासदृशीफला॥ कुर्वन्त्याः सरसि स्नातुः पर्वत्यास्याः शरीरतः॥ नि
सृताः स्वर्णकणिका. स्तावहन्ति जलेहिमाः॥ क्रीडार्थश्रीसुतागात्र. कालकाभिः समाश्रिता॥ सप्ना नां तत्र संलग्ना सतस्थ्व चन्दनविन्दु
वः॥ ता उमायाशरीरात्तु संश्रवन्ति जलैः सह॥ ततः स्वर्णवहानाम. स्वर्णश्रीसर्वतोधिका॥ एतासु चैत्रसामान्य स्नात्वा मर्त्यो नरः
र्वत्त॥ कृष्णपक्षचतुर्दश्यां. त्रिकालं सततमानसः॥ विरञ्चिपुरे स्थित्वा शेषत्रतागृहं व्रजेत॥ नूमो चरदृथुः पश्चात् सार्वभौम हृपोत्त
वेत्॥ हृद्गङ्गाजलस्यान्तः तीरे ब्रह्मसुतस्य च॥ विश्वनाथः स्वयं देवः शिवलिङ्गसमन्वितः॥ विश्वादेवी महादेवी. योनिमण्डल
रूपिणी॥ हयग्रीवेण युयुधे. तत्र देवी जगत्प्रसूतिः॥ हयग्रीवं स च हत्वा. मणिकूटं पुरा तु गमत॥ तत्र यः पूजयेद्दुर्गां. सारदात्
त्रमचकैः॥ हयग्रीवस्य मन्त्रेण. तत्राणगरुडध्वजं॥ कामेश्वरस्य मन्त्रेण. तन्त्रेणापि च शङ्करं॥ योजयत्पूजयान्नत्वा. द्वादश्यां
समुपागतः॥ अष्टम्यां वा चतुर्दश्यां. तस्य पुण्यफलं शृणु॥ कल्पकोटित्रयं स्थित्वा. शिवगेहं गृहे हरेः॥ तावन्तं संस्थितं कालं. ता
वन्तं च शिवोगृहे॥ शेषतुवं समासाद्य. वेदविद्ब्राह्मणो भवेत्॥ नद्याः स्वर्णश्रियाः पूर्वं. वेदीकामाख्यया श्रुता॥ कामाख्यायाः पूर्वभा
गे. नदी सोमासलाकया. सोमासलाकया पूर्वं. वेदी नाम्ना हृषादका॥ ततः पूर्वं कामरूप. पीठान्ते जगतां प्रसुः॥ जगन्माया महामाया. दे
वी दिक्करवासिनी॥ एतायाः कथिता नद्यः सकला दक्षिणाम्बराः॥ आसु स्नात्वा च पित्वा च. स्वर्गलोकमवाप्नुयात्॥ प्राप्नोदिक्करवा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गंगा२

सिद्ध्या सदा करोति स्वर्गदं ॥ सितगंगा नृपालोके साक्षाद्दुर्गाफलप्रदा ॥ सा भूमिपीठसंस्थानी. देवीं दिक्करवासिनीं ॥ अन्तर्जलैः
प्लावयन्ती याति प्रत्यक्षसेतुरे ॥ सितजले स्नात्वा दृष्ट्वा शम्भुं हरिं विधिं ॥ दृष्ट्वा ललितकान्ताख्यां पुनर्योनौ न जायते ॥ लिङ्गत्वेः
रूपेण. ब्रह्मलिङ्गस्वरूपधृक् ॥ पीठे दिक्करवासिन्या. द्विरूपा वसते शिवा ॥ तीक्ष्णकान्ताद्वयान्विका. योगनारा प्रकीर्त्तिता ॥ परा
लसकान्ताख्या. याश्रीमङ्गलचण्डिका ॥ तस्यास्तु सततं तीक्ष्णा. कान्ताद्वयरूपिणी तमा ॥ हेमाललम्बोदरी पातु. यान्याने वजनाशिवा ॥ ति
नेरूपेण तां देवीं सततं परिपूजयेत् ॥ अङ्गाङ्गसन्तरूपं च. तस्याः प्राक्प्रतिपादितं ॥ त्रिकोणमण्डलं चास्याः विधिकर्त्तव्यपूर्वि-
कं ॥ आदौ रेखनतः पश्चात्सरेखेति पदं ततः ॥ तथा पदं नाधिगत्य. तेषु द्वित्रिपदं ततः ॥ मण्डलस्यास्य मध्ये यं. तीक्ष्णायाः प-
रिकीर्त्तितं ॥ नवत्रिपुरदेवादि. यमामेतालदुर्द्धरः ॥ गणेशतेज्ञन्तकान्ता. द्वारपालाः प्रकीर्त्तिताः ॥ एतांस्तु पूजयेत्सम्यक्
मण्डलस्याष्टदिक्षु वै ॥ आदौ सम्बोधनं केत्वा. रक्तपुष्पं ततः परं ॥ वह्निजायास्ततः पश्चा. मनुमेषा प्रकीर्त्तितं ॥ पात्रोपिकर-
णादीनां. स्थानस्यास्य च सर्वतः ॥ सर्वमुत्तरतन्त्रोयं. याग्यंरूपं वदेपि च ॥ चामुण्डा च कराला च. चण्डघ्ना भीषणाजगा ॥ वि
कटपिङ्गलो गिन्यः प्रोक्तास्तस्यास्तु संस्थयोः. हे भगवत्यैकजटे. विद्महे पदमनन्तरं. था विकटप्रे धीमहीति. तन्नस्ताघिप्रचोद
यात् ॥ एषा तु तीक्ष्णागायत्री. पीठदेव्याः प्रकीर्त्तिता ॥ निर्माल्यधारिणी चास्या. देवी विकटचण्डिका ॥ मालातु मन्त्रयं प्रोक्ता. ह

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

द्रक्षे संन्नवापिवा॥ विशेषएषादेव्यास्तु, पूजनं परिकीर्त्तितं॥ उपचारादिकं सर्व्वं, बलिदानं जपादिकं॥ सर्व्वन्तु पूर्व्ववक्राः
द्यं कामाख्यापूजनं यथा॥ पानेषु मदिरा प्रोक्ता नैवेद्ये बलिषु पार्थिव॥ मोदको नालिकेलं च मांसं व्यंजनमिश्रवः॥ नैवेद्येषु प्रि
यकरा, कीर्त्ताया: परिकित्तिता॥ चैत्रा ललितकान्ताख्या, देवी नन्दल चण्डिका॥ रक्तपद्मासनस्या तु, मुकुटकुण्डलमंडिता
॥ रक्ताकौसेयवसना, स्मितवक्त्राशुभानना॥ नवयौवनसंपन्ना, चार्व्वङ्गी ललितप्रभा॥ उमायाजानाप्रित मन्त्रं यत्पूर्व्वत्वकम
लारं॥ मन्त्रमस्यास्तु तं ज्ञेयं, तेन देवीं प्रपूजयेत्॥ नारायणी विद्महे, चण्डिकायै तु धीमहि॥ तन्नो ललितकान्तेति, तन्नः प्रचो
दयात्॥ एषा ललितगायत्री, देव्या इष्टा प्रकीर्त्तिता॥ लोहिताङ्गस्य दिवसः प्रियास्याः परिकीर्त्तितः॥ कालोवसन्तका
मस्य, सरस्थापितपश्चमः॥ अष्टम्यां च नवम्यां च, पूजा कार्या विभूतये॥ निर्माल्यधारिणी त्वस्या, देवी ललितचण्डिका॥ दूर्व्वा
ङ्कुरैः समायुक्तम् अक्षतं प्रदपरौ॥ अथ मस्या विशेषस्तु, पूजनं परिकीर्त्तितः॥ वैष्णवीमन्त्रतन्त्रस्य, तत्राद्यायां तु पूजने॥ उप
चारो विधिश्चास्या, विहितो यः क्रमः पुरा॥ महामायामहादेव्या, तन्त्राद्यं परिपूजने॥ पटेषु प्रतिमायां वा घटेमण्डलचण्डि
का॥ यः पूजयेत् सोमदिने शुभे दूर्व्वाक्षतैः शिवां॥ सततं साधकः सोपि, काममिष्टमवाप्नुयात्॥ एवं दिक्करवासिन्याः कथि
तः पूजितक्रमः॥ यत्तु ताना श्चमे किं चित्, नाम्नाति श्रवणा रतः॥ दिक्करवसना प्रोक्ता, साधारस्तु स्वदिक्करः॥ तस्मिन्न यु

का०पु०
२६२

षितादेवी.तस्माद्दिक्षुरवासिनी॥जगत्त्रये पियस्यास्तु.सदृशीकोपिसुन्दरी॥नान्यासुललितातेन देवीललितकान्तिका॥ष्ठा
ङ्कःरस्यपुराप्रोक्तो.यास्यावैपूजनक्रमः॥श्रुत्वाराजत्तवरहिता.तन्मध्येसर्व्वतस्थरेत॥तेनैवतंतुसंपूज्य.परंनिर्व्वाणमप्नुयाः
एतस्यचाङ्गमन्त्रन्तु.यथागर्ग्येणभाषितं॥वेतालभैरवाभ्यांतं.क्रमस्थस्थूलेन्मिप॥प्रभृतीयस्थवाङ्गस्थ.शेषस्वरसमन्वितः
॥चन्द्रविन्दुसमायुक्तो.ब्रह्मतत्त्वंप्रकीर्त्तितं॥अनेनैववटुमन्त्रेण.ब्रह्माणंयःप्रपूजयेत॥सकामंमिष्टसंप्राप्य.ब्रह्मलोकेप्रमो
दते॥ब्रह्माकमण्डलुधरःचतुर्व्वक्त्रश्चतुर्भुजः॥कदाचित्रक्तकमले.हंसारूढःकदाचन॥वर्णेनरक्तगौराङ्गःप्रांशुस्तुङ्गात
थोन्नतः॥कमण्डलुंवामकरे.श्रुवंहस्तेतुदक्षिणे॥दक्षिणेचतथामाला.वामाचश्रतथाश्रुवः॥आज्यस्थालीवामपार्श्वे.दे
वाःसर्व्वेःग्रतस्थिताः॥सावित्रीवामपार्श्वस्था.दक्षिणस्थासरस्वती॥सर्व्वेचऋषयोह्यग्रे.कुर्यादितिस्थचिन्तनं॥चतुष्कोः
णंचतुर्द्वारं.मष्टपत्रसमन्वितं॥चतुःकोणेब्रह्मतन्त्रे शुक्लेमण्डलस्त्रुस्त्रुवैः॥सम्मार्जनादिकंसर्व्व.यास्यान्याःप्रतिपत्तयः॥
गायत्र्यास्यातरततस्त्रीतो योगपीठेक्रिकादिकोः॥आधारशक्तिप्रमुखा.स्तथासर्व्वस्तुपूर्व्येजत॥अष्टपत्रेचपद्मस्य.दिक्पाले
स्तत्रपूजयेत॥पद्मासनायविद्महे.हंसारूढायधीमहि॥तन्नोब्रह्मन्नितिपदं.ततःपश्चात्प्रचोदयात॥एषातुब्रह्मगायत्री
पूजयेदनयाविधिं॥निर्म्माल्यधारिणीतस्य.मनसःसोरउच्यते॥उपचाराःपूर्व्ववत्तुनेत्ररंजनमंजिता॥रक्तकोषेयवस्त्र

राम:
२६२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

स्तु व्रतस्य प्रीतिपरं परं॥ आद्यं च पायसं सर्पिः तिलयुक्तं च पायसं॥ सितरक्तसमायुक्तं चन्दनं परिकीर्त्तितं॥ पार्श्वयोः शंकरं नि
त्यं पूर्वं च पूजयेन्नरः॥ स्तुवादीन् करसंस्थांस्तु माउले परिपूजयेत्॥ सरस्वतिञ्च सावित्रीं हंसपद्मं तथैव च॥ अयं विशेषः
कथितः प्रणामस्यास्य तद्भवत्॥ पद्मबीजोद्भवा माला जपकर्म्मणि कीर्त्तिता॥ पूर्ण्णादशैतिथिर्ग्राह्या पूजाकर्म्मणि सर्व्वदा॥ ब्री
रेणाज्यं प्रदद्यात्तु सर्व्वदा ब्राह्मणो नृप॥ अयन्ते कथितो नृप यदा मर्गेण भाषितः॥ दर्शयितास्वपुत्राभ्यां कामेरूपाद्ययं स्तुतं॥ यत्र
तत्र विधिं चैव साधकः परिपूजयेत्॥ पीठे समर्च्य पूजयित्वा परं णिर्व्वाणमाप्नुयात्॥ कथिता ब्रह्मणाः पूजा पूजनं शृणु मे
रव॥ बीजं तु वासुदेवस्य पुरैव प्रतिपादितं॥ तदङ्गमन्त्रं राजेन्द्र द्वादशाक्षरमुच्यते॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय वै पदं॥
अंगप्रत्यङ्गतन्त्रस्य वासुदेवस्य कीर्त्तितः॥ अस्य प्रत्यङ्गरूपन्तु दधिवामनसंज्ञकं॥ तस्य मन्त्रं नरश्रेष्ठ शंभुना भाषितं शृणु
॥ ॐ नमो विष्णवे पूर्व्वं पदं तस्य प्रकीर्त्तितं॥ पदस्वरयत -- चेतुर्थ्यन्तं महावलं॥ स्वाहान्तं हृदयासन्नं प्रत्यङ्गे च महावीमतं
॥ मन्त्रत्रयन्तु यो वेद बीजप्रत्यङ्गमन्त्रकं॥ स पुमान् दैवकार्येषु न स भूयो न जायते॥ सर्व्वमुत्तरतन्त्रोक्तः क्रमो ग्राह्यः प्रपूज
ने॥ त्रिषु मन्त्रेषु चैवं वै विशेषं शृणु मे नृपते॥ रूपन्तु बीजमन्त्रस्य पुण्यं सं शृणु मे नृपते॥ पूर्णचन्द्रोपमः शुभ्रः पक्षिराजोप
रि स्थितः॥ चतुर्भुजः पीतवस्त्रः त्रिभिः संवीजदेहपूतः॥ दक्षिणोर्द्ध्वगदां धत्ते तदधो विकचाम्बुजं॥ वामोर्द्ध्वे चक्रमत्युग्रं धत्ते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

धः शंखमेव च॥ श्रीवत्सवक्षःस्थानं कौस्तुभं हृदि वांशुमत्॥ मत्ते वक्षस्य धो वामे तूणीरं बाणपूरितं॥ दक्षिणे कोषलं खड्गं
नन्दनं शार्ङ्गकार्मुकं॥ शिरे किरीतसंयोनं कर्णयोः कुण्डलद्वयो॥ आजानुलम्बितां मुद्रां वनमालां च वेस्थितां॥ दधानं दक्षिणे दे
वीं श्रियं पार्श्वेतु विभ्रतं॥ सरस्वती वामपार्श्वे चिन्तयेद्वरदं हरिं॥ वीजमन्त्रस्य रूपन्तु कथितं तव पार्थिव॥ द्वादशाक्षरमन्त्र
स्य रूपमन्यच्छृणुष्व मे॥ नीलोत्पलदलश्यामं तथैव च चतुर्भुजं॥ दक्षिणे चैवस्थितं पद्मं गदां चाधः प्रयोजयेत॥ वामे शङ्ख
मतुलं मूर्द्धि शंखस्तु विभ्रमं॥ चिन्तयेद्वरदं देवं सर्वमन्यच्च पूर्ववत्॥ अष्टादशाक्षरस्यास्य प्रत्यक्षस्य च चिन्तनं॥ शृणु राज
नन्वहितो धारिद्र्यनयनाशनं॥ पूर्णेन्दुसहस्रसंकाशं शुक्लवर्णं विचिन्तयेत्॥ करे विचिन्तयेद्वामे पीयूषपूरितं घटं॥ दक्षन
खण्डसंयुक्तं दक्षिणे स्वर्णभाजनं॥ पद्मासनगतं देवं चन्द्रमण्डलमध्यगं॥ शुक्लवस्त्रधरं देवं प्रणमेद्वामनं सदा॥ ईषद्धास
समायुक्तं त्रिलोकेशं त्रिविक्रमं॥ चिन्तयेद्वरदं देवं सर्वकामफलप्रदं॥ दहनप्लवनादेव पूर्वतन्त्रोदिता यथा॥ तथा म
न्त्राः परियाह्या सा यथा चोत्तरतन्त्रगाः॥ मण्डलस्य क्रमं तस्य शृणु मार्गेण भाषितं॥ रेखया नित्यपूजासु रजोभिः पर्वभिस्त
था॥ नैमित्तिके यथा कार्यं भेदाभेदेन भाषितं॥ हस्तमानं चतुर्द्वारं वहुलाब्जसमायुतं॥ चतुःकोणे चतुर्भिश्च शंखैर्युक्तं म
नोहरं॥ चतुर्द्वारं दिक्पतिना मायूषैः करणेस्तथा॥ अष्टासु दिक्षु निचितं सवह्निवेष्टिपद्मकं॥ एवं यथा रजोभिस्तु कार्यंय

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

कृष्णे पार्थिव॥ सितैः पीतैस्तथारक्तैः श्यामैः कृष्णैः क्रमादिभिः॥ रजोभिर्मण्डलं कुर्यात् दन्तुष्यानुसमावरेत्॥ चतुर्हस्तं त्रि
हस्तम्वाथ द्विहस्तं हस्तमात्रिकं॥ सर्वत्र मण्डलं कुर्यात् यथोक्तं स्वाधिकं पुनः॥ राजसूयाश्वमेधादौ चतुर्हस्तादिकर्म्मतं॥
कल्पानतिक्रमान्नृप यथोक्तं यन्त्रनत्र च दिक्पालायुधपद्मानां पूर्वं वल्लिखनं क्रमः॥ सितैरजोभिः कर्त्तव्यं मध्ये पद्मं सु
वर्तुलं॥ कर्णिका पीतवर्णास्य केशराग्रन्तथा क्रमं॥ रक्तैः पीतैः पूजयेत्तु वहिः श्वेतस्य सर्वतः॥ वज्रशक्तिमहादण्डख
ड्गपाशध्वजागदा॥ शूलमष्टदिग्गाणां मायुधानि क्रमात्पुनः॥ संतुः शौरिस्तथा ब्रह्मा रामः कृष्णस्तथैव च॥ रजःसुस
ततं पूज्याः संस्थिताः पञ्च देवताः॥ नवका विद्युधः कुर्यात् शास्त्रगोर्यवियोजनं॥ वियोगेतु कृते पूजा निष्फलानस्य जाय
ते॥ विछिन्नमूर्ध्निगुंठं तु पुञ्जितगर्भमेव च॥ न्यसेत्तु मण्डलस्यास्य रजोदोषं विवर्जयेत्॥ सर्वत्र मण्डलं कार्यं वासुदे
वस्य पूजने॥ एवमेव नृपश्रेष्ठ निष्कलं वाच्यपेतरं॥ वलभद्रस्य कामस्य अनिरुद्धस्तदुद्भवः॥ नारायणास्तथा ब्रह्मा विष्णु
ः षष्ठप्रकीर्त्तितः॥ नरसिंहो वराहश्च योगिन्योष्टौ प्रकीर्त्तिताः॥ पूर्व्वाद्यष्टदले लेख्या नारक्रमतो मध्यतः पृथक्॥ विमलानायि
कानस्य वासुदेवस्यैवं कीर्त्तिताः॥ वरमदमुखानान्तु योगिनीः शृणु पार्थिव॥ आदावुत्कर्षिणी ज्ञेया ज्ञाना त्वस्मात् क्रिया परा॥
योगाप्रह्वी तथेशानी अनुग्राही तथाष्टमी॥ सर्वास्त्वनुपूजाः प्रोक्ताः शंखचक्रगदाधराः॥ योगिन्यो वलभद्रन्तु कामं विधिमू

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का०पु० तेन च॥ विधिरूपं तु पूर्वोक्तं हलं च मुशलं बलः॥ चक्रशंखश्च धत्तेऽसौ सदा पार्श्वे स्थितं तदा॥ कामस्तु पुष्पकोदण्डं क्रतु वामे
२६४ न पाणिना॥ गदां शंखं च धत्तेऽसौ पाणिभिः स्वैः पुनः पुनः॥ पार्श्वे पद्मं तथा धत्ते सर्वसाम्यस्य पूर्ववत्॥ चक्रशंखं वराहस्य द
क्षिणे परिकीर्तितौ॥ नृसिंहस्य पुनश्चक्रं शंखौ दक्षिणवामयोः॥ शंखं पद्मं तथा विष्णोः पाण्योर्दक्षिणयोः स्थितं॥ गदा शंखौ वा
मतस्तु नारायणाकरः स्थितौ॥ दक्षिणे योगदां धत्ते ह्यनिरुद्धो नरोत्तम॥ सितरक्तं तथा पीतं भिन्नाञ्जननिभस्तथा॥ नीलोत्प
लदलश्यामं तथा रत्नघनप्रभः॥ भ्रमरः श्यामलः पीतः स्वर्ण गौरः क्रमादिमे॥ वर्णितो योगिनः प्रोक्ता वासुदेवस्य पार्थिव
॥ यादृग्वर्णं च ध्यानं च यस्य यस्य च योगिनः॥ यादृश्यो योगिनीस्तस्य चिन्तयेत्तत्समीपगाः॥ आधारशक्तिप्रमुखाः सर्वाङ्ग
श्चासनदेवताः॥ ग्रहाश्च सर्वे दिक्पाला ध्यानतो मन्त्रतस्तथा॥ पूजनीया यथादेशं मण्डलस्य क्रमं रूप॥ देवस्य चिन्तनं यद्वच्छरीरे
कमलादिकं॥ यृतास्त्वस्त्रशक्त्या गरुडादींश्च पूजयेत्॥ वनमालां शंखं तु मता मासाद्यं क्रमयोगतः॥ आद्यं द्वितीयं क्रमतो ग
दादीनां तु मन्त्रकं॥ पञ्चरात्रादितं मार्गे नारदेन यथोदितं॥ मन्त्रश्चैव गदादीनां ग्राह्यः सर्वत्र पूजने॥ गरुत्मान् सूर्यसंकाशो ग
दा कृष्णायसी पुनः॥ सरस्वती शुक्लवर्णा लक्ष्मी हेमप्रभा सदा॥ मध्याह्नसूर्यप्रतिमं चक्रं तु परिकीर्तितं॥ संपूर्णचन्द्रप्रति राम:
मः शंखस्तु परिकीर्तितः॥ कौस्तुभो ह्यरुणः प्रोक्तः श्रीवत्सो ह्यरुणद्युतिः॥ आरक्तकौस्तुभो ज्ञेया माला द्विजात्र कीर्तिता॥ वि २६४

ह्युन्नुन्नाः सर्ववाणाः शार्ङ्गचापप्रजं धनुः ॥ वर्मसूर्यप्रकाशं तु वज्रमस्य प्रकीर्तितं ॥ बालसूर्यसहस्राभे कुण्डले वज्रवादि
ते ॥ सूर्यस्य सहस्रांशशीर्ष किरीटं परिकीर्तितं ॥ शृणु न्यासमतो भूप येनासौ विष्णुरूपधृक् ॥ साधकस्तु भवेन्नित्यं स्वर्गमोक्षः
प्रदायकं ॥ न्यासस्तु प्रथमं कुर्यात् मन्त्रविद् द्वादशाक्षरैः ॥ वासुदेवस्य बीजं तु बीजेष्वष्टसु योगिनां ॥ ततो न्यसेत् क्रमतो ततश्चाष्ट
दशाक्षरैः ॥ ततस्तु हृदयादीनां षडङ्गमन्त्रे विधायनः ॥ एवं चतुर्भिर्न्यासैस्तु पूजामेकां समाचरेत् ॥ प्रथमं दक्षिणाङ्गुष्ठे न्यसे
द्वादशाक्षरं बुधः ॥ द्वादशाक्षरबीजस्य कोषबीजानि तु क्रमात् ॥ तर्जन्यादौ दक्षिणस्य वामाङ्गुष्ठान्तमेव च ॥ कोषाक्षरद्वयं प
श्चात् न्यसेत्पाणितलद्वये ॥ हृदि शीर्ष शिखायां च वर्मान्ते किपविण्ड्योः ॥ पृष्ठे तु भुजयोः पाण्योः जंघयोः पादयोः क्रमात् ॥
द्वादशाक्षरमन्त्रस्य बीजानि च ततो न्यसेत् ॥ अंगुष्ठयोस्तु प्रथमं वासुदेवस्य तत्त्वकं ॥ तर्जन्यां योगिनीनां तु बीजान्यष्टौ द्वय
न्यसेत् ॥ शिरो हृन्नाभ्य कंठास्य नाभिगुह्येषु जानुनोः ॥ पादयोर्वासुदेवस्य योगिबीजानि विन्यसेत् ॥ मन्त्राणि हृदयादीनां
यान्युक्तो निपुरान्तप ॥ ततो न्यस्याङ्गुष्ठमुख्याङ्गुलीयाते द्वये द्वये ॥ वामदक्षिणयोः पाण्योस्तु कोषस्यस्तु लयोन्यसेत् ॥ हृदयाद्यन्त
पर्यन्तं पुरस्तान्निक्रमान्न्यसेत् ॥ अष्टादशाक्षरस्यादि नव वर्णान् न्यसेद्बुधः ॥ शिरोनेत्रादि पृष्ठे वै के नवबीजस्य गोत्तरे ॥ शेषा
न् वर्णान् निःकर्णे पार्श्ववर्तिन्यचकोफसि ॥ कण्ठोरस्त्रौ जंघयोस्तु न्यसेत्पादाङ्गुलीषु च ॥ यस्य मन्त्रस्य तत्त्वे तु यः पूजायत्र नोदि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ता॥ तस्य मन्त्रेण स्वतन्त्रेण न्यसेन्मन्त्रं समाहरेत्॥ अथ वैकल्पं सर्वेषां न्यासं कुर्याद्विचक्षणः॥ चतुर्विधैः कृतैर्न्यासैः पूतात्मा पू-
तकल्मषः॥ साक्षाद्विष्णुर्भवेन्मर्त्यः सम्यक्पूजाफलं लभेत्॥ विना तु पूजनं यस्तु न्यासं कुर्याच्चतुर्विधं॥ शरीरो विष्णुसायुज्यं मो-
क्षान्ति परमां गतिं॥ योगपीठं ततो ध्यात्वा गरुडं चक्रशङ्खकौ॥ गदां लक्ष्मीं त्रिवाकूपद्मं क्रमाद्देवेषु विन्यसेत्॥ पूर्वदक्षिणको-
णे रं पञ्चकोणेषु च क्रमात्॥ दक्षिणे चोत्तरे चापि न्यसेद्देवं च विष्णवे॥ वनमालां च मध्ये श्रीवत्सं कौस्तुभं मणिं॥ विन्यस्य दः-
क्षिणे तस्य न्यसेत् शार्ङ्गशरावली॥ तूणीरयुगलं वामे खड्गं दक्षिणतो न्यसेत्॥ वामे चर्म निधायाथ तत्र कुर्यात्सुरक्षितां॥ पूज-
यित्वा च सर्वाणि ततो मुद्राः प्रदर्शयेत्॥ मुद्राः सम्पुटाद्याः प्रोक्ता विष्णोर्यास्त्वपि योगिनां॥ गरुडादिकयतीनां च मुद्रास्ताः प्रदर्श-
येत्पृथक्॥ येये मन्त्राः पुराप्रोक्ता अस्विडस्यावधारणे॥ तान्मन्त्रान् संपठित्वैव सूर्यायार्घ्यं निवेदयेत्॥ निर्माल्यधारी विष्णोस्तु वि-
ष्वक्सेनश्चतुर्भुजः॥ शंखचक्रगदापाणिर्दीर्घश्मश्रुजटाधरः॥ रक्तपिङ्गलवर्णस्तु सितपद्मोपरिस्थितः॥ यत्तृतीयः स्वरान्तेन
संयुक्तो बिन्दुनेन्दुना॥ कीर्तितस्तस्य मन्त्रोयं तेन तं परिपूजयेत्॥ विसर्जनं तथा विष्णोः श्राद्धान्यं परिकीर्तितं॥ अन्येषां मन-
सा कुर्याद् बलादीनां विसर्जनं॥ एवं यः कुरुते पूजां विष्णोः शास्त्रविधेः सहेत्॥ पीठे दिक्चरवासिन्याः स याति परमं पदं॥ यत्र रामः
यत्र नवे विष्णोः पूजनं रूपसत्तम॥ तत्र तत्रैव मन्त्रोयं ग्राह्यो वैष्णववैबुधैः॥ संक्षेपेण तु वक्ष्यामि पूजयेद्दधिवामनं॥ हृदयाद्य २६५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

६२

ऽ पूजात्तु, न कर्त्तव्यास्य पूजने ॥ संक्षेपे विस्तरे वापि, वासुदेवं प्रपूजयेत् ॥ रक्तकौशेयवस्त्रञ्च, पीतं शुक्लं तथैव च ॥ प्रीति
दं वासुदेवस्य, वस्त्रमेतन्प्रकीर्त्तितं ॥ घृतप्रदीपादीपेषु, गन्धेषु मलयोद्भवः ॥ पाद्यार्घतोयपात्रेषु, ताम्रं प्रीतिकरं सतां ॥ किरी
टं कुण्डलं हारो भूषणो विष्णुतुष्टिदः ॥ कांस्यं स्नानीयपात्रेषु, हृत्यन्तगुरुरेव च ॥ प्रीतिदो वासुदेवस्य, सततं परिकीर्त्तितः ॥
कदम्बं कुब्जकं जाति, मल्लिका मालती तथा ॥ पंकजं चेति पुष्पाणी, षड्विधाः प्रीतिदान्नृप ॥ निर्जनस्थण्डिले स्थाने, तीर्थतोय
मथापि वा ॥ तद्विष्णोरिति मन्त्रेण, प्रतिपुरुषसूदिताः ॥ शाल्योदनं हविष्यान्नं, यावकं पायसं घृतं ॥ हस्तवर्म्म तथा मुद्ग, मन्येषु ह
रमिष्यते ॥ दलेषु तुलसीपत्रं, धन्नन्तामलमेव च ॥ हरेः प्रीतिकराणि स्युरेतानि नृपसत्तम ॥ सर्व्वाणि परकीयानि, तानि ना
नि च वर्जयेत् ॥ एवं यः पूजयेद्विष्णुं, सततं नरसत्तम ॥ कुलकोटिसमुद्धृत्य, सस्वयं स्याज्जनार्द्दनः ॥ इदं ते कथितं नृप, वासु
देवस्य तन्त्रकं ॥ पीठस्य कामरूपस्य, संक्षेपान्निर्ण्णयं तथा ॥ इति सर्व्वकामरूप, पीठं सम्प्रदर्शयेत् ॥ पुत्रान्त्यां चपुरस्तान्त्यां
कैलासं प्रययौ गिरिं ॥ तत्र गत्वा यथायोगं, निधाय तं नयोस्वकौ ॥ विमुक्तेश्वापास्ते जाताः, ग्रस्तु गिरिसुतां यथा ॥ वेतालभैर
वश्चेति, नृपसत्तम निश्चराः ॥ इदं यो महदाख्यानं, शृणोति कायमानसः ॥ शापाभीमिन्नतस्यास्ति, व्याधयस्तस्य नाधयः ॥ पु
त्रपौत्रधनैश्वर्य्य, युक्तः सर्व्वत्र वल्लभः ॥ सर्व्वकल्याणसंयुक्तो, दीर्घकालं स जीवति ॥ कामरूपमहापीठं, यो जानाति नरोत्त

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मेः॥स दिव्यज्ञानसम्पन्नः परं निर्व्वाणमाप्नुयात्॥यः कामरूपे सकले पीठयात्रां समाचरेत्॥आमाद्य सकलान् पीठान् पूजयेत्स
र्व्वदेवताः॥दक्षपूर्व्वान्दक्षपरान्त्मानश्चैकविंशकं॥दिव्यज्ञानं विधायाशु सर्व्वमुक्तिमियात्स हि॥ ॥इतिश्रीकालि
कापुराणे कामरूपपीठनिर्णये एकोनशीतितमोध्यायः॥७९॥ ॥श्रीभैरव उवाच॥ कामरूपे महापीठे स्नात्वा पीत्वा
च देवताः पूजयित्वा च विपुलाः लोकान्त्युक्तं परायणुः॥ किं वित्तं जस्य निर्व्वाणं केविद्याति स्मस्त्वं तु तां॥नयमतान्वारयितुं नेतु
स्तनिजमन्दिरं॥क्षमो भूत्त्वरशार्दूल शिवाज्ञया तथा ध्वसः॥यमहस्तांतत्रयान्ति बाधते नाङ्कुरागणाः॥न ते क्रियासत्रयान्ति
समन्भूताः प्रमोदिनाः॥अथाहस्थ्वाथ विमलः सक्रिया परिवर्जितः॥विधानारं समासाद्य वचनं चेदमब्रवीत्॥विधातः का
मरूपोस्मिन् स्नात्वा पीत्वा च मानवः॥कामाख्यागणतां यान्ति तथाख्यांत्तु गणोमतां॥न क्षमिनाधिकारोस्ति न तान्वारयितुं क्षमः॥
विधानगोत्रिलीनान्निति कुर्व्वतेयदिगोचरे॥तस्य तद्वचनं श्रुत्वा ब्रह्मलोकपितामहः॥जगाम विष्णुभुवनं सहैव समवर्तिना
॥समासाद्य तथा प्राह विष्णवे सस माषितं॥यथावत्सर्व्वलोकेश स्तेनेतद्वाक्यमत्र हीनं॥स हव्वरा यमासाद्य विष्णुं शंभुं ययौ ततः॥
सहतेन सनपूज्यस्य प्रोक्तिदं भाषितं मतं॥ ॥श्रीभगवानुवाच ॥सदेवस्मार्ग्ग तीर्थै स्य सर्व्वक्षेत्रताध्येवया॥रतद्यापांकामरूपं
नातीत्य द्विद्यते परं॥इदानीं पीठमासाद्य देवत्वं यान्ति मानवः॥अमृतत्वं गणत्वं च नत्रयतोयमोनहि॥तस्मात्कुरुसमहादेव यथात

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

स्यात्क्षमो यमः॥ यमेनिरस्तो यत्रास्ति सोऽपीदानीं विवत्स्यति॥ एतद्विष्णुवचः श्रुत्वा.विधिनासहितस्त्वतु॥ अङ्गीचकार हृ-
दये.तद्वचः साध्यसाधने॥ विसृज्य तान् ब्रह्मविष्णुयमान् वृषभवाहनः॥ आदाय स्वगणान्सर्वान्.कामरूपान्तरं ययौ
॥ उग्रतारां ततो देवीं गणांश्च प्राह शंकरः॥ उत्सारयन्तु सकला.निमान्नाकासनान्द्रुतं॥ उग्रतारे महादेवी.त्वं चाप्युत्साद
शि५ यद्रुतं॥ ततो गणाः कामरूपा.देवी चाप्यपराजिता॥ लोकानुत्सादयामासुः पीठं कर्तुं रहस्यकं॥ उत्सार्यमाणा लोकेतु.चतु
र्वर्णद्विजातिगाः॥ संध्याचलंगतो विप्रो.वशिष्ठः कुपितो मुनिः॥ सोऽप्युग्रतारया देव्या.उत्सारयितुमीश्वरः॥ गणैः सह वृ-
तः प्राह.शापं कुर्वन्सुदारुणं॥ यस्मान्नित्यं धृतो वामे.त्वयोत्सारयितुं मुनिः॥ तस्मात्त्वा.समा वेन.पूज्या न वेमनं द्विः
काः॥ भ्रमन्ति म्लेच्छवद्यस्माद्गणानां मन्त्रबुद्धयः॥ भवन्तु म्लेच्छास्तस्माद्वै.भवन्तः कामरूपके॥ महादेवोपि यस्माद्वा.नि-
स्सारयितुमुद्यतः॥ तपोधनं मुनिं दान्तं.म्लेच्छवद्विदयारगम्॥ तस्मान्म्लेच्छप्रियो भूया.च्छंकरस्त्वास्थिभस्मधृक्॥ एतत्तु का-
मरूपाख्यं म्लेच्छरूपं भवेद्धरं॥ स्वयं विष्णुर्नवायाति.यावत्कालमिदं पुनः॥ विरलाश्चागमाः सन्तु.जपन्तस्यातियादितं
॥ विरलं यस्तु जानाति.कामरूपं गमेत्सुरः॥ स एव प्राप्तकालेपि.संपूर्णं फलमाप्स्यति॥ एवमुक्त्वा वसिष्ठश्च.तत्रैवान्तर
धीयत॥ ते गणा म्लेच्छतां याताः कामरूपेश्वरालये॥ वामा भूद्युग्रतारापि.शंभुर्म्लेच्छरतोऽभवत्॥ आगमा विरलाश्चासन्स

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का० पु०॥ त्रस्य प्रतिपादकाः॥ विदमन्त्रविहीनन्तु चतुर्वर्गविवर्जितं॥ कामरूपं समागत्य यद्यमेनात्मसाधितं॥ आगते पितृहरौ मुक्ते
॥२६७॥ श्रायापीठे फलप्रदे॥ यथा न सम्यक्कुर्वन्ति तत्पीठं देवमानुषाः॥ गुप्तये सर्वकुण्डानां ब्रह्मा यात्रां तथाकरोत्॥ अमोघायां शा
न्तनोसु भार्यायां तनयं स्वकं॥ जलरूपं समुत्पाद्य जामदग्न्येन धीमता॥ अवतारय यद्युग्रं प्लावयेत् कामरूपकं॥ स तु ब्रह्मसुतो धीर
ः प्लावयन् कुण्डसंचयं॥ आच्छाद्य सर्वतीर्थानि नु विगुप्तानि वाकरोत्॥ लौहित्यमात्रं ये केचित् जानन्ति नत्र वै नराः॥ ते लौहित्यः
स्नानमतं प्राप्नुवन्ति सुनिश्चितं॥ न जानन्ति च कुण्डानि येपि तीर्थानि वान्यथा॥ वशिष्ठस्य वदनात्तु प्रवृत्तं तीर्थगोपनं॥ यः कश्चि
त्तत्र जानाति तीर्थानां च विशेषतः॥ स समाप्नोति तत्स्नान फलं सम्यङ्नरोत्तम॥ सर्वा नदीः समाप्लाव्य सर्वतीर्थानि सर्वतः॥ ६
लौहित्यो ब्रह्मणः पुत्रो याति दक्षिणसागरं॥ एवं ते कथितं राजन् कामरूपस्य कीर्त्तनं॥ यदन्यद्वर्त्तते तुभ्यं तत्पृच्छसि गदामि
ते॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे कामरूपपीठनिर्णयश्चासीतितमोध्यायः॥ ८० ॥ ॥श्रीमार्कण्डेय उवाच॥
और्वस्य वचनं श्रुत्वा सगरस्तं मुनिं प्रति॥ पप्रच्छेदं द्विजश्रेष्ठ हर्षसंपुष्टमानसः॥ ॥सगर उवाच॥ अमोघायां कथं यज्ञे
लौहित्यो ब्रह्मणः सुतः॥ कथं शान्तनुजायायां रतः सकमलासनः॥ पाराशरेण यः पुत्रो वा कथं जज्ञे पितामहात्॥ तत्सर्वं श्रोतुमि ॥राम:॥
च्छामि कथयस्व द्विजोत्तम॥ ॥और्व उवाच॥ शृणुष्व राजसाद्दूल कथयामि महत्तरं॥ आख्यानं ब्रह्मपुत्रस्य लौहित्यमहा ॥२६७॥

म२

१ महावर्षे

त्मनः॥ हरिवर्षे शान्तनुर्नाम नामतः॥ मुनिरासीन्महाभागो ज्ञानवानृतुतयोरतः॥ तस्य भार्या महाभागा अमोघाख्या महासती
॥ हिरण्यगर्भस्य ज्ञाने तत्र गाविन्द्धा अमोघाम्बा॥ तयासार्द्धं स कैलास मर्यादपर्वते ऽवसत्॥ लोहिताख्यस्य सरस तीरे वै गन्धमा
दने॥ एकदा स तपोनिष्ठो निजपुष्पादिगोचरे॥ जगाम वनमध्यन्तु चिन्वन् वहु फलानि वै॥ अस्मिन्नवसरे ब्रह्मा सर्वलोकपिता
महः यानेनाजगाम यत्रास्ति अमोघा शान्तनोः प्रिया॥ तां दृष्ट्वा देवगर्भाभां युवतीमिव सुन्दरीं॥ मोहितो मदनेनाशु तदा भूस्पृषितो
न्वयः॥ उदीरितेन्द्रियो भूत्वा जिघृक्षुस्तां महासतीं॥ अघावावत्तदा ब्रह्मा मन्मथो मदनार्दितः॥ धावमानं महात्मानं दृष्ट्वामो
घा महासती॥ मैवमेवमिति प्रोक्ता पर्णशालां प्रलीयते॥ इदं वोवाच धातारं अमोघा कुपिता नदा॥ पर्णशालान्ततो गत्वा द्वारः
मावृत्य तत्र शासनं॥ अकार्यं न मया कार्यं मुनिपत्न्या विगर्हितं॥ वलात् प्रमथ्यो यदि हं त्वया तां त्वत्र शापग्नहं॥ अमोघया चै
वमुक्ते विधातुश्च तत्पात्रयः॥ रेतः संक्षिन्नं तत्रैव मस्यमेक्ष्यान्तनोर्मुनेः॥ च्युते रेतसि धातापि हंसयानः समुत्थितः॥ लज्जा
तिपरिताप्राद्धः तदावमाश्रमं प्रयो॥ गते विधसिम्भान्तनुश्च निजस्याश्रममागतः॥ आगत्य दृष्ट्वा हंसस्य यानं पदक्षोभं नदा
न्वे॥ तेजस्य च पतितं भूमौ विधातुर्ज्वलनोपमं॥ अमोघां परिपप्रच्छ पर्णशालान्तरे स्थितां॥ किमेतदत्र सुभगे प्रवृत्तं दृश्य
ते तु यतः॥ पक्षिना च पदक्षोभं तेजश्चेदं च वीक्ष्यते॥ सा तस्य वचनं श्रुत्वा शान्तनुं मुनिसत्तमं॥ महर्षि ति वन्यगद दाकुला

॥का०पु०॥ विकलानना॥ हंसयुक्तास्यन्दनेको आगत्य ब्रह्म चतुर्मुखः॥ कमण्डलुधरो नीव, रतिं मांसमयाचत॥ ततो मया तर्ज्जितस्स तङ्कृ
॥२६८॥ ह्यान्तरललीलया॥ प्रख्याप्यतेजः संजातो मम क्रोधपन्नयार्द्दितः॥ कुरु तत्र प्रतीकारं यदि शक्तो सि शम्भुना॥ नत्विमां धर्षणां ङ
सोढुं कश्चिच्छक्तोति जीवन्त्तु॥ स तस्य वचनं श्रुत्वा स्वयं ब्रह्मा समागमत्॥ इति निश्चित्य मनसा तयो मानयरोत्तदा तदा॥ दिव्यज्ञा
नेन सञ्ज्ञात्वा देवकार्यमुपस्थितं॥ तीर्थावतारणं चापि हिताय जगतां मुनिः॥ ज्ञात्वादरं चिन्तयित्वा स्वजायामिदमब्रवीत्॥ इः
दं तेजो ब्रह्मणस्त्वं पिबामोघं ममाज्ञया॥ हिताय सर्व्वजगतां देवकार्यसुसिद्धये॥ न वत्य निकटं ब्रह्मा स्वयमेव समागतः॥ त्वमाप्र
यमहाहृत्य मा च यासु स्वमर्पय॥ ततो निजां पदां भर्त्तुः कर्त्तुमर्हसि मद्वचः॥ तच्छ्रुत्वाप्यान्तनोर्व्वाक्यं मेमोघा नीवलज्जिता॥ सा त्वयं
निरतं प्राकृ यनि मत्वा महासति॥ नान्यस्य तेजोधास्या मन्न चित्तं प्राप्नुमे …॥ त्वं वरस्यां यदि कर्त्तव्यं पीत्वा त्वं मयि चोत्सृजा॥ ततस्तस्या
वचः श्रुत्वा सुतं तथ्यं चशान्तनुः॥ स्वयं पीत्वा च तत्तेजो भार्यायां वाच्यसेचयत्॥ संक्रामितं शान्तनुना तेजो मित्रं ब्रह्मणः सुतः॥ ग
र्भं दधार सामोघाख्या हिताय जगतां ततः॥ तस्यां कामात्तसंप्राप्तं संजातो जलसञ्चयः॥ तन्मध्ये तनयश्चापि नीलवासाः किरीटधृ
क्॥ रत्नमालासमायुक्तो रक्तगौरश्च ब्रह्मवत्॥ चतुर्भुजः पद्मधृत्या वज्रशक्तिधरस्तदा॥ शिशुमारशिरस्थश्च तुल्य वर्णी ॥राम:॥
जलौघकरैः॥ तं चात्तं च तथा जातं शान्तनुर्लौकिकशान्तनुः॥ चतुर्णां पर्व्वतानाञ्च मध्ये देशोन्यधीविशत्॥ कैलासस्यान्तरे पार्श्वे दक्षिणो ॥२६८॥

गन्धमादनः॥जावरः पश्चिमे शैलः पूर्वं संवर्त्तकाह्वयं॥तेषां मध्ये स्वरां कुण्डं पर्वतानां विधेः सुतः॥हत्वा तीरे वधिनत्वं शरदां
च निशाकरः॥तत्रायमध्यगं पुत्रं मासान्द्वादश हिणाः सुतां॥क्रमतः तस्य संस्कारा न करोद्देहशुद्धये॥अथ कालेवहु निघे वतीते
वत्सलाः सुतः॥तीयराशिस्वरूपेण वहुधे पश्चयोजनान्॥आस्यां देवावपुः संस्थु धितीया इव सागरे॥श्रीतामलजले हत्य दे
वाश्चाप्सरसां गणाः॥तस्मिन्नवसरे रामो जामदग्न्यः प्रतापवान्॥चक्रे मातृवधं घोरं मन्युना पितुराज्ञया॥तस्य पापस्य मोक्षा
य स्वपितुश्चोपदेशतः॥स जगाम महाकुण्डं ब्रह्माख्यं सतुमेकदा॥तत्र स्नात्वा च पीत्वा च मातृहत्यां व्यपोनयत्॥वीर्थांपरशु
ना हत्वा तं च श्याममवतारयत्॥ ॥सगरउवाच॥जमदग्नेः सुतो रामः किमर्थं जिजमातरं॥जघान तस्य माता किं ना
म्नी कस्य च वात्मजा॥मुनेः पुत्र कथं जात तथा क्रूरो महाबलः॥यो युद्धकुशलो वीरो राजन्यान्समपोथयत्॥तदहं श्रोतु
मिच्छामि तत्वतो मुनिसत्तमः॥कथयस्व महाभाग यदि गुह्यं तथापि मे॥ ॥और्वउवाच॥शृणु राजन्नवहितो जम
दग्नेः सुतस्य वै॥चरितं स यथा जघ्ने परशुं क्रूरतस्त्वसः॥ब्रह्मपुत्रोऽत्र गुर्न्नाम ऋचीकस्तत्सुतोऽभवत्॥स भार्यार्थी च वद्धः
मो कान्यकुब्जगतः पुरा॥ददर्श चारुत्पगतं जाह्नोर्वंशसमुद्भवं॥कुशिकस्य सुतं गाधिं नृपश्रेष्ठं नृपसत्तमं॥अराय स तस्य
तस्यापत्यं पुत्रकामस्य भूभृतः॥सत्यवतीस्य सुता जज्ञे देवकन्या समा गुणैः॥ऋचीको नृपपुत्रीं तां भार्यार्थं समयाचत॥गा॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का॰ पु॰॥
॥२६८॥

धिन्नृपतिश्चाऽऽईल, सचोवाच नृपं मुनि॥ दातुं योग्या सुतामेत्या, त्वद्विधाय महात्मने॥ किं त्वेकः कुलधर्म्मो मे, विद्यतेऽस्तु ः
ल्कसंगृहे॥ एकतश्श्यामवर्णानां, मश्वानां चन्द्रवर्चसां॥ सहस्रमेकं यो दद्यात्, तस्मै पुत्री प्रदीयते॥ ॥ऋचीक उवाच
॥दास्याम्यश्वसहस्रंतु, तव राजेस्तथाविधं॥ कञ्चित्कालं प्रतीक्षस्व, यावत्तदाहमानये॥ एवमुक्त्वा ततं गाधिं, रुवाच नृपसु
नवे॥ गंगातीरं कन्यकुब्जं, मागत्य वसाधने॥ तत्राराध्य भृगोः पुत्रो, वरुणं यादसांपतिं॥ तेन दत्तं तथालेभे, सहस्रं वाजिः
नां मुनिः॥ तेन तत्र तदालब्धा, अश्वाश्चन्द्रपसत्तम॥ तदश्वतीर्थं विख्यातं, महाफलकरं परं॥ गङ्गाजलादुत्थितं तु, दत्तं सम्य
कृ प्रचेतसा॥ आदायाश्वसहस्रं स, मुनिर्गाधिमथान्ययात्॥ तानश्वान्नृगाधिराजाय, पुत्रीं सत्यवतीं स्वकां॥ ऋचीकाय द
दौ लक्ष्मीं, केशवायेव सागरः॥ ऋचीको गाधितनयां, लब्ध्वा भार्यामनिन्दितां॥ मुदितः सतया रेमे, यथाकामं स माश्रये॥ कृ
तदारं सुतं श्रुत्वा, द्रष्टुं पुत्रं स्नुषां भृगुः॥ अथाजगाम मतिमान्, स्नुषां दृष्ट्वा ननन्द सः॥ दंपती तं समासीनं, भृगुं देवगणार्चि
तं॥ पूजयित्वा समासीन, स्तस्थतुः साहृताञ्जलिः॥ ततो भृगुः स्नुषां स्तां, सुप्रीत इदमब्रवीत्॥ वरं वृणीष्व दास्यामि, वाञ्छितं
वरवर्णिनि॥ अदेयस्त्वत्कृते वा पि, यत्र ते विद्यते स्पृहा॥ ततः सत्यवती पुत्रं, तपमास्थाय पावनं॥ मातुश्च वीरमतुलं, पुत्रं व ॥रामः॥
रमयाचत॥ स चैवमस्त्वित्युक्त्वा च, भृत्वा ध्यानपरस्तदा॥ विश्वमावन्ना मनसा, यन्नाद्वा ससमसजेसः॥ तस्या निःश्वासवातात्तु ॥२६८॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निःसृतं चैव चरुद्वयं ॥ तस्मै तद्द्वितीयं दत्वा भृगुस्तामिदमब्रवीत् ॥ चरुद्वयं गृहाणेदं स्नुषे सत्यवती स्वयं ॥ स्नात्वा ऋतौ ऋती
माता तदा त्वं च करिष्यथ ॥ आलिंग्याश्वत्थवृक्षन्ते माता पुंसवनाय वै ॥ चरुमारक्तकं चेमं सा भोक्ष्यति सुतस्ततः ॥ त्वंश्चोदुम्बर
वृक्षं तु तमालिंग्येमितं चरुं ॥ भोक्ष्यसे तव पुत्रस्तु भविष्यति सनातनः ॥ एवमुक्त्वा भृगुर्याते यथेष्टं सापि सम्मतं ॥ अथ वाप मात्रा
सहिता तत्रापि तां बभाषिनी ॥ अथ स्नाने दिने प्राप्ते मालिंग्य रक्तकं तरुं ॥ आदाय सत्यवती तस्या माता फनुशितं चरुं ॥ परि
वर्तनेन तु तं ज्ञात्वा दिव्यज्ञानं भृगुर्मुनिः ॥ अथागत्य तया मातुर्वचनं चेदमब्रवीत् ॥ विपर्ययस्त्वया भद्रे वृक्षालिंगनकर्मणि ॥ न
था चरुप्राशनं भद्रे तदन्येव भविष्यति ॥ ब्राह्मणः क्षत्रियाचारः तव पुत्रो भविष्यति ॥ क्षत्रियो ब्राह्मणाचारो मातुस्ते भविता सुत
॥ इत्युक्त्वा भृगुणा साध्वी तदा सत्यवती स्म तं ॥ पुनः प्रमदया राम पुत्रो मेस्त्विति तादृशां ॥ एवमस्त्विति स प्रोक्तः स चैवान्तर्द
धे भृगुः ॥ अथ काले सुतं दीप्तं जमदग्निं च गाधिजा ॥ सुषुवे जननी तस्या विश्वामित्रं तपोनिधिं ॥ जमदग्निस्ततो वेदाश्चतु
रः प्राप्य माचिरं ॥ प्रहृतास्य धनुर्वेदः स्वयं तस्मिन् महामुनिः ॥ विश्वामित्रोपि सकलान् वेदानाप तथा चिरात् ॥ धनुर्वेदं तथा
ऽकल्पं नृपश्चापि भृत्तपोधनः ॥ जाज्वल्यमानस्तेजस्वी जमदग्निर्महातपाः ॥ दिवि स तपोभिः स मुनीनत्यग्राम यथा सूर्यवत् ॥ ॥
इति श्रीकालिकापुराणे जमदग्न्युपाख्यानं एकाशीतितमोध्यायः ॥ ॥ ॥ श्रीमार्कण्डेय उवाच ॥ अथ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कालेव्यतीतेतु,जमदग्निर्म्महातपाः॥विदर्भराजस्यसुता,माङ्गमानान्नतःस्वयं॥भार्यार्थेप्रतिजग्राह,रेणुकांलक्षणा
न्विता॥सतस्यांसुषुवेपुत्रांश्चतुरोवेदसम्मितान्॥कमरोन्तंसुषेणांच,वसुंविश्वावसुंतथा॥पश्चात्तस्यांस्वयंजज्ञे,भगवान्
मधुसूदनः॥कार्त्तवीर्यवधार्थाय,प्रार्थितःसकलैःसुरैः॥याचितःपंचमोभूत,तेषांवासादयन्तुसः॥भारावतरणार्था
य,जातःपरशुनासह॥सहजंपरशुस्तस्य,तंजहातिकदाचन॥स्वयंनिजमितामस्य,वस्तुतिविपर्ययात्॥ब्राह्मणःक्ष
त्रियाचारो,रामोभूत्तवकर्म्मणा॥सवेदानखिलान्ज्ञात्वा,धनुर्वेदांश्चसर्वशः॥चतुरःकृतकृत्योभूत्,वेदविद्याविश
रदः॥एकदातस्यजननी,स्नानार्थंरेणुकागता॥सातुतोयेतथापश्यत्,नाम्नाचित्ररथंनृपं॥भार्याभिःसहस्त्रीभिश्च,ज
लक्रीडारतंयुतं॥सुमालिनंसुवासितंच,तरुणंचन्द्रसन्निभं॥तथाविधंनृपंदृष्ट्वा,संजातमदनाजस्रं,रेनुकास्पृहया
मास,तस्मैराज्ञेसुवर्ज्यये॥स्पृहयायुतायांतस्यान्तु,सक्लेदःसमजायत॥विचेतनाहन‾न्नातन्तयामाश्रमंययौ॥भ्रष्टवी
वेजमदग्निस्तां,रेणुकांवीक्ष्यतांतथा॥धिक्धिक्पापरतेत्येवं,निनिन्दयसमन्ततः॥चतनसुःतनयान्प्राह,सततंप्रार्थ
नंमुनिः॥कमस्तनुप्रमुखान्पूर्वं,मेकैकंक्रमतोऽसुतं॥छिन्धीमांपापनिरतां,रेणुकांव्यभिचारिणीं॥नेतत्द्धवोनेवचन्तु,मू
तेश्चासन्जडाइव॥कुपितोजमदग्निस्तान्,शशापातिविचेतनां॥सुयत्नवधनुर्विवा,जलराशौविवर्द्धिता॥अथाजगा

॥रामः॥
॥२७०॥

मयरामो जमदग्नेति वीर्यवान्॥ तञ्च रामं पिता प्राह घापिष्ठां छिन्धि मातरं॥ स्वभ्रातॄंश्च तथाभूता त्वद्युक्ता बालवि
वर्जितान्॥ पित्राज्ञप्तान्महातेजाः परं परशुमाच्छिनत्॥ रामेन रेणुका छिन्ना ह्यस्तासक्रोधनं भवत्॥ जमदग्निः सुप्र
सन्न इति राममुवाच ह॥ प्रीतोस्मि पुत्र भद्रं ते सत्वं याय द्वचः कृतं॥ तस्मादिष्टान्वरान्कामान् त्वयैव वरसा वृतं॥
स तु रामो वरान्वव्रे मातुरुत्थानमादितः॥ अवध्यां मरणां तस्या भ्रातॄणांचापमोचनं॥ मातृहत्याव्यपनयं युद्धे सर्व
अवैजयं॥ आयुः कल्पान्तपर्यन्तं क्रमाद्दैन्यपसत्तम॥ सर्वान्नु वरानु सम्प्रददौ जमदग्निर्महातपाः॥ सुप्तोत्थितेव
जननी रेणुका चाभवत्तदा॥ विघ्नं नवापि संस्मार सहजैः प्राहितं ततः॥ युद्धे जयं चिरायुष्यं लभे रामस्तदेव हि॥
मातृहत्यापापोहाय पिता तं वाक्यमब्रवीत्॥ न पुत्र वरदानेन मातृहत्याव्यपोहति॥ तस्मात्त्वं ब्रह्मकुण्डाय गच्छ
स्नातुं च तज्जले॥ तत्र स्नात्वा सुकृतपापो न चिरात्पुनरेष्यति॥ जगद्धिताय पुत्र त्वं ब्रह्मकुण्डं व्रजद्रुतं॥ स तस्य वचनं
श्रुत्वा रामः परशुधृक् तदा॥ उपदेशात्पितुर्यातो ब्रह्मकुण्डं हृषीदकं॥ तत्र स्नानं च विधिवत् कृत्वा चाथो परश्वधं
॥ शरीरान्निःसृतां मातृहत्यां सम्यगलोकयत्॥ जातः संप्रत्ययाः सोथ तीर्थमासाद्य नद्धरं॥ वीथिं परशुनाहृत्वा ब्र
ह्मपुत्रमगाहत॥ ब्रह्मकुण्डात्ततः सोथ कासारे लोहिनाह्वयः॥ कैलासोपत्यकायां तु न्यपतद्ब्रह्मकास्तुतः॥ तस्यापि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥का०पु०॥
॥२७१॥

सरस्वतीरं समुत्थाय महावरः॥ कुठारेण दिशां पूर्व्वां मानयद्ब्रह्मणः सुतः॥ ततोपरत्रापि गिरिं हेमशृङ्गं विभिद्य
वा॥ कामरूपान्तरं पीठं मवाहयद्भृगुः हरिः॥ तस्य नाम स्वयं चक्रे विधिर्लोहितगङ्गकं॥ लोहितात्सरसो यातो लोहि
त्यापस्तदाभवत्॥ स कामरूपमखिलं पीठमाप्लाव्य वारिणा॥ सोपतत्सर्व्वतीर्थानि दक्षिणां याति सागरं॥ केवल्यदिवाजे
सुता सा त्यक्त्वा ब्रह्मणः सुतं॥ पुनः पतति लौहित्यं गत्वा द्वादश योजनं॥ चैत्रमासि सिताष्टम्यां यो नरो नियतेन्द्रियः
॥ स्नाति लौहित्यगङ्गेषु स याति ब्रह्मणः पदं॥ चैत्रं तु सकलं मासं शुचिः प्रयतमानसः॥ लौहित्यतोये यः स्नायात् स कैवल्य
मवाप्नुयात्॥ इति ते कथितं राजन् मदर्थं यावतं पुरा॥ हन्ति धीरो जामदग्न्यो यस्माद्वा क्रूर कर्म्मकृत्॥ इदं तु महदाख्याः
तं यः शृणोति दिने दिने॥ स दीर्घायुः प्रमुदितो धनवानभिजायते॥ इति ते कथितं राजन् शरीरार्द्धं यथा द्विज॥ श्रीशै
जठरवेतालभैरवौ च यथा द्वयो॥ अस्य वा तनयो जातो यथा जातो गणेश्वरो॥ किमन्यत्कथये तुभ्यं तद्वदस्व नृपोत्तम
॥ श्रीमार्कण्डेय उवाच॥ इत्यौर्वस्य च संवादः सगरेण महात्मना॥ योसौ कायार्द्धहरणोऽस्रां गो गिरिजया कृतो॥ स चाद्य कथि
तं विप्राः प्रष्टुं यच्चान्याद्भुततमं॥ सिद्धिश्च भैरवाख्यस्य पीठनाशं विनिर्मितं॥ नृसिंहस्य यथोत्पत्ति महाकालस्य चैव हि॥
कथितवः किमन्यत्तु पृच्छन्तु द्विजसत्तम॥ इति सकलसुतनवः नत्वमथाववदातं बहुतरफलकालि प्राक्तनिश्चायतथ्यां॥ उपं

॥रामः॥
॥२७१॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निषद्मवेश्मैं मनसाधिकतानं सुरतिर्यइह नित्यं यः पठेत्तन्त्रमेतत्॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे तन्त्रे द्वि त्रिः
तितमोध्याय॥ ॥ ॥ऋषय उवाचुः॥ कथितं भवता वेश्मां संशयाश्चानिश्चातितः॥ त्वत्प्रसादान्महाभा
ग कृतकृत्या वयं गुरो॥ भूयश्च श्रोतुमिच्छामो वयमेतद्द्विजोत्तम॥ कोन्वौ भृङ्गि महाकालो यानौ नाम्नामते गुरो॥ भृङ्गि
चापि महाकालौ जातौ वेतालभैरवौ॥ वेतालं च महाकालं भैरवं भृङ्गिणं तथा॥ श्रोतुं यो द्विजश्रार्द्दूल कथामेषां चतुष्ट
यं॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ भवङ्गृते महाकाल मानुषास्थिवभृङ्गिने॥ वेतालभैरवाख्यौ तु तयोर्जाते द्विजोत्तमाः॥
वरलब्धेव वेतालभैरवौ तेन सङ्गते॥ अन्धकं तपसा युक्तं भृङ्गिणं चाकरोद्धरः॥ अन्धकस्तु हरं पूर्वं विरुध्याप्यङ्गमाग
तः॥ पश्चाद्धरं समाराध्य पुत्रो भूत्तस्य सोसुरः॥ भृङ्गिस्तेहाङ्गभृङ्गिणां संज्ञायां चाकरोद्वृषः॥ स्नेहेन तु महाकालं बाणं
वलिसुतं हरः॥ विष्णुना छिन्नवाहुं तु महाकालमथाकरोत्॥ एवं मुनिवरास्तेषां संजातस्तच्चतुष्टयं॥ वेतालो भैरवौ
भृङ्गि महाकालेत्यनुक्रमात्॥ ॥ऋषय उवाच॥ यत्त्वष्टसगरे गौव मुनिभो त्वं महाधियं॥ नित्यायेद्योतया माया
कृतं वात्माघवा गुरो॥ राजनीनोसतानाम्नो सदाचारेच्चयेस्थिता॥ विशेषास्ते न ये प्रोक्ता श्रौवेणास्तु महात्मना॥ स विशेषां
विदुश्रेष्ठ श्रोतुं सम्यक् तपोधन॥ इच्छामस्तान्महाभाग कथयस्व जगद्गुरो॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ येये विशेषाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का॰ पु॰॥
॥२७२॥

कथिता और्वेण सुमहात्मना ॥ तद्वः सर्वं प्रवक्ष्यामि शृण्वन्तु मुनिसत्तमाः ॥ श्रुत्वेमं सगरो राजा मन्त्रकल्पादिकं पुनः ॥ वि
शेषं परिपप्रच्छ नीत्यादीनां महामुनिः ॥ ॥ सगर उवाच ॥ यया नीत्या प्रयोक्तव्यः सुतो वात्मा प्रियस्तथा ॥ तेषां विशेषैः स
हितं सदाचारं वदस्व मे ॥ ॥ और्व उवाच ॥ क्रमेण शृणु राजेन्द्र यया नीत्या नियोजिते ॥ आत्मा सुतो वान्यो वा तद्वि
शेषं शृणुष्व मे ॥ ज्ञानवृद्धांस्तपोवृद्धान् वयोवृद्धान् सुदक्षिणान् ॥ सेवेत प्रथमं विप्रान् शृणुयात्यारिवर्जितान् ॥ तेभ्यः
स्व शृणुयान्नित्यं वेदशास्त्रविनिश्चयं ॥ यद्दृष्टं तत्तत्कार्यं प्राज्ञैश्च तन्नृपश्चरेत् ॥ यत्रेन्द्रियाणि पञ्चाश्वाः शरीरं रथ उ
च्यते ॥ आत्मा रथीकसंज्ञानां सारथिर्मन उच्यते ॥ आश्वान् सुदान्तान् कुर्वीत सारथिं च मनोवशं ॥ कषाद्दृढास्सर्वकार्ये
शरीरस्थिरतां तथा ॥ अप्रदान्तांस्तु समारुह्य सैन्धवान् स्यन्दनीयथा ॥ अश्वानामिच्छया गच्छे स्वपथं प्रतिपद्यते ॥ तद्वाश्वाः स्वा
रथिस्तु स्वेच्छया प्रेरयान्ह्यान् ॥ नयेत्यारवशं सम्यक् प्रार्थितं वीरमच्युत ॥ तथेन्द्रियाणि नृपते विषयानां स्वविग्रहे
॥ अवश्यानि प्रकुर्वीत मनो ज्ञानेन दृढं तथा ॥ ज्ञाने दृढे कषायान्वा हृत्वा यान्नृपसत्तम ॥ सारथिः स्ववशो दान्तो नरेशः प्र
रितुं ह्ययान् ॥ अतो नृपः स्वेन्द्रियाणि रणे हत्वा मनस्तथा ॥ ज्ञानमार्गमधिष्ठाय प्रकुर्वीतात्मनोहितं ॥ नो कुर्यात्स्वेच्छया
नृपो न कुर्यान्नीत्यपावनां ॥ द्रष्टव्यमिति द्रष्टव्यं न द्रष्टव्यं स्वेच्छया ॥ श्रोतव्यमिति श्रोतव्यं नाधिकं श्रवणाचरेत् ॥ आस्वत

॥रामः॥
॥२७२॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

त्वमेति धीरः स्मृतिरस्मान्न भवेन्नहि ॥ एवंद्यूतांत्वंवापि. वशीकृत्वादयान्नृपः ॥ स्त्रियश्चायैवोपयुंजीत. नाद्यायं विषमं व्रजेत् ॥ एवं
यदि भवेद्राजा. तदा सस्याज्जितेन्द्रियः ॥ जितेन्द्रियत्वात् कृत्स्नस्य. ग्राह्यवृद्धोपसेवनं ॥ अवृद्धसेव्यसाप्रज्ञो नृपस्मानुवक्ष्यां भवे
त् ॥ तस्माच्छास्त्रमधिष्ठाय. भवेद्राजा जितेन्द्रियः ॥ धृतिः प्राणान्तमुत्साहः. वाक्पायुत्वं विरेखनं ॥ दक्षत्वं धायमिक्त्वं. दानं
मैत्री कृतज्ञता ॥ दृढभ्रासनता सत्यं शौचं धर्म्मति विनिश्चयं ॥ पराजिष्णुयवेगत्वं. चारित्रानुर्यसापदि ॥ किञ्चधारीवशङ्क्षान्ति
श्च. गुरुदेवद्विजार्च्चनं ॥ अनसूयाल्पकोपत्वं. गुणानेतानन्नृपो भवेत् ॥ कार्याकार्यविभागज्ञ. धर्म्मात्मा काममेवच ॥ दा
नस्य विषये साम. योगमेवापलक्षते ॥ सततं प्रतियोधेन. कुर्याद्दिवक्षरे पितत् ॥ सामदानं च भेदं च. दण्डं चेति चतुष्टयं ॥ ज्ञा
तोर्य यस्तु तत्स्थाने. तानुपायान्प्रयोजयेत् ॥ साम्रस्तु विषयो भेदो. मध्यमः परिकीर्तितः ॥ दण्डस्य विषये दानं. तदव्यधमउः
च्यते ॥ साम्रस्तु गोचरे दण्डो. ह्यधमाममधमः स्मृतः ॥ सोजन्यं सततं ज्ञेयं. भूभृता भेददण्डयोः ॥ सामाग्रादानस्य च तथा. सोजन्यं
यातिगोचरे ॥ कामः क्रोधो भश्चलोभश्च. हर्षमानोदमस्तथा ॥ एतान् निगृह्य राजा अश्वेणीव विश्रामतयेत् ॥ सेव्यस्तु कालेषु
कान्यत. लोभगर्वो विवर्जयेत् ॥ तेज एव नृपाणां तु. तीव्रसूर्य्यवरे यथा ॥ सत्रुगर्वो रोगयुक्तः कायरस्थं तितन्त्यजेत् ॥ः
आखेटको — स्त्रीसेवापानं चैव लङ्घनं ॥ वाग्दण्डयोश्च पारुष्यं. तथैतानि विवर्जयेत् ॥ परस्त्रीषु निरक्तास्तु सेवामेकं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ततस्त्यजेत् ॥ अनीजनिजनारीषु कुल्याकुर्यान्निषेवनं ॥ रतिपुत्रफलादारा स्तासु नैकान्ततस्त्यजेत् ॥ नयोः स्त्रियो द्वि
यः सेवामर्ज्जयित्वातिसक्ततां ॥ मृगयान्तु प्रमादानां स्नानं नित्यं विवर्ज्जयेत् ॥ अक्षांस्तथा न कुर्वीत सत्कायाक्षिप्तिनाशनं
॥ अन्यैः कृतं कदाचित्तु सेवेत नात्मना चरेत् ॥ अकार्यकरणे वीर्य्यं कृत्वा नाद्य विवर्ज्जने ॥ अकालमद्यमीदेव कलहं
संहृद्विक्षये ॥ वर्ज्जयेत्सततं पापं श्रोचमङ्गल्यनाशनं ॥ अन्नक्षयकरीं नित्यं त्यजेच्चैवान्नदूषणं ॥ अतिदुःस्थेष्टवैरे
षु घातकेष्वाततायिषु ॥ सततं पृथिवीपाला दण्डपारुष्यमाचरेत् ॥ नान्यत्र दण्डपारुष्यं कुर्यान्नृपतिसत्तमः ॥ वाक्पा
रुष्यन्तु सर्व्वत्र नैव कुर्यात्कदाचन ॥ रक्षणीयं सदा सत्यं सत्यमेकं परायनं ॥ क्षपातेजास्थितांश्चैव सत्वारान्त्यमाच
रेत् ॥ यानासनाश्चद्वैधाश्च मनुजो विग्रहस्तथा ॥ अन्यसेसङ्गुणानेतां तेषां स्थानं वगास्थतां ॥ यः प्रमाणं न जानाति स्थाने कः
वीतपाक्षये ॥ कोषजनपदे दण्डे चैकैकत्रयं त्रयं ॥ एतारा धि नियुंजीत राज्यं नेन्नतत्तिवान् ॥ मित्रेणात्वस्तु दासीनि प्र
ज्ञावं त्रिस्थ्वपीरयेत् ॥ उत्साहो विजिगीषायां धर्म्मह्व्यक्ष्वर्गके ॥ शरीरस्यात्वा निर्व्वाहे क्रियते कृततं तं नृपेः ॥ मन्त्रनिः
स्रयासंभूतिं बुद्धिं सर्व्वत्र योजयेत् ॥ अमात्यश्चात्र वेराष्ट्रो पुत्रेष्वन्तःपुरेषु च ॥ कृषिं दुर्गश्च वाणिज्यं खन्यानां कर
साधनं ॥ कोषादानं सैन्यवरयो बन्धनं गजवाजिनोः ॥ शून्यः संप्रमुखानां च योजनं सततं जने ॥ प्रयाणां सारसंभूतां

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वक्रं चेति वचाहसं ॥ एतद्दृष्ट्वा स्ववर्गे वै. वाचा सम्यक् प्रयोजयेत् ॥ कार्याकार्यविनाशाय बान्धवे दोषकारिणां ॥ अन्ये
वारान्नियुंजीयात् दष्टवर्गेषु पार्थिवः ॥ दष्टास्वन्येषु युञ्जीत क्रमतः श्रूयते तानिमे ॥ स्वामिवध्येन राष्ट्राणि. मित्रं कोषो बलं
तथा ॥ दुर्गं तु सप्तमा शेरो राज्याङ्गं तु रुमाषितं ॥ दुर्गं तु सत्वा स्ववर्गे. चारमात्मा नियोजयेत् ॥ तस्मादिमानि शेषानि
पञ्च चारस्य दानि वा ॥ अन्यान्ते ष्ववपुत्रेषु सुकृ प्रगादं महानसे ॥ अत्र तु तंशीलयोश्चापि. बलाबलविनिश्चये ॥ अष्टाद
शसु मेत्रेषु. परान् राजा प्रजीजयेत् ॥ न यतः प्रकाशं जानीया. तत्व चारैर्निरूपयेत् ॥ निरूपितं तत्पुनः काले इवसंछि
दः तत स्वरेत् ॥ यथा नियोगमेतेषां. यो यो यत्रान्यथा चरेत् ॥ ज्ञात्वा तत्वं नृपश्चारैः द्रुतं एव स वियोजयेत् ॥ राजा तु मन्त्रि
णा सार्द्धं रहस्य संस्थितेन्नृपः ॥ प्रदायसमरे दृष्ट्वे. तदानीमेव मारयेत् ॥ स्वपुत्रे वा न्तु सिद्धान्ते. यत्तु वा रमहानसे ॥
नियुक्तास्तान्मध्यमादौ. एकैको वापि मन्त्रिणा ॥ एतांश्चारान्स्वयं पश्येत् नृपतिर्मन्त्रिणा विना ॥ अन्ये चांस्तु मन्त्रिनो सार्द्धं
निरूपयदि शोत्कलं ॥ नैकवेश्यावरश्चारो. नैकानां तत्राङ्गवर्जितः ॥ सत्कृतो न हि सर्वत्र. नातिदीर्घ न वामनः ॥ सततं न
दिवा चारो ग्यां नाप्यबुद्धिमान् ॥ न वित्तविभवेर्हीनो. न भार्यापुत्रवर्जितः ॥ कार्यचारो न यतिना. गृहातं तु विनिर्मियो ॥
अनेकवेश्यग्रहणात्. स्वमन्त्रार्थपुनेर्दुतं ॥ बहुदेश्याववेधनि शं. परानिप्राय वेदकं ॥ इट नक्लिं मकुर्वीत. चारं श्रम मसाधसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का॰ पु॰॥
॥२७४॥

॥अधितिष्ठत्स्वयं राजा, कृषिमात्मसमैस्तथा॥ वाणिकपथ्यान्तु दुर्गादौ, तेषु श्रान्तान्विनियोजयेत्॥ अन्तःपुरे पितृस्तुल्यान्, धी
रान्वृद्धान्नियोजयेत्॥ षण्ढान्पाणेसथा वृद्धा, स्त्रियायावुद्धितत्परः॥ शुद्धास्तु चारियुजीयात्, स्त्रियोवृद्धामणीषिणीः
॥नैकः स्वपेत्कदाचित्तु, नैकोभुंजीत पार्थिवः॥ नैकाकिनीन्तु महिषी, व्रजेन्मैत्रारानेककः॥ आमात्यानुपधाशुद्धान्, भार्या
पुत्रांस्तथैव च॥ प्रकुर्यात्सततं नृपः॥ सप्रसादं समाचरेत्॥ धर्म्मार्थकाममोक्षेषु, प्रत्येकं परिशोधनैः॥ उपेत्यधीयते
यस्मादुपधा सा प्रकीर्तिता॥ अरुकामोपधाशस्तु, भार्यां पुत्रस्तु शोधयेत्॥ धर्म्मोपदान्निर्विप्रास्तु, सर्वाविसविवान्पुनः॥
रत्निर्यज्ञेसथादाने, रिक्तेवन्नृपतान्मवेत्॥ तस्मात्तवास्तु राज्यार्थी, धर्म्ममेव समाचरे॥ अननेचानिवारेण, राज्ञे वा पार्थि
वो हृयं॥ प्राणान्न्यस्मान्निराजात्वं न विघ्नासि न संशयः॥ इति धर्म्मात्मनस्यैव, अस्यमेवाधिकस्वराः॥ स्वयं न कुरुते नृप, तस्मा
त्त्वं कुरु सत्तमा॥ एवं मंत्रेम मन्त्रयित्वा, नृपः वार्त्तान्तिकाद्विजाः॥ तेरक्षान्स्वयंज्ञात्वा, गृह्णीयात्तस्य तेर्म्मनः॥ यदि राज्याभि
लाभेन, सचिवाधर्म्मतां चरेत्॥ नृपतो वाधिकं कुर्याद्धर्मत्वं हीनतां नयेत्॥ आभिचारिकमत्यर्थं, कुर्वाणांतु विघातयेत्॥ ए
सवासद्वालसाणांस्तु, पार्थिवास्मान्निवारितां॥ एषाधर्म्मोपधाज्ञेया, तेरमानसुतान्त्यजेत्॥ एता हृष्टांतथेवान्या, उपधान्धर्म्म
तश्चरेत्॥ कोषग्रक्षान्नमामन्त्य, राजामात्यान्परीक्षयेत्॥ पुत्रान्यपि प्रतितथा, सत्रसेवराणांक्षमा॥ अवलिप्रचुरः कोपी ॥रामः॥
॥२७४॥

रादायत्तो नरोत्तमं ॥ आनयेत नवसंमन्ना यदि त्वं परिरक्षसि ॥ तवानलस्मादस्माकं जीवनं सम्प्रविष्यसि ॥ त्वं वापि प्रबु
रेः कोषैः किं किं वा न करिष्यसि ॥ एवमन्यैः प्रोकगतेरुपायेन्नृपसत्तमः ॥ पुत्रामात्यादिकान्सर्वान् सततं परिरक्षो यय
त् ॥ कोपदोषकरान्तुत्यो त्वं तुमिच्छसि मारयेत् ॥ द्वयं चिन्तावानि मर्त्यः कुर्याद्विशेषलक्षणं ॥ दर्शीस्त्र शिल्पिनी वं
ध्वा सेधाप्रतिमतिन्द्रीयः ॥ अनुबुद्धिस्त्रमायान्ति विदिताः सचिवादिभिः ॥ तौ राजा रहसि स्थित्वा नार्यादिभिरलक्षितः ॥ अ
तिमन्त्रनसंमन्त्रेन् प्रसयेत्सविवान्प्रति ॥ आगत्वा हृदये बुध्वा स्त्रियो वैज्ञाननत्पराः ॥ महिषीप्रमुखाः राज्ञः त्वा विकामयेः
शुन्ना ॥ तत्राहं योजयिष्यामि यदि ते विश्रुतेत्यहो ॥ सा विवस्थां कामयेते तां योग्या वरवर्णिनी ॥ तसङ्गमयितुं शक्ता यदि स्यहो
नवास्महं ॥ इत्यनेन प्रकारेण वेपायेश्च नथितरैः ॥ नार्यापुत्रदुहितॄश्च त्वया सुषास्तथाश्च ॥ वयेत्सविवान्पुत्रान्पु
त्रादीनसेवकस्तथा ॥ कामोदर्पा यिस्मृत्वासु ध्यातयेद विनारयेत ॥ स्त्रियस्तु योग्यादण्डेन वाह्यणास्तु प्रवासयेत ॥ मोक्षमा
र्गावसनन्तु सिंहोपेस्त्र न्यावर्जितं ॥ क्षमैकसारान्सविवान् न्नृपतिः परिवर्जयेत ॥ मोक्षमार्गाव सक्तस्तु दण्डेन पिन
दण्डयेत ॥ समबुद्धि तु सर्वत्र तस्मात्तं परिवर्जयेत ॥ इति सुत्रं वो प्रधान सुपधामुपधायुनः ॥ विरेचिता वाप्त नसानतः
ह्वास्त्रतत्तु वोधयेत ॥ विग्रहं सततं राजान पुनः सम्प्रगोचरेत ॥ भूरिष्टमित्रलाभेषु निश्चितेष्वेव विग्रहः ॥ सम्प्राप्तेषु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्रसादश्च सदा कार्यो नृपोत्तमैः ॥ कोषस्य संचयं रक्षां सततं सम्यगाचरेत् ॥ मन्त्रिणान्तु नृपः कुर्यात् द्विजान् वेदविशारदान्
॥ विषयज्ञानशीलांश्च धर्म्मार्थकुशलान् ऋजून् ॥ मन्त्रयेत्तैः समं ज्ञानं नात्यन्तं बहुभिश्चरेत् ॥ एकैकेनैव कर्त्तव्यं मन्त्र
स्यतु विनिश्चयं ॥ व्यस्तैः समस्तैश्चान्यैश्च व्यपदेशैस्ततस्ततः ॥ स्वं स्वमन्त्रं मन्त्रगृहे स्थूलं वारुह्य मन्त्रयेत् ॥ अरण्ये निःशला
के वा न यामिन्यां कदाचन ॥ स्त्रीमूर्खबालान्मृगान् षण्ढं शुकान्ते सारिकांस्तथा ॥ वर्जयेन्मन्त्रगेहेतु मनुष्यान्नष्टतांस्तथा
दूषणां मन्त्रभेदेतु यत्राणां यत्तु जायते ॥ न तच्छक्यं समाधातुं दशैर्न्नृपशतैरपि ॥ दण्ड्येषु दण्डयेद्दण्डैरदण्ड्यान् दण्डयेन्न हि
॥ अदण्ड्यान्दण्डयेद्दानं दण्ड्यांश्चापि दण्डयन् ॥ नृपतिर्वाच्यतां प्राप्य घोरं किल्विषमाप्नुयात् ॥ दुर्गन्तु सततं कुर्यात् पृथि
वान् द्वारतोरणं ॥ दुर्गहीना नगरे राजा दूरे दुर्गाश्रयं चरेत् ॥ दुर्गमूलं नृपानान्तु नित्यं दुर्गं प्रशस्यते ॥ शतमेको योजय
ति दुर्गस्थायी धनुर्द्धरः ॥ शतं दशसहस्राणि तस्माद्दुर्गं विशिष्यते ॥ जलदुर्गं भूमिदुर्गं वृक्षदुर्गं तथैव च ॥ अरण्यं वरदु
र्गञ्च शैलजं परिखोद्भवं ॥ दुर्गकार्य्यं नृपतिना यथा दुर्गं स्वदेशतः ॥ दुर्गं कुर्वन् पुरं कुर्यात् त्रिकोणं धनुराकृतिः ॥ वर्तुलं
वा चतुष्कोणं नान्यथा नगरं चरेत् ॥ मृदङ्गाकृतिदुर्गन्तु सततं कुलनाशनं ॥ यथा राक्षसराजस्य लंकादुर्गासिता पुरा ॥
वलः सुरक्षाणितानाख्या. तेजो दुर्गैः प्रतिष्ठितं ॥ न शस्या ध्वजापतितो भूरिजयप्रदं ॥ दुर्गस्तोमो जयदुर्गा. दिक्पालश्चैव द्वार

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नाकारसंवीतदुष्टः प्रियावलिः ॥ सौम्नाख्यां शानुराजस्य नगरं पंचकोणकं ॥ दिवियद्वत्ततेराज ज्ञ द्ववुर्नविधानि ॥ य
त्रायो ध्यात्वयं नृप पूरह शिष्ठा कुन्तलतां ॥ धनुराहतनितन्नापि ततो भूरिजयप्रदं ॥ दुर्गानामोजयं दुर्गां दिक्पालश्चैव द्वार
तः ॥ पूजयित्वा विधानेन जयं नृपः समाप्नुयात् ॥ ततो दुर्गं नृपः कुर्यात् सततं जयवृद्धये ॥ न वाल्लनान्स दा राजा केना
पमनाहता ॥ अप्रमात्यान्नृपो विप्रान् प्रत्यहं दुःखमाप्नुवेत् ॥ न वाधस्तु निजिः कार्यः स्वामि तेषां न वाददे ॥ कृत्यका
लेषु सततं तानेवपरिवर्जयेत् ॥ नेषा निन्द्यां प्रकुर्वीत नाद्यस्त्रां समाचरेत् ॥ एवं नृपो महाबुद्धिः शुद्धमाउलसंयत
ः ॥ अप्रमादी वारसद्भु गुणवान् सुप्रियंवदः ॥ प्रत्यहं महतीं सिद्धिं प्राप्नोति सुखभोगवान् ॥ ये गुप्तियो जितन्स्वान्मातेः पु
त्रान नियोजयेत् ॥ नृपस्याकिंचनं प्येवं सततं स्वविनाशनं ॥ स्वतन्त्रो भूत्नृपनयो विकारयाति निश्चयं ॥ निर्विकाराय
सततं तं मध्ये परियोजयेत् ॥ भोजनेवसाणामाणि पुरुषाणां च वीक्षणे ॥ नियोजयत्सदा वारान् नृपः कार्यविवेचने ॥ अव
तत्रा स्त्रियः कार्याः सततं पार्थिवेन तु ॥ ताः स्वतन्त्राः स्त्रियो नित्यं जालयसं भवन्ति हि ॥ तस्मात्कुमारं मत्रिषी मुपधानिर्म
नो हरेः ॥ शोधयित्वा नियुंजीयात् तयोरात्रोवलोकयोः ॥ अन्तःपुरप्रवेशे तु स्वतन्त्रत्वं निषेधयेत् ॥ नृपपुत्रस्य भार्याया तहि
ः सारे तथैव च ॥ अयं विशेषः संक्षेपो नृपधर्ममयोदितः ॥ पुत्राणां गुणविन्यासे भार्याणामपि भूपतेः ॥ उशना राजनी

॥का०पु०॥
॥२७६॥

तीना.तच्छाणितु स्कृत्यति:॥वकारणं विषान्तु,तयोस्तत्रेषु बोधय॥एवं राजा महाभागो.राजनीतिविशेषतः॥कुर्वन्नृप्रसीद
तिसदा.नृपः श्रियमश्नुते॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे राजनीतिविधानेऽशीतितमोध्यायः॥८०॥ ॥श्रीभैरव उवाच॥
सदाचारेषु राजेन्द्र.विशेषान् शृणु संप्रति॥यानवश्यं नृपः कुर्यात्.तान्समस्तान्सकलांशृणु॥साधवः क्षीणदोषाश्च सच्छब्दः सा
धुवाचकः॥तेषामाचरणं यत्तु.सदाचारः स उच्यते॥आगमेषु पुराणेषु.संहितासु यथोदितान्॥यथादिशु सदाचारान्.तान्
गृह्णीयात्कृत्यवान्॥आषीन्द्रयजेद्देवान्पाठे.वालिको मेरुपूजयेत्॥व्यादैः पितृन्तर्पयेश्च.भूतानि बलिभिस्तथा॥मैत्रं
प्रसाधने स्नानं.दन्तधावनमंजनं॥सर्वगृह्यस्य यत्कुर्यान्निसेकाद्यं यथाविधि॥षट्कर्मसु नियुंजीत.राजा विप्रान्समन्त
तः॥तथैव क्षत्रियादीन्तु.स्वस्वकर्माणि योजयेत्॥यः स्वधर्मं परित्यज्य.परधर्मं समाचरेत्॥तस्यातेनन्तपोदण्डः पु
नस्तस्मिन्नियोजयेत्॥सांवत्सरेषु कृत्येषु.विशिष्यतान्समाचरेत्॥अवश्यं प्रार्थिवो राजा.तान्विशेषान् शृणुष्व मे॥
शरत्काले महाष्टम्यां.दुर्गायाः परिपूजयेत्॥नीराजनं दशम्यान्तु.कुर्याद्वै बलहर्षये॥योषमासितन्तीरायां.कुर्यात्पुष्या
भिषेचनं॥पूजयीताश्रियं देवीं श्रीपञ्चम्यां नृपश्चरेत्॥श्रीराज्ञवनवान्राज्ञ.हृद्वयेन्नुपसत्तमे॥ज्येष्ठे देवाह्ररायान्तु
विशोरसिं नृपश्चरेत्॥रवौ हरिस्थिते द्वादश्यां.शक्रपूजां तथाचरेत्॥विशिष्येतान्नु नृपतिः कुर्याद्दशान्वदुन्वये॥२

॥राम:॥
॥२७६॥

भिः कृते च नन्दं राज्यं कोषं चापि विवर्द्धते ॥ अकृतेषु यज्ञेषु दुर्भिक्षं नरकस्तथा ॥ जायन्ते — वेश्मस्मादा विशिष्येत
स्ततः स्मरे ॥ शरत्काले महाष्टम्यां दुर्गायाः पूजनो विधिः ॥ पुराप्रोक्तस्तु विधिना तेन कार्यस्तु पूजनं ॥ विधिनीराजनस्यापि
ऋषिरेतापि विस्तमः ॥ कृते नेयेन चास्त्राणां गजानामपि वेद्दलं ॥ आश्विनस्य तु कृष्णपक्षे वा तृतीयायां तियोगिनी ॥ स्वात्यां च
पुरस्यैव पूज्ञायातस्थानमुत्तमं ॥ नीराजनं ततः कुर्यात्संप्राप्ते दिवसेऽष्टमे ॥ नीराजनस्य कालस्तु पूर्वमुक्तो मयानव ॥ वि
धानमा अपृणेमे कृतकृत्या भवीष्यति ॥ एकैकस्य महासत्वं सुमनोहरमेव वा ॥ पूजयेत्सप्त दिवसान्नगं धपुष्पांशुकादि
भिः ॥ तृतीयादौ पूजयित्वा नयेत्तं राजमण्डपं ॥ चेष्टानिरूपणी नाम्य ज्ञानीयात्तु शुभाशुभं ॥ परराष्ट्रावमर्द्दः स्यात् दक्षिणेन यदि प
लायते ॥ म्रियते राजपुत्रस्तु यदि वामन्तु विमुञ्चति ॥ नीयमानो न गच्छेत्तु महाभयकरं भवेत् ॥ तथैव मुखनासाक्षि स्राव
कुर्याद्वि यो यदि ॥ यत्काष्ठाभिमुखं कुर्यात्तत्काष्ठां योजयेद्रिपून् ॥ उत्क्षिप्य दक्षिणाग्रन्तु पदमेकाग्रमेवेत्पुरः ॥ तदायादि
समस्तांश्च जयति विजयेद्रिपून् ॥ प्रातर्नीराजनं कुर्याद्धस्त्यश्वानां च सत्तम ॥ तत्राप्राप्ते तु द्वादश्यां तस्यामेव समाचरे
॥ कार्त्तिके पञ्चदश्यां वा तत्राभावे तु पार्थिव ॥ रे — — स्वपुरस्योत्तरे कृत्वा मानेन षोडशः ॥ द्वाशहस्तान्तु विपुलं कुर्याद्वितत्र
तोरणं ॥ द्वात्रिंशद्धस्तदीर्घं तु हस्तषोडश विस्तृतं ॥ यज्ञार्थं मण्डपं कृत्वा मध्ये वेदीं विनिर्द्दिशेत् ॥ वेश्मस्यात्तरतस्तथा यः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥का०पु०॥
॥२७७॥

वेदीं कुर्याद्दत्तुत्तमां॥ तत्र संस्थाप्य नागांस्तु, पूजितव्याः पुरोहितैः॥ सक्षौदुम्बरशाखाना, मर्जुनस्याथवा नृपामत्स्यशंखाङ्कि
ताचक्रैः, ध्वजैश्चापि विभूषयेत॥ तोरणं कनकैर्वस्त्रैस्तथा नानाविधैः शुभैः॥ सप्तानकं मालिकुष्टं सिद्धार्थसैन्धवं यत्तु॥
॥कलशे देवो निवध्नीयात्, पुष्टिं नान्यथैव च॥ वैष्णवं माण्डलं कृत्वा, दिक्पालांश्च नवग्रहान्॥ विश्वेदेवांश्च मरुतः॥ विष्णु
मुख्यान् प्रपूजयेत्॥ आज्येनाक्तैस्तिलैश्चापि पुष्पैश्च, मिश्रीकृत्य पुरोहितः॥ रवेस्तु वसवश्चैव प्रजेशास्यत एव च॥ पुरन्दरस्य
विष्णोश्च होमं सम्यक् समाचरेत्॥ एकैकस्य सहस्रं वा, अष्टोत्तरशतं च वा॥ कुर्यात्तु प्रत्यहं होमं, चतुर्वर्गस्य शान्तये॥ समि
धश्चापि होतव्याः पलाशखदिरादिभिः॥ औदुम्बरश्च काश्मर्यः, मल्लन्यां च पुरोहितः॥ सौवर्णा राजतान्वापि, मौत्तिकाः
न्वा यथेच्छया॥ कुर्यात्तु कलशानष्टौ, सूत्रपल्लववेष्टितान्॥ क्षिपेत्तेषु घटेष्वेव, समस्तांश्च हरितालकं॥ चन्दनं च तथा कुष्ठं प्रि
यंगुं च मनःशिलां॥ अञ्जनं च हरिद्रां च, श्वेतान्नं धौतमेव च॥ सप्तानकं पूर्वोक्तं, सहदेवीं शतावरीं॥ वचांश्च नागकुसुमां
सोमराजींश्च सुप्तिकां॥ सुधां च कनवीरं च, तुलसीदलमेव च॥ एतानि निःक्षिपेन्मन्त्री, कलशानां पुरोहितः॥ कनकैर्वः
युजैर्युतु, दारेभिः स्रुकस्तु वोतथा॥ कर्तव्यः शान्तिकामेन, नीराजनविधिर्नृप॥ एवं सप्ताहपर्यन्तं, पूजाभिर्हवनेन तथा॥ ॥रामः॥
पूर्वोक्तान् पूजयित्वा तु, नृपः सप्ताहमाचरेत्॥ यावन्नीराजनं कुर्यात्, तावद्राजा वसेद्गृहे॥ रात्रौ नयत्र भूमौ तु, निवसेच्छान्ति ॥२७७॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मिहूकः॥ नवाहयेत्तुरगं गजं वा तत्र पार्थिवं॥ यावत्सप्ताहपर्यन्तं यानेनान्येन वै व्रजेत्॥ नक्षत्रैर्नानाविधैश्चैव मधुपाः
यसपावकैः॥ सोदकैर्वा बलिं कुर्याद् दन्तवाजनसंभवैः॥ पूर्वतीनानां तु देवानां सप्ताहं यावदुत्तमः॥ सप्तमे दिवसे मन्त्रं यु
जयेत्तोरणान्तरे॥ सूर्यपुत्रं महाबाहुं द्विभुजं कवचोज्ज्वलं॥ चलन्तं शुभ्रवस्त्रेण केशान्तं तप्यवाससा॥ कषायं वामकरे
विन्य. दक्षिणां तु करं पुनः॥ नरसंरूपं न्यस्य वै दृष्टिं तमेवं वंशसंस्थितं॥ एवंविधं च वैश्रवं प्रतिमायां घटे पि वा॥ सूर्यपूजा
विधानेन पूजयेत्तोरणान्तरे॥ पूजयित्वा तु रेवन्तं द्विरदं तुरगं तथा॥ श्राहाम्बरसम्वीतं श्वेतचन्दनसमन्वितं॥ सुवर्णवि
द्विनि त्रिंस स्यावत्याश्वायनादिभिः॥ सक्तोतु होमकुण्डस्य ऐशान्यामस्य वेदिकां॥ पूर्वं हतानयेदश्वं गजपालो यथकूपेथ
कृ॥ गीयमाने गजे वाश्वे पूर्वोक्तं तु निमित्तकं॥ यस्माद्दीक्ष्यतनृपतिः फलं चैवावधारयेत्॥ होमकुण्डे चोत्तरस्यां वैयाघ्रच
म्भीणि स्थितः॥ नैवविदवाश्वविदा महिषीवीक्ष्य सैन्धवं॥ नीतामुत्तरमायांस्तु जकूपीनां प्रगाविता॥ दद्यात्तु रोहितं ततो त्रः
सम्यक्श्रधात्रिमन्त्रकैः॥ नक्षत्राद्दि जिघ्रेत्तु तदश्नीयात्तु यस्य वा नदास्यात्सर्वकल्याणं विपरीतमतोन्यथा॥ श्रावामो
दुन्दुभीताडी सररा... घटोदकैः॥ श्रामायत्तुरगास्सहीनृ यानं नृपवसेनिकां॥ रथांश्च संस्पृशेन्मन्त्रैः शान्तिकैः पौष्टिकै
लाथा॥ श्रीवरोमहितैर्विप्रश्चतुरश्चं पुरोहितः॥ दिक्कालानां ग्रहाणां च मन्त्रैश्चैव च वैष्णवैः॥ वज्रमावाभिषिच्याथ ततन्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का० पु०॥
॥२७८॥

ःसौवर्ण्णदर्पणं॥वीक्ष्ययित्वा नृपश्चैव. ततो मध्वाणमेव च॥राजपुत्रं तथामात्य. सन्यासामपि सेनिकां॥कल्पयेन्नृद्विजश्रे
ष्ठ लक्षणानि च तु वेदवित्॥चतुरङ्गस्य वक्ष्यामि. हस्ति वंशानि यौष्टिके॥मन्त्रयंत्रा त्रवंहृते पाविकमन्त्रकैः॥ह
दि शूलेन विद्धातं शिरः खड्गेन छेदयेत्॥आचार्यः करिणां पश्चा. दहिमध्वा हुयायवै॥ऐन्द्रैः पामाकरैमन्त्रै दर्ध्याद्वैन्द्रे
सुरां पुनः॥तमनेन तु मन्त्रेण. समारुह्य नृपस्तदा॥गजं तु रग पूर्वान्तु. दिक्षास त्रवैबलि युतं॥आविकं पुरोहिताचार्यः सन्न
स्य नृपं तदा॥अनुगच्छेच्च वर्व्वेण. निमित्तानि विलोकयेत्॥वादित्रघोषकुमुले. रातपत्रैर्हृतस्तथा॥गच्छन्नीराजने राजा
दारये न्निवमेदिनी॥मणिविद्रुमसुक्तादि. स्वर्ण्णरत्नैरलङ्कृतः॥ओक्षमात्रं ततो गत्वा. पूर्व्वद्वारेण पार्थिवः॥स्वपुरं प्रविशेः
द्विपे पर्यंग्रयायात् पुरोहितः॥तत्रगत्वा दक्षिणां तु. हिरण्यं गां तथा तिलं॥दत्वा यथा द्विजेभ्यस्तु. दद्याद्दानानि शक्तितः॥एवं
नीराजनं राजा. बलानां च महीक्षितः॥प्रत्येकं च स्थिरां लक्ष्मीं. नृपतिः प्राप्नुयात्ततः॥त्वमयाम्नृतसंजात. सागरोत्तरसेन्द्रवा॥
रोन सत्येन वत्कामेन. शक्रेन तेनेहमावह॥येन सत्येण रेमन्ते. येन सत्येन भास्करं॥वह्निसेतेन सत्येन. विजयाय वहस्वमां॥आः
न्यास्तु नृपो मन्त्रान्यां. मत्वा रोहणमाचरे॥आरुह्याग्रे महिष्यां तु. सुज्ञान्तेन स्वयं ततः॥महिषी च ततो नृपं. पर्यङ्को परि संस्थि
तां॥दुग्धोक्षितः समिद्वार्थैः वीरभिः सह्रसमर्चयेत्॥हतेन तु भूमिगहणा. तृतीयायां निराजने॥स्नतकं यदि जायेत. न तद्दस्यति

॥राम०॥
॥२७८॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

केवलं॥ सूतको मृतको वापि पार्थिवस्तु यथा तथा॥ बलं नीराजनं कृत्वा दिक्षाश्वं च विशेषतः॥ सुताः श्रीवंगवेद्राज्ञां वा
वहारं विलोकयेत्॥ तथा श्रिवासिते यज्ञे परराष्ट्रविमर्द्दने॥ अरं ते कथितो राजन् नीराजनक्रमो मया॥ पुष्यस्नानवि
धानश्च शृणु पार्थिवसत्तम॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे गजवाजिनीराजनविधिः चतुरशीतितमोध्यायः॥ ८४॥
॥ ॥श्रीभैरव उवाच॥ शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि पुष्यस्नानविधिक्रमं॥ येन विज्ञातमात्रेण विघ्ना नश्यन्ति संततं॥ पौषे पुष्यसं
गे चन्द्रे पुष्यस्नानं विधीयते॥ सौभाग्यकल्याणकरं दुर्भिक्षमरकापहं॥ धिष्ण्यादिदुष्टकरणे व्यतीपाते च वैधृतौ॥ वज्रशूले हर्ष
णादि योगे तु यदि लभ्यते॥ तृतीया पुष्ययुक्तर्क्षे रवौ शौरिकुजाह्नि॥ नदा समस्तदोषाणां नस्नानं हानिकारकं॥ ग्रहदोषाश्च
जायन्ते यदि राज्ञो भवेत् तदा॥ न च पुष्यर्क्षजं स्नानं कुर्यान्मासान्तरेपि तं॥ इयन्तु वक्ष्यमाणा शान्तिरुद्दिष्टा गुरवे पुरा॥ शक्राय
सर्वदेवानां शान्त्यर्थं च जगत्पतिः॥ तुषकेशास्थिवल्मीको कीटकेशादिवर्जिते॥ शर्कराश्मभिन्नसमाज वरदुर्गन्धिवर्जि
ते॥ काकोलूककक्ष्वेन ककोलगृध्रश्येनकैः॥ वर्जिते कण्टकिकुले विभीतकविवर्जिते॥ शिग्रुश्लेष्मातकाभ्यान्तु जलौका
द्यैर्विवर्जिते॥ सुस्थाने चम्पकाशोकबकुलादिविभूषिते॥ हंसकारण्डकाकीर्णे सरसीरथवा स्थले॥ पुष्यस्नानाय नृपति
र्गृह्णीयात् स्थानमुत्तमं॥ ततः पुरोहितो राजा नानावादित्रनिःस्वनैः॥ प्रदोषसमये गच्छेत्तत्स्थानं पूर्ववासरे॥ तत्र स्थानस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥ का० पु० ॥
॥ २७५ ॥

कौवेर्यां दिशि स्थित्वा पुरोहितः ॥ सुगन्धचन्दनैः पात्रैः पर्णपूराद्यैरधिवासितैः ॥ गोरोचनादिसिद्धार्थैः रक्ततैश्च फलादिभिः ॥ गन्धै
द्वारेति मन्त्रैस्तु जलैः स्वच्छैः सुवासितैः ॥ अधिवास्य तु तत्स्थानं पूजयेत्तत्र देवताः ॥ गणेशं केशवं शम्भुं ब्रह्माणं वापि शङ्करं ॥ उमा
यासहितं देवं सर्वाश्च गणदेवताः ॥ मातॄश्च पूजयेत्तत्र नृपतिः सपुरोहितः ॥ मङ्गलान्सकलान्कृत्वा नानानैवेद्यपञ्चमं ॥ प्रद
द्यात्पायसंस्वादु फलमोदकयावकैः ॥ अधिवास्य च तत्स्थानं दूर्वासिद्धार्थलोकादिभिः ॥ तस्मात्स्थानात्तु भूतानि सारयेन्मन्त्रमीर
येत् ॥ अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भूमिपालकाः ॥ भूतानामविरोधेन स्नानमेतत्करोम्यहं ॥ ततः करपुटीकृत्य मन्त्रेनानेन पार्थिः
वः ॥ आवाहयेद्दिशां देवान् पूज्यान्पुष्पाभिषेकतः ॥ आगच्छन्तु सुराः सर्वे यत्र पूजाभिलाषिनः ॥ दिशामधिपाश्चैव सर्वे रोवाः
च्यण्यंश्च भागिनः ॥ ततः पुष्पाञ्जलिं दत्वा पुनर्मन्त्रं पठेदिदं ॥ अद्यदिष्टन्तु विबुधाः स्थानमासाद्य मामकं ॥ स्वां पूजां प्राप्य या
तारो हत्वा शान्तिं महीभुजः ॥ तत्रस्थान्नृपतीन्वा त्रिं नयेत्तत्र पुरोहितः ॥ स्वप्नं स्तुत्वा नृपं विद्यात् नृपन्तु स पुरोहितः ॥ हेत
पूजां तु देवानां रात्रौ स्थाने नृपः स्वपेत् ॥ शुभाशुभं फलं स्वप्ने विज्ञेयं दोषसंमते ॥ दुःस्वप्नदर्शनं रात्र्यां यदा पुष्पाभिषेचने ॥
होमं वनस्पतं कुर्यात् ह्यध्याचापि गवाशनं ॥ गोवाजिकुञ्जराणां तु प्रासादस्य गिरेस्तरोः ॥ आरोहणं शुभकरं राज्यश्रीवृद्धिदा
रकं ॥ दधि देववस्तु वर्णानां भुजङ्गस्य च दर्शनं ॥ रामोद्भवाज्ञातफलपुष्पच्छदविलेपनं ॥ सोतांशुकवसंकृत्तं पञ्चस्यसुहृदान्तथाः

॥ रामः ॥
॥ २७५ ॥

॥लाभः क्षयकरैः श्रेयो रत्नं कारास्थं नृपतः॥ दर्शनञ्चोपरागस्य निगडेन च बन्धनं॥ मांसस्य भोजनञ्चैव सर्वं तस्य वि-
वर्द्धनं॥ नाभीमध्ये तरूत्पत्तिर्मस्तके पत्रं तु रोधनं॥ अगम्यागमनं कृत्वा पंकगर्त्ते च कीर्त्तिता॥ पर्वतस्य तथा नद्याः प्रोक्तारः
शत्रुकर्त्तनं॥ स्वपुत्रमारणं चैव पानं रुधिरमद्ययोः॥ भोजनं पायसस्यापि मनुष्यारोहणं तथा॥ कल्याणसुखभोग्याय रा-
ज्याश्रुतमस्यास्तथा॥ एते सुस्वप्नकथिता सर्वकार्यसुवेदप॥ खरोष्ट्रमहिषाणान्तु आरोहो राज्यनाशकः॥ नृत्यं गीतं तथा
हास्यं पाठं चाप्यशुभप्रदः॥ रक्तवस्त्रपरीधानं रक्तमाल्यानुलेपनं॥ रक्तां कृष्णां स्त्रियं चैव काममृत्युमवाप्नुयात्॥ कूपान्त-
रे प्रवेशश्च दक्षिणाशागतिस्तथा॥ पंके निमज्जनं स्नानं नार्या मित्रविनाशनं॥ नाभौ यस्य तरुत्पत्तिर्भवेत्स्वप्ने नृपस्य
तु॥ आदाय भर्गनाडीन्तु सकुलो जातिमश्नुतां॥ सतुराज्यान्तरं प्राप्य महाकल्याणमाप्नुयात्॥ दीर्घविंशतिहस्तं तु हस्तेषो-
डश विस्तृतं॥ कुर्यात्तु लक्षणोपेतं यज्ञमण्डपमुत्तमं॥ ततो परे क्षिप्रं वांर्के मातृकापूजनं चरेत्॥ कुण्डे लग्नं वसोद्धारां र-
क्षित्राङ्कृतं तथैव च॥ चन्दनागुरुकस्तुरी धूपकर्पूरचूर्णकैः॥ संपूज्य मण्डपस्थानं तस्मिन् होमं समाचरेत्॥ अथ वास्यफ
दृष्टो वं लिखेन्मन्त्रं हृदयं बुधः॥ मन्त्रविन्मण्डलं यत्नात् सूत्रैः केवलसंज्ञवे॥ कोणेषु रेखास्वस्तिकाख्यं प्रथमं मण्डलं लिखेत्॥ व-
तुर्हस्तप्रमानन्तु मण्डलं विलिखेत्ततः॥ हस्तप्रमानं पद्मन्तु मण्डलस्य प्रकीर्तितं॥ द्वाराणामद्धहस्तानि कर्णिका केशरोत्पलं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का० पु०॥ ॥सितं रक्तञ्च पीतञ्च, कृष्णञ्च हरितमेव च॥ शालिचूर्णैश्च कौसुम्भैः, हारिद्रैः हरितोद्भवैः॥ कुर्यात्तेषां जनैश्चूर्णैः, राजा मण्ड
॥२८०॥ लमुद्भवे॥ यस्मात्ततः समारभ्य, नासापङ्क्तिमगामिनी॥ पश्चिमद्वारमध्येन, प्रान्तरेखां विनिर्दिशेत्॥ प्रत्येकद्वारमध्ये तु, यस्य
चैवाष्टपत्रकं॥ कुर्यान्मण्डलमागज्ञैः चूर्णैरेव पृथक् पृथक्॥ चूर्णैस्तु मण्डलं कृत्वा, सूत्रानुच्चारयेत्ततः॥ उच्चार्य्य सूत्रं प्रः
णवं, मण्डलं पूजयेत्ततः॥ नवनाय नमः इति, ततो रेखां वियोजयेत्॥ सव्यावलम्ब्य हस्तानु, रजः पातं समाचरेत्॥ मध्यमाना
मिकाङ्गुष्ठे हस्य विष्टसुखे कृत्या॥ अधोमुखाङ्गुलिं कृत्वा, पातयेच्च विचक्षणः॥ समेरेखा तु कर्त्तव्या, विच्छिन्ना पुष्पवर्ज्जिता॥
अङ्गुष्ठपर्व्वनिपुणा, समा कार्य्या विजानता॥ संसक्तं विषमस्थानं, विच्छिन्नं हस्वरारूतां॥ पर्य्यन्तमर्पितं कृत्वा, मालिखेद्बक
दारुन॥ संसक्तकरहं वियात्, हस्वरेखा तु विग्रहं॥ अतिस्थूलं भवेद्व्याधिः, मृत्युपीडा विनिःसृते॥ विच्छिन्ने भयमाप्नोति दुः
शत्रुपक्षान्न संशयः॥ कृष्णायाश्च नरो निःस्यात्, क्षीनीयां मरणं भवेत्॥ वियोगं वा भवेत्तस्य, इष्टद्रव्यसुतस्य वा॥ अतः
विदित्वा वरयेत्तु, मण्डलं तु यथेच्छया॥ सर्व्वदोषानमाप्नोति ये दोषाः पूर्व्वभाषिनः॥ अतितासर्षपदुर्व्वया, रेखा कार्य्या प्र
मारणतः॥ विमलं विषमं भङ्ग, परिमाणं शुभप्रदं॥ वर्द्धमानश्च देवं च, नताख्यं कामदं शिवं॥ हस्तकेसरिकाख्यं च, द्वाद ॥राम॥
शेतेतिमण्डलाः॥ यथास्थाने यथायसे, योजनीया विचक्षणाः॥ सागरे मध्यमानेतु, पीयूषार्थे सुरोत्करैः पीयूषार्थेरणाद्यथैव ॥२८०॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निर्मिता विश्वकर्मणा ॥ कलाकलास्तु देवानां निर्मितास्तेः पृथक् पृथक् ॥ यतः कृतास्तु कलशास्ततस्ते परिकीर्तिताः ॥ नवैव
कलशाः प्रोक्ता नामतेषां निबोध मे ॥ गोहाय गोहा महता मयुषश्च तथा परे ॥ मनोहारवल भेदश्च विजयस्तनु दूषकः ॥ इन्द्रि
यघ्नोघ विजयो नवमः परिकीर्तितः ॥ तेषामेव क्रमाद्रूपं नव नामानि यानि तु ॥ श्रृणु तान्यपराण्येव शान्तिदान्यपराणि वै
॥ क्षितीन्द्रः प्रथमः प्रोक्तः द्वितीयो जलसंभवः ॥ पवनाग्नी ततो ज्ञेयौ तु यजमानस्ततः परः ॥ कोशसम्भवनामा तु षष्ठः स परिकी
र्तितः ॥ सोमिश्च सप्तमः प्रोक्ता आदित्यस्तु तथाष्टमः ॥ विजयो नाम कलशो यासौ नवम उच्यते ॥ स तु पंचमुखः प्रोक्ता महादे
वस्वरूपधृक् ॥ घटस्योपरि पञ्चवक्त्रेषु पंचवक्त्रस्वयं तथा ॥ राष्ट्रकामस्थितः सम्यक् वामदेवादिनामतः ॥ मण्डलस्य तु पश्चान्तः प
श्चवक्त्रघटं यजेत् ॥ क्षितीन्द्रं पूर्वतो न्यस्य पश्चिमे जलसम्भवं ॥ वायव्य वायवं न्यस्य आग्नेय्यां यग्निसंभवं ॥ सोममुत्तरतो
यो ज्यं सूर्यं दक्षिणतो न्यसेत् ॥ न्यस्यैवं कलशांश्चैव तेषु वै तान्निविन्तयेत् ॥ कलशानां मुखे ब्रह्मा ग्रीवायां शंकरः स्थितः ॥ मूले
तु संस्थितो विष्णुर्मध्ये मातृगणाः स्थिताः ॥ दिक्पालदेवताः सर्वे वेष्टयन्ति दिशो दश ॥ कुक्षौ च सागराः सप्त सप्तद्वीपाश्च
संस्थिताः ॥ नक्षत्राणि ग्रहाः सर्वे तथैव कुलपर्वताः ॥ गंगाद्याः सर्वनद्यश्च वेदाश्चत्वार एव च ॥ कलशे संस्थिताः सर्वे ते
सुतानि विविन्तयेत् ॥ रत्नानि सर्वबीजानि पुष्पाणि च फलानि च ॥ रत्नैर्वैदूर्यमुक्तानि मत्स्यपद्मेन्दुस्फटिकैः ॥ सर्वरत्न

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का०पु०॥
॥२८१॥

मयं विल्वं नागरोदुम्बरं तथा॥ वीजपूरकवीजानि कामाकाम्रातदाडिमा॥ यवं श्यामाकनीवारं गोधूमं सितसर्षपं॥ कुं
कुमागुरुकर्पूरं मदनं रोचनं तथा॥ चन्दनस्य तथा साद्धी. मेलां कुष्ठन्तथोत्तमं॥ कर्पूरं चन्द्रपत्रस्य जलं निर्यासिकाम्बु
जं॥ शैलेयं वदरं जाति. प्रत्रपुष्पं तथैव च॥ कलस्था अन्तर्हृदीच. देवीपर्णकमेव च॥ वचां ब्राह्मीसमंजीष्ठां तुरुष्कं मञ्जला
ष्टकं॥ दुर्व्वासोहनिकां मजां तालमूलस्थतावली॥ वर्म्मानाम्नावलांस्तुडां सहदेवां गजाङ्कुशां॥ पूर्वकोष्ठां स्थितां गावं युक्ता
सुरिसिकालसा॥ श्यामाकं गजदन्तं च श्वेतयुष्मं पुनर्नवां॥ ब्राह्मी देवी शिवारूढां सर्वगन्धानि कोस्तथा॥ समाहृत्य शुभानि
ता. करकेषु विधापयेत्॥ कलशेषु यथोद्दिष्टं विविधं श्रीगुंगदाधरं॥ यथाक्रमं पूजयित्वा शंभुं मुख्यतयायजेत्॥ प्रासादेन
तु मन्त्रेण शंभुं तन्त्रेणाशंकरं॥ प्रथमं पूजयेत्सम्यक् नानानैवेद्यवेदनैः॥ दिक्पालानां घटेष्वेव दिक्पालानपि पूजयेत्॥ पूर्ववं
ह्निः स्थापितेषु ग्रहाणां कलशेषु च॥ नवग्रहान् पूजयित्वा. मातृन्मातृघटेषु च॥ सर्वदेवा घटे पूज्या. घनातेषां पृथक्पृथ
क्॥ नवैवनत्रपूर्वोक्ताः स्मृता मुख्यतमान्तया॥ नैवेद्यैर्नाज्यसूपैश्च पुष्पैर्नानाविधैः फलैः॥ यावकैः पायसैश्चापि यथासं
भवयोजितैः॥ पुष्पस्नानायतन्नृपतिः पूजयेत्सकलान्सुरान्॥ दक्षिणामाण्डलस्याथ कुर्यान्निर्म्मारिपायसैः॥ समिद्भिः शाल्य
सिद्धार्थ. घृतदूर्वाक्षतैस्तथा॥ केवलैश्चतथैराज्यैः पूजितान्कलशान्सुरान्॥ होमेन तोषयेद्दूर्वो. नृपस्य हि पुरोहितः॥

॥रामः॥
॥२८१॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

हेमान्ते मण्डले दिव्या वेदिकायां सपादुकां॥ रोचनाश्ममलंकालां तथा सर्वान्नियोजयेत्॥ हस्ताञ्चकुलमंगुल्या द्विकुर्याथ दिगन्तथा॥ चतुरस्र चतुर्द्वारः पुष्पकं त्रिकसंज्ञकं॥ ब्रह्मस्थानपद्ममध्ये गोमुष्टिक विनायकेः॥ श्रीःश्रीहस्त्यवरीरक्तं स्वामीदेवसुतान्विता॥ रत्नैः सर्वैरलंकारैः गड्डुकाद्यैश्चिह्नितांके॥ हस्तविस्तारमुच्छ्रायं नवहस्तं दशाङ्गुलं॥ स्नानार्थं सार्द्धहस्तेषु पर्यङ्कं तत्रासनान्वितं॥ सभा चतुरंगुला दीर्घा चतुर्मानन्तु पीठकं॥ गजसिंहहताटोपं हेमरत्नविभूषितं॥ सिंहासनं सार्द्धविस्तारं दण्डासनमथापि वा॥ व्याघ्रचित्रकपट्टैश्च उपधानानि कारयेत्॥ अन्यैर्वानि निर्मितैश्चैव मण्डप बूलकर्पूरितानां॥ सर्वादिव्याधिविशीर्णा चतुर्हस्ता सुलक्षणा॥ विस्तराधिक मिश्रं नित्यं पट्टगुरु विश्रया॥ अभ्रचन्द्रसमं कुर्यात् शयनम्बा चतुरस्रकं॥ उपधानानि सर्वाण्यां रत्नादिमूलभेदतः॥ षोडशे चतुकाद्याणि वर्णविचित्रसुतानि वा॥ यानं सिंहासनं पट्टं शय्योपकरणादिकं॥ राज्ञो नूतनयोग्यन्तु वेद्या उत्तरतो न्यसेत्॥ तेषां तु पश्चिमे स्वर्णरत्नौघनिविते वरे॥ पर्यङ्कं यजेद्देव्याद्या निमित्तस्तु महान्तरे॥ उर्द्ध्वछादनसंयुक्तं चर्म्मावृत्तं चतुर्थयं॥ वृषभस्य तथा सर्यां सिंहव्याघ्रहलियोरपि॥ पादपीठे रत्नपीठे पादावरोपणापि वः॥ तस्मिन्पर्यङ्कपृष्ठे च चर्म्मवितान चतुष्टयं॥ नानालंकारत्नभूषाढ्यं नृपतिं रत्नमालिनं॥ स्नापयेद्बालगौ स्यार्द्धं राजानं सुखसंगतं॥ सच्चीनकम्बलं हृष्टं रत्नवस्त्रावगुण्ठितं॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का॰पु॰॥
॥२८२॥

कलशार्द्धलिपुष्पाद्यैः सर्पिःपूर्णैस्तु स्नापयेत् ॥ अष्टौ षोडश वा विंशा षट्स्वातमस्ताधिकं तथा ॥ कलशानां समाख्याता अधिः
वासोत्तरोत्तरा ॥ जयकल्याणदं म्नग्नि मर्मङ्गलोत्थस्य शांजवेः ॥ वेद्यं वेरथदिक्पाले ग्रहमन्त्रैस्स्वमातृकेः ॥ आज्यतेज
ःसमुद्दिष्टं माङ्गल्यं पापहरं परं ॥ आज्यं सुराणामाहारं सर्वं आज्ये प्रतिष्ठिताः ॥ भौमान्तरीक्षं दिव्यं वा यत्किञ्चित् समाग
तं ॥ सर्वं तदाज्यं संस्पर्शात् प्रणाशमुपगच्छति ॥ ततो पगीयमानान्तु कम्बलं वस्त्रमेव वा ॥ कलशैः स्नापयेन्नृपं पुष्पि
तानां तु पूरितैः ॥ एभिर्मन्त्रैर्नरश्रेष्ठ ज्ञानवतार्थसाधकैः ॥ ॥मन्त्रः॥ ॐ सुरास्त्वामभिषिञ्चन्तु ये च सिद्धाः पुरातनाः ॥ ब्र
ह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च दिक्पालाः समरुद्गणाः ॥ आदित्या वसवो रुद्रा अश्विनौ च भिषग्वरौ ॥ अदितिर्देवमाता च स्वाहा ल
क्ष्मीः सरस्वती ॥ कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिर्मेधा सिनीवाली कुहूस्तथा ॥ दितिश्च सुरसा चैव विनता कद्रुरेव च ॥ देवप ‾ श्लोके
ष्टा देवमातर एव च ॥ सर्वास्त्वामभिषिञ्चन्तु सुराश्चाप्सरसाङ्गणाः ॥ नक्षत्राणि मुहूर्ताश्च पक्षाहोरात्रसन्धयः ॥ संवत्
सरा दिनेशाश्च कलाकाष्ठाः क्षणा लवाः ॥ सर्वास्त्वामभिषिञ्चन्तु कालस्यावयवास्तथा ॥ वैमानिकाः सुरगणाः सरांसि सा
गरैः सह ॥ सरितश्च महाभागा नगाः किंपुरुषास्तथा ॥ वैखानसा महाभागा द्विजा वैहायसाश्च ये ॥ ऋषयः सप्त दाराश्च
ध्रुवस्थानानि यानि तु ॥ मरीचिरत्रिः पुलहः पुलस्त्यः क्रतुरङ्गिराः ॥ भृगुः सनत्कुमारश्च सनकस्सनन्दकः ॥ सनातनस्स

॥रामः॥
॥२८२॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नन्दश्च जैगीषव्यो सनन्दनः॥ एकतश्च द्वितश्चैव त्रितो जाबालिकश्यपौ॥ दुर्वासा दुर्विनीतश्च कण्वः कात्यायनस्तथा॥ मा
र्कण्डेयो दीर्घतपाः शुनःशेफो विदूरथः॥ और्वः सम्वर्तकश्चैव च्यवनोऽत्रिपराशरः॥ द्वैपायनो यवक्रीडो देवरातः
सवानुजः॥ एते चान्ये च बहवो वेदव्रतपरायणाः॥ सशिष्यास्त्वभिषिञ्चन्तु सदारास्तु तपोधनाः॥ पर्वतास्तरवो रम्याः पु
ण्यान्यायतनानि च॥ प्रजापतिः क्षितिश्चैव गावो विश्वस्य मातरः॥ ह्रायनानि वसर्वाणि दिव्यालोकास्तथाम्बराः॥ अग्नयः
पितरस्तारा जीमूताः खं दिशो दश॥ एते चान्ये च बहवः पुण्यसंकीर्तनाः शुभाः॥ तोयैस्त्वामभिषिञ्चन्तु सर्वोत्पातनिवर्ह
णाः॥ इत्येवं सुजयैर्मन्त्रैरेतैश्चैव तथापरैः॥ सौरैर्नारायणीयैश्च ब्रह्मरौद्रसंभवैः॥ आपो हि ष्ठा हिरण्येति शंनो दे
तिसुरेति च॥ मानस्तोकेति मन्त्रेण गंधद्वारेत्यनेन च॥ सर्वमङ्गलमङ्गल्यैः श्रीसूक्तेन च योगिभिः॥ इत्येवं स्नानमासाद्य गा
त्रमावर्त्य कम्बलैः॥ सर्वमङ्गलमन्त्रेण वस्त्रकार्यासकं कुर्यात्॥ आचम्य च ततो देवं गुरुं विप्रांश्च पूजयेत्॥ स्रजं छत्रं चामरं
च घण्टनवानरगजं तथा॥ मन्त्रेण स्पर्शयेत्तु ततो गच्छेद्धुताशनं॥ तत्र गत्वा वह्निमध्ये वह्नेः श्रीवीक्ष पार्थिवः॥ निमित्ता
नि निमित्तानि लक्षयेत्तत्रविद्भिः॥ देवज्ञैः कञ्चुकामात्या बन्दिपौरजनैर्वृतः॥ वादित्रघोषैस्तुमुले स्तथा तौर्यत्रिकैः शु
भैः॥ कृत्वाशेषं पुनः शान्तिं माशीर्वाचनं चरे द्विजान्॥ पूर्णाभिषेचनस्यान्तु दक्षिणां कनकान्वितः॥ धान्यानि चाथ वासांसि ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

दत्वा कुर्याद्विसर्जनं ॥ ततः शेषजलैः सर्वान्नमात्यांश्च नृपपुरोहितः ॥ सेचयेच्चतुरंगानि सैन्यान्यपि समाकुलं ॥ एवं कृत्वा नृपः पश्चा
द्विरात्रं संयतो भवेत् ॥ मांसमैथुनहीनश्च कुर्यान्मंगल्यसेवनं ॥ पुष्यनक्षत्रयुक्तातु तृतीया यदि लभ्यते ॥ तस्यां पूज्या सदा चण्डा
शंकरेण सदैव तु ॥ पश्चालिकाविवाहोऽस्याः शिशूनां कौतुके तथा ॥ वैवाहिकेन विधिना मोदयच्चण्डिकां शिवां ॥ चतुःपथेषु सर्वेषु
देवदेवीगृहेषु च ॥ एवं कृत्वा महाशान्तिं यागं पुष्याभिषेचनं ॥ चतुरंगैः समं राजा नार्याभिर्जितैर्नरैः सह ॥ राज्यमण्डलसंयुक्तः पर
मेकं च मोदते ॥ नातः परतरो यज्ञो नातः परतरोत्सवः ॥ नातः परतरो शान्तिर्नातः परतरं शिवं ॥ अनेन च विधानेन नृपतेरभि
षेचनं ॥ युवराज्याभिषेकं च कुर्याद्राजपुरोहितः ॥ नृपाभिषेककरणं मादौ यदि समाचरेत् ॥ अनेनैव विधानेन स्थिरश्चासन
पात्सदा ॥ अयं यज्ञः समुद्दिष्टः शक्रार्थं ब्रह्मणा पुरा ॥ एवं यज्ञं नृपो कृत्वा परत्रेह न सीदति ॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे पुष्या
भिषेक पञ्चाशीतितमोऽध्यायः ॥ ॥ ॥ श्रीदेव्युवाच ॥ अथातः शृणु राजेन्द्र शक्रोत्थानध्वजोत्सवं ॥ यत्कृत्वा नृ
पतिर्याति न कदाचित् पराभवं ॥ रवौ हरिस्थे द्वादश्यां श्रवणे न विडौजसं ॥ आराधयन् नृपः सम्यक् सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ राजे
परिचरो नाम सुवर्णासोपरश्चरः ॥ नृपश्च नोदमखिलो यज्ञैः प्रावर्त्तितः पुरा ॥ प्रावृट्काले च नभसि द्वादश्यां मङ्गलेनतरे ॥ पुरो
हितो बहुविध बहिर्गीतिः समन्वितः ॥ प्रथमं शक्रकेतोर्ध्वं वृक्षमामश्चावर्धयेत् ॥ सांवत्सरो वर्द्धकिश्च कृतमंगलकौतुकः ॥ ॥ रामः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

उद्याने देवतागारे विमाने साधुमध्यतः ॥ ये जातास्तरवस्तासु वृक्षयेद्वासवध्वजे ॥ वज्रवर्म्मास्त्रसंयुक्तं वज्रकण्ठकसंयुतं ॥ कु-
ब्जवृक्षादनीयुक्तं लताकृन्तं न हस्त्यजेत् ॥ पक्षिवाससमाकीर्णं कोटरे वज्रनिर्युतं ॥ पवनानलविध्वस्तं न हस्तयत्नेन वर्ज्जयेत् ॥ ना-
रीसंज्ञाश्च ये वृक्षा अतिप्रवृद्धा अतिह्रस्वाः ॥ तास्सदा वज्जयद्धीरः सर्व्वदा शक्रपूजने ॥ अर्ज्जुनोश्वत्थकस्सेच्छ प्रियको धव एव
च ॥ उदुम्बरश्च पञ्चैते केतवर्थे उत्तमाः स्मृताः ॥ अन्यत्र देवदारुर्ग्राह्या ॥ शालाश्चास्तरवस्तथा ॥ प्रशस्तास्तु परिग्राह्या ना प्रशस्ताः
कदाचन ॥ गत्वा वृक्षं ततो रात्रौ स्पृष्ट्वा मन्त्रमिमं जपेत् ॥ यानि वृक्षे तु भूतानि तेभ्यः स्वस्ति नमो नमः ॥ उपकारं गृहीत्वेमं मह-
न्तु ध्वज गम्यतां ॥ पार्थिवस्त्वां वज्रयति स्वस्ति तेस्तु नगोत्तम ॥ ध्वजार्थं देवराजस्य पूजेयं प्रतिगृह्यतां ॥ ततो परे छित्वां छित्वा
मूलमष्टांगुलं पुनः ॥ जले क्षिपेत्तथाग्रस्य छित्वैवं चतुलंगुलं ॥ ततो नीत्वा पुरद्वारे केतुं निर्म्मापयेत्तत्र वे ॥ शुक्लाष्टम्यां भाद्रप
दे केतुं वेदीं प्रवेशयेत् ॥ द्वाविंशद्धस्तमानन्तु श्रेष्ठमः केतुरुच्यते ॥ द्वात्रिंशत्तु ततोन्यान्यान् छित्वा विंशद्देवतु ॥ ततोधिकः
समाख्याता द्वापं वा पतितो मतः ॥ कुमार्य्यः पंच कर्त्तव्याः शक्रस्यन्तु यसत्तम ॥ शालमय्यास्तु ताः सर्व्वा अपरोः शक्रमातृकाः ॥
केतोः पादप्रमाणेन कार्य्या शक्रकुमारिकाः ॥ मातृका अर्द्धप्रमाणास्तु सर्व्वा हृदयं न था ॥ एवं कृत्वा कुमारीश्च मातृकाः केतुरेकव
॥ एकादश्यां सितेपक्षे राष्ट्रि नाम धिवासयेत् ॥ अधिवास्य ततो यष्टिं गन्धधारादिमन्त्रकैः ॥ द्वादश्यां मण्डलं कृत्वा वासवं विस्त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तात्मकं॥ अच्युतं पूजयित्वा तु शाक्रं पश्चात्प्रपूजयेत्॥ शक्रस्य प्रतिमां कुर्यात्काष्ठनीं दारवीं च वा॥ अन्यैस्तेजसमूताद्या सवार्ण
वेतु मृन्मयी॥ मण्डलस्य च मध्ये तु पूजयित्वा विशेषतः॥ ततः शुभे मुहूर्ते तु केतुमुत्थापयेन्नृपः॥ वज्रहस्तं सुरारिघ्नं वज्रेनैव प्रपु
रन्दर॥ समार्घ्यं सर्वलोकस्य पूजये प्रतिगृह्यतां॥ एह्येहि सर्वामरसिद्धिसाध्यैः रभिष्टुतो वज्रधरामरेश॥ समुत्थितस्त्वं अव
गाघपादे गृहाण पूजां भगवन्नमस्ते॥ एवमुत्तरमन्त्रैस्तु हृदेन स्वयनादिभिः॥ इन्द्रमभ्यर्च्य तं चैव नानानैवेद्यवेदनैः॥ अ
पूपैः पायसैराज्यैः गुडद्रानाभिरेव च॥ भक्ष्यैर्भोज्यैश्च विविधैः पूजयेच्छ्रीविवृद्धये॥ पश्चैषु दश दिक्पालान् ग्रहांश्च परिपू
जयेत्॥ साध्यादीन्सकलांस्तथा मातृः सर्वास्यानुपकृत्॥ ततः शुभमुहूर्ते तु ज्ञानिवृद्धिकसंयुतः॥ केतुत्थापनभूमिं तु यज्ञेव
घात्तु पश्चिमे॥ विप्रैः पुरोहितैः सार्द्धं गच्छेद्राजा सुमङ्गलैः॥ रज्जुभिर्बद्धभिर्बद्धं यन्त्रमिश्रं समातृकं॥ कुमारीभिस्तु संयुक्तं दि
क्पालानां च पट्टकैः॥ दृढस्य तिरनन्तस्य नानाद्रव्यैस्तु पूजितैः॥ यथा वर्षे यथाद्देशं योजितैर्वस्त्रवेष्टितैः सुकृतं किंकिणीजा
लहेटघंटोश्च चामरैः॥ भूषितं मुकुलैरम्यैः माल्यैर्बद्धविधिस्तथा॥ वहुपुष्पैः सुगन्धैश्च भूषितं रम्यमालया॥ विचित्रमाल्या
म्बरैश्चापि चतुर्भिरपि तोरणैः॥ उत्थापयेन्महाकेतुं राजकीयाः शनैः शनैः॥ तमुत्थाप्य महाकेतुं पूजितं मण्डलान्तरे॥ प्रतिमो
त्तां नयेत्मूलं केतोः शक्रं विचिन्तयेत्॥ सजन्तु पूर्ववत्तत्र स्थापीमानामरमेव च॥ पुष्करं श्रजयन्तञ्च वज्रमैरावतं तथा॥ उग्राश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

यथा दिक्पालाः सर्वाश्च गणदेवताः॥ अर्घपाद्यैः पूजयेत्तु बलिभिः पायसादिभिः॥ पूजितानाञ्च देवानां तेषां होमसमाचरेत्
॥ होमान्ते तु बलिं दद्यात् वासवाय महात्मने॥ तिलाः घृतञ्चाक्षतञ्च सुधान्तु दधि तथैव च॥ एतैस्तु जुहुयात् देवान् स्वैः स्वैर्मन्त्रैः
नरोत्तमः॥ ततो होमावसाने तु भोजयेदपि सद्द्विजान्॥ एवं सम्पूजयेद्देवान् सप्तरात्रं दिने दिने॥ ब्राह्मणैः सहितो राजा वे
दवेदाङ्गपारकैः॥ सर्वत्र शक्रपूजासु यज्ञेषु परिकीर्त्तितः॥ त्रातारमिति मन्त्रोऽयं वासवस्य प्रियः परः॥ एवं कृत्वा दिवा जागे
शक्रोत्थापनमादितः॥ श्रवणर्क्षे सुतायान्तु द्वादश्यां पार्थिव स्वयं॥ अनन्तपादे नरायान्तु निम्निम्नकं विसर्ज्जयेत्॥ सुप्तेषु सर्व
लोकेषु यथा राजा न पश्यति॥ षण्मासान् मृत्युमाप्नोति राज्ञा दृष्टा विसर्ज्जने॥ शक्रस्य नृपशार्दूल तस्मान्नेक्षेत तत् नृपः॥ भूमिकम्पा
दिकोत्पाते वासवन्न विसर्ज्जयेत्॥ उत्पाते सप्तरात्रन्तु तथोपप्लवदर्शने॥ व्यतीतस्मिन्नोमाहो ह्यनास्मेपि विसर्ज्जयेत्॥ सु
तकत्वघसंप्राप्ते व्यतीते मृतके पुनः॥ यस्मिन्नस्मिन्दिने चैव सूतकान्ते विसर्ज्जयेत्॥ तथा रक्षेन्नृपः केतुं पतन्निश्राकुलाः
न्तथा॥ न केतोर्नृपशार्दूल यावन्न हि विसर्ज्जनं॥ शनैः शनैः पातयेत्तु यथोत्थापनमादितः॥ हतं तथान्यथा नग्ने केतो
मृत्युमवाप्नुयात्॥ विसृज्य शक्रकेतुन्तु सालंकारं तथा निशि॥ क्षिपेदनेन मन्त्रेण त्वगाधसलिले नृपः॥ निष्टुकेता यथाकाल
यावत्तं वत्सरं पुनः॥ भवाय सर्वलोकानां मन्तरायविनाशने॥ उत्थापयेत्तु यारेवैः सर्वलोकस्य वै पुनः॥ रक्षे विसर्ज्जये केतुं

का०पु०
२८५

विषमायं प्रपूजजने ॥ एवं यः कुरुते पूजां वासवस्य महात्मनः ॥ स चिरं पृथिवीं भुक्त्वा वासवं लोकमाप्नुयात् ॥ न तस्य राज्यं दु
र्भिक्षं नेतयो नाप्यधर्म्मकृत ॥ स्यात्स्य त्रिस्तु ना काले जलानां तत्र जायते ॥ न तुल्यः क्वापि नान्योस्ति प्रियः शक्रस्य पार्थिव ॥ तस्यः
पूजां केचि वाधा केचिद्वा धार्यन्त त्रगा ॥ सकलकलुषहारी व्याधिदुर्भिक्षनाशी ॥ सकलमवनिवेशं सर्वसौभाग्यकारी ॥ सु
रपतिगृहगामी यस्तु नश्वरः केतोः प्रतिवर्षं दमनकैः पूजये श्रीविरुद्धौ ॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे इन्द्रध्वजाः
षडशीतितमोध्यायः ॥ ८६ ॥ ॥ श्रीभैरव उवाच ॥ ज्येष्ठे दशहरायां तु विष्णोरिष्टं न पश्यति ॥ ये न वा विधिना का
र्यास तेष्टि विलीनं ये ते सदा ॥ प्रत्यहं पार्थिवः कुर्यात्प्रतिमां काञ्चनीं हरेः ॥ अन्यां तैजोमयीं वापि दारवीं वा शिलामयीं ॥ तां प्र
तिष्ठाप्य विधिना मानोन्मानेन तु शिल्पिभिः ॥ प्रतिष्ठां विधिवत्तस्याः कुर्याद्विप्रपुरोहितैः ॥ तां स्वस्थाप्य स्वगात्रेषु प्रतिमां निम्नगा
दिषु ॥ वासुदेवस्य वीजेन पूर्वोक्तविधिना नृप ॥ सर्वोपचारैर्भक्त्या तु वासुदेवं प्रपूजयेत् ॥ पूजान्ते संस्कृते वह्नौ कुण्डमध्यस्थि
तो द्विजः ॥ आज्यैः सहस्रं जुहुयाद्दद्यात्तीर्णां हरेः प्रिये ॥ संपूज्य वासुदेवं तु होमं कृत्वा नतो द्विजः ॥ नृपस्यानुमते नौका तु प्र
तिमां मण्डपे नयेत् ॥ प्रतिमायाः कपालाद्यौ स्पृष्ट्वा दक्षिणपाणिना ॥ प्राणप्रतिष्ठं कुर्वीत तत्र देवस्य वै हरेः ॥ दत्त्वा यात्तु प्रतिष्ठ
यां प्राणानां नृपसत्तम ॥ विष्णुर्याणास्ताः प्रतिमाः प्रयान्ति नियतं स्वयं ॥ प्राणोपाधागते छायां देवत्वं नियतं व्रजेत् ॥ प्रतिष्ठा

रामः
२८५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

यान्तु प्रानाणां. कर्त्तव्यं प्रतिमासु च॥ यथा पूर्वं तथा भावः स्वर्णादीनां न विस्तुता॥ अन्येषामपि देवानां प्रतिमासु च पार्थिव॥ प्राणप्र
तिष्ठा कर्त्तव्या. तस्यां देवत्व सिद्धये॥ सुवर्णा तु सुवर्ण्णस्या त्तथादारु शिलाग्निना॥ अन्यस्य स्तु स्वरूपं वा. प्राणस्थाने मतं सदा॥ वास्तु
देवस्य वीजेन. तद्विष्णो रित्यनेन च॥ तथैवांगानि मन्त्राणि. प्रतिष्ठायां समुच्चरेत्॥ तथैव हृदयं गुष्ठं. दत्वा शंखस्य मन्त्रवित्॥
र न्निमन्त्रे सुहृदये. प्रतिष्ठां तु समाचरेत्॥ अस्मै प्राणाः प्रतिष्ठन्तु अस्मै प्राणाः क्षरन्ति च॥ अस्यै देवत्वसंख्यायै. स्वाहेति यज्ञ
रु ˜ तत्॥ अग्रमन्त्रेर ग्रिमन्त्रे वैदिके रित्यनेन च॥ प्राणां प्रतिष्ठा सर्वत्र प्रतिमासु समाचरेत्॥ प्रतिमा पूजने कुर्या. दनेनाः
पि च मन्त्रवित्॥ प्राणप्रतिष्ठां प्रथमं. पूजा भाव विशुद्धये॥ अस्मिं प्राणप्रतिष्ठां तु॥ नक्षवित्तु बुधः कुर्यात्. ह्वेत्वा मन्त्रमवाप्नुयात्
॥ विष्णो रिष्टिमिमां हुत्वा. द्वादश्यां पार्थिवोत्तमः॥ तस्यामेव तु पूर्ण्णायां प्रतिमां स्थापये द्बुधः॥ एवं दश हरायास्तु. हुत्वेष्टि पार्थिवो
त्तमः॥ सर्व्वान्कामानवाप्नोति. निर्विघ्नोपि स जायते॥ श्रीपञ्चम्यां श्रियं देवीं. कुन्दैः संपूजयेत्तदा॥ वासवं गजराजस्थं सुपरा
स्यात्तमेः॥ लक्ष्मीन चैव मन्त्रेण. वासुदेवं पुरोहितं॥ अत्रापि पूजने ग्राह्यं. मण्डलादिक्रमं तथा॥ एवं हुते पूजने तु पञ्चम्याः
स्त्र विशेषतः॥ श्रीयुतान्नृपतिर्भूत्वा नश्रीरा निमवाप्नुयात्॥ सदा वारे विशेषेतु. यः कश्चित्तत्व पार्थिव॥ निषेवेषु विशेषानां
श्रृणुयेन प्रियस्यति॥ संपुज्य चैतथा विष्णुं. शिवमग्निं पुरन्दरं॥ अदत्वा च तथा दानं. नत्तु जीतनृपः क्वचित्॥ हारयेदग्निः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

होत्रन्तु नित्यमेव पुरोहितैः ॥ अकृत्वायग्निहोत्रन्तु भुंजन्नरकमाप्नुयात् ॥ नारक्षिते गृहे राजा रत्नदीपरिवर्जिते ॥ स्व
पेत्तथा स्त्रिया सार्द्धं न कदाचन संविशेत् ॥ भुंजानः श्रीफलं नाद्यात् तथा धात्रीफलं नृप ॥ बुद्धिक्षयकरा ह्येते माषश्चासं
तप्तमृत्तिकाः ॥ निम्बातरस्वरूत्तास्य बुद्धिवृद्धिकरा मताः ॥ बुद्धिक्षयकरं नित्यं त्यजेद्राजा पृथग्भोजने ॥ जलक्षेपं दन्तकं बु
द्धिवृद्धिहेतुं नृपोत्तमः ॥ न पर्यानविहीनन्तु प्ररोहेद्दासनं नृपः ॥ नयनं नगजं नाश्वमारोहेद्दासमांश्रनैः ॥ नैकस्तु
विचरेद्राजा कदाचिदपि निर्जने ॥ मदहेतुं न गुञ्जीयात् कदाचिदपि भोजनं ॥ कदाचिन्नोपसेवेत स्वष्टम्यां मांसमै
थुनं दर्शस्नानं गयाश्राद्धे तिलतर्पणमेव च ॥ न जीवत्पितृको नृपः कुर्यात्कृत्वा व्यमाप्नुयात् ॥ न क्षेत्रजादीन् तनयं
त्राज्यराजाभिषेचयेत् ॥ पितृणां श्राद्धदो नित्यं औरसे तनये सति ॥ औरसः क्षेत्रजश्चैव दत्तः कृत्रिम एव च ॥ गू
ढोत्पन्नाविशुद्धस्य जाताश्चतनया इमे ॥ कानीनश्च सहोढश्च क्रीतः पौनर्भवस्तथा ॥ स्वयंदत्तश्च दासश्च षडि
मे पुत्रपांशुलाः ॥ अभावे पूर्वपूर्वेषां परान्समभिषेचयेत् ॥ पौनर्भवस्वयंदत्तं दासं राज्ये न योजयेत् ॥ दत्ताद्याश्चापि तनया
निजगोत्रेण संस्कृताः ॥ आयान्ति पुत्रतां सम्यक् अन्यवीजसमुद्भवाः ॥ पितुःर्गोत्रेण यः पुत्रः संस्कृतः पृथिवीपतिः ॥ आचूडान्तं
न पुत्रः स पुत्रतां याति चान्यथा ॥ चूडाद्या यदि संस्कारा निजगोत्रेण वै कृताः ॥ दत्ताद्यास्तनयास्ते स्युरन्यथा दास उच्यते ॥ ऊर्द्ध

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नृपश्च मासवर्षानुदत्तायाः सुतान्नृपः ॥ गृहीत्वा पंचवर्षीयं पुत्रेष्टिं प्रथमं चरेत् ॥ यो नरः क्षेत्रजस्तु तनयं जातमात्रं समानयेत्
॥ कृत्वा पुनस्तं स्तोमं जातमात्रस्य तस्य वै ॥ सर्वं यः कुर्यात्संस्कारान् जातकर्मादिकान्नरः ॥ कृते यो नष्टं विष्टोमे सुतः पौन
र्भवः सुतः ॥ एकोद्दिष्टं पितुः कार्यं तस्यास्य यावत्तृणादिकं ॥ क्रीडया वनिता मूल्यैः सा दासीति निगद्यते ॥ तस्यां योऽजाय
ते पुत्रो दासः पुत्रः स उच्यते ॥ न राज्ञो राज्यभाक्तस्या विप्राणां नापि श्राद्धकृत् ॥ अधमः सर्वपुत्रेभ्यः तं तस्मात्परिवर्जयेत्
॥ पुराणं सर्वशास्त्राणि संहितान्मुनिरितान् ॥ नाध्यापयेन्नृपः शूद्रे विहितानियतेन च ॥ यस्य राज्ये सदा शूद्रः पुराणं सं
हितां यथा ॥ यथितस्यात्म हीनासु राजा राष्ट्रेन साच्वरः ॥ मोहाद्वा कामतः शूद्रं पुराणं संहितां स्मृतिं ॥ पठन्नरकमाप्नोति पित
भिः सहवद्कुलं ॥ शूद्रो ह्यविहितं यत्तु तस्य मञ्ज उदाहृतः ॥ तन्त्रयं विप्रवचनात् ज्ञाद्यः शूद्रेस देव हि ॥ न योजयेन्नृप
: शूद्रं व्यवहारस्य दर्शने ॥ नियोज्यतत्र तं नृपः नामिश्रेण न पश्यति ॥ दीर्घायुश्च भवेल्लोके राजा वापि सदा च्वरः ॥ कार्णं
वाक्रम पुत्रं वा न हि ज्ञामजितेन्द्रियं ॥ न जडं व्याधितं वापि नृपः कुर्यात्पुरोहितं ॥ रूपनस्य मनं राजा न गृह्णीयात्कदाचे
न ॥ न द्विजानां तथा राजा धनानि च वकुत्वापि ॥ नारीहित्वा सुकोमलं गजं कुर्यात्किदाचन ॥ आरुह्य कामुकं तन्तु यत्र त्र
नि सीदति ॥ अनायुष्यं न कुर्यात्तु कर्म नृपः कदाचनः ॥ सततं वा सुषी [illegible] यजेन सकलेधनेः ॥ न क्रूरवारे नाष्टम्यां न षष्ठ्यां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

का० पु०
२८७

नृपसत्तम॥ अभ्यञ्जनाञ्जनं कुर्यात् ताम्बूलस्यापि भोजनं॥ अतिसूक्ष्मं तथा पूर्णं ग्रहणं चन्द्रसूर्ययोः॥ न लोके यत्स्वयं ध्यातं
रत्नं पूयन्त एव च॥ उत्पातं जायते तत्तु दिव्यं भौमन्तथाम्बरं॥ नेक्षेत तस्मान्नृपति दृष्ट्वा नाद्यात्तु तत्पुनः॥ सर्व्वदा मङ्गलं कार्य्यं
धारयेत्स च दूर्व्वया॥ अवस्थाच्छादितं गात्रं नाविष्टेभ्यः प्रदर्शयेत्॥ नतोयेषु मुखं पश्येन्नाघ्रायान्नासानि यत्नतः॥ नारोहयेत्खरे
उष्ट्रे च ननारोममपि दुर्म्मतिः॥ एवं नयप्रयुक्तो राजा चतुरङ्गं विवर्द्धयेत्॥ आत्मानं सततं रक्षेत्॥ सदा वीर्य्यं विवर्द्धयेत् बीजक्षयक
रं राजा नद्याद्भोज्यं च पानकं॥ वर्जयेत्क्षारशाकाद्यान्मत्तान्तं कटुतिक्तकं॥ कांस्ये राजतराङ्गस्य तोयपाने व्यवच्छिनं॥ सुरान्ते मूत्र
वद्वीर्य्यक्षयकानि विवर्जयेत्॥ नानायः स्वर्ण्णपात्राणां पात्रस्य फलवर्ण्णता॥ शुक्रवृद्धिकरं तोयं तत्तु पानाय यत्नतः॥ सर्व्वमूले
न गुह्येषु सदाचारेषु निश्चितः॥ पुत्रेह विविधान्भोगान्नित्यं स्थानं व्रजेत् परे॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच॥ एवमौर्व्वस्तु सगरं
भ्यां स सुनियुक्तवः॥ शास्त्राणि चैव सर्व्वाणि सदाचारान् सगुह्यकान्॥ वसुर्ब्भः कथयामास सगराय महात्मने॥ तत्र वा तिष्ठ यत्पुरा वै
कथितं सगराय वै॥ राजनीतिः सम्मानीता यथा न्याय्यास्य विस्तरं॥ संहितासु पुराणेषु यथागमनयस्थितं॥ सर्व्वं शुश्राव सगरो
मुख्याद्दौर्व्वस्य धीमतः॥ तेषां तु कथितं किञ्चित् युष्मत्सु द्विजसत्तमाः॥ विस्तृतधर्म्मान्तरे पूर्व्वं मया रक्षिताभाषितं॥ राजनीतिः सदा
चारं वेदवेदाङ्गसङ्गतं॥ रहस्यं सततं विष्णोः श्रीवाणी द्विजसत्तमाः॥ यच्चान्यदिनमत्र गदितं वारसंश्रयः॥ शृण्वन्ति यद्धि दन्ते

राम:
२८७

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

१ तो

सु पुण्यं कथितं मया ॥ अत्र तुष्टाय चक्रे दि पुराणं कालिकाह्वयं ॥ यो त्यसेत सततं विप्रः सवेदानां फलं लभेत ॥ ॥इति
श्रीकालिकापुराणे राजनीतिसदाचारविशेषादिकं समाप्तोध्यायः ॥ ८७ ॥ ॥ अथ यज्ञः ॥ संक्षेपतः स
दाचारं विशेषं राजनीतिषु ॥ श्रुत्वा दक्षदनाद्देवः सगराय यथोक्तवान् ॥ विक्रमर्मात्तिरे तत्रैव कल्पं सर्वतः पुनः ॥ द
द्यथ च सदाचारा उक्ष्यामि प्रसादतः ॥ मुनयो नः संशयो ह्यस्ति तथापुत्रत्वयापुरा ॥ कथित्वा विप्रेन्द्र एकाम सः परं कौतुकं लं
नः ॥ अपुत्रस्य गतिर्नास्ति श्रुयते च दलोकयोः ॥ वेतालभैरवौ यातौ पुरे वतपसो गिरिं ॥ सर्वं तु कृतदारौ नौ तयोः पुत्रो न च
श्रुतः ॥ न जाना यथ वा यातौ यदि यातौ द्विजोत्तम ॥ तियन्तु सम्यगिच्छामः श्रोतुं संस्थानमज्जतं ॥ ॥मार्कण्डेय उवाच ॥ अ
पुत्रस्य गतिर्नास्ति निश्चितश्चेति सत्तमः ॥ अपुत्रेन्नातिपुत्रेर्वा प्रजावन्ते दिवङ्गताः ॥ जातापत्यौ च तौ विप्रा वीरौ वेतालभैर
वौ ॥ तयोर्यथा च प्रवक्ष्यामि शृण्वन्तु च महर्षयः ॥ संप्राप्य सिद्धिमवाप्येव यदा वेतालभैरवौ ॥ हरस्य मन्दिरं यातौ कैलाः
संप्रतिकृषितौ ॥ तदा हरस्य वचना नन्दितौ रहसि द्विजाः ॥ प्रादेशं वचनं तथ्यं आत्रयान्तिक वो वदत ॥ ॥नन्द्युवाच ॥
श्र युवयोः पुत्रजनने यतन्तौ स्म शङ्करात्मजौ ॥ यतेतां जातपुत्रस्य सद्य स्वर्गमागतिः ॥ पुन्नामनरकं पुत्रं विप्रोनः पारिपश्य
ति ॥ न तपो जिन्नधर्म्मो तस्मात्तपितुमीश्वराः ॥ किं वलात्पुत्रजननां तस्मात्मोक्षः प्रजायते ॥ तदु त्वाद सत्पुत्रान् यतन्तौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

देवयो निबु॥ अमर्त्यतांतु युवयोः क्षीरपानादजायत॥ कान्त्या यन्त्यां ततः प्रजज्ञातू. मत्यो सुतस्स माहितो॥ तस्मा ह्यथा तथा पुत्रा नुत्या
ह्यसुरनीषिषु॥ प्रियो भवन्तो सुरयो.र्भवतान्त्रिरादिभिः॥ ॥मार्कण्डेय उवाच॥ तयोरेतवचनं श्रुत्वा नन्दिनः प्रीतिमानसो॥
स्वमेव वेरिणा वेनन्दिनं प्रत्यभाषता॥ ततो वचनं कृत्वा. नन्दिनो वचनो हृदि॥ स्वे वेष्टता सुपुत्रार्थे. व्रजन्तो ताविनस्ततः॥
अथैकदा भेरवो सो. उर्वशीमप्सरावरां॥ हिमवत्पर्वतः प्रस्थे. ददर्श सुमनोहरां॥ अथ तां कामुको भूत्वा. ययाचे सुरतोत्सवं
॥ वेश्या भावाच्च सुप्रीता. सा यथेष्टमुवाच तं॥ ततस्तस्यां भैरवस्तु. चकार सुरतोत्सवं॥ प्रीता यायुर्वशी देव्यां. सुप्रीता भूत्वकेलिभिः
॥ सुप्रीता यामथोर्वश्यां. तेजोभिर्भैरवस्य तु॥ सद्यो जातो भवत्पुत्रो. बालसूर्यसमप्रभः॥ तं तु तत्र परित्यज्य. ययौ स्वस्थानमु
र्वशी॥ आदाय तनयं पश्चात्. भैरवः स्वपदं ययौ॥ संस्कृत्य तनयं तं तु. भैरवो मोदसंयुताः॥ सुवेशमिति तन्नाम्ना. चकारस
गणाधिपः॥ अथ तं जातवयसं. बालसूर्यसमप्रभं॥ विद्याधराधिपत्ये तु सुवेशमभ्यषेचयेत्॥ स तु विद्याधराध्यक्ष्य. तन
यामतिसुन्दरीं॥ कामांगन्धर्वराजस्य. धृतराष्ट्रादयस्य तु॥ तस्यान्तस्य सुतो यज्ञे. रुरुर्नाम महारथः॥ रुरुस्य तनयो वाडु
सनाद्यागतिजायता॥ वाहोस्तु पुत्रश्चत्वारः तपनोङ्गदईश्वरः॥ कुमुदोत्कनीयास्तु. पार्वत्यां सुमनोहरः॥ कुमुदस्य सुतो यज्ञे
देवसेनो महाबलः॥ स देवसेनः पृथिवी. भवतीर्य मनोहरः॥ मान्धातुर्यौवनाश्वस्य. तनयां कमिनीवधुं॥ वरयामास तन्नार्यार्थीः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मद्भक्ती मत्परः सभी॥ यौवनाश्वोपि मान्धाता शङ्करस्य वरदानतः॥ किङ्किनी सुपगम्याथ देवसेना तया सह। वाराणस्यां शुभस्नु
पुत्रौ हरमाराधयेच्चिरं॥ आराधितो हरः प्रीतः ततस्तं प्रददौ वरं॥ सोप्याह देहि मे तस्मात् दिष्टमेव मम द्वयं॥ यावच्चन्द्र सूर्यौ भ-
वितो भवतिष्ठतु सन्ततिः॥ अस्याविलग्ग्याजन्म शुद्धं तस्य वराजनं॥ समन्ततो मम वंशत्वं नित्यमेव भविष्यति॥ इत्यादौ यव
रं सोपि देवसेनो महाकृतिः॥ शंकरस्य प्रदानेन विरंतास्तु भुजे पुरीं॥ देवसेनापि केक्रिन्या जनयामास सुपुत्रकं॥ सम्पन्नाद्भू
ग्वितोद्भूयं नामतः कीर्तितिसाथा॥ सुमनो वसुदानश्च श्रुतधीकाशुवलः हती॥ नीलो विवेकी येतेवै सर्वे शास्त्रविशारदाः
॥ सर्वविश्वकराः पुत्राः देवसेनस्य सत्तमाः॥ अथ कालेन संप्राप्ते देवसेना पितार्थया॥ पुत्रेषु राज्यं निःक्षिप्य स्यानो वि
ष्णुमरः क्षयं॥ ततस्तेनस्य तनयाः हत्वा सुमनसं नृपं॥ वसुदानादयः सर्वे वसु जुष्टोत्तमां श्रियं॥ जातः सुमनसः पुत्रो
त्रयः शूरा महाबलाः॥ सुमतिश्च विरूपश्च सद्धः शास्त्रसुपारगाः॥ सुमतेरभवत्कन्याः सुतः सद्धस्य डिंडिमः॥ विरूप-
स्य भवत्कोधिगर्भे चेमित्रो भवत्सुतः॥ तेषां कल्यो भवद्राजा कन्या तु विजयो भवत्॥ यो विजित्य क्षितिं सर्वां पार्थिवान् भूरितेज-
सा॥ शङ्करस्यानुमते चक्रे स्वाप्र वंशानतयोजनं॥ यत्स्यासासीदरकेन याप्रपुत्रैः प्रतापवान्॥ आवहत्परमां प्रीतिं सुलनस्य प्र-
तापवान्॥ ॥अथषट्‌रु ॥सप्तधंखाण्ठतं चक्रे विजयः शतयोजनं॥ तद्वयं श्रोतुमिच्छामः कथयस्व तपोधन॥ ॥

॥मार्कण्डेय उवाच॥ सोमवंशे नवराजा महासत्त्वो महाबलः॥ धीरः सुदर्शनो नाम बाहुरूपः प्रतापवान्॥ ममवैहिरतानां ता दू
रनातिमहाबलं॥ सिंहान् व्याघ्रान् समुत्सार्य कृत्वा विच्छायितपोधनान्॥ खाण्डवीनाम नगरी मकरोत्तत्र शोभनां॥ त्रिंशद्योजनविस्तीर्णा
मायतं शतयोजनं॥ तत्र प्राकारसंयुक्तां प्रादीनां स्वजनौरगाम्॥ निम्नाभिरतिदीर्घाभिः परिखाभिः समावृतां॥ दीर्घिकाभिश्चोप
वनैर्बहुभिस्तु सरागमैः॥ आकीर्णां ततप्रासादै रत्नैरेरुपिमानवैः॥ सौत्रैवाः सततं यत्र जनादेवादिविस्थितान्॥ सर्वे लोकाः सु
दायुक्ताः सर्वभोगसमन्विताः॥ स वै सुदर्शनो राजा खात्वा भूमिं विदारयेत्॥ गंगां कनखलां देवीं वाहयामास खाण्डवीम्॥ अप्राप्य खा
ण्डवीं सम्यक् तेन खातेव वर्षिभिः॥ बुभूवानुवकासा भूत्वा यातिश्लीतां नदीं प्रति॥ सा जित्वा सकलान् पापान् वित्तान्योहत्य भूमि
पः॥ राश्मीत्वकारखाण्डव्या समेरैरनेकशः॥ अन्येषां नगरेभ्यस्तु जनानानीय भूपतिः॥ खाण्डव्यां वासयामास हृष्टः प्रियसु
दर्शनः॥ देवदानवगन्धर्वान् जित्वा जित्वा युवा कृती॥ दिवङ्गत्वा देवरत्नं देवीश्चापि न धौषधीः॥ खाण्डव्यानाययामास नृपा
लोक्यसुदर्शनः॥ स स हितं राजिभ्यश्च नृपतिं तं सुदर्शनं॥ कृत्वाप्रकारवत्तुर्धा देवानांश्च तथान्दरां॥ वाराणसीपतिं वीरं
॥ संन्यायकत्वासावित्री तद्वैरेसन्नायोजयत्॥ विजयां वीरलक्ष्मी महाबलपराक्रमः॥ सुदर्शनस्य हृपतेः रथस्कन्दमथाक
रोत्॥ वामहस्तेन न्यवस्कन्द विजयश्च सुदर्शनः॥ चतुरंग बलेनाश्रु युद्धायाभिमुखा जवेत्॥ विजयो रथमारुह्य नियोज्य चतु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

रञ्जिणी॥ सेनां सुदर्शनं योद्धुं. संमुखोत्तबदंजसा॥ तदाम्यद्भुतं हेद्वमासी. द्विजयेन महात्मना॥ सुदर्शनस्य नृपते. वृत्रवासवयो रिव
॥ सुदर्शनस्य सेनानी. हमन्तान्नाम वीर्यवान्॥ काञ्चनं रथमारुह्य. विजयं संमुखोत्त ययात्॥ अक्षौहिण्यास्तु सम्प्राप्य. परिवा
र्य समन्ततः॥ हमन्तं शत्रुसेनानि. मज्जवत्तु ह्यतायुधाः॥ विजयस्य च सेनानी. सञ्जयः परिघंजयः॥ नगानां केन जयाह हू
मन्तं सहसैनिकं॥ तयोर्म्महदभूत्युद्धं. सेनान्योर्व्वीरयोर्म्महत्॥ ववर्षतुः शरवर्षाणि. हमन्तो नघ सञ्जयं॥ कुर्वन्नापि महाः
नादं. गजं दृष्ट्वेव केशरी॥ हमन्तो नाय विंशत्या. वाणैर्व्विव्याध सञ्जयं॥ क्षुरप्रेण धनुस्तस्य. चिच्छेदस्मा न हस्तवत्॥ सोपि कार्म्मु
कमादाय तु. दान्तत् सञ्जय स्त्रिभिः॥ वाणैर्व्विव्याध मर्म्मेण. धनुश्चिच्छेद तत्क्षणात्॥ शतान्यष्टौ च नागानां. सहस्राणि च पञ्च षट्
द्॥ पत्तीनां वाजिनां चैव. सहस्राणि मनुत्तमः॥ सञ्जयो निजघानाशु. वाणवर्षैः सुदारुणैः॥ अघातो द्रुतुरादय. हमन्तान्
कुपितोत्तमो॥ भल्लेन सारथेस्तस्य. शिरः कोपादपाहरत्॥ हयांश्चास्य चतुर्भिश्च. वाणैर्न्निन्ये यमक्षयं॥ चतुरः पञ्चभिर्व्वाणै
र्विव्याधापि सञ्जयं॥ संजयोप्यतिवेगेन. गदामादाय तत्क्षणात्॥ अवतीर्य रथात्तस्मा. हमन्तमभ्यधावत॥ अभ्यधावन्तं सञ्ज
यन्तं हमत्वान् नृपत हस्तकः॥ शरवर्षाणि संक्रुद्ध. वारयामास तत्क्षणात्॥ गदया ताम मर्णाना सो. निवार्य शरवर्षिणां॥ आससा
द महाविन्नं. केशरीव मदं गजं॥ आसाद्य तां गदां गुर्व्वीं माविध्यातीव सञ्जयः॥ एकेनैव प्रकारेण. सरथं तं व्यपोथयत्॥ सपषा

॥का०पु०॥ ॥२९०॥

नमहावीरः पृथिव्यां गदयाहतः॥ वज्राहतो यथा शैलः पृथुनावलसंयुगः॥ रुक्मं तन्नं निपतितं दृष्ट्वा राजा सुदर्शनः॥ क्रो-
धकोपसमाविष्टः मधुमद्व पावकः॥ जज्वाल ज्वलदेहोपि क्रोधेनातीव संयुतः॥ आरुह्य जवनेरश्वै युक्तं वैयाघ्रकृत्तिना॥
रथं काञ्चनविन्यासं सिंहध्वजविनिस्वनं॥ आयुक्तो धनुरादाय विस्फार्य च पुनः पुनः॥ ससैन्यं संजयं राजा समाद्रवत वे-
गवान्॥ अथ ध्यानिशितैर्बाणैः सेनामग्रगतां जवात्॥ व्याहनत्सकलान्राजा मृगानिव मृगाधिपः॥ एकामक्षौहिणीमत्र गामि-
नीं विपुलौजसां॥ क्रोधयुद्धेन व्याहनत् तमासीद्वदिवाकरः॥ हत्वाक्षौहिणीमेकां मासाद्य संजयं नृपः॥ बाणैः संछिन्नश्च वि-
व्याध ध्वजमेकेन चिच्छिदे॥ संजयोप्यपविंशत्या हृदि विव्याध सुदर्शनं॥ ललाटे च कवाणेन सोपि सम्यक्कृतवत्तावत्॥ सु-
र पुङ्खासि कोदण्डं जित्वा बाहुः प्रतापवान्॥ सारथिं दशभिर्बाणैः पुनर्विव्याध संजयं॥ कोदण्डमन्यमादाय ततो राजा
सुदर्शनः॥ शरवर्षैर्गम्भीरैः ववर्षातीव संजयं॥ तयोर्महद् भूद्युद्धं तुमुलं विस्मयकारकं॥ घोरैरस्त्रैस्तु संत्रासैः सचैः
लिर्ध्वासवशीरिव॥ ततः सुदर्शनो राजा जन्मक्षे नास्याहृदं धनुः॥ चिच्छेद सारथिं तस्य जघाननिशितैः शरैः॥ स्वयं संजयश्च वाण-
नां संजयः परवीरहा॥ धनुरन्यत्समादाय परिवार्य सुदर्शनान्॥ विव्याध दशभिर्बाणैः धनुरप्यछिनत्ततः॥ अराजतानान्त- ॥राम॥
रं राजा समादाय सुदर्शनः॥ संजयस्य तनुत्राणं ज्ञानेनार्णीयमक्षयं॥ अथैषो धनुश्चाच्छिद्य तवैव्याधयनात्रिंशः॥ विरथः ॥२९०॥

छिन्नधन्वा च सञ्जयः खड्गचर्म्मनी ॥ आदाय संमुखो राज्ञो युद्धवत्तु पितोन्मखो ॥ तस्य चापततः खड्गं क्षुरप्रेन सुदर्शनः ॥ द्विधे
चिच्छेद जगन्न न चर्म्म चाप्य छिन्नं तदा ॥ अथ प्लुतं तदुत्थाय सञ्जयः स्यन्दनोत्तमं ॥ सुदर्शनस्य संतस्थु करान्यां पातयत् क्षितौ
॥ रथान्नासंगतस्यापि सञ्जयस्य सुदर्शनः ॥ शिरः चिच्छेद खड्गेन ततो सोन्यापतत्भुवि ॥ स पपात तदा तस्य रथान्नासिमहोबलः
॥ छत्रतस्त्र पपुनोरण्ये पुष्पितः सालवृक्षवत् ॥ सञ्जयं पतितं दृष्ट्वा विजयः क्रोधसंयुतः ॥ महतात्मासिंहनादेन आपूर्य्य सुल
मंस्थलं ॥ रथेन स्वर्णचित्रेण व्याघ्रचर्म्मविराजता ॥ केतुना वृषभेनापि योजना वांछितेन तु ॥ नादयन्ककुभः सर्व्वा रथोपयः
रिवेष्टितः ॥ विमुञ्चन्नृप्ररवर्षाणि समासेदे सुदर्शनम् ॥ आसाद्य तं नृपं सूर्यो विजयः परवीरहा ॥ हृदि विद्धा त्रिभिर्वा
णौः तिष्ठ तिष्ठेति चाब्रवीत् ॥ सुदर्शनोपि विजयं नदत्तं कुञ्जरोपमं ॥ दशभिर्निशितैर्वाणैः विद्ध्वा चिच्छेद तद्धनुः ॥ अथ छिन्न
धनुर्वाणां रथं क्रमेण त्रिभिः शरैः ॥ निक्षिप्याथ महानादं ननादाति सुदर्शनः ॥ सोपि धनुः समादाय कङ्कपत्रैस्त्रिभिः श
रैः ॥ विव्याध हृदये वीरो विजयोपि सुदर्शनं ॥ ततस्तु तं समुद्दिश्य सहस्रशक्तिं सुदीपितां ॥ नागकन्याकोपयुक्तां ललित
नामवातुलां ॥ स्वर्णदण्डां सुतीक्ष्णाग्रां तैलधौतां सुनिर्म्मलां ॥ समुत्सृज्याथ चिक्षेप विजयः आत्मवंशुनि ॥ सुदर्शनस्य हृदये
साशक्तिः प्रविवेश ह ॥ स निर्द्दलीरथोपस्थे मूर्च्छावशमुपाविशत् ॥ तस्मिन्मोहं समापन्ने नृपतौ च सुदर्शने ॥ तस्याग्रेन

॥का० पु०॥
॥२९१॥

तथा पार्श्वस्थितानां तत्र सैनिकाः॥ तान्सर्वान्याहननजाः शतानि मात्राद्विजोत्तमाः॥ रथान्शतसहस्राणि, तावन्त्येव च दन्तिनां॥ पं
चविंशत्सहस्राणि, वाजिनाञ्च तपस्विनां॥ लक्षत्रयन्तु पत्तीनां क्षणमासाद्व्यपोथयेत्॥ स तु लब्ध्वा ततः संज्ञां, धनुरादाय वै दृढं॥
शरवर्षाणि विजयं, सववर्ष सुदर्शनः॥ विवार्य शरवर्षाणि, विजयस्तु सुदर्शनः॥ तस्यैव कार्मुकं सज्यं, मस्य च्छिच्छेद तत्क्षणात्॥ सा
रथेस्तु शिरः कायात् क्षुरेणापाहरत्ततः॥ हयांश्चतुरश्चास्य, प्रेषयामास मृत्यवे॥ अथैनं विरथं शूरं, दशभिः कङ्कपत्रिभिः॥ हृ
दि विव्याध हृदयस्थं यो ननाद स सुदर्शनः॥ सा छिन्नधन्वा विरथो, गदामादाय वेगवान्॥ विजयो विजयाकांक्षी, सुदर्शनमधारये
त्॥ आपतन्तं महावीरं, बाणवर्षैः सुदर्शनः॥ ववर्ष विर्षाथुरयथा, वारिदः पृथिवीधरं॥ विजयः शरवृष्टीनां, प्रो... ग्रामणीनवे॥ गदां
तरथाहत्य सासमादवतत्क्षणात्॥ आसाद्य तं महावीर्यं, विजयोथ सुदर्शनं॥ अश्वैः प्रगृह्य च गदा, पातयामास भूतले॥ गिरेः शृङ्गं यथ
थादुग्रं, वज्राघातविदारितं॥ यथा सुदर्शनो राजा, दारितो गदयायतत्॥ तस्मिन्निपतिते भूपे, सेनापतिः स सैनिकः॥ भयात्संप्र
दवत्तस्मात्, दिशश्च प्रदिशस्तथा॥ नष्टेषु तस्य सैन्येषु, विजयः खाण्डवीपुरीं॥ प्रविश्य ददृशे तत्र, राज्ञीं भूतान् गिरीनिव॥
सुवर्णानाञ्च रत्नानां राशयश्च कुम्भः पुरः॥ हस्त्यश्वरासितत्राथ, प्रफुल्लकमलानिव॥ हंसकारण्डवानादैर्नादितानि स
मन्ततः॥ राशीन्सुवर्णरत्नानां, पर्वतानिव विस्तृतान्॥ सुप्तितान्देववृक्षांश्च, भ्रमद्भ्रमरभूषितान्॥ प्रासाद विपुलान्श्च

॥रामः॥
॥२९१॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मान् कैलाशसदृशान् शुभान्॥ विष्फुरद्रश्मिसुगन्धाढ्यां प्रतिगेहे व्यवस्थितान्॥ उत्फुल्लनयनो राजा विजयः परवीरहा॥ मेने
म रोचती सा तु पुरी क्षितिगतामिव॥ तं वीक्ष्यतं नरपतिं नगरीं तां सुरेश्वरः॥ समेत्य विजयं प्राह शान्तयं स्वसदा सा गिरा
॥ इन्द्र उवाच ॥ ॥ राजन् सहासीद्देवानां गणानाम पिचोत्तमं॥ नरगन्धर्वयक्षाणां मुनीनाञ्च मनोहरं॥ सर्वर्तुसुखदा यदि दे
वीस्थ मम चापि प्रियं रतः॥ गुह्यकावलमिदं गुह्यं स्वाख्यायवत्तपोवनं॥ खाण्डवी नगरी चक्रे इह राजा सुदर्शनः॥ तदिदं पुन
रेव त्वं वनं कुरु नरोत्तम॥ तत्राहं विहरिष्यामि तक्षकेन समं हरः॥ मुनीनाञ्च तपःस्थानं सुतरां तेन प्रसादतः॥ न विद्यति च य
क्षाणां किं करोम्यहं पार्थिव॥ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्य शक्रस्य विजयस्तदा॥ वनमेवाकरोद्राजन् खा
ण्डवीं शक्रगौरवात्॥ गच्छन्तु जीवसत्वाश्च स्थानं प्रजाः सर्वा यथेच्छया॥ स्थिता वा या त्रिलोकानां यज्ञाज्यगमने पुनः॥ वाराणसीन्ते
गच्छन्तु मयैव प्रतिपालिताः॥ तत्तस्य वचः श्रुत्वा जना केचिन्निजं पदं॥ जग्मुर्वाराणसीं केचित् द्विजा येना परिपालिताः॥ तेनैव
नानां तु राजानं रत्नानां च पृथक् पृथक्॥ अन्यानां मङ्गलानाञ्च पृथ्वानानि जग्मुस्तदा॥ वीरसेनो महाराजा सपुरीं वाराण
सीं प्रति॥ गन्धर्वाणाञ्च देवानां रत्नानि तत्र ठाकुरा॥ रत्नश्चवादिकं सर्वं तु विजयस्तत्प्रसादतः॥ तेषां नित्यं च खाण्डव्याः स्थान
प्रतिपूजितैः॥ त्रिंशद्योजनविस्तीर्णा शतयोजनमायतां॥ तां पुरीं विजयश्चक्रे न चिरादेव वै वनं॥ तस्मिन् शक्रस्य सम्मत्या त

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥ का० पु० ॥
॥ २९२ ॥

श्वकः संहितो गणैः ॥ उवास सुचिरं तत्र, ततो वै निर्जनं वनं ॥ ततो देवाश्च गन्धर्वाः क्रीडन्त सरसाङ्गनाः ॥ श्चानं सन विजयं नृप, व
नेषु विजयावह ॥ ब्रह्मविद्यातिमे प्राप्ते, सुगेद्वापरक्षतः ॥ वह्निर्ब्राह्मणरूपेण, भिक्षां जिष्णुमयाचत ॥ दातुमङ्गीकृतं भिक्षां
तदा पाण्डुसुतेन वै ॥ वह्निरूपं समास्थाय, जिष्णुर्वचनमब्रवीत् ॥ अहमस्मि पाण्डुपुत्र, यत्र भोगानि भोजनात् ॥ वाधितो हन्तितो व्या
धिं, मम त्वं नाशयाधुना, खाण्डवं नाम विपिनं सपक्षिमृगराजकं ॥ यदि मां भोजयिष्यसि त्वं शक्रो पिङ्गतवाहन ॥ तदा समेत्य गोव्या
धि रपरास्य तिनो चिनो विरोल ॥ पुरा तु विजयो राजा, खाण्डवी नाम तापुरी ॥ भुक्त्वा वनं सतः वज्री, तेन तत् खाण्डवं वनं ॥ तदर्थं
देवविहितं, वनं तं श्वेतवाहनं ॥ चिरो वात्तवज्रश्चास्य, न स्वयं भोक्तुमुत्सहे ॥ तन्मात्राहि महानाग, यत्नं तस्मिन्नियोजये ॥ यथेष्टं
त्वं वनं भोक्तुं, प्राप्नोमि त्वत्प्रसादतः ॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा, सव्यसाची महाबलः ॥ दाहयामास विपिनं, तत्सर्वं प्राणिसंयुतं ॥ दे
वकीतनयेनासौ, वासुदेवेन पालितः ॥ खाण्डवं दाहयामास, ज्वलनस्य हितेरतः ॥ सुप्रीतः प्रददौ तस्मा ज्वालायन्महान्मने
॥ वह्निर्धनुश्च गाण्डीवं, वारणं देवनिर्मितं ॥ अक्षय्यसुधी दिव्यं, तूण्यौ तद्वत्तु रोहयान् ॥ हनुमतो ह्यधिस्थन्तु, महान्तं वानर ॥ राम: ॥
ध्वजं ॥ स्वर्णस्वग्रिमश्चिरवंशी कां, दहनः सव्यसाचिने ॥ निरोगस्त्वानवद्वह्निः तदा जिष्णुप्रसादतः ॥ नैर्वाणोस्तेन धनुषा, तेन स्वर्गे ॥ २९२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नकेतुना॥ तदुग्रस्यन्दनेनापि विजिग्ये फाल्गुणो रिपून्॥ एवं भैरववंशेषु संयातो विजयो नृपः॥ खाण्डवं नाम विपिनं स वाः
रतुमहाहुती॥ विजयस्य सुता जाता स्तुयो दश महाबलाः॥ द्युतिमान सोमदर्शी च भूरिः पृथुश्च एव च॥ केतुः तुण्डविरूपाक्षो
विक्रान्तोथ धनञ्जयः॥ प्रवर्षः पवनः केतुस्तपरिस्मर रोपमः॥ एषां राजा भवद्वीरः भवरम्भः परिस्तयः॥ वाराणस्यां नग
र्यां यो स्तङ्गलब्धपुराकरोत्॥ लक्ष्मयशोकरः सोपि नाम्ना न्नापि न विष्यति॥ राजा क्षितौ महानागो यथोपरिकरस्तथा॥ एषां तु
त्रयम्नतेष्वे व्याप्तं सर्वमिदं जगत्॥ विरिंगारक्षितकः संख्यां श्लोकेभ्यः तिसृविमाहस्तुः॥ क्रमाद्भैरववंशेन व्याप्तं लोकमिदं त्रयं
॥ एतद्वः कथितं विप्र सन्तानं भैरवस्य तु॥ तेषां श्रुत्वा कथामात्रं नापुत्रो जायते नरः॥ इदं यः कीर्त्तयेत्पुण्यं चरितं विज
यस्य यत्॥ स ततं विजयन्तस्य जायते न पराभवः॥ एकाग्रमनसा यस्तु शृणुयादिदमुत्तमं॥ तस्य वंशस्य विच्छेदो नक
दा चिन्न विष्यति॥ ॥इति श्रीकालिकापुराणे भैरववंशानुकीर्त्तनं नामाध्यायः॥ ॥ ॥मार्कण्डेय उवाच
वेतालस्य च सन्तानं शृणुध्वं मुनिसत्तमः॥ यं श्रुत्वा सर्वपापेभ्यः तत्क्षणात् देव मुच्यते॥ दक्षस्य तनयावासीत् सुरभिर्नाम नामतः
॥ गवां माता महाभागा सर्वलोकोपकारिणी॥ तस्यास्तु तनयो जज्ञे कपोतेश प्रजायते॥ नाम्ना सा रोहिणी सिद्धा सर्वकामदुघा
स्थानन्तरां॥ तस्या यशोस्तुनः फाल्गुनेरिति तनयो सुलानुं॥ कामधेनुरिति ख्याता सर्वलक्षणसंयुता॥ सापि नाम प्रतीकाश्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥का॰पु॰॥ ॥२९३॥

चतुर्वेदश्चतुःपदा॥सा नैःश्रेयसनिधिर्धर्म्मार्थकामप्रसवकारिणी॥सा सुतानुग्रहार्थं रान्तु कालेन महता सती॥ निर्म्मलं यौवनं
कामधेनुरूपं मनोहरं॥ताम्बरन्तीमेरुपृष्ठे चारुरूपैरलंकृतां॥ददर्श्शासुतु वेतालः कामुकः प्रत्यपद्यत॥ तस्य कामुकवेतालं
विदित्वा कामधेनुका॥ चकार धर्म्मा त्वयं मेजे तपुत्रं…ततः॥सो वापतत्स्यां परमः मामोदश्चाक्षरान्मजः॥सा चापि परमां तस्मिन्
दमायातिकर्षिता॥तयोः प्ररतेसु रते तस्यां गर्भ्भोऽभवत्तदा॥ काले प्राप्ते तु सुषुवे कामधेनुर्महावृषं॥सो विरोचवकालेन सुमहा
नवृषभो जयत्॥महाककुदसंयुक्तः चारुशृङ्गसमन्वितः॥उत्क्षिप्तविवरतकर्ण्णयुगलो दीर्घवालधिः॥ककुदेन च शृङ्गा
म्यां भ्यां कैलासमिति नाम भवेत्॥ विवरं तु दशने देवैः शृङ्गैरिव सितावलः॥ वेतालस्य वरो तस्य नाम शृङ्ग इति द्विजाः॥स तु शृङ्गी
ज्ञानशाली समाराधयदीश्वरं॥सोपि तुष्टो वलं तस्मै ददाविष्टं महेश्वरः॥ तमेव वाहनं चक्रे कृत्वा देवतनुं वृषं॥स विरायु
श्च वलवानेव पृथिवीधरणक्षमाः॥ शृङ्गी नाम महातेजा केतु प्राप्य भवेत प्रभुः॥शृङ्गी भूत्वा वलौ यस्मा…कर स्य महावृष
॥अतो शृङ्गामिति ख्याति. मिति प्राप महेश्वरः॥स तु शृङ्गी महादेव ध्यानासनेक…॥ वहुणा सार्धं गत्वा सुरभेस्तन
यास्तुयाः॥रूपयौवनसमाना भेजे स सुरभेनताः॥ वहुणा सार्द्धं गावः सर्वलक्षणसंयुताः॥ निष्ठन्ति सततं विप्राः तासु त
स्य सुताः पुनः॥ वहवस्तु समुत्पन्नाः नेषां सुतिप्रसुतिभिः॥ सर्व्वं जगदिदं व्याप्तं तेभ्यो यज्ञः प्रवर्तते॥ आज्यं नदेवास्तुष्यन्ति

॥राम:॥ ॥२९३॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

यज्ञाश्चाज्यैः प्रतिष्ठिताः॥ यज्ञाधीनमिदं सर्व्वं जगत्स्थावरजङ्गमं॥ तदाहं तु गवाधीन. मतः सर्व्वं गवि स्थितं॥ तदिदं सकलं वि
श्वं गवाधीनं द्विजोत्तमाः॥ वेतालस्य च ता गावो रम्याः सर्व्वप्रियाः सदा॥ ईय इदं गृह्णा यान्नित्यं. वेतालस्य महात्मनः॥ वत्सानां
च सुवियोगान्ताः. ससुखी बलवान्न भवेत्॥ न गावो नापि विप्रा वा. मत्स्य नश्यन्ति वेदवित्॥ वितालः सततं तस्य. ब्रह्मा साचरितं स्वयं॥ इ
ति वः कथितं विप्रा. यथा वेतालभैरवौ॥ जनयामास तुः पुत्रा. वाद्युत्पत्तिं क्षांश्च यास्थने॥ यथा च कालिका देवी. मोहमायासमाकु
रं॥ यथोत्पन्ना महारौद्रा. हतं शत्रोर्यथा तया॥ कालिकायै नमस्तुभ्यं मितिसञ्ज्ञा मतेः स्वयं॥ तस्याः संस्थिता मुनिं. स्त्रियं व्य
सारहा॥ तु गः॥ इति वः कथितं पुण्यं पुराणं कालिकाख्यं॥ मन्त्रवेदमयं शुद्धं. ज्ञानदं मुक्तिदं परं॥ इति श्रुतमालोके. वेदे
षु च सदा द्विजाः॥ देवगन्धर्वपितृभिः स्पृहनीयमिदं सदा॥ सुधातव सुतं मतो. वसिष्ठेन महात्मना॥ इदं पुराणं मन्त्रं
कालिकाख्यमुत्तमम्॥ तेन युक्तमिदं सर्व्वं. कामरूपसुरालये॥ तदिदानीं समाख्यातं. व्यक्तीकृत्य महर्षयः॥ सुधापि र
पि नो देयं. गोप्यं लोकेषु सर्व्वदा॥ शंश्चये बलवित्ताय. नास्तिकायाः जितात्मने॥ भक्तिश्रद्धाविहीनाय. न दातव्यं कदाचन
॥ श्रद्धया श्रद्धया वापि श्रृणुयाद्यः स ईश्वरः॥ त्रिंसः कोट्योर्द्धकोटीच. तीर्थानां वायुरब्रवीत्॥ तत्फलं त्रयात्तु यत्पुण्यं. तदस्य
श्लोकमात्रतः॥ श्रुत्वा वीतांसा श्रुतु हेदा. यदि दोष्याय मात्रकम्॥ श्रुत्वा सङ्कुरुव ज्ञात्तु. ते धन्यास्ते महेश्वराः॥ सन्ति यावन्ति पद्यानि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥ का० पु० ॥
॥ २९४ ॥

यावन्त्यक्षराणि च ॥ यावन्ति गुणसंख्यानि पत्राण्यक्षरपंक्तयः ॥ तावद्वर्षसहस्राणि देवीलोके महीयते ॥ यत्र देवी भगवती
देवता व्यापकः शिवः ॥ ततः किं वाधिकं शास्त्रं त्रिषु लोकेषु गीयते ॥ अथवा यमेकं पद्यं वा श्लोकार्द्धं पाठमात्रकं ॥ यैः श्रुतं पठितं वा
पि ते धन्या धरणीतले ॥ अष्टादशपुराणानि वेदाश्चत्वार एव च ॥ साङ्ख्ययोगाश्च विद्याश्च ब्रह्मधर्माः सनातनाः ॥ कालीपुराणस्य प
रे कलां नार्हन्ति षोडशीं ॥ सत्यं सत्यं पुनः सत्यं मेरवायाशितावबीतु ॥ एतत्परतरं नास्ति रहस्यं भुवनत्रये ॥ एतत्पापविहन्तृत्वं
सर्व्वपापप्रणाशनं ॥ नीतिरूपं भव्यजनकं सर्व्वनिःश्रेयसप्रदम् ॥ इति दंपद्यते यस्तु पुराणं कालिकाह्वयं ॥ स कामानखिलान्प्रा
प्य शेषे स्वर्गमवाप्नुयात् ॥ मन्दिरे लिखितं यस्य पुराणमिदमद्भुतं ॥ यदि तिष्ठति विप्रेन्द्रा नाविघ्नस्तस्य जायते ॥ यस्तु धीतिप्रः
यत्नेन पुराणमिदमादरात् ॥ अधीताः सकला वेदाः तेनेह द्विजसत्तमाः ॥ तस्मान्नवाधिको न्यास्ति कृतकृत्यो विचक्षणाः ॥ सम्महा
बलवान् लोके चिरायुरपि जायते ॥ सर्व्वेषां जनको ब्रह्मा विष्णुः सर्व्वस्य पालकः ॥ हरोपि संहृतिकरो लिपि तत्पुत्रतां गतेः ॥ तत्र शि
वं जगन्मूलं को वा वेद जगत्त्रये ॥ कोटिजन्मशतैः पुण्यैर्गुरुपूजनतत्परैः ॥ नरैः संप्राप्यते श्रीनु मया प्राप्यं भाग्यवर्जितैः ॥ यो लोक
मोक्षः सततं विजानीयः पालयेदन्तकरश्च यः स्यात् ॥ इदं समस्तं त्रयमप्रकाश्य तत्र दीपरूपं व नमोस्तु तस्मै ॥ प्रधानपुरुषेशस्य ॥ राम: ॥
रूपं वो योगिनां हृदि ॥ यः पुराणाधिपो विष्णुः प्रसीदतु सनातनः ॥ योहेतुरुग्रः पुरुषः पुराणः पुराणहृद्वेदपुराणकेभ्यः ॥ प ॥ २९४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

रः परेणास्य पुरारिरूपो ध्येयं यतन्नाम पुराणशोधि ॥ इति सकलजगज्जनार्तियासामपुरिपुमोहकारी नमोऽस्तु तस्यै ॥ वः
हतिववपुषा महेश्वरी यां प्रणामेन प्राणितहितां शिवान्तां ॥ ॥ इति श्रीकालिकापुराणे समाप्तः ॥ अध्याय ॥ ९० ॥ शुभ
॥ श्रीविक्रमे नवषड्ष्टरसामिते ऽब्दे मासे श्रावे शिवतिथावतिगण्डयोगे । पौष्णोडुनीज्यादिवसे ऽसितपक्षयुक्ते कालीपु
राणमलिखज्जगणकोद्भवो हि ॥ १ ॥ ॥ शुभम् ॥ ॐ पशुपतये नमः ॥ ॥ ॐ दक्षिणामूर्तये नमः ॥ राम ॥ राम ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वाल्मीकि पुस्तक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu